

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**Η επίδραση του τακτικού και φορολογικού ελέγχου από
Ορκωτούς Ελεγκτές στην ποιότητα της λογιστικής
πληροφόρησης των οικονομικών καταστάσεων και στη
φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών.**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Γκούμα Μαρίνα

Επιβλέπων Καθηγητής
Ι. Φίλος

Αθήνα
Δεκέμβριος 2022

Τριμελής Επιτροπή

Ιωάννης Φίλος (Καθηγητής Ελεγκτικής και Διεθνών Προτύπων)

Κωνσταντίνος Λιάπης (Καθηγητής Λογιστικής και Διοίκησης Επιχειρήσεων)

Ευθύμιος Δεμοιράκος (Επίκουρος Καθηγητής Λογιστικής)

Copyright © Γκούμα Μαρίνα, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διδακτορικής διατριβής εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διδακτορικής διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς το συγγραφέα.

Η έγκριση διδακτορικής διατριβής από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Η επίδραση του τακτικού και φορολογικού ελέγχου από Ορκωτούς Ελεγκτές στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης των οικονομικών καταστάσεων και στη φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών.

The effect of external and tax audit on the quality of financial statements' accounting information and companies' tax compliance.

ΜΑΡΙΝΑ Γ. ΓΚΟΥΜΑ

Επιβλέπων Καθηγητής:

Ι. Φίλος (Καθηγητής)

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:

Ι. Φίλος (Καθηγητής)

Κ. Λιάπης (Καθηγητής)

Ε. Δεμοιράκος (Επίκουρος Καθηγητής)

Επταμελής Εξεταστική Επιτροπή

Ι. Φίλος

Καθηγητής Ελεγκτικής και
Διεθνών Προτύπων
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Κ. Λιάπης

Καθηγητής Λογιστικής και
Διοίκησης Επιχειρήσεων
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Ε. Δεμοιράκος

Επίκουρος Καθηγητής
Λογιστικής
Οικονομικό Πανεπιστήμιο
Αθηνών

Ν. Δασκαλάκης

Επίκουρος Καθηγητής
Χρηματοοικονομικής και
Λογιστικής
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Α. Σαμαρά

Επίκουρη Καθηγήτρια
Λογιστικής
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Ε. Χύτης

Αναπληρωτής
Καθηγητής Λογιστικής
Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων

Γ. Σώκλης

Επίκουρος Καθηγητής
Οικονομικής Θεωρίας
και Πολιτικής της
Ανάλυσης Εισροών-
Εκροών
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Αφιέρωση

*Αφιερωμένο με αγάπη
στην οικογένεια μου και ιδιαίτερω,
στην αδερφή μου Ολυμπία!*

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στους ανθρώπους που συνέβαλαν καθοριστικά στην εκπόνηση της παρούσας διδακτορικής διατριβής.

Το μεγαλύτερο ευχαριστώ οφείλω στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ι. Φίλο για την πολύτιμη καθοδήγηση που μου προσέφερε κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διδακτορικής μου διατριβής. Σημαντική υπήρξε και η συμβολή των καθηγητών κ. Κ. Λιάπη και κ. Ε. Δεμοιράκο, οι οποίοι συνέβαλλαν ουσιαστικά στη διαμόρφωση της έρευνας με τις εύστοχες παρατηρήσεις τους.

Θα ήταν παράλειψη να μην ευχαριστήσω την οικογένεια μου! Θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου για την αγάπη τους, την υποστήριξη και την κατανόηση που έδειξαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αφιέρωση.....	3
Ευχαριστίες.....	4
Πίνακες.....	9
Διαγράμματα.....	10
Περίληψη.....	13
Abstract.....	14
Εισαγωγή.....	15
ΜΕΡΟΣ Α'.....	23
Κεφάλαιο 1: Η Επιστήμη της Ελεγκτικής και παράγοντες.....	23
που επηρεάζουν την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων.....	23
1.1 Ελεγκτική επιστήμη και η ανάγκη για ελεγκτικές υπηρεσίες.....	23
1.2 Διάκριση ελέγχων.....	24
1.2.1 Διάκριση με βάση το περιεχόμενο, τον σκοπό και την διάρκεια τους.....	24
1.2.2 Διάκριση με βάση το πρόσωπο που διενεργεί τον έλεγχο.....	25
1.3 Κριτήρια για υποχρεωτικό έλεγχο από τους ορκωτούς ελεγκτές.....	26
1.4 Έννοια και ορισμός του εξωτερικού ελέγχου.....	28
1.5 Σκοπός του εξωτερικού ελέγχου και η Θεωρία της Αντιπροσώπευσης.....	29
1.6 Έννοια και σκοπός του φορολογικού ελέγχου.....	33
1.7 Φορολογικός Έλεγχος και έκδοση φορολογικού πιστοποιητικού.....	34
1.8 Σχέση του τακτικού ελέγχου με τον φορολογικό έλεγχο.....	35
1.9 Παράγοντες που συνέβαλλαν στην αύξηση των φορολογικών υπηρεσιών από Ορκωτό Ελεγκτή τα τελευταία χρόνια.....	37
1.10 Συμβολή του φορολογικού ελέγχου στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων.....	38
1.11 Έννοια της φοροδιαφυγής και έρευνες για την σχέση της με τους φορολογικούς ελέγχους.....	40
1.12 Παράγοντες που επηρεάζουν την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων.....	43
1.12.1 Το μέγεθος των επιχειρήσεων και η δομή της αγοράς.....	44
1.12.2 Η διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης.....	46
1.12.3 Οι Επιβαλλόμενες Ποινές.....	48
1.12.3.1 Οι Επιβαλλόμενες Ποινές ως ένα παίγνιο ανάμεσα στην Φορολογική Διοίκηση και τους φορολογούμενους.....	49
1.12.4 Ο Κίνδυνος Εντοπισμού.....	53
1.12.5 Οι Συντελεστές Φορολογίας.....	55

1.12.6 Η πηγή και το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος αλλά και η προσπάθεια για την απόκτηση του.	58
1.12.7 Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος.	60
1.12.8 Το κόστος συμμόρφωσης.	61
1.12.9 Η έννοια της φορολογικής δικαιοσύνης και της φορολογικής αποτελεσματικότητας.	63
1.12.10 Οι Φορολογικές αμνηστίες.	64
1.12.11 Η διαφθορά.	66
Κεφάλαιο 2: Στάδια ελέγχου οικονομικών καταστάσεων,	68
ελεγκτικές διαδικασίες και ελεγκτικά τεκμήρια	68
2.1 Στάδια ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων	68
2.1.1 Αναζήτηση πελάτη και αναδοχή του ελέγχου.	69
2.1.2 Κατανόηση του περιβάλλοντος της επιχείρησης και των στρατηγικών κινδύνων.	73
2.1.3 Αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικών δικλίδων.	79
2.1.4 Σχεδιασμός και εκτέλεση δοκιμασιών του συστήματος εσωτερικών δικλίδων.	84
2.1.5 Σχεδιασμός και εκτέλεση δοκιμασιών για τον εντοπισμό σφαλμάτων σε συναλλαγές, υπόλοιπα λογαριασμών και γνωστοποιήσεων.	85
2.1.6 Ολοκλήρωση ελεγκτικών διαδικασιών.	87
2.1.7 Έκδοση έκθεσης ελέγχου.	91
2.2 Ελεγκτικές διαδικασίες	92
2.3 Ελεγκτικά τεκμήρια	97
2.4 Ελεγκτικοί στόχοι (audit objectives).....	103
2.5 Αξιολόγηση κινδύνου και έκταση ελεγκτικών διαδικασιών.....	106
2.6 Η αυξανόμενη σημασία μιας αξιόπιστης έκθεσης ελέγχου για τις επιχειρήσεις και οι θετικές επιπτώσεις στην αγορά.....	108
Κεφάλαιο 3: Αποτελεσματικότητα εξωτερικού ελέγχου και.....	110
επιπτώσεις λανθασμένης ελεγκτικής γνώμης	110
3.1 Έννοια αποτελεσματικότητας του εξωτερικού ελέγχου	110
3.2 Παράγοντες που συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα του εξωτερικού ελέγχου	111
3.2.1 Σύστημα εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης οντότητας.	112
3.2.2 Ύπαρξη επιτροπής ελέγχου (Audit Committee).	113
3.2.3 Ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Ελέγχου.....	115
3.2.4 Παροχή άλλων μη ελεγκτικών υπηρεσιών.	116
3.2.5 Απόλυτη εφαρμογή των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων από τους ελεγκτές.	118

3.2.6 Θητεία ελεγκτών.....	120
3.2.7 Εκπαίδευση ορκωτών ελεγκτών κατά τη διάρκεια της θητείας τους.....	121
3.2.8 Εμπειρία και εξειδίκευση των ελεγκτών σε ένα συγκεκριμένο κλάδο.	124
3.2.9 Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4).....	127
3.2.10 Η εποπτεία των παρεχόμενων υπηρεσιών από εποπτικά όργανα.....	129
3.3 Αποτυχία του εξωτερικού ελέγχου να εντοπίσει ουσιώδη σφάλματα	131
3.4 Επίπτωση λανθασμένης ελεγκτικής γνώμης.....	133
3.4.1 Επίπτωση λανθασμένης γνώμης στην ελεγχόμενη οντότητα.....	134
3.4.2 Επίπτωση λανθασμένης γνώμης στην αξιοπιστία της ελεγκτικής εταιρείας.	142
3.5 Τύποι εκθέσεων ελέγχου	143
3.5.1 Απλή σύμφωνη γνώμη.....	145
3.5.2 Απλή σύμφωνη γνώμη με θέματα έμφασης.	146
3.5.3 Απλή σύμφωνη γνώμη με εξαιρέσεις.....	147
3.5.4 Αρνητική γνώμη.	148
3.5.5 Άρνηση γνώμης.....	149
3.6 Σχέση της έκθεσης ελέγχου με την σημαντικότητα του πελάτη.....	150
Κεφάλαιο 4: Η Λογιστική Επιστήμη και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά.....	152
των οικονομικών καταστάσεων	152
4.1 Η επιστήμη της Λογιστικής	152
4.2 Η σπουδαιότητα της Λογιστικής Επιστήμης.....	153
4.3 Θεμελιώδεις Λογιστικές Παραδοχές.....	155
4.4 Γενικά Παραδεκτές Λογιστικές Αρχές των Οικονομικών Καταστάσεων	158
4.5 Ποιοτικά χαρακτηριστικά των χρηματοοικονομικών καταστάσεων	166
4.5.1 Χαρακτηριστικά που βασίζονται στην αγορά (market based)	167
4.5.2 Χαρακτηριστικά που βασίζονται στην λογιστική (accounting based)	176
4.6 Τα κέρδη ως ένα στρατηγικό παίγνιο (Earnings as a strategic game)	184
4.7 Έρευνες ανάμεσα στον εξωτερικό έλεγχο και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των λογιστικών πληροφοριών.....	186
4.8 Κίνδυνοι στην ανεξαρτησία του ελεγκτή και μέτρα διασφάλισης έναντι αυτών των κινδύνων.....	187
4.9 Έρευνες αναφορικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή και την ορθή απεικόνιση των λογιστικών πληροφοριών	191
ΜΕΡΟΣ Β'.....	193
Κεφάλαιο 5: Πρακτικό μέρος έρευνας-Παρουσίαση ερωτηματολογίου,	193
ανάπτυξη οικονομετρικού μοντέλου και εξαγωγή συμπερασμάτων	193
5.1 Αντικείμενο της έρευνας.....	193
5.2 Δεδομένα της έρευνας.....	194

5.2.1 Πληθυσμός και Περιγραφή δείγματος.....	194
5.2.2 Χρονική περίοδος.....	196
5.2.3 Πηγή δεδομένων και στοιχείων.....	197
5.3 Κριτήρια επιλογής δείγματος.....	197
5.4 Μεθοδολογία.....	198
5.4.1 Μεθοδολογία ερωτηματολογίου.....	198
5.4.2 Μεθοδολογία οικονομετρικής ανάλυσης.....	200
5.5 Αποτελέσματα.....	210
5.5.1 Επεξεργασία αποτελεσμάτων από τη μέθοδο του ερωτηματολογίου.....	210
5.5.2 Εξαγωγή συμπερασμάτων της μεθόδου του ερωτηματολογίου.....	309
5.5.3 Περιορισμοί της μεθόδου του ερωτηματολογίου.....	312
5.5.4 Αποτελέσματα οικονομετρικής ανάλυσης.....	313
5.5.5 Ερμηνεία των εκτιμηθέντων παραμέτρων.....	317
5.5.6 Έλεγχος αξιοπιστίας του μοντέλου.....	319
5.5.7 Συμπεράσματα και περιορισμοί του υποδείγματος.....	319
5.5.8 Συνδυασμός των αποτελεσμάτων των δύο μεθόδων.....	321
5.5.9 Σύγκριση των αποτελεσμάτων με τις θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί.....	322
5.6 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της μεθοδολογίας.....	323
5.7 Προτάσεις/Κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα.....	324
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	325
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	362
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	362
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	373
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΑ.....	376
ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	377

Πίνακες

Πίνακας 1: Κριτήρια μεγέθους οντοτήτων	27
Πίνακας 2: Στρατηγικό Παίγνιο Φορολογικής Διοίκησης-Φορολογούμενων	50
Πίνακας 3: Στρατηγικό Παίγνιο Φορολογική Διοίκησης-Φορολογούμενων μετά από την επιβολή προστίμου	51
Πίνακας 4: Στρατηγικό Παίγνιο Φορολογική Διοίκησης-Φορολογούμενων μετά από τη χορήγηση επιβράβευσης (bonus).....	52
Πίνακας 5: Φορολογικοί συντελεστές ανάλογα με την κατηγορία και το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος.....	58
Πίνακας 6: Φορολογικά Συστήματα κάθετης δικαιοσύνης	64
Πίνακας 7: Αξιοπιστία ελεγκτικών τεκμηρίων.....	101
Πίνακας 8: Απόσπασμα ισολογισμού θυγατρικής του Ομίλου F.F την 31/12/2017..	136
Πίνακας 9: Απόσπασμα κατάστασης συνολικού εισοδήματος θυγατρικής του Ομίλου F.F για την χρήση 2017	137
Πίνακας 10: Ενοποιημένη αναμορφωμένη κατάσταση συνολικού εισοδήματος του Ομίλου F.F για τη χρήση 2017	137
Πίνακας 11: Απόσπασμα ενοποιημένης αναμορφωμένης κατάστασης χρηματοοικονομικής θέσης την 31/12/2017.....	138
Πίνακας 12: Εισηγμένες εταιρείες.....	196
Πίνακας 13: Κατάταξη παραγόντων που συμβάλλουν στην επιλογή Ελεγκτικής Εταιρείας.....	217
Πίνακας 14: Κριτήρια επιλογής ελεγκτικής εταιρείας	221
Πίνακας 15: Αιτιώδης σχέση μεγέθους ελεγκτικής εταιρείας και ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών	234
Πίνακας 16: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στην ποιότητα ελέγχου.....	239
Πίνακας 17: Βαθμός επίδρασης χαρακτηριστικών που επηρεάζουν την ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.....	248
Πίνακας 18: Λόγοι που οι εταιρείες επιθυμούν τον φορολογικό έλεγχο.....	260
Πίνακας 19: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στην ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή.....	267
Πίνακας 20: Παράγοντες μη εντοπισμού ενός ουσιώδους σφάλματος από τις ελεγκτικές διαδικασίες.....	273
Πίνακας 21: Παράγοντες που επηρεάζουν την διάπραξη απάτης (fraud).....	278
Πίνακας 22: Βαθμός επίδρασης παραγόντων που θα οδηγούσαν ένα ελεγκτή να συγκαλύψει απάτη	282
Πίνακας 23: Βαθμός επίδρασης μέτρων διασφάλισης (safeguards) στην ανεξαρτησία του ελεγκτή	286
Πίνακας 24: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στον περιορισμό της διάπραξης απάτης	290
Πίνακας 25: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στην φορολογική συμμόρφωση	293
Πίνακας 26: Επίδραση παραγόντων στο κόστος συμμόρφωσης.....	296
Πίνακας 27: Ποσοτικά στοιχεία οικονομετρικής μεθόδου.....	313
Πίνακας 28: Αποτελέσματα εκτίμησης (Eviews).....	314

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1: Θεωρία της Αντιπροσώπευσης.....	33
Διάγραμμα 2: Τρίγωνο Απάτης (Fraud Triangle).....	41
Διάγραμμα 3: Παράγοντες Φορολογικής Συμμόρφωσης.....	44
Διάγραμμα 4: Καμπύλη Laffer.....	57
Διάγραμμα 5: Στάδια ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων.....	68
Διάγραμμα 6: Διαδικασία λήψης απόφασης για αποδοχή ελέγχου.....	70
Διάγραμμα 7: Σχέση κόστους-οφέλους από την αναδοχή του ελέγχου.....	72
Διάγραμμα 8: Παράγοντες επιχειρηματικού περιβάλλοντος.....	73
Διάγραμμα 9: Υπόδειγμα ανάλυσης Ικανοτήτων, Αδυναμιών, Ευκαιριών και Απειλών (SWOT).....	75
Διάγραμμα 10: Υπόδειγμα PESTEL.....	76
Διάγραμμα 11 Υπόδειγμα του Porter (5-Forces).....	78
Διάγραμμα 12: Πλαίσιο Εσωτερικών δικλίδων COSO.....	79
Διάγραμμα 13: Είδη ελεγκτικών διαδικασιών.....	85
Διάγραμμα 14: Εξέταση πορείας εγγραφών (tracing).....	86
Διάγραμμα 15: Γεγονότα μετά την ημερομηνία ισολογισμού.....	89
Διάγραμμα 16: Κατηγορίες έκθεσης ελέγχου.....	92
Διάγραμμα 17: Ελεγκτικές διαδικασίες.....	93
Διάγραμμα 18: Πηγές Ελεγκτικών Τεκμηρίων.....	100
Διάγραμμα 19: Ελεγκτικοί Στόχοι.....	104
Διάγραμμα 20: Μοντέλο Ελεγκτικού Κινδύνου.....	106
Διάγραμμα 21: Αλληλεπίδραση μερών στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.....	112
Διάγραμμα 22: Τύποι Έκθεσης Ελέγχου.....	149
Διάγραμμα 23: Κλάδοι Λογιστικής Επιστήμης.....	153
Διάγραμμα 24: Θεμελιώδεις Λογιστικές Παραδοχές.....	156
Διάγραμμα 25: Γενικά Παραδεκτές Λογιστικές Αρχές.....	165
Διάγραμμα 26: Ποιοτικά χαρακτηριστικά των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.....	167
Διάγραμμα 27: Στρατηγικό παίγνιο κερδών-Αλληλεπίδραση μερών.....	185
Διάγραμμα 28: Κίνδυνοι στην Ανεξαρτησία του Ελεγκτή.....	189
Διάγραμμα 29: Καμπύλη κανονικής κατανομής.....	208
Διάγραμμα 30: Φύλο.....	210
Διάγραμμα 31: Ηλικία.....	211
Διάγραμμα 32: Ανώτατος τίτλος Σπουδών.....	212
Διάγραμμα 33: Έτη εργασιακής εμπειρίας.....	213
Διάγραμμα 34: Ελεγκτική Εταιρεία (Big4 ή Non-Big4).....	214
Διάγραμμα 35: Ελεγκτική Εταιρεία.....	215
Διάγραμμα 36: Ελεγκτική βαθμίδα.....	216
Διάγραμμα 37: Παράγοντες που συμβάλλουν στην επιλογή ελεγκτικής εταιρείας... ..	218
Διάγραμμα 38: Κατάταξη σημαντικότητας των παραγόντων επιλογής εταιρείας.....	219
Διάγραμμα 39: Μέγεθος ελεγκτικής εταιρείας ως παράγοντας επιλογής.....	220
Διάγραμμα 40: Κριτήρια επιλογής ελεγκτικής εταιρείας.....	222
Διάγραμμα 41: Κατάταξη κριτηρίων επιλογής ελεγκτικής εταιρείας.....	223
Διάγραμμα 42: Σχέση παροχής υπηρεσιών-ανεξαρτησίας ελεγκτή.....	224
Διάγραμμα 43: Θητεία ελεγκτή-Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών.....	225
Διάγραμμα 44: Σχέση Θητείας Ελεγκτή-Ανεξαρτησίας.....	226
Διάγραμμα 45: Σχέση θητείας ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών.....	228

Διάγραμμα 46: Σχέση Επιτροπής Ελέγχου-Ποιότητας λογιστικής πληροφόρησης ...	229
Διάγραμμα 47: Ύπαρξη ανεξάρτητων μελών ΔΣ-Ανεξαρτησία Ελεγκτών	230
Διάγραμμα 48: Σχέση συστήματος εσωτερικών δικλίδων-ποιότητας εξωτερικού ελέγχου.....	231
Διάγραμμα 49: Σχέση μεγέθους ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών	232
Διάγραμμα 50: Βαθμός Επίδρασης μεγέθους ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών	233
Διάγραμμα 51: Αιτιώδης σχέση μεγέθους ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών	236
Διάγραμμα 52: Αιτιώδης σχέση μεγέθους ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών	237
Διάγραμμα 53: Key Audit Matters-ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης..	238
Διάγραμμα 54: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στην ποιότητα ελέγχου.....	240
Διάγραμμα 55: Κατάταξη παραγόντων που συμβάλλουν στην ποιότητα ελέγχου	241
Διάγραμμα 56: Έμφαση στην ποιότητα ελέγχου από τις ελεγκτικές εταιρείες.....	242
Διάγραμμα 57: Εκπαίδευση Ορκωτών Ελεγκτών-επάρκεια γνώσεων	243
Διάγραμμα 58: Εκπαίδευση γνώσεων και δεξιοτήτων-χορήγηση άδειας ΟΕΛ	244
Διάγραμμα 59: Λόγοι μη επάρκειας προϋποθέσεων για τη χορήγηση άδειας ΟΕΛ ..	246
Διάγραμμα 60: Σχέση CPD-διατήρηση γνώσεων ΟΕΛ	247
Διάγραμμα 61: Βαθμός επίδρασης χαρακτηριστικών στην ποιότητα χρημ/κής πληροφόρησης	250
Διάγραμμα 62: Κατάταξη χαρακτηριστικών που επηρεάζουν την ποιότητα χρημ/κής πληροφόρησης	250
Διάγραμμα 63: Σχέση μεταξύ πίεσης λόγω χρονικών περιορισμών-ποιότητας ελέγχου	252
Διάγραμμα 64: Επάρκεια προϋπολογισμού ωρών (budget) για την διεξαγωγή ελέγχων	253
Διάγραμμα 65: Σχέση εξειδίκευσης ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας ελέγχου	254
Διάγραμμα 66: Σχέση ποιοτικού ελέγχου ΕΛΤΕ-ποιότητας ελεγκτικών υπηρεσιών	255
Διάγραμμα 67: Πραγματοποίηση ελέγχων από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ).....	256
Διάγραμμα 68: Επίδραση επιβολής ποινών από την ΕΛΤΕ	257
Διάγραμμα 69: Τακτικός-Φορολογικός έλεγχος	258
Διάγραμμα 70: Ανάθεση τακτικού και φορολογικού ελέγχου στην ίδια ελεγκτική-ποιότητα χρημ/κής πληροφόρησης.....	259
Διάγραμμα 71: Λόγοι που οι εταιρείες επιθυμούν τον φορολογικό έλεγχο	261
Διάγραμμα 72: Κατάταξη λόγων που οι εταιρείες επιθυμούν τον φορολογικό έλεγχο	262
Διάγραμμα 73: Σχέση φορολογικών ελέγχων-φορολογικής συμμόρφωσης των εταιρειών.....	263
Διάγραμμα 74: Σχέση αμοιβής (fee)-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών	264
Διάγραμμα 75: Σχέση ανάμεσα στο χρόνο κλεισίματος του ελεγκτικού φακέλου-ποιότητα τεκμηρίωσης του	266
Διάγραμμα 76: Βαθμός Επίδρασης παραγόντων στην ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή.....	269
Διάγραμμα 77: Κατάταξη παραγόντων που μειώνουν την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή.....	270
Διάγραμμα 78: Σχέση μεριδίου αγοράς-εξειδίκευσης μιας ελεγκτικής σε ένα κλάδο	271
Διάγραμμα 79: Σχέση ύπαρξης ΕQCR-ποιότητας ελέγχου	272

Διάγραμμα 80: Παράγοντες μη εντοπισμού ενός ουσιώδους σφάλματος από τις ελεγκτικές διαδικασίες.....	275
Διάγραμμα 81: Κατάταξη παραγόντων μη εντοπισμού ενός ουσιώδους σφάλματος από τις ελεγκτικές διαδικασίες.....	276
Διάγραμμα 82: Παράγοντες που επηρεάζουν την διάπραξη απάτης (fraud).....	280
Διάγραμμα 83: Κατάταξη παραγόντων που επηρεάζουν την διάπραξη απάτης (fraud)	281
Διάγραμμα 84: Βαθμός επίδρασης παραγόντων που θα οδηγούσαν ένα ελεγκτή να συγκαλύψει απάτη	283
Διάγραμμα 85: Κατάταξη παραγόντων που θα οδηγούσαν ένα ελεγκτή να συγκαλύψει απάτη.....	284
Διάγραμμα 86: Επάρκεια διασφαλίσεων (safeguards)	285
Διάγραμμα 87: Βαθμός επίδρασης μέτρων διασφάλισης (safeguards) στην ανεξαρτησία του ελεγκτή.....	287
Διάγραμμα 88: Βαθμός σημαντικότητας μέτρων (safeguards)-ανεξαρτησίας ελεγκτή	288
Διάγραμμα 89: Παράγοντες που επιτυγχάνουν τον περιορισμό διάπραξης απάτης... ..	291
Διάγραμμα 90: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στην φορολογική συμμόρφωση	292
Διάγραμμα 91: Κατάταξη παραγόντων που επηρεάζουν την φορολογική συμμόρφωση	295
Διάγραμμα 92: Επίδραση παραγόντων στο κόστος συμμόρφωσης	297
Διάγραμμα 93: Κατάταξη παραγόντων που επηρεάζουν το κόστος συμμόρφωσης ..	298
Διάγραμμα 94: Σχέση φορολογικού συστήματος και διάπραξης απάτης.....	299
Διάγραμμα 95: Βαθμός επιδίωξης από τις ελεγχόμενες εταιρείες για ποιοτικής πληροφόρηση.....	300
Διάγραμμα 96: Σχέση μη εντοπισμού ενός ουσιώδους σφάλματος-αξιοπιστίας ελεγκτικής εταιρείας	301
Διάγραμμα 97: Σχέση σημαντικότητας πελάτη-τροποποίηση έκθεσης ελέγχου.....	302
Διάγραμμα 98: Αγοραία-Λογιστικά χαρακτηριστικά.....	303
Διάγραμμα 99: Αγοραία-Λογιστικά χαρακτηριστικά.....	304
Διάγραμμα 100: Σχέση έμφασης σε περιοχές υψηλού κινδύνου-μη εντοπισμού ουσιωδών λαθών	305
Διάγραμμα 101: Σχέση χειραγώγησης λογ/μών χαμηλού κινδύνου-κίνδυνος μη εντοπισμού λαθών.....	306
Διάγραμμα 102: Σχέση επισκόπησης του ελεγκτικού φακέλου-εντοπισμού λαθών..	307
Διάγραμμα 103: Σχέση προσωπικών χαρακτηριστικών Ορκωτού Ελεγκτή-ποιότητας ελέγχου.....	308
Διάγραμμα 104: Διάγραμμα καταλοίπων (residuals)	316

Περίληψη

Στόχος της διδακτορικής διατριβής είναι η διερεύνηση της σχέσης του εξωτερικού και του φορολογικού ελέγχου με την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης και τη φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών.

Για την εξέταση της σχέσης αυτής, χρησιμοποιήθηκαν δύο μέθοδοι. Ειδικότερα, διανεμήθηκαν ερωτηματολόγια σε 150 ορκωτούς ελεγκτές από Big4 και Non-Big4 ελεγκτικές εταιρείες, τα οποία εξετάζουν την σχέση αυτή, μέσα από την εξέταση παραγόντων που θεωρείται ότι επιδρούν στην ανεξαρτησία του ελεγκτή και την ορθή απεικόνιση των λογιστικών πληροφοριών καθώς και παραγόντων που οδηγούν στη φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών.

Ακόμη, αναπτύχθηκε ένα οικονομετρικό μοντέλο για την διερεύνηση της επίδρασης του εξωτερικού ελέγχου στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης. Η ανάπτυξη του μοντέλου βασίζεται σε ένα δείγμα 30 εταιρειών, εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, από διαφορετικούς κλάδους για 9 έτη (2012-2020). Η ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης προσεγγίζεται με βάση την συνέπεια που εμφανίζουν τα κέρδη (persistence), που αποτελεί ένα από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των λογιστικών πληροφοριών.

Η καινοτομία της έρευνας έγκειται στο ότι εξετάζει συνδυαστικά τους παράγοντες του εξωτερικού ελέγχου που οδηγούν σε καλύτερη λογιστική πληροφόρηση και συνεισφέρει στον προσδιορισμό των βέλτιστων παραγόντων που αυξάνουν την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων και την φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις δύο μεθόδους εξετάστηκαν συνδυαστικά και αμφότερες κατέληξαν στα εξής δύο συμπεράσματα: α) το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (δηλαδή Big4 σε σχέση με μια Non Big4) συμβάλλει θετικά στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης και β) η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο συμβάλλει θετικά στην ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών. Αναφορικά με τη παροχή από τον εξωτερικό ελεγκτή εξειδικευμένων διοικητικών υπηρεσιών, πέραν των ελεγκτικών, η πρώτη μέθοδος καταλήγει στο συμπέρασμα ότι επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου ενώ η οικονομετρική μέθοδος καταλήγει στο αντίθετο αποτέλεσμα. Τέλος, συμπεραίνεται ότι ο φορολογικός έλεγχος συσχετίζεται θετικά με την φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών.

Λέξεις-κλειδιά: Ελεγκτική, Φορολογία, Λογιστική, Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις, Φορολογική Συμμόρφωση, Ποιότητα Λογιστικής Πληροφόρησης

Abstract

The purpose of this dissertation is to investigate the relationship among the external and the tax audit with the quality of the accounting information and the tax compliance.

For the investigation of this relationship, two methods were used: a) the method of questionnaires and b) the econometric analysis method. Specifically, questionnaires were distributed to 150 Public Certified Accountants from Big4 and Non-Big4 audit companies, which investigate this relationship, through the investigation of factors that are considered to affect auditor's independence and the correct presentation of the accounting information in the financial statements and also investigate factors that lead companies to tax compliance. The quality of accounting information is being approached by the earnings persistence, which constitutes one of the qualitative characteristics of the accounting information.

In addition, an econometric model was developed for the investigation of the relationship between external audit and quality of accounting information. It is based in a sample of 30 companies, listed to Athens Stock Exchange, from different sectors for a 9-year period (from 2012 to 2020).

The innovation of this research is that it investigates the factors of the external audit that lead to accounting information of higher quality in combination (and not in isolation) and contributes to the determination of the optimum factors that increase the reliability of the financial statements and the tax compliance of the companies.

The results that arose from the two above mentioned methods have been examined in combination and both have ended to the following two conclusions: a) the size of the audit firm (Big4 compared to Non Big4) contributes positively to the quality of financial information, and b) the existence of Non-Executive Directors to the Board of Directors (BoD) contributes positively to auditor's independence. Regarding the supply of non-audit services from the external auditors (e.g tax, consulting services), beyond the audit services, the first method concludes that it negatively affects the quality of financial information while the econometric method ends to the opposite conclusion. Last but not least, it can be concluded that the tax audit is positively related to the tax compliance of the companies.

Keywords: Auditing, Tax, Accounting, Financial Statements, Tax Compliance, Quality of Accounting information

Εισαγωγή

Σκοπός (Purpose)

Ο γενικός σκοπός του τακτικού ελέγχου των επιχειρήσεων ορίζεται ως η έκφραση επαγγελματικής γνώμης από τον ελεγκτή σχετικά με το εάν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης παρουσιάζονται εύλογα, από κάθε ουσιώδη πλευρά, σύμφωνα με τις εφαρμοζόμενες γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές και τη σχετική νομοθεσία.

Ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων από Ορκωτούς Ελεγκτές συμβάλλει στην αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και κατά συνέπεια η απόφαση του ορκωτού ελεγκτή διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στη διαδικασία λήψης χρηματοοικονομικών αποφάσεων των χρηστών. Οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων αναζητούν μέσα από τον έλεγχο των ανεξάρτητων ορκωτών ελεγκτών λογιστών την αναγκαία γι' αυτούς διασφάλιση για την εύλογη παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Επιπλέον, ο φορολογικός έλεγχος περιλαμβάνει το σύνολο των ελεγκτικών ενεργειών που εφαρμόζονται από τις ελεγκτικές εταιρείες ή τις φορολογικές ελεγκτικές αρχές προκειμένου να διαπιστωθεί η ορθή εφαρμογή των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας, η σωστή παρουσίαση των λογιστικών μεγεθών και η ορθή μεταφορά τους στην φορολογική δήλωση και η απόδοση των οφειλόμενων φόρων στο Δημόσιο.

Στόχος της διδακτορικής διατριβής είναι η κατανόηση της έννοιας του εξωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων από Ορκωτούς Ελεγκτές και η διερεύνηση της σχέσης του εξωτερικού και του φορολογικού ελέγχου με τη ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης και τη φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών.

Για την υλοποίηση της διδακτορικής διατριβής, θα χρησιμοποιηθούν δύο μέθοδοι, μια ποσοτική και μια ποιοτική μέθοδος. Η πρώτη μέθοδος στηρίζεται στην ανάπτυξη ενός μοντέλου που θα συνδέει τον εξωτερικό έλεγχο με την λογιστική πληροφόρηση, το οποίο θα αναλυθεί οικονομετρικά. Από την άλλη πλευρά, η διατριβή θα βασιστεί και σε μια άμεση μέθοδο, δηλαδή τη μέθοδο των ερωτηματολογίων.

Ειδικότερα, τα ερωτηματολόγια θα διανεμηθούν σε ορκωτούς ελεγκτές από ελεγκτικές εταιρείες Big4 και Non-Big4 και θα εξετάζουν παράγοντες του εξωτερικού και του φορολογικού ελέγχου που επιδρούν στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης. Η ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης θα προσεγγιστεί με βάση τα ποιοτικά κριτήρια των λογιστικών πληροφοριών.

Η προτεινόμενη διδακτορική διατριβή θα διαρθρωθεί σε 5 βασικά μέρη. Το θεωρητικό μέρος θα εκτείνεται στα τέσσερα πρώτα κεφάλαια ενώ το πέμπτο κεφάλαιο θα καλύπτει το πρακτικό μέρος. Η δομή της διδακτορικής διατριβής είναι η ακόλουθη:

Στο πρώτο κεφάλαιο ορίζεται η έννοια του ελέγχου και γίνεται διάκριση των ελέγχων ανάλογα με το περιεχόμενό τους, περιγράφεται ο σκοπός του εξωτερικού ελέγχου και η σχέση του εξωτερικού ελεγκτή με την ελεγχόμενη οντότητα καθώς επίσης εξετάζεται η συμβολή του εξωτερικού ελεγκτή στο πρόβλημα της αντιπροσώπευσης. Επίσης, περιγράφεται η έννοια του φορολογικού ελέγχου και η συμβολή του στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύονται οι ελεγκτικές διαδικασίες τις οποίες ακολουθούν οι ορκωτοί ελεγκτές προκειμένου να συλλέξουν επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια για την θεμελίωση της γνώμης τους στην έκθεση ελέγχου και παρουσιάζονται τα στάδια του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων. Επίσης, περιγράφεται η σημασία μιας αξιόπιστης έκθεσης ελέγχου για την λήψη αποφάσεων από τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων (management της εταιρείας, επενδυτές, πιστωτικά ιδρύματα, διάφορες κρατικές υπηρεσίες) και η σύνδεση της με θετικές επιπτώσεις στην αγορά όπως χαμηλότερο κόστος κεφαλαίου και δανειακών κεφαλαίων, υψηλότερη ρευστότητα, καλύτερη απόδοση και μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι παράγοντες και τα χαρακτηριστικά εκείνα που συμβάλλουν σε ένα αποτελεσματικό εξωτερικό έλεγχο και σε μια αξιόπιστη έκθεση ελέγχου όπως είναι ενδεικτικά το σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης

οντότητας, ή η θητεία των ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα. Επίσης, περιγράφονται οι παράγοντες που μπορεί να οδηγήσουν σε αποτυχία του εξωτερικού ελέγχου να εντοπίσει ουσιώδη σφάλματα και επομένως στην έκδοση λανθασμένης έκθεσης ελέγχου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο προσεγγίζεται η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης μέσα από επιθυμητές ιδιότητες και επιθυμητά χαρακτηριστικά των οικονομικών καταστάσεων τα οποία περιγράφονται και αναλύονται εκτενώς σε αυτό το κεφάλαιο. Επίσης, θα παρουσιαστούν έρευνες και μελέτες που έχουν γίνει αναφορικά με την σχέση ανάμεσα στον εξωτερικό έλεγχο και την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης.

Το πέμπτο μέρος θα αποτελέσει το ερευνητικό μέρος της διδακτορικής διατριβής. Η έρευνα θα βασιστεί στην ανάπτυξη αλλά και την οικονομετρική ανάλυση ενός μοντέλου που θα συνδέει τον εξωτερικό έλεγχο με την λογιστική πληροφόρηση καθώς επίσης και σε μια άμεση μέθοδο, τη μέθοδο των ερωτηματολογίων.

Η ανάπτυξη του μοντέλου θα βασιστεί σε εταιρείες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ) λόγω της διαθεσιμότητας στοιχείων. Συγκεκριμένα, το δείγμα θα αποτελείται από 30 εισηγμένες εταιρείες, από διαφορετικούς κλάδους, για 9 χρόνια (χρονική περίοδος 2012-2020). Συνολικά δηλαδή έχουμε 270 παρατηρήσεις (30εταιρείες*9χρόνια).

Τα στοιχεία που απαιτούνται για την οικονομετρική ανάλυση θα αντληθούν από τις ετήσιες οικονομικές εκθέσεις των εταιρειών. Επιλέξαμε να μετρήσουμε την αποτελεσματικότητα του εξωτερικού ελέγχου επιλέξαμε να τέσσερις μεταβλητές. Οι μεταβλητές αυτές είναι οι εξής:

- ✓ το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου (size of the BoD),
- ✓ ο αριθμός των ανεξάρτητων μελών του Διοικητικού Συμβουλίου προς το συνολικό αριθμό των μελών του (NEDs/Total BoD members),
- ✓ μια ψευδομεταβλητή (dummy variable) αναφορικά με το εάν ο η ελεγχόμενη οντότητα ελέγχεται από Big4 ή Non- Big4 Audit Firm και
- ✓ μια ψευδομεταβλητή αναφορικά με το εάν η ελεγκτική εταιρεία προσφέρει και άλλες υπηρεσίες στην ελεγχόμενη οντότητα πέρα των ελεγκτικών υπηρεσιών

Η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης στο συγκεκριμένο μοντέλο θα προσεγγίζεται με την πιο στενή έννοια της ποιότητας των κερδών, η οποία εστιάζει σε συγκεκριμένες επιθυμητές ιδιότητες των κερδών. Συγκεκριμένα, στην παρούσα

διατριβή η λογιστική πληροφόρηση θα μετρηθεί από την συνέπεια των κερδών (persistence). Για την οικονομετρική εκτίμηση της συνέπειας των κερδών, τα στοιχεία που απαιτούνται είναι τα κέρδη μετά από φόρους και το σύνολο ενεργητικού για τις εισηγμένες εταιρείες του δείγματος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχουν δυο ομάδες χαρακτηριστικών που προσδιορίζονται προκειμένου να μετρήσουν την ποιότητα των κερδών. Συγκεκριμένα, διακρίνονται σε χαρακτηριστικά που βασίζονται στην λογιστική (accounting-based attributes) και χαρακτηριστικά που βασίζονται στην αγορά (market-based attributes). Η διαφορά μεταξύ των δύο κατηγοριών βασίζεται στις διαφορετικές υποθέσεις που κάνουν σχετικά με την λειτουργία των κερδών.

Τα χαρακτηριστικά που εμπίπτουν στην πρώτη κατηγορία είναι τα εξής: ποιότητα των κερδών (accrual quality), συνέπεια που εμφανίζουν τα κέρδη (persistence), προβλεψιμότητα (predictability) και ομαλότητα (smoothness). Τα χαρακτηριστικά αυτά έμμεσα υποθέτουν ότι η λειτουργία των κερδών είναι η αποτελεσματική κατανομή των ταμειακών ροών μέσω της διαδικασίας των δεδουλευμένων.

Από την άλλη πλευρά, τα χαρακτηριστικά που ανήκουν στην δεύτερη κατηγορία είναι: σχετικότητα (value relevance), έγκαιρη πληροφόρηση (timeliness) και συντηρητικότητα (conservatism). Τα χαρακτηριστικά αυτής της κατηγορίας υποθέτουν ότι η λειτουργία των κερδών είναι να «καθρεπτίζουν» το οικονομικό εισόδημα και γι' αυτό το λόγο χρησιμοποιούν αποδόσεις ή τιμές για την κατασκευή του μοντέλου σε αντίθεση με τα χαρακτηριστικά που βασίζονται στην λογιστική που χρησιμοποιούν ταμειακές ροές ή κέρδη.

Η διερεύνηση της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στον εξωτερικό έλεγχο και την λογιστική πληροφόρηση θα γίνει με βάση ένα μοντέλο που θα συνδέει τα παραπάνω μεγέθη. Το μοντέλο αυτό θα εξετάζει παράγοντες και χαρακτηριστικά που θεωρούνται σημαντικά για την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και κατ' επέκταση την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης.

Η εκτίμηση της σχέσης θα γίνει με βάση ένα σύστημα δύο εξισώσεων οι οποίες θα συνδέουν τα παραπάνω μεγέθη. Οι εξισώσεις αυτές θα εκτιμηθούν από κοινού για να προσδιοριστούν οι βέλτιστες τιμές των συντελεστών. Η ταυτόχρονη αυτή εκτίμηση σχεδόν θα διπλασιάσει τον διαθέσιμο αριθμό των παρατηρήσεων προς εκτίμηση, οδηγώντας σε αποτελεσματικότερες εκτιμήσεις των συντελεστών.

Όσον αφορά τη μέθοδο των ερωτηματολογίων, τα ερωτηματολόγια θα διανεμηθούν σε Ορκωτούς Ελεγκτές από Big4 και Non-Big4 ελεγκτικές εταιρείες. Συγκεκριμένα, το δείγμα θα αποτελείται από 150 Ορκωτούς Ελεγκτές. Τα ερωτηματολόγια αυτά θα έχουν ως στόχο την διερεύνηση της σχέσης του τακτικού αλλά και του φορολογικού ελέγχου με την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης μέσα από την εξέταση παραγόντων που θεωρείται ότι επιδρούν στην ανεξαρτησία του ελεγκτή και επομένως στην ορθή απεικόνιση των λογιστικών πληροφοριών.

Τα ερωτηματολόγια που θα διανεμηθούν στους Ορκωτούς Ελεγκτές θα εξετάζουν παράγοντες όπως:

- ✓ την παροχή από τον ελεγκτή εξειδικευμένων διοικητικών υπηρεσιών πέρα των ελεγκτικών υπηρεσιών (π.χ φορολογικών, συμβουλευτικών ή άλλων υπηρεσιών) για την εξακρίβωση εάν η παροχή πρόσθετων υπηρεσιών επηρεάζει την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή και κατ' επέκταση την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου,
- ✓ την θητεία των ελεγκτών στην ελεγχόμενη εταιρεία και την συχνότητα εναλλαγής τους,
- ✓ το εάν η ύπαρξη Επιτροπής Ελέγχου (Audit Committee) στην ελεγχόμενη εταιρεία επηρεάζει τη ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης,
- ✓ το εάν τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου (BoD) και οι επιτροπές ελέγχου (Audit Committee) αποτελούνται από ανεξάρτητα μέλη (στην πλειονότητα τους) και εάν η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών συμβάλλει στην ανεξαρτησία των ελεγκτών,
- ✓ το εάν η ελεγχόμενη οντότητα έχει στο προσωπικό της στελέχη τα οποία έχει προσλάβει από ελεγκτικές εταιρείες και επομένως γνωρίζουν τις ελεγκτικές διαδικασίες,
- ✓ το σύστημα εσωτερικών δικλείδων της ελεγχόμενης εταιρείας,
- ✓ το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας Big4 και Non-Big4,
- ✓ το rotation της ελεγκτικής ομάδας στις ελεγχόμενες οντότητες
- ✓ το εάν η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι Ορκωτοί ελεγκτές εξασφαλίζει την επάρκεια γνώσεων που απαιτείται κατά την άσκηση του επαγγέλματος
- ✓ το εάν η εκπαίδευση που λαμβάνουν μέσω του CPD (Continuing Professional development) από το ACCA (Association of Chartered Certified Accountants) καθώς επίσης και μέσω σεμιναρίων (training) που διεξάγονται από άλλους φορείς (π.χ ΣΟΕΑ, ΕΛΤΕ) ή από τις ίδιες τις

- ελεγκτικές εταιρίες συμβάλλει στην διατήρηση της ποιότητας των ελεγκτικών υπηρεσιών σε υψηλό επίπεδο και την περαιτέρω βελτίωση τους
- ✓ το εάν οι ορκωτοί ελεγκτές θεωρούν ότι έχουν την ικανότητα να ενεργούν με αντικειμενικότητα και ακεραιότητα κατά τη διενέργεια του ελέγχου
 - ✓ το εάν οι ορκωτοί ελεγκτές, με βάση την εμπειρία τους, θεωρούν ότι τηρούν απόλυτα τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (ΔΕΠ)
 - ✓ το εάν υπάρχει πίεση λόγω χρονικών περιορισμών (budget) που επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα του ελέγχου
 - ✓ το εάν πραγματοποιούνται έλεγχοι από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ) σε φύλλα εργασίας Ορκωτών Ελεγκτών για την διερεύνηση της σωστής εφαρμογής των ΔΕΠ (προκειμένου να διαπιστωθεί η ποιότητα των παρεχόμενων ελεγκτικών υπηρεσιών)
 - ✓ το εάν οι ελεγχόμενες εταιρείες εκτός από τον τακτικό έλεγχο επιθυμούν και την πραγματοποίηση φορολογικού ελέγχου από Ορκωτούς Ελεγκτές μετά το 2016 που η έκδοση φορολογικού πιστοποιητικού είναι προαιρετική καθώς και
 - ✓ το εάν οι φορολογικοί έλεγχοι από τις ελεγκτικές εταιρείες συμβάλλουν στη φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών (είτε μέσω της παροχής φορολογικών συμβουλών είτε μέσω της έκθεσης ελέγχου που γνωστοποιείται)

Η ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης σε αυτή τη μέθοδο προσεγγίζεται με βάση τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των λογιστικών καταστάσεων, δηλαδή εκείνων των χαρακτηριστικών που διασφαλίζουν ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι χρήσιμες για την λήψη αποφάσεων από τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων (Κατανοητότητα, Σχετικότητα, Αξιοπιστία, Συγκρισιμότητα) .

Ειδικότερα, για να είναι οι οικονομικές καταστάσεις χρήσιμες στους χρήστες, θα πρέπει να ικανοποιούν τα ακόλουθα ποιοτικά κριτήρια:

- ✓ Κατανοητότητα: Όταν οι χρήστες μπορούν να τις κατανοήσουν εύκολα υπό την προϋπόθεση ότι έχουν τις απαραίτητες γνώσεις Λογιστικής
- ✓ Σχετικότητα: Όταν μπορούν να επηρεάσουν τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων
- ✓ Αξιοπιστία: Οι λογιστικές πληροφορίες θεωρούνται αξιόπιστες εάν δεν περιέχουν ουσιώδη σφάλματα και αποδίδουν τα πραγματικά οικονομικά γεγονότα

- ✓ Συγκρισιμότητα: Οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων μπορούν να προβούν είτε σε διαχρονικές συγκρίσεις των λογιστικών μεγεθών μιας επιχείρησης είτε σε διαστρωματικές συγκρίσεις των λογιστικών μεγεθών πολλών επιχειρήσεων

Η προσέγγιση του ερευνητικού αντικειμένου θα περιλαμβάνει τα ακόλουθα στάδια:

1. Συγκέντρωση Δεδομένων

Η έρευνα θα βασίζεται στα ακόλουθα δεδομένα:

- ✓ Ερωτηματολόγια τα οποία θα διανεμηθούν σε Ορκωτούς Ελεγκτές από Big4 και Non-Big4 ελεγκτικές εταιρείες. Ειδικότερα, το δείγμα των ερωτηματολογίων ανέρχεται σε 150 Ορκωτούς Ελεγκτές.
- ✓ Εισηγμένες εταιρείες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ) από διάφορους κλάδους για εννέα (9) χρόνια (χρονική περίοδος 2012-2020). Συνολικά έχουμε δηλαδή 270 παρατηρήσεις (30 εταιρείες*9 χρόνια).

Η εκτίμηση της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στον εξωτερικό έλεγχο και την λογιστική πληροφόρηση θα γίνει μέσω οικονομετρικής ανάλυσης με βάση ένα σύστημα δύο εξισώσεων που θα εκτιμηθούν από κοινού. Η από κοινού εκτίμηση των εξισώσεων θα οδηγήσει σχεδόν σε διπλασιασμό των παρατηρήσεων προς εκτίμηση, από 270 παρατηρήσεις σε 540, οδηγώντας σε αποτελεσματικότερες εκτιμήσεις των συντελεστών.

2. Εφαρμογή του Μοντέλου

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η έρευνα θα βασιστεί σε δύο μεθόδους: α) τη μέθοδο των ερωτηματολογίων και β) την οικονομετρική μέθοδο. Αναφορικά με την πρώτη μέθοδο, τα ερωτηματολόγια θα διανεμηθούν σε Ορκωτούς Ελεγκτές από Big4 και Non-Big4 ελεγκτικές εταιρείες και θα έχουν ως στόχο την διερεύνηση της σχέσης του τακτικού αλλά και του φορολογικού ελέγχου από ελεγκτικές εταιρίες με την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης αλλά και την φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης,

προσεγγίζεται με βάση ποιοτικά χαρακτηριστικά (Κατανοητότητα, Σχετικότητα, Αξιοπιστία, Συγκρισιμότητα).

Ακόμη, η διερεύνηση της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στον εξωτερικό έλεγχο και την λογιστική πληροφόρηση θα γίνει με βάση ένα μοντέλο που θα συνδέει τα παραπάνω μεγέθη και θα εκτιμηθεί οικονομετρικά. Το μοντέλο αυτό θα εξετάσει παράγοντες και χαρακτηριστικά που θεωρούνται σημαντικά για την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και κατ' επέκταση την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης, η οποία προσεγγίζεται από την έννοια της συνέπειας των κερδών (persistence).

Οι παράγοντες αυτοί είναι: α) το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου (ΔΣ), β) ο αριθμός των ανεξάρτητων μελών (NEDs) του ΔΣ προς το συνολικό αριθμό μελών του, γ) το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non Big4), και δ) η παροχή άλλων μη ελεγκτικών υπηρεσιών από τους Ορκωτούς, πέραν του τακτικού ελέγχου.

Συμπεράσματα (Conclusion)

- ✓ Εξαγωγή συμπερασμάτων από την μέθοδο των ερωτηματολογίων:
 - α) αναφορικά με την επίδραση των παραγόντων που επηρεάζουν την ποιότητα του τακτικού ελέγχου στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης και β) για τη συμβολή του φορολογικού ελέγχου στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων.
- ✓ Εξέταση περιορισμών της μεθόδου του ερωτηματολογίου.
- ✓ Παρουσίαση αποτελεσμάτων του οικονομετρικού μοντέλου και ερμηνεία των συντελεστών.
- ✓ Εξέταση της ύπαρξης αιτιώδους σχέσης ανάμεσα στην στον εξωτερικό έλεγχο και την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης.
- ✓ Έλεγχος αξιοπιστίας και ακρίβειας του μοντέλου & εξέταση περιορισμών του οικονομετρικού μοντέλου.
- ✓ Εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τους παράγοντες που επιδρούν στην αποτελεσματικότητα του τακτικού ελέγχου και κατά συνέπεια στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης πάνω στην οποία βασίζονται οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων για την λήψη αποφάσεων.
- ✓ Σύγκριση των συμπερασμάτων που προκύπτουν από τις δύο μεθόδους.
- ✓ Προτάσεις/Κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα.

ΜΕΡΟΣ Α'

Κεφάλαιο 1: Η Επιστήμη της Ελεγκτικής και παράγοντες που επηρεάζουν την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων

1.1 Ελεγκτική επιστήμη και η ανάγκη για ελεγκτικές υπηρεσίες

Μέσα σε ένα οικονομικό περιβάλλον που λαμβάνουν χώρα συνεχείς και έντονες οικονομικές αλλαγές, η αξιοπιστία της λογιστικής πληροφόρησης αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία καθώς είναι απαραίτητη προκειμένου η ίδια η επιχείρηση αλλά και τα ενδιαφερόμενα μέρη, δηλαδή οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, να λαμβάνουν ορθολογικές αποφάσεις. Οι χρηματοοικονομικές πληροφορίες που χρησιμοποιούνται για την λήψη αποφάσεων προέρχονται από τις οικονομικές καταστάσεις. Η προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων είναι ευθύνη της Διοίκησης της εταιρείας. Επομένως, προκειμένου να ληφθούν ορθολογικές αποφάσεις, οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να παρουσιάζουν εύλογα την χρηματοοικονομική θέση της επιχείρησης και την απόδοση της.

Η ανάγκη των ενδιαφερόμενων μερών για την λήψη ορθολογικών αποφάσεων με βάση λογιστική πληροφόρηση, η οποία να είναι αξιόπιστη, συντέλεσε στην δημιουργία της Ελεγκτικής Επιστήμης και του επαγγέλματος των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Οι Ορκωτοί Ελεγκτές μέσα από τον έλεγχο των επιχειρήσεων αλλά και την έκθεση ελέγχου που εκδίδουν προς τις ελεγχόμενες εταιρείες, έχουν ως στόχο την διασφάλιση ότι οι οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζονται εύλογα και ότι δεν υπάρχουν ουσιώδη λάθη που θα μπορούσαν να οδηγήσουν τους χρήστες σε λήψη διαφορετικών αποφάσεων.

Σύμφωνα με τον Παπά, Α. (1999), η Ελεγκτική είναι ένας κλάδος της Λογιστικής που ασχολείται με την διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν την διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων¹. Ακόμη, σύμφωνα με τον Αληφαντή, Γ. (2010), η Ελεγκτική περιλαμβάνει όλες εκείνες τις μεθόδους και τις αρχές τις οποίες εφαρμόζει ο ελεγκτής για τη διενέργεια του ελέγχου².

Οι έλεγχοι μπορούν να διακριθούν σε κατηγορίες με βάση το αντικείμενο τους, την διάρκειά τους, και το πρόσωπο που διενεργεί τον έλεγχο.

¹ Παπάς, Α. (1999). Εισαγωγή στην Ελεγκτική, Εκδόσεις Γ. Μπένου, σελ. 21-26.

² Αληφαντής, Γ. (2010). Ελεγκτική, Εκδόσεις Πάμισος, σελ. 40.

1.2 Διάκριση ελέγχων

1.2.1 Διάκριση με βάση το περιεχόμενο, τον σκοπό και την διάρκεια τους.

Οι έλεγχοι ανάλογα με το αντικείμενο τους, μπορούν να διακριθούν στις ακόλουθες δύο κατηγορίες:

- ✓ Γενικούς ελέγχους, δηλαδή ελέγχους που καλύπτουν μια διαχειριστική περίοδο/χρήση και σε
- ✓ Ειδικούς ελέγχους, οι οποίοι οι έχουν ως αντικείμενο μια κατηγορία συναλλαγών

Στην κατηγορία των γενικών ελέγχων εντάσσονται οι ακόλουθοι Έλεγχοι:

- ✓ Έλεγχοι Οικονομικών Καταστάσεων (Financial Statements Audit)
- ✓ Έλεγχοι Συμμόρφωσης (Compliance Audit)
- ✓ Λειτουργικοί Έλεγχοι (Operational Audit)
- ✓ Έλεγχοι Διοίκησης (Management Audit)
- ✓ Έλεγχοι Κοινωνικής Ευθύνης
- ✓ Έλεγχοι Οικονομικού Εγκλήματος και Απάτης

Όταν ένας έλεγχος δεν εμπίπτει στις ανωτέρω κατηγορίες, τότε θεωρείται ειδικός έλεγχος. Ειδικός έλεγχος είναι αυτός που αφορά ένα συγκεκριμένο θέμα όπως, για παράδειγμα, κάποια συγκεκριμένη κατηγορία συναλλαγών, ορισμένες δοσοληψίες με τρίτους (τράπεζες, πελάτες, κ.λ.π) ή ορισμένα περιουσιακά στοιχεία όπως διαχείριση διαθεσίμων ή χαρτοφυλακίου (Αληφαντής, Γ. 2010).

Ανάλογα με τον σκοπό τους, οι έλεγχοι διακρίνονται σε: α) προληπτικούς, δηλαδή σε ελέγχους που διενεργούνται στη διάρκεια της εκτέλεσης της πράξης π.χ στην έκδοση του εντάλματος πληρωμής και αποβλέπει στην πρόληψη εκούσιων ή ακούσιων σφαλμάτων και β) κατασταλτικούς, δηλαδή σε ελέγχους που διενεργούνται μετά την εκτέλεση των πράξεων οικονομικής κατάστασης της επιχείρησης και αποβλέπουν στην αποκάλυψη και καταστολή εκούσιων ή ακούσιων σφαλμάτων (Αληφαντής, Γ. 2010).

Ανάλογα με τη διάρκεια των ελέγχων, μπορούν να διακριθούν σε μόνιμους/διαρκείς ελέγχους ή σε περιοδικούς/τακτικούς. Ένα παράδειγμα μόνιμου ελέγχου αποτελεί ο εσωτερικός έλεγχος που διενεργείται κατά τη διάρκεια των διαχειριστικών χρήσεων ενώ στην κατηγορία των τακτικών ελέγχων εμπίπτει ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων από εξωτερικούς ορκωτούς ελεγκτές λογιστές.

1.2.2 Διάκριση με βάση το πρόσωπο που διενεργεί τον έλεγχο.

Ανάλογα με το πρόσωπο που διενεργεί τον έλεγχο, οι ελεγκτές μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- ✓ Εσωτερικοί Ελεγκτές
- ✓ Φορολογικοί ελεγκτές
- ✓ Ελεγκτές του Ελεγκτικού Συνεδρίου
- ✓ Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές

Οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι ειδικοί επαγγελματίες οι οποίοι έχουν υπαλληλική σχέση με την οικονομική μονάδα. Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη και αντικειμενική διασφάλιση σχεδιασμένη για να προσθέσει αξία και να βελτιώσει τις λειτουργίες της επιχείρησης. Διενεργείται αποκλειστικά για λογαριασμό της διοίκησης της οικονομικής μονάδας. Είναι συνυφασμένος με την διαχείριση κινδύνου, τον εξωτερικό έλεγχο και τις διαδικασίες εταιρικής διακυβέρνησης.

Οι φορολογικοί ελεγκτές είναι επαγγελματίες που πραγματοποιούν φορολογικούς ελέγχους οι οποίοι αποβλέπουν στον καθορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογούμενων φυσικών αλλά και νομικών προσώπων. Οι φορολογικοί ελεγκτές διαθέτουν γνώσεις πάνω στο αντικείμενο της φορολογίας αλλά και της ελεγκτικής και της λογιστικής επιστήμης.

Οι Ελεγκτές του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι αρμόδιοι για την παρακολούθηση των εσόδων κάθε δημόσιου οργανισμού όπως για παράδειγμα του Κράτους, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) καθώς και ο έλεγχος των δαπανών τους. Αξίζει να τονιστεί ότι το ελεγκτικό συνέδριο είναι ανεξάρτητο κάθε άλλης αρχής. Σύμφωνα με τον Γέροντα, Α. (2018)³, ο έλεγχος που πραγματοποιείται από τα κλιμάκια του Ελεγκτικού Συνεδρίου γίνεται για την διασφάλιση της χρηστής διαχείρισης του δημοσίου χρήματος, καθώς και για την εμπέδωση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς τη διοίκηση που επιτυγχάνεται με την ενίσχυση της διαφάνειας των διαδικασιών ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων.

Τέλος, οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές είναι ειδικοί επαγγελματίες οι οποίοι διενεργούν τον εξωτερικό έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των ελεγχόμενων οντοτήτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι ως ελεγχόμενη οντότητα μπορεί να είναι οποιαδήποτε επιχείρηση ή οργανισμός.

³ Γέροντας, Α., Λύτρας, Σ., Παυλόπουλος, Π., Σιούτη, Γ., & Φλογαϊτής Σ. (2018). Διοικητικό Δίκαιο, Δ΄ έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.415-430.

1.3 Κριτήρια για υποχρεωτικό έλεγχο από τους ορκωτούς ελεγκτές

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν.4308/2014⁴, οι επιχειρήσεις που υποχρεούνται να υπαχθούν σε έλεγχο των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων από Ορκωτό Ελεγκτή Λογιστή είναι εκείνες οι οποίες έχουν τη μορφή:

- ✓ ανώνυμης εταιρείας, εταιρείας περιορισμένης ευθύνης, ετερόρρυθμης κατά μετοχές εταιρείας και ιδιωτικής κεφαλαιουχικής εταιρείας.
- ✓ ομόρρυθμης ή ετερόρρυθμης εταιρείας, όταν όλοι οι άμεσοι ή έμμεσοι εταίροι των προσώπων αυτών έχουν περιορισμένη ευθύνη
- ✓ ετερόρρυθμης εταιρείας, ομόρρυθμης εταιρείας, ατομικής επιχείρησης και κάθε άλλης οντότητας που υποχρεούται στην εφαρμογή αυτού του νόμου από φορολογική ή άλλη νομοθετική διάταξη.
- ✓ οι φορείς της Γενικής Κυβέρνησης του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143) οι οποίοι μέχρι τη θέση σε ισχύ του νόμου αυτού είχαν την υποχρέωση εφαρμογής του Π.Δ. 1123/1980 (Α' 283).
- ✓ οι φορείς του δημοσίου τομέα του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 εκτός Γενικής Κυβέρνησης οι οποίοι μέχρι τη θέση σε ισχύ του νόμου αυτού είχαν την υποχρέωση εφαρμογής του Π.Δ. 1123/1980.

Μια επιχείρηση υπάγεται σε υποχρεωτικό έλεγχο από Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές όταν εμπίπτει στην κατηγορία των μεσαίων ή μεγάλων οντοτήτων. Μεσαίες οντότητες είναι οι οντότητες οι οποίες δεν είναι πολύ μικρές ή μικρές οντότητες και οι οποίες κατά την ημερομηνία του ισολογισμού τους δεν υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

Μεσαίες οντότητες:

- ✓ Σύνολο ενεργητικού: 20.000.000 ευρώ
- ✓ Καθαρός κύκλος εργασιών: 40.000.000 ευρώ
- ✓ Μέσος όρος απασχολουμένων κατά τη διάρκεια της περιόδου: 250 άτομα

⁴ Ν. 4308/2014 Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα.

Μεγάλες οντότητες είναι οι οντότητες οι οποίες κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού τους υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

Μεγάλες οντότητες:

- ✓ Σύνολο ενεργητικού: 20.000.000 ευρώ
- ✓ Καθαρός κύκλος εργασιών: 40.000.000 ευρώ
- ✓ Μέσος όρος απασχολούμενων κατά τη διάρκεια της περιόδου: 250 άτομα

Η ένταξη ή αλλαγή κατηγορίας μεγέθους γίνεται όταν η οντότητα υπερβαίνει ή παύει να υπερβαίνει για δύο συνεχόμενες χρήσεις τα όρια μεγέθους που παρουσιάζονται συνοπτικά στον ακόλουθο πίνακα:

Κατηγορίες οντοτήτων	Μέσος Όρος προσωπικού	Σύνολο Ενεργητικού	Καθαρός κύκλος εργασιών
Πολύ μικρές άρθρου 1, παρ. 2γ (δηλαδή ΟΕ, ΕΕ, ατομική, κλπ.)	-	-	≤ 1.500.000
Μικρές άρθρου 1, παρ. 2γ, δηλαδή ΟΕ, ΕΕ, ατομική, κλπ.	-	-	> 1.500.000
Πολύ μικρές άρθρου 1 παρ.2α και 2β (ΑΕ, ΕΠΕ, ΕΕ, ΙΚΕ)	≤ 10	≤ 350.000	≤ 700.000
Μικρές άρθρου 1 παρ. 2α και 2β (ΑΕ, ΕΠΕ, ΕΕ, ΙΚΕ)	≤ 50	≤ 4.000.000	≤ 8.000.000
Μεσαίες (όλες)	≤ 250	≤ 20.000.000	≤ 40.000.000
Μεγάλες (όλες)	>250	> 20.000.000	> 40.000.000

Πίνακας 1: Κριτήρια μεγέθους οντοτήτων

Ειδικότερα για τις Ανώνυμες Εταιρείες, οι ελεγκτές ορίζονται πάντοτε υπό τακτικής Γενικής Συνέλευσης, που λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια της ελεγχόμενης χρήσεως που ορίζονται από το Καταστατικό ή από έκτακτη Γενική Συνέλευση που συγκαλείται εντός τριμήνου από την σύσταση της εταιρείας.⁵

⁵ Πρωτοψάλτης, Ν. (2007). Πρακτικός Οδηγός Εμπορικού Δικαίου, Δικαίου Αξιογράφων, Δικαίου Εταιρειών, Πτωχευτικού Δικαίου, Εκδόσεις Σταμούλης.

1.4 Έννοια και ορισμός του εξωτερικού ελέγχου

Στο χώρο της Ελεγκτικής παρατηρούνται ταχύτατες και εντυπωσιακές εξελίξεις τα τελευταία χρόνια. Οι αλλαγές έχουν επέλθει ως αποτέλεσμα μεταβολών στις δυνάμεις της αγοράς, αλλά και εξελίξεων στο ευρύτερο οικονομικό και θεσμικό πλαίσιο τόσο σε εθνικό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η αύξηση του αριθμού των μεγάλων επιχειρήσεων και των πολύπλοκων οικονομικών οργανισμών, ο συνεχώς διευρυνόμενος και ισχυροποιούμενος ανταγωνισμός, η έντονη ανάπτυξη των οργανωμένων αγορών χρήματος και κεφαλαίου είναι τα πιο αξιοσημείωτα παραδείγματα των σύγχρονων εξελίξεων. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης προκάλεσε τη διεθνοποίηση του ελέγχου. Επεκτείνεται η υιοθέτηση των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων, οι εθνικές εταιρείες ελεγκτών ενσωματώνονται σε διεθνή δίκτυα και ενισχύεται ο ρόλος των μεγάλων διεθνών ελεγκτικών εταιρειών.

Σύμφωνα με τον Καραμάνη, Κ. (2008), ο εξωτερικός έλεγχος διενεργείται από ανεξάρτητο ως προς την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα επαγγελματία. Ο επαγγελματίας αυτός δεν έχει υπαλληλική σχέση με την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα προς την οποία προσφέρει τις υπηρεσίες του και γενικότερα πληροί το κριτήριο της ανεξαρτησίας⁶. Ο εξωτερικός ελεγκτής έχει υποχρέωση να αρνηθεί την διενέργεια του υποχρεωτικού ελέγχου όταν μεταξύ του ελεγκτή και της ελεγχόμενης επιχείρησης, υπάρχει οποιαδήποτε οικονομική, επαγγελματική ή άλλη σχέση, η οποία θα οδηγούσε ένα ενημερωμένο, αντικειμενικό και συνετό τρίτο στο συμπέρασμα ότι διακυβεύεται η ανεξαρτησία του ελεγκτή (Αληφαντής, Γ. 2010).

Ο εξωτερικός έλεγχος είναι μια συστηματική εργασία που διενεργεί ένας ανεξάρτητος, ικανός και επαγγελματικά καταρτισμένος ελεγκτής. Ο ελεγκτής μέσω του ελέγχου προσπαθεί να συλλέξει και να αξιολογήσει αντικειμενικά εκείνα τα αποδεικτικά στοιχεία που θα του επιτρέψουν να διαμορφώσει την κρίση του και να θεμελιώσει την επαγγελματική του γνώμη για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων (Παπάς, Α. 1999). Μέσα από την διαδικασία του εξωτερικού ελέγχου, προσδίδεται αξιοπιστία στις οικονομικές καταστάσεις, με αποτέλεσμα τη δημιουργία εμπιστοσύνης από τους διάφορους χρήστες πάνω στη λογιστική πληροφόρηση που παρέχεται από αυτές.

⁶ Καραμάνης, Κ. (2008). Σύγχρονη Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα, 1η έκδοση, Εκδόσεις ΟΠΑ, σελ. 45-50.

1.5 Σκοπός του εξωτερικού ελέγχου και η Θεωρία της Αντιπροσώπευσης

Ο γενικός σκοπός του τακτικού ελέγχου των επιχειρήσεων ορίζεται ως η έκφραση επαγγελματικής γνώμης από τον ελεγκτή σχετικά με το εάν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης παρουσιάζονται εύλογα, από κάθε ουσιώδη πλευρά, σύμφωνα με τις εφαρμοζόμενες γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές και τη σχετική νομοθεσία (Καραμάνης, Κ. (2008)).

Η αξιοπιστία και η σχετικότητα αποτελούν δύο πρωτεύοντα ποιοτικά χαρακτηριστικά των λογιστικών πληροφοριών, δύο χαρακτηριστικά που κάνουν τις πληροφορίες αυτές χρήσιμες για τη λήψη αποφάσεων. Οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων αναζητούν, μέσα από τον έλεγχο των ανεξάρτητων ορκωτών ελεγκτών λογιστών, την αναγκαία γι' αυτούς διασφάλιση ότι τα δύο αυτά χαρακτηριστικά ενυπάρχουν στις οικονομικές καταστάσεις. Το κρίσιμο σημείο που καλούνται να απαντήσουν οι ελεγκτές είναι εάν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνουν ουσιώδη σφάλματα ή παραλείψεις που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις οικονομικές αποφάσεις των χρηστών για τους οποίους προορίζεται η έκθεση ελέγχου.

Το πρόβλημα της αντιπροσώπευσης (πρόβλημα εντολέα – εντολοδόχου), προκύπτει σαν αποτέλεσμα των αντικρουόμενων συμφερόντων μεταξύ ιδιοκτησίας και διοίκησης. Ωστόσο, σε πολλές χώρες, το πρόβλημα αυτό μπορεί να προκύψει μεταξύ των κύριων μετόχων και των μετόχων μειοψηφίας ή μεταξύ μετόχων και πιστωτών. Αξίζει να σημειωθεί ότι το πρόβλημα της αντιπροσώπευσης προκύπτει μέσα σε ένα περιβάλλον ασύμμετρης πληροφόρησης, δηλαδή μέσα σε ένα περιβάλλον όπου υπάρχει άνιση πρόσβαση σε πληροφορίες από τους επενδυτές κυρίως λόγω εσωτερικής πληροφόρησης.

Στην πρώτη περίπτωση, οι μέτοχοι (shareholders) αναθέτουν τη διεύθυνση της επιχείρησης σε διευθυντικά στελέχη (managers) τα οποία δεν έχουν την ιδιοκτησία της επιχείρησης. Επομένως, όπως γίνεται αντιληπτό, τα συμφέροντα της διοίκησης πιθανόν να είναι διαφορετικά και να συγκρούονται με αυτά των μετόχων.

Ένα παράδειγμα σύγκρουσης συμφερόντων μπορεί να αποτελεί η υπερβολική αποστροφή στον κίνδυνο εκ μέρους της διοίκησης (risk aversion). Αποστροφή στον κίνδυνο σημαίνει ότι η δεύτερη παράγωγος της χρησιμότητας ως προς το εισόδημα είναι αρνητική⁷. Με άλλα λόγια, η αύξηση της χρησιμότητας που θα επέλθει εάν το εισόδημα αυξηθεί κατά ένα ποσό, θα είναι μικρότερη από τη μείωση της χρησιμότητας

⁷ Τζαβαλής, Η. & Πετραλιάς, Α. (2009). Επενδύσεις, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σελ.92-94.

εάν το εισόδημα μειωθεί κατά το ίδιο ποσό.

Συγκεκριμένα, οι μέτοχοι ενδιαφέρονται μόνο για εκείνο το τμήμα του συνολικού κινδύνου της μετοχής που δεν εξαλείφεται (συστηματικός κίνδυνος), ενώ η διοίκηση λαμβάνει υπόψη το συνολικό κίνδυνο. Οι μέτοχοι έχουν τη δυνατότητα να επενδύουν τον πλούτο τους σε ένα καλά διαφοροποιημένο χαρτοφυλάκιο μετοχών πολλών επιχειρήσεων. Από την άλλη πλευρά, η διοίκηση, της οποίας η αμοιβή είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη συγκεκριμένη επένδυση, αδυνατεί να διαφοροποιήσει τον κίνδυνο. Επομένως, η διοίκηση έχει κίνητρο να απορρίπτει κερδοφόρα επενδυτικά σχέδια που αυξάνουν τον συνολικό κίνδυνο της επιχείρησης και να αποδέχεται ακόμα και ζημιογόνα επενδυτικά σχέδια που όμως οδηγούν σε μείωση του συνολικού κινδύνου.

Σύμφωνα με τον Tirole, J. (2001)⁸, οι μηχανισμοί εταιρικής διακυβέρνησης μειώνουν το πρόβλημα της αντιπροσώπευσης καθώς φαίνεται να αμβλύνουν το πρόβλημα της δυσμενούς επιλογής (adverse selection) και του ηθικού κινδύνου (moral hazard). Το πρόβλημα της δυσμενούς επιλογής, δημιουργείται όταν οι διευθυντές δε διαθέτουν τις απαραίτητες ικανότητες ώστε να προασπίσουν τα συμφέροντα των μετόχων. Το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου επέρχεται όταν η Διοίκηση μιας εταιρείας ενεργεί αντίθετα προς τα συμφέροντα των μετόχων.

Σύμφωνα με Tirole, J. (2006)⁹, το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου προέρχεται από τις ακόλουθες τέσσερις περιπτώσεις:

- ✓ Ανεπαρκή προσπάθεια από την πλευρά της διοίκησης (Insufficient effort)
- ✓ Υπερεπένδυση (Extravagant investments)
- ✓ Στρατηγικές «οχύρωσης» (Entrenchment strategies)
- ✓ Ενέργειες αυτοδιαχείρισης (self-dealing)

Η πρώτη περίπτωση αναφέρεται στην ανεπαρκή προσπάθεια εκ μέρους της Διοίκησης. Σχετίζεται με την κατανομή του εργασιακού χρόνου των διευθυντικών στελεχών στις καθορισμένες δραστηριότητες τους. Για παράδειγμα, η Διοίκηση μπορεί να αφιερώνει πολύ λίγο χρόνο στις αρμοδιότητες που της έχουν ανατεθεί επειδή ασχολείται με άλλες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα τη συμμετοχή της στο Διοικητικό Συμβούλιο, την πολιτική, τις επενδύσεις και γενικά δραστηριότητες που δε

⁸ Tirole, J. (2001). Corporate Governance, *Econometrica*, Vol.69, No.1, p. 1-35.

⁹ Tirole, J. (2006). *The theory of corporate finance*, Princeton University Press.

σχετίζονται με τη Διοίκηση της εταιρείας. Επίσης, οι διευθυντές μπορεί να μην προβαίνουν σε κάποιες συγκεκριμένες ενέργειες όπως η επίβλεψη του προσωπικού, η ανακατανομή του ή η αλλαγή προμηθευτή με σκοπό την μείωση του κόστους, καθώς οι ενέργειες αυτές ενδέχεται να τους φέρνουν σε δυσμενή θέση.

Η υπερεπένδυση σχετίζεται με τις υπερβολικές επενδύσεις που κάνουν τα διευθυντικά στελέχη σε βάρος των μετόχων. Πολλές φορές προβαίνουν σε επενδύσεις, οι οποίες εξυπηρετούν τα δικά τους συμφέροντα και όχι αυτά των μετόχων. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελούν οι επενδύσεις που έκαναν διευθυντικά στελέχη σε πετρελαιοειδή κατά την δεκαετία του 1970, όπου η εξόρυξη πετρελαίου ήταν υπερβολικά πιο δαπανηρή και ασύμφορη από την αγορά μετοχών στο χρηματιστήριο εταιρειών που δραστηριοποιούνταν σε αυτόν τον κλάδο.

Η τρίτη περίπτωση σχετίζεται με τις στρατηγικές τις οποίες υιοθετούν τα διευθυντικά στελέχη με σκοπό να εξασφαλίσουν τη θέση τους και οι οποίες είναι επιζήμιες για τους μετόχους. Οι στρατηγικές που εφαρμόζουν συνήθως είναι η πραγματοποίηση κάποιας επένδυσης την οποία μπορούν να διευθύνουν αποτελεσματικά και να τους διακρίνει από άλλους διευθυντές, ακόμα και εάν η επένδυση είναι ξεπερασμένης τεχνολογίας η αφορά ένα κλάδο που φθίνει. Τα διευθυντικά στελέχη υιοθετούν αυτές τις στρατηγικές προκειμένου να πάρουν προαγωγή ή να πάρουν κάποιο επίδομα (bonus).

Ακόμη, χρησιμοποιούν τη λεγόμενη «δημιουργική λογιστική» (creative accounting) προκειμένου να χειραγωγήσουν τα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα και τους δείκτες της επιχείρησης ώστε η εικόνα της επιχείρησης να παρουσιάζεται καλύτερη από αυτή που πραγματικά είναι. Σε περιπτώσεις που η χρηματοοικονομική απόδοση της επιχείρησης είναι ικανοποιητική, εκείνοι παραμένουν συντηρητικοί ώστε να μη διατρέξουν τον κίνδυνο να μειωθούν τα αποτελέσματα τα εταιρείας κάτω από κάποιο όριο που θα οδηγούσε σε ενδεχόμενη αντίδραση του Διοικητικού Συμβουλίου, όπως για παράδειγμα μια εξαγορά. Οι διευθυντές αποφεύγουν και αντιστέκονται σε κάποια ενδεχόμενη εξαγορά καθώς «απειλεί» την θέση τους στην επιχείρηση μακροχρόνια. Επίσης, οι διευθυντές αξιοποιούν το πολύπλοκο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη λήψη αποφάσεων μέσα στην επιχείρηση περιορίζοντας με τον τρόπο αυτό τις δραστηριότητες των μετοχών.

Τέλος, τα διευθυντικά στελέχη μπορεί να αυξάνουν τα προσωπικά οφέλη που αποκομίζουν από την διοίκηση της επιχείρησης συμμετέχοντας σε δραστηριότητες που διενεργούν και διαχειρίζονται οι ίδιοι, ακόμα και με τη συμμετοχή τους σε παράνομες

δραστηριότητες. Ορισμένα παραδείγματα τέτοιων ενεργειών αποτελούν η συνδρομή σε λέσχες, η αγορά ιδιωτικών σκαφών και η πραγματοποίηση υπερβολικών εξόδων ψυχαγωγίας.

Το πρόβλημα της αντιπροσώπευσης μεταξύ μετόχων και διοίκησης μπορεί να λυθεί μέσω κάποιων μηχανισμών ελέγχου, όπως, για παράδειγμα, η σύνταξη ολοκληρωμένων συμβολαίων (complete contracts), δηλαδή συμβολαίων που να καλύπτουν όλα τα ενδεχόμενα. Ωστόσο, η σύνταξη αυτών των συμβολαίων δεν μπορεί να γίνει χωρίς σημαντικό κόστος.

Ένας ακόμη μηχανισμός ελέγχου είναι να δοθούν κίνητρα στη διοίκηση προκειμένου να λειτουργεί προς το συμφέρον των μετόχων καθώς και να επιβλέπεται από τους κύριους μετόχους. Για παράδειγμα, θα μπορούσε η διοίκηση να αμείβεται με κάποια ανταμοιβή υπό την μορφή μετοχών (bonus). Αυτό θα έδινε κίνητρο στους διευθυντές να λειτουργούν προς το συμφέρον των μετόχων. Ο δεύτερος μηχανισμός ελέγχου που προτείνεται, δηλαδή η εποπτεία της διοίκησης από τους κύριους μετόχους, έχει το μειονέκτημα ότι τα συμφέροντα των μεγάλων μετόχων μπορεί να συγκρούονται με αυτά των μετόχων μειοψηφίας.

Η κατοχή μετοχών από τα διευθυντικά στελέχη μπορεί να ευθυγραμμίσει τα συμφέροντα τους με αυτά των μετόχων και επομένως να μειώσει το πρόβλημα της υπερεπένδυσης. Ωστόσο, σύμφωνα με τους Diane, D., & McConell, J. (2003)¹⁰, στον βαθμό που τα συμφέροντα τους δεν ευθυγραμμίζονται απόλυτα με αυτά των μετόχων, η κατοχή μεγάλου μέρους μετοχικού κεφαλαίου μπορεί να δώσει στους διευθυντές μεγαλύτερη ελευθερία να επιδιώξουν τους δικούς τους στόχους.

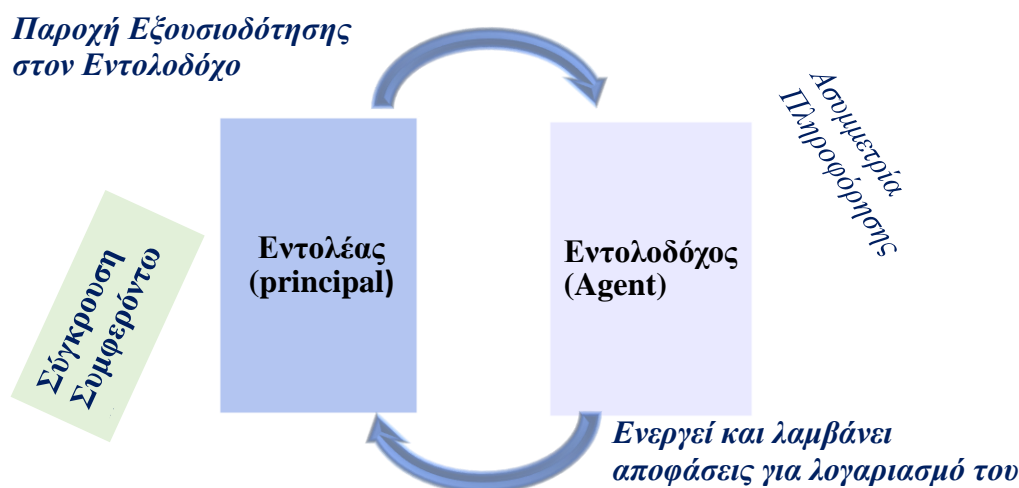
Από την άλλη πλευρά, το Διοικητικό Συμβούλιο είναι υπεύθυνο για να επιβλέπει και να ελέγχει τις ενέργειες της διοίκησης, διαφυλάσσοντας με αυτό τον τρόπο τα συμφέροντα των μετόχων. Το Διοικητικό Συμβούλιο δίνει συμβουλές στη Διοίκηση και αντιτίθεται σε αποφάσεις που βλάπτουν τα συμφέροντα των μετόχων. Με άλλα λόγια, δρα ως εντολοδόχος των συμφερόντων των μετόχων. Είναι η πρώτη γραμμή άμυνας των μετόχων απέναντι στην διοίκηση και μπορεί να προτείνει την αντικατάσταση του Διευθύνοντος Συμβούλου της επιχείρησης (CEO), σε περίπτωση που εμφανίζει άσχημες επιδόσεις.

Τέλος, ο εξωτερικός έλεγχος συμβάλλει σημαντικά στην ποιότητα της

¹⁰ Diane, D., & McConell, J. (2003). International Corporate Governance, The journal of financial and quantitative analysis, Vol.38, No1, p.1-36.

χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, οδηγώντας σε μείωση του κόστους αντιπροσώπευσης και καθιστώντας την χρήσιμη για τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων¹¹.

Στο ακόλουθο διάγραμμα απεικονίζεται το πρόβλημα την αντιπροσώπευσης:

Διάγραμμα 1: Θεωρία της Αντιπροσώπευσης

1.6 Έννοια και σκοπός του φορολογικού ελέγχου

Με τον όρο φορολογικός έλεγχος νοείται ο έλεγχος που διενεργείται σε μια οντότητα από τη Φορολογική Διοίκηση. Η έννοια του φορολογικού ελέγχου περιλαμβάνει όλες τις ελεγκτικές ενέργειες και διαδικασίες, οι οποίες διενεργούνται από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα.

Σκοπός του Φορολογικού Ελέγχου αποτελεί η εξακρίβωση της τήρησης της ισχύουσας φορολογικής νομοθεσίας. Έχει ως στόχο να διαπιστωθεί η ορθή εφαρμογή των φορολογικών διατάξεων, η διαπίστωση της ορθής υποβολής των φορολογικών δηλώσεων, σύμφωνα με τις οικονομικές συναλλαγές της ελεγχόμενης οντότητας, αλλά και ο ακριβής προσδιορισμός των φορολογικών της υποχρεώσεων, σε περιπτώσεις όπου υποβλήθηκαν ανακριβή στοιχεία (δήλωση) ή εφαρμόστηκε λανθασμένα η φορολογική νομοθεσία.

Ο φορολογικός έλεγχος στοχεύει επίσης στην φορολογική συμμόρφωση των φορολογούμενων μέσω του εντοπισμού εκείνων οι οποίοι αποκρύπτουν είτε εκούσια τα εισοδήματά τους (φοροδιαφυγή) είτε ακούσια λόγω λανθασμένης εφαρμογής των φορολογικών διατάξεων. Όπως γίνεται αντιληπτό, ο φορολογικός έλεγχος συμβάλλει

¹¹ Chytis, E., Filos, J., & Tagkas, P. (2016). Audit Firms, Deferred Taxation and Financial Reporting: The Case of The Athens Stock Exchange, International Journal of Corporate Finance and Accounting (IJCFA) 3(1): 1-21.

στην είσπραξη των κρατικών εσόδων από τη Φορολογική Διοίκηση, τα οποία αποτελούν την κύρια πηγή εσόδων, και με τον τρόπο αυτό διασφαλίζονται τα συμφέροντα του Δημοσίου.

Ο φορολογικός έλεγχος συμβάλλει ακόμη στη δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών καθώς και στην προστασία των επιχειρήσεων από τον αθέμιτο ανταγωνισμό¹².

1.7 Φορολογικός Έλεγχος και έκδοση φορολογικού πιστοποιητικού

Σύμφωνα με το άρθρο 65^A του Ν. 4174/2013¹³, οι Ορκωτοί ελεγκτές λογιστές και οι ελεγκτικές εταιρείες, που είναι εγγεγραμμένοι στο δημόσιο μητρώο του Ν. 4449/2017 (Α' 7) και διενεργούν υποχρεωτικούς ελέγχους σε ανώνυμες εταιρείες, εταιρείες περιορισμένης ευθύνης, σε ιδιωτικές κεφαλαιουχικές εταιρείες καθώς και σε υποκαταστήματα αλλοδαπών επιχειρήσεων, εκδίδουν υποχρεωτικά ετήσιο φορολογικό πιστοποιητικό.

Σύμφωνα με το Ν. 4410/2016¹⁴, ο οποίος τροποποίησε το άρθρο 65^A του Ν. 4174/2013, προβλέπεται ότι η έκδοση του φορολογικού πιστοποιητικού είναι προαιρετική από 1 Ιανουαρίου 2016 για τις ανωτέρω εταιρείες και επιχειρήσεις και εκδίδεται ύστερα από έλεγχο που διενεργείται, παράλληλα με τον υποχρεωτικό έλεγχο, ως προς την εφαρμογή των φορολογικών διατάξεων σε φορολογικά αντικείμενα. Για τους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές και τις ελεγκτικές εταιρείες που εκδίδουν ετήσιο φορολογικό πιστοποιητικό, εφαρμόζονται οι διατάξεις περί απαγόρευσης παροχής μη ελεγκτικών υπηρεσιών του άρθρου 5 του ΕΕ Κανονισμού 537/2014¹⁵.

Οι φορολογικές παραβάσεις, καθώς και μη απόδοση ή ανακριβής απόδοση φόρων που διαπιστώνονται από τα τηρούμενα βιβλία και στοιχεία, κατά τη διενέργεια του φορολογικού ελέγχου, αναφέρονται αναλυτικά στο πιστοποιητικό αυτό. Αν από το πιστοποιητικό προκύπτουν συγκεκριμένα φορολογικά δεδομένα για την ελεγχθείσα εταιρεία, με τα οποία συμφωνεί και η αρμόδια ελεγκτική φορολογική αρχή, το εν λόγω πιστοποιητικό αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των εκθέσεων ελέγχου της ως άνω αρχής.

¹² Σύνταγμα της Ελλάδος, Άρθρο 4, παρ. 5.

¹³ Ν.4174/2013 Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας, άρθρο 65^A.

¹⁴ Ν.4410/2016 Τροποποιήσεις των άρθρων 6^A και 72 του Ν.4174/2013, άρθρο 56.

¹⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 537/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 σχετικά με ειδικές απαιτήσεις όσον αφορά τον υποχρεωτικό έλεγχο οντοτήτων δημοσίου συμφέροντος και την κατάργηση της απόφασης 2005/909/ΕΚ της Επιτροπής, άρθρο 5.

Η διαπίστωση ή μη στο φορολογικό πιστοποιητικό παραβάσεων της φορολογικής νομοθεσίας μπορεί να λαμβάνεται υπόψη κατά την επιλογή υποθέσεων προς έλεγχο κατά τις διατάξεις του άρθρου 26 του Ν.4174/2013.

Αν από μεταγενέστερο έλεγχο της φορολογικής διοίκησης προκύψουν σημαντικές πρόσθετες επιβαρύνσεις, τις οποίες όφειλε να διαπιστώσει ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής, η Φορολογική Διοίκηση παραπέμπει την υπόθεση στην ΕΛΤΕ η οποία, μετά από τον προβλεπόμενο από τις διατάξεις του Ν.4449/2017 έλεγχο, επιβάλλει τις προβλεπόμενες κυρώσεις του νόμου αυτού στον Ορκωτό Ελεγκτή Λογιστή ή την ελεγκτική εταιρεία.

Με απόφαση του Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ), που εκδίδεται ύστερα από γνώμη της ΕΛΤΕ, καθορίζονται τα συγκεκριμένα επί μέρους φορολογικά αντικείμενα του ελέγχου, ενδεχόμενες ελεγκτικές επαληθεύσεις που πρέπει να διενεργούνται, το ειδικότερο περιεχόμενο του πιστοποιητικού που εκδίδεται και οι επιφυλάξεις που τυχόν διατυπώνονται σε αυτό, ο τρόπος, ο χρόνος και η διαδικασία υποβολής του καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα.

1.8 Σχέση του τακτικού ελέγχου με τον φορολογικό έλεγχο

Ο τακτικός έλεγχος που πραγματοποιείται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές έχει ως στόχο να διασφαλίσει ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη σφάλματα. Πολλές φορές, εκτός από τον τακτικό έλεγχο, οι επιχειρήσεις αναθέτουν στους Ορκωτούς Ελεγκτές και τον φορολογικό έλεγχο. Σκοπός του φορολογικού ελέγχου είναι η διαπίστωση ότι η ελεγχόμενη επιχείρηση τήρησε ορθά τις διατάξεις της νομοθεσίας για τη συμμετοχή της στα δημοσιονομικά βάρη όπως, για παράδειγμα, φόρους, τέλη, δικαιώματα, κρατήσεις, δασμούς, παράβολα (Αληφαντής, Γ. 2010).

Οι ελεγκτικές εταιρείες αφού διενεργήσουν το φορολογικό έλεγχο, εκδίδουν το φορολογικό πιστοποιητικό. Ο φορολογικός έλεγχος έχει ως στόχο να διασφαλίσει την ορθή εφαρμογή των φορολογικών διατάξεων από την ελεγχόμενη οντότητα. Τυχόν παραβάσεις καθώς και η μη απόδοση ή ανακριβής απόδοση φόρων που διαπιστώνονται από τα τηρούμενα βιβλία και στοιχεία, κατά τη διάρκεια του ελέγχου, αναφέρονται αναλυτικά σε αυτό.

Ο φορολογικός έλεγχος πραγματοποιείται επί συγκεκριμένων φορολογικών αντικειμένων. Ενδεικτικά αναφέρουμε τη φορολογία εισοδήματος, το ΦΠΑ, τις

υποχρεώσεις παρακρατούμενων φόρων, τα τέλη χαρτοσήμου και τις ενδοομιλικές συναλλαγές. Το περιεχόμενο του διακρίνεται στην Έκθεση Φορολογικής Συμμόρφωσης και στο Προσάρτημα Αναλυτικών Πληροφοριακών Στοιχείων.

Η Έκθεση Φορολογικής Συμμόρφωσης περιλαμβάνει τον τύπο συμπεράσματος στον οποίο έχει καταλήξει ο έλεγχος για το εάν προκύπτουν φορολογικές παραβάσεις. Αντίθετα, το Προσάρτημα Αναλυτικών Πληροφοριακών Στοιχείων περιλαμβάνει πληροφοριακά στοιχεία για την ελεγχόμενη οντότητα, τα ευρήματα που προέκυψαν από τον έλεγχο, βεβαίωση ότι τα δεδομένα του φορολογικού ελέγχου τέθηκαν εγγράφως υπόψη της επιχείρησης και τυχόν αιτιολόγηση από πλευράς του λογιστή για τους λόγους που δεν εντοπίστηκε κάποια παράβαση.

Στην περίπτωση που η παράβαση εντοπιστεί από την Φορολογική Αρχή και δεν έχει αναφερθεί η παράβαση στο φορολογικό πιστοποιητικό, τότε θα πρέπει η ελεγκτική εταιρεία αλλά και ο λογιστής της επιχείρησης να τεκμηριώσουν τους λόγους που δεν εντοπίστηκε η παράβαση και επιβάλλονται ποινικές κυρώσεις. Σύμφωνα με το Ν. 2238/1994 (άρθρο 82 παρ.5)¹⁶, αν από το φορολογικό πιστοποιητικό προκύπτουν συγκεκριμένα φορολογικά δεδομένα για την ελεγχθείσα εταιρεία με τα οποία συμφωνεί και η αρμόδια ελεγκτική φορολογική αρχή, τότε το εν λόγω πιστοποιητικό αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των εκθέσεων ελέγχου της ως άνω αρχής.

Ο τακτικός έλεγχος είναι άμεσα συνδεδεμένος με τον φορολογικό έλεγχο. Συγκεκριμένα, ο τακτικός έλεγχος βασίζεται στο φορολογικό έλεγχο για τον προσδιορισμό του φόρου εισοδήματος. Ο φόρος εισοδήματος της χρήσης (έξοδο) αποτυπώνεται στην κατάσταση αποτελεσμάτων και συμβάλλει στον προσδιορισμό του λογιστικού αποτελέσματος της χρήσης (κέρδος/ζημία). Επομένως, είναι σημαντικό ο φόρος εισοδήματος να έχει προσδιοριστεί και να απεικονίζεται σωστά στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ο έλεγχος της ορθότητας των φορολογικών υποχρεώσεων της επιχείρησης που απορρέουν από τη νομοθεσία, πραγματοποιείται από τον φορολογικό ελεγκτή. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε αρκετές περιπτώσεις, τυγχάνει κάποιο δείγμα παραστατικών να είναι κοινό και για τις δύο ομάδες ελέγχου (δηλαδή τακτικού και φορολογικού ελέγχου). Ωστόσο, μπορεί να το εξετάζουν ως προς κάποιο άλλο χαρακτηριστικό. Για παράδειγμα, η ομάδα τακτικού ελέγχου μπορεί να εξετάζει κάποια έξοδα για το εάν έχουν καταχωρηθεί στη σωστή χρήση (cut-off) ενώ η ομάδα φορολογικού ελέγχου να ενδιαφέρεται για το εάν αυτά τα έξοδα εκπίπτουν φορολογικά.

¹⁶ Ν. 2238/1994 Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, άρθρο 82, παρ.5.

1.9 Παράγοντες που συνέβαλλαν στην αύξηση των φορολογικών υπηρεσιών από Ορκωτό Ελεγκτή τα τελευταία χρόνια

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση της παροχής φορολογικών υπηρεσιών από τις ελεγκτικές εταιρείες. Η ανάγκη αυτή για ελεγκτικές υπηρεσίες από Ορκωτό Ελεγκτή προέρχεται από την ανάγκη των επιχειρήσεων για:

- ✓ οριστικοποίηση της φορολογικής τους υποχρέωσης, το οποίο συμβάλλει στον υπολογισμό των ταμειακών αναγκών των επιχειρήσεων με μεγαλύτερη βεβαιότητα
- ✓ η υποχρέωση υποβολής φορολογικού πιστοποιητικού των εταιρειών με ημερομηνία ισολογισμού 30/06/2011 μέχρι και την 1 Ιανουαρίου 2016 όπου γίνεται προαιρετική η υποβολή του
- ✓ διόρθωση σφαλμάτων, τα οποία εάν ανιχνεύονταν από φορολογικό έλεγχο της Φορολογικής Διοίκησης, θα οδηγούσαν στην κατ' ελάχιστον επιβολή πρόσθετων φόρων
- ✓ εξέταση της ορθότητας φορολογικών χειρισμών και ως εκ τούτου επιβεβαίωση από τον Ορκωτό Ελεγκτή του σωστού φορολογικού χειρισμού
- ✓ μεγαλύτερη διαφάνεια στις σχέσεις της επιχείρησης με τις φορολογικές αρχές
- ✓ μεγαλύτερη αξιοπιστία σχετικά με την λογιστική αναμόρφωση
- ✓ αύξηση της βεβαιότητας για την ορθότητα των φορολογικών χειρισμών σε ενδεχόμενο φορολογικό έλεγχο από τις Φορολογικές Αρχές
- ✓ μειωμένη πιθανότητα επιβολής προστίμου

Οι ανωτέρω ανάγκες των επιχειρήσεων και κυρίως η υποχρέωση υποβολής φορολογικού πιστοποιητικού οδήγησαν σε αύξηση της ζήτησης των φορολογικών υπηρεσιών από τις ελεγκτικές εταιρείες, τις οποίες συνεχίζουν να επιζητούν οι εταιρείες ακόμη και τώρα που είναι προαιρετική η υποβολή του πιστοποιητικού. Αυτό συμβαίνει επειδή οι επιχειρήσεις ενδιαφέρονται να απεικονίζουν σωστά τις φορολογικές τους υποχρεώσεις, να είναι ενήμεροι σε φορολογικά θέματα και προσπαθούν να έχουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διαφάνεια ώστε να προσελκύουν επενδυτές.

1.10 Συμβολή του φορολογικού ελέγχου στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων

Η φορολογική διοίκηση είναι επιφορτισμένη με τον έλεγχο και τη διασταύρωση της ακρίβειας των στοιχείων που υποβάλλει ο φορολογούμενος μέσω της φορολογικής του δήλωσης. Σύμφωνα με τον Ρόκα, Ι. (2002)¹⁷, η ακρίβεια των φορολογικών δηλώσεων όπως και η εξακρίβωση των υπόχρεων που δεν υπέβαλλαν δήλωση, ελέγχεται σύμφωνα με τα άρθρα 66 και 69 του Ν. 2238/94, από τον προϊστάμενο της φορολογικής αρχής που δικαιούται να διενεργεί επιτόπια εξέταση για τον έλεγχο και την επαλήθευση των βιβλίων, στοιχείων και αποδεικτικών δαπανών, να ζητεί διευκρινήσεις από τους φορολογούμενους και τις αρχές, και να διορίζει υπαλλήλους για την άσκηση του ελέγχου. Ο φορολογούμενος μπορεί να αμφισβητήσει το δικαίωμα υπολογισμού και εκκαθάρισης του φόρου, που κοινοποιείται μετά τον έλεγχο, προς τον προϊστάμενο της δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας ή το διοικητικό Πρωτοδικείο μέσα σε σχετική προθεσμία.

Σύμφωνα με το άρθρο 26 του Ν. 4174/2013, η Φορολογική Διοίκηση διεξάγει φορολογικούς ελέγχους με απόφαση του Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ), η οποία εκδίδεται έως το τέλος κάθε έτους και η οποία δύναται να τροποποιηθεί οποτεδήποτε, και κατά την οποία καθορίζεται ο αριθμός των μερικών ή και πλήρων ελέγχων που θα διενεργούνται εντός του επόμενου έτους. Οι υποθέσεις προς έλεγχο επιλέγονται με βάση κριτήρια ανάλυσης κινδύνου, στοιχεία από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές πληροφόρησης ή με βάση άλλα κριτήρια, λαμβανομένου υπόψη του αριθμού των ελεγκτών κατά το χρόνο έκδοσης της απόφασης και του αριθμού των διενεργηθέντων ελέγχων κατά τους προηγούμενους δώδεκα μήνες από τον μήνα έκδοσης της απόφασης. Τα κριτήρια ανάλυσης κινδύνου σχετίζονται με την επικινδυνότητα του φορολογούμενου και την ύπαρξη κάποιας παράβασης ή παράλειψης εφαρμογής των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας καθώς και με το είδος και τη βαρύτητα της παράβασης.

Η διενέργεια των φορολογικών ελέγχων που διεξάγει η Φορολογική Διοίκηση διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Οι έλεγχοι που πραγματοποιεί, αυξάνουν την πιθανότητα συμμόρφωσης των ελεγχόμενων

¹⁷ Ρόκας, Ι. (2002). Εισαγωγή στο Δίκαιο των Επιχειρήσεων, 3η έκδοση, Εκδόσεις Γ. Μπένου, σελ. 389-429.

οντοτήτων με τη φορολογική νομοθεσία καθώς γνωρίζουν ότι μπορεί να υπαχθούν σε έλεγχο.

Σύμφωνα με την έρευνα των Widuri, R., Devina, D., Marta, F. & Wati, Y. (2019)¹⁸, η διεξαγωγή των φορολογικών ελέγχων από τη Φορολογική Διοίκηση ενθαρρύνει τους φορολογούμενους να συμπληρώνουν σωστά τη φορολογική τους δήλωση, να μην αποκρύπτουν εισόδημα και να ζητούν κάποιες διευκολύνσεις προκειμένου να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Η συμβολή των φορολογικών ελέγχων συμβάλλει στην καλλιέργεια και την ενδυνάμωση του κλίματος εκούσιας φορολογικής συμμόρφωσης.

Όπως γίνεται αντιληπτό, υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στον φορολογικό έλεγχο και τη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Με άλλα λόγια, όσο αυξάνεται η πιθανότητα να ελεγχθεί μια επιχείρηση από τις φορολογικές αρχές, τόσο πιο πιθανό είναι να υποβάλλει ορθή φορολογική δήλωση προκειμένου να αποφύγει την επιβολή προστίμου. Με αυτόν τον τρόπο, αυξάνεται η εκούσια φορολογική συμμόρφωση και περιορίζονται τα φαινόμενα φοροδιαφυγής.

Οι φορολογικοί έλεγχοι συμβάλλουν, επίσης, στην εκούσια φορολογική συμμόρφωση. Η διενέργεια φορολογικών ελέγχων από τη Φορολογική Διοίκηση και η επιβολή προστίμων σε περιπτώσεις απόκρυψης εισοδημάτων ή λανθασμένης υποβολής δήλωσης οδηγούν προς αυτή την κατεύθυνση. Αντιθέτως, όταν οι επιχειρήσεις θεωρούν ότι η πιθανότητα να ελεγχθούν είναι πολύ μικρή, τότε έχουν το κίνητρο να φοροδιαφύγουν. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση που το ύψος της επιβολής προστίμου σε περίπτωση παράβασης είναι πολύ χαμηλό.

Ακόμη, τα ευρήματα που ενδέχεται να προκύψουν κατά τη διάρκεια ενός φορολογικού ελέγχου έχουν αντίκτυπο στη φήμη της ελεγχόμενης οντότητας και στις σχέσεις της με πελάτες, προμηθευτές, πιστωτές και το ευρύτερο περιβάλλον της. Επομένως, η επιχείρηση συμμορφώνεται φορολογικά εκούσια ώστε ο φορολογικός έλεγχος να μην εντοπίσει ευρήματα που θα επηρεάσουν την φήμη της.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει το ενδεχόμενο μια επιχείρηση η οποία έχει ελεγχθεί φορολογικά σε μια χρονική περίοδο, να ελεγχθεί ξανά στο μέλλον. Ο κίνδυνος εντοπισμού κάποιας παράβασης μέσω του φορολογικού ελέγχου καθώς και η επιβολή προστίμου από τη Φορολογική Διοίκηση έχουν, σαν αποτέλεσμα, οι

¹⁸ Widuri, R., Devina, D., Marta, F., & Wati, Y. (2019). The Influence of Penalties, the Trust on Authorities, and the Tax Audit Toward Tax Compliance, Journal of Economics and Business, Vol.2 No.2.

φορολογούμενοι να συμμορφώνονται με τους φορολογικούς νόμους καθώς προσπαθούν να αποφύγουν να τους επιβληθεί κάποιο πρόστιμο που μπορεί να προκύψει από κάποιο μελλοντικό έλεγχο.

Συνοψίζοντας, τόσο η άμεση όσο και η έμμεση συμβολή των Φορολογικών ελέγχων προς τη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων είναι εξίσου σημαντική και επιδρά θετικά στην αύξηση των δημοσίων εσόδων.

1.11 Έννοια της φοροδιαφυγής και έρευνες για την σχέση της με τους φορολογικούς ελέγχους

Με τον όρο φοροδιαφυγή νοείται η μη καταβολή των νόμιμα οφειλόμενων φόρων ενώ αντίθετα με τον όρο φοροαποφυγή νοείται η αλλαγή στη συμπεριφορά ενός ατόμου, με τρόπο που του επιτρέπει να μειώσει τις φορολογικές του υποχρεώσεις¹⁹. Η φοροδιαφυγή μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους:

- ✓ Τήρηση διπλών λογιστικών βιβλίων για την καταχώρηση των συναλλαγών της επιχείρησης, δηλαδή ύπαρξη βιβλίων που καταγράφονται οι πραγματικές συναλλαγές της εταιρείας και ύπαρξη βιβλίων με τις συναλλαγές που δηλώνονται στην εφορία
- ✓ Δεύτερη απασχόληση έναντι μετρητών, όπου δεν υπάρχει κάποια επίσημη καταγραφή του εισοδήματος
- ✓ Αντιπραγματισμός: Όταν γίνεται είσπραξη της αμοιβής σε είδος αντί σε χρήμα, τότε η αμοιβή αυτή φορολογείται, όμως σπάνια δηλώνεται το εισόδημα από τέτοιου είδους συναλλαγές
- ✓ Συναλλαγές σε μετρητά: Η πληρωμή για αγαθά και υπηρεσίες με μετρητά δυσχεραίνει τον εντοπισμό των συναλλαγών από τις φορολογικές αρχές

Σύμφωνα με την έρευνα της Lederman, L. (2019)²⁰, το τρίγωνο της απάτης είναι το κυρίαρχο πλαίσιο για την ανάλυση της απάτης όπως είναι η φοροδιαφυγή. Όπως αναφέρεται στο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240 (ISA 240)²¹, με τον όρο Απάτη νοείται κάθε σκόπιμη ενέργεια ενός ή περισσότερων ατόμων (μέλη διοίκησης, υπάλληλοι, τρίτα μέρη) με σκοπό την παραπλάνηση των υπολοίπων μερών, ώστε να αποκομίσει ο ίδιος ή

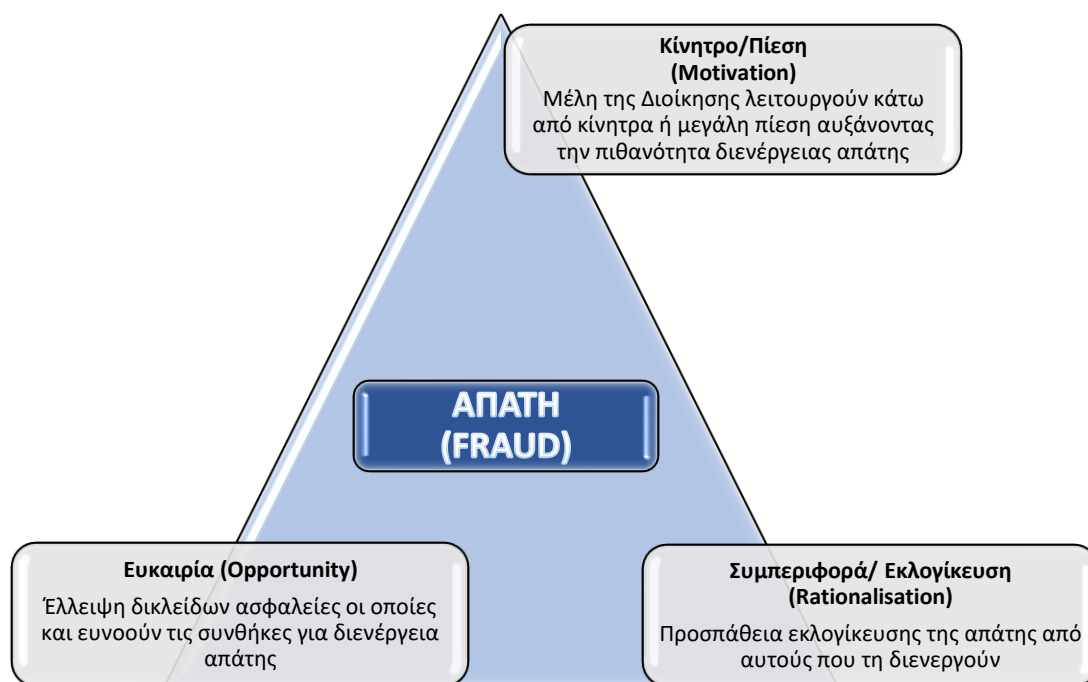
¹⁹ Rosen, H., Gayer T., Ράπανος Β. & Καπλάνογλου Γ. (2009). Δημόσια Οικονομική, Τόμος Β', Εκδόσεις Κριτική, σελ. 163-166.

²⁰ Lederman, L. (2019). The Fraud Triangle and Tax Evasion, Indiana Legal Studies Research Paper No. 398, Indiana University.

²¹ ΔΕΠ 240, Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα

άλλος παράνομο όφελος. Ως αίτια της απάτης θεωρούνται γεγονότα ή καταστάσεις που ευνοούν την ύπαρξη κινήτρου ή ευκαιρίας για διάπραξη απάτης.

Το τρίγωνο της απάτης είναι μια θεωρία που αναπτύχθηκε από τον Cressey, η οποία εξηγεί τους λόγους που ορισμένα άτομα διαπράττουν κάποιο είδος απάτης. Τα τρία χαρακτηριστικά που συνθέτουν το τρίγωνο της απάτης απεικονίζονται στο ακόλουθο διάγραμμα:

Διάγραμμα 2: Τρίγωνο Απάτης (Fraud Triangle)

Κίνητρο/Πίεση

Η επιχείρηση υποχρεούται να καταβάλλει μηνιαίως εργοδοτικές εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία για τους εργαζομένους που απασχολεί. Το πρώτο στοιχείο του τριγώνου απάτης, δηλαδή το στοιχείο του Κινήτρου/Πίεσης μπορεί να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους οι εργοδότες μπορεί να μην αποδώσουν τις ως άνω εργοδοτικές εισφορές αλλά να τις χρησιμοποιούν για εταιρικούς σκοπούς, όταν η επιχείρηση αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες. Ο εργοδότης, ο οποίος καλείται να πληρώσει φόρο αλλά χρειάζεται τα χρήματα για την επιχείρηση, έχει το κίνητρο να φοροδιαφύγει ή να προσπαθήσει να δημιουργήσει συνθήκες ώστε να πετύχει την επιστροφή φόρου.

Ακόμη και εάν εκλείπουν οι συνθήκες κάποιας χρηματοοικονομικής πίεσης και οι φορολογικές υποχρεώσεις του φορολογούμενου δεν του δημιουργούν πίεση, όταν για

παράδειγμα έχει επιστροφή φόρου, το ενδεχόμενο να κερδίσει κάποια επιπλέον χρήματα δημιουργεί κίνητρο για απάτη.

Ευκαιρία για φοροδιαφυγή

Το δεύτερο στοιχείο του τριγώνου απάτης είναι η Ευκαιρία. Εάν δεν υπάρχει ευκαιρία, τότε η απάτη είναι αδύνατον να επιτευχθεί. Η φοροδιαφυγή προϋποθέτει την ύπαρξη ευκαιρίας που να ευνοεί την πραγματοποίησή της. Ορισμένοι φορολογούμενοι έχουν μεγαλύτερη ευκαιρία να φοροδιαφύγουν συγκριτικά με άλλους. Για παράδειγμα, είναι πιο εύκολο να φοροδιαφύγει κάποια επιχείρηση όταν οι συναλλαγές πραγματοποιούνται με τη χρήση μετρητών σε σύγκριση με την πραγματοποίηση συναλλαγών με τη χρήση κάρτας καθώς στην πρώτη περίπτωση η πληρωμή δεν μπορεί να ανιχνευθεί από τη Φορολογική Διοίκηση. Αντίθετα, στη δεύτερη περίπτωση, η συναλλαγή είναι ορατή από τις Φορολογικές Αρχές καθώς αποκτούν απευθείας στοιχεία για το ποσό που πληρώθηκε και τα λοιπά στοιχεία της συναλλαγής καθώς και το ποσό του παρακρατούμενου φόρου.

Οποιαδήποτε προσπάθεια του φορολογούμενου να αποκρύψει τον φόρο θα ήταν άμεσα ανιχνεύσιμη από τις Φορολογικές Αρχές και θα είχε κυρώσεις, όπως η επιβολή κάποιου προστίμου. Επομένως, η διαφάνεια λειτουργεί ως αποτρεπτικός παράγοντας της φοροδιαφυγής.

Συμπεριφορά/Εκλογίκευση

Ο τρίτος παράγοντας του τριγώνου απάτης είναι η Εκλογίκευση. Αναφέρεται στους λόγους που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις σαν δικαιολογία για τη διάπραξη της απάτης. Για παράδειγμα, ο ιδιοκτήτης μιας επιχείρησης που αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες και δεν αποδίδει τις ασφαλιστικές εισφορές που παρακρατεί από τους εργαζομένους, μπορεί να προσπαθεί να εκλογικεύσει αυτήν την πράξη με την πρόφαση ότι είναι ο μόνος τρόπος να σώσει την επιχείρηση και ότι η πράξη αυτή θα συμβάλλει ώστε οι εργαζόμενοι να διατηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους και θα ενισχύσει την απόδοση της εταιρείας με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι πληρωμές των φόρων στο μέλλον και από την επιχείρηση αλλά και από τους εργαζομένους.

Ο δεύτερος τύπος εκλογίκευσης είναι «οφθαλμός αντί οφθαλμού» (eye-for-an-eye approach), ο οποίος εξηγεί τη φοροδιαφυγή καταδεικνύοντας τη διαφθορά της κυβέρνησης και την άνιση κατανομή του εισοδήματος. Τα άτομα που φοροδιαφεύγουν πιστεύουν ότι αυτό είναι το σωστό και δικαίως καταφεύγουν σε αυτή.

Η τρίτη μορφή εκλογίκευσης αποτελεί μια μορφή κοινωνικού βάρους (social weighting). Πολλοί φορολογούμενοι πιστεύουν ότι η φοροδιαφυγή είναι ευρέως διαδεδομένη και στην πλειονότητα των περιπτώσεων δεν υπάρχουν κυρώσεις. Η έλλειψη της επιβολής των φορολογικών νόμων θέτει ένα άνισο βάρος για τους φορολογούμενους που είναι συνεπείς στις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Επομένως, εκείνοι που φοροδιαφεύγουν πιστεύουν ότι η φοροδιαφυγή είναι η μόνη επιλογή τους να ελαφρυνθούν από ένα άνισο φορολογικό σύστημα.

Τέλος, οι φορολογούμενοι μπορεί να χρησιμοποιήσουν και άλλες μορφές εκλογίκευσης όπως, για παράδειγμα, ότι χρειάζονται τα χρήματα περισσότερο από την κυβέρνηση, ότι η κυβέρνηση έχει πάντα χρήματα ή ότι πέρυσι πλήρωσαν περισσότερους φόρους από ότι έπρεπε και επομένως την επόμενη χρονιά πρέπει να διορθώσουν αυτό το λάθος.

1.12 Παράγοντες που επηρεάζουν την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων

Πέρα από τον φορολογικό έλεγχο που διενεργούν οι Ορκωτοί Ελεγκτές, υπάρχουν κάποιοι ακόμη παράγοντες που συμβάλλουν στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Οι παράγοντες αυτοί σχετίζονται κυρίως με την πιθανότητα εντοπισμού της φορολογικής παράβασης, το ύψος των επιβαλλόμενων ποινών που θα τους επιβληθούν σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, το ύψος των φορολογικών συντελεστών, το μέγεθος της επιχείρησης και τη διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών της μεγεθών, την πηγή και το ύψος των φορολογητέων εισοδημάτων, την πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος και το επίπεδο της διαφθοράς στο επιχειρηματικό περιβάλλον.

Στους παράγοντες αυτούς εντάσσονται ακόμη η αντίληψη που έχουν οι φορολογούμενοι για την φορολογική δικαιοσύνη και την φορολογική αποτελεσματικότητα καθώς και οι φορολογικές αμνηστίες. Οι παράγοντες αυτοί απεικονίζονται στο ακόλουθο διάγραμμα και αναλύονται εκτενώς στη συνέχεια.

Διάγραμμα 3: Παράγοντες Φορολογικής Συμμόρφωσης

1.12.1 Το μέγεθος των επιχειρήσεων και η δομή της αγοράς.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά της επιχείρησης που προσδιορίζουν το μέγεθος της είναι το σύνολο του ενεργητικού της, ο κύκλος εργασιών και ο μέσος όρος εργαζομένων που απασχολούνται στην επιχείρηση. Το μέγεθος της επιχείρησης συσχετίζεται θετικά με το κόστος συμμόρφωσης.

Σύμφωνα με τη θεωρία των Slemrod, J. και Venkatesh, V. (2002)²², το μέγεθος μιας επιχείρησης είναι ένας σημαντικός παράγοντας που διαμορφώνει το κόστος της φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων. Η έρευνα διεξήχθη σε εταιρείες των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και διαπιστώθηκε ότι οι εταιρείες που είναι μεγαλύτερες σε μέγεθος και έχουν περισσότερα περιουσιακά στοιχεία, έχουν υψηλότερο κόστος συμμόρφωσης. Ωστόσο υπάρχουν οικονομίες κλίμακας, δηλαδή το κόστος συμμόρφωσης μειώνεται όσο αυξάνονται τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης.

Το κόστος συμμόρφωσης προσδιορίζεται στην έρευνα από τους εξής παράγοντες: α) κόστος τήρησης λογιστικών βιβλίων, β) κόστος για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών από εξειδικευμένες εταιρείες, γ) κόστος υποβολής της

²² Slemrod, J., & Venkatesh, V. (2002). The income tax compliance cost of large and mid-size businesses, Ross School of Business Paper No. 914.

δήλωσης και δ) κόστος ευκαιρίας που προκύπτει από τη διάθεση πολλών ωρών για τη σωστή συμπλήρωση της φορολογικής δήλωσης. Το οριακό κόστος για τη φορολογική συμμόρφωση είναι δύσκολο να προσδιοριστεί ειδικότερα για τις μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες δεν έχουν ξεχωριστό λογιστικό τμήμα.

Ακόμη, σύμφωνα με έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε άλλες χώρες, διαπιστώθηκαν παρόμοια αποτελέσματα αναφορικά με το κόστος συμμόρφωσης των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, ενώ οι μεγαλύτερες σε μέγεθος εταιρείες είχαν υψηλότερο κόστος συμμόρφωσης συγκριτικά με τις μικρές και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις, το κόστος συμμόρφωσης ήταν προοδευτικό, υπό την έννοια ότι οι μικρότερες επιχειρήσεις είχαν μεγαλύτερο κόστος συμμόρφωσης αναλογικά με τις πωλήσεις σε σχέση με τις μεσαίες και τις μεγάλες επιχειρήσεις. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις ξοδεύουν μεγαλύτερη αναλογία από το σύνολο των δαπανών τους για φορολογική συμμόρφωση στον φορολογικό σχεδιασμό απ' ότι οι μικρές επιχειρήσεις (Slemrod, J. & Venkatesh, V. (2002)).

Επομένως, όσο αυξάνεται το μέγεθος της επιχείρησης αυξάνεται και το κόστος της συμμόρφωσης. Αυτό συνεπάγεται ότι οι επιχειρήσεις που έχουν μεγαλύτερο κόστος συμμόρφωσης είναι περισσότερο πιθανό να φοροδιαφύγουν σε σχέση με τις μικρές επιχειρήσεις, καθώς επιβαρύνονται με ένα σημαντικό κόστος για την φορολογική τους συμμόρφωση. Ωστόσο, αυτό εξαρτάται και από άλλους παράγοντες, όπως τη δομή της αγοράς στην οποία δραστηριοποιείται η επιχείρηση.

Σύμφωνα με την θεωρία των Bayer, R. και Cowell, F. (2006)²³, η δομή της αγοράς αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για τον σχεδιασμό μιας κατάλληλης πολιτικής για την επιβολή των φορολογικών διατάξεων και τη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Η έρευνα διεξήχθη σε μια ολιγοπωλιακή αγορά, δηλαδή σε μια αγορά με ένα καθορισμένο αριθμό επιχειρήσεων οι οποίες παράγουν ένα μοναδικό και ομοιογενές προϊόν. Αποδείχθηκε ότι ο σχεδιασμός της πολιτικής έχει διττή επιρροή στη συμπεριφορά των επιχειρήσεων. Ειδικότερα, επηρεάζει τη συμπεριφορά τους στην αγορά, δηλαδή εάν θα ανταγωνιστούν ως προς την ποσότητα (Cournot) ή προς την τιμή (Bertrand), αλλά και τη συμπεριφορά τους ως προς την φορολογική συμμόρφωση. Επομένως, ο σχεδιασμός της πολιτικής διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων.

²³ Bayer, R., & Cowell, F. (2006). Tax Compliance and Firms; Strategic Interdependence, University of Adelaide and London School of Economics, Working paper 2006-09.

1.12.2 Η διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης.

Η διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης είναι ένας δείκτης της πορείας της και της απόδοσης της. Η ανάλυση των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης θα πρέπει να είναι τόσο διαχρονική, δηλαδή να εξετάζεται η μεταβολή τους από τη μια περίοδο στην άλλη, όσο και διαστρωματική, δηλαδή θα πρέπει τα οικονομικά μεγέθη να συγκρίνονται με τα αντίστοιχα μεγέθη άλλων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον ίδιο κλάδο. Η φορολογική διοίκηση θα πρέπει να εξετάζει και να αξιολογεί τη διακύμανση τους προκειμένου να εντοπίσει περιπτώσεις επιχειρήσεων που φοροδιαφεύγουν. Για τη μέτρηση των μεγεθών και τη σύγκριση τους, χρησιμοποιούνται χρηματοοικονομικοί δείκτες.

Υπάρχουν διάφορες κατηγορίες χρηματοοικονομικών δεικτών, οι κυριότερες εκ των οποίων είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Δείκτες ρευστότητας (liquidity ratios): Μετρούν την ικανότητα της επιχείρησης να ικανοποιεί τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της
- ✓ Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων ή μόχλευσης (leverage ratios): Μετρούν το βαθμό στον οποίο η επιχείρηση έχει χρηματοδοτηθεί με δανειακά κεφάλαια
- ✓ Δείκτες δραστηριότητας (activity ratios): Μετρούν το βαθμό αποτελεσματικής χρησιμοποίησης των πόρων της επιχείρησης
- ✓ Δείκτες αποδοτικότητας (profitability ratios): Μετρούν την αποτελεσματικότητα της διοίκησης, όπως εμφανίζεται από τις αποδόσεις που αποφέρουν οι πωλήσεις και οι επενδύσεις
- ✓ Δείκτες μεγέθυνσης (growth ratios): Μετρούν την ικανότητα της εταιρείας να διατηρήσει την οικονομική της θέση μέσα σε μια αναπτυσσόμενη οικονομία και βιομηχανία
- ✓ Δείκτες αποτίμησης (valuation ratios): Μετρούν την ικανότητα της διοίκησης να δημιουργεί αγοραίες αξίες πέρα από τη δαπάνη των επενδύσεων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μεταβολή των χρηματοοικονομικών δεικτών θα πρέπει να αξιολογείται πάντα σε συνδυασμό με αλλαγές στο επιχειρηματικό περιβάλλον της επιχείρησης, προκειμένου να παρέχεται μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της πορείας της διαχρονικά.

Μέσα από την εξέταση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης και τη χρησιμοποίηση χρηματοοικονομικών δεικτών, η φορολογική

διοίκηση μπορεί να αξιολογήσει τη μεταβολή των οικονομικών της μεγεθών και να συμπεράνει εάν οι μεταβολές είναι λογικές ή εάν ενυπάρχει κίνδυνος για φοροδιαφυγή. Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις θα πρέπει να αξιολογούνται μαζί με την έκθεση ελέγχου από Ορκωτό ελεγκτή και το φορολογικό πιστοποιητικό, καθώς παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για τα ευρήματα που προέκυψαν από τον τακτικό αλλά και τον φορολογικό έλεγχο.

Σύμφωνα με την έρευνα των Blaufus, K., Schöndube, J.R., & Wielenberg, S. (2017)²⁴, η οποία εξετάζει εάν η φορολογική διοίκηση θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της στοιχεία από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και την έκθεση ελέγχου που εκδίδει ο Ορκωτός Ελεγκτής προκειμένου να επιλέξει τις υποθέσεις που θα ελέγξει, διαπιστώθηκε ότι τα στοιχεία αυτά αυξάνουν την αποδοτικότητα του ελέγχου από τη φορολογική διοίκηση.

Δεδομένου ότι τα λογιστικά οικονομικά μεγέθη συσχετίζονται θετικά με τα φορολογικά μεγέθη και ότι οι οικονομικές καταστάσεις ελέγχονται από Ορκωτό Ελεγκτή, που είναι ανεξάρτητος από την ελεγχόμενη οντότητα, ο τακτικός έλεγχος παρέχει στοιχεία για τον αναβαλλόμενο φόρο όταν υπάρχουν προσωρινές διαφορές μεταξύ των λογιστικών μεγεθών και των φορολογικών. Εάν ο τακτικός ελεγκτής έχει αμφιβολίες για τον υπολογισμό του αναβαλλόμενου φόρου, τότε το αναφέρει στην έκθεση ελέγχου που εκδίδει, και αυτό λειτουργεί σαν ένδειξη προς τη φορολογική διοίκηση για την ορθότητα ή μη του λογιστικού χειρισμού του φόρου. Επομένως, όταν οι φορολογικές αρχές επιλέγουν περιπτώσεις επιχειρήσεων όπου η έκθεση ελέγχου αναφέρει κάποια αμφιβολία ως προς τον υπολογισμό του φόρου, βελτιώνεται η αποδοτικότητα του ελέγχου, το οποίο με τη σειρά του οδηγεί σε υψηλότερη φορολογική συμμόρφωση.

²⁴ Blaufus, K., Schöndube, J.R., & Wielenberg, S. (2017). The Audit of Deferred Taxes as a Signal for Tax Auditors: Tax Compliance Implications for Private and Public Firms.

1.12.3 Οι Επιβαλλόμενες Ποινές.

Ένας παράγοντας που συμβάλλει στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων, είναι οι ποινές που επιβάλλονται από τη Φορολογική Διοίκηση σε εκείνους που δεν συμμορφώνονται με τις φορολογικές διατάξεις. Τα πρόστιμα λειτουργούν προληπτικά αλλά και κατασταλτικά. Επιβάλλονται ώστε να διασφαλίσουν ότι οι φορολογούμενοι συμμορφώνονται με τις φορολογικές διατάξεις και δεν φοροδιαφεύγουν. Ποινές επιβάλλονται για κάθε φορολογική παράβαση από την πιο ήπια μέχρι την πιο σοβαρή. Το ύψος της επιβαλλόμενης ποινής εξαρτάται από τη βαρύτητα της παράβασης (Widuri, R., Devina, D., Marta, F., & Wati, Y. (2019)).

Οι επιβαλλόμενες ποινές μπορεί να είναι είτε διοικητικές είτε ποινικές. Το φορολογικό νομικό πλαίσιο των διοικητικών και ποινικών κυρώσεων συγκεντρώνονται στο Νόμο 2523/1997 «Διοικητικές και ποινικές κυρώσεις στη φορολογική νομοθεσία» (Ρόκας, Ι. (2002)). Στην πρώτη κατηγορία εμπίπτουν τα διοικητικά πρόστιμα, οι τόκοι και οι προσαυξήσεις που επιβάλλονται από τη Φορολογική Διοίκηση στους φορολογούμενους είτε διότι το εισόδημα τους δεν έχει δηλωθεί σωστά (ανακριβής δήλωση) είτε για την εκπρόθεσμη υποβολή της φορολογικής δήλωσης είτε ακόμα για τη μη υποβολή της. Αντίθετα, στη δεύτερη κατηγορία, εμπίπτουν τα φορολογικά αδικήματα που επιφέρουν ποινικές διώξεις όπως φυλάκιση ή κάποιο άλλο περιορισμό. Οι ποινές είναι ανάλογες του βαθμού μη συμμόρφωσης.

Οι φορολογούμενοι ανάλογα με την συμπεριφορά που έχουν απέναντι στον κίνδυνο επιβολής κυρώσεων ακόλουθες τρεις κατηγορίες:

- ✓ Φορολογούμενοι με αποστροφή στον Κίνδυνο (Risk Averse), οι οποίοι επιλέγουν την πλήρη συμμόρφωση με την Φορολογική Διοίκηση
- ✓ Φορολογούμενοι που αναζητούν τον κίνδυνο (Risk Seekers), οι οποίοι αποκρύπτουν εισοδήματα προκειμένου να γλιτώσουν την πληρωμή φόρων
- ✓ Φορολογούμενοι που έχουν ουδέτερη στάση απέναντι στον κίνδυνο (Risk Neutral). Οι φορολογούμενοι που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή, έχουν ουδέτερη στάση απέναντι στον κίνδυνο επιβολής προστίμων από τη Φορολογική Διοίκηση λόγω μη συμμόρφωσης προς αυτή.

Σύμφωνα με τον Cowell, F. (2003)²⁵, φορολογούμενοι που αποστρέφονται τον κίνδυνο, συμμορφώνονται με τη Φορολογική διοίκηση και δε φοροδιαφεύγουν. Όσο αυξάνεται η πιθανότητα ελέγχου από τη Φορολογική διοίκηση και όσο μεγαλύτερες είναι οι ποινές και οι προσαυξήσεις που επιβάλλονται πάνω στο διαφυγόντα φόρο, σε περίπτωση μη φορολογικής συμμόρφωσης, τόσο μειώνεται η φοροδιαφυγή.

Είναι λογικό ότι όσο αυξάνεται το ύψος του επιβαλλόμενου προστίμου, τόσο ο φορολογούμενος που αποστρέφεται τον κίνδυνο προσπαθεί να είναι συνεπής με τις φορολογικές του υποχρεώσεις ώστε να μην του καταβληθεί κάποιο πρόστιμο. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, υποστηρίζεται ότι οι φορολογούμενοι που έχουν υψηλό εισόδημα τείνουν να φοροδιαφεύγουν περισσότερο και γενικότερα ότι όταν η απόδοση του φορολογούμενου από την πράξη της φοροδιαφυγής είναι θετική, τότε σίγουρα θα φοροδιαφύγει.

Ακόμη, σύμφωνα με την έρευνα των Nosenzo, D., Offerman, T., Sefton, M., & van de Veen, A. (2014)²⁶, οι επιβαλλόμενες ποινές αποτελούν ένα παράγοντα που αποτρέπει την συμπεριφορά της μη συμμόρφωσης. Ακόμη, η συμμόρφωση ενθαρρύνεται από επιβραβεύσεις (bonuses) που δίνονται σε εκείνους που συμμορφώνονται ωστόσο αποδεικνύεται ότι το μέτρο αυτό δεν είναι τόσο αποτελεσματικό όσο πιστεύεται ότι είναι.

1.12.3.1 Οι Επιβαλλόμενες Ποινές ως ένα παίγνιο ανάμεσα στην Φορολογική Διοίκηση και τους φορολογούμενους.

Βασιζόμενοι στην θεωρία που αναπτύχθηκε στην προηγούμενη ενότητα καθώς και στη θεωρία παιγνίων και αβεβαιότητας, εξετάζουμε την φορολογική συμμόρφωση ως ένα παίγνιο ταυτόχρονων κινήσεων ανάμεσα στη Φορολογική Διοίκηση και τους φορολογούμενους. Σύμφωνα με τον Varian, H. (2006)²⁷, για κάθε επιλογή που μπορεί να κάνει ο ένας παίκτης, η άριστη αντίδραση του άλλου παίκτη είναι η επιλογή που μεγιστοποιεί την απόδοση του.

²⁵ Cowell, F. (2003). Sticks and Carrots, London School of Economics STICERD, Research Paper No. 68.

²⁶ Nosenzo, D., Offerman, T., Sefton, M., & van de Veen, A. (2014). Encouraging Compliance: Bonuses Versus Fines in Inspection Games, Journal of Law, Economics & Organization, Vol. 30, No. 3, pp. 623-648.

²⁷ Varian, H. (2006). Μικροοικονομική: Μια σύγχρονη προσέγγιση, Τόμος Β', Εκδόσεις Κριτική, σελ. 607-636.

Οι δύο συμμετέχοντες, δηλαδή η Φορολογική διοίκηση και οι φορολογούμενοι, έχουν δυο στρατηγικές. Συγκεκριμένα, η φορολογική διοίκηση έχει τις εξής επιλογές:

- ✓ να ασκήσει έλεγχο στους φορολογούμενους ή
- ✓ να μην ασκήσει έλεγχο

Αντίστοιχα, οι φορολογούμενοι έχουν και εκείνοι δυο διαθέσιμες ενέργειες:

- ✓ να υποβάλλουν ορθά την φορολογική τους δήλωση ή
- ✓ να φοροδιαφύγουν

Όταν η Φορολογική Διοίκηση διενεργεί ελέγχους προς τους φορολογούμενους, τότε επωμίζεται ένα κόστος από την πόρους που διαθέτει για τους ελέγχους αυτούς (i) και εισπράττει έσοδα από τους φόρους (r). Οι φορολογούμενοι επωμίζονται το κόστος της συμμόρφωσης με τη φορολογική νομοθεσία (c) και απολαμβάνουν οφέλη από την παροχή σε αυτούς δημόσιων αγαθών (g).

Ακολουθώς, ορίζονται συνοπτικά οι μεταβλητές οι οποίες χρησιμοποιούνται στο παίγνιο.

Κόστος επιθεώρησης (inspection cost): i

Κρατικά έσοδα (revenue): r

Κόστος συμμόρφωσης (compliance cost): c

Δημόσια Αγαθά (public goods): g

Υποθέτουμε ότι όλες οι μεταβλητές είναι θετικές και ότι $r > c$, $g > i$ και $g > c$.

Στον ακόλουθο πίνακα απεικονίζονται οι στρατηγικές και οι αποδόσεις των δυο συμμετεχόντων. Συγκεκριμένα μέσα σε κάθε κελί, εμφανίζεται η απόδοση της Φορολογικής Διοίκησης (πάνω αριστερά) και η απόδοση των φορολογούμενων (κάτω δεξιά):

Φορολογική Διοίκηση Φορολογούμενοι	Διενέργεια Ελέγχου από τη Φορολογική Διοίκηση	Μη διενέργεια Ελέγχου
Ορθή υποβολή φορολογικής δήλωσης	$r - g - i$ $g - c$	$- i$ 0
Φοροδιαφυγή ή Φοροαποφυγή	$r - g$ $g - c$	$-g$ g

Πίνακας 2: Στρατηγικό Παίγνιο Φορολογικής Διοίκησης-Φορολογούμενων

Από το ανωτέρω παίγνιο, προκύπτει μια κατάσταση ισορροπίας όταν κανένας από τους συμμετέχοντες δεν έχει κίνητρο να απομακρυνθεί μονομερώς από αυτή. Η ισορροπία αυτή καλείται Ισορροπία κατά Nash (Varian, 2006).

Η ισορροπία κατά Nash σε αυτό το παίγνιο είναι μοναδική. Οι πιθανότητα διενέργειας ελέγχου από τις φορολογικές αρχές καθώς και η πιθανότητα μη συμμόρφωσης των φορολογούμενων με τη φορολογική νομοθεσία ορίζονται ως ακολούθως:

Πιθανότητα ελέγχου από τη Φορολογική Διοίκηση (Probability of inspection) = c/g

Πιθανότητα μη συμμόρφωσης (Probability of Non-Compliance) = i/g

Οι αποδόσεις στην κατάσταση ισορροπίας είναι οι ακόλουθες:

Απόδοση φορολογικής διοίκησης = $r - g - (i/g) * r$

Απόδοση φορολογούμενου = $g - c$

Από κοινού Απόδοση = $r - c - (i/g) * r$

Στην περίπτωση που η φορολογική διοίκηση επιβάλλει ένα πρόστιμο στους φορολογούμενους που φοροδιαφεύγουν, αποθαρρύνεται η συμπεριφορά της μη συμμόρφωσης ενώ μειώνεται η πιθανότητα διενέργειας ελέγχου. Στον ακόλουθο πίνακα, απεικονίζονται οι αποδόσεις των συμμετεχόντων μετά από την επιβολή ενός προστίμου (**fine**):

Φορολογική Διοίκηση Φορολογούμενοι	Διενέργεια Ελέγχου από τη Φορολογική Διοίκηση	Μη διενέργεια Ελέγχου
Ορθή υποβολή φορολογικής δήλωσης	$r - g - i$ $g - c$	$f - i$ $-f$
Φοροδιαφυγή ή Φοροαποφυγή	$r - g$ $g - c$	$-w$ w

Πίνακας 3: Στρατηγικό Παίγνιο Φορολογική Διοίκησης-Φορολογούμενων μετά από την επιβολή προστίμου

Η ισορροπία κατά Nash είναι μοναδική και σε αυτή την περίπτωση. Η πιθανότητα διενέργειας ελέγχου από τις φορολογικές αρχές καθώς και η πιθανότητα μη συμμόρφωσης των φορολογούμενων με τη φορολογική νομοθεσία ορίζονται ως ακολούθως:

Πιθανότητα ελέγχου (Probability of inspection)= $c / (g+f)$

Πιθανότητα μη συμμόρφωσης (Probability of Non-Compliance) = $i / (g+f)$

Οι αποδόσεις στην κατάσταση ισορροπίας είναι οι ακόλουθες:

Απόδοση Φορολογικής Διοίκησης = $r - g - (i / g+f) * r$

Απόδοση φορολογούμενου = $g - c$

Από κοινού Απόδοση = $r - c - (i / g+f) * r$

Η τρίτη περίπτωση εξετάζει την επίπτωση που θα είχε η επιβράβευση (bonus) των φορολογούμενων που υποβάλλουν ορθά τη φορολογική τους δήλωση από τη Φορολογική Διοίκηση. Η επίπτωση απεικονίζεται στον ακόλουθο πίνακα:

Φορολογική Διοίκηση Φορολογούμενοι	Διενέργεια Ελέγχου από τη Φορολογική Διοίκηση	Μη διενέργεια ελέγχου
Ορθή Φορολογική Δήλωση	$r - g - b - i$ $g + b - c$	$- i$ 0
Φοροδιαφυγή ή Φοροαποφυγή	$r - g$ $g - c$	$-g$ g

Πίνακας 4: Στρατηγικό Παίγνιο Φορολογική Διοίκησης-Φορολογούμενων μετά από τη χορήγηση επιβράβευσης (bonus)

Η ισορροπία κατά Nash είναι μοναδική. Οι πιθανότητα διενέργειας ελέγχου από τις φορολογικές αρχές καθώς και η πιθανότητα μη συμμόρφωσης των φορολογούμενων με τη φορολογική νομοθεσία ορίζονται ως ακολούθως:

Πιθανότητα ελέγχου (Probability of inspection)= $c / (g+b)$

Πιθανότητα μη συμμόρφωσης (Probability of Non-Compliance) = $(i+b) / (g+b)$

Σύμφωνα με την ισορροπία κατά Nash, οι επιβραβεύσεις (bonus) εκείνων που δεν φοροδιαφεύγουν μειώνουν την πιθανότητα να ελεγχθούν από τη φορολογική διοίκηση και αυξάνουν την πιθανότητα να φοροδιαφύγουν.

Οι αποδόσεις στην κατάσταση ισορροπίας είναι οι ακόλουθες:

Απόδοση Φορολογικής Διοίκησης = $r - g - (i+b / g+b) * r$

Απόδοση φορολογούμενου = $g - c + c*b / (g+b)$

Από κοινού Απόδοση = $r - c - (c-b-i / g+b) * r$

Επομένως, η επιβράβευση εκείνων που δεν φοροδιαφεύγουν οδηγεί σε μείωση της συχνότητας ελέγχου από τη Φορολογική Διοίκηση, το οποίο με τη σειρά του οδηγεί σε αύξηση της πιθανότητας να φοροδιαφύγουν μελλοντικά.

Σύμφωνα με την μελέτη της Kathleen DeLaney Thomas (2015)²⁸, η φοροδιαφυγή μπορεί να μειωθεί με δύο τρόπους. Σύμφωνα με τον πρώτο τρόπο, το ύψος των επιβαλλόμενων ποινών σε συνδυασμό με τους φορολογικούς ελέγχους που διεξάγει η φορολογική διοίκηση μπορούν να συμβάλλουν στη μείωση της φοροδιαφυγής. Όσο αυξάνεται το ύψος των επιβαλλόμενων ποινών καθώς και η πιθανότητα να εντοπιστούν οι πολίτες που φοροδιαφεύγουν, τόσο περισσότερο μειώνεται η πιθανότητα να φοροδιαφύγουν.

Σύμφωνα με τον δεύτερο τρόπο, ένα εξίσου αποτελεσματικό μέτρο θα ήταν να προσπαθήσει η φορολογική διοίκηση να επηρεάσει την ψυχολογία των φορολογούμενων ώστε τελικά να μην διαπράξουν την φοροδιαφυγή. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί φέρνοντας τους σε άβολη θέση και δημιουργώντας τους ενοχές για την πράξη της φοροδιαφυγής που σκέφτονται να διαπράξουν. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, η ηθική δεν θεωρείται ως ενδογενές χαρακτηριστικό του κάθε ατόμου, αλλά έχει αποδειχθεί ότι οι ηθικές αξίες επηρεάζονται και από εξωτερικούς παράγοντες. Επομένως, ακόμη και μικρές προσαρμογές στον τρόπο που οι φορολογούμενοι υποβάλλουν τη φορολογική τους δήλωση, θα αποτελούσε ένα μέτρο που θα μπορούσε να αυξήσει τα φορολογικά έσοδα με μια μικρή αύξηση στο διαχειριστικό κόστος. Ένα τέτοιο παράδειγμα θα μπορούσε να είναι η προσθήκη ενός πεδίου στην αρχή της δήλωσης επιστροφής φόρου ότι η υποβολή ψευδών στοιχείων είναι παράνομη.

1.12.4 Ο Κίνδυνος Εντοπισμού.

Σύμφωνα με την έρευνα του Raskolnikov, A. (2006)²⁹, οι φορολογούμενοι που σκέφτονται ορθολογικά, από όλες τις στρατηγικές φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής επιλέγουν εκείνη που είναι πιο δύσκολο να εντοπιστεί από τις φορολογικές αρχές. Το συμπέρασμα αυτό εξάγεται υπό την υπόθεση ότι οι επιβαλλόμενες ποινές είναι ίδιες για όλες τις στρατηγικές.

²⁸ DeLaney Thomas K. (2015). The Psychic Cost of Tax Evasion, Boston College Law Review 617, p.1-56.

²⁹ Raskolnikov, A. (2006). Crime and Punishment in Taxation: Deceit, Deterrence, and the self-adjusting penalty.

Η πιθανότητα εντοπισμού αποτελείται από τα ακόλουθα δύο στοιχεία: ποσοστό ελέγχου (audit rate) και αποδοτικότητα του ελέγχου (audit effectiveness). Το πρώτο στοιχείο αναφέρεται στην πιθανότητα μια επιχείρηση να ελεγχθεί από τις φορολογικές αρχές ενώ το δεύτερο στοιχείο αφορά την πιθανότητα ο ελεγκτής να εντοπίσει τη φοροδιαφυγή κατά την διάρκεια του ελέγχου.

Η πιθανότητα μια επιχείρηση να ελεγχθεί από τη φορολογική διοίκηση είναι μεγαλύτερη για τις επιχειρήσεις σε σχέση με τους ιδιώτες και ειδικότερα η πιθανότητα αυξάνεται περισσότερο για τις μεγαλύτερες σε μέγεθος επιχειρήσεις συγκριτικά με τις μικρότερες. Αντίθετα, η αποδοτικότητα του ελέγχου είναι πιο δύσκολο να εκτιμηθεί επειδή αυτό προϋποθέτει την ειλικρίνεια των φορολογούμενων που φοροδιαφεύγουν. Για να προσδιορίσουμε την αποδοτικότητα του ελέγχου, χρειάζεται να συγκρίνουμε τις ύποπτες συναλλαγές που εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια του ελέγχου σε σχέση με τον αριθμό των συναλλαγών που θα είχαν ανιχνευθεί εάν οι ελεγκτές είχαν καταφέρει να τις εντοπίσουν όλες. Όπως γίνεται αντιληπτό, τα στατιστικά δεδομένα που συλλέγονται μέσω ερευνών από τους φορολογούμενους ενέχουν το στοιχείο της υποκειμενικότητας καθώς ενδέχεται οι απαντήσεις που δίνουν οι φορολογούμενοι να μην είναι αξιόπιστες.

Ακόμη, διαπιστώθηκε ότι η αποδοτικότητα του ελέγχου είναι υψηλότερη για τις συναλλαγές εκείνες που υποχρεωτικά πρέπει να γνωστοποιούνται, όπως για παράδειγμα οι αναβαλλόμενες απαιτήσεις και υποχρεώσεις. Η γνωστοποίηση των προσωρινών διαφορών μεταξύ λογιστικών βιβλίων και φορολογικών αυξάνει τις πιθανότητες εντοπισμού μη συμμόρφωσης καθώς η αναβαλλόμενη φορολογία αποτελεί ένα αντικείμενο που είναι πιθανό να ενέχει κίνδυνο μη συμμόρφωσης.

Σύμφωνα με τον Χέβα, Δ. (2007)³⁰, η μέτρηση των αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων και υποχρεώσεων θα πρέπει να αντανakλά τις φορολογικές συνέπειες από τον τρόπο που η επιχείρηση εκτιμά να ανακτήσει ή να τακτοποιήσει τις μεταφερόμενες λογιστικές αξίες. Οι αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις και υποχρεώσεις, θα πρέπει να μετρώνται χρησιμοποιώντας τους φορολογικούς συντελεστές που αναμένεται να ισχύουν όταν η απαίτηση θα ανακτηθεί ή η υποχρέωση θα τακτοποιηθεί, στηριζόμενοι στους φορολογικούς συντελεστές (και φορολογικούς νόμους) που είναι σε ισχύ ή ουσιαστικά τέθηκαν σε ισχύ την ημερομηνία του ισολογισμού και δεν θα πρέπει να προεξοφλούνται.

³⁰ Χέβας, Δ. (2007). Θέματα Φορολογικής Λογιστικής, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Δ' Έκδοση, σελ. 336-356.

Εκτός όμως από τις προσωρινές διαφορές, υπάρχουν και κάποια άλλα αντικείμενα που ενέχουν κίνδυνο μη συμμόρφωσης και απαιτούν γνωστοποίηση στο προσάρτημα. Συγκεκριμένα, οι διατάξεις που αφορούν τις φορολογικές ασπίδες, προσδιορίζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά συναλλαγών που θεωρείται ότι χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις για φοροαποφυγή και απαιτούν από τους φορολογούμενους να γνωστοποιούν όλες τις συναλλαγές που έχουν τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Ακόμη, συναλλαγές που σχετίζονται με την πραγματοποίηση μεγάλων ζημιών κατά την διάρκεια της χρήσης, την διατήρηση περιουσιακών στοιχείων για μικρό χρονικό διάστημα, ενδεχόμενες υποχρεώσεις, συναλλαγές που είναι προστατευμένες από κάποια σύμβαση εμπιστευτικότητας (confidentiality agreement) αλλά και άλλες παρόμοιες συναλλαγές, απαιτείται να γνωστοποιούνται στο προσάρτημα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, το οποίο με τη σειρά του αυξάνει την πιθανότητα εντοπισμού της φοροαποφυγής ή φοροδιαφυγής.

1.12.5 Οι Συντελεστές Φορολογίας.

Στην Ελλάδα εφαρμόζεται το σύστημα έμμεσης φορολογίας από το οποίο απορρέει το μεγαλύτερο ποσό φορολογικών εσόδων. Ο πιο διαδεδομένος και ίσως ο πιο σημαντικός έμμεσος φόρος είναι Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ). Οι συντελεστές ΦΠΑ υπάγονται στον Νόμο 2859/2000³¹, σύμφωνα με τον οποίο υπάρχουν οι εξής τρεις κατηγορίες: ένας πολύ χαμηλός συντελεστής ΦΠΑ 6%, ένας μειωμένος συντελεστής 13% και ο κανονικός συντελεστής που είναι 24%. Ο συντελεστής ΦΠΑ που εφαρμόζεται στα περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες είναι ο κανονικός.

Εκτός όμως από τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας που αναφέρθηκε ανωτέρω, τα μεγάλο μέρος των δημοσίων εσόδων προέρχεται από τους έμμεσους φόρους κατανάλωσης και τους δασμούς. Οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης επιβάλλονται κυρίως σε κατηγορίες αγαθών όπως ο καπνός, τα αλκοολούχα ποτά, τα υγρά καύσιμα. Αντίθετα, οι δασμοί είναι φόροι οι οποίοι επιβαρύνουν μόνο τα προϊόντα που διακινούνται μέσω του διεθνούς εμπορίου. Συγκεκριμένα αφορούν μόνο τα προϊόντα που εισάγονται από τρίτες χώρες (εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ με τους υψηλότερους συντελεστές φορολόγησης της μισθωτής εργασίας και του εισοδήματος των νομικών προσώπων, σε συνδυασμό με εξαιρετικά υψηλούς συντελεστές ΦΠΑ. Οι

³¹ Ν. 2859/2000 Κύρωση Κώδικα Φόρου προστιθέμενης Αξίας, άρθρο 21.

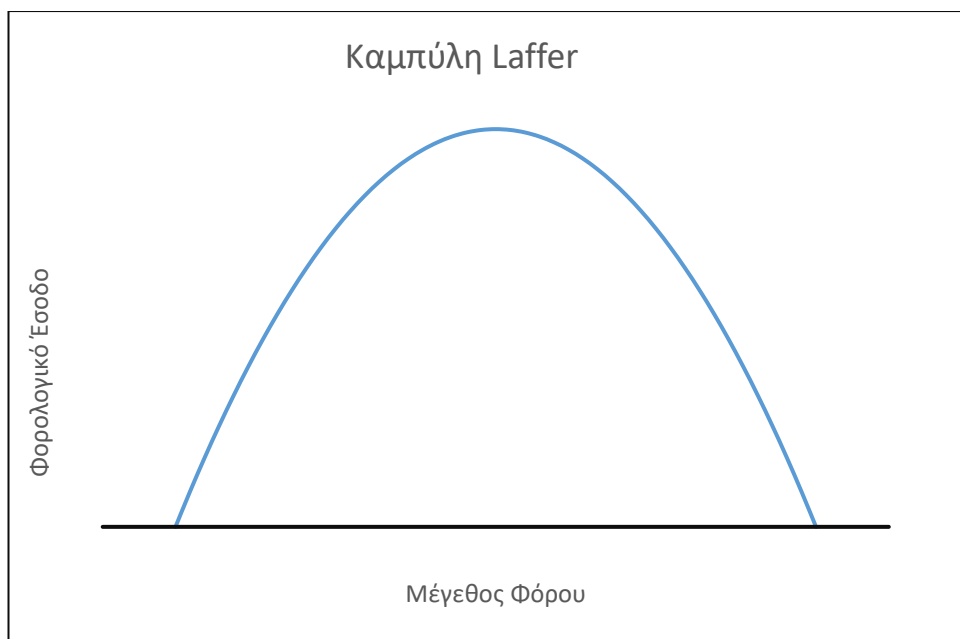
φορολογούμενοι επιβαρύνονται με έκτακτους φόρους επί ήδη δηλωθέντων εισοδημάτων, όπως η εισφορά αλληλεγγύης.

Ένα φορολογικό σύστημα που έχει σχεδιαστεί με άριστο τρόπο, συνεπάγεται ότι η κοινωνική ευημερία δεν μπορεί να βελτιωθεί με την επιβολή διαφορικών φόρων επί των αγαθών. Εάν όμως για κάποιο λόγο δεν έχει σχεδιαστεί αποτελεσματικά, τότε η διαφοροποίηση των φορολογικών συντελεστών μπορεί να βελτιώσει την κοινωνική ευημερία. Για παράδειγμα, εάν στόχος της φορολόγησης είναι η μείωση της ανισοκατανομής του εισοδήματος, τότε η κοινωνική ευημερία μπορεί να βελτιωθεί με την φορολόγηση πολυτελών αγαθών με σχετικά υψηλούς φορολογικούς συντελεστές. Η εξίσωση όλων των συντελεστών είναι σχεδόν βέβαιο ότι δεν είναι αποτελεσματική, ωστόσο δεν έχει προσδιοριστεί ακόμα το άριστο επίπεδο των αποτελεσματικών φόρων. (Rosen, H., Gayer, T., Ράπανος, Β., & Καπλάνογλου, Γ. (2009)).

Σύμφωνα με τον οικονομολόγο Arthur Laffer ³², το ύψος των φορολογικών συντελεστών επηρεάζει το φορολογικό έσοδο και μεταβάλλει την οικονομική ευημερία. Η μεταβολή της συνολικής ευημερίας συνίσταται από την μεταβολή του πλεονάσματος του καταναλωτή, του παραγωγού και του κράτους. Όσο αυξάνεται το μέγεθος του φόρου, τόσο το πλεόνασμα του καταναλωτή όσο και το πλεόνασμα του παραγωγού μειώνεται. Από την άλλη πλευρά, το πλεόνασμα του κράτους αυξάνεται, όσο υψηλότερο είναι το μέγεθος του φόρου. Με άλλα λόγια, όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος του φόρου, τόσο μεγαλύτερη είναι η μη αντισταθμιζόμενη απώλεια (deadweight loss), δηλαδή η μείωση του συνολικού πλεονάσματος που απορρέει από ένα φόρο.

Ακόμη, από την θεωρία αυτή προκύπτει ότι όταν το μέγεθος του φόρου αυξάνει, το φορολογικό έσοδο αρχικά αυξάνεται και αυτό. Ωστόσο, μετά από κάποιο σημείο, παρόλο που το μέγεθος του φόρου συνεχίζει να αυξάνεται, το φορολογικό έσοδο αρχίζει να μειώνεται. Η θεωρία αυτή ονομάστηκε καμπύλη Laffer, προς τιμήν του οικονομολόγου Arthur Laffer, και απεικονίζεται στο ακόλουθο σχήμα.

³² Mankiew, G. (2001). Αρχές της Οικονομικής, Τόμος Α', Εκδόσεις Τυπωθητά, σελ. 287-315.

Διάγραμμα 4: Καμπύλη Laffer

Το ύψος φορολογικών συντελεστών αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Σύμφωνα με την έρευνα των Lorenz, J. & Diller, M. (2015)³³, η φοροδιαφυγή παρομοιάζεται με μια επένδυση υπό συνθήκες αβεβαιότητας. Οι φορολογούμενοι επωμίζονται ένα κόστος που σχετίζεται με την προσπάθεια τους να βρουν κενά ή παραλείψεις στη φορολογική νομοθεσία για φοροαποφυγή καθώς και το κόστος νομικών συμβούλων ενώ λαμβάνουν ένα φορολογικό όφελος που σχετίζεται με τα αποτελέσματα από τον φορολογικό σχεδιασμό, τα οποία δεν μπορούν να προσδιοριστούν με βεβαιότητα.

Ο φορολογικός σχεδιασμός έχει σαν αποτέλεσμα την εξοικονόμηση φόρου, για την οποία γίνεται η υπόθεση ότι είναι θετική αλλά βαίνει φθίνουσα. Υποθέτοντας ότι οι φορολογούμενοι αξιολογούν την κατανάλωση με μια εκθετική συνάρτηση χρησιμότητας και ότι τα φορολογικά οφέλη είναι κανονικά κατανομημένα, διαπιστώνεται ότι η προσπάθεια φοροαποφυγής αυξάνεται όταν το κόστος είναι χαμηλό, όταν οι φορολογούμενοι έχουν χαμηλό εισόδημα, όταν το φορολογικό όφελος από την εξοικονόμηση φόρου αυξάνεται και όταν η μεταβολή από την εξοικονόμηση φόρου μειώνεται. Η επίδραση μιας αύξησης των φορολογικών συντελεστών δεν έχει ξεκάθαρα αποτελέσματα. Εάν η οριακή μεταβολή της εξοικονόμησης φόρου είναι κάτω από ένα όριο, τότε οι φορολογούμενοι επενδύουν περισσότερο στον φορολογικό σχεδιασμό και αντίστροφα.

³³ Lorenz, J. & Diller, M. (2015). The Epidemiology of Tax Avoidance and Tax Evasion, SSRN.

1.12.6 Η πηγή και το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος αλλά και η προσπάθεια για την απόκτηση του.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 του Ν. 4172/2013³⁴, φορολογητέο εισόδημα είναι το εισόδημα που απομένει μετά από την αφαίρεση των δαπανών που εκπίπτουν από το ακαθάριστο εισόδημα, σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε). Τα ακαθάριστα εισοδήματα διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- ✓ εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις
- ✓ εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα
- ✓ εισόδημα από κεφάλαιο (δηλαδή εισόδημα από μερίσματα, τόκους, δικαιώματα (royalties), εισόδημα από ακίνητη περιουσία) &
- ✓ εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου

Το εισόδημα ανάλογα με την κατηγορία που ανήκει, φορολογείται σύμφωνα με τους φορολογικούς συντελεστές που ισχύουν ανάλογα σε κάθε κλίμακα εισοδήματος. Όσο αυξάνεται το εισόδημα, τόσο αυξάνονται και οι φορολογικοί συντελεστές. Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται οι ισχύοντες φορολογικοί συντελεστές ανά κατηγορία εισοδήματος και ανάλογα με το ύψος του, σύμφωνα με το Ν. 4172/2013 Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος.

Φορολογητέο Εισόδημα από:		Φορολογητέο Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής (%)
Μισθωτή εργασία και συντάξεις (Άρθρο 15)		≤ 25.000	22%
		> 25.000 έως και 42.000	32%
		> 42.000	42%
Κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα (Άρθρο 29)		≤ 50.000	26%
		> 50.000	33%
Εισόδημα από κεφάλαιο (Άρθρο 40)	Μερίσματα	-	10%
	Τόκοι	-	15%
	Δικαιώματα (royalties)	-	20%
	Εισόδημα από ακίνητη περιουσία	≤ 12.000	11%
> 12.000		33%	
Εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου (Άρθρο 41)		<i>Η υπεραξία λαμβάνεται απομειούμενη με την εφαρμογή των συντελεστών απομείωσης ανάλογα με τα έτη διακράτησης (αφαιρείται ποσό 25.000€ εφόσον ο φορολογούμενος διακράτησε το μεταβιβαζόμενο ακίνητο για πέντε τουλάχιστον έτη και επιβάλλεται φόρος 15% στο τυχόν υπόλοιπο ποσό.</i>	

Πίνακας 5: Φορολογικοί συντελεστές ανάλογα με την κατηγορία και το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος

³⁴ Ν.4172/2013 Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος.

Η φορολογική συμμόρφωση των φορολογούμενων είναι άμεσα συνδεδεμένη με την πηγή και το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος αλλά και με την προσπάθεια και τον χρόνο που έχει καταβληθεί για την απόκτηση του. Αναφορικά με το ύψος του εισοδήματος και την σχέση του με τη φοροδιαφυγή, σύμφωνα με την έρευνα του Anderhub (2001)³⁵, η οποία πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο του ερωτηματολογίου σε ένα δείγμα φορολογούμενων, διαπιστώθηκε ότι όσο υψηλότερο είναι το εισόδημα τους, τόσο περισσότερο φοροδιαφεύγουν. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψε ακόμη ότι υπάρχει μια συνέπεια στη συμπεριφορά των φορολογούμενων ως προς τη φοροδιαφυγή δηλαδή είτε φοροδιαφεύγουν πάντα είτε ποτέ.

Σύμφωνα με την έρευνα των Bühren, C. & Kundt, T. (2013)³⁶, η απόφαση για φοροδιαφυγή επηρεάζεται από το πόση προσπάθεια έχει καταβάλλει ο φορολογούμενος για να αποκτήσει το φορολογητέο εισόδημα. Διαπιστώθηκε ότι οι φορολογούμενοι που έχουν καταβάλλει πολύ χρόνο και μεγάλη προσπάθεια για να κερδίσουν το εισόδημα, φοροδιαφεύγουν περισσότερο σε σχέση με εκείνους που δεν έχουν προσπαθήσει αρκετά.

Στον αντίποδα βρίσκεται η άποψη των Kirchner, E., Muehlbacher, S., Hoelzl, E. & Webley, P. (2009)³⁷, σύμφωνα με την οποία υποστηρίζεται η ακριβώς αντίθετη άποψη, δηλαδή ότι η φοροδιαφυγή προκύπτει από τους φορολογούμενους που έχουν καταβάλλει μικρή προσπάθεια για να αποκτήσουν το εισόδημα, δηλαδή το εισόδημα τους προέρχεται για παράδειγμα από κάποια δωρεά ή κληρονομιά (endowed income).

Τέλος, σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τον Boylan, S.J. (2010)³⁸, εξετάζεται η επίδραση ενός φορολογικού ελέγχου που έχει πραγματοποιηθεί σε προηγούμενη χρήση στην συμμόρφωση των φορολογούμενων σε συνδυασμό με την προσπάθεια και τον χρόνο που κατέβαλε ο φορολογούμενος για να αποκτηθεί το εισόδημα του. Διαπιστώθηκε ότι σε περιπτώσεις όπου απαιτήθηκε πολύς χρόνος και προσπάθεια για να κερδηθεί το εισόδημα (earned income), η φορολογική συμμόρφωση μειώνεται μετά από τη διεξαγωγή ενός φορολογικού ελέγχου. Αντίθετα, σε περιπτώσεις που χρειάστηκε λίγη προσπάθεια για την απόκτηση του, τότε η φορολογική

³⁵ Anderhub, V., Giese, S., Guth, W., Hoffman, A., & Otto, T. (2001). Tax Evasion with Earned Income- An Experimental Study, FinanzArchiv, 58 (2), 188-206.

³⁶ Bühren, C. & Kundt, T. (2013). Worker or Shirker-Who Evades more taxes? A real effort experiment, MAGKS Joint Discussion Paper Series in Economics No. 26.

³⁷ Kirchner, E., Muehlbacher, S., Hoelzl, E. & Webley, P. (2009). Effort and Aspirations in Tax Evasion: Environmental Evidence, Applied Psychology, 58 (3), 488-507.

³⁸ Boylan, S.J. (2010). Prior Audits and Taxpayer Compliance: Experimental Evidence on the Effect of Earned versus Endowed Income, Journal of the American Taxation Association, 32 (2), 73-88.

συμμόρφωση αυξάνεται μετά από ένα φορολογικό έλεγχο από τις Φορολογικές Αρχές. Συνοπτικά, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η φορολογική συμμόρφωση των φορολογούμενων επηρεάζεται από το εάν έχουν ελεγχθεί φορολογικά στο παρελθόν αλλά η επίδραση αυτή εξαρτάται από την προσπάθεια και τον χρόνο που έχει καταβάλει ο κάθε φορολογούμενος για να αποκτήσει το εισόδημα του.

1.12.7 Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος.

Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει τη φορολογική συμμόρφωση. Η δαιδαλώδης φορολογική νομοθεσία δημιουργεί σύγχυση στους φορολογούμενους, οι οποίοι, συχνά, αδυνατούν να παρακολουθήσουν τις αλλαγές και να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Οι νόμοι που διέπουν τη φορολόγηση, κυρίως στις αναπτυγμένες χώρες, είναι πολυάριθμοι και πολύπλοκοι και το γεγονός αυτό δυσχεραίνει την λειτουργία του φορολογικού συστήματος. Σύμφωνα με τους Liapis, K., Galanos, C., Politis, E., & Kantianis, D. (2014)³⁹, υπάρχει διαφοροποίηση στο φορολογικό καθεστώς μεταξύ των χωρών και η υιοθέτηση κάποιας ανταγωνιστικής φορολογικής πολιτικής επιτυγχάνει την προσέλκυση πόρων, επενδύσεων καθώς και αύξηση της παραγωγικότητας.

Σύμφωνα με τον Tanzi, V. (2018)⁴⁰, τα φορολογικά συστήματα έχουν γίνει πολύ πιο πολύπλοκα από ότι θα έπρεπε να είναι. Η πολυπλοκότητα τους έχει προέλθει από την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του δημοσίου, από τις αυξημένες δημόσιες δαπάνες, διάφορα κυβερνητικά προγράμματα και γενικότερα την αυξανόμενη ανάμιξη του δημοσίου στις δραστηριότητες των επιχειρήσεων αλλά και των πολιτών. Η παγκοσμιοποίηση έδωσε την δυνατότητα σε ιδιώτες αλλά και σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται διεθνώς να εκμεταλλευτούν ευκαιρίες για φοροαποφυγή ή φοροδιαφυγή, οι οποίες είναι άμεσα συνυφασμένες με την διαφθορά, η οποία προκύπτει από την πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος.

Σύμφωνα με το IMF & OECD (2019)⁴¹, οι πολυσύνθετες φορολογικές διατάξεις του φορολογικού συστήματος μιας χώρας έχουν αρνητική επίδραση στην οικονομική της ανάπτυξη. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει στο παρελθόν, η πολυπλοκότητα

³⁹ Liapis, K., Galanos, C., Politis, E., & Kantianis, D. (2014). A Quantitative Approach to Measure Tax Competitiveness Between EU Countries, Vol 7 (3), pp. 7-23.

⁴⁰ Tanzi, V. (2018). Corruption, Complexity and tax evasion, Ekonomicheskaya Politika, Vol. 13, Issue 6, p.36-53.

⁴¹ International Monetary Fund (IMF) & Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019). Progress Report on Tax

του φορολογικού συστήματος πηγάζει από την πληθώρα των φορολογικών διατάξεων και το ποσό λεπτομερείς είναι. Ωστόσο, σύμφωνα με πιο πρόσφατες μελέτες όπως για παράδειγμα την έρευνα του Slemrord, J. (2005)⁴², εξετάζεται η επίδραση διαφόρων πτυχών της πολυπλοκότητας του φορολογικού συστήματος όπως το πλήθος των πεδίων που καλούνται να συμπληρώσουν οι φορολογούμενοι στη δήλωση φορολογίας εισοδήματος καθώς και ο αριθμός των σελίδων στα εγχειρίδια με τις οδηγίες για την συμπλήρωση τους, τα οποία αποκαλύπτουν σημαντικές πληροφορίες για την πολυπλοκότητα του.

Σύμφωνα με την έρευνα των Hoppe, T., Schanz, D., Sturm, S. & Sureth-Sloane, C. (2019)⁴³, οι διατάξεις για την τιμολόγηση των ενδοομιλικών συναλλαγών (transfer pricing) και οι φορολογικοί έλεγχοι που διεξάγει η Φορολογική Διοίκηση αποτελούν δύο παράγοντες που οδηγούν σε ένα σύνθετο και περίπλοκο φορολογικό σύστημα. Η πολυπλοκότητα των διατάξεων για τις ενδοομιλικές συναλλαγές προκύπτει από την τεκμηρίωση τους και από την διαφορούμενη ερμηνεία των σχετικών διατάξεων ενώ των φορολογικών ελέγχων προέρχεται κυρίως από την ασυνέπεια των αποφάσεων που λαμβάνονται από τις φορολογικές αρχές.

Από την έρευνα προκύπτει ότι οι χώρες που έχουν χαμηλότερο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης, χειρότερη υποδομή και ποιότητα διακυβέρνησης, τείνουν να έχουν πιο πολύπλοκο φορολογικό σύστημα. Επομένως, η διακυβέρνηση μιας χώρας είναι αρνητικά συσχετισμένη με την πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος. Προκύπτει ακόμη ότι οι χώρες που έχουν υψηλούς φορολογικούς συντελεστές τείνουν να έχουν πιο περίπλοκες φορολογικές διατάξεις. Τέλος, η έρευνα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος είναι ένα χαρακτηριστικό που διαφέρει από χώρα σε χώρα και θα πρέπει να εξετάζεται συνδυαστικά με άλλους παράγοντες της οικονομίας της, όπως για παράδειγμα πολιτικούς και νομικούς παράγοντες.

1.12.8 Το κόστος συμμόρφωσης.

Με την έννοια κόστος συμμόρφωσης εννοούμε το κόστος που πραγματοποιούν οι φορολογούμενοι προκειμένου να ανταποκριθούν στις πολυάριθμες και πολύπλοκες

⁴² Slemrord, J. (2005). The Etiology of Tax Complexity: Evidence from U.S State Income Tax Systems, *Public Finance Review* 33 (3): 279-299.

⁴³ Hoppe, T., Schanz, D., Sturm, S. & Sureth-Sloane, C. (2019). Measuring Tax Complexity Across Countries: A survey study on MNCs, TRR 266, Accounting for Transparency Working Paper Series, No.5.

φορολογικές διατάξεις. Σύμφωνα με τους Evans, C., Lignier, P., & Tran-Nam, B. (2016)⁴⁴, το κόστος συμμόρφωσης με τη φορολογική νομοθεσία πηγάζει από τους εξής τρεις παράγοντες: την πολυπλοκότητα και τον αριθμό των φορολογικών διατάξεων, το διοικητικό κόστος συμμόρφωσης καθώς και το κόστος που προκύπτει από την διεθνή παρουσία των επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις οι οποίες χαρακτηρίζονται από τη φορολογική διοίκηση ως υψηλού κινδύνου ως προς τη φορολογική τους συμμόρφωση, έχει αποδειχθεί ότι είναι εκείνες που επιβαρύνονται με μεγαλύτερο κόστος συμμόρφωσης.

Όσο πιο πολύπλοκο είναι το φορολογικό σύστημα μιας χώρας και όσο αυξάνεται ο αριθμός των φορολογικών διατάξεων, τόσο αυξάνεται η αβεβαιότητα των φορολογούμενων ως προς τον χειρισμό των φορολογικών θεμάτων ενώ η συχνή αλλαγή των φορολογικών διατάξεων που επιβάλλονται από την φορολογική διοίκηση, επιφέρει διοικητικό κόστος συμμόρφωσης. Και στις δύο ανωτέρω περιπτώσεις, οι φορολογούμενοι επωμίζονται κόστος για να ανταποκριθούν στις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Το κόστος αυτό περιλαμβάνει όλες τις δαπάνες που κάνουν για την αμοιβή και τα έξοδα των λογιστών-φοροτεχνικών, δικηγόρων και άλλων προσώπων τους οποίους συμβουλευονται για φορολογικά θέματα και για την υποβολή των φορολογικών τους δηλώσεων.

Εκτός όμως από το χρηματικό κόστος, οι φορολογούμενοι επωμίζονται και κόστος που σχετίζεται με τον χρόνο και την προσπάθεια που αφιερώνουν προκειμένου να υποβάλλουν σωστά την φορολογική τους δήλωση και την αγορά τυχόν εξοπλισμού που χρειάζεται προκειμένου να υποβάλουν την δήλωση (όπως για παράδειγμα την χρήση ενός υπολογιστή). Επίσης, οι φορολογικοί έλεγχοι και η δικαστική επίλυση διαφορών σε περίπτωση διαφωνίας με τις φορολογικές αρχές αποτελεί σημαντικό μέρος του κόστους συμμόρφωσης.

Ο τρίτος παράγοντας που επηρεάζει το κόστος συμμόρφωσης σχετίζεται με τη διεθνή παρουσία των επιχειρήσεων σε διάφορες χώρες, η οποία επιφέρει ένα επιπλέον κόστος στις επιχειρήσεις αναφορικά με την τεκμηρίωση των ενδοομιλικών συναλλαγών (transfer pricing). Σύμφωνα με το N.4172/2013 & N.4174/2013, οι εταιρείες που ανήκουν σε Όμιλο είτε στην ημεδαπή χώρα είτε σε αλλοδαπή, οφείλουν να συντάσσουν φάκελο τεκμηρίωσης. Συγκεκριμένα, θα πρέπει να συντάσσουν ένα βασικό φάκελο

⁴⁴ Evans, C., Lignier, P., & Tran-Nam, B. (2016). The Tax Compliance Costs of Large Corporations: An Empirical Inquiry and Comparative Analysis, Canadian Tax Journal/Revue Fiscale Canadienne, Vol. 64, No. 4, p. 751, UNSW Law Research Paper No. 17-26.

τεκμηρίωσης, ο οποίος θα περιλαμβάνει περιγραφή της μητρικής εταιρείας και των συνδεδεμένων μερών καθώς και ένα Ελληνικό φάκελο τεκμηρίωσης, ο οποίος θα εξειδικεύει τις λειτουργίες και τους κινδύνους που αναλαμβάνει η υπό εξέταση επιχείρηση τόσο στα πλαίσια του ομίλου όσο και στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της εκτός ομίλου.

1.12.9 Η έννοια της φορολογικής δικαιοσύνης και της φορολογικής αποτελεσματικότητας.

Οι κυριότεροι στόχοι του φορολογικού συστήματος είναι η φορολογική δικαιοσύνη και η φορολογική αποτελεσματικότητα. Σύμφωνα με την αρχή των οφελών (benefits principle), οι φορολογούμενοι θα πρέπει να καταβάλλουν φόρους οι οποίοι θα πρέπει να στηρίζονται στα οφέλη που αποκομίζουν από τα δημόσια αγαθά. Η αρχή αυτή προσπαθεί να προσδώσει παρόμοιο χαρακτήρα με εκείνον των ιδιωτικών αγαθών (Mankiew, G. (2001)).

Η έννοια της φορολογικής δικαιοσύνης σχετίζεται με το εάν το φορολογικό βάρος επιμερίζεται δίκαια μεταξύ των φορολογούμενων. Ένας τρόπος να αξιολογήσουμε το κατά πόσο είναι δίκαιο ένα φορολογικό σύστημα είναι σύμφωνα με την αρχή της φοροδοτικής ικανότητας ή φορολογικής δικαιοσύνης (ability to pay principle). Σύμφωνα με την αρχή αυτή, προκειμένου το φορολογικό σύστημα να είναι δίκαιο, θα πρέπει οι φόροι να επιβάλλονται ανάλογα με την ικανότητα του κάθε φορολογούμενου να φέρει το φορολογικό βάρος.

Η δικαιοσύνη διακρίνεται σε δύο κατηγορίες:

- ✓ την οριζόντια δικαιοσύνη και
- ✓ την κάθετη δικαιοσύνη

Σύμφωνα με την έννοια της οριζόντιας δικαιοσύνης, οι φορολογούμενοι που έχουν την ίδια φοροδοτική ικανότητα, θα πρέπει να πληρώνουν το ίδιο ποσό σε φόρους. Αντίθετα, σύμφωνα με την έννοια της κάθετης δικαιοσύνης, οι φορολογούμενοι που έχουν μεγαλύτερη φοροδοτική ικανότητα, θα πρέπει να συνεισφέρουν περισσότερο στην καταβολή των φόρων.

Ανάλογα με τον βαθμό που αυξάνονται οι φόροι όσο αυξάνεται το εισόδημα των φορολογούμενων, υπάρχουν τρία φορολογικά συστήματα κάθετης δικαιοσύνης. Τα συστήματα αυτά είναι τα εξής: α) αναλογικό, β) προοδευτικό και γ) αντίστροφα προοδευτικό, και απεικονίζονται στον ακόλουθο πίνακα:

Φορολογικό Σύστημα	Έννοια Φορολογικού Συστήματος
Αναλογικό (Proportional)	Όλοι οι φορολογούμενοι πληρώνουν φόρους ανάλογα με τη φορολογική τους ικανότητα.
Προοδευτικό (Progressive)	Οι φορολογούμενοι υψηλού εισοδηματικού επιπέδου πληρώνουν μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους σε φόρους.
Αντίστροφα Προοδευτικό (Regressive)	Οι φορολογούμενοι υψηλού εισοδηματικού επιπέδου πληρώνουν μικρότερο ποσοστό του εισοδήματός τους σε φόρους (αν και σε απόλυτο ποσό είναι υψηλότερο).

Πίνακας 6: Φορολογικά Συστήματα κάθετης δικαιοσύνης

Η αποτελεσματικότητα του φορολογικού συστήματος αφορά το κόστος που επιβάλλει στους φορολογούμενους. Με τον όρο κόστος νοείται το διαχειριστικό κόστος της συμμόρφωσης με την φορολογική νομοθεσία αλλά και από την στρέβλωση της κατανομής των πόρων που δημιουργείται. Η στρέβλωση αυτή προκύπτει καθώς οι φόροι μεταβάλλουν την συμπεριφορά αλλά και τα κίνητρα των φορολογούμενων. Πολλές φορές, η αποτελεσματικότητα έρχεται σε σύγκρουση με την δικαιοσύνη καθώς κάποιες φορολογικές διατάξεις αυξάνουν την αποτελεσματικότητα σε βάρος της φορολογικής δικαιοσύνης. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις επικρατεί το αντίθετο, δηλαδή η δικαιοσύνη υπερισχύει της αποτελεσματικότητας. Επομένως, η φορολογική δικαιοσύνη συνδέεται αντίστροφα με τη φορολογική αποτελεσματικότητα.

Όταν ένα φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο, δηλαδή όταν οι φόροι που πληρώνουν οι πολίτες είναι ανάλογοι με τα οφέλη που αποκομίζουν από το Δημόσιο, τότε συμμορφώνονται με τις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας. Στην αντίθετη περίπτωση, όταν δηλαδή πιστεύουν ότι το κράτος δεν θα καταλείψει αποδοτικά τους πόρους, τότε παρατηρούνται φαινόμενα μη συμμόρφωσης με το φορολογικό σύστημα και αυξημένη φοροδιαφυγή.

1.12.10 Οι Φορολογικές αμνηστίες.

Οι φορολογικές αμνηστίες είναι ένα μέτρο που χρησιμοποιούν οι Φορολογικές Διοικήσεις προκειμένου να αυξήσουν τα φορολογικά τους έσοδα. Οι φορολογικές αμνηστίες δίνουν τη δυνατότητα στους φορολογούμενους που είχαν παραλείψει να δηλώσουν εισοδήματα και να καταβάλλουν τον αντίστοιχο φόρο, να πράξουν αυτό εκ

των υστέρων πληρώνοντας ένα ειδικό χαμηλό φορολογικό συντελεστή, χωρίς να δοθεί πληροφόρηση στις σχετικές αρχές αναφορικά με το κεφάλαιο που αποκρύφθηκε. Οι φορολογικές αμνηστίες διαφέρουν από τους διακανονισμούς. Οι διακανονισμοί αφορούν την ρύθμιση των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο, με την τμηματική καταβολή των οφειλών σε δόσεις. Αυτό βοηθάει της φορολογούμενους ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Σύμφωνα με τις Sudarna, M. & Darmayasa, N. (2017)⁴⁵, η χορήγηση φορολογικής αμνηστίας από το κράτος δεν μπορεί από μόνη της να αυξήσει τη φορολογική συμμόρφωση των πολιτών. Αυτό συμβαίνει διότι οι φορολογούμενοι αποφεύγουν το ενδεχόμενο να ελεγχθούν από το κράτος και επομένως δεν συμμορφώνονται οικειοθελώς. Η χορήγηση φορολογικής αμνηστίας σε συνδυασμό με της ηθικές αξίες των πολιτών, μπορούν να αυξήσουν τη φορολογική συμμόρφωση. Η Φορολογική διοίκηση θα πρέπει να πείσει της φορολογούμενους ότι οι φορολογικές αμνηστίες προάγουν δικαιοσύνη για όλους τους φορολογούμενους και να δημιουργήσει μαζί τους μια σχέση εμπιστοσύνης.

Σύμφωνα με την έρευνα του Franzoni, L.A. (2000)⁴⁶, οι φορολογικές αμνηστίες βοηθούν στην φορολογική συμμόρφωση των φορολογούμενων και τη διευθέτηση των φορολογικών τους υποχρεώσεων και υπερτερούν σαν μέθοδος σε σχέση με την προσέγγιση των φορολογούμενων ατομικά ύστερα από δειγματοληπτική επιλογή τους για έλεγχο.

Στην πρώτη περίπτωση δίνεται η δυνατότητα στον φορολογούμενο να αναθεωρήσει τη φορολογική του δήλωση και ενδεχομένως να πληρώσει κάποιο πρόσθετο φόρο ή πρόστιμο, το οποίο εξασφαλίζει στη Φορολογική Διοίκηση ότι θα εισπράξει τους φόρους που αναλογούν και ότι θα αυξήσει τα φορολογικά της έσοδα. Αντιθέτως, στην δεύτερη περίπτωση όπου ο φορολογούμενος έχει επιλεγεί για έλεγχο από τη Φορολογική Διοίκηση μέσω τυχαίου δείγματος, η προσφορά ατομικά για κάθε φορολογούμενο αναφορικά με τη διευθέτηση των φορολογικών του υποχρεώσεων από την φορολογική διοίκηση, είναι εξίσου αποτελεσματική με την πρώτη προσέγγιση μόνο εφόσον ο φορολογούμενος έχει ήδη επιλεγεί για έλεγχο και υπό την προϋπόθεση ότι δεν έχει πραγματοποιηθεί ο έλεγχος. Εάν πραγματοποιηθεί, τότε ο κίνδυνος για έλεγχο έχει

⁴⁵ Sudarna, M., & Darmayasa, N. (2017). Does Voluntary Tax Compliance Increase after Granting Tax Amnesty?, *Accounting and Finance Review*, Vol 2(3), p. 11-17.

⁴⁶ Franzoni, L.A. (2000). Amnesties, Settlements and Optimal Tax Enforcement, *Economica*, Vol. 67, No. 266, p. 153-174.

επέλθει και επομένως η διαπραγμάτευση ανάμεσα στον φορολογούμενο και τη φορολογική διοίκηση δεν θα έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Οι φορολογικές αμνηστίες έχουν ένα βραχυπρόθεσμο όφελος, που είναι η είσπραξη των φόρων από τα κεφάλαια που έχουν αποκρύψει οι φορολογούμενοι, ωστόσο οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις από την εφαρμογή αυτού του μέτρου είναι πολύ σοβαρές. Ελλοχεύει ο κίνδυνος οι φορολογούμενοι να ενθαρρυνθούν να αποκρύπτουν συνεχώς εισοδήματα λόγω της πεποίθησης ότι κάθε μερικά χρόνια το κράτος θα επαναλαμβάνει το μέτρο των φορολογικών αμνηστιών και με αυτόν τον τρόπο θα αμνηστεύεται η φορολογική παράβαση, δηλαδή θα γλιτώνουν τον έλεγχο από τη φορολογική διοίκηση και τις συνέπειες από την απόκρυψη εισοδήματος.

Σύμφωνα με την έρευνα του Le Borgne, E. (2006)⁴⁷, σε χώρες που έχουν υψηλούς φορολογικούς συντελεστές, είναι περισσότερο πιθανό να προκύψει μια φορολογική αμνηστία. Οι φορολογικές αμνηστίες θεωρούνται ως ένα μέτρο για να αυξήσει το κράτος τα έσοδα του και συναντώνται περισσότερο όταν το χρέος μιας χώρας είναι υψηλό. Παρατηρήθηκε ότι η ύπαρξη των φορολογικών αμνηστιών καθώς και η χρονική περίοδος κατά την οποία θα εμφανιστούν, επηρεάζονται σημαντικά από πολιτικούς παράγοντες. Συνήθως, εμφανίζονται σε προεκλογικές περιόδους καθώς αποτελούν ένα τρόπο να συλλέξει το κράτος έσοδα. Λειτουργεί ως εναλλακτική πηγή εσόδων καθώς η κυβέρνηση δεν επιθυμεί να αυξήσει τους φόρους πριν από τις εκλογές και να διακινδυνεύσει να χάσει ενδεχόμενους ψηφοφόρους, οι οποίοι σίγουρα θα δυσαρεστηθούν από τη λήψη αυτού του μέτρου.

Ωστόσο, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, η επιβολή μιας φορολογικής αμνηστίας μπορεί να επιφέρει ακριβώς το αντίθετο αποτέλεσμα καθώς μπορεί να θεωρηθεί άδικη από κάποιους φορολογούμενους και τελικά να οδηγήσει στη μη επανεκλογή της.

1.12.11 Η διαφθορά.

Η διαφθορά είναι ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Σύμφωνα με την θεωρία του Shleifer, A. (2004)⁴⁸, η διαφθορά εμφανίζεται με δύο μορφές: με κλοπή ή χωρίς. Στην πρώτη περίπτωση, η διαφθορά εμφανίζεται υπό τη μορφή δωροδοκίας των ελεγκτών της Φορολογικής

⁴⁷ Le Borgne, E. (2006). Economic and Political Determinants of Tax Amnesties in the U.S. States, International Monetary Fund (IMF), Working Paper No. 06/222.

⁴⁸ Shleifer, Andrei. (2004). Does competition destroy ethical behavior?, Harvard University, American Economic Review, Vol. 94, No. 2, p.414-418.

Διοίκησης με σκοπό να παραβλέψουν τις φορολογικές παραβάσεις της επιχείρησης και να μειωθούν οι φόροι που υποχρεούνται να πληρώσουν ή να μην τους επιβληθεί κάποιο πρόστιμο. Αντίθετα, η δεύτερη περίπτωση αφορά δωροδοκία κάποιου ατόμου που απασχολείται στο δημόσιο τομέα προκειμένου να του χορηγηθεί κάποια άδεια, την οποία δικαιούται. Η πρώτη μορφή διαφθοράς εμφανίζεται όταν η αγορά είναι ανταγωνιστική, δηλαδή υπάρχουν πολλές επιχειρήσεις στην αγορά. Όσο μεγαλύτερος είναι ο ανταγωνισμός, τόσο μεγαλύτερη είναι η διαφθορά των επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με την έρευνα των Collins, J., Uhlenbruck, K., & Rodriguez, P. (2009)⁴⁹, η διαφθορά των διευθυντικών στελεχών είναι μια συμπεριφορά που πηγάζει από τις πεποιθήσεις και τις αντιλήψεις τους, τις κοινωνικές τους σχέσεις αλλά και τα κίνητρα που έχουν. Μέσα σε ένα επιχειρηματικό περιβάλλον, οι διευθυντές καλούνται να λάβουν αποφάσεις ως εντολοδόχοι των μετόχων. Οι αποφάσεις που λαμβάνουν, επηρεάζονται από το μακροοικονομικό περιβάλλον, από το ρυθμιστικό πλαίσιο αλλά και από τις διαπροσωπικές τους σχέσεις με τρίτα μέρη (πελάτες, προμηθευτές, πιστωτές κ.α). Αποδεικνύεται ότι το μέγεθος της διαφθοράς είναι συνυφασμένο με την ενασχόληση των διευθυντικών στελεχών με την πολιτική ή όταν ενυπάρχουν συγγενικοί δεσμοί με κάποιο πολιτικό πρόσωπο. Οι διευθυντές εκλογικεύουν την διαφθορά σαν μια αναγκαία πράξη για να είναι ανταγωνιστικοί στην αγορά.

Η διαφθορά μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, όπως για παράδειγμα η δωροδοκία των ελεγκτών της Φορολογικής Διοίκησης, με σκοπό να παραβλέψουν τις φορολογικές παραβάσεις της επιχείρησης ή ακόμα και εκφοβισμό των ελεγκτών για να μην ελεγχθεί η επιχείρηση φορολογικά και για να μην της επιβληθεί κάποιο πρόστιμο.

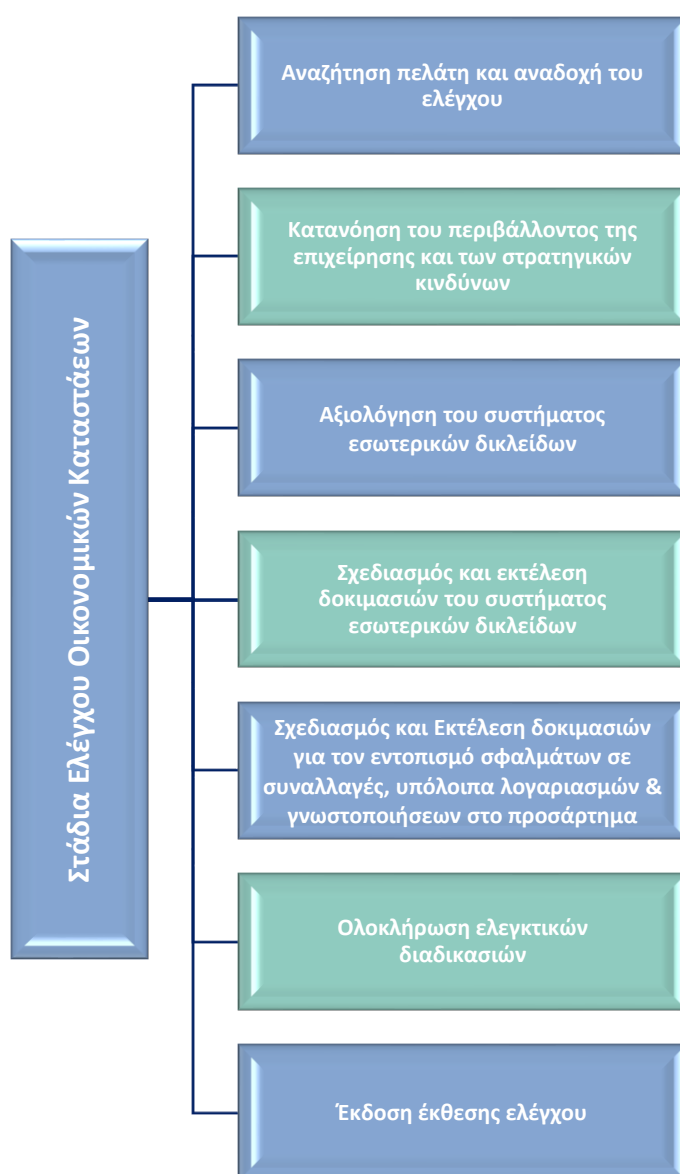
Επομένως, η φοροδιαφυγή συνδέεται άμεσα με την διαφθορά. Όσο αυξάνεται η διαφθορά στο δημόσιο τομέα, τόσο αυξάνεται και η μη συμμόρφωση των φορολογούμενων με τις φορολογικές διατάξεις. Με άλλα λόγια, οι πολίτες φοροδιαφεύγουν και αυτό συνεπάγεται την μείωση των κρατικών εσόδων. Είναι λογικό ότι σε χώρες που παρατηρείται διαφορά σε μεγάλη έκταση, τα έσοδα της Φορολογικής Διοίκησης πηγάζουν κυρίως από τους έμμεσους φόρους κατανάλωσης και όχι από τους άμεσους φόρους. Η Φορολογική Διοίκηση προκειμένου να αυξήσει τα κρατικά έσοδα, επιβάλλει στους φορολογούμενους έμμεσους φόρους.

⁴⁹ Collins, J., Uhlenbruck, K., & Rodriguez, P. (2009). Why Firms Engage in Corruption: A Top Management Perspective, *Journal of Business Ethics*, Vol. 87, No. 1, pp. 89-108.

Κεφάλαιο 2: Στάδια ελέγχου οικονομικών καταστάσεων, ελεγκτικές διαδικασίες και ελεγκτικά τεκμήρια

2.1 Στάδια ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων

Η ελεγκτική διαδικασία ξεκινάει με την αναδοχή ενός ελέγχου και ολοκληρώνεται με την σύνταξη της έκθεσης ελέγχου επί των χρηματοοικονομικών καταστάσεων από τον Ορκωτό Ελεγκτή. Τα στάδια ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων απεικονίζονται στο ακόλουθο διάγραμμα και αναλύονται στην συνέχεια⁵⁰.

Διάγραμμα 5: Στάδια ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων

⁵⁰ Καραμάνης, Κ. (2008). Σύγχρονη Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα, 1η έκδοση, Εκδόσεις ΟΠΑ, σελ. 306-338, 734-760, 766-810.

2.1.1 Αναζήτηση πελάτη και αναδοχή του ελέγχου.

Το πρώτο στάδιο της ελεγκτικής διαδικασίας είναι η αναζήτηση και η αποδοχή του πελάτη. Ο ελεγκτής αποφασίζει εάν θα αποδεχθεί τον έλεγχο ενός υποψηφίου πελάτη και εάν θα συνεχίσει να ελέγχει τους ήδη υπάρχοντες πελάτες. Συγκεκριμένα, ο ελεγκτής εξετάζει εάν η ανάληψη του ελέγχου αντιβαίνει τους επαγγελματικούς κανόνες ή την Νομοθεσία.

Σύμφωνα με το άρθρο 15 του Π.Δ 226/1992⁵¹, ο ελεγκτής δεν θα πρέπει να κατέχει μετοχές στην ελεγχόμενη εταιρεία, να δανείζει ή να δανείζεται από αυτή ούτε να παρέχει ή να λαμβάνει εγγυήσεις από αυτή. Ακόμη, σύμφωνα με το άρθρο 18 του ίδιου Προεδρικού Διατάγματος, η αμοιβή του Ορκωτού Ελεγκτή από τον έλεγχο μιας επιχείρησης, δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 1/10 των συνολικών εσόδων που είχε η ελεγχόμενη εταιρεία κατά την προηγούμενη χρήση. Ο περιορισμός αυτός τίθεται ώστε να αποφευχθεί η δημιουργία εξάρτησης του ελεγκτή από την ελεγχόμενη επιχείρηση και να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία του ελεγκτή. Επίσης, κατά το ανωτέρω άρθρο, ο ελεγκτής θα πρέπει να αλλάζει υποχρεωτικά κάθε πενταετία. Με τον όρο ελεγκτής εννοούμε το φυσικό πρόσωπο και όχι την ελεγκτική εταιρεία (νομική οντότητα). Αυτό συμβαίνει ώστε να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία του ελεγκτή.

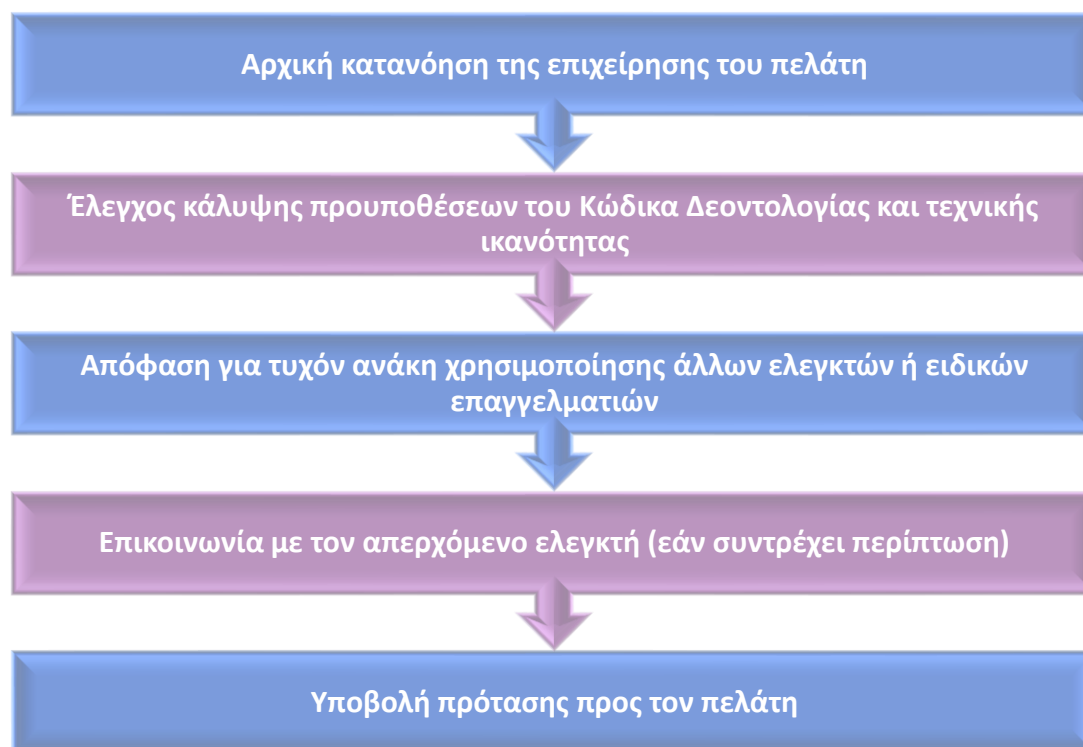
Ο ελεγκτής πριν την αποδοχή του πελάτη, αξιολογεί το υπόβαθρο του πελάτη (background) και τους λόγους που θέλει να ελεγχθεί. Επίσης, ζητάει άδεια από τον πελάτη προκειμένου να επικοινωνήσει απευθείας με τον προηγούμενο ελεγκτή για να του παρέχει ενημέρωση για την ελεγχόμενη οντότητα συμπεριλαμβανομένων και τυχόν ευρημάτων από τους ελέγχους προηγούμενων χρήσεων.

Ο ελεγκτής προκειμένου να αναλάβει τον έλεγχο μιας επιχείρησης, θα πρέπει να έχει επαρκείς γνώσεις και εμπειρία καθώς και τους απαιτούμενους ελεγκτικούς πόρους. Αν ο ελεγκτής δεν έχει την ικανότητα να εκτελέσει ένα ειδικό τμήμα του ελεγκτικού έργου, θα πρέπει να ζητήσει βοήθεια από ειδικούς, όπως επαγγελματίες λογιστές, δικηγόρους, αναλογιστές ή εκτιμητές. Ακόμη, θα πρέπει να εξετάζει εάν τα οφέλη από την ανάληψη του ελέγχου ξεπερνάνε το κόστος παροχής των υπηρεσιών αλλά και να λάβει υπόψη του τυχόν κινδύνους που σχετίζονται με την ανάληψη του ελέγχου.

⁵¹ Π.Δ. 226/1992: Περί συστάσεως, οργανώσεως και λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών καθώς και περί των όρων εγγραφής σε ειδικό μητρώο και ασκήσεως του επαγγέλματος του Ορκωτού Ελεγκτή.

Σύμφωνα με τον κώδικα Δεοντολογίας της IFAC⁵², η ελεγκτική εταιρεία δεν θα πρέπει να τηρεί παράλληλα τα λογιστικά βιβλία της επιχείρησης καθώς, όπως γίνεται αντιληπτό, σε μια τέτοια περίπτωση ο ελεγκτής θα συνέπιπτε με την ελεγχόμενη οντότητα και θα υπήρχε κίνδυνος αυτοαξιολόγησης (self-review threat).

Στο ακόλουθο διάγραμμα παρουσιάζονται τα στάδια που μεσολαβούν μέχρι την αναδοχή του ελέγχου.

Διάγραμμα 6: Διαδικασία λήψης απόφασης για αποδοχή ελέγχου

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Johnstone, K. & Bedard, J. (2004)⁵³, η οποία εξετάζει εάν οι στρατηγικές διαχείρισης του κινδύνου, όπως για παράδειγμα η χρήση εξειδικευμένου προσωπικού και οι υψηλότερες αμοιβές, μετριάζουν τον κίνδυνο που απορρέει από τις αποφάσεις για αναδοχή πελατών για έλεγχο και συμβάλλουν σε ένα αποδεκτό επίπεδο απόδοσης-κινδύνου. Από την έρευνα αυτή, προκύπτει ότι η πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού από την ελεγκτική

⁵² International Foundation of Accountants (IFAC), (2018). Handbook of International Standards on Auditing and Quality Control.

⁵³ Johnstone, K. & Bedard, J. (2004). Audit Firm Portfolio Management Decisions Journal of Accounting Research, Vol. 42, No. 4, p. 659-690.

εταιρεία αλλάζει την σχέση απόδοσης-κινδύνου, επιτρέποντας την αναδοχή πελατών που διαφορετικά δεν θα ήταν αποδεκτοί.

Ακόμη, παρατηρείται ότι στην περίπτωση που οι ελεγκτές έχουν αποδεχθεί τον έλεγχο μιας επιχείρησης για μια συγκεκριμένη χρήση αλλά ο έλεγχος της εταιρείας αυτής αποδειχθεί ότι ενέχει πολλούς κινδύνους, τότε η ελεγκτική εταιρεία αποφασίζει να μην αποδεχθεί τον έλεγχο την επόμενη χρονιά, γεγονός το οποίο συνάδει με την συμπεριφορά αποστρόφής στον κίνδυνο (risk avoidance theory), ή αναλαμβάνει τον έλεγχο χρεώνοντας υψηλότερη αμοιβή (fee). Περιπτώσεις όπου η εταιρεία συνεχίζει να αποδέχεται τον έλεγχο μιας εταιρείας υψηλού κινδύνου τις επόμενες χρονιές μπορεί για παράδειγμα να συμβαίνει είτε επειδή η εταιρεία μπορεί να μην γνωρίζει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο πελάτης της, είτε μπορεί να θεωρεί ότι τα προβλήματα αυτά δεν είναι τόσο σημαντικά όσο πραγματικά είναι. Υπάρχει και ένα τρίτο ενδεχόμενο, ότι δηλαδή η ελεγκτική εταιρεία πριν την αναδοχή του ελέγχου εξετάζει σχολαστικά τα προβλήματα και τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η επιχείρηση, οπότε τις επόμενες χρονιές δεν χρειάζεται να εξετάζει την πορεία και απόδοση της λεπτομερώς πριν αναλάβει τον έλεγχο.

Παρατηρείται ακόμη ότι η μείωση του κινδύνου στο χαρτοφυλάκιο πελατών της επιχείρησης προέρχεται από τις αποφάσεις των ελεγκτικών εταιρειών για το αν θα αποδεχθούν τον έλεγχο ενός υπάρχοντος πελάτη. Οι πελάτες για τους οποίους η ελεγκτική εταιρεία δεν αποδέχεται τον έλεγχο θεωρούνται γενικά πιο υψηλού κινδύνου ως προς το σύστημα εσωτερικών δικλίδων, την χρηματοοικονομική πληροφόρηση και την ακεραιότητα της Διοίκησης, σε σχέση με πελάτες που είναι καινούργιοι. Συμπεραίνεται επίσης, ότι οι ελεγκτικοί κίνδυνοι θεωρούνται πιο σημαντικοί από τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους καθώς η μη αποδοχή ενός πελάτη σηματοδοτεί στην αγορά ότι υπάρχουν ελεγκτικοί κίνδυνοι που δεν είναι εμφανείς. Επιπλέον, τονίζεται η σημασία των ποιοτικών χαρακτηριστικών για την μέτρηση των προαναφερθέντων κινδύνων.

Ακόμη, σύμφωνα με την έρευνα των Carmona, P., Momparler, A., & Lassala, C. (2015)⁵⁴, η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών από τους Ελεγκτές παράλληλα με τις ελεγκτικές υπηρεσίες, συμβάλλει στη διαφοροποίηση του κινδύνου (risk diversification), με αποτέλεσμα την μείωση της εξάρτησης από μια πηγή εισοδήματος

⁵⁴ Carmona, P., Momparler, A., & Lassala, C. (2015). "The relationship between non-audit fees and audit quality: dealing with the endogeneity issue", *Journal of Service Theory and Practice*, Vol. 25 Issue: 6, p.777-795.

και την ενίσχυση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή. Εάν μια εταιρεία χάσει τον έλεγχο κάποιας ελεγχόμενης οντότητας, η ανακατανομή των πόρων θα είναι λιγότερο επιζήμια εάν οι δραστηριότητες της είναι διαφοροποιημένες.

Ο ελεγκτής σταθμίζει τα οφέλη που θα αποκομίσει από την αποδοχή ενός πελάτη για έλεγχο, όπως για παράδειγμα η αμοιβή που λαμβάνει για τις ελεγκτικές υπηρεσίες που προσφέρει ή η εξειδίκευση που θα αποκτηθεί από τον συγκεκριμένο έλεγχο έναντι του κόστους από την αναδοχή του και των σχετικών κινδύνων, όπως για παράδειγμα ο κίνδυνος δικαστικής διαμάχης και η ενδεχόμενη επίδραση στην φήμη της ελεγκτικής εταιρείας. Εφόσον ο ελεγκτής αποφασίσει ότι τα οφέλη από την αναδοχή του ελέγχου ξεπερνούν το κόστος από την αναδοχή του, τότε υποβάλλει πρόταση ελέγχου στον πελάτη (offer) και στην περίπτωση που ο πελάτης συμφωνήσει, τότε συντάσσεται η επιστολή ανάθεσης (engagement letter) που περιέχει τους όρους της παροχής υπηρεσιών από την ελεγκτική εταιρεία και υπογράφεται από τους αντισυμβαλλόμενους, δηλαδή την ελεγκτική εταιρεία και την ελεγχόμενη οντότητα.

Στο ακόλουθο διάγραμμα, απεικονίζεται σχηματικά η σχέση κόστους-οφέλους που απορρέει από την αναδοχή ενός πελάτη.

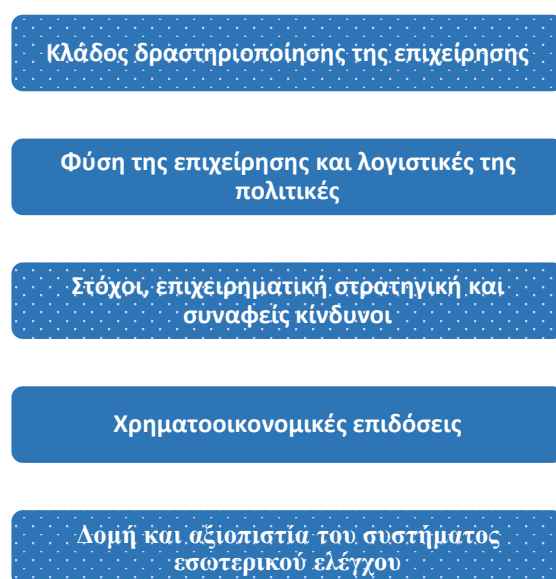
Διάγραμμα 7: Σχέση κόστους-οφέλους από την αναδοχή του ελέγχου

2.1.2 Κατανόηση του περιβάλλοντος της επιχείρησης και των στρατηγικών κινδύνων.

Το δεύτερο στάδιο του ελεγκτικού έργου μετά από την αναδοχή του ελέγχου, είναι η κατανόηση του περιβάλλοντος της επιχείρησης και των στρατηγικών κινδύνων. Σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 315⁵⁵, υπάρχουν πέντε πτυχές του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, που θα πρέπει να κατανοεί ο Ελεγκτής:

- ✓ Τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση, τους ρυθμιστικούς κανόνες και άλλους εξωτερικούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένου του εφαρμοστέου πλαισίου χρηματοοικονομικής πληροφόρησης
- ✓ Την φύση της επιχείρησης και τις λογιστικές πολιτικές που εφαρμόζει
- ✓ Τους στόχους και την επιχειρηματική στρατηγική που ακολουθεί και τους επιχειρηματικούς κινδύνους που απορρέουν από την στρατηγική
- ✓ Την μέτρηση και την επισκόπηση των χρηματοοικονομικών επιδόσεων της
- ✓ Την κατανόηση της δομής και της αξιοπιστίας του συστήματος εσωτερικών δικλίδων

Οι παράγοντες αυτοί απεικονίζονται συνοπτικά στο ακόλουθο διάγραμμα:

Διάγραμμα 8: Παράγοντες επιχειρηματικού περιβάλλοντος

Η κατανόηση του πελάτη από τον Ορκωτό Ελεγκτή συμβάλλει στο να αξιολογήσει τον κίνδυνο να ενυπάρχουν ουσιώδη σφάλματα στις χρηματοοικονομικές

⁵⁵ Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 315, Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης (IAASB).

καταστάσεις και τον βοηθάει στο σχεδιασμό του ελέγχου και στον καθορισμό του επιπέδου σημαντικότητας (materiality), δηλαδή του μέγιστου ανεκτού ποσού σφάλματος στους λογαριασμούς των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Σύμφωνα με τους Arens, A, Elder R., & Beasley M. (2016)⁵⁶, το επίπεδο σημαντικότητας ορίζεται ως το μέγεθος της παράλειψης ή λάθους (misstatement) της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, το οποίο μπορεί να επηρεάσει ή να αλλάξει την κρίση ενός ατόμου που βασίζεται στην πληροφόρηση αυτή. Σε αυτό το στάδιο, καθορίζεται ο όγκος και το είδος των τεκμηρίων και της επισκόπησης που απαιτούνται για να διασφαλίσει ο ελεγκτής ότι δεν υπάρχουν ουσιώδεις ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις.

Σύμφωνα με την έρευνα των Beasley, M. και Petroni, K. (2001)⁵⁷, η εξειδίκευση του Ορκωτού Ελεγκτή σε έναν κλάδο μπορεί να αυξήσει την αξιοπιστία της έκθεσης ελέγχου. Με άλλα λόγια, όσο αυξάνεται η εμπειρία και η εξειδίκευση του Ορκωτού σε ένα κλάδο, τόσο περισσότερο οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων βασίζονται στην πληροφόρηση που παρέχεται από αυτές και στην έκθεση ελέγχου που εκδίδει ο Ορκωτός. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η έρευνα των Owghoso, V.E, Messier, W., & Lynch, J. (2002)⁵⁸, σύμφωνα με την οποία η εξειδίκευση του ελεγκτή σε ένα συγκεκριμένο κλάδο δραστηριότητας, συμβάλλει στην παροχή καλύτερης ποιότητας ελέγχου.

Ακόμη, σύμφωνα με την θεωρία των Balsam, S., Krishnan, J., & Yang, J. (2003)⁵⁹, η εξειδίκευση του Ορκωτού Ελεγκτή σε ένα κλάδο συσχετίζεται θετικά με την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και την ποιότητα των κερδών της ελεγχόμενης επιχείρησης, το οποίο έχει θετικό αντίκτυπο στις χρηματαγορές. Τα οφέλη από την εξειδίκευση του εξωτερικού ελεγκτή σε ένα κλάδο είναι περισσότερο εμφανή στους κλάδους εξόρυξης, κατασκευών, εμπορίου και μεταφορών.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έρευνα των Laux, V. & Newman, P. (2010)⁶⁰, η οποία εξετάζει τις αποφάσεις των ελεγκτικών εταιρειών για αναδοχή

⁵⁶ Arens, A, Elder R., & Beasley M. (2016). Auditing and Assurance Services, Pearson, 16th Global Edition, Prentice Hall, p. 250-257.

⁵⁷ Beasley, M., & Petroni, K. (2001). Board independence and audit firm type, Auditing: A Journal of Practice and Theory 20, p. 97-114.

⁵⁸ Owghoso, V.E, Messier, W., & Lynch, J. (2002). Error detection by industry-specialized teams during sequential audit review, Journal of Accounting Research 40, p. 883-900.

⁵⁹ Balsam, S., Krishnan, J. & Yang, J. (2003). Auditor Industry Specialization and Audit Quality. Auditing: A journal of Practice and Theory, 22(3), 71-97.

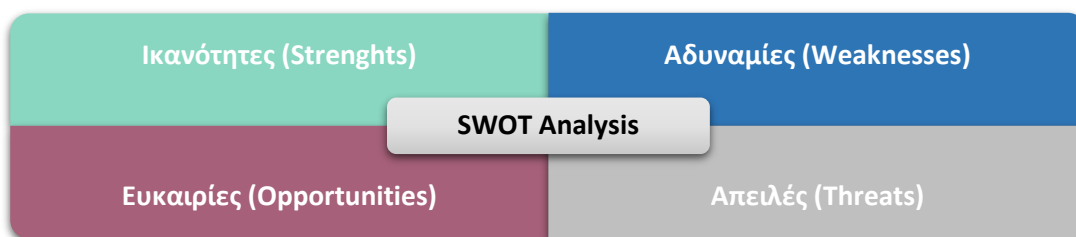
⁶⁰ Laux, V. & Newman, P. (2010). Auditor Liability and Client Acceptance Decisions, The Accounting Review, Vol. 85, No. 1, p. 261-285.

ελέγχων σε σχέση με το νομικό πλαίσιο της χώρας και των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτό. Ειδικότερα, η υποχρέωση των Ορκωτών από τον νόμο διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες: α) την αυστηρότητα του νομικού πλαισίου, η οποία ορίζεται ως η πιθανότητα οι μέτοχοι ή οι επενδυτές της ελεγχόμενης εταιρείας να κάνουν μήνυση στον ελεγκτή σε περίπτωση αποτυχίας του ελέγχου, β) την πιθανότητα αποζημίωσης από τον ελεγκτή προς τους επενδυτές και γ) άλλα έξοδα που ενδεχομένως πραγματοποιήσει ο ελεγκτής, όπως δικαστικά έξοδα, αμοιβές δικηγόρων ή ακόμη και να επηρεαστεί αρνητικά η φήμη της ελεγκτικής εταιρείας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής καταδεικνύουν ότι μια αύξηση των ανωτέρων εξόδων οδηγεί σε αύξηση του αριθμού των πελατών που απορρίπτονται οι ελεγκτές, δηλαδή των πελατών τους οποίους δεν αποδέχονται τον έλεγχο. Αναφορικά με το νομικό πλαίσιο της χώρας στην οποία εδράζεται η επιχείρηση, διαπιστώθηκε ότι όταν αυτό είναι πολύ αυστηρό ή πολύ ασθενές, τότε οι ελεγκτές τείνουν να απορρίπτουν περισσότερους πελάτες, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αποκτήσουν χρηματοδότηση από την αγορά. Αντίθετα, στην περίπτωση που είναι μέτρια αυστηρό, τότε οι ελεγκτικές εταιρείες αποδέχονται για έλεγχο περισσότερους πελάτες.

Σύμφωνα με την Valentin, E. (2001)⁶¹, προκειμένου η επιχείρηση να κατανοήσει την στρατηγική της θέση και τους στρατηγικούς κινδύνους, μπορεί να χρησιμοποιήσει την ανάλυση SWOT, η οποία παρουσιάζεται στο ακόλουθο διάγραμμα. Με τον όρο ικανότητες (Strengths) της επιχείρησης, νοείται η αναζήτηση των δυνατών της σημείων και των πλεονεκτημάτων της, στο εσωτερικό της περιβάλλον, ενώ ο όρος ευκαιρίες (Opportunities) αναφέρεται στις ευκαιρίες που υπάρχουν στο εξωτερικό της περιβάλλον προς αξιοποίηση τους.

Από την άλλη πλευρά, με τον όρο αδυναμίες (Weaknesses), νοούνται όλες οι συνθήκες και γεγονότα που δυσχεραίνουν την επίτευξη των επιχειρηματικών της στόχων στο εσωτερικό της περιβάλλον ενώ με τον όρο κινδύνους (Threats) νοούνται οι κίνδυνοι ή οι απειλές που προέρχονται από το εξωτερικό της περιβάλλον.

Διάγραμμα 9: Υπόδειγμα ανάλυσης Ικανοτήτων, Αδυναμιών, Ευκαιριών και Απειλών (SWOT)

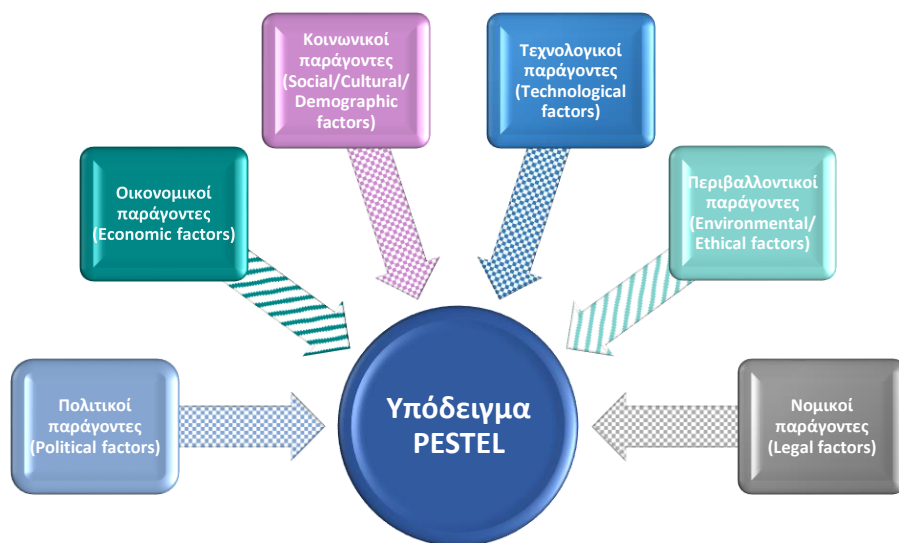
⁶¹ Valentin, E. (2001). SWOT Analysis from a Resource-Based View Journal of Marketing Theory and Practice, Vol. 9, No. 2, p. 54-69.

2.1.2.1 Κατανόηση του εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης: Υποδείγματα PESTEL και Porter 5 Forces.

Υπόδειγμα PESTEL

Σύμφωνα με τους Carpenter, M. & Sanders, W. (2009)⁶², το υπόδειγμα αυτό χρησιμοποιείται από τις επιχειρήσεις προκειμένου να κατανοήσουν το εξωτερικό τους περιβάλλον και ειδικότερα για την ανεύρεση παραγόντων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την λειτουργία τους, ώστε να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα. Οι παράγοντες αυτοί βρίσκονται έξω από το περιβάλλον κάθε επιχείρησης και δεν μπορεί να τους ελέγξει. Ωστόσο, όταν η επιχείρηση είναι μεγάλη, τότε μπορεί να ενωθεί με άλλους οργανισμούς προκειμένου να επηρεάσουν την κυβέρνηση, η οποία είναι σε θέση να επηρεάσει αυτούς τους παράγοντες.

Το υπόδειγμα PESTEL συμβάλλει στο να κατανοήσει η επιχείρηση τις ευκαιρίες και τους κινδύνους ή απειλές που προέρχονται από το εξωτερικό της περιβάλλον, σύμφωνα και με το υπόδειγμα SWOT που αναφέρθηκε ανωτέρω. Η ονομασία του υποδείματος προέρχεται από τα αρχικά γράμματα (στην αγγλική γλώσσα) των έξι παραγόντων που το συνθέτουν, οι οποίοι απεικονίζονται ακολούθως:

Διάγραμμα 10: Υπόδειγμα PESTEL

Πολιτικοί παράγοντες (Political Factors)

Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν παράγοντες όπως η σταθερότητα του πολιτικού συστήματος, τα κίνητρα, η χρηματοδότηση και οι άδειες που δίνονται από την κυβέρνηση σε επιχειρήσεις, η νομισματική και δημοσιονομική πολιτική, ο βαθμός

⁶² Carpenter, M. & Sanders, W. (2009). Strategic management: A dynamic perspective concepts and cases, 2nd edition, New Jersey, USA: Pearson, Prentice Hall, p. 23, 106-111.

ελέγχου που ασκεί η κυβέρνηση, η εποπτεία από τις ρυθμιστικές αρχές, το φορολογικό σύστημα και τα φορολογικά κίνητρα ή ελαφρύνσεις, αλλά και οι κρατικές επιδοτήσεις.

Οικονομικοί παράγοντες (Economic Factors)

Οι οικονομικοί παράγοντες σχετίζονται με την φάση του οικονομικού κύκλου στο οποίο βρίσκεται η οικονομία, το ρυθμό ανάπτυξης, τα επιτόκια, τον πληθωρισμό, το ποσοστό ανεργίας, τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, το κόστος παραγωγής προϊόντων και μισθοδοσίας, τον ανταγωνισμό, την διαθέσιμη χρηματοδότηση, το διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών αλλά και την επίδραση από την παγκοσμιοποίηση.

Κοινωνικοί παράγοντες (Social/Cultural/Demographic)

Οι κοινωνικοί παράγοντες περιλαμβάνουν διάφορα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά όπως το μέγεθος του πληθυσμού μιας χώρας, την φυλή, την ηλικία, το φύλο, το βαθμό εκπαίδευσης, την κοινωνική δομή και κινητικότητα, τη διανομή του εισοδήματος καθώς και αλλαγές στον τρόπο ζωής, στη μόδα, τυχόν τάσεις ως προς την χρήση προϊόντων και υπηρεσιών, τον καταναλωτισμό, την κουλτούρα, τις αξίες και πεποιθήσεις του πληθυσμού, το ποσοστό εγκληματικότητας αλλά και την οικολογική συνείδηση των καταναλωτών (green customers).

Τεχνολογικοί παράγοντες (Technological Factors)

Οι παράγοντες αυτοί αφορούν αποφάσεις για επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη τόσο από την ίδια την επιχείρηση όσο και από τους ανταγωνιστές της, αποφάσεις για ανάπτυξη καινούργιων προϊόντων και νέες μεθόδους παραγωγής καθώς και για το ηλεκτρονικό εμπόριο (e-commerce).

Περιβαλλοντικοί παράγοντες (Environmental Factors)

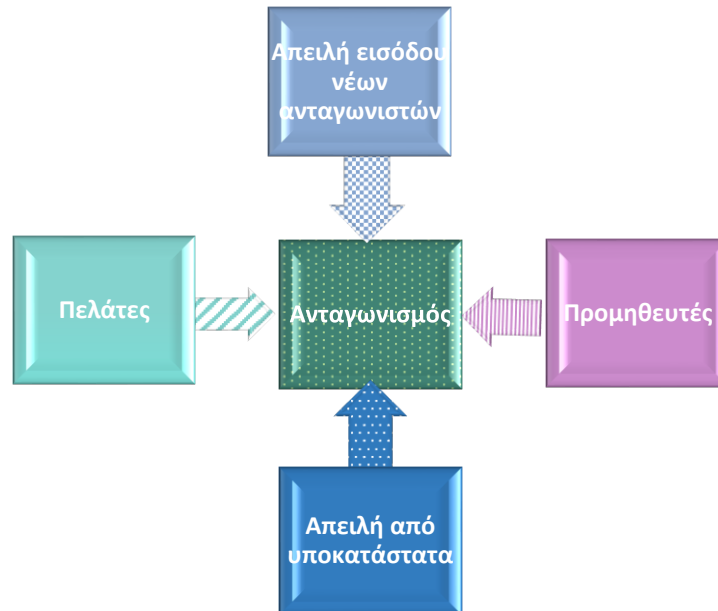
Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες περιλαμβάνουν νόμους αναφορικά με την μόλυνση του περιβάλλοντος, την ενθάρρυνση για μείωση των εκπομπών ρύπων και την ανακύκλωση υλικών και προϊόντων από τις επιχειρήσεις, καθώς και νόμους για την περιβαλλοντική αλλαγή, την αειφόρο ανάπτυξη αλλά και την συντήρηση περιοχών οικολογικής σημασίας ή ιστορικών κτισμάτων.

Νομικοί παράγοντες (Legal Factors)

Οι νομικοί παράγοντες περιλαμβάνουν την νομοθεσία περί ανταγωνισμού και προστασίας του καταναλωτή, περιβαλλοντικούς και φορολογικούς νόμους, νόμους για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και δικαιωμάτων των εργαζομένων, για την υγεία και την ασφάλεια, ειδικότερα στους κλάδους υγείας και εστίασης, καθώς και αναφορικά με φιλανθρωπίες ή άλλα θέματα.

Υπόδειγμα Porter 5 Forces

Σύμφωνα με τον Porter, M. (2004)⁶³, ένα ακόμη μοντέλο που θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει η επιχείρηση προκειμένου να κατανοήσει τους κινδύνους που προέρχονται από το εξωτερικό της περιβάλλον είναι το υπόδειγμα του Porter, το οποίο απεικονίζεται στο ακόλουθο σχήμα.

Διάγραμμα 11 Υπόδειγμα του Porter (5-Forces)

Στο υπόδειγμα αυτό, υπάρχουν τέσσερις βασικές μεταβλητές προς εξέταση. Οι μεταβλητές αυτές είναι οι ανταγωνιστές, τα υποκατάστατα προϊόντα, οι πελάτες και οι προμηθευτές της επιχείρησης. Στον κλάδο δραστηριότητας της επιχείρησης, ο πλέον άμεσος κίνδυνος είναι οι ανταγωνιστές της, οι οποίοι προσπαθούν να αυξήσουν το μερίδιο αγοράς τους αλλά και οι επιχειρήσεις που επιδιώκουν να μπουν στον κλάδο. Κλάδοι οι οποίοι είναι κερδοφόροι και αναπτύσσονται γρήγορα προσελκύουν ανταγωνιστικές επιχειρήσεις.

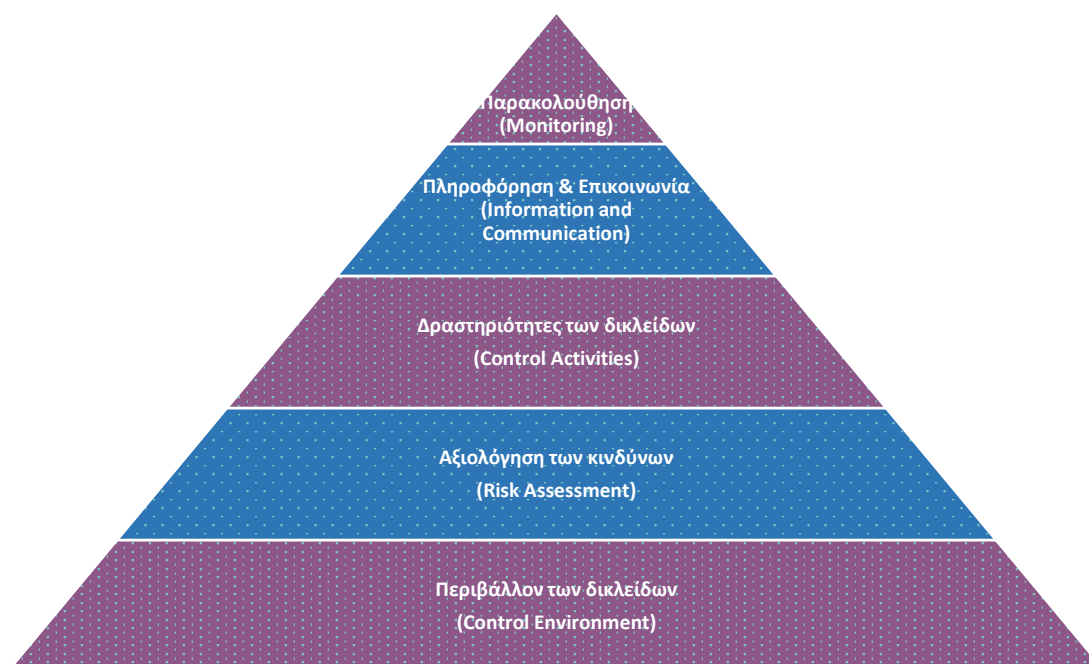
Ο κίνδυνος των υποκατάστατων προϊόντων εξαρτάται από μια σειρά παραγόντων όπως η αφοσίωση των καταναλωτών στα υπάρχοντα προϊόντα, η διαφορά στην τιμή τους, το κόστος χρησιμοποίησης των υποκατάστατων. Ακόμη, οι πελάτες αποτελούν πηγή εσόδων για την επιχείρηση και υπάρχουν σημαντικοί κίνδυνοι που μπορεί να προκύψουν από αυτούς όπως η εξάρτηση από ένα μόνο πελάτη. Τέλος, οι προμηθευτές ανάλογα με την διαπραγματευτική τους δύναμη μπορεί να αποκτήσουν μονοπωλιακή θέση επηρεάζοντας την λειτουργία της επιχείρησης.

⁶³ Porter, M. (2004). Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and companies, Export Edition, Free press, New York, p.3-32.

2.1.3 Αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικών δικλίδων.

Οι εσωτερικές δικλίδες αποτελούν διαδικασίες και μηχανισμούς που εφαρμόζει η επιχείρηση προκειμένου η διοίκηση της εταιρείας να μπορεί να ελέγχει τις δραστηριότητες της επιχείρησης. Σύμφωνα με τους Garrett, J., Livingston, J. & Tayler, W. (2018)⁶⁴, οι εσωτερικές δικλίδες ορίζονται ως οποιαδήποτε ενέργεια λαμβάνει η επιχείρηση προκειμένου να επηρεάσει την συμπεριφορά τους προς το συμφέρον της επιχείρησης. Ακόμη, σύμφωνα με τους Coletti, Sedatole & Towry (2005)⁶⁵, η ύπαρξη εσωτερικών δικλίδων ενισχύει την εμπιστοσύνη και την συνεργασία των εργαζομένων. Το σύστημα εσωτερικών δικλίδων αποτελείται από τα ακόλουθα πέντε δομικά στοιχεία, σύμφωνα με το πλαίσιο COSO⁶⁶. Τα στοιχεία αυτά είναι τα ακόλουθα:

- ✓ Περιβάλλον των δικλίδων (Control Environment)
- ✓ Αξιολόγηση των δικλίδων (Risk Assessment)
- ✓ Δραστηριότητες των δικλίδων (Control Activities)
- ✓ Πληροφόρηση & Επικοινωνία (Information and Communication)
- ✓ Παρακολούθηση (Monitoring)

Διάγραμμα 12: Πλαίσιο Εσωτερικών δικλίδων COSO

⁶⁴ Garrett, J., Livingston, J., & Tayler, W. (2018). Controls and cooperation in interactive and non-interactive settings, Contemporary Accounting Research.

⁶⁵ Coletti, A., Sedatole, K. & Towry, K. (2005). The effect of control systems on trust and cooperation in collaborative environments. The Accounting Review 80 (2): 477–500.

⁶⁶ COSO Framework, www.coso.org.

Περιβάλλον των δικλίδων (Control Environment)

Το πρώτο στοιχείο αφορά τη γενικότερη στάση, διάθεση, ενέργειες, κανόνες συμπεριφοράς και ηθικές αξίες της διοίκησης αλλά και γενικότερα του προσωπικού της επιχείρησης. Σχετίζεται με τη γενικότερη λειτουργία της επιχείρησης και αποτελεί το οικοδόμημα του συστήματος των εσωτερικών δικλίδων.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα του Caplan, D. (1999)⁶⁷, η οποία τονίζει την σημαντικότητα του συστήματος εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης επιχείρησης στην αξιολόγηση που κάνει ο Ορκωτός ελεγκτής για τον κίνδυνο διάπραξης απάτης από την Διοίκηση. Επισημαίνει την ανάγκη σε κάθε έλεγχο που διεξάγει ο ελεγκτής να αξιολογεί τον κίνδυνο αυτό και ακόμη προτείνει οι ελεγκτές να εξετάζουν όχι μόνο το σύστημα εσωτερικών δικλίδων αλλά και την συμπεριφορά της Διοίκησης, όταν προβαίνει στην αξιολόγηση των δικλίδων, καθώς ο κίνδυνος διάπραξης απάτης παραμένει, ανεξάρτητα από τον χαρακτηρισμό του συστήματος των εσωτερικών δικλίδων ως ισχυρό ή ασθενές.

Αξιολόγηση των κινδύνων (Risk Assessment)

Η αναγνώριση και αξιολόγηση των κινδύνων που αντιμετωπίζει η επιχείρηση αποτελεί το δεύτερο δομικό στοιχείο του συστήματος εσωτερικών δικλίδων. Ο Ελεγκτής θα πρέπει να κατανοήσει την διαδικασία που ακολουθεί η επιχείρηση προκειμένου να αναγνωρίσει τους επιχειρηματικούς κινδύνους και τις ενέργειες της για την αντιμετώπισή τους. Ειδικότερα, θα πρέπει να αξιολογήσει τον τρόπο με τον οποίο η Διοίκηση αναγνωρίζει τους επιχειρηματικούς κινδύνους που σχετίζονται με την χρηματοοικονομική πληροφόρηση, εκτιμά την σημαντικότητα αυτών των κινδύνων, αξιολογεί την πιθανότητα πραγματοποίησής τους και αποφασίζει για τις ενέργειες που θα κάνει για να διαχειριστεί τους κινδύνους αυτούς.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Doyle, J., Ge., W. & McVay, S. (2007)⁶⁸, η οποία εξετάζει τα χαρακτηριστικά των εταιρειών οι οποίες γνωστοποιούν κάποια αδυναμία στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου τους. Ειδικότερα, διαπιστώθηκε ότι

⁶⁷ Caplan, D. (1999). Internal controls and the detection of management fraud, *Journal of Accounting Research*, Vol. 37, No. 1, p. 101-117.

⁶⁸ Doyle, J., Ge., W. & McVay, S. (2007). Determinants of weaknesses in internal control over financial reporting, *Journal of Accounting and Economics* 44 (1-2): 193-223.

οι εταιρείες οι οποίες γνωστοποιούν την ύπαρξη κάποιας σοβαρής αδυναμίας στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου τείνουν να έχουν τα εξής χαρακτηριστικά: α) να είναι μικρότερες, β) να είναι νεοσύστατες εταιρείες ή να δραστηριοποιούνται λίγα χρόνια από την ίδρυση τους ή γ) να μην έχουν ρευστότητα.

Παρατηρήθηκε ακόμα ότι οι εταιρείες οι οποίες γνωστοποιούν κάποια λιγότερο σοβαρή αδυναμία στο σύστημα εσωτερικών δικλίδων, έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι: α) η ραγδαία ανάπτυξη τους, β) η πολυπλοκότητα του αντικειμένου δραστηριότητας τους ή γ) κάποια αναδιοργάνωση που έχει πραγματοποιηθεί. Τέλος, η έρευνα αυτή τονίζει ότι κάθε εταιρεία αντιμετωπίζει τις δικές της προκλήσεις ως προς το σύστημα εσωτερικών δικλίδων και επισημαίνει ότι τα χαρακτηριστικά αυτά μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με την αιτία της αδυναμίας που αντιμετωπίζει κάθε επιχείρηση.

Δραστηριότητες των δικλίδων (Control Activities)

Οι δραστηριότητες των δικλίδων σχετίζονται με εκείνες τις ενέργειες που έχουν σχεδιαστεί προκειμένου να εντοπίζουν ή να ανιχνεύουν και να διορθώνουν λάθη. Διακρίνονται σε: α) δικλείδες λειτουργιών, β) δικλείδες χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και γ) δικλείδες συμμόρφωσης. Οι εσωτερικές δικλείδες μπορούν ακόμη να διακριθούν σε: α) δικλείδες ανώτατης διοίκησης και β) σε δικλείδες διαδικασιών (γενικές δικλείδες ή δικλείδες εφαρμογής). Οι δικλείδες εφαρμογής έχουν ως στόχο να διασφαλίσουν ότι οποιαδήποτε ενέργεια γίνεται στα πλαίσια μιας διαδικασίας, έχει εγκριθεί από το υπεύθυνο πρόσωπο και έχει διασφαλιστεί η εγκυρότητα και αξιοπιστία της.

Οι βασικότερες δικλείδες εφαρμογής είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Έγκριση- Εξουσιοδότηση (Authorization)
- ✓ Δικλείδες υπολογιστικών συστημάτων (Computer controls)
- ✓ Αριθμητικοί Έλεγχοι (Arithmetical checks)
- ✓ Διατήρηση αποδεικτικών συναλλαγής και άλλων στοιχείων (Maintaining control accounts/records)
- ✓ Λογιστικές Συμφωνίες (Accounting reconciliations)
- ✓ Φυσικοί Έλεγχοι (Physical controls)
- ✓ Διαχωρισμός Καθηκόντων (Segregation of duties)

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Goh, B. & Li, D. (2011)⁶⁹, από την οποία διαπιστώθηκε ότι οι εταιρείες οι οποίες γνωστοποιούν σημαντικές αδυναμίες στο σύστημα εσωτερικών δικλίδων εμφανίζουν σε μικρότερο βαθμό το χαρακτηριστικό της συντηρητικότητας σε σχέση με τις εταιρείες που έχουν ένα ισχυρό σύστημα εσωτερικών δικλίδων, δηλαδή χωρίς να παρουσιάζει αδυναμίες. Ακόμη, οι εταιρείες οι οποίες εμφανίζουν σημαντικές αδυναμίες αλλά τις διορθώνουν μελλοντικά, επιδεικνύουν μεγαλύτερη συντηρητικότητα. Επομένως, από την έρευνα εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι εταιρείες που έχουν ένα ισχυρό σύστημα εσωτερικών δικλίδων, είναι περισσότερο συντηρητικές, δηλαδή αναγνωρίζουν τις ζημιές έγκαιρα, στην χρήση που πρέπει να αναγνωριστούν.

Πληροφόρηση και Επικοινωνία (Information and Communication)

Απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική λειτουργία της επιχείρησης και ειδικότερα του συστήματος εσωτερικών δικλίδων της, είναι η ύπαρξη ενός συστήματος ροής πληροφοριών, το οποίο να διακινεί τις πληροφορίες προς τις ακόλουθες τρεις κατευθύνσεις:

- ✓ από την ανώτατη διοίκηση προς τα κατώτερα ιεραρχικά κλιμάκια
- ✓ μεταξύ των διαφόρων τμημάτων της επιχείρησης (οριζόντια)
- ✓ από τα κατώτερα κλιμάκια προς την ανώτατη διοίκηση

Το σύστημα ροής πληροφοριών, εκτός από το λογιστικό σύστημα της επιχείρησης, περιλαμβάνει ακόμη και τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- ✓ το σχεδιασμό της ροής πληροφοριών της επιχείρησης
- ✓ τα σχετικά πληροφοριακά στοιχεία
- ✓ τις μεθόδους και αρχές για την συγκέντρωση και ανάλυση των πληροφοριακών δεδομένων και
- ✓ τις μεθόδους και αρχές για την κατάρτιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων

Η επικοινωνία μεταξύ των μελών της Διοίκησης και των τμημάτων της επιχείρησης αποτελεί ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο του συστήματος εσωτερικών δικλίδων. Προάγει το συναίσθημα της υπευθυνότητας και της λογοδοσίας τόσο για την

⁶⁹ Goh, B. & Li, D. (2011). Internal Controls and Conditional Conservatism, The Accounting Review Vol. 86, No. 3, p. 975-1005.

Διοίκηση της επιχείρησης όσο και για το υπόλοιπο προσωπικό. Με τον τρόπο αυτό, κάθε μέλος του προσωπικού λειτουργεί ως δικλείδα για την εργασία των υπολοίπων.

Τόσο η επικοινωνία όσο και η διάχυση της πληροφορίας είναι απαραίτητα στοιχεία προκειμένου να λειτουργεί αποτελεσματικά η επιχείρηση.

Παρακολούθηση (Monitoring)

Η παρακολούθηση του συστήματος εσωτερικών δικλίδων είναι μια συνεχής διαδικασία καθώς η επιχείρηση δραστηριοποιείται σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Αυτό σημαίνει, ότι ακόμα και εάν ένα σύστημα έχει σχεδιαστεί προκειμένου να λειτουργεί αποτελεσματικά, μπορεί να σταματήσει να είναι αποτελεσματικό, λόγω αλλαγής των συνθηκών στο επιχειρηματικό περιβάλλον, εφόσον η επιχείρηση δεν προβεί σε αλλαγή του σχεδιασμού του με βάση τα καινούργια δεδομένα. Ο ελεγκτής θα πρέπει να κατανοεί τις κύριες ενέργειες που πραγματοποιεί η επιχείρηση προκειμένου να παρακολουθεί το σύστημα εσωτερικών δικλίδων καθώς και τα μέτρα που λαμβάνει προκειμένου αυτό να λειτουργεί αποτελεσματικά.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα του Marinovic, I. (2013)⁷⁰, η οποία εξετάζει την σχέση ανάμεσα στο σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης εταιρείας, την ποιότητα των κερδών και την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, όταν η εταιρεία έχει ένα ισχυρό σύστημα εσωτερικών δικλίδων, τότε η χρηματοοικονομική πληροφόρηση που παρέχει η Διοίκηση της εταιρείας είναι περισσότερο αξιόπιστη καθώς τα κέρδη και γενικότερα τα οικονομικά μεγέθη που παρουσιάζει είναι τα πραγματικά, δηλαδή δεν έχουν χειραγωγηθεί από την Διοίκηση.

Στην αντίθετη περίπτωση, όταν δηλαδή το σύστημα εσωτερικών δικλίδων είναι ασθενές, τότε τα διευθυντικά στελέχη έχουν την τάση να χειραγωγούν τα αποτελέσματα προς το καλύτερο προκειμένου να αυξηθεί η τιμή της μετοχής. Ένα καλό σύστημα εσωτερικών δικλίδων αυξάνει την εμπιστοσύνη της αγοράς ότι τα κέρδη που έχουν δημοσιοποιηθεί είναι τα πραγματικά. Από την άλλη πλευρά, η μεγαλύτερη αυτή εμπιστοσύνη των επενδυτών δίνει την ευκαιρία στους διευθυντές να παραποιούν την

⁷⁰ Marinovic, I. (2013). Internal control system, earnings quality and the dynamics of financial reporting, The RAND Journal of Economics, Vol. 44, No. 1, pp. 145-167.

πληροφόρηση, όταν για παράδειγμα κάποια χρονική περίοδο το σύστημα εσωτερικών δικλίδων δεν λειτουργεί αποτελεσματικά.

Για τον λόγο, αυτό θα πρέπει ο ελεγκτής να παρακολουθεί το σύστημα εσωτερικών δικλίδων ανά τακτά χρονικά διαστήματα καθώς το περιβάλλον είναι δυναμικό. Θα πρέπει να παρακολουθεί τις αλλαγές και να εξετάζει εάν οι εσωτερικές δικλίδες λειτουργούν αποτελεσματικά αλλά και τις ενέργειες που λαμβάνει η Διοίκηση για την επίτευξη αυτού του σκοπού.

2.1.4 Σχεδιασμός και εκτέλεση δοκιμασιών του συστήματος εσωτερικών δικλίδων.

Ο ελεγκτής κατά την διάρκεια του εξωτερικού ελέγχου, εκτιμά τον κίνδυνο εσωτερικών δικλίδων, δηλαδή τον κίνδυνο οι εσωτερικές δικλίδες να μην αποτρέψουν ή να μην εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα στις οικονομικές καταστάσεις. Αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης οντότητας προκειμένου να αναφέρει στην Διοίκηση τυχόν αδυναμίες του συστήματος που εντόπισε στον σχεδιασμό ή την εφαρμογή των εσωτερικών δικλίδων.

Ο ελεγκτής μπορεί να εκτιμήσει ότι ο κίνδυνος εσωτερικών δικλίδων είναι χαμηλός (κάτω από 90%) και επομένως να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το σύστημα εσωτερικών δικλίδων λειτουργεί αποτελεσματικά ή μπορεί να εκτιμήσει ότι ο κίνδυνος είναι υψηλός (90%-100%) και επομένως να οδηγηθεί στο αντίθετο συμπέρασμα, ότι δηλαδή το σύστημα των εσωτερικών δικλίδων είναι αναξιόπιστο. Αξίζει να σημειωθεί, ότι το ελάχιστο επίπεδο του κινδύνου δικλίδων είναι 30% καθώς ακόμα και σε ένα άρτια σχεδιασμένο σύστημα πάντα ενυπάρχει ένα ποσοστό κινδύνου.

Μέσα από τις δοκιμασίες των εσωτερικών δικλίδων, μπορεί ο ελεγκτής να επιβεβαιώσει ή να διαψεύσει την αρχική εκτίμηση του κινδύνου που είχε κάνει. Εάν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το σύστημα εσωτερικών δικλίδων δεν λειτουργεί αποτελεσματικά, τότε δεν μπορεί να βασιστεί σε αυτό για την διεξαγωγή του τακτικού ελέγχου.

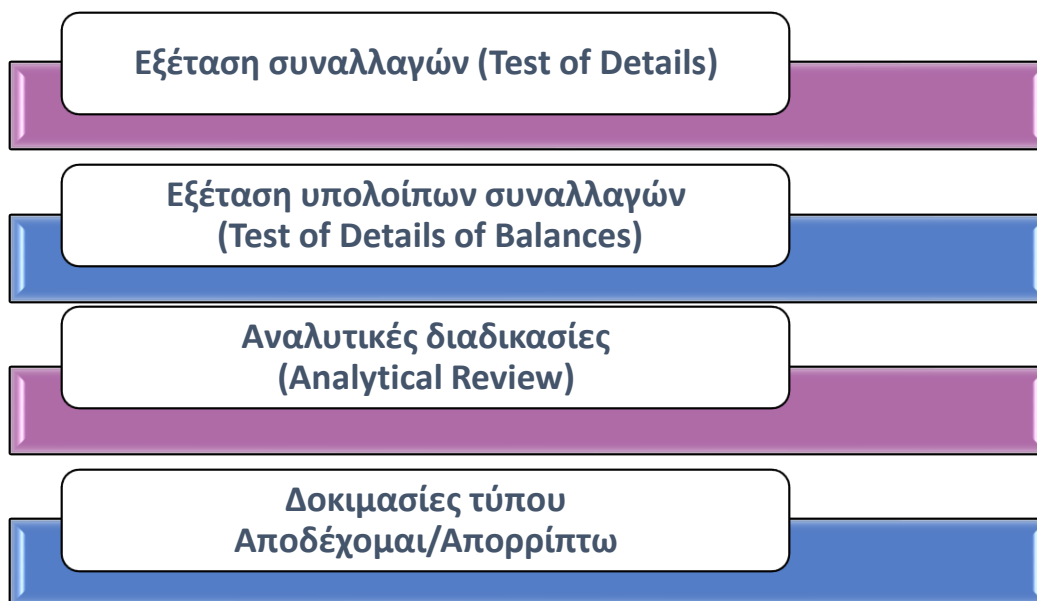
Στην περίπτωση, όμως, που καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το σύστημα δικλίδων έχει σχεδιαστεί αποτελεσματικά, τότε μπορεί να βασιστεί σε αυτό και να περιορίσει την έκταση των ελεγκτικών του διαδικασιών. Η έκταση των δοκιμασιών των δικλίδων εξαρτάται από την επαγγελματική κρίση του ελεγκτή και πρέπει να είναι τέτοια που να επιτρέπει στον ελεγκτή να συγκεντρώσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια για την αξιολόγηση της λειτουργική του αποτελεσματικότητας. Όσο

περισσότερο ο ελεγκτής βασίζεται στις δικλείδες αυτές για να περιορίσει την έκταση των λοιπών διαδικασιών, τόσο περισσότερο εκτεταμένες θα πρέπει να είναι οι δοκιμασίες των δικλείδων.

2.1.5 Σχεδιασμός και εκτέλεση δοκιμασιών για τον εντοπισμό σφαλμάτων σε συναλλαγές, υπόλοιπα λογαριασμών και γνωστοποιήσεων.

Οι ελεγκτικές διαδικασίες του ελεγκτή βασίζονται στο επίπεδο του κινδύνου εντοπισμού, δηλαδή του κινδύνου να μην εντοπιστούν ουσιώδη σφάλματα στις οικονομικές καταστάσεις. Όταν ο κίνδυνος εντοπισμού είναι χαμηλός, τότε η έκταση των ελεγκτικών διαδικασιών αυξάνεται. Υπάρχουν τέσσερα είδη ελεγκτικών διαδικασιών, τα οποία παρουσιάζονται ακολούθως:

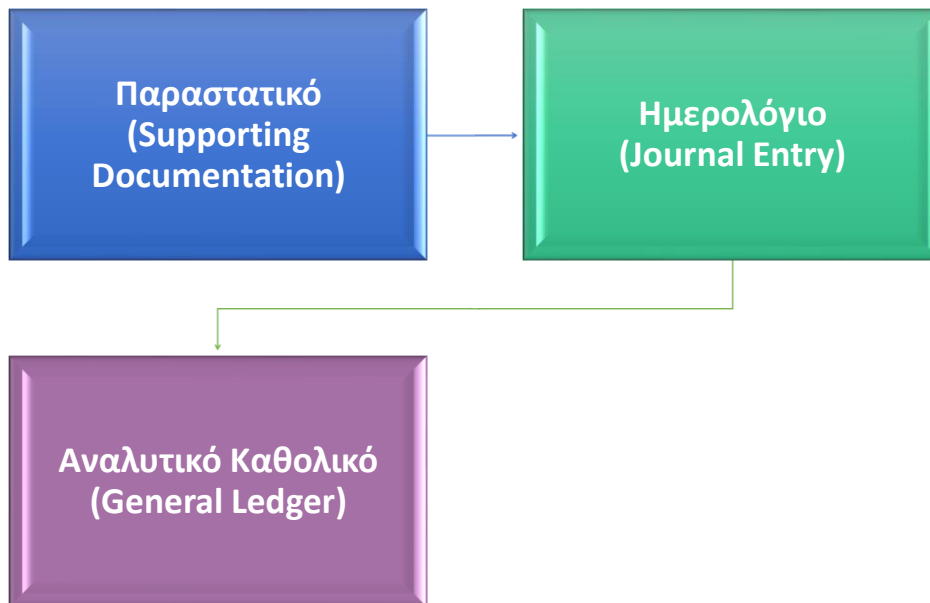
- ✓ Εξέταση συναλλαγών (Test of Details)
- ✓ Εξέταση υπολοίπων συναλλαγών (Test of Details of Balances)
- ✓ Αναλυτικές διαδικασίες (Analytical Review)
- ✓ Δοκιμασίες τύπου Αποδέχομαι/Απορρίπτω

Διάγραμμα 13: Είδη ελεγκτικών διαδικασιών

Εξέταση συναλλαγών (Test of Details)

Η εξέταση των συναλλαγών είναι μια από τις τέσσερις ελεγκτικές διαδικασίες που χρησιμοποιείται από τους ελεγκτές για να ελέγξουν κατά πόσο απεικονίζονται σωστά οι καταχωρήσεις που έχει κάνει η εταιρεία στα βιβλία της. Η διαδικασία αυτή μπορεί να πάρει τις ακόλουθες δύο μορφές: α) αναζήτηση πορείας εγγραφών (tracing) και β) αντίστροφη αναζήτηση πορείας εγγραφών (vouching).

Διάγραμμα 14: Εξέταση πορείας εγγραφών (tracing)

Η δεύτερη μορφή που μπορεί να πάρει η διαδικασία της εξέτασης των συναλλαγών είναι η αντίστροφη αναζήτηση της πορείας των εγγραφών (vouching), δηλαδή από το αναλυτικό καθολικό προς το ημερολόγιο, όπου καταχωρείται η λογιστική εγγραφή της συγκεκριμένης συναλλαγής, και στην συνέχεια ο εντοπισμός της στο σχετικό παραστατικό.

Εξέταση υπολοίπων συναλλαγών (Test of Details of Balances)

Η κατηγορία αυτή σχετίζεται με την αναζήτηση ελεγκτικών τεκμηρίων για την επιβεβαίωση του υπολοίπου ενός λογαριασμού. Ειδικότερα, η εξέταση των υπολοίπων συναλλαγών συνήθως διενεργείται μέσω της αποστολής επιστολών από τον ελεγκτή προς τρίτους, δηλαδή προς τράπεζες, πελάτες, προμηθευτές ή κάποιο άλλο τρίτο μέρος, από το οποίο ζητείται να επιβεβαιώσει το υπόλοιπο του λογαριασμού. Αποστέλλονται

επίσης επιστολές προς τα συνδεδεμένα μέρη της επιχείρησης προκειμένου να μπορέσει ο ελεγκτής να επιβεβαιώσει τις ενδοομιλικές συναλλαγές, δηλαδή το υπόλοιπο των ενδοομιλικών απαιτήσεων-υποχρεώσεων αλλά και των εσόδων-εξόδων. Τέλος, σε αυτή την κατηγορία εμπίπτει και η επιβεβαίωση του υπολοίπου του λογαριασμού αποθεμάτων ή του λογαριασμού «ταμείο» κατά το τέλος της χρήσης μέσω διενέργειας φυσικής απογραφής του αποθέματος ή καταμέτρηση του ταμείου αντίστοιχα.

Αναλυτικές διαδικασίες (Analytical Review)

Οι αναλυτικές διαδικασίες περιλαμβάνουν τη σύγκριση των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης κατά την ελεγχόμενη χρήση σε σχέση με το προηγούμενο έτος, διερευνάται η αιτία της μεταβολής και εξετάζεται το κατά πόσο είναι λογική. Επίσης, μπορεί να αναπτύξει μια προσδοκία για κάποιο οικονομικό μέγεθος και να δει κατά πόσο αποκλίνει από το πραγματικό μέγεθος.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα του Kaplan (1985)⁷¹, σύμφωνα με την οποία ο ελεγκτής αξιολογεί το σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης επιχείρησης προκειμένου να σχεδιάσει τον έλεγχο και ειδικότερα τις ώρες που θα αφιερώσει για την διεξαγωγή αναλυτικών διαδικασιών.

Δοκιμασίες τύπου Αποδέχομαι/Απορρίπτω

Στις δοκιμασίες τύπου Αποδέχομαι/Απορρίπτω, ο ελεγκτής εξετάζει δειγματοληπτικά ένα δείγμα του πληθυσμού για να διαπιστώσει εάν το δείγμα αυτό έχει κάποιο συγκεκριμένο χαρακτηριστικό. Στη συνέχεια, με βάση τα αποτελέσματα του δείγματος εξάγει συμπεράσματα για το σύνολο του πληθυσμού.

Το μέγεθος του δείγματος που θα επιλέξει ο ελεγκτής επηρεάζεται από τον κίνδυνο εντοπισμού, δηλαδή από τον κίνδυνο οι ελεγκτικές διαδικασίες να μην εντοπίσουν ένα ουσιώδες σφάλμα. Ειδικότερα, όταν ο κίνδυνος εντοπισμού ενός σφάλματος είναι χαμηλός, τότε ο ελεγκτής καθορίζει ένα μεγαλύτερο δείγμα για έλεγχο.

2.1.6 Ολοκλήρωση ελεγκτικών διαδικασιών.

Το προτελευταίο στάδιο της ελεγκτικής διαδικασίας είναι η ολοκλήρωση του ελέγχου. Κατά το στάδιο αυτό, ο ελεγκτής προσεγγίζει τον έλεγχο ολιστικά και προβαίνει σε μια σειρά από ενέργειες ώστε να διασφαλίσει ότι έχει συλλέξει επαρκή και

⁷¹ Kaplan, E. (1985). An examination of the effects of environment and explicit internal control evaluation on planned audit hours. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 5 (Fall): 12-25.

κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια πάνω στα οποία θα βασίσει την ελεγκτική του γνώμη και θα προβεί σε έκδοση της έκθεσης ελέγχου.

Οι ενέργειες αυτές αφορούν τον έλεγχο για ενδεχόμενες υποχρεώσεις (contingent liabilities), επισκόπηση των ουγιγών γεγονότων και αξιολόγηση τους, διαδικασίες για την εύρεση συναλλαγών με συνδεδεμένα μέρη καθώς και για την δυνατότητα της επιχείρησης να συνεχίσει την δραστηριότητα της μετά την ημερομηνία του ισολογισμού.

Παραστάσεις Νομικών Συμβούλων

Η κύρια διαδικασία που χρησιμοποιούν οι ελεγκτές για την ανακάλυψη αξιώσεων κατά της ελεγχόμενης οντότητας ή κατά τρίτων και για την εκτίμηση της πιθανής τους έκβασης είναι η αποστολή επιστολής παράστασης προς όλους τους δικηγόρους της εταιρείας. Σύμφωνα με το ΔΕΠ 501⁷², ο ελεγκτής θα πρέπει να στέλνει επιστολές παράστασης προς όλους τους δικηγόρους της εταιρείας προκειμένου να διερευνήσει τυχόν ενδεχόμενες υποχρεώσεις ή δεσμεύσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ενδεχόμενες υποχρεώσεις δεν εμφανίζονται στον ισολογισμό αλλά γνωστοποιούνται στο προσάρτημα.

Ο ελεγκτής εκτός από την επιστολή παράστασης προς τους δικηγόρους, μπορεί να θέσει ερωτήματα στη Διοίκηση σχετικά με ενδεχόμενες υποχρεώσεις και να επισκοπήσει συμβάσεις και δάνεια από τις οποίες ενδεχομένως να προκύψει κάποια δέσμευση.

Συναλλαγές με Συνδεδεμένα Μέρη

Σύμφωνα με το ΔΛΠ 24⁷³, συνδεδεμένα μέρη θεωρούνται δύο πρόσωπα (νομικά ή φυσικά) όταν το ένα ασκεί έλεγχο στο άλλο ή όταν έχει την δυνατότητα να επηρεάσει σημαντικά την λήψη χρηματοοικονομικών και λειτουργικών αποφάσεων του άλλου μέρους. Ο ελεγκτής, σύμφωνα με το ΔΕΠ 550⁷⁴, θα πρέπει να πραγματοποιεί διαδικασίες προκειμένου να ανακαλύψει συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη, καθώς σε αυτές τις συναλλαγές ενέχεται αυξημένος κίνδυνος απάτης. Μια διαδικασία για την επιβεβαίωση των συναλλαγών με τα συνδεδεμένα μέρη είναι η αποστολή επιστολών προς τα συνδεδεμένα μέρη.

⁷² Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 501, Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης (IAASB).

⁷³ Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 24, Επιτροπή Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB).

⁷⁴ Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 550, Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης (IAASB).

Οψιγενή Γεγονότα

Μια ακόμη διαδικασία που χρησιμοποιεί ο ελεγκτής κατά το στάδιο ολοκλήρωσης του ελέγχου είναι η επισκόπηση των μεταγενέστερων γεγονότων δηλαδή γεγονότων μετά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού και η αξιολόγηση αυτών.

Σύμφωνα με το ΔΕΠ 560⁷⁵, ο Ελεγκτής οφείλει να πραγματοποιεί διαδικασίες προκειμένου να συλλέγει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια για όλα τα γεγονότα μετά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού μέχρι την ημερομηνία έκδοσης της έκθεσης ελέγχου. Κατά το ΔΛΠ 10⁷⁶, μεταγενέστερα γεγονότα μπορεί να είναι γεγονότα που παρέχουν στοιχεία για συνθήκες και πληροφορίες που προϋπήρχαν κατά την ημερομηνία του ισολογισμού και απαιτούν προσαρμογή των οικονομικών μεγεθών (adjusting events) ενώ αντίθετα στην περίπτωση που προέκυψαν μετά την ημερομηνία αυτή, δεν απαιτείται προσαρμογή τους αλλά απλά γνωστοποίηση τους στο προσάρτημα (non adjusting events).

Διάγραμμα 15: Γεγονότα μετά την ημερομηνία ισολογισμού

Ο ελεγκτής θα πρέπει να εφαρμόζει διαδικασίες για τη συλλογή επαρκών και κατάλληλων τεκμηρίων για να διασφαλίσει ότι όλα τα γεγονότα μέχρι την ημερομηνία της έκθεσης ελέγχου που απαιτούν τροποποίηση ή γνωστοποίηση στις λογιστικές καταστάσεις, έχουν εντοπιστεί. Μετά την έκδοση της έκθεσης ελέγχου και μέχρι την δημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων, ο ελεγκτής δεν έχει καμία ευθύνη να εκτελέσει ελεγκτικές διαδικασίες ή να θέσει ερωτήματα προς την Διοίκηση. Ωστόσο, εάν ο ελεγκτής καθίσταται γνώστης γεγονότων, που είχαν συμβεί κατά την ή προ της ημερομηνίας που φέρει η έκθεση ελέγχου και τα οποία, εάν ήταν τότε γνωστά,

⁷⁵ Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 560, Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης (IAASB).

⁷⁶ Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 10, Επιτροπή Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB).

ενδεχομένως θα οδηγούσαν σε διαφοροποίηση της έκθεσης ελέγχου, τότε ο ελεγκτής οφείλει να εξετάσει την αναγκαιότητα της επανέκδοσης της έκθεσης ελέγχου.

Επισκόπηση Δυνατότητας Συνέχισης της Δραστηριότητας (Going Concern)

Σύμφωνα με το ΔΕΠ 570⁷⁷, ο ελεγκτής θα πρέπει να εξετάζει τη δυνατότητα της ελεγχόμενης επιχείρησης να συνεχίσει την επιχειρηματική της δραστηριότητα της στο προσεχές μέλλον. Στην περίπτωση που έχουν εντοπισθεί γεγονότα ή συνθήκες που θα μπορούσαν να θέσουν σε σοβαρή αμφιβολία τη δυνατότητα της επιχείρησης να συνεχίσει την δραστηριότητα της, τότε ο ελεγκτής οφείλει να επισκοπήσει τα σχέδια της Διοίκησης για μελλοντικές ενέργειες που στοχεύουν στην ενίσχυση της δραστηριότητας της επιχείρησης ή να επιζητήσει την εξασφάλιση έγγραφων παραστάσεων της Διοίκησης αναφορικά με τα μελλοντικά της σχέδια.

Σύμφωνα με την έρευνα του Berglund, N. (2020)⁷⁸, όταν ο ελεγκτής έχει εκδώσει έκθεση ελέγχου με απλή σύμφωνη γνώμη για μια εταιρεία, αλλά η εταιρεία αυτή δεν έχει την δυνατότητα να συνεχίσει την δραστηριότητα της και πτωχεύσει, τότε πλήττεται η φήμη της ελεγκτικής εταιρείας και η έκθεση ελέγχου που έχει εκδώσει χάνει την αξιοπιστία της. Ωστόσο, από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι παρόλο που το γεγονός αυτό επηρεάζει τις επενδυτικές αποφάσεις, το πλήγμα αυτό δεν είναι σημαντικό. Παρέχει όμως ένδειξη ότι η ποιότητα ελέγχου είναι χαμηλή και συνδέεται με επανεκτίμηση των οικονομικών μεγεθών (restatements).

Επιστολή Παράστασης της Διοίκησης (Representation Letter)

Η επιστολή παράστασης της Διοίκησης περιέχει δήλωση της Διοίκησης με την οποία αναγνωρίζει ότι έχει την αποκλειστική ευθύνη για την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων, ότι τέθηκαν υπόψη του ελεγκτή όλα τα στοιχεία συμπεριλαμβανομένων και των συναλλαγών με τα συνδεδεμένα μέρη καθώς και πληροφορίες για τυχόν επιχειρηματικά σχέδια (business plans) που ενδεχομένως μπορεί να έχει, τα οποία επηρεάζουν την αποτίμηση στοιχείων του ενεργητικού. Σύμφωνα με τον Πρωτοψάλτη, Ν. (2007)⁷⁹, τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου ευθύνονται έναντι της εταιρείας όταν

⁷⁷ Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 570, Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης (IAASB).

⁷⁸ Berglund, N. (2020). Do client bankruptcies preceded by clean audit opinions damage auditor reputation?, Contemporary Accounting Research, Volume37, Issue3, p. 1914-1951.

⁷⁹ Πρωτοψάλτης, Ν. (2007). Πρακτικός Οδηγός Εμπορικού Δικαίου, Δικαίου Αξιογράφων, Δικαίου Εταιρειών, Πτωχευτικού Δικαίου, Εκδόσεις Σταμούλης.

ο ισολογισμός περιέχει παραλήψεις ή ψευδείς δηλώσεις που αποκρύπτουν την πραγματική κατάσταση της εταιρείας.

Η Διοίκηση μέσω της επιστολής παράστασης δηλώνει τα εξής: α) ότι έχει αναλάβει την ευθύνη για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή του συστήματος εσωτερικών δικλίδων και β) ότι κατά την γνώμη της, η επίπτωση των διαφόρων μη διορθωμένων σφαλμάτων, ατομικά ή συνολικά, για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις ως ενιαίο σύνολο δεν είναι σημαντική.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ημερομηνία της επιστολής παράστασης από την Διοίκηση έχει την ίδια ημερομηνία με την έκθεση ελέγχου προκειμένου να καλύπτει όλη την προηγούμενη περίοδο.

Επισκόπηση Άλλων Πληροφοριών

Σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 720⁸⁰, ο ελεγκτής οφείλει να επισκοπήσει όλες τις άλλες πληροφορίες που συνοδεύουν τις οικονομικές καταστάσεις, με στόχο να εντοπίσει τυχόν ασυνέπειες μεταξύ αυτών των πληροφοριών και των πληροφοριών που εμπεριέχονται στις οικονομικές καταστάσεις. Παράδειγμα άλλης πληροφορίας αποτελεί η έκθεση διαχείρισης του Διοικητικού Συμβουλίου που συνοδεύει τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Είναι σημαντικό ο ελεγκτής να διασφαλίσει ότι η πληροφόρηση που περιέχεται σε αυτή συμφωνεί με τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις καθώς οποιαδήποτε ασυμφωνία μεταξύ των δύο θα δημιουργούσε σύγχυση στον χρήστη ως προς την ορθότητα τους.

2.1.7 Έκδοση έκθεσης ελέγχου.

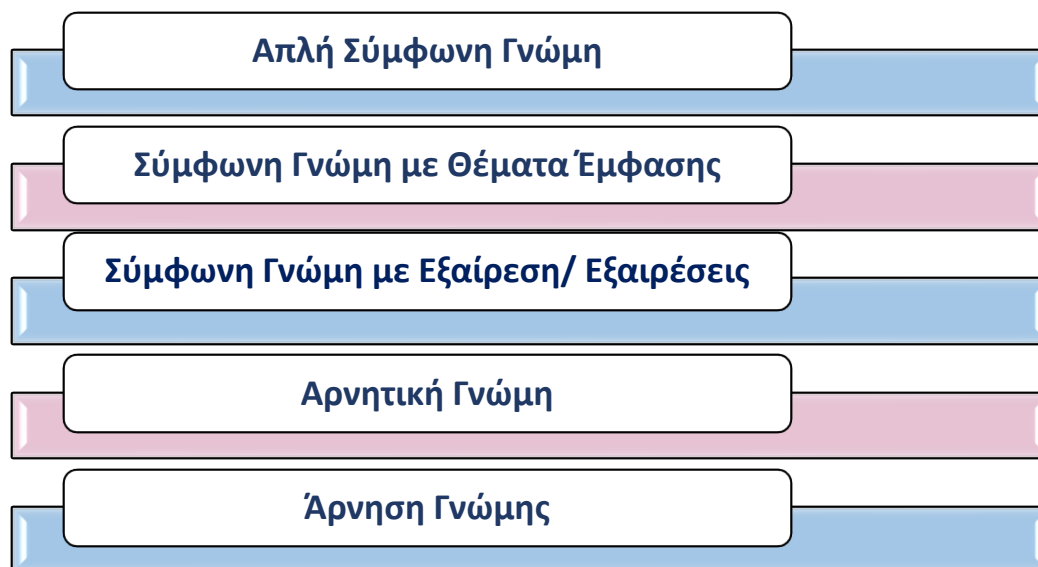
Η έκδοση της έκθεσης ελέγχου αποτελεί το τελευταίο στάδιο της ελεγκτικής διαδικασίας. Κατά το στάδιο αυτό, ο ελεγκτής προβαίνει σε επισκόπηση όλων των ελεγκτικών τεκμηρίων που έχει συγκεντρώσει προκειμένου να αποφασίσει εάν οι οικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί εύλογα από κάθε ουσιώδη άποψη.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι, σε ελέγχους που διενεργούνται σε εισηγμένες εταιρείες, είναι υποχρεωτικό να υπάρχει και ένας ακόμα Ορκωτός Ελεγκτής από την ίδια ελεγκτική εταιρεία, ο οποίος να μην έχει αναμιχθεί στον έλεγχο προκειμένου να επισκοπήσει τον φάκελο και τα ευρήματα του ελέγχου, σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο

⁸⁰ Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 720, Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης (IAASB).

Ποιοτικού Ελέγχου ⁸¹. Ο Ορκωτός Ελεγκτής αυτός διενεργεί τον έλεγχο δικλειδών ποιότητας (Engagement Quality Control Reviewer).

Η έκθεση ελέγχου διακρίνεται στις ακόλουθες πέντε κατηγορίες:

Διάγραμμα 16: Κατηγορίες έκθεσης ελέγχου

Προκειμένου να εκφράσει ο ελεγκτής την γνώμη του για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, θα πρέπει τα εξετάσει τα εξής: α) την καταλληλότητα των λογιστικών πολιτικών, β) την καταλληλότητα των λογιστικών εκτιμήσεων της Διοίκησης, γ) την αξιοπιστία, σχετικότητα, συγκρισιμότητα και κατανοητότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και δ) την επάρκεια των γνωστοποιήσεων.

2.2 Ελεγκτικές διαδικασίες

Σύμφωνα με το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 5500⁸², ο ελεγκτής αποκτά επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια μέσα από τις ακόλουθες ελεγκτικές διαδικασίες: α) επιθεώρηση (Inspection), β) επιβεβαίωση (External confirmation), γ) επανυπολογισμός (Recalculation), δ) επανεκτέλεση (Reperformance), ε) μέθοδος ερωτήσεων (Inquiry), στ) παρατήρηση (Observation) και ζ) αναλυτικές διαδικασίες (Analytical Review).

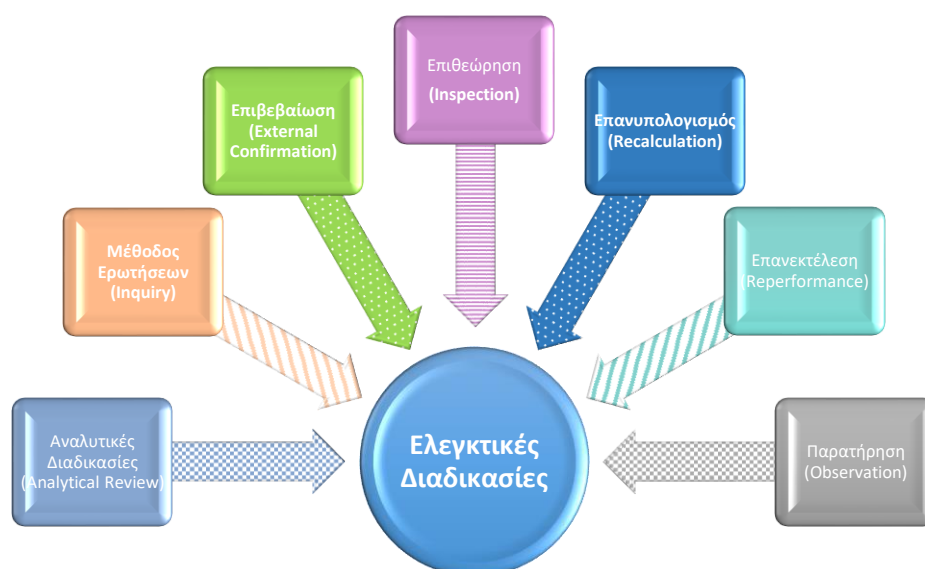
Η διαδικασία που ακολουθείται σε κάθε περίπτωση εξαρτάται από το αντικείμενο του ελέγχου, το διαθέσιμο χρόνο, τον σκοπό του ελέγχου και το κόστος της ελεγκτικής εργασίας (Παπάς, Α., 1999). Αξίζει να σημειωθεί, ότι όσο πιο σημαντικός

⁸¹ Διεθνές Πρότυπο Ποιοτικού Ελέγχου 1, παρ. 60-73.

⁸² Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 5500.

είναι ο λογαριασμός που ελέγχει ο ελεγκτής, τόσο πιο ισχυρά θα πρέπει να τα ελεγκτικά τεκμήρια που συγκεντρώνει μέσα από τις ελεγκτικές του διαδικασίες. Επομένως, η ελεγκτική διαδικασία που θα επιλέξει ο ελεγκτής εξαρτάται από την κρίση του και μπορεί να χρησιμοποιήσει περισσότερες από μια μεθόδους συνδυαστικά.

Οι ελεγκτικές αυτές διαδικασίες απεικονίζονται στο ακόλουθο διάγραμμα.

Διάγραμμα 17: Ελεγκτικές διαδικασίες

2.2.1 Επιθεώρηση (Inspection).

Η επιθεώρηση περιλαμβάνει την εξέταση αρχείων και εγγράφων, είτε εσωτερικών είτε εξωτερικών, τα οποία μπορεί να είναι σε έντυπη, ηλεκτρονική ή άλλη μορφή ή ακόμα και φυσική εξέταση ενός περιουσιακού στοιχείου.

Η επιθεώρηση εγγράφων παρέχει ελεγκτικά τεκμήρια με διαφορετικό βαθμό αξιοπιστίας. Η αξιοπιστία των ελεγκτικών τεκμηρίων εξαρτάται από την φύση τους και την πηγή από την οποία προέρχονται. Ειδικότερα, θεωρούνται πιο αξιόπιστα τα τεκμήρια που προέρχονται από κάποιον τρίτο, δηλαδή από κάποια εξωτερική πηγή και όχι από την ίδια την επιχείρηση.

Ακόμη, η αξιοπιστία των τεκμηρίων αυξάνεται όταν είναι πρωτότυπα και όχι αντίγραφα, όταν είναι έγγραφα και όχι προφορικά. Στην περίπτωση εσωτερικών εγγράφων, η αξιοπιστία τους εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου πάνω στο οποίο βασίστηκε η παραγωγή τους. Όσο πιο αποτελεσματικό είναι το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, τόσο πιο αξιόπιστα είναι.

Η επιθεώρηση των εγγράφων μπορεί να χρησιμοποιηθεί στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- ✓ για την αξιολόγηση της ορθής εφαρμογής κάποιας λογιστικής πολιτικής όπως για παράδειγμα η επιθεώρηση μιας σύμβασης (η οποία μπορεί να παράσχει ελεγκτικά τεκμήρια για την αναγνώριση του εσόδου)
- ✓ για την αξιολόγηση των εσωτερικών δικλίδων, όπως για παράδειγμα για την ένδειξη αδειοδότησης (authorization)
- ✓ σαν άμεσα ελεγκτικά τεκμήρια για τους ισχυρισμούς της διοίκησης όπως για παράδειγμα η ύπαρξη μιας ομολογιακής σύμβασης (existence assertion)

2.2.2 Παρατήρηση (Observation).

Η παρατήρηση σχετίζεται με τις διαδικασίες που πραγματοποιούνται από το προσωπικό της ελεγχόμενης οντότητας όπως για παράδειγμα η απογραφή του αποθέματος που πραγματοποιείται κατά το τέλος της χρήσης. Ακόμη, η παρατήρηση συνδέεται με την παρακολούθηση των εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης εταιρείας από τον ελεγκτή. Με αυτόν τον τρόπο, ο ελεγκτής μπορεί να επιβεβαιώσει ότι οι διαδικασίες της επιχείρησης πραγματοποιούνται έτσι όπως έχουν σχεδιαστεί να εκτελούνται. Το μειονέκτημα αυτής της ελεγκτικής διαδικασίας είναι ότι μπορεί οι εσωτερικές δικλίδες να λειτουργούν αποτελεσματικά μόνο κατά την περίοδο παρατήρησης τους από τον ελεγκτή.

2.2.3 Επιβεβαίωση (External Confirmation).

Η ελεγκτική διαδικασία της επιβεβαίωσης πραγματοποιείται μέσω επιστολών που αποστέλλονται προς κάποιο τρίτο πρόσωπο προκειμένου να επιβεβαιωθεί κάποιο υπόλοιπο. Είναι σύνηθες να στέλνονται επιστολές προς τις τράπεζες, τους πελάτες, τους προμηθευτές και τα συνδεδεμένα μέρη. Ακόμη, επιστολές μπορεί να σταλούν σε δικηγόρους προκειμένου να ενημερωθούν οι ελεγκτές για τυχόν ενδεχόμενες υποχρεώσεις που έχει η εταιρεία.

Σπανιότερα στέλνονται επιστολές για την επιβεβαίωση των αποθεμάτων σε παρακαταθήκη ή ακόμα μπορεί να αποσταλεί επιστολή σε τρίτα μέρη προκειμένου να διαπιστωθεί εάν υπάρχει κάποια αλλαγή σε κάποια υφιστάμενη σύμβαση με την εταιρεία ή ακόμα και για την απουσία ύπαρξης σχετικής σύμβασης.

Η επιβεβαίωση μπορεί να είναι δύο ειδών:

- ✓ Θετική επιβεβαίωση, όπου ζητείται από τον παραλήπτη (πελάτη, προμηθευτή ή άλλο τρίτο μέρος) να επιβεβαιώσει ή να διαφωνήσει με το καταγεγραμμένο στα βιβλία υπόλοιπο.
- ✓ Αρνητική επιβεβαίωση, όπου ζητείται επιβεβαίωση μόνο σε περίπτωση διαφωνίας με το καταγεγραμμένο στα βιβλία υπόλοιπο.

2.2.4 Επανυπολογισμός (Recalculation).

Ο επανυπολογισμός αφορά τον έλεγχο της αριθμητικής ακρίβειας των λογιστικών αρχείων της ελεγχόμενης οντότητας και των πρωτογενών δικαιολογητικών εγγράφων. Η διαδικασία έχει ως στόχο να μπορεί ο ελεγκτής ή οποιοδήποτε τρίτο μέρος να ελέγξει την ορθότητα των υπολογισμών ενός αρχείου που έχει ετοιμαστεί από την Διοίκηση της εταιρείας προκειμένου να βασιστεί σε αυτό και να εξάγει σωστά συμπεράσματα. Είναι μια διαδικασία που παρέχει διασφάλιση στον ελεγκτή για την μαθηματική ακρίβεια των αρχείων που του παρέχει η εταιρεία.

2.2.5 Επανεκτέλεση (Reperformance).

Η επανεκτέλεση συνίσταται στην ανεξάρτητη εκτέλεση από τον ελεγκτή διαδικασιών που έχουν ήδη εκτελεστεί από την ελεγχόμενη οντότητα, με σκοπό την επιβεβαίωση της ορθότητας τους. Ένα παράδειγμα της διαδικασίας αυτής μπορεί να είναι η συμφωνία που πραγματοποιεί ο ελεγκτής ανάμεσα στην τιμή πώλησης από τον θεωρημένο τιμοκατάλογο με τις τιμές που αναγράφονται σε κάποιο τιμολόγιο.

Η διαδικασία αυτή χρησιμοποιείται συχνά στον έλεγχο μηχανογραφικών εσωτερικών δικλίδων. Για παράδειγμα, ο ελεγκτής μπορεί να εισάγει κάποια στοιχεία σε κάποια μηχανογραφική εφαρμογή του πελάτη, όπως για παράδειγμα το σύστημα μισθοδοσίας, προκειμένου να διαπιστώσει την ορθότητα του αποτελέσματος. Ακόμη, ο ελεγκτής μπορεί να εισάγει στην εφαρμογή λανθασμένα στοιχεία προκειμένου να διαπιστώσει εάν υπάρχει κάποια δικλίδα που να εμποδίζει την επεξεργασία αυτών των στοιχείων. Ένα ακόμη παράδειγμα είναι η εξαγωγή ισοζυγίου ηλικίας πελατών (ageing) από το λογισμικό του πελάτη για την εκτίμηση της απαιτούμενης πρόβλεψης επισφάλειας.

2.2.6 Συγκριτικές ή Αναλυτικές Διαδικασίες (Analytical Procedures).

Οι συγκριτικές ή αναλυτικές διαδικασίες αφορούν την σύγκριση των λογιστικών μεγεθών της ελεγχόμενης χρήσης σε σχέση με τις προηγούμενες χρήσεις. Η διαδικασία αυτή πραγματοποιείται από τον ελεγκτή ώστε να εντοπίσει τυχόν τάσεις, εποχικότητα ή κάποια άλλη σχέση μεταξύ των μεγεθών. Ο ελεγκτής ακόμη προβαίνει σε ανάλυση σημαντικών αριθμοδεικτών προκειμένου να κατανοήσει διαχρονικά την πορεία της επιχείρησης.⁸³

Οι αναλυτικές διαδικασίες απέκτησαν μεγάλη σημασία τα τελευταία χρόνια όπου αναγνωρίστηκε η σπουδαιότητα τους ως μιας διαδικασίας η οποία μπορεί να επηρεάσει τον βαθμό που διεξάγονται άλλες ελεγκτικές διαδικασίες. Επίσης, τονίστηκε η σημασία των αναλυτικών διαδικασιών τόσο κατά τον σχεδιασμό όσο και κατά την ολοκλήρωση του ελέγχου.

2.2.7 Μέθοδος ερωτήσεων (Inquiry).

Η μέθοδος των ερωτήσεων περιλαμβάνει ερωτήσεις προς πρόσωπα εντός ή εκτός της εταιρείας σχετικά με χρηματοοικονομικά και μη χρηματοοικονομικά στοιχεία. Συνήθως χρησιμοποιείται συνδυαστικά με κάποια από τις ανωτέρω μεθόδους κατά την διάρκεια του ελέγχου. Οι ερωτήσεις κυμαίνονται από επίσημες γραπτές ερωτήσεις μέχρι ανεπίσημες προφορικές ερωτήσεις.

Η μέθοδος των ερωτήσεων περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- ✓ αξιολόγηση της γνώσης, της αντικειμενικότητας και της εμπειρίας του ατόμου προς το οποίο υποβάλλονται οι ερωτήσεις
- ✓ υποβολή στοχευμένων και διατυπωμένων με ακρίβεια ερωτήσεων
- ✓ υποβολή ερωτήσεων ανοιχτού τύπου
- ✓ επισκόπηση των απαντήσεων και των αντιδράσεων στις πραγματοποιηθείσες ερωτήσεις με κριτική σκέψη
- ✓ πραγματοποίηση διευκρινιστικών ή συμπληρωματικών ερωτήσεων, όπου χρειάζεται (follow up questions)
- ✓ αξιολόγηση των απαντήσεων

⁸³ Γκίκας, Δ. (2002). Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Έκδοση Α, σελ. 41-66.

Οι εξωτερικοί ελεγκτές προκειμένου να κατανοήσουν τις προθέσεις της Διοίκησης υποβάλλουν ερωτήσεις προς αυτή, εξετάζουν ιστορικά στοιχεία αλλά και την ικανότητα της επιχείρησης να επιδιώξει μια συγκριμένη ενέργεια και τους παράγοντες που την οδηγούν στην λήψη μιας συγκεκριμένης απόφασης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να ζητηθούν επιστολές διαβεβαίωσης από την Διοίκηση.

2.3 Ελεγκτικά τεκμήρια

Ελεγκτικό τεκμήριο θεωρείται οποιοδήποτε στοιχείο ή πληροφορία μπορεί να χρησιμοποιήσει ο ελεγκτής, το οποίο μπορεί να τον βοηθήσει να δεχθεί ότι ένα γεγονός, μια πρόταση ή εάν ένας ισχυρισμός είναι ακριβής. Ακολούθως, αναλύεται εκτενέστερα η έννοια των ελεγκτικών τεκμηρίων και τα βασικά χαρακτηριστικά τους.

2.3.1 Έννοια ελεγκτικών τεκμηρίων.

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές αποκτούν ελεγκτικά τεκμήρια μέσα από τις ελεγκτικές διαδικασίες. Η συλλογή ελεγκτικών τεκμηρίων επιτρέπει στον ελεγκτή να κατανοήσει το περιβάλλον της επιχείρησης και τους κινδύνους της (risk assessment), να διαπιστώσει εάν το σύστημα εσωτερικών δικλίδων είναι αποτελεσματικό και να εντοπίσει σφάλματα στους λογαριασμούς μέσα από την διενέργεια ελέγχων στις κατηγορίες συναλλαγών και στα υπόλοιπα των λογαριασμών (test of details) ή μέσω των αναλυτικών διαδικασιών (substantive procedures).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Nelson, M & Tan, H. (2005)⁸⁴, στην οποία αναφέρεται ότι οι Ορκωτοί Ελεγκτές προκειμένου να σχηματίσουν την ελεγκτική τους γνώμη, πραγματοποιούν ένα πλήθος διαδικασιών, και ο ελεγκτής καλείται να ασκήσει επαγγελματική κρίση και να λάβει αποφάσεις. Η ελεγκτική γνώμη που θα σχηματίζουν επηρεάζεται από διάφορα χαρακτηριστικά όπως: α) το είδος της ελεγκτικής εργασίας, β) τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ελεγκτή, όπως οι ικανότητες ή η προσωπικότητα του, καθώς και γ) η αλληλεπίδραση μεταξύ του ελεγκτή και άλλων διαφόρων μερών.

Ειδικότερα, ο ελεγκτής ασκεί επαγγελματική κρίση σε διάφορες ελεγκτικές περιοχές όπως: α) η αξιολόγηση των κινδύνων, συμπεριλαμβανομένου του μοντέλου

⁸⁴ Nelson, M. & Tan, H. (2005). Judgement and decision making research in auditing: A task, person and interpersonal interaction perspective, Auditing: A Journal of Practice & Theory 24 (Supplement):41-71.

ελεγκτικού κινδύνου που αναφέρθηκε ανωτέρω, καθώς και άλλες αποφάσεις που σχετίζονται με τον σχεδιασμό του ελέγχου, β) αναλυτικές διαδικασίες και αξιολόγηση των ελεγκτικών τεκμηρίων και γ) αποφάσεις των ελεγκτών αναφορικά με τις διορθωτικές εγγραφές που προτείνει στην Διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης και δ) την δυνατότητα της επιχείρησης να συνεχίσει την δραστηριότητα της (going concern).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η απόφαση που λαμβάνει ο ελεγκτής για το εάν θα ζητήσει από την ελεγχόμενη επιχείρηση να αλλάξει λογιστική πολιτική όταν υπάρχει κάποια άλλη πολιτική που θεωρείται ότι είναι πιο κατάλληλη ή στην περίπτωση που προτείνει στον πελάτη την καταχώρηση κάποιας διορθωτικής εγγραφής στην περίπτωση που κάποιος λογαριασμός/κονδύλι είναι υπερτιμημένος ή υποτιμημένος. Η απόφαση αυτή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την επαγγελματική κρίση του ελεγκτή αλλά και από την έννοια του επιπέδου σημαντικότητας (materiality), το οποίο έχει προσδιοριστεί από τον ελεγκτή ασκώντας επαγγελματική κρίση.

2.3.2 Σημασία των ελεγκτικών τεκμηρίων στην αξιοπιστία της έκθεσης ελέγχου.

Τα ελεγκτικά τεκμήρια είναι απαραίτητα προκειμένου οι Ορκωτοί Ελεγκτές να καταλήξουν σε συμπεράσματα πάνω στα οποία θα βασίσουν την επαγγελματική τους γνώμη. Ο ελεγκτής θα πρέπει να σχεδιάσει ελεγκτικές διαδικασίες προκειμένου να συλλέξει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια και να καταλήξει σε συμπεράσματα.

Αρχικά, οι ελεγκτές κάνουν εκτίμηση των κινδύνων της επιχείρησης και στην συνέχεια με βάση την εκτίμηση τους, πραγματοποιούν ανάλογες ελεγκτικές διαδικασίες, όπως είναι ο έλεγχος των εσωτερικών δικλείδων (internal controls) και οι αναλυτικές διαδικασίες (substantive procedures). Οι αναλυτικές διαδικασίες με την σειρά τους διακρίνονται σε: α) Εξέταση Υπολοίπων Λογαριασμών και Συναλλαγών (test of details) και β) Συγκριτική Επισκόπηση των μεγεθών της επιχείρησης (substantive analytical procedures).

Όπως γίνεται αντιληπτό, η έκταση των διαδικασιών που επιλέγει ο ελεγκτής επηρεάζει την ποσότητα των ελεγκτικών τεκμηρίων που θα συλλεχθούν. Η έκθεση ελέγχου που θα δώσει ο Ορκωτός Ελεγκτής εξαρτάται και από την αξιοπιστία των τεκμηρίων που θα συγκεντρώσει. Εάν τα στοιχεία που έχει συλλέξει δεν είναι αξιόπιστα ή υπάρχουν αντικρουόμενα στοιχεία, τότε θα πρέπει να τροποποιήσει ανάλογα την έκθεση ελέγχου.

2.3.3 Πηγές ελεγκτικών τεκμηρίων (sources of audit evidence).

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές όταν σχεδιάζουν και διενεργούν ελεγκτικές διαδικασίες, μπορούν να χρησιμοποιήσουν πληροφορίες που προέρχονται από διάφορες πηγές. Σύμφωνα με τους Pany, K. & Whittington, R. (2010)⁸⁵, τα ελεγκτικά τεκμήρια μπορεί να προέρχονται από το λογιστικό πληροφοριακό σύστημα που χρησιμοποιεί η ελεγχόμενη εταιρεία, διαβεβαιώσεις από την Διοίκηση, εξωτερικές επιβεβαιώσεις ή άλλα παραστατικά. Η πληροφόρηση αυτή μπορεί να προέρχεται από κάποιο πρόσωπο εξωτερικό προς την εταιρεία (τρίτο μέρος) και η οποία να χρησιμοποιείται από την εταιρεία για να καταγράψει συναλλαγές. Τέτοιες πληροφορίες μπορεί να προέρχονται για παράδειγμα από επιταγές, τιμολόγια, συμβάσεις, ή κάποια ηλεκτρονική επικοινωνία.

Οποιαδήποτε πληροφόρηση, η οποία προέρχεται από κάποιο πρόσωπο εξωτερικό προς την εταιρεία και δεν εμπίπτει στην ανωτέρω κατηγορία, θεωρείται άλλη πληροφόρηση (Other information). Παράδειγμα άλλης πληροφόρησης αποτελούν τα δεδομένα που αποκτώνται από μια έκθεση κάποιου εξωτερικού αναλυτή (για παράδειγμα εκτιμητή, αναλογιστή), συγκριτικά στοιχεία σε σχέση με ανταγωνιστές (benchmarking data) ή κάποια επιστολή επιβεβαίωσης υπολοίπου. Πολλές φορές, οι ελεγκτές χρησιμοποιούν, σαν ελεγκτικά τεκμήρια, στοιχεία που έχουν συλλεχθεί σε προηγούμενους ελέγχους όπως για παράδειγμα κάποια σύμβαση δανείου, η οποία δεν έχει τροποποιηθεί σε σχέση με την προηγούμενη χρήση.

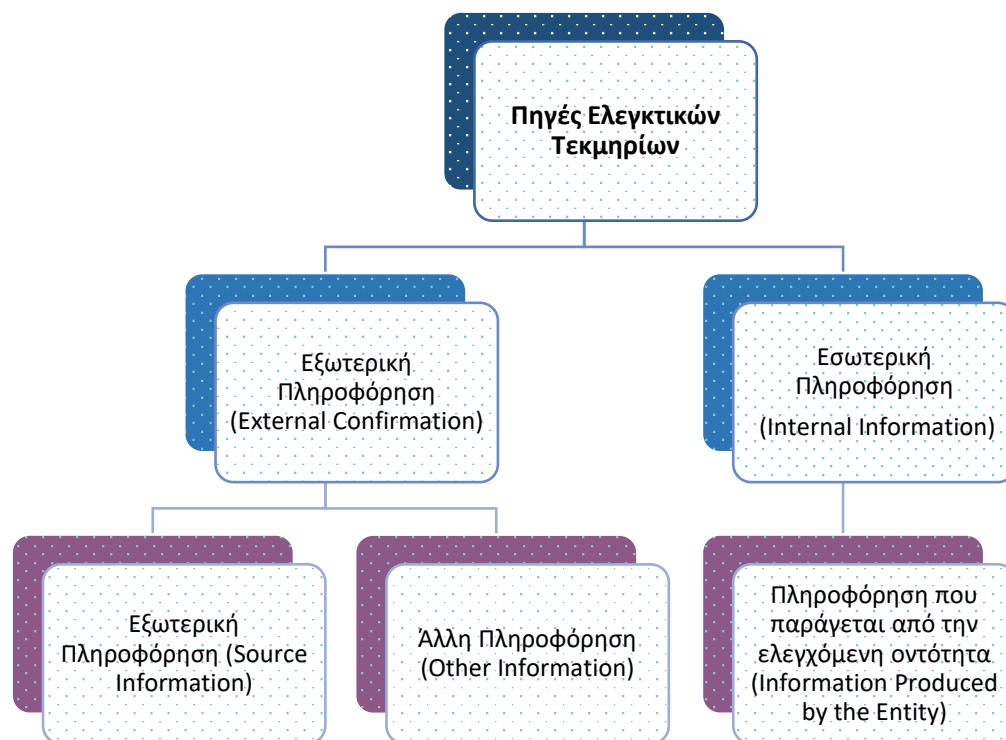
Ο ελεγκτής μπορεί να συλλέξει πληροφορίες που προέρχονται από την εταιρεία (εσωτερική πληροφόρηση). Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η λίστα με τους ενεργούς εργαζομένους, η οποία αποκτάται από το τμήμα ανθρώπινου δυναμικού της εταιρείας. Η πληροφόρηση αυτή θεωρείται ως πληροφόρηση που παράγεται από την εταιρεία (Information Produced by the Entity). Σε αυτήν την περίπτωση, ο ελεγκτής εξετάζει την πληροφόρηση αυτή ως προς την ακρίβεια και την πληρότητα της (completeness and accuracy assertions) πριν την χρησιμοποιήσει.

Γενικά θεωρείται ότι οι πληροφορίες που προέρχονται από μια πηγή ανεξάρτητη από την εταιρεία μπορεί να αυξήσουν την διασφάλιση των ελεγκτών συγκριτικά με τα ελεγκτικά τεκμήρια που προέρχονται από κάποια εσωτερική πηγή όπως είναι οι λογιστικές εγγραφές, τα πρακτικά του Διοικητικού Συμβουλίου ή κάποια επιστολή διαβεβαιώσεων από την Διοίκηση. Σε κάποιες περιπτώσεις, η απουσία πληροφοριών

⁸⁵ Pany, K. & Whittington, R. (2010). Principles of auditing and other assurance services, New York: McGraw-Hill/Irwin.

όπως για παράδειγμα η άρνηση της Διοίκησης να παράσχει μια συγκεκριμένη διαβεβαίωση αποτελεί επίσης ελεγκτικό τεκμήριο.

Το ακόλουθο γράφημα δείχνει τους διαφορετικούς τύπους πληροφοριών που μπορούν να χρησιμοποιούν οι Ορκωτοί Ελεγκτές όταν σχεδιάζουν και διενεργούν ελεγκτικές διαδικασίες.

Διάγραμμα 18: Πηγές Ελεγκτικών Τεκμηρίων

Ο βαθμός αποδεικτικής ισχύος ενός ελεγκτικού τεκμηρίου κυμαίνεται αναλόγως διαφόρων χαρακτηριστικών (Καραμάνης, Κ. 2008), όπως:

- ✓ την αξιοπιστία του τεκμηρίου
- ✓ την σχετικότητα του ελεγκτικού τεκμηρίου ως προς τον ελεγκτικό σκοπό
- ✓ την ποσοτική επάρκεια του ελεγκτικού τεκμηρίου
- ✓ το εάν το ελεγκτικό τεκμήριο επιβεβαιώνεται από άλλα ελεγκτικά τεκμήρια από την ίδια ή διαφορετικές πηγές (corroborating audit evidence)

Γενικά θεωρείται ότι ένα ελεγκτικό τεκμήριο είναι περισσότερο αξιόπιστο όταν:

- α) προέρχεται από εξωτερική πηγή προέλευσης, δηλαδή από κάποιο τρίτο μέρος, β) το σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης επιχείρησης λειτουργεί αποτελεσματικά, γ) ο ελεγκτής λαμβάνει έγγραφα ή παραστατικά χωρίς την μεσολάβηση του πελάτη, δ) τα στοιχεία είναι πρωτότυπα και όχι αντίγραφα, και ε) τα

στοιχεία είναι έγγραφα και όχι προφορικά. Τα χαρακτηριστικά αυτά απεικονίζονται στον ακόλουθο πίνακα:

Μεγαλύτερη Αξιοπιστία	Μικρότερη Αξιοπιστία
Εξωτερική πηγή προέλευσης (τρίτοι)	Εσωτερική πηγή προέλευσης
Αποτελεσματικές εσωτερικές δικλείδες	Αδύναμες εσωτερικές δικλείδες
Χωρίς μεσολάβηση πελάτη	Με μεσολάβηση πελάτη
Έγγραφα στοιχεία	Προφορικά στοιχεία
Πρωτότυπα στοιχεία	Αντίγραφα στοιχείων

Πίνακας 7: Αξιοπιστία ελεγκτικών τεκμηρίων

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα του Gramling, A. (1999)⁸⁶, σύμφωνα με την οποία ο ελεγκτής βασίζεται περισσότερο στον εσωτερικό έλεγχο όταν υπάρχει μεγάλη πίεση ως προς την αμοιβή του, Αντιθέτως, όταν οι πελάτες δίνουν μεγάλη έμφαση στην ποιότητα ελέγχου, τότε ο ελεγκτής βασίζεται λιγότερο στον εσωτερικό έλεγχο και αυξάνει τις ελεγκτικές διαδικασίες. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και έρευνα του Houston, W. (1999)⁸⁷.

2.3.4 Χαρακτηριστικά ελεγκτικών τεκμηρίων.

Σύμφωνα με το ΔΕΠ 500⁸⁸, ο ελεγκτής κατά τη διάρκεια του ελέγχου θα πρέπει να συλλέξει ελεγκτικά τεκμήρια μέσα από τις ελεγκτικές διαδικασίες προκειμένου να μπορεί να εξάγει συμπεράσματα και να εκφράσει επαγγελματική του γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων. Τα ελεγκτικά τεκμήρια που θα συλλέξει ο ελεγκτής θα πρέπει να είναι επαρκή και κατάλληλα.

Σύμφωνα με τους Gaynor, L., Kelton, A., Mercer, M. & Yohn, T. (2016)⁸⁹, για τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες θα πρέπει να υπάρχει ελεγκτής που να διενεργεί την επισκόπηση των δικλείδων διασφάλισης ποιότητας (EQCR). Αυτό είναι

⁸⁶ Gramling, A. (1999). External auditors' reliance on work performed by internal auditors: The influence of fee pressure on this reliance decision. *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 18 (Supplement): 117-135.

⁸⁷ Houston, W. (1999). The effects of fee pressure and client risk on audit seniors' time budget decisions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 18 (Fall): 70-86.

⁸⁸ Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 500.

⁸⁹ Gaynor, L., Kelton, A., Mercer, M. & Yohn, T. (2016). Understanding the relation between financial reporting quality and audit quality, *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 35(4): 1-22.

απαραίτητο για τον σκοπό της ελεγκτικής εταιρείας, που είναι η συλλογή επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων προκειμένου να διασφαλίσει ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα την οικονομική θέση και απόδοση της εταιρείας. Στην συνέχεια αναλύονται εκτενέστερα τα χαρακτηριστικά αυτά.

2.3.4.1 Επάρκεια ελεγκτικών τεκμηρίων (sufficient audit evidence).

Με τον όρο επάρκεια ελεγκτικών τεκμηρίων νοείται η ποσότητα των ελεγκτικών τεκμηρίων που θα συγκεντρώσει ο ελεγκτής. Η ποσότητα των ελεγκτικών τεκμηρίων που θα συλλέξει, επηρεάζεται κυρίως από τους ακόλουθους παράγοντες:

- ✓ την αξιολόγηση από τον ελεγκτή των κινδύνων να ενυπάρχουν λάθη στις οικονομικές καταστάσεις
- ✓ την ποιότητα και την αξιοπιστία των ελεγκτικών τεκμηρίων

Όσο πιο υψηλός είναι ο κίνδυνος να ενυπάρχουν λάθη στις οικονομικές καταστάσεις, σύμφωνα με την αξιολόγηση του κινδύνου που έχει κάνει ο ελεγκτής, τόσο περισσότερα ελεγκτικά τεκμήρια απαιτούνται. Όσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος αυτός, τόσο αυξάνεται το μέγεθος των δειγμάτων που εξάγει ο ελεγκτής μέσω των ελεγκτικών διαδικασιών που πραγματοποιεί. Ακόμη, όταν το σύστημα των εσωτερικών δικλίδων δεν είναι αποτελεσματικό, δηλαδή όταν ο ελεγκτής δεν μπορεί να βασιστεί σε αυτό, τότε αυξάνει την έκταση των ελεγκτικών του διαδικασιών. Με άλλα λόγια, αυξάνει τον όγκο των παραστατικών που ζητάει από την ελεγχόμενη οντότητα για την διεξαγωγή του ελέγχου.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι όσο πιο υψηλή είναι η ποιότητα των ελεγκτικών τεκμηρίων και η αξιοπιστία τους, τόσο μειώνεται η ποσότητα των τεκμηρίων που ζητούνται. Η αξιοπιστία των ελεγκτικών τεκμηρίων αυξάνεται όταν αυτά προέρχονται από κάποια εξωτερική πηγή και όχι από το εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης.

2.3.4.2 Καταλληλότητα ελεγκτικών τεκμηρίων (appropriate audit evidence).

Η καταλληλότητα είναι μέτρο της ποιότητας των ελεγκτικών τεκμηρίων. Με τον όρο καταλληλότητα εννοούμε την σχετικότητα και την αξιοπιστία των ελεγκτικών τεκμηρίων. Η αξιοπιστία επηρεάζεται κυρίως από την φύση τους και από την πηγή από την οποία προέρχονται.

Γενικά θεωρούνται πιο αξιόπιστα τα στοιχεία που προέρχονται από ανεξάρτητη πηγή καθώς επίσης και τα στοιχεία που αποκτώνται απευθείας από τον ελεγκτή χωρίς

την διαμεσολάβηση της ελεγχόμενης οντότητας. Ακόμη, οι πληροφορίες που είναι έγγραφες σε αντίθεση με της προφορικές αυξάνουν την αξιοπιστία των ελεγκτικών τεκμηρίων. Το ίδιο ισχύει και για τα πρωτότυπα παραστατικά συγκριτικά με αντίγραφα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Kadous, K., Koonce, L. & Thayer, J. (2012)⁹⁰, σύμφωνα με την οποία η σχετικότητα και η αξιοπιστία αποτελούν δύο θεμελιώδη επιθυμητά χαρακτηριστικά των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Τα δύο χαρακτηριστικά δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους, αντιθέτως συνδέονται. Ωστόσο, η σχέση που τα συνδέει δεν είναι αμφίδρομη. Τα χαρακτηριστικά που προσδίδουν αξιοπιστία στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις επηρεάζουν το πόσο σχετικές είναι. Από την άλλη πλευρά, από την έρευνα καταδεικνύεται ότι οι παράγοντες που επηρεάζουν την σχετικότητα δεν επηρεάζουν την αξιοπιστία.

2.3.5 Αξιολόγηση των ελεγκτικών τεκμηρίων.

Μετά την συλλογή των ελεγκτικών τεκμηρίων, ο ελεγκτής θα πρέπει να αξιολογήσει εάν από τα ελεγκτικά τεκμήρια που έχει συγκεντρώσει, προκύπτουν τυχόν αντικρουόμενα στοιχεία. Στην περίπτωση που υπάρχουν, θα πρέπει να ζητήσει από την ελεγχόμενη οντότητα περαιτέρω στοιχεία και διευκρινήσεις προκειμένου να διαπιστώσει ποιο από τα αντικρουόμενα στοιχεία είναι ορθό. Ακόμη, θα πρέπει να σκεφτεί την επίπτωση αυτών στην έκθεση ελέγχου.

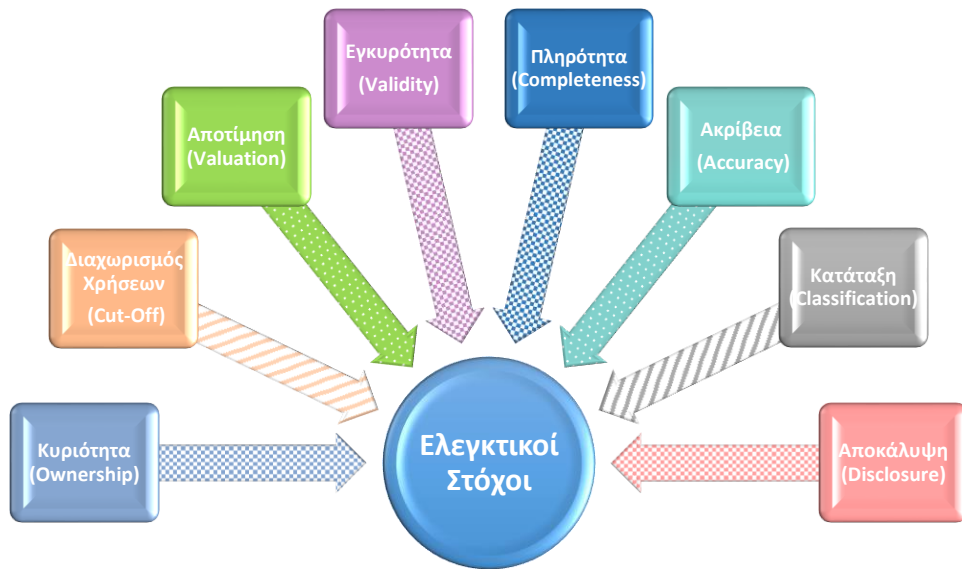
Κατά το στάδιο ολοκλήρωσης του ελέγχου, ο ελεγκτής συνδυάζει όλα τα ελεγκτικά τεκμήρια που έχει συλλέξει κατά την διάρκεια του ελέγχου προκειμένου να καταλήξει σε συμπεράσματα πάνω στα οποία θα βασίσει την ελεγκτική του γνώμη.

2.4 Ελεγκτικοί στόχοι (audit objectives)

Κατά τον σχεδιασμό των ελεγκτικών διαδικασιών, ο ελεγκτής προσδιορίζει συγκεκριμένους ελεγκτικούς στόχους για κάθε λογαριασμό των οικονομικών καταστάσεων. Οι στόχοι αυτοί είναι άμεσα συνδεδεμένοι με τους Ισχυρισμούς της Διοίκησης, δηλαδή κάποια άμεση ή έμμεση δήλωση για ένα γεγονός ή μια κατάσταση.

Οι ελεγκτικοί στόχοι παρουσιάζονται στο ακόλουθο διάγραμμα και αναλύονται συνοπτικά στη συνέχεια.

⁹⁰ Kadous, K., Koonce, L. & Thayer, J. (2012). Do financial statement users judge relevance based on properties of reliability?

Διάγραμμα 19: Ελεγκτικοί Στόχοι

Εγκυρότητα / Ισχύς (Validity)

Η εγκυρότητα σχετίζεται με την ύπαρξη ενός στοιχείου του ισολογισμού ή την πραγματοποίηση ενός εσόδου ή εξόδου κατά την διάρκεια της χρήσης και την καταχώρηση του στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων. Με άλλα λόγια, η εγκυρότητα σχετίζεται με το εάν τα στοιχεία του ισολογισμού και τα έσοδα-έξοδα της επιχείρησης είναι υπαρκτά, ότι δηλαδή όσα στοιχεία έχουν καταχωρηθεί στα βιβλία της επιχείρησης, έχουν όντως συμβεί και αφορούν την συγκεκριμένη εταιρεία.

Πληρότητα (Completeness)

Η πληρότητα σχετίζεται με την καταχώρηση του συνόλου των συναλλαγών στους λογαριασμούς. Με άλλα λόγια ότι όλα τα γεγονότα και οι συναλλαγές που έχουν πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια της χρήσης έχουν καταχωρηθεί.

Κυριότητα (Ownership)

Η κυριότητα συνδέεται με την καταχώρηση στα βιβλία της επιχείρησης όλων των περιουσιακών της στοιχείων, των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων της. Η επιχείρηση λειτουργεί αυτοτελώς και επομένως στα βιβλία της καταχωρούνται μόνο τα περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν στην επιχείρηση ανεξάρτητα από την περιουσία του μετόχου.

Ακρίβεια (Accuracy)

Οι λογαριασμοί εμφανίζονται με ακρίβεια στα λογιστικά βιβλία της επιχείρησης. Με άλλα λόγια, όλες οι συναλλαγές που έχουν γίνει κατά την διάρκεια της χρήσης έχουν καταχωρηθεί με την αξία που έχουν πραγματοποιηθεί.

Αποτίμηση (Valuation)

Οι λογαριασμοί και τα άλλα παρατιθέμενα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις στοιχεία έχουν αποτιμηθεί σύμφωνα με τις λογιστικές αρχές και απεικονίζονται σωστά στα λογιστικά βιβλία της επιχείρησης.

Κατάταξη (Classification)

Οι συναλλαγές έχουν καταχωρηθεί στους σωστούς λογαριασμούς. Αυτό σημαίνει ότι όλες οι συναλλαγές που έχουν γίνει κατά την διάρκεια της χρήσης εμφανίζονται στον κατάλληλο λογαριασμό με αποτέλεσμα οι οικονομικές πληροφορίες που παρέχονται από τις οικονομικές καταστάσεις να συμβάλλουν στην λήψη σωστών αποφάσεων από τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Αποκάλυψη (Disclosure)

Όλες οι απαραίτητες γνωστοποιήσεις υπάρχουν στο προσάρτημα των οικονομικών καταστάσεων. Με άλλα λόγια, οι σημειώσεις των οικονομικών καταστάσεων εμπεριέχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για να μπορέσουν οι χρήστες να κατανοήσουν τα οικονομικά μεγέθη. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Chlomou, G., & Demirakos, E. (2020)⁹¹, σύμφωνα με την οποία τα διευθυντικά στελέχη αποκαλύπτουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους λειτουργικούς τομείς (operating segments) της επιχείρησης, όταν κρίνεται από την Διοίκηση ότι είναι δύσκολο να αναλυθεί και να εκτιμηθεί η λειτουργική της δραστηριότητα από τους επενδυτές και τους πιστωτές, μειώνοντας έτσι την ασυμμετρία της πληροφόρησης.

Διαχωρισμός χρήσεων (Cut-off)

Όλες οι συναλλαγές της επιχείρησης έχουν καταχωρηθεί στην σωστή χρήση και έχει σχηματιστεί σχετική πρόβλεψη (accrual), όπου χρειάζεται.

⁹¹ Chlomou, G., & Demirakos, E. (2020), How Do Financial Analysts Implement the Sum-of-the-Parts (SOTP) Valuation Framework?, International Review of Financial Analysis, Vol 70.

2.5 Αξιολόγηση κινδύνου και έκταση ελεγκτικών διαδικασιών

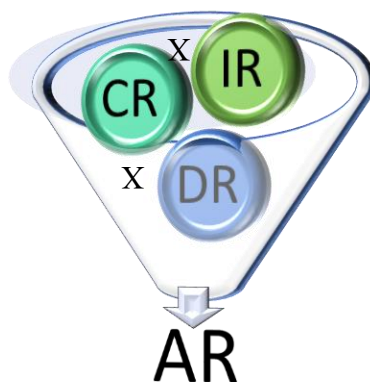
Η αξιολόγηση του κινδύνου αποτελεί κομβικό σημείο στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Με τον όρο επιχειρηματικός κίνδυνος εννοούμε συνθήκες, γεγονότα ή ενέργειες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την ελεγχόμενη οντότητα να πετύχει τους σκοπούς της και να εκτελέσει την στρατηγική της. Παραδείγματα τέτοιων συνθηκών θα μπορούσαν να είναι τα ακόλουθα:

- ✓ ένα υπερβολικά περίπλοκο κανονιστικό περιβάλλον
- ✓ δραστηριότητες σε οικονομικά ασταθείς περιοχές
- ✓ θέματα συνέχισης δραστηριοτήτων, ρευστότητας, απώλειας πελατών
- ✓ χρηματοοικονομικοί περιορισμοί, συμπεριλαμβανομένων των πιστώσεων από προμηθευτές
- ✓ αλλαγές στο οικονομικό περιβάλλον

Αντίθετα από τον επιχειρηματικό κίνδυνο που επηρεάζει την λειτουργία της επιχείρησης, υπάρχει και ο ελεγκτικός κίνδυνος που επηρεάζει το ελεγκτικό έργο. Ως ελεγκτικός κίνδυνος ορίζεται η πιθανότητα ο ελεγκτής να μην καταφέρει να εντοπίσει ουσιώδη σφάλματα στις οικονομικές καταστάσεις και επομένως να δώσει ακατάλληλο πιστοποιητικό ελέγχου.

Ο ελεγκτής προκειμένου να σχεδιάσει ελεγκτικές διαδικασίες στηρίζεται στο μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου. Σύμφωνα με το υπόδειγμα αυτό, ο ελεγκτικός κίνδυνος (**Audit Risk**) είναι συνάρτηση των ακόλουθων τριών μεταβλητών:

- ✓ του Ενδογενή Κινδύνου (**Inherent Risk**)
- ✓ του Κινδύνου Εσωτερικών Δικλείδων (**Control Risk**) &
- ✓ του Κινδύνου Εντοπισμού ή Ανακάλυψης (**Detection Risk**)

Διάγραμμα 20: Μοντέλο Ελεγκτικού Κινδύνου

$$AR=IR \times CR \times DR$$

Ο Ενδογενής Κίνδυνος (**Inherent Risk**) αναφέρεται στην πιθανότητα να υπάρχουν λάθη στις οικονομικές καταστάσεις λόγω της φύσης των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. Ο κίνδυνος αυτός είναι σταθερός και δεν μπορεί να μεταβληθεί ούτε από την επιχείρηση αλλά ούτε και από τον ελεγκτή. Ο ενδογενής κίνδυνος συνήθως κυμαίνεται μεταξύ του 80% και του 100%.

Ο κίνδυνος εσωτερικών δικλείδων (**Control Risk**) ορίζεται ως η πιθανότητα το σύστημα εσωτερικών δικλείδων να μην καταφέρει να εντοπίσει ουσιώδη σφάλματα στις οικονομικές καταστάσεις. Ο κίνδυνος αυτός συνήθως κυμαίνεται μεταξύ του 30% και του 100%. Ο ενδογενής κίνδυνος μαζί με τον κίνδυνο δικλείδων συνθέτουν τον κίνδυνο επέλευσης σφάλματος (**Occurrence Risk**).

Με τον όρο κίνδυνος εντοπισμού (**Detection Risk**) εννοούμε την πιθανότητα οι ελεγκτικές διαδικασίες να αποτύχουν να εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα στις οικονομικές καταστάσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ανωτέρω κίνδυνοι είναι ανεξάρτητοι μεταξύ τους.

Όπως γίνεται αντιληπτό, ο ελεγκτικός κίνδυνος επέρχεται στην περίπτωση που συμβούν ταυτόχρονα τα εξής: α) προκύψει ένα ουσιώδες σφάλμα, β) το σύστημα εσωτερικών δικλείδων να μην καταφέρει να λειτουργήσει αποτελεσματικά και γ) οι ελεγκτικές διαδικασίες του Ορκωτού να μην καταφέρουν να το εντοπίσουν.

Ο ελεγκτής προκειμένου να σχεδιάσει τις ελεγκτικές διαδικασίες που θα ακολουθήσει, θα πρέπει να αποφασίσει το επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου που είναι διατεθειμένος να αναλάβει. Συνήθως το επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου που επιλέγει είναι περίπου 5%. Αυτό καταδεικνύει ότι από τους εκατό (100) ελέγχους που διενήργησε ο ελεγκτής και δεν εντόπισε ουσιώδη σφάλματα, υπάρχουν πέντε (5) περιπτώσεις στις οποίες υπήρχε ουσιώδες σφάλμα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Εφόσον ο ελεγκτής καθορίσει το αποδεκτό επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου 5% και εκτιμήσει τον ενδογενή κίνδυνο (80%-100%) και τον κίνδυνο δικλείδων (30%-100%), είναι σε θέση να υπολογίσει τον κίνδυνο εντοπισμού ουσιωδών σφαλμάτων σύμφωνα με το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου, από το προκύπτει ότι κυμαίνεται μεταξύ 5% και 21%.

Με δεδομένο το επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου, όσο αυξάνει ο κίνδυνος επέλευσης σφάλματος, τόσο μειώνεται ο κίνδυνος εντοπισμού. Με άλλα λόγια, ο κίνδυνος εντοπισμού συνδέεται αντιστρόφως με τον ενδογενή κίνδυνο και τον κίνδυνο δικλείδων. Με άλλα λόγια, όσο πιο σημαντικό είναι ένα σφάλμα, τόσο μειώνεται η πιθανότητα μη εντοπισμού του από τις ελεγκτικές διαδικασίες του ελεγκτή.

2.6 Η αυξανόμενη σημασία μιας αξιόπιστης έκθεσης ελέγχου για τις επιχειρήσεις και οι θετικές επιπτώσεις στην αγορά

Η έκθεση ελέγχου που δίνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές στις ελεγχόμενες επιχειρήσεις έχει αποκτήσει αυξανόμενη σημασία τα τελευταία χρόνια και δίνεται ολοένα και περισσότερη έμφαση στην αξιοπιστία της έκθεσης ελέγχου. Μια αξιόπιστη έκθεση ελέγχου, δηλαδή μια έκθεση ελέγχου στην οποία μπορούν να βασιστούν οι επενδυτές και γενικότερα οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, είναι σημαντική για την λήψη ορθολογικών αποφάσεων. Επομένως, αξίζει να δούμε τις θετικές επιπτώσεις που έχει στην αγορά η αξιοπιστία της ελεγκτικής γνώμης.

Η ελεγκτική γνώμη βασίζεται στα ελεγκτικά τεκμήρια που θα συγκεντρώσει ο ελεγκτής κατά την διάρκεια του ελέγχου. Θα πρέπει να συλλέξει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια προκειμένου να βασίσει την γνώμη του. Η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης συσχετίζεται θετικά με την αξιοπιστία της ελεγκτικής γνώμης. Όσο υψηλότερης ποιότητας χρηματοοικονομική πληροφόρηση παρέχει η ελεγχόμενη οντότητα, τόσο πιο σωστά είναι τα συμπεράσματα στα οποία θα καταλήξει ο Ορκωτός Ελεγκτής και επομένως τόσο μεγαλύτερη διασφάλιση παρέχει ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη σφάλματα. Ωστόσο, δεν συνεπάγεται απόλυτη βεβαιότητα.

Μια αξιόπιστη έκθεση ελέγχου αυξάνει την εμπιστοσύνη των επενδυτών στην επιχείρηση και μεταφράζεται θετικά από τις κεφαλαιαγορές όπως για παράδειγμα μέσω χαμηλότερου κόστους κεφαλαίου και υψηλότερης ρευστότητας. Όταν οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων εμπιστεύονται την έκθεση ελέγχου που εκδίδει ο Ορκωτός Ελεγκτής, τότε μπορούν να λάβουν πιο σωστές αποφάσεις καθώς έχουν καλύτερη εικόνα της πορείας της επιχείρησης. Για παράδειγμα, οι τράπεζες μπορεί να αυξήσουν την ρευστότητα που παρέχουν στις επιχειρήσεις μέσω των δανείων που χορηγούν. Επομένως, οι τράπεζες είναι περισσότερο πιθανό να χορηγήσουν ένα νέο δάνειο ή να αυξήσουν το ύψος ενός υφιστάμενου δανείου προς την επιχείρηση όταν για παράδειγμα η εταιρεία διαθέτει εξασφαλίσεις (collaterals) ή ίδια κεφάλαια που εξασφαλίζουν την αποπληρωμή των χορηγούμενων δανείων. Επομένως, η γνωστοποίηση αυτών των πληροφοριών στο προσάρτημα συμβάλλει προς αυτή την κατεύθυνση.

Επίσης, ένα ακόμη όφελος που προκύπτει από μια αξιόπιστη έκθεση ελέγχου είναι η μείωση του κόστους κεφαλαίου, δηλαδή της αμοιβής που απαιτείται από τους επενδυτές ή τους δανειστές προκειμένου να πειστούν για την παροχή χρηματοδότησης

για μια επένδυση. Η απόδοση της επένδυσης αυτής θα πρέπει είναι μεγαλύτερη από το κόστος κεφαλαίου προκειμένου να είναι επικερδής και να αυξηθεί η αξία των μετοχών της επιχείρησης.

Οι ελεγμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις αποτελούν «προϊόν» τόσο της χρηματοοικονομικής διαδικασίας όσο και της ελεγκτικής διαδικασίας. Το σύστημα ποιοτικού ελέγχου της ελεγκτικής εταιρείας περιλαμβάνει διαδικασίες για την παρακολούθηση και την επισκόπηση των δικλίδων ποιότητας, προκειμένου να εξασφαλίσει ότι ελεγκτικές ομάδες ακολουθούν τα ελεγκτικά πρότυπα και την πολιτική της ελεγκτικής εταιρείας (Gaynor, L., Kelton, A., Mercer, M. & Yohn, T., 2016).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Abbott, L., Buslepp, W., Marquardt, B. & Merrell, S. (2020),⁹² σύμφωνα με την οποία η ύπαρξη κάποιου λάθους στις εκθέσεις ελέγχου αποτελεί ένδειξη ότι το σύστημα ποιοτικού ελέγχου της συγκεκριμένης ελεγκτικής εταιρείας δεν λειτουργεί αποτελεσματικά. Παραδείγματα τέτοιων λαθών μπορεί να είναι για παράδειγμα, λάθη στην διατύπωση των λογιστικών προτύπων ή στην ημερομηνία της έκθεσης ελέγχου. Από την έρευνα τονίζεται ότι η έκθεση ελέγχου είναι αποκλειστικά ευθύνη του ελεγκτή και είναι ο μοναδικός τρόπος να δείξει στους επενδυτές και τους διαφόρους χρήστες ότι ο έλεγχος που έχει διεξάγει είναι ποιοτικός. Επομένως, η ακρίβεια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι πολύ σημαντική για τον ελεγκτή και ένα λάθος στην έκθεση ελέγχου θα έδειχνε απροσεξία από την πλευρά του ελεγκτή.

Η έρευνα αυτή καταδεικνύει ότι η ύπαρξη λάθους στην έκθεση ελέγχου σηματοδοτεί γενικότερο πρόβλημα στις δικλίδες ποιότητας στην συγκεκριμένη ελεγκτική εταιρεία ή ελεγκτικό γραφείο. Παρατηρείται ότι οι ελεγκτικές εταιρείες των οποίων το σύστημα ποιοτικού ελέγχου είναι χαμηλής ποιότητας, το οποίο γίνεται εμφανές από την ύπαρξη λάθους στην έκθεση ελέγχου, συνεπάγεται παροχή χαμηλής ποιότητας χρηματοοικονομική πληροφόρηση από τις οικονομικές καταστάσεις.

Προτείνεται οι ελεγκτικές εταιρείες να εγκαταστήσουν ένα σύστημα που θα διασφαλίζει ότι τα λάθη θα εντοπίζονται και θα διορθώνονται. Από την έρευνα συμπεραίνεται ότι οι ελεγκτικές εταιρείες που δεν παρουσιάζουν λάθη στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις έχουν εγκαταστήσει ένα σύστημα δικλίδων διασφάλισης ποιότητας, το οποίο είναι λειτουργικό και αποτελεσματικό.

⁹² Abbott, L., Buslepp, W., Marquardt, B. & Merrell, S. (2020). Does an Audit Office's Quality Control System Impact Audit Quality? Evidence from Audit Report Errors, SSRN

Κεφάλαιο 3: Αποτελεσματικότητα εξωτερικού ελέγχου και επιπτώσεις λανθασμένης ελεγκτικής γνώμης

3.1 Έννοια αποτελεσματικότητας του εξωτερικού ελέγχου

Ο εξωτερικός ή αλλιώς τακτικός έλεγχος στοχεύει στο να αποκτήσει ο Ελεγκτής εύλογη διασφάλιση για το κατά πόσο οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις στο σύνολο τους είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη σφάλματα, που οφείλονται είτε σε απάτη, είτε σε λάθος, και να εκδώσει έκθεση ελέγχου, η οποία να περιλαμβάνει την ελεγκτική του γνώμη.

Η εύλογη διασφάλιση συνιστά διασφάλιση υψηλού επιπέδου, αλλά δεν είναι εγγύηση ότι ο έλεγχος που διενεργείται σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ), όπως αυτά έχουν ενσωματωθεί στην Ελληνική Νομοθεσία, θα εντοπίζει πάντα ένα ουσιώδες σφάλμα, όταν αυτό υπάρχει. Σφάλματα δύναται να προκύψουν από απάτη ή από λάθος και θεωρούνται ουσιώδη όταν, μεμονωμένα ή αθροιστικά, θα μπορούσε εύλογα να αναμένεται ότι θα επηρέαζαν τις οικονομικές αποφάσεις των χρηστών που λαμβάνονται με βάση τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Οι ελεγκτές σύμφωνα με τα ΔΠΕ ασκούν επαγγελματική κρίση και διατηρούν επαγγελματικό σκεπτικισμό καθ' όλη τη διάρκεια του ελέγχου. Εντοπίζουν και αξιολογούν τους κινδύνους ενύπαρξης ουσιώδους σφάλματος στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, σχεδιάζοντας και διενεργώντας ελεγκτικές διαδικασίες που ανταποκρίνονται στους κινδύνους αυτούς και αποκτούν ελεγκτικά τεκμήρια που είναι επαρκή και κατάλληλα και παρέχουν τη βάση για την θεμελίωση της ελεγκτικής τους γνώμης.

Με τον όρο αποτελεσματικότητα του εξωτερικού ελέγχου εννοούμε ότι ο Ορκωτός Ελεγκτής: α) κατανοεί τις δικλείδες εσωτερικού ελέγχου που σχετίζονται με τον έλεγχο, με σκοπό το σχεδιασμό ελεγκτικών διαδικασιών κατάλληλων για τις περιστάσεις, β) αξιολογεί την καταλληλότητα των λογιστικών αρχών και μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν και το εύλογο των λογιστικών εκτιμήσεων και των σχετικών γνωστοποιήσεων που έγιναν από τη Διοίκηση, και γ) αποφάινεται για την καταλληλότητα της χρήσης της λογιστικής αρχής της συνεχιζόμενης δραστηριότητας (going concern) από τη Διοίκηση και με βάση τα ελεγκτικά τεκμήρια που αποκτήθηκαν αποφάινεται για το αν υπάρχει ουσιώδης αβεβαιότητα σχετικά με γεγονότα ή συνθήκες

που μπορεί να υποδηλώνουν αβεβαιότητα ως προς την ικανότητα της εταιρείας να συνεχίσει τη δραστηριότητά της.

Παρουσιάζονται στην συνέχεια κάποιοι από τους παράγοντες που συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα του εξωτερικού ελέγχου.

3.2 Παράγοντες που συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα του εξωτερικού ελέγχου

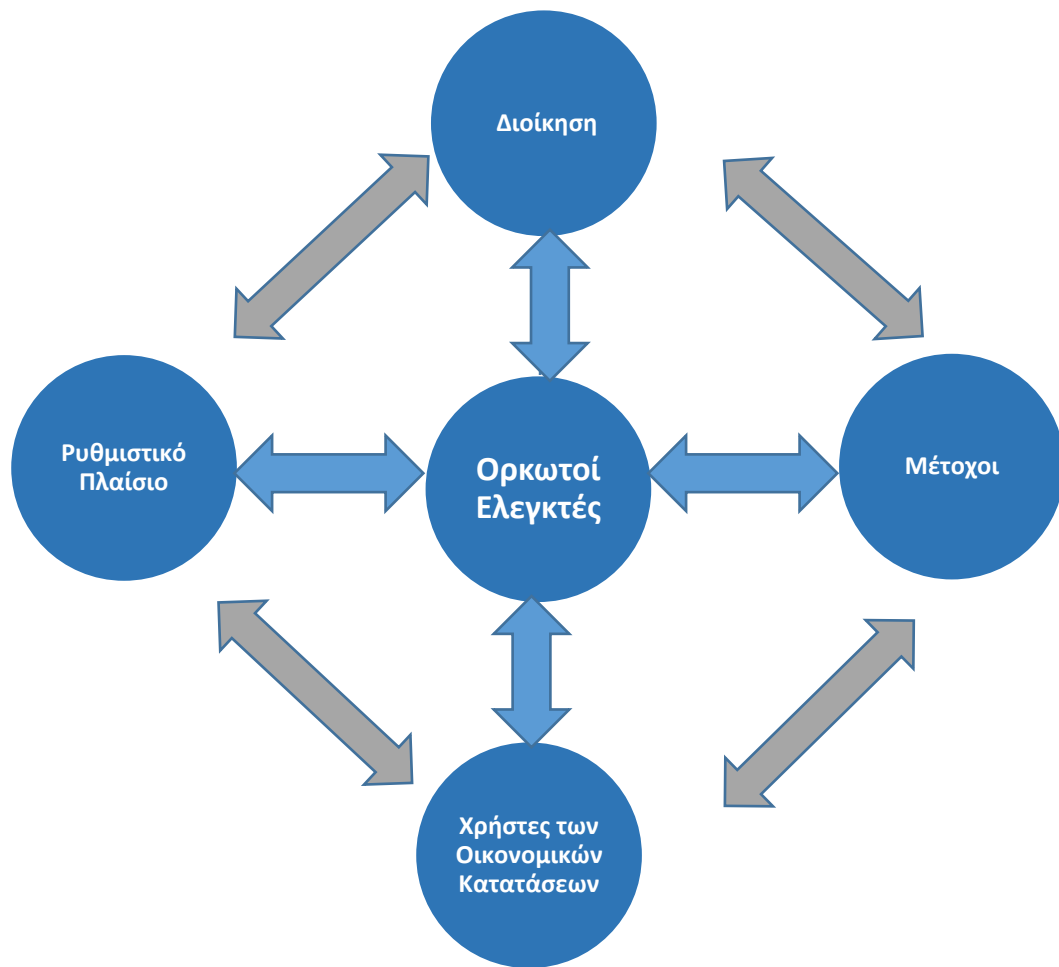
Ο εξωτερικός έλεγχος διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο για την διασφάλιση ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί σωστά και δεν περιέχουν ουσιώδη σφάλματα. Επομένως, έχει ιδιαίτερη σημασία να εξετάσουμε τους παράγοντες που συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα του εξωτερικού ελέγχου.

Οι παράγοντες που θεωρείται ότι επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα του ελέγχου, είναι οι ακόλουθοι:

- ✓ Σύστημα εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης οντότητας
- ✓ Ύπαρξη επιτροπής ελέγχου (Audit Committee)
- ✓ Ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο διοικητικό συμβούλιο και στην επιτροπή ελέγχου
- ✓ Παροχή άλλων διοικητικών υπηρεσιών πέρα των ελεγκτικών
- ✓ Απόλυτη εφαρμογή των διεθνών ελεγκτικών προτύπων από τους ελεγκτές
- ✓ Θητεία ελεγκτών
- ✓ Εκπαίδευση των ορκωτών ελεγκτών κατά τη διάρκεια της θητείας τους
- ✓ Εμπειρία των ελεγκτών σε ελεγχόμενες οντότητες
- ✓ Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4)
- ✓ Η εποπτεία της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών από εποπτικά όργανα

Ωστόσο, εκτός από τους ανωτέρω παράγοντες, οι οποίοι εστιάζουν στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους Ορκωτούς Ελεγκτές και επομένως στην ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, η ποιότητα επιτυγχάνεται καλύτερα μέσα σε ένα περιβάλλον όπου υπάρχει υποστήριξη από τα υπόλοιπα μέρη που συμμετέχουν στην αλυσίδα παραγωγής της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Στο ακόλουθο διάγραμμα απεικονίζεται η αλληλεπίδραση αυτών των μερών⁹³:

⁹³ International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB), (2014). A framework for Audit Quality: Key Elements that create and environment for Audit Quality.

Διάγραμμα 21: Αλληλεπίδραση μερών στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης

3.2.1 Σύστημα εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης οντότητας.

Η αποτελεσματικότητα του εξωτερικού ελέγχου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης επιχείρησης. Οι εσωτερικές δικλείδες αποτελούν μια σειρά από διαδικασίες και μηχανισμούς, τους οποίους χρησιμοποιεί η εταιρεία προκειμένου να σχεδιάσει τις δραστηριότητες της, να τις παρακολουθεί και να διορθώνει τυχόν αποκλίσεις από τον σχεδιασμό.

Όπως μπορούμε να αντιληφθούμε, όσο πιο αξιόπιστο είναι το σύστημα των εσωτερικών δικλείδων της ελεγχόμενης οντότητας, δηλαδή όσο πιο πιθανό είναι το σύστημα αυτό να προλαμβάνει, να εντοπίζει και να διορθώνει τυχόν λάθη στις διαδικασίες της εταιρείας, τόσο περισσότερο μπορεί ο ελεγκτής να βασιστεί σε αυτό και να μειώσει τις ελεγκτικές του διαδικασίες. Ο ελεγκτής προκειμένου να διαπιστώσει εάν οι εσωτερικές δικλείδες της εταιρείας λειτουργούν σωστά, επιλέγει μια μόνο περίπτωση για κάθε εσωτερική δικλείδα και εξετάζει εάν έχει σχεδιαστεί σωστά, πραγματοποιεί

δηλαδή το λεγόμενο «walkthrough». Εφόσον έχει σχεδιαστεί σωστά, στη συνέχεια ελέγχει εάν η εσωτερική δικλείδα αυτή εφαρμόζεται. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται Σχεδιασμός και Εφαρμογή (**Design & Implementation**). Στην αντίθετη περίπτωση, δηλαδή στην περίπτωση που η εσωτερική δικλείδα δεν έχει σχεδιαστεί σωστά, δεν έχει νόημα να εξετάσει το δεύτερο στάδιο, δηλαδή εάν αυτή εφαρμόζεται.

Αφού ολοκληρωθεί η ανωτέρω διαδικασία και διαπιστωθεί ότι η εσωτερική δικλείδα έχει σχεδιαστεί σωστά και εφαρμόζεται, τότε ο ελεγκτής προχωρά σε έλεγχο των εσωτερικών δικλείδων (Test of Controls). Επιλέγει ένα δείγμα περιπτώσεων και εξετάζει τα δύο στάδια που αναφέρθηκαν προηγουμένως, δηλαδή εάν όλες οι περιπτώσεις του δείγματος έχουν σχεδιαστεί σωστά και εάν εφαρμόζονται από την επιχείρηση.

Ο αριθμός του δείγματος εξαρτάται από κάποιους παράγοντες όπως: α) η συχνότητα με την οποία πραγματοποιείται η εσωτερική δικλείδα (control frequency), β) το μέγεθος του πληθυσμού (population size) και γ) η πιθανότητα αστοχίας της εσωτερικής δικλείδας (risk of failure). Εάν ο ελεγκτής διαπιστώσει ότι η εσωτερική δικλείδα έχει σχεδιαστεί σωστά και εφαρμόζεται από την επιχείρηση για όλες τις περιπτώσεις του δείγματος, τότε καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η εσωτερική δικλείδα λειτουργεί αποτελεσματικά (operating effectiveness) με αποτέλεσμα την μείωση των διαδικασιών που χρησιμοποιεί ο ελεγκτής (substantive procedures). Εάν όμως καταλήξει στο αντίθετο συμπέρασμα, δηλαδή στο ότι η εσωτερική δικλείδα είναι αναποτελεσματική (ineffective), τότε δεν μπορεί να βασιστεί σε αυτή και συνεπώς αυξάνει το μέγεθος των ελεγκτικών του διαδικασιών.

Όπως γίνεται αντιληπτό, ένα αξιόπιστο σύστημα εσωτερικών δικλείδων βοηθάει την επιχείρηση να λειτουργεί αποδοτικά και συμβάλλει στην μείωση των ελεγκτικών διαδικασιών καθώς ο ελεγκτής μπορεί να στηριχτεί σε αυτές και να μειώσει τις ελεγκτικές του διαδικασίες.

3.2.2 Ύπαρξη επιτροπής ελέγχου (Audit Committee).

Η Επιτροπή Ελέγχου έχει σαν κύριο ρόλο να βοηθήσει το Διοικητικό Συμβούλιο στις εποπτικές του αρμοδιότητες που αφορούν κυρίως την επάρκεια του εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης των κινδύνων της επιχείρησης, την συμμόρφωση με τους εποπτικούς κανόνες, την επίβλεψη της κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης και την διασφάλιση της εγκυρότητας τους. Ακόμη, ασχολείται με την

επιλογή των εξωτερικών ελεγκτών, την αξιολόγηση της ανεξαρτησίας τους ως προς την ελεγχόμενη οντότητα καθώς και την απόδοση τους (Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης, ΣΕΒ, 2013)⁹⁴.

Συνοπτικά, οι κύριες αρμοδιότητες της Επιτροπής Ελέγχου είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Επιβλέπει τη διαδικασία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης
- ✓ Επιβλέπει την πρόσληψη, την απόδοση και την ανεξαρτησία των εξωτερικών ελεγκτών
- ✓ Παρακολουθεί και ελέγχει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της εταιρείας
- ✓ Επιβλέπει την απόδοση του Εσωτερικού Ελέγχου.
- ✓ Επισκοπεί το σύστημα διαχείρισης των κινδύνων της Εταιρείας

Η Επιτροπή Ελέγχου αναφέρεται στο Διοικητικό Συμβούλιο και υποβάλλει σε αυτό τα πρακτικά των συνεδριάσεων της και την ετήσια έκθεση του έργου της. Ο αριθμός των συνεδριάσεων διαφοροποιείται ανά εταιρεία, ωστόσο μπορεί να αυξηθεί κατόπιν πρόσκλησης του προέδρου της επιτροπής.

Η Επιτροπή Ελέγχου αποτελείται από μέλη που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση των Μετόχων κατόπιν πρότασης του Διοικητικού Συμβουλίου. Συνίσταται από τουλάχιστον δύο (2) μη εκτελεστικά μέλη και ένα (1) ανεξάρτητο μη εκτελεστικό μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου, εκ των οποίων ένα μέλος είναι ο Πρόεδρος της Επιτροπής Ελέγχου. Αξίζει να σημειωθεί ότι είναι υποχρεωτική από την Ελληνική νομοθεσία η ύπαρξη Επιτροπής Ελέγχου σε όλες τις εισηγμένες εταιρείες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (Χ.Α.Α) καθώς και σε εταιρείες Δημοσίου Συμφέροντος (Filos, J. 2019)⁹⁵.

Σύμφωνα με τους Francis, J., Michas, P., & Yu, M. (2012)⁹⁶, όσο μεγαλύτερη είναι η εξειδίκευση της Επιτροπής Ελέγχου, τόσο περισσότερο οι επιχειρήσεις μπορούν να λειτουργούν με διαφάνεια. Επομένως επιδιώκουν αυτή την εξειδίκευση από τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου. Ακόμη, σύμφωνα με τους Ghafraan, C., & Sullivan, N. (2017)⁹⁷, η μεγαλύτερη εξειδίκευση βελτιώνει την αποδοτικότητα της Επιτροπής Ελέγχου και κατ' επέκταση την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, η οποία αντικατοπτρίζεται στην

⁹⁴ Ελληνικός Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης, ΣΕΒ, Οκτώβριος 2013, σελ.8-9.

⁹⁵ Filos, J. (2019). Audit Committees and Financial Reporting Quality: An Examination of Status in Greek Companies, *Corporate Governance: Search for the Advanced Practices*, p. 77-78.

⁹⁶ Francis, J., Michas, P., & Yu, M. (2012). Office Size of Big 4 Auditors and Client Restatements. *Contemporary Accounting Research*.

⁹⁷ Ghafraan, C., & Sullivan, N. (2017). 'The impact of audit committee expertise on audit quality: evidence from UK audit fees', *British accounting review*, 49 (6), pp. 578-593.

υψηλότερη αμοιβή που λαμβάνουν οι εξωτερικοί ελεγκτές. Η μεγαλύτερη εξειδίκευση της Επιτροπής Ελέγχου είναι περισσότερο σημαντική για την βελτίωση της ποιότητας του ελέγχου για τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες που είναι πιο μικρές σε μέγεθος καθώς οι μεγαλύτερες εταιρείες παρουσιάζουν μεγαλύτερη διαφάνεια λόγω του μεγέθους τους.

3.2.3 Ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Ελέγχου.

Η αρμοδιότητα του Διοικητικού Συμβουλίου είναι να αποφασίζει για κάθε πράξη ή ενέργεια που αφορά τη Διοίκηση της επιχείρησης, τη διαχείριση των περιουσιακών της στοιχείων και την πραγμάτωση του σκοπού της.

Η ύπαρξη στο Διοικητικό Συμβούλιο ανεξάρτητων μελών είναι πολύ σημαντική καθώς τα μέλη αυτά είναι σε θέση να αμφισβητούν τις αποφάσεις της διοίκησης. Με αυτό τον τρόπο, επιτυγχάνεται η προστασία των συμφερόντων των μετόχων καθώς επίσης και των λοιπών εταίρων.

Σε εταιρείες όπου υπάρχει διάχυση μεριδίων, βασική επιδίωξη των ανεξάρτητων αυτών εκπροσώπων είναι να καθίστανται τα μέλη της διοίκησης υπόλογα προς τους μετόχους. Στην αντίθετη περίπτωση, όπου υπάρχει συγκέντρωση μεριδίων, η προσοχή εστιάζεται περισσότερο στην εξασφάλιση του ότι η εταιρεία θα λειτουργεί με τρόπο που να λαμβάνει επαρκώς υπόψη τα συμφέροντα των μειοψηφούντων μετόχων. Και στις δύο ανωτέρω περιπτώσεις, δίνεται έμφαση στην προστασία των τρίτων μερών.

Σύμφωνα με τον Ν. 4449/2017 (Α'7)⁹⁸ που δημοσιεύτηκε και τέθηκε σε ισχύ στις 24 Ιανουαρίου 2017 και συγκεκριμένα το άρθρο 44, εισάγει νέες διατάξεις για τη σύσταση, τη δομή και τη στελέχωση της επιτροπής ελέγχου. Κάθε οντότητα δημοσίου συμφέροντος οφείλει να διαθέτει Επιτροπή Ελέγχου, η οποία να αποτελείται από τρία τουλάχιστον μέλη. Η Επιτροπή Ελέγχου μπορεί να αποτελεί μια ανεξάρτητη επιτροπή ή μια επιτροπή που να αποτελείται αποκλειστικά από μη εκτελεστικά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου και από μέλη που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση των μετόχων της ελεγχόμενης οντότητας.

Ως μέλη που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση των μετόχων μπορεί να είναι τα ανεξάρτητα μέλη από το Διοικητικό Συμβούλιο ή πρόσωπα που δεν είναι μέλη του

⁹⁸ Ν. 4449/2017 Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις, άρθρο 44.

Διοικητικού Συμβουλίου αλλά πληρούν τις διατάξεις περί ανεξαρτησίας του Ν.3016/2002 (Α΄110)⁹⁹. Επίσης, ως μη εκτελεστικά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου μπορεί να είναι και τα ανεξάρτητα μέλη.

Η ανωτέρω σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου συνάδει με την υποχρέωση που προκύπτει από τον Ν. 3016/2002 άρθρο 7 παρ. 2, σύμφωνα με τον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές μπορεί να επιβλέπονται από ένα έως τρία μη εκτελεστικά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής Ελέγχου ορίζεται είτε από τα μέλη της ή είτε εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση των μετόχων της ελεγχόμενης οντότητας και είναι ανεξάρτητος από αυτή. Τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου θα πρέπει να έχουν επαρκείς γνώσεις στον τομέα στον οποίο δραστηριοποιείται η εταιρεία και τουλάχιστον ένα μέλος της Επιτροπής να είναι ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή να διαθέτει επαρκή γνώση στα αντικείμενα της ελεγκτικής και λογιστικής.

3.2.4 Παροχή άλλων μη ελεγκτικών υπηρεσιών.

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές εκτός από ελεγκτικές υπηρεσίες μπορούν να προσφέρουν και άλλες υπηρεσίες στις ελεγχόμενες οντότητες, όπως υπηρεσίες φορολογικού ελέγχου ή συμβουλευτικές υπηρεσίες. Σύμφωνα με τον Ν. 3148/2003 (Α΄136) άρθρο 12 παρ. 3¹⁰⁰, η ελεγκτική εταιρεία στην οποία ανήκει ο ελεγκτής που διενεργεί τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων μιας ελεγχόμενης οντότητας η οποία είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο ή θυγατρικών αυτής, δεν επιτρέπεται να παρέχει οποιαδήποτε υπηρεσία από την οποία δημιουργείται αμοιβαιότητα συμφερόντων.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του ΕΕ Κανονισμού 537/2014, παραδείγματα τέτοιων σχέσεων αμοιβαιότητας είναι τα ακόλουθα: α) υπηρεσίες φορολογικές που σχετίζονται με κατάρτιση φορολογικών δηλώσεων, φόρο μισθοδοσίας, τελωνιακούς δασμούς, υπολογισμό άμεσων και έμμεσων φόρων, παροχή φορολογικών συμβουλών καθώς και κρατικές ενισχύσεις και φορολογικά κίνητρα, β) υπηρεσίες που περιλαμβάνουν την συμμετοχή στην διαδικασία λήψης αποφάσεων από την ελεγχόμενη εταιρεία, γ) τήρηση λογιστικών βιβλίων (bookkeeping) & παροχή λογιστικών υπηρεσιών, δ) υπηρεσίες μισθοδοσίας ε) υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου (internal audit), στ) νομικές υπηρεσίες,

⁹⁹ Ν. 3016/2017 (Α΄110) Εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις, άρθρο 7, παρ. 2.

¹⁰⁰ Ν. 3148/2003 (Α΄136), ΕΛΤΕ, αντικατάσταση και συμπλήρωση των διατάξεων για τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος και άλλες διατάξεις, άρθρο 12, παρ. 3.

ζ) εκπόνηση μελετών, αναλογιστικών μελετών, αποτιμήσεων ή εκτιμήσεων τα αποτελέσματα των οποίων εισάγονται απευθείας στα λογιστικά βιβλία της επιχείρησης ως λογιστικές εγγραφές ή ενσωματώνονται στις λογιστικές καταστάσεις, η) υπηρεσίες που σχετίζονται με την χρηματοδότηση, την κεφαλαιακή δομή και κατανομή καθώς και την επενδυτική στρατηγική της ελεγχόμενης οντότητας, θ) υπηρεσίες ανθρώπινου δυναμικού, ι) προώθηση, διαπραγμάτευση ή αναδοχή μετοχών της ελεγχόμενης οντότητας,

Από τα ανωτέρω παραδείγματα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι υπηρεσίες που δεν επιτρέπεται να προσφέρουν οι ελεγκτικές εταιρείες αφορούν κυρίως τη χρηματοδότηση επενδύσεων, το στρατηγικό σχεδιασμό, την πρόσληψη προσωπικού καθώς επίσης και την παροχή υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου. Ο λόγος που δεν επιτρέπεται η παροχή αυτών των υπηρεσιών στην ελεγχόμενη επιχείρηση είναι διότι μειώνουν την ανεξαρτησία των εξωτερικών ελεγκτών και κατ' επέκταση επηρεάζεται η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου.

Η επαρκή γνωστοποίηση των μη ελεγκτικών υπηρεσιών που παρέχεται στο προσάρτημα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, καθώς επίσης και η διατήρηση επαγγελματικής συμπεριφοράς από τους εξωτερικούς ελεγκτές και γενικότερα η τήρηση του Κώδικα Δεοντολογίας (Code of Ethics) αποτελούν παράγοντες που μπορούν να μειώσουν τον κίνδυνο επηρεασμού της ανεξαρτησίας του ελεγκτή και την ποιότητα του ελέγχου. Ένας ακόμη παράγοντας που συμβάλλει στην επίτευξη αυτού του στόχου, είναι το θεσμικό και νομικό πλαίσιο της χώρας στην οποία δραστηριοποιείται η επιχείρηση.

Η από κοινού παροχή από τον ελεγκτή ελεγκτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών αυξάνει την γνώση του ελεγκτή για την ελεγχόμενη επιχείρηση και επιτρέπει τον καλύτερο σχεδιασμό του ελεγκτικού έργου, το οποίο οδηγεί σε αύξηση της ποιότητας του ελέγχου. Η αξιοποίηση επιπλέον πληροφοριών πέρα από τις λογιστικές πληροφορίες είναι βασική για την διεξαγωγή του ελέγχου.

Οι ελεγκτές θα πρέπει να έχουν γνώσεις φορολογικές, νομικές, χρηματοοικονομικές και συμβουλευτικές, οι οποίες συμβάλλουν ώστε η ελεγκτική ομάδα να επιτύχει τους ελεγκτικούς στόχους. Ακόμη, οι εταιρείες που παρέχουν ελεγκτικές αλλά και μη ελεγκτικές υπηρεσίες εντείνουν τον ανταγωνισμό της αγοράς και αυτό οδηγεί σε μειωμένα κόστη με αποτέλεσμα οι ελεγκτικές εταιρείες να λειτουργούν πιο αποδοτικά και να παρέχουν καλύτερης ποιότητας υπηρεσίες (Carmona, P., Momparler, A., & Lassala, C. (2015)).

Ακόμη, σύμφωνα με την έρευνα των Alexander, D., & Hay, D. (2013)¹⁰¹, οι μη ελεγκτικές υπηρεσίες που παρέχονται από τις ελεγκτικές εταιρείες διακρίνονται σε επαναλαμβανόμενες (recurring), όπως είναι για παράδειγμα οι φορολογικές υπηρεσίες και σε μη επαναλαμβανόμενες (non-recurring), όπως είναι οι συμβουλευτικές. Από την έρευνα αυτή διαπιστώθηκε ότι η παροχή μη επαναλαμβανόμενων υπηρεσιών δεν συνδέεται με τις ελεγκτικές αμοιβές. Αντιθέτως, θετική συσχέτιση υπάρχει όταν παρέχονται επαναλαμβανόμενες υπηρεσίες ή όταν παρέχονται και τα δύο είδη υπηρεσιών ταυτόχρονα.

3.2.5 Απόλυτη εφαρμογή των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων από τους ελεγκτές.

Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΕΠ) εκδόθηκαν το 2009 από το Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης (International Auditing and Assurance Standards Board) της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (International Federation of Accountants). Το 2010 μεταφράστηκαν στα ελληνικά από το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ) κατ' εξουσιοδότηση της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ).

Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου απαιτούν από τον Ελεγκτή να αποκτά εύλογη διασφάλιση για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις ως σύνολο είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη σφάλματα, που οφείλονται σε απάτη ή λάθος. Η εύλογη διασφάλιση επιτυγχάνεται όταν ο ελεγκτής έχει αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα αποδεικτικά στοιχεία, για τη μείωση του ελεγκτικού κινδύνου σε ένα αποδεκτά χαμηλό επίπεδο.

Με τον όρο ελεγκτικός κίνδυνος νοείται ο κίνδυνος ο ελεγκτής να εκφράσει μια μη ενδεδειγμένη γνώμη όταν οι οικονομικές καταστάσεις είναι ουσιωδώς εσφαλμένες. Ωστόσο, εύλογη διασφάλιση δεν σημαίνει ένα απόλυτο επίπεδο διασφάλισης, διότι υπάρχουν ενδογενείς περιορισμοί στον έλεγχο που έχουν ως αποτέλεσμα τα περισσότερα από τα αποδεικτικά στοιχεία, βάσει των οποίων ο ελεγκτής καταλήγει στα συμπεράσματα του και σχηματίζει τη γνώμη του, να είναι πειστικά αλλά όχι αδιάψευστα.

Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ) περιλαμβάνουν τους αντικειμενικούς στόχους, τις απαιτήσεις, την εφαρμογή, καθώς και το επεξηγηματικό υλικό, που είναι σχεδιασμένα να υποστηρίζουν τον ελεγκτή στην απόκτηση εύλογης διασφάλισης. Τα

¹⁰¹ Alexander, D., & Hay, D. (2013). "The effects of recurring and non-recurring non-audit services on auditor independence", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 28 Issue: 5, pp.407-425.

ΔΠΕ απαιτούν από τον ελεγκτή να ασκεί επαγγελματική κρίση και να διατηρεί επαγγελματικό σκεπτικισμό σε ολόκληρο το σχεδιασμό και την εκτέλεση του ελέγχου και βασιζόμενος στην κατανόηση της οντότητας και του περιβάλλοντός της, συμπεριλαμβανομένων των εσωτερικών δικλίδων αυτής, μεταξύ άλλων:

- ✓ Να εντοπίζει και να εκτιμά τους κινδύνους από ένα ουσιώδες σφάλμα (είτε οφείλεται σε απάτη ή σε λάθος),
- ✓ Να αποκτά επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια σχετικά με την ύπαρξη σημαντικών σφαλμάτων, μέσω του σχεδιασμού και της εφαρμογής κατάλληλων μέτρων αντίδρασης στους κινδύνους που εκτιμήθηκαν
- ✓ Να σχηματίζει μια γνώμη για τις οικονομικές καταστάσεις με βάση τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τα αποκτηθέντα ελεγκτικά τεκμήρια

Η απόλυτη εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (ΔΕΠ) από τους Ορκωτούς Ελεγκτές θεωρείται ένας πολύ σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Όπως γίνεται αντιληπτό, ο εξωτερικός έλεγχος βασίζεται στα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου τα οποία ουσιαστικά αποτελούν το θεμέλιο πάνω στο οποίο στηρίζεται η ελεγκτική μεθοδολογία (audit methodology).

Με τον όρο ελεγκτική μεθοδολογία, εννοούμε όλα εκείνα τα στάδια που ο ακολουθεί ο ελεγκτής προκειμένου να διεξάγει τον έλεγχο μιας επιχείρησης. Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου βοηθάνε τον ελεγκτή προκειμένου να ελέγξει τους λογαριασμούς που περιλαμβάνονται στις οικονομικές καταστάσεις. Του παρέχουν καθοδήγηση (guidance) ανά λογαριασμό και λειτουργούν συνδυαστικά με την επαγγελματική κρίση (professional judgment) και τον επαγγελματικό σκεπτικισμό (professional skepticism) του ελεγκτή.

Επομένως, όσο περισσότερο ο Ελεγκτής γνωρίζει και εφαρμόζει πιστά τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, τόσο περισσότερο αυξάνεται η ποιότητα και η αξιοπιστία του εξωτερικού ελέγχου. Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου παρέχουν στον ελεγκτή μια βάση στην οποία μπορεί να ανατρέχει και να στηρίζεται προκειμένου να πραγματοποιηθούν όλες οι ελεγκτικές διαδικασίες που είναι απαραίτητες προκειμένου να ολοκληρωθεί ο έλεγχος. Ένας έλεγχος που διεξάγεται σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και τις σχετικές απαιτήσεις του Κώδικα Δεοντολογίας, καθιστά ικανό τον ελεγκτή να σχηματίζει την γνώμη του για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί από κάθε ουσιώδη άποψη, σύμφωνα με το εφαρμοστέο πλαίσιο χρηματοοικονομικής αναφοράς.

3.2.6 Θητεία ελεγκτών.

Ένας ακόμη παράγοντας που επηρεάζει την ποιότητα των εξωτερικού ελέγχου είναι η θητεία των ελεγκτών. Σύμφωνα με την έρευνα των Achyarsyah, P. & Molina (2014)¹⁰², με τον όρο θητεία των ελεγκτών νοείται η χρονική διάρκεια κατά την οποία ο ελεγκτής παρέχει ελεγκτικές υπηρεσίες σε μια εταιρεία έχοντας συνάψει με αυτή σχετική σύμβαση (contractual relationship).

Σύμφωνα με τους Ghosh and Moon (2005)¹⁰³, όσο μεγαλύτερη είναι η θητεία των ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα, τόσο καλύτερη είναι η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Αυτό συμβαίνει επειδή οι ελεγκτές κατανοούν καλύτερα το περιβάλλον της επιχείρησης, των δραστηριοτήτων της και του συστήματος εσωτερικών δικλίδων. Επομένως, έχοντας αποκτήσει μια πιο καλή εικόνα της εταιρείας, η έκθεση ελέγχου που θα εκδώσει ο ελεγκτής είναι λογικό ότι θα είναι πιο ορθή και πιο ολοκληρωμένη. Την ίδια άποψη ενστερνίζονται και οι Bamber, M., & Venkataraman, I. (2007)¹⁰⁴, σύμφωνα με τους οποίους όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών σε μια ελεγχόμενη εταιρεία, τόσο αυξάνεται και η ποιότητα του ελέγχου.

Ωστόσο, όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας του ελεγκτή σε μια ελεγχόμενη οντότητα, τόσο μειώνεται η ανεξαρτησία του ελεγκτή. Ο ελεγκτής αποκτά οικειότητα με την ελεγχόμενη οντότητα και πολλές φορές αναπτύσσει φιλικές σχέσεις με τα μέλη της Διοίκησης. Επομένως, ο ελεγκτής (ως φυσικό πρόσωπο και όχι σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας) θα πρέπει να αλλάζει μετά από κάποιο χρονικό διάστημα για να μην χάνει την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του (Ghosh, A., & Moon, D. (2005)).

Ακόμη, σύμφωνα με την έρευνα των Daniels, B. & Booker, Q. (2011)¹⁰⁵, η οποία εξετάζει την αντίληψη των τραπεζικών υπαλλήλων/δανειοδοτών αναφορικά με την ανεξαρτησία του ελεγκτή και την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου σε σχέση με την διάρκεια της θητείας του στην ελεγχόμενη οντότητα, διαπιστώθηκε ότι όταν η εταιρεία ακολουθεί μια πολιτική αλλαγής ελεγκτή μετά από κάποια χρόνια, αυτό ενισχύει την αντίληψη των δανειοδοτών ως προς την ανεξαρτησία του ελεγκτή αλλά δεν ενισχύει την

¹⁰² Achyarsyah, P. & Molina (2014). «Audit Firm Tenure, Audit Firm Size and Audit Quality», *Global Journal of Business and Social Science Review*, Vol. 2(4), p. 69-76.

¹⁰³ Ghosh, A. & Moon, D. (2005). Auditor tenure and perception of audit quality, *The Accounting Review*, Vol. 80 No. 1, p. 585.

¹⁰⁴ Bamber, M., & Venkataraman, I. (2007). Auditors' identification with their clients and its effect on auditors' objectivity", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol. 26, Issue: 2, pp. 1-24.

¹⁰⁵ Daniels, B. & Booker, Q. (2011). The effects of audit firm rotation on perceived auditor independence and audit quality, *Volume 23, Issue 1*, p. 78-82.

αντίληψη τους ως προς την ποιότητα του ελέγχου. Καθώς η εναλλαγή ελεγκτή επηρεάζει θετικά την αντίληψη των δανειοδοτών ως προς την ανεξαρτησία του ελεγκτή, οι εταιρείες δημοσίου συμφέροντος, οι οποίες έχουν τον ίδιο Ορκωτό Ελεγκτή για πολλά συνεχόμενα χρόνια, προτείνεται να εξετάσουν το ενδεχόμενο να υιοθετήσουν μια πολιτική αλλαγής ελεγκτή μετά από κάποια χρόνια.

Προκειμένου να αποφασίσουν εάν θα πραγματοποιήσουν την αλλαγή αυτή, θα πρέπει να σταθμίσουν εάν τα οφέλη (μεγαλύτερη αντίληψη ανεξαρτησίας) υπερτερούν έναντι του κόστους (π.χ υψηλότερη ελεγκτική αμοιβή, διάχυση γνώσης). Ωστόσο, θα πρέπει να τονιστεί, ότι τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής αφορούν μόνο τους δανειοδότες, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, και δεν μπορούν να γενικευτούν σε περισσότερες ομάδες (π.χ επενδυτές, χρηματοοικονομικούς αναλυτές, μέλη της Επιτροπής Ελέγχου), καθώς τα αποτελέσματα ενδεχομένως να διαφέρουν.

Ένας ακόμη λόγος που εξηγεί γιατί θα ήταν καλό να υπάρχει αλλαγή του ελεγκτή μετά από κάποια χρόνια είναι ότι μπορεί να μην είναι σε θέση να εντοπίσει κάποια σφάλματα στις οικονομικές καταστάσεις, όταν για παράδειγμα ακολουθεί συνέχεια τον ίδιο τρόπο για την επιλογή ενός δείγματος. Αυτό θα μπορούσε να ξεπεραστεί με την αλλαγή ελεγκτή.

3.2.7 Εκπαίδευση ορκωτών ελεγκτών κατά τη διάρκεια της θητείας τους.

Η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι ελεγκτές κατά την διάρκεια της θητείας τους αποτελεί ένα παράγοντα που συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Είναι σημαντικό οι ελεγκτές να διατηρούν υψηλό επίπεδο γνώσεων ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς και ειδικότερα στις ανάγκες των επιχειρήσεων που τους έχουν επιλέξει για να τους παρέχουν ελεγκτικές υπηρεσίες. Οι Ελεγκτές προκειμένου να μπορούν να ελέγξουν αποτελεσματικά την ελεγχόμενη οντότητα, πρέπει να έχουν επικαιροποιημένες γνώσεις πάνω στα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (Greek GAAP), τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (IFRS) ή κάποιο άλλο λογιστικό πρότυπο, εάν η εταιρεία δραστηριοποιείται σε κάποια άλλη χώρα εκτός της Ελλάδας. Επίσης, θα πρέπει να διαθέτουν πολύ καλή γνώση του νομοθετικού πλαισίου της χώρας.

Έρευνες αναφορικά με την επαγγελματική κρίση του ελεγκτή και την λήψη αποφάσεων καταδεικνύουν ότι η ποιότητα του ελέγχου επηρεάζεται από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του Ελεγκτή, όπως για παράδειγμα η εξειδίκευση, η ικανότητα, το

προφίλ κινδύνου που έχει, οι γνώσεις (cognitive style) και η ανεξαρτησία του. Η έρευνα των Gul, F. Wu, D. and Yang, Z. (2013)¹⁰⁶, συνδέει κάποια προσωπικά χαρακτηριστικά όπως είναι η εκπαίδευση του ελεγκτή, το φύλο, η επαγγελματική του εμπειρία σε μια Big4 εταιρεία, η βαθμίδα και οι πολιτικές του πεποιθήσεις με την ποιότητα του ελέγχου, υποθέτοντας ότι τα χαρακτηριστικά αυτά συνδέονται με ένα ή περισσότερα από τα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με την κρίση του ελεγκτή και την λήψη αποφάσεων.

Σύμφωνα με την ανωτέρω έρευνα, η επίδραση του Ορκωτού Ελεγκτή στην ποιότητα ελέγχου μπορεί να εξηγηθεί εν μέρει από τα προσωπικά χαρακτηριστικά κάθε ελεγκτή. Την σπουδαιότητα των προσωπικών χαρακτηριστικών του Ορκωτού Ελεγκτή, ατομικά και όχι σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας (είτε Big4 είτε Non-Big4), έχουν τονίσει και οι Nelson, M. & Tan, H. στην έρευνα τους. Συγκεκριμένα, αναφέρουν ότι οι Ορκωτοί Ελεγκτές προκειμένου να σχηματίσουν την ελεγκτική τους γνώμη, πραγματοποιούν ένα πλήθος διαδικασιών, όπου τα προσωπικά χαρακτηριστικά τους, όπως οι ικανότητες ή η προσωπικότητα τους, επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου (Nelson, M. & Tan, H., 2005).

Ακόμη, οι DeFond και Francis (2005)¹⁰⁷, υποστηρίζουν την άποψη, ότι η ποιότητα του ελέγχου θα πρέπει να εξετάζεται όχι σε επίπεδο εταιρείας αλλά σε επίπεδο ελεγκτή. Εάν και τα προσωπικά χαρακτηριστικά των ελεγκτών μπορούν να επηρεάσουν το αποτέλεσμα του ελέγχου, οι ελεγκτικές εταιρείες έχουν εσωτερικές δικλίδες αναφορικά με την ποιότητα (quality-control mechanisms), οι οποίες περιορίζουν την επίδραση των προσωπικών χαρακτηριστικών. Οι δικλίδες αυτές περιλαμβάνουν την τυποποίηση των ελεγκτικών διαδικασιών και αποφάσεις αναφορικά με τον κίνδυνο το σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης οντότητας να μην λειτουργεί αποτελεσματικά και τον καθορισμό του επιπέδου σημαντικότητας (Jeppesen, 2007)¹⁰⁸.

Συμπέρασμα της έρευνας των Gul, F., Wu, D. and Yang, Z., είναι ότι οι ελεγκτές που κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης τους στο πανεπιστήμιο είχαν επηρεαστεί από τον δυτικό τρόπο σκέψης στη λογιστική επιστήμη (Western accounting systems) είναι πιο συντηρητικοί (conservative) σε σχέση με τους ελεγκτές που έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών ή ανώτερο πτυχίο, οι οποίοι είναι περισσότερο προοδευτικοί (aggressive).

¹⁰⁶ Gul, F., Wu, D. & Yang, Z. (2013). Do Individual Auditors Affect Audit Quality? The Accounting Review, Vol. 88, No.6, p.1993-2023.

¹⁰⁷ DeFond, M. & Francis J. (2005). Audit research after Sarbanes-Oxley, Auditing: A Journal of Practice & Theory 24 (Supplement): 5-30.

¹⁰⁸ Jeppesen, L. (2007). Organizational risk in large audit firms, Managerial Auditing Journal 22 (6): 590-603

Αυτό μπορεί να οφείλεται στην αντίληψη που απέκτησαν κατά την διάρκεια της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τους, ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να μειώνουν την ασυμμετρία στην πληροφόρηση μεταξύ των επενδυτών και εκείνων που κατέχουν εσωτερική πληροφόρηση (insiders).

Ακόμη, σύμφωνα με τον Francis (2004)¹⁰⁹, οι ελεγκτές που έχουν επαγγελματική εμπειρία σε μια πολυεθνική εταιρεία (Big4) τείνουν να είναι πιο συντηρητικοί. Η διαπίστωση αυτή συνάδει με το συμπέρασμα ότι οι Big4 εταιρείες είναι γενικά πιο συντηρητικές σε σχέση με τις μικρότερες σε μέγεθος ελεγκτικές εταιρείες. Η επαγγελματική κρίση και οι αποφάσεις των ελεγκτών μπορεί είτε να επηρεάζονται από το περιβάλλον της Big4 εταιρείας στην οποία εργάζονται, το οποίο είναι συντηρητικό, είτε μπορεί οι ελεγκτές να είναι από την φύση τους συντηρητικοί.

Σύμφωνα με τους Dunn, K., Mayhew, B. & Morsfield, S. (2004)¹¹⁰, η εξειδίκευση μιας ελεγκτικής εταιρείας σε ένα κλάδο προσθέτει αξία στην ελεγχόμενη οντότητα. Αυτό παρατηρείται ειδικότερα σε εταιρείες μη ρυθμιζόμενες από αυστηρά νομοθετικά πλαίσια (unregulated industries), μέσα από την αυξημένη ποιότητα των πληροφοριών των γνωστοποιήσεων ή αλλιώς του προσαρτήματος των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (disclosure quality).

Αντιθέτως, αναφορικά με εταιρείες που είναι ρυθμιζόμενες από αυστηρή νομοθεσία (regulated industries), όπως για παράδειγμα επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα τηλεπικοινωνιών ή ενέργειας, διαπιστώθηκε ότι δεν υπάρχει καμία συσχέτιση ανάμεσα στην εξειδίκευση της ελεγκτικής εταιρείας και την ποιότητα των πληροφοριών που παρέχονται στις σημειώσεις των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

¹⁰⁹ Francis J. (2004). What do we know about audit quality? The British Accounting Review 36 (4), p. 345-368.

¹¹⁰ Dunn, K., Mayhew, B. & Morsfield, S. (2004). Auditor Industry Specialization and Client Disclosure Quality, Review of Accounting Studies, 9, p.35-58.

3.2.8 Εμπειρία και εξειδίκευση των ελεγκτών σε ένα συγκεκριμένο κλάδο.

Η εμπειρία των ελεγκτών σε ελεγχόμενες οντότητες αποτελεί ένα παράγοντα που ασκεί σημαντική επίδραση στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Η εξειδίκευση και εμπειρία των Ορκωτών Ελεγκτών σε εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε ένα συγκεκριμένο κλάδο, αποτελεί ένα επιθυμητό χαρακτηριστικό καθώς οι ελεγκτές αποκτούν περισσότερες γνώσεις και εμπειρία και ενδεχομένως έχουν αντιμετωπίσει και χειριστεί σύνθετα θέματα που έχουν ανακύψει κατά την διάρκεια των ελέγχων εταιρειών από έναν συγκεκριμένο κλάδο. Αυτό συμβάλλει στο να είναι οι ελεγκτές πιο προετοιμασμένοι και έμπειροι σε μετέπειτα ελέγχους.

Η εξειδίκευση του Ελεγκτή πάνω σε ένα κλάδο χτίζεται μέσω της εμπειρίας που αποκτά από τον έλεγχο οντοτήτων που λειτουργούν στον ίδιο κλάδο, μέσω της εκπαίδευσης που λαμβάνει και μέσω κάποιων σεμιναρίων ή μαθημάτων που ενδεχομένως παρακολουθεί. Τα πλεονεκτήματα που αποκτώνται από την εξειδίκευση είναι η μεγαλύτερη κατανόηση που αποκτά σε θέματα που αφορούν την εταιρεία και επομένως την καλύτερη πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων μερών και την εύρεση τυχόν λαθών στις οικονομικές καταστάσεις. Αυτό με τη σειρά του συμβάλλει στην αύξηση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων.

Ωστόσο, αξίζει να σημειώσουμε ότι η εξειδίκευση σε ένα συγκεκριμένο κλάδο στερεί από τον ελεγκτή την δυνατότητα να διευρύνει τις γνώσεις του σε άλλους τομείς και ενδεχομένως τον εμποδίζει να δει κάποια θέματα από άλλη οπτική. Είναι σημαντικό οι ελεγκτές να αποκτούν εμπειρία μέσα από τον έλεγχο εταιρειών που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικούς κλάδους, όπως για παράδειγμα βιομηχανικές εταιρείες, ναυτιλιακές, τράπεζες, ασφαλιστικές. Αυτό συμβάλλει στο να διευρύνουν τους ορίζοντες τους κατανοώντας το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται οι εταιρείες αυτές, εξετάζοντας κάποιους διαφορετικούς λογιστικούς χειρισμούς και συγκρίνοντας τις ιδιαιτερότητες των εταιρειών αυτών.

Σύμφωνα με την έρευνα του Krishnan, J. (2005)¹¹¹, η οποία εξετάζει την σχέση ανάμεσα στον ανταγωνισμό ενός κλάδου και την συγκέντρωση μεριδίου αγοράς από τις ελεγκτικές εταιρείες, διαπιστώθηκε ότι όσο περισσότερο ανταγωνιστικός είναι ο κλάδος, τόσο μικρότερη είναι η συγκέντρωση μεριδίου αγοράς από μια ελεγκτική εταιρεία. Ακόμη, διαπιστώθηκε ότι ο ανταγωνισμός των εταιρειών μέσα σε ένα κλάδο

¹¹¹ Krishnan, J. (2005). Client industry competition and auditor industry concentration, Journal of Contemporary Accounting and Economics 1, p. 171-192.

μπορεί να οδηγήσει κάποιες επιχειρήσεις να αναζητήσουν Ορκωτούς Ελεγκτές που δεν ελέγχουν άλλες ανταγωνιστικές εταιρείες του ίδιου κλάδου, από φόβο μήπως διαρρεύσουν εμπιστευτικές πληροφορίες στους ανταγωνιστές.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έρευνα του Minutti-Meza, M. (2013)¹¹², η οποία εξετάζει την εξειδίκευση των ελεγκτών σε ένα κλάδο ως δείκτη για την ποιότητα ελέγχου. Ειδικότερα, η εξειδίκευση του ελεγκτή μετρήθηκε στην έρευνα αυτή με βάση το μερίδιο αγοράς της ελεγκτικής εταιρείας στον συγκεκριμένο κλάδο. Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι το μερίδιο αγοράς δεν είναι αξιόπιστος δείκτης για την μέτρηση της ποιότητας ελέγχου καθώς μια ελεγκτική εταιρεία μπορεί να έχει μεγάλη εξειδίκευση σε ένα συγκεκριμένο κλάδο ακόμα και αν το μερίδιο αγοράς της σε αυτόν είναι μικρό.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έρευνα των Mayhew, B, & Wilkins, M. (2002)¹¹³, η οποία εξετάζει την εξειδίκευση των ελεγκτών σε ένα κλάδο σαν μια στρατηγική διαφοροποίησης από τις ελεγκτικές εταιρείες. Οι ελεγκτικές εταιρείες προσπαθούν να αποκτήσουν εξειδίκευση προκειμένου να διαφοροποιηθούν από τον ανταγωνισμό. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, το μερίδιο αγοράς μιας ελεγκτικής εταιρείας παρέχει ένα μέτρο για τον βαθμό που μια ελεγκτική εταιρεία έχει καταφέρει να διαφοροποιηθεί από τις υπόλοιπες.

Διαπιστώθηκε ότι όσο οι ελεγκτικές εταιρείες αποκτούν εξειδίκευση σε ένα κλάδο (η οποία μετρήθηκε από το μερίδιο αγοράς της στον συγκεκριμένο κλάδο), τόσο περισσότερο αναπτύσσουν οικονομίες κλίμακας ως προς το κόστος, δηλαδή το κόστος τους μειώνεται. Ωστόσο, η διαφοροποίηση από τους ανταγωνιστές τους λόγω της εξειδίκευσης που έχουν αποκτήσει, τους δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα με αποτέλεσμα να χρεώνουν μεγαλύτερες αμοιβές (fee premiums) στους πελάτες τους.

Ακόμη, σύμφωνα με τους Numan, W., & Willekens M. (2012)¹¹⁴, οι ελεγκτικές εταιρείες αποκτούν εξειδίκευση σε συγκεκριμένους κλάδους προκειμένου να δημιουργήσουν συγκριτικό πλεονέκτημα στον ελεγκτικό χώρο και να ανταγωνίζονται ως προς την αμοιβή. Οι ελεγκτικές που έχουν επιτύχει εξειδίκευση σε κάποιο κλάδο, αποκτούν επιπλέον αμοιβές (fee premiums) και αυτό με την σειρά του αποτελεί κίνητρο

¹¹² Minutti-Meza, M., (2013). Does Auditor Industry Specialization Improve Audit Quality? *Journal of Accounting Research*, Vol. 51, No. 4, p.779-817.

¹¹³ Mayhew, B, & Wilkins, M. (2003). Audit Firm Specialization as a Differentiation Strategy: Evidence from fees Charged to Firms Going Public, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22, p.33-52.

¹¹⁴ Numan, W., & Willekens, M. (2012). An empirical test of spatial competition in the audit market. *Journal of Accounting and Economics* 53: 450-465.

για να καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια ως προς την βελτίωση της ποιότητας του ελέγχου.

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με την έρευνα των Newton, N., Wang, D., & Wilkins, M. (2011)¹¹⁵, η πίεση που μπορεί να ασκηθεί από κάποια ελεγκτική εταιρεία-ανταγωνιστή μπορεί να θέσει σε πίεση τις ελεγκτικές αμοιβές, με αποτέλεσμα οι ελεγκτές να καταβάλλουν λιγότερη προσπάθεια και συνεπώς να μειωθεί η ποιότητα του ελέγχου.

Από τα ανωτέρω διαφαίνεται ότι οι ελεγκτικές εταιρείες που κατέχουν σημαντικά μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς από τις ανταγωνιστικές εταιρείες, έχουν επιτύχει να διαφοροποιηθούν από αυτές ως προς την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών που παρέχουν. Αξίζει να σημειώσουμε, ότι το γεγονός αυτό δίνει το πλεονέκτημα στις ελεγκτικές εταιρείες να ζητούν υψηλότερη αμοιβή από τους πελάτες τους για τον έλεγχο, ως ανταμοιβή για την καλύτερη ποιότητα υπηρεσιών που προσφέρουν.

Ακόμη, σύμφωνα με την έρευνα των Habib, A, & Bhuiyan, B. (2011)¹¹⁶, ο χρόνος που απαιτείται για να ολοκληρωθεί ο τακτικός έλεγχος, εκτός από το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας, τη χρηματοοικονομική κατάσταση του πελάτη και την πολυπλοκότητα του ελέγχου (π.χ την ύπαρξη θυγατρικών εταιρειών), εξαρτάται και από την εξειδίκευση της ελεγκτικής εταιρείας σε ένα κλάδο.

Η εξειδίκευση δίνει την δυνατότητα στους Ορκωτούς Ελεγκτές να αναπτύξουν εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία και να εξοικειωθούν πιο γρήγορα με την δραστηριότητα της επιχείρησης, και επομένως να ολοκληρώσουν νωρίτερα τον έλεγχο συγκριτικά με μια εταιρεία που δεν έχει εξειδίκευση.

Από την έρευνα αυτή, προκύπτει ακόμη ότι η υιοθέτηση των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Αναφοράς (ΔΠΧΑ) από τις επιχειρήσεις, οδήγησε σε καθυστερήσεις ως προς την ολοκλήρωση των ελέγχων (audit report lag) από όλες τις ελεγκτικές εταιρείες, εκτός από εκείνες που είχαν εξειδίκευση στον συγκεκριμένο κλάδο, γεγονός που αναδεικνύει την σημασία της εξειδίκευσης.

Ωστόσο, το συμπέρασμα αυτό θα πρέπει να εξεταστεί με προσοχή καθώς το δείγμα που επιλέχθηκε για την έρευνα περιλαμβάνει μόνο ένα χρόνο μετά από την υιοθέτηση των ΔΠΧΑ. Με άλλα λόγια, μπορεί οι εξειδικευμένοι ελεγκτές να είναι

¹¹⁵ Newton, N., Wang, D., & Wilkins, M. (2011). Does a lack of choice lead to lower quality? Evidence from auditor competition and client restatements. Working paper, Texas A&M university.

¹¹⁶ Habib, A, & Bhuiyan, B. (2011). Audit firm specialization and the audit report lag, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Volume 20, Issue 1, Pages 32-44.

καλύτεροι στον χειρισμό αλλαγών αναφορικά με τα ΔΠΧΑ τον πρώτο χρόνο από την υιοθέτηση τους, αλλά με τον καιρό οι ελεγκτικές εταιρείες χωρίς εξειδίκευση μπορεί να συμβαδίσουν με τις εξειδικευμένες εταιρείες και να είναι εξίσου αποδοτικές.

Τέλος, ο Moroney, R. (2007)¹¹⁷ στην έρευνα του, εξέτασε Big4 ελεγκτικές εταιρείες, οι οποίες είχαν εξειδίκευση σε έναν από τους δύο κλάδους που εξετάστηκαν στην συγκεκριμένα έρευνα, οι οποίοι ήταν τελείως διαφορετικοί μεταξύ τους και συγκεκριμένα τον κλάδο της βιομηχανίας και τον κλάδο συνταξιοδότησης. Διαπίστωσε ότι η διαδικασία με την οποία λαμβάνουν αποφάσεις οι ελεγκτικές εταιρείες διαφέρει μεταξύ ελεγκτικών εταιρειών οι οποίες είχαν εξειδίκευση σε διαφορετικούς κλάδους, αναδεικνύοντας με αυτό τον τρόπο το γεγονός ότι οι ελεγκτικές εταιρείες παρά την εξειδίκευση που έχουν σε ένα κλάδο, δεν συμπεριφέρονται με τον ίδιο τρόπο ως προς την λήψη αποφάσεων. Αυτό συμβαίνει λόγω των ιδιαιτεροτήτων που έχει ο κάθε κλάδος.

3.2.9 Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4).

Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας διακρίνεται ανάλογα με το σύνολο των εσόδων, τον αριθμό των Ορκωτών Ελεγκτών (partners), τον αριθμό του προσωπικού και τον συνολικό αριθμό των ελεγκτικών γραφείων. Οι ελεγκτικές εταιρείες κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες: α) Big4 διεθνείς εταιρείες, β) εθνικές και περιφερειακές εταιρείες, γ) μεγάλες τοπικές εταιρείες και σε δ) μικρές τοπικές επιχειρήσεις (Arens A., Elder, R., & Beasley, M., 2016).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Lawrence, A., Minutti-Meza, M., & Zhang P. (2011)¹¹⁸, σύμφωνα με την οποία οι ελεγκτικές εταιρείες που είναι μεγάλες σε μέγεθος παρέχουν καλύτερη ποιότητα εξωτερικού ελέγχου από τις πιο μικρές εταιρείες. Αυτό συμβαίνει επειδή οι μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες υποστηρίζουν εκπαιδευτικά προγράμματα (training), ακολουθούν τυποποιημένη ελεγκτική μεθοδολογία και υπάρχει δυνατότητα για επισκόπηση από κάποιον άλλο Ορκωτό Ελεγκτή του φακέλου ελέγχου (peer review).

¹¹⁷ Moroney, R. (2007). Does industry expertise improve the efficiency of audit judgment? *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 26(2), p.69-95.

¹¹⁸ Lawrence, A., Minutti-Meza, M., & Zhang P. (2011). Can Big 4 versus Non-Big 4 Differences in Audit Quality Proxies Be Attributed to Client Characteristics? *The Accounting Review* 86 (1): 259-286.

Επίσης, οι Sundgren, S., & Svanström, T. (2013)¹¹⁹, υποστηρίζουν την άποψη ότι οι Big4 ελεγκτικές εταιρείες διεξάγουν υψηλότερης ποιότητας ελέγχους από τις Non-Big4 εταιρείες ειδικότερα σε εταιρείες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο.

Οι μεγάλες εταιρείες έχουν αναπτύξει ένα ευρύ πελατολόγιο και δεν ρισκάρουν να χάσουν την αξιοπιστία τους και το πελατολόγιο τους, καθώς τους πήρε χρόνια να το αναπτύξουν. Προσπαθούν να παρέχουν όσο το δυνατόν υψηλότερη ποιότητα ελέγχου ώστε να αποκαλυφθεί τυχόν σημαντικό σφάλμα στις οικονομικές καταστάσεις μιας ελεγχόμενης εταιρείας, το οποίο δεν έχει συμπεριληφθεί στην έκθεση ελέγχου τους, καθώς αυτό θα μείωνε την αξιοπιστία της ελεγκτικής εταιρείας και την φήμη του ελεγκτικού επαγγέλματος με αποτέλεσμα να χάσουν πελατολόγιο.

Σύμφωνα με την έρευνα των Francis, J. & Yu, M. (2009)¹²⁰, οι μεγαλύτερες σε μέγεθος ελεγκτικές εταιρείες (Big4), διεξάγουν πιο ποιοτικούς ελέγχους σε εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες λόγω της μεγαλύτερης εξειδίκευσης που έχουν εσωτερικά (in-house) στην διεξαγωγή τέτοιων ελέγχων. Οι Big4 ελεγκτικές εταιρείες έχουν μεγαλύτερη εμπειρία στον εντοπισμό ουσιωδών λαθών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των εισηγμένων στο χρηματιστήριο εταιρειών σε σχέση με τις μικρότερες ελεγκτικές λόγω της μεγαλύτερης εξειδίκευσης που έχουν. Το μέγεθος των Big4 εταιρειών μετρήθηκε στην έρευνα αυτή από την αμοιβή που λαμβάνουν από τον έλεγχο των εισηγμένων εταιρειών.

Ωστόσο, τα αποτελέσματα της έρευνας ισχύουν και στην περίπτωση που χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά μέτρα προσδιορισμού του μεγέθους των εταιρειών, όπως για παράδειγμα το σύνολο της αμοιβής που λαμβάνουν για ελεγκτικές και μη ελεγκτικές υπηρεσίες. Αξίζει να σημειωθεί, ότι από την έρευνα δεν προκύπτει ότι οι μικρότερες ελεγκτικές εταιρείες προσφέρουν χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες αλλά ότι οι Big4 εταιρείες δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην ποιότητα του ελέγχου των εισηγμένων εταιρειών.

Ακόμη, συμπεραίνεται ότι οι Big4 εταιρείες προβλέπουν καλύτερα το εάν οι ελεγχόμενες οντότητες θα συνεχίσουν την δραστηριότητα τους και την επόμενη χρονιά ή εάν θα χρεοκοπήσουν. Θα ήταν ενδιαφέρον η έρευνα αυτή να πραγματοποιηθεί και

¹¹⁹ Sundgren, S., & Svanström, T. (2013). Audit office size, audit quality and audit pricing: Evidence from small-and medium-sized enterprises. *Accounting and Business Research*, 43(1), 31-55.

¹²⁰ Francis, J. & Yu, M. (2009). Big 4 Office Size and Audit Quality, *The Accounting Review*, Vol. 84, No. 5, p. 1521-1552.

σε εταιρείες μη εισηγμένες, ωστόσο αυτό θα ήταν δύσκολο λόγω της έλλειψης στοιχείων διαθέσιμων δημοσίως.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Reynolds, K., & Francis, J. (2000)¹²¹, σύμφωνα με την οποία οι μεγάλοι πελάτες μιας ελεγκτικής εταιρείας δημιουργούν σημαντική οικονομική εξάρτηση για τις Big4 ελεγκτικές εταιρείες, που πηγάει από την αμοιβή που λαμβάνουν. Η οικονομική εξάρτηση μετριέται στην έρευνα αυτή σύμφωνα με το μέγεθος του πελάτη συγκριτικά με το συνολικό μέγεθος του πελατολογίου της ελεγκτικής εταιρείας και μειώνεται όσο αυξάνεται ο αριθμός των πελατών της.

Είναι λογικό να αναμένουμε ότι λόγω της οικονομικής εξάρτησης που δημιουργείται, οι Big4 ελεγκτές θα έδειχναν πιο ευνοϊκή μεταχείριση ως προς την έκθεση ελέγχου που εκδίδουν (reporting) σε αυτούς τους πελάτες. Ωστόσο, από τα συμπεράσματα της ανωτέρω έρευνας, προκύπτει ότι η οικονομική αυτή εξάρτηση δεν συνεπάγεται πιο ευνοϊκή μεταχείριση από τους Big4 ελεγκτές.

Διαπιστώθηκε όμως ότι οι μεγάλοι πελάτες (large high-profile clients) εκθέτουν την ελεγκτική εταιρεία σε μεγαλύτερο ελεγκτικό κίνδυνο. Με άλλα λόγια, ο κίνδυνος αυτός πηγάει από το γεγονός ότι εάν η ελεγκτική εταιρεία διεξάγει τον έλεγχο μη δείχνοντας την κατάλληλη επιμέλεια ή απαιτούμενη προσοχή, αυτό θα επηρεάσει την φήμη της πολύ περισσότερο από ότι θα την επηρέαζε στην περίπτωση που ο πελάτης ήταν πιο μικρός και περισσότερο αφανής (less visible) και φυσικά αυτό συνεπάγεται ότι αυξάνεται και η πιθανότητα να επιβληθούν ποινές στον ίδιο τον Ορκωτό Ελεγκτή και όχι μόνο στην Ελεγκτική Εταιρεία.

3.2.10 Η εποπτεία των παρεχόμενων υπηρεσιών από εποπτικά όργανα.

Η εποπτεία της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές στις ελεγχόμενες οντότητες πραγματοποιείται από την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ). Η ΕΛΤΕ είναι η εθνική εποπτική αρχή του ελεγκτικού-λογιστικού επαγγέλματος και είναι αρμόδια για την θέσπιση και την εποπτεία της ορθής και αποτελεσματικής εφαρμογής των λογιστικών και ελεγκτικών προτύπων.

¹²¹ Reynolds, K., & Francis, J. (2000). Does size matter? The influence of large clients on office-level auditor reporting decisions, *Journal of Accounting and Economics* 30 (3): 375-400.

Σκοπός της εποπτείας της ΕΛΤΕ στους φακέλους ελέγχου των Ορκωτών Ελεγκτών είναι η συνεχής ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης των επενδυτών στην λειτουργία του ελεγκτικού επαγγέλματος και του θεσμού της λογιστικής στην χώρα μας. Η εποπτεία της αγοράς πραγματοποιείται από την ΕΛΤΕ μέσω των ακόλουθων εποπτικών συμβουλίων:

- ✓ Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου (ΣΠΕ)
- ✓ Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης (ΣΛΟΤ)
- ✓ Επιτροπή Επαγγελματικών Εξετάσεων

Το πρώτο Συμβούλιο είναι υπεύθυνο για την εποπτεία των ελεγκτικών προτύπων (Auditing Standards), με τα οποία ελέγχεται η συμμόρφωση των ελεγκτικών εταιρειών και των Ορκωτών Ελεγκτών με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΕΠ) και τον Κώδικα Δεοντολογίας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (IFAC). Είναι αρμόδιο για την θέσπιση των Ελεγκτικών Προτύπων, των Κωδίκων Δεοντολογίας και την διασφάλιση της ποιότητας των ελεγκτικών υπηρεσιών. Από την άλλη πλευρά, το Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης λειτουργώντας ως σύμβουλος του Υπουργείου Οικονομικών εισηγείται την θέσπιση Λογιστικών Προτύπων (Accounting Standards) για την Ελληνική Επικράτεια.

Η Επιτροπή Επαγγελματικών Εξετάσεων, είναι υπεύθυνη για την εποπτεία όλων των σχετιζόμενων με την άσκηση του επαγγέλματος του νόμιμου ελεγκτή πτυχές, όπως είναι για παράδειγμα οι επαγγελματικές εξετάσεις, η πρακτική άσκηση και η χορήγηση άδειας ασκήσεως επαγγέλματος.

Η εποπτεία των ελεγκτικών υπηρεσιών συμβάλλει στη διατήρηση υψηλής ποιότητας εξωτερικού ελέγχου από τον ελεγκτή καθώς ο φάκελος εργασίας του ελεγκτή μπορεί να ελεγχθεί από την ΕΛΤΕ, η οποία μπορεί να επιβάλλει πρόστιμα σε περίπτωση παράβασης. Οι εν λόγω ποιοτικοί έλεγχοι εστιάζουν στη λειτουργία του συστήματος ποιοτικού ελέγχου στις ελεγκτικές εταιρείες, όπως ορίζεται από το αντίστοιχο Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου Ποιότητας (ISQC 1), καθώς και σε διαδικασίες που αφορούν την υποχρέωση των νόμιμων ελεγκτών να λαμβάνουν συγκεκριμένα μέτρα σχετικά με θέματα πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

Η ΕΛΤΕ συνεργάζεται με το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Βρετανίας (ICAEW) για την πραγματοποίηση των ποιοτικών ελέγχων καθώς και τη διοργάνωση συναντήσεων

με τους εμπλεκόμενους φορείς, με σκοπό την ενημέρωσή τους αναφορικά με την πραγματοποίηση των παραπάνω ποιοτικών ελέγχων.

Σε περίπτωση που μετά από κάποιον ποιοτικό έλεγχο, διαπιστωθεί η μη συμμόρφωση της ελεγκτικής εταιρείας με το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου Ποιότητας, τότε επιβάλλονται πρόστιμα ανάλογα με την σοβαρότητα της μη συμμόρφωσης. Όπως γίνεται κατανοητό, αυτό αποτρέπει τις ελεγκτικές εταιρείες από την μείωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών που θα μπορούσε να προκύψει, για παράδειγμα, λόγω περιορισμένου χρόνου πραγματοποίησης του ελέγχου είτε λόγω περιορισμένων πόρων (π.χ προϋπολογισμού, εργατωρών).

3.3 Αποτυχία του εξωτερικού ελέγχου να εντοπίσει ουσιώδη σφάλματα

Ο εξωτερικός έλεγχος παρέχει εύλογη διασφάλιση ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη σφάλματα. Ωστόσο, η εύλογη διασφάλιση συνιστά διασφάλιση υψηλού επιπέδου, αλλά δεν είναι εγγύηση ότι ο έλεγχος που διενεργείται σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ), θα εντοπίζει πάντα ένα ουσιώδες σφάλμα, όταν αυτό υπάρχει.

Σύμφωνα με την έρευνα του Bowlin, K. (2011)¹²², ο εξωτερικός έλεγχος είναι βασισμένος σε μια μεθοδολογία αξιολόγησης των κινδύνων (risk-based methodology), σύμφωνα με την οποία καταναίμει περισσότερους πόρους στους λογαριασμούς που θεωρείται ότι ενέχουν υψηλότερο κίνδυνο (high-risk accounts) και λιγότερους στους λογαριασμούς που θεωρούν χαμηλού κινδύνου. Σαν αποτέλεσμα του γεγονότος αυτού, ανακύπτουν ευκαιρίες για απάτη στους λογαριασμούς που εμφανίζουν μικρότερο κίνδυνο.

Από την άλλη πλευρά, η Διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας εκμεταλλεύεται το γεγονός ότι οι ελεγκτές δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στους λογαριασμούς που θεωρούνται υψηλού κινδύνου, με αποτέλεσμα να παραποιεί τους λογαριασμούς που ενέχουν χαμηλότερο κίνδυνο. Η συμπεριφορά αυτή οδηγεί σε περισσότερα λάθη που δεν εντοπίζονται από τον ελεγκτή.

Ωστόσο, διαπιστώθηκε ακόμη ότι οι ελεγκτές αναμένουν ότι η Διοίκηση θα ακολουθήσει αυτή την συμπεριφορά, οπότε αλλάζει η στρατηγική τους και κατανέμουν περισσότερους πόρους στους λογαριασμούς χαμηλού κινδύνου ενώ η συμπεριφορά τους

¹²² Bowlin, K. (2011). Risk-Based Auditing, Strategic Prompts, and Auditor Sensitivity to the Strategic Risk of Fraud, the Accounting Review, Vol. 86, No. 4, p. 1231-1253.

ως προς τους υπόλοιπους λογαριασμούς παραμένει ίδια. Η αύξηση των πόρων που διατίθενται οδηγεί στην μείωση των σφαλμάτων που δεν εντοπίζονται και αυτό με την σειρά του οδηγεί σε αύξηση της αποτελεσματικότητας του ελέγχου, χωρίς να μειώνεται η αποδοτικότητα.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής βρίσκουν απήχηση τόσο στις ελεγκτικές εταιρείες όσο και στην Επιτροπή Ελεγκτικών Προτύπων (AICPA Standards Board) καθώς και το Εποπτικό Συμβούλιο Δημοσίων Εταιρειών (PCAOB). Ενώ σύμφωνα με την Επιτροπή Ελεγκτικών Προτύπων (AICPA 2006)¹²³, τα υφιστάμενα πρότυπα ελέγχου γενικά προωθούν την στρατηγική αξιολόγησης των κινδύνων, δίνοντας έμφαση σε λογαριασμούς που είναι περισσότερο πιθανό να περιέχουν ουσιώδη σφάλματα, τα συμπεράσματα της έρευνας αυτής προτείνουν ότι οι ελεγκτικές διαδικασίες που παρακινούν τους ελεγκτές να σκεφτούν την πιθανότητα η Διοίκηση να αναμένει και να εκμεταλλευτεί την αξιολόγηση κινδύνου που κάνουν οι ελεγκτές, θα μπορούσε να οδηγήσει σε λιγότερα σφάλματα.

Για παράδειγμα, θα μπορούσαν τα ελεγκτικά πρότυπα να παρακινούν την ελεγκτική ομάδα να λαμβάνει υπόψη εάν υπάρχουν κάποιοι λογαριασμοί που η Διοίκηση θα περίμενε ότι θα θεωρηθούν σαν χαμηλού κινδύνου από τους ελεγκτές και εάν υπάρχουν, να κρίνει εάν πιστεύει ότι η Διοίκηση θα εκμεταλλευτεί την μειωμένη έμφαση που δίνεται σε αυτούς τους λογαριασμούς από την πλευρά του ελεγκτή.

Σύμφωνα με τους Hoffman, V. και Zimbelman, M. (2009)¹²⁴, εάν οι ελεγκτές διαπιστώσουν ότι υπάρχουν τέτοιοι λογαριασμοί και ενδεχομένως υπάρχει κίνδυνος απάτης, θα πρέπει να σκεφτούν τους πιθανούς τρόπους διάπραξης της απάτης από την Διοίκηση και να σχεδιάσουν ελεγκτικές διαδικασίες για να ανταποκριθούν σε αυτόν τον κίνδυνο.

Η έρευνα του Bowlin, K. που αναφέρθηκε ανωτέρω, συνάδει με την έρευνα των Kachelmeier, S & King, R. (2002)¹²⁵, η οποία έχει ως στόχο να τονίσει την στρατηγική σημασία του ελέγχου και παραθέτει κάποια χαρακτηριστικά που μπορεί να επηρεάσουν τις επιλογές της Διοίκησης αλλά και του ελεγκτή. Για παράδειγμα, έγινε η υπόθεση ότι η ποσότητα των πόρων που είναι διαθέσιμοι στους ελεγκτές πραγματικά και όχι σε

¹²³ American Institute of Certified Public Accountants (AICPA 2006). Risk Assessment Standards, Statements on Auditing Standards, No.104-111, New York, NY: AICPA

¹²⁴ Hoffman, V. & Zimbelman, M. (2009). Do strategic reasoning and brainstorming help auditors change their standard audit procedures in response to fraud risk? *The Accounting Review* 84 (3): 811-837.

¹²⁵ Kachelmeier, S & King, R. (2002), Using laboratory experiments to evaluate accounting policy issues, *Accounting Horizons*, 16(3): 219-233

θεωρητικό επίπεδο, είναι πιθανό να καθορίζεται ενδογενώς, μέσα από διαπραγμάτευση μεταξύ της ελεγκτικής εταιρείας και του πελάτη. Ακόμη, υποτέθηκε ότι η Διοίκηση είναι εξίσου ικανή να επηρεάσει/χειραγωγήσει όλους τους λογαριασμούς, κάτι που ωστόσο στην πραγματικότητα δεν ισχύει. Τέλος, έγινε η υπόθεση ότι οι ποινές των ελεγκτών είναι οι ίδιες στην περίπτωση που δεν εντοπιστεί ένα σφάλμα στις οικονομικές καταστάσεις, είτε από λάθος είτε λόγω απάτης από την Διοίκηση, το οποίο ενδεχομένως θα άλλαζε την συμπεριφορά του ελεγκτή ως προς την φύση της στρατηγικής που θα ακολουθούσε στον έλεγχο.

Ανεξάρτητα από τους ανωτέρω περιορισμούς της έρευνας, το αποτέλεσμα παραμένει ένα, ότι δηλαδή όταν οι ελεγκτές εστιάζουν σε λογαριασμούς υψηλού κινδύνου, αμελώντας λογαριασμούς που ενέχουν μικρότερο κίνδυνο σφάλματος, τότε δημιουργούνται ευκαιρίες από την Διοίκηση για την διάπραξη απάτης σε αυτούς τους λογαριασμούς. Χωρίς παρακίνηση να σκεφτούν την συμπεριφορά της Διοίκησης σε απάντηση της αξιολόγησης κινδύνου από τον ελεγκτή, θα οδηγούσε πολλούς ελεγκτές στο να μην εκτιμήσουν σωστά αυτόν το στρατηγικό κίνδυνο, να καταναείμουν λανθασμένα τους ελεγκτικούς πόρους και μην εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα.

3.4 Επίπτωση λανθασμένης ελεγκτικής γνώμης

Ενδιαφέρον παρουσιάζει να διερευνήσουμε την επίπτωση που θα είχε μια λανθασμένη ελεγκτική γνώμη τόσο στην ελεγχόμενη οντότητα όσο και στην ελεγκτική εταιρεία. Η διερεύνηση πραγματοποιήθηκε μέσω της εξέτασης δύο περιπτώσεων χρηματιστηριακής απάτης. Συγκεκριμένα ερευνήθηκαν οι περιπτώσεις απάτης των εταιρειών Folli Follie και MLS Πληροφορική Α.Ε.

Οι περιπτώσεις απάτης των ανωτέρω εταιρειών εξετάζονται μέσα από την παρουσίαση των οικονομικών μεγεθών που παρουσίαζαν πλασματικά οι εταιρείες στον Ισολογισμό και την Κατάσταση Αποτελεσμάτων τους συγκριτικά με τα πραγματικά οικονομικά τους μεγέθη. Τα ευρήματα από την εξέταση των δύο αυτών περιπτώσεων, παρουσιάστηκαν από τους Φίλος, Ι. & Γκούμα, Μ. (2020)¹²⁶, στο συνέδριο του Συνδέσμου Επιστημόνων Χρηματοοικονομικής και Λογιστικής Ελλάδος (HFΑΑ) και αναλύονται ακολούθως.

¹²⁶ Φίλος, Ι., & Γκούμα, Μ. (2020). Περιπτώσεις απάτης και παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων: Η διαχρονική σημασία της ποιότητας ελέγχου για το ελεγκτικό επάγγελμα, Σύνδεσμος Επιστημόνων Χρηματοοικονομικής και Λογιστικής Ελλάδος (HFΑΑ), p.1-30.

3.4.1 Επίπτωση λανθασμένης γνώμης στην ελεγχόμενη οντότητα.

3.4.1.1 Η περίπτωση του Ομίλου Folli Follie.

Ο τακτικός έλεγχος συμβάλλει στην έκφραση γνώμης από τον Ορκωτό Ελεγκτή για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα την χρηματοοικονομική θέση και την επίδοση της εταιρείας, τα ίδια κεφάλαια και τις ταμειακές της ροές. Με την ολοκλήρωση του τακτικού ελέγχου, ο ελεγκτής εκφράζει την ελεγκτική του γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων. Είναι πολύ σημαντικό, η γνώμη του να βασίζεται σε επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια, τα οποία έχει συλλέξει κατά την διάρκεια του ελέγχου. Οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων βασίζονται σε αυτές, προκειμένου να σχηματίσουν εικόνα για την πορεία της επιχείρησης διαχρονικά και βασίζονται επίσης στην έκθεση ελέγχου του Ορκωτού Ελεγκτή, η οποία συμβάλλει στο να πληροφορηθούν τα ενδιαφερόμενα μέρη για την ύπαρξη λαθών που ενυπάρχουν σε αυτές.

Όπως γίνεται αντιληπτό, η έκθεση ελέγχου που εκδίδει ο Ορκωτός Ελεγκτής έχει μεγάλη σημασία για τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αλλά και για την ίδια την επιχείρηση. Το είδος της ελεγκτικής γνώμης, μπορεί να επηρεάσει την λήψη αποφάσεων από τους διάφορους χρήστες. Οι αποφάσεις αυτές για παράδειγμα, μπορεί να αφορούν επενδύσεις ή ακόμη και αποφάσεις για την παροχή χρηματοδότησης στην εταιρεία.

Η έκδοση λανθασμένης ελεγκτικής γνώμης από τον ελεγκτή, λόγω του ότι οι ελεγκτικές διαδικασίες που διενήργησε και τα στοιχεία που συγκέντρωσε κατά την διάρκεια του ελέγχου, τον οδήγησαν σε λανθασμένα συμπεράσματα, θα είχε σαν αποτέλεσμα να επηρεάσει την γνώμη των χρηστών και να τους οδηγήσει να λάβουν διαφορετικές αποφάσεις από αυτές που θα έπαιρναν στην περίπτωση που είχε διατυπωθεί διαφορετικός τύπος ελεγκτικής γνώμης στην έκθεση ελέγχου.

Χαρακτηριστική περίπτωση λανθασμένης ελεγκτικής γνώμης, αποτελεί η περίπτωση του ομίλου Folli Follie. Η Folli Follie είναι μια εταιρεία εισηγμένη στο χρηματιστήριο που παρουσίαζε επί σειρά ετών υπέρογκα κέρδη και η χρηματιστηριακή αξία της μετοχής της, είχε ανέβει πολύ. Από τα ευρήματα του ποιοτικού ελέγχου που διεξήγαγε η ΕΛΤΕ, προέκυψε ότι ο Ορκωτός Ελεγκτής λογιστής που διενήργησε τον έλεγχο του ομίλου δεν συγκέντρωσε επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια για τη διατύπωση της σύμφωνης γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων, αναφορικά με σημαντικά κονδύλια όπως ο κύκλος εργασιών, οι απαιτήσεις και οι υποχρεώσεις.

Συγκεκριμένα, διαπίστωσε συναλλαγές με ανύπαρκτους πελάτες και προμηθευτές, δάνεια χωρίς εξασφαλίσεις και πλασματικά έσοδα.

Η Folli Follie παρουσίαζε μια κερδοφόρα πορεία, υψηλή ρευστότητα και η τιμή της μετοχής της είχε ανέβει πολύ, μέχρι την στιγμή που η εταιρεία QCM (hedge fund) αποκάλυψε ότι τα έσοδα καθώς και τα κέρδη της εταιρείας Folli Follie ήταν πλαστά και η εταιρεία δεν είχε καθόλου ρευστότητα, γεγονός το οποίο επιβεβαιώθηκε ύστερα από οικονομικό έλεγχο που διεξήγαγε η συμβουλευτική εταιρεία Alvarez & Marsal για την χρήση 2017.

Όλη η ανάπτυξη που παρουσίαζε μεταφράζονταν σε τεράστια δάνεια με κάλυψη μετοχές, με μεγάλες εξαγορές ή συγχωνεύσεις με αντάλλαγμα μετοχές, σε τεράστιες αξίες μετοχής που δεν υφίσταντο πραγματικά και βεβαίως σε τεράστια ρευστότητα μέσω πωλήσεων μετοχών. Η εταιρεία είχε αποκτήσει τέτοια κεφαλαιοποίηση που μπορούσε να δανειστεί όσα ήθελε και να κάνει τεράστιες συμφωνίες. Επίκεντρο του ελέγχου αποτέλεσε η θυγατρική του ομίλου στην Ασία και στην συνέχεια ακολούθησε έλεγχος και στην Ελλάδα. Τα έσοδα μεταξύ των διαφορετικών εταιρικών οντοτήτων εμφανίζονταν πολλαπλάσια από ό,τι πραγματικά ήταν, "φουσκώνοντας" πλασματικά τα μεγέθη του Ομίλου.

Όταν ξεκίνησαν οι αποκαλύψεις αυτές για την Folli Follie από την εταιρεία QCM, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ανέστειλε τη διαπραγμάτευση επί της μετοχής και η υπόθεση αυτή παραπέμφθηκε στον εισαγγελέα καθώς η χειραγώγηση μετοχών με ψεύτικα στοιχεία αποτελεί κακούργημα που επισύρει βαρύτατη κάθειρξη.

Από τον έλεγχο της ΕΛΤΕ, διαπιστώθηκε η έλλειψη τεκμηρίωσης στην εργασία που διενήργησε ο ελεγκτής του υπο-ομίλου. Αξίζει να σημειωθεί, ότι ο Ορκωτός Ελεγκτής ήλεγχε την εταιρεία Folli Follie επί 13 έτη. Σύμφωνα με το πόρισμα της ΕΛΤΕ, η υπόθεση παραπέμφθηκε στο πειθαρχικό συμβούλιο, που αποτελεί το αρμόδιο όργανο για την επιβολή κυρώσεων στις ελεγκτικές εταιρείες και τους Ορκωτούς Ελεγκτές λογιστές. Το πόρισμα της ΕΛΤΕ κατατέθηκε στον οικονομικό εισαγγελέα και στην Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες. Ασκήθηκε ποινική δίωξη στη Διοίκηση για κακουργηματική απάτη σε βάρος του επενδυτικού κοινού και για ξέπλυμα μαύρου χρήματος (money-laundering). Τα μέλη της Διοίκησης κατηγορούνται συνολικά για τρία κακουργήματα (εγκληματική οργάνωση, πλαστογραφία και χειραγώγηση αγοράς).

Από τα παραπάνω, διαφαίνεται ότι πρόκειται για τη μεγαλύτερη εταιρική απάτη των τελευταίων δεκαετιών. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, η γνώμη του

οικονομικού εισαγγελέα είναι ότι πρόκειται για μεθοδευμένη και σχεδιασμένη εξαπάτηση των επενδυτών που εμπιστεύτηκαν τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας τουλάχιστον από το 2007. Ακόμη, υποστηρίζει την άποψη ότι υπάρχουν πολύ σοβαρές ενδείξεις ότι η εταιρεία όχι μόνο για το 2017, αλλά με μεγάλη βεβαιότητα επί σειρά ετών, δηλαδή κατ'εξακολούθηση, δημοσιοποιούσε ανακριβείς οικονομικές καταστάσεις διογκώνοντας τον κύκλο εργασιών της και τα κέρδη της αλλά και τα ταμειακά της διαθέσιμα, δημιουργώντας συστηματικά μια παραπλανητική εικόνα για τις πραγματικές δυνατότητες της εταιρείας στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό, στους επενδυτές αλλά και τις εποπτικές αρχές.

Απόρροια της λανθασμένης ελεγκτικής γνώμης που εξέδωσε ο Ορκωτός Ελεγκτής, λόγω ότι δεν είχε συλλέξει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια και δεν είχε επαρκή τεκμηρίωση στον φάκελο ελέγχου του ομίλου Folli Follie, αποτέλεσε η παραπληροφόρηση των μετόχων, των επενδυτών, της εποπτικής αρχής και γενικότερα όλων των ενδιαφερόμενων μερών, και επηρέασε τις επενδυτικές τους αποφάσεις. Με άλλα λόγια, εάν οι επενδυτές είχαν πλήρη γνώση της πορείας της επιχείρησης και γνώριζαν ότι τα έσοδα και τα κέρδη της εταιρείας ήταν πλασματικά, τότε θα έπαιρναν διαφορετικές επενδυτικές αποφάσεις. Όπως γίνεται αντιληπτό, η έκθεση ελέγχου που εκδίδει ο Ορκωτός Ελεγκτής έχει μεγάλη σημασία για τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αλλά και για την ίδια την επιχείρηση.

Στον ακόλουθο πίνακα, απεικονίζονται τα οικονομικά στοιχεία που δημοσίευσε η εταιρεία το έτος 2017 για την θυγατρική του ομίλου στην Ασία, σε σύγκριση με τα στοιχεία που προέκυψαν από τον έλεγχο της εταιρείας Alvarez & Marsal. (www.capital.gr).

Απόσπασμα από την κατάσταση χρηματοοικονομικής θέσης της 31 Δεκεμβρίου 2017

Ποσά εκφρασμένα σε εκ. €

Λογαριασμός	Πραγματικά μεγέθη	Πλασματικά μεγέθη	Μεταβολή	% Μεταβολής
Αποθέματα	33,873,632	581,681,095	547,807,463	1617.2%
Εμπορικές Απαιτήσεις	99,125,013	718,957,460	619,832,447	625.3%
Άλλες Πληρωμές και Προκαταβολές	7,568,415	310,742,476	303,174,061	4005.8%
Τραπεζικά Διαθέσιμα	6,400,473	296,771,278	290,370,805	4536.7%
Εμπορικές και Λοιπές Υποχρεώσεις	260,932,940	144,561,043	-116,371,897	-44.6%

Πίνακας 8: Απόσπασμα ισολογισμού θυγατρικής του Ομίλου F.F την 31/12/2017

Απόσπασμα από την κατάσταση συνολικού εισοδήματος για τη χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2017

Ποσά εκφρασμένα σε εκ. €

Λογαριασμός	Πραγματικά μεγέθη	Πλασματικά μεγέθη	Μεταβολή	% Μεταβολής
Έσοδα	116,847,155	1,112,348,021	995,500,866	852.0%
Κόστος πωλήσεων	33,234,017	614,207,787	580,973,770	1748.1%
Καθαρά κέρδη	-44,702,304	316,444,076	361,146,380	n/a
Μη διανεμηθέντα κέρδη και άλλα αποθεματικά	-180,638,116	1,831,930,169	2,012,568,285	n/a

Πίνακας 9: Απόσπασμα κατάστασης συνολικό εισοδήματος θυγατρικής του Ομίλου F.F για την χρήση 2017

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα οικονομικά στοιχεία του ομίλου Folli Follie, αναμορφωμένα ύστερα από τον έλεγχο που πραγματοποίησε η PwC Ελλάδα σε σχέση με τα στοιχεία που είχαν αρχικά δημοσιευτεί από τον όμιλο Folli Follie. Η σύγκριση των οικονομικών μεγεθών απεικονίζεται ακολούθως:

Οικονομικά στοιχεία Folli Follie Group στην Ελλάδα για την χρήση 2017

Ενοποιημένη αναμορφωμένη κατάσταση συνολικού εισοδήματος για τη χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2017

Ποσά εκφρασμένα σε εκ. €

	Όμιλος			
	Πραγματικά μεγέθη	Πλασματικά μεγέθη	Μεταβολή	% Μεταβολής
Κύκλος εργασιών	359,218,392	1,419,274,262	1,060,055,870	295.1%
Κόστος πωλήσεων	-149,878,041	-785,509,052		
Μικτά κέρδη	209,340,351	633,765,210		
% Μικτά κέρδη	58.3%	44.7%		
Άλλα λειτουργικά έσοδα	9,391,389	15,348,360		
Έξοδα διοίκησης	-55,864,339	-71,701,160		
Έξοδα διάθεσης	-212,817,160	-288,279,900		
Άλλα κέρδη/(ζημίες)	-64,978,898	-28,565,484		
Λειτουργικά κέρδη	-114,928,656	260,567,026		
Χρηματοοικονομικά έσοδα	8,966,943	11,740,546		
Χρηματοοικονομικά έξοδα	-25,478,444	-29,837,229		
Συμμετοχές που λογιστικοποιούνται με την	3,637,939	-432,153		
(Ζημίες)/Κέρδη προ φόρων	-127,802,218	242,038,190		
Φόρος Εισοδήματος	-19,303,879	-25,336,253		
Αναβαλλόμενος φόρος	10,918,412	119,047		
(Ζημίες)/Κέρδη μετά από φόρους	-136,187,685	216,820,984	353,008,670	n/a

(Δημιουργία κερδών)

Πίνακας 10: Ενοποιημένη αναμορφωμένη κατάσταση συνολικού εισοδήματος του Ομίλου F.F για τη χρήση 2017

Ο Όμιλος Folli Follie εμφανίζει έσοδα μόλις 359 εκατ. το 2017 σύμφωνα με τις αναμορφωμένες λογιστικές καταστάσεις που δημοσιεύτηκαν μετά τον έλεγχο της PwC, έναντι προηγούμενης ανακοίνωσης της εταιρείας για κύκλο εργασιών 1,41 δισ. ευρώ. Ακόμη, ο όμιλος παρουσιάζει ζημιές μετά φόρων ύψους 136 εκατ. ευρώ το 2017, έναντι κερδών 216 εκατ. ευρώ που εμφάνιζε στα δημοσιευμένα αποτελέσματα.

Αναφορικά με τα ίδια κεφάλαια του ομίλου, διαμορφώνονται μόλις στα 69,5 εκατ. ευρώ, έναντι του δημοσιευμένου μεγέθους 1,91 δισ. ευρώ. Όπως γίνεται αντιληπτό, τα πραγματικά οικονομικά μεγέθη της Folli Follie αποκλίνουν σημαντικά από τα στοιχεία που είχε δημοσιεύσει η εταιρεία, με αποτέλεσμα την παραπληροφόρηση των επενδυτών και γενικότερα των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών. Παρατίθεται ακολούθως απόσπασμα από την κατάσταση χρηματοοικονομικής θέσης του ομίλου Folli Follie στην Ελλάδα.

Απόσπασμα από την Ενοποιημένη αναμορφωμένη κατάσταση χρηματοοικονομικής θέσης της 31 Δεκεμβρίου 2017

Ποσά εκφρασμένα σε εκ. €

Ίδια κεφάλαια & Υποχρεώσεις	Όμιλος		Μεταβολή	% Μεταβολής
	Πραγματικά μεγέθη	Πλασματικά μεγέθη		
Ίδια κεφάλαια ιδιοκτητών μητρικής				
Μετοχικό κεφάλαιο	20,084,463	20,084,463		
Αποθεματικά υπέρ το άρτιο	78,441,776	81,730,417		
Λοιπά αποθεματικά	301,012,912	284,584,918		
Λοιπά στοιχεία καθαρής θέσης	5,700,550	-79,863,126		
Υπόλοιπο κερδών εις νέο	-340,865,342	1,576,033,699		
Σύνολο	64,374,359	1,882,570,371		
Δικαιώματα μειοψηφίας	5,178,958	36,661,175		
Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων	69,553,317	1,919,231,546	-1,849,678,229	-96.4%

Πίνακας 11: Απόσπασμα ενοποιημένης αναμορφωμένης κατάστασης χρηματοοικονομικής θέσης την 31/12/2017

3.4.1.2 Η περίπτωση της MLS Πληροφορικής ΑΕ.

Η MLS Πληροφορική Α.Ε είναι μια εταιρεία εισηγμένη στο Χρηματιστήριο, που έχει σαν αντικείμενο την έρευνα, τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη, την παραγωγή και την προώθηση ηλεκτρονικών συσκευών και προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην καινοτομία.

Σύμφωνα με τις οικονομικές καταστάσεις της χρήσης 2018, τα άυλα περιουσιακά της στοιχεία την 31/12/2018 ήταν 25,4 εκατ. ευρώ, έναντι 19,70 εκατ. ευρώ την 31/12/2017 και 16,54 εκατ. ευρώ την 31/12/2016. Η διαρκής αύξηση των άυλων περιουσιακών της στοιχείων τράβηξε την προσοχή των ελεγκτικών αρχών και

συγκεκριμένα της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ), η οποία και διαβουλεύθηκε τον ορκωτό ελεγκτή της MLS, που είναι η ΣΟΛ (Συνεργαζόμενοι Ορκωτοί Λογιστές Α.Ε) για την τεκμηρίωση των στοιχείων.

Δεδομένου ότι οι επαληθεύσεις που έγιναν δεν ήταν επαρκείς και ειδικότερα δεν επαληθεύτηκαν περίπου 10 εκατ. ευρώ από τα συνολικά 25,4 εκατ. ευρώ που εμφάνιζε η MLS Πληροφορική ως άυλα περιουσιακά στοιχεία, η ΕΛΤΕ συνέταξε ειδικό πόρισμα το οποίο και έστειλε στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έδρασε ταχύτατα αναστέλλοντας την διαπραγμάτευση της μετοχής και τα διαπραγματεύσιμα ομόλογα της MLS και ζήτησε από την Διοίκηση της εταιρείας να αναμορφώσει τα οικονομικά της μεγέθη. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είχε ειδοποιηθεί από την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ) για σοβαρές παρατυπίες στις λογιστικές καταστάσεις της χρήσης του 2018 και αμφιλεγόμενες λογιστικές πρακτικές και έχει ζητήσει εξηγήσεις από την εισηγμένη εταιρεία. Επίσης, διέταξε ανεξάρτητο οικονομικό έλεγχο στις οικονομικές καταστάσεις του 2018 αλλά και της χρήσης 2019 που δεν έχουν ακόμα δημοσιοποιηθεί.

Σύμφωνα με το πόρισμά της ΕΛΤΕ, αμφισβητείται ευθέως η καθαρή θέση της MLS, καθώς αναφέρεται πως «δεν εντοπίστηκε τεκμηρίωση της περιόδου ολοκλήρωσης της φάσης ανάπτυξης της νέας ψηφιακής βοηθού MAIC». Η MLS ανακοίνωσε την επίσημη κυκλοφορία της νέας ψηφιακής βοηθού MAIC (MLS Artificial Intelligence Center), η οποία διαφημίζεται ως «η πρώτη –αυτού του τύπου– ευρωπαϊκή πλατφόρμα τεχνητής νοημοσύνης και αναγνώρισης φωνής» τον Ιανουάριο του 2019. Η ψηφιακή βοηθός MAIC φιλοδοξούσε να αποτελέσει μια από τις σημαντικότερες καινοτομίες στην ιστορία της MLS. Ωστόσο, ο Πρόεδρος & Διευθύνων Σύμβουλος της εταιρείας (CEO) βιάστηκε να λανσάρει το προϊόν της ψηφιακής βοηθού MAIC χωρίς αυτό να είναι έτοιμο. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα έσοδα από τις πωλήσεις της MAIC για το δεύτερο εξάμηνο του 2018 ανήλθαν σε 1.658 χιλ. ευρώ, ενώ στις οικονομικές καταστάσεις του πρώτου εξαμήνου του 2018 δεν γνωστοποιούνται έσοδα.

Επίσης, σύμφωνα με το πόρισμα της ΕΛΤΕ, στο μητρώο παγίων των άυλων περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας, δεν υπάρχουν διακριτές καταχωρίσεις των λογισμικών προγραμμάτων (πλην της ψηφιακής βοηθού MAIC) που αναπτύσσει η εταιρεία. Εντοπίζονται καταχωρίσεις εξόδων ανάπτυξης κατ' έτος από το 2015 έως το 2018 συνολικής αναπόσβεστης αξίας 4.994 χιλ. ευρώ, χωρίς περαιτέρω ανάλυση σε ποια συγκεκριμένα λογισμικά προγράμματα αφορούν, οπότε δεν τεκμηριώνεται ότι τα εν λόγω έξοδα πληρούν τις προϋποθέσεις αναγνώρισης ως άυλα περιουσιακά στοιχεία.

Ακόμη, ως προς το κόστος ανάπτυξης του υλικού υπολογιστών (hardware), το οποίο στη χρήση 2018 ανερχόταν σε 4,94 εκατ. ευρώ, η ΕΛΤΕ αναφέρει ότι η οικονομική οντότητα δεν μπορεί να αποδείξει την αξιόπιστη επιμέτρηση των δαπανών στα άυλα περιουσιακά στοιχεία κατά τη διάρκεια της ανάπτυξής τους, διότι η φάση της ανάπτυξης παρουσιάζεται ως αόριστη και συνεχής, δηλαδή ακόμα και μετά το πέρας της ανάπτυξής τους συνεχίζεται να επιρρίπτονται δαπάνες ως ήδη δημιουργημένα άυλα περιουσιακά στοιχεία. Η ΕΛΤΕ θεωρεί ότι η εταιρεία δεν μπορεί να αναγνωρίζει άυλα περιουσιακά στοιχεία με τον παραπάνω τρόπο επιμέτρησης καθώς η ανάπτυξη πρωτότυπων συσκευών, (ήτοι η σχεδίαση και ανάπτυξη καλουπιών και πλακετών, η σχεδίαση και παραμετροποίηση κρίσιμου εξοπλισμού καθώς και η μελέτη και σύνταξη που αφορά στην έκδοση πιστοποιητικών από την Google) έχει αντικειμενικά ορισμένο κόστος το οποίο είναι γνωστό στον κατασκευαστή και επομένως μπορεί να επιμετρηθεί με ακρίβεια.

Ακόμη, διαπίστωσε ότι δεν εντοπίζεται επαρκής τεκμηρίωση σχετική με τον επιμερισμό του κόστους μισθοδοσίας και των αμοιβών συνεργατών συνολικού ποσού 3.386 χιλ. ευρώ σε συγκεκριμένα άυλα περιουσιακά στοιχεία καθώς και για την περίπτωση της τιμολόγησης συσκευών, την αναγνώριση 50% της αξίας ως αγορά αποθεμάτων και το υπόλοιπο 50% ως άυλο περιουσιακό στοιχείο.

Σε κάθε περίπτωση, το βασικό ζήτημα για την ΕΛΤΕ είναι τα άυλα περιουσιακά στοιχεία που στο τέλος της χρήσης του 2018 ήταν 25,5 εκατ. ευρώ από το συνολικό ενεργητικό των 50,6 εκατ. ευρώ της MLS. Αμφισβητεί ευθέως το ποσό των άυλων περιουσιακών στοιχείων στο ενεργητικό της επιχείρησης και αυτό γεννά σειρά ερωτημάτων για την πραγματική αξία της επιχείρησης.

Με βάση τις τελευταίες οικονομικές καταστάσεις, η MLS έχει συνολικό δανεισμό 11 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 10 εκατ. αφορούν ομόλογα που έχουν διατεθεί στο επενδυτικό κοινό. Στις οικονομικές καταστάσεις του πρώτου εξαμήνου του 2019 εμφανίζονται ακόμη 18 εκατ. ευρώ βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων. Στην ετήσια οικονομική έκθεση του 2018, η οποία αμφισβητείται από την ΕΛΤΕ, η MLS ενέγραψε μείωση κύκλου εργασιών κατά 9% (21,0 εκατ. ευρώ έναντι 23,1 εκατ. ευρώ το 2017) και τα καθαρά της κέρδη μετά από φόρους παρουσίασαν μείωση 12% σε σύγκριση με την προηγούμενη χρήση (1,6 εκατ. ευρώ έναντι 1,8 εκατ. ευρώ το 2017). Τα κέρδη EBITDA παρουσίασαν επίσης μείωση 6% και διαμορφώθηκαν σε 5,3 εκατ. ευρώ (έναντι 5,6 εκατ. ευρώ το 2017). Η μείωση στα καθαρά κέρδη συνεχίστηκε και το πρώτο εξάμηνο του 2019 σε ποσοστό 44,5% σε σύγκριση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2018.

Ο Διευθύνων Σύμβουλος της εταιρείας, εξήγησε πως το ζήτημα που έχει ανακύψει αφορά τα άυλα περιουσιακά στοιχεία της εταιρείας και τόνισε πως σε καμία περίπτωση δεν υφίσταται λογιστική απάτη. Ωστόσο, αναμένεται το αποτέλεσμα του ελέγχου από την Deloitte, η οποία κατ' εντολή της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς διενεργεί έλεγχο ειδικού σκοπού μέσω του οποίου θα διευκρινιστεί πως θα πρέπει να αποτυπωθούν τα άυλα περιουσιακά στοιχεία στις οικονομικές καταστάσεις. Ακόμη, η Deloitte εκπονεί επικείμενο επιχειρηματικό σχέδιο (business plan), το οποίο θα δείξει το πόσα κεφάλαια χρειάζονται και από που θα μπορούσαν να βρεθούν.

Μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου και την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς δεν θα έχει κάποιο λόγο να συνεχίζει την αναστολή διαπραγμάτευσης τόσο των μετοχών όσο και των ομολόγων, στον βαθμό που έχει συναινέσει στον ορισμό της Deloitte ως ανεξάρτητου εκτιμητή. Η Deloitte συνεκτιμώντας το επιχειρηματικό σχέδιο της εταιρείας, θα πρέπει να αξιολογήσει την απρόσκοπτη συνέχιση λειτουργίας της εταιρείας (going concern). Επίσης, θα καταστεί δυνατή η δημοσιοποίηση των οικονομικών καταστάσεων της χρήσης του 2019.

Ένα προσχέδιο του πορίσματος της Deloitte για την αποτίμηση του άυλου πάγιου ενεργητικού της εταιρείας, παρουσιάστηκε στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και μίλούσε για ανάγκη απομείωσης που προσέγγιζε τα οκτώ (8) εκατ. ευρώ. Στην περίπτωση αυτή, ενδεχομένως θα δοθεί η δυνατότητα στους ομολογιούχους να καταγγείλουν τα ομολογιακά δάνεια και να καταστεί άμεσα απαιτητό το σύνολο της οφειλής της MLS προς αυτούς. Για να καταγγεληθούν όμως τα δάνεια, απαιτούνται κάποιες προϋποθέσεις αλλά και η σχετική απόφαση της συνέλευσης των ομολογιούχων, στην οποία θα υπάρχει ελάχιστη απαιτούμενη απαρτία των δύο τρίτων (66,67%).

Από την εξέταση των δυο περιπτώσεων απάτης που αναφέρθηκαν ανωτέρω, συμπεραίνεται ότι η επίπτωση λανθασμένης ελεγκτικής γνώμης είχε σαν αποτέλεσμα την παραπληροφόρηση των μετόχων, των επενδυτών, της εποπτικής αρχής και γενικότερα όλων των ενδιαφερόμενων μερών, καθώς η εταιρεία παρουσίαζε μια κερδοφόρα πορεία και αυξημένα έσοδα, οι επενδυτές την εμπιστεύονταν και επένδυναν σε αυτή, με αποτέλεσμα η τιμή της μετοχής της στο χρηματιστήριο να ανέβει πολύ. Ωστόσο, όταν αποκαλύφθηκαν οι απάτες αυτές, το πλήγμα για τις ελεγχόμενες εταιρείες ήταν μεγάλο καθώς έχασαν την αξιοπιστία και την φήμη τους και βρέθηκαν αντιμέτωπες με δικαστικές διαμάχες και ποινικές κυρώσεις. Στην επόμενη ενότητα, παρατίθενται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τις περιπτώσεις απάτης που προαναφέρθηκαν αναφορικά με την αξιοπιστία της ελεγκτικής εταιρείας.

3.4.2 Επίπτωση λανθασμένης γνώμης στην αξιοπιστία της ελεγκτικής εταιρείας.

Η έκφραση λανθασμένης ελεγκτικής γνώμης από ένα Ορκωτό Ελεγκτή έχει επιπτώσεις τόσο στον ίδιο όσο και στην ελεγκτική εταιρεία για την οποία εργάζεται. Όσον αφορά την επίπτωση που έχει για τον ίδιο, αμαυρώνεται η φήμη του και παραπέμπεται στο πειθαρχικό Συμβούλιο της ΕΛΤΕ, όπου του επιβάλλονται κυρώσεις. Παράλληλα όμως με τις πειθαρχικές κυρώσεις που του επιβάλλονται από το αρμόδιο όργανο της ΕΛΤΕ, ενδέχεται να του επιβληθούν και ποινικές κυρώσεις ανάλογα με την βαρύτητα της πράξης ή παράλειψης του.

Από την άλλη πλευρά, το πλήγμα για την ελεγκτική εταιρεία είναι μεγάλο καθώς χάνει την αξιοπιστία της και πλήττεται η φήμη της. Δεν την εμπιστεύονται οι επενδυτές και η έκθεση ελέγχου που εκδίδει ο Ορκωτός ελεγκτής χάνει το κύρος της, ακόμα και σε περιπτώσεις ελεγχόμενων εταιρειών που ο τύπος της έκθεσης ελέγχου που έχει εκδώσει είναι κατάλληλος. Ακόμη, η ελεγκτική εταιρεία χάνει την εμπιστοσύνη των πελατών της, με αποτέλεσμα να μην της αναθέτουν ελέγχους και να μειώνεται ο κύκλος εργασιών της. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το πλήγμα αυτό μπορεί να είναι μεγάλο και να επηρεάσει τις δραστηριότητες της, ακόμη και την ομαλή λειτουργία της.

Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί ο όμιλος Folli Follie, που αναφέρθηκε ανωτέρω. Στην περίπτωση της Folli Follie, η επίπτωση της λανθασμένης ελεγκτικής γνώμης, επηρέασε την φήμη του Ορκωτού Ελεγκτή αλλά και την φήμη της ελεγκτικής εταιρείας. Οι ελεγκτικές εταιρείες του δικτύου κρατούν σαφείς αποστάσεις από τον Ορκωτό Ελεγκτή και ισχυρίζονται πως ό,τι πράττει ένα μέλος του δικτύου τους είναι καθαρά δική του ευθύνη, αποποιούμενες οποιαδήποτε συμμετοχή ή ευθύνη. Ακόμη, απόρροια του σκανδάλου, είναι το πάγωμα των τραπεζικών λογαριασμών, θυρίδων και χρηματοπιστωτικών προϊόντων (μετοχές, ομόλογα κλπ) του Ορκωτού Ελεγκτή μέχρι την οριστική ετυμηγορία.

Ένα ακόμη παράδειγμα απάτης αποτελεί η διάλυση της ελεγκτικής εταιρείας Arthur Andersen το έτος 2002 λόγω της εμπλοκής της στο οικονομικό σκάνδαλο της Enron ένα χρόνο νωρίτερα. Η Enron ήταν μια εταιρεία που δραστηριοποιούνταν στο χώρο της ενέργειας στις ΗΠΑ και επί σειρά ετών παραποιούσε τα φορολογικά και λογιστικά στοιχεία της προκειμένου να εμφανίζεται στο χρηματιστήριο ως κερδοφόρα. Είχε στήσει ένα ολόκληρο σύστημα δωροδοκιών για να επιτυγχάνει το στόχο της. Η Enron είχε δημιουργήσει χιλιάδες προσωπικές εταιρείες και οντότητες ειδικού σκοπού (SPVs), μέσω των οποίων είχε αντλήσει χρηματοδότηση (δάνεια) για τον όμιλο, με

σκοπό την αποφυγή της ενοποίησης. Η αποκάλυψη της απάτης αυτής οδήγησε την Enron να κηρύξει πτώχευση το 2001, συμπαρασύροντας μαζί της και την Arthur Andersen. Η Arthur Andersen, αν και αθωώθηκε στο δικαστήριο, δεν κατάφερε να αντέξει το πλήγμα στη φήμη της και έκλεισε ένα χρόνο αργότερα (2002).

Επομένως, το αποτέλεσμα της λανθασμένης ελεγκτικής γνώμης, επηρεάζει την φήμη του Ορκωτού ελεγκτή και σίγουρα η εμπλοκή του σε ένα σκάνδαλο απάτης επηρεάζει την μετέπειτα επαγγελματική του αποκατάσταση και πορεία. Ενδεχομένως, όλες ή κάποιες ελεγκτικές εταιρείες να μην θέλουν να συνεργαστούν μελλοντικά με τον συγκεκριμένο Ορκωτό Ελεγκτή διότι μπορεί να μην τον εμπιστεύονται ή να μην θέλουν να συνδεθεί η επωνυμία τους (brand name) με το πρόσωπο του, από φόβο μήπως χάσουν πελάτες. Τέλος, στις ανωτέρω επιπτώσεις, θα πρέπει να προστεθούν και οι πειθαρχικές αλλά και τυχόν ποινικές κυρώσεις που επιβάλλονται στον Ορκωτό ελεγκτή.

3.5 Τύποι εκθέσεων ελέγχου

Ο ελεγκτής έχοντας συγκεντρώσει ελεγκτικά τεκμήρια κατά τη διάρκεια του ελέγχου, αξιολογεί εάν τα ελεγκτικά τεκμήρια που έχει συγκεντρώσει είναι επαρκή και κατάλληλα προκειμένου να ολοκληρώσει τον έλεγχο και να εκδώσει την έκθεση ελέγχου. Επίσης, αξιολογεί εάν από τα ελεγκτικά τεκμήρια που έχει συγκεντρώσει, προκύπτουν τυχόν αντικρουόμενα στοιχεία και στην περίπτωση που υπάρχουν, ζητάει από την ελεγχόμενη οντότητα περαιτέρω στοιχεία και διευκρινήσεις προκειμένου να εξακριβώσει ποιο από αυτά τα στοιχεία είναι σωστά. Ακόμη, εξετάζει την επίπτωση αυτών στην έκθεση ελέγχου.

Σε πολλές περιπτώσεις γίνεται επισκόπηση του φακέλου από ένα Ορκωτό Ελεγκτή που δεν έχει αναμειχθεί με τον έλεγχο. Αυτό είναι υποχρεωτικό για τις εταιρείες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο, ωστόσο πραγματοποιείται και σε ελέγχους μη εισηγμένων εταιρειών προκειμένου να διασφαλιστεί η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ο Ορκωτός αυτός διενεργεί την επισκόπηση των δικλίδων διασφάλισης ποιότητας (**Engagement Quality Control Reviewer**).

Η έκθεση ελέγχου που μπορεί να εκδώσει ο Ελεγκτής διακρίνεται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- ✓ Απλή σύμφωνη γνώμη
- ✓ Σύμφωνη γνώμη με θέματα έμφασης
- ✓ Σύμφωνη γνώμη με εξαιρέσεις
- ✓ Αρνητική γνώμη
- ✓ Άρνηση γνώμης

Σύμφωνα με το ΔΕΠ 705¹²⁷, η έκθεση ελέγχου που μπορεί να εκδώσει ο ελεγκτής πέρα από την έκθεση ελέγχου με απλή σύμφωνη γνώμη, εξαρτάται από: α) την φύση του θέματος που οδηγεί σε τροποποίηση της ελεγκτικής γνώμης (Nature of the matter giving rise to the modification) και β) την σημαντικότητα των λαθών που εμπεριέχονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις ανάλογα με την κρίση του ελεγκτή (Auditor's Judgment about the pervasiveness of the Effects or Possible Effects on the Financial Statements).

Φύση του θέματος που οδηγεί σε τροποποίηση της ελεγκτικής γνώμης.

Ο πρώτος παράγοντας που μπορεί να οδηγήσει σε τροποποίηση της ελεγκτικής γνώμης είναι η φύση του θέματος που προκαλεί την διαφοροποίηση. Διακρίνεται στις ακόλουθες δύο περιπτώσεις:

- ✓ Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις να περιέχουν ουσιώδη σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και
- ✓ Ο ελεγκτής να μην κατάφερε να συλλέξει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια κατά τη διάρκεια του ελέγχου

Η πρώτη περίπτωση σχετίζεται με την ύπαρξη ουσιωδών σφαλμάτων στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις που μπορεί να προέρχονται λόγω διαφωνίας του Ελεγκτή με την Διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας ως προς την καταλληλότητα των λογιστικών πολιτικών που έχει εφαρμόσει ή την επάρκεια των γνωστοποιήσεων.

Η δεύτερη περίπτωση αφορά την αδυναμία συγκέντρωσης από τον ελεγκτή επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων κατά τη διάρκεια του ελέγχου. Ο περιορισμός του πεδίου του ελεγκτή (Limitation of scope) μπορεί να προέρχεται είτε από φυσικές συνθήκες είτε από την Διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας. Με τον όρο φυσικές συνθήκες εννοούμε για παράδειγμα την ανάθεση του ελέγχου στον ελεγκτή

¹²⁷ Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 705 (Αναθεωρημένο) Διαφοροποιήσεις της γνώμης στην έκθεση του Ανεξάρτητου Ελεγκτή, ΕΛΤΕ.

μετά το τέλος της χρήσης με αποτέλεσμα να μην μπορεί να χρησιμοποιήσει την παρατήρηση (observation) για την απογραφή των αποθεμάτων ως διαδικασία για την επιβεβαίωση του λογαριασμού αποθέματα.

Σημαντικότητα των λαθών που εμπεριέχονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις ανάλογα με την κρίση του ελεγκτή

Ο δεύτερος παράγοντας που μπορεί να οδηγήσει σε τροποποίηση της γνώμης του ελεγκτή είναι η σημαντικότητα των λαθών που εμπεριέχονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις ανάλογα με την κρίση του ελεγκτή. Ο ελεγκτής προκειμένου να καθορίσει την σημαντικότητα των λαθών εξετάζει εάν τα λάθη:

- ✓ είναι ουσιώδη (material misstatements) &
- ✓ εάν είναι διάχυτα (pervasive misstatements)

Όταν οι οικονομικές καταστάσεις περιέχουν σφάλματα και τα σφάλματα αυτά είναι ουσιώδη αλλά όχι διάχυτα, τότε ο ελεγκτής εκφράζει γνώμη με επιφύλαξη. Στην αντίθετη περίπτωση, όπου τα σφάλματα είναι ουσιώδη και διάχυτα στις οικονομικές καταστάσεις, τότε εκφράζει αρνητική γνώμη.

Όταν ο ελεγκτής δεν έχει καταφέρει να συλλέξει κατάλληλα και επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια και κρίνει ότι οι πιθανές επιπτώσεις στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι ουσιώδεις αλλά όχι διάχυτες, τότε εκφράζει γνώμη με επιφύλαξη. Εάν όμως κρίνει ότι οι πιθανές επιπτώσεις είναι ουσιώδεις και διάχυτες, τότε εκδίδει έκθεση ελέγχου με άρνηση γνώμης.

3.5.1 Απλή σύμφωνη γνώμη.

Ο τύπος αυτός ελεγκτικής γνώμης εκδίδεται όταν ο ελεγκτής έχοντας συλλέξει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια κατά τη διάρκεια του ελέγχου, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις δεν εμπεριέχουν ουσιώδη σφάλματα.

Επομένως, η ελεγκτική του γνώμη αναφέρει ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις της εταιρείας παρουσιάζουν εύλογα, από κάθε ουσιώδη άποψη, την οικονομική θέση της εταιρείας, τη χρηματοοικονομική της επίδοση, την κατάσταση μεταβολών ιδίων κεφαλαίων και τις ταμειακές ροές για την ελεγχόμενη χρήση σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς (ΔΠΧΑ). Το ποιες οικονομικές

καταστάσεις είναι υποχρεωμένες να καταρτίζουν οι εταιρείες και να παρουσιάζουν στις οικονομικές καταστάσεις εξαρτάται από το μέγεθος της ελεγχόμενης οντότητας.

Ακολούθως, παρατίθεται απόσπασμα υποδείγματος έκθεσης ελέγχου με απλή σύμφωνη γνώμη¹²⁸:

Απόσπασμα υποδείγματος Έκθεσης Ελέγχου

Πιστεύουμε ότι τα ελεγκτικά τεκμήρια που έχουμε συγκεντρώσει είναι επαρκή και κατάλληλα για τη θεμελίωση της ελεγκτικής μας γνώμης.

Απλή Σύμφωνη Γνώμη

Κατά τη γνώμη μας, οι συνημμένες οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα, από κάθε ουσιώδη άποψη, την οικονομική θέση της Εταιρείας ΑΒΓ κατά την 31η Δεκεμβρίου 202Χ και τη χρηματοοικονομική της επίδοση και τις ταμειακές της ροές για τη χρήση που έληξε την ημερομηνία αυτή σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, όπως αυτά έχουν υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

3.5.2 Απλή σύμφωνη γνώμη με θέματα έμφασης.

Όταν ο ελεγκτής θεωρεί ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρουσιάζονται εύλογα αλλά επιβάλλεται να δώσει έμφαση σε κάποια γεγονότα, για τα οποία υπάρχουν επαρκείς γνωστοποιήσεις στο προσάρτημα, τότε εκδίδει σύμφωνη γνώμη με θέμα/θέματα έμφασης.

Ο ελεγκτής προσθέτει μια παράγραφο στην έκθεση ελέγχου όπου αναφέρει τα θέματα που απαιτούν την προσοχή των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων. Τέτοια θέματα αποτελούν γεγονότα ή συνθήκες που εγείρουν αμφιβολία σχετικά με την ικανότητα της επιχείρησης να συνεχίσει τη δραστηριότητα της (going concern), ή θέματα που δημιουργούν ουσιώδη αβεβαιότητα και μπορεί να επηρεάσουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις στο μέλλον.

Ακόμη, θέμα έμφασης μπορεί να είναι η μη συμμόρφωση της επιχείρησης με την ισχύουσα νομοθεσία, κάποιες συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη, κάποιο μεταγενέστερο γεγονός, η αλλαγή μιας λογιστικής πολιτικής ή η υιοθέτηση ενός νέου προτύπου και οτιδήποτε άλλο είναι σημαντικό κατά τη κρίση του ελεγκτή και αξίζει να επιστήσει την προσοχή των χρηστών. Επιπλέον στη παράγραφο με τα θέματα έμφασης,

¹²⁸ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. (ΣΟΕΛ 2012). Υποδείγματα Εκθέσεων Ελέγχου.

ο ελεγκτής δηλώνει με σαφήνεια ότι δεν διατηρεί επιφυλάξεις για τις οικονομικές καταστάσεις. Ακολούθως, παρατίθεται απόσπασμα υποδείγματος έκθεσης ελέγχου με θέματα έμφασης:

Απόσπασμα υποδείγματος Έκθεσης Ελέγχου

Πιστεύουμε ότι τα ελεγκτικά τεκμήρια που έχουμε συγκεντρώσει είναι επαρκή και κατάλληλα για τη θεμελίωση της ελεγκτικής μας γνώμης.

Γνώμη με Θέματα Έμφασης

Κατά τη γνώμη μας, οι συνημμένες οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα, από κάθε ουσιώδη άποψη, την οικονομική θέση της Εταιρείας ΑΒΓ κατά την 31η Δεκεμβρίου 202Χ και τη χρηματοοικονομική της επίδοση και τις ταμειακές της ροές για τη χρήση που έληξε την ημερομηνία αυτή σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, όπως αυτά έχουν υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση. (ΣΟΕΛ 2012)

Έμφαση Θέματος/Θεμάτων

Εφιστούμε την προσοχή σας στη σημείωση Χ των οικονομικών καταστάσεων, όπου περιγράφεται το θέμαXXX. Στη γνώμη μας δεν διατυπώνεται επιφύλαξη σε σχέση με το θέμα αυτό.

3.5.3 Απλή σύμφωνη γνώμη με εξαιρέσεις.

Ο ελεγκτής εκδίδει αυτόν τον τύπο ελεγκτικής γνώμης, όταν οι ελεγκτικές διαδικασίες του ελεγκτή εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα ή παραλείψεις στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις αλλά ο ελεγκτής θεωρεί ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης, αφού λάβει υπόψη τα σφάλματα που εντόπισε και τα γνωστοποιήσει στους χρήστες με τη μορφή παρατήρησης στην έκθεση ελέγχου. Ο ελεγκτής προσπαθεί να ποσοτικοποιήσει τις επιπτώσεις που θα έχουν τα σφάλματα που εντόπισε στις οικονομικές καταστάσεις, όπου αυτό είναι εφικτό.

Ακολούθως, παρατίθεται απόσπασμα υποδείγματος έκθεσης ελέγχου με απλή σύμφωνη γνώμη με εξαιρέσεις:

Απόσπασμα υποδείγματος Έκθεσης Ελέγχου

Πιστεύουμε ότι τα ελεγκτικά τεκμήρια που έχουμε συγκεντρώσει είναι επαρκή και κατάλληλα για τη θεμελίωση της ελεγκτικής μας γνώμης.

Βάση για Γνώμη με Επιφύλαξη

Από τον έλεγχό μας προέκυψε ότι

(ή Από τον έλεγχό μας προέκυψαν τα εξής: 1... 2....)

Γνώμη με Επιφύλαξη

Κατά τη γνώμη μας, εκτός από τις πιθανές επιπτώσεις του θέματος (ή των θεμάτων) που μνημονεύεται (ή μνημονεύονται) στην παράγραφο 'Βάση για Γνώμη με Επιφύλαξη', οι συνημμένες οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα, από κάθε ουσιώδη άποψη, την οικονομική θέση της Εταιρείας ΑΒΓ κατά την 31η Δεκεμβρίου 202X και τη χρηματοοικονομική της επίδοση και τις ταμειακές της ροές για τη χρήση που έληξε την ημερομηνία αυτή σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, όπως αυτά έχουν υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση. (ΣΟΕΛ 2012)

3.5.4 Αρνητική γνώμη.

Ο τύπος αυτός ελεγκτικής γνώμης εκδίδεται όταν ο ελεγκτής έχει εντοπίσει ουσιώδη σφάλματα τα οποία όμως έχουν γενικευμένη επίπτωση στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και παρά τις εξαιρέσεις του ελεγκτή, οι οικονομικές καταστάσεις δεν παρουσιάζουν εύλογα την κατάσταση της επιχείρησης. Τα ουσιώδη σφάλματα μπορεί ενδεχομένως να αφορούν την καταλληλότητα των λογιστικών πολιτικών που έχουν επιλεγεί, τον τρόπο που εφαρμόζονται αυτές οι πολιτικές καθώς επίσης και εάν υπάρχει επαρκής γνωστοποίηση στο προσάρτημα.

Ακολούθως, παρατίθεται απόσπασμα υποδείγματος έκθεσης ελέγχου με αρνητική γνώμη:

Βάση για Αρνητική Γνώμη

[Περιγραφή θέματος/ (ή θεμάτων)]

Όπως επεξηγείται στη Σημείωση X....

Αρνητική Γνώμη

Κατά τη γνώμη μας, εξαιτίας της σημαντικότητας του θέματος (ή των θεμάτων) που μνημονεύεται (ή μνημονεύονται) στην παράγραφο 'Βάση για Αρνητική Γνώμη', οι συνημμένες οικονομικές καταστάσεις δεν παρουσιάζουν εύλογα, από κάθε ουσιώδη άποψη, την οικονομική θέση της Εταιρείας ΑΒΓ κατά την 31η Δεκεμβρίου 202X και τη χρηματοοικονομική της επίδοση και τις ταμειακές της ροές για τη χρήση που έληξε την ημερομηνία αυτή σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, όπως αυτά έχουν υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση. (ΣΟΕΛ 2012)

3.5.5 Άρνηση γνώμης.

Στην περίπτωση που ο ελεγκτής δεν έχει καταφέρει να συγκεντρώσει κατάλληλα και επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια κατά τη διάρκεια του ελέγχου που να θεμελιώνουν τη γνώμη του για αρκετούς λογαριασμούς και οι επιπτώσεις τους είναι διάχυτες (pervasive) στις καταστάσεις, τότε προβαίνει σε άρνηση γνώμης επί των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Αναφέρει δηλαδή ότι κατά την διάρκεια του ελέγχου, δεν κατέστη εφικτό να συλλέξει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια και επομένως δεν εκφέρει γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων.

Ακολουθως, παρατίθεται απόσπασμα υποδείγματος έκθεσης ελέγχου με άρνηση γνώμης:

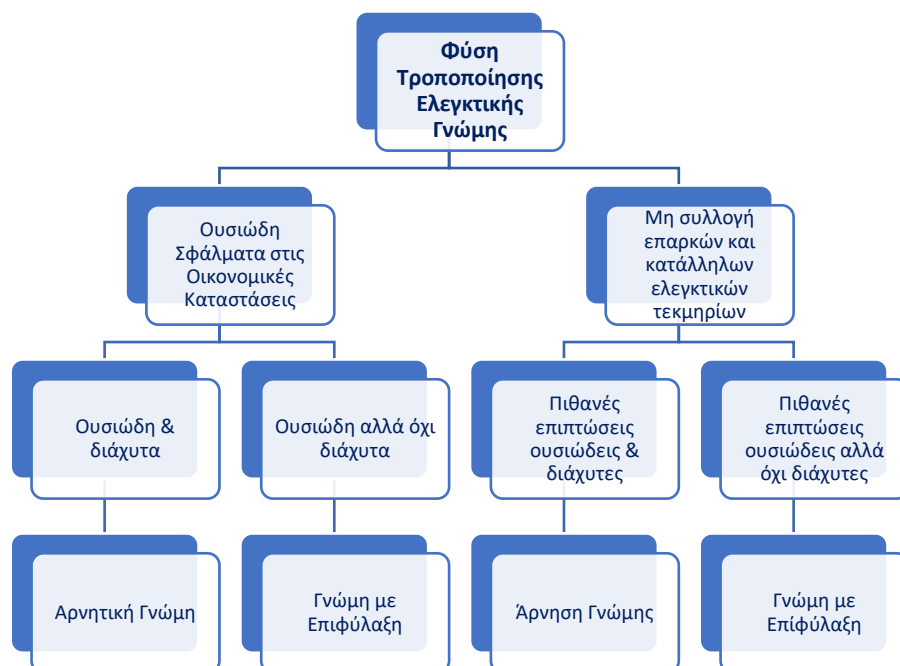
Βάση για Αδυναμία Έκφρασης Γνώμης

[Περιγραφή θέματος/(ή θεμάτων)]

Αδυναμία Έκφρασης Γνώμης

Εξαιτίας της σημαντικότητας του θέματος (ή των θεμάτων) που μνημονεύεται (ή μνημονεύονται) στην παράγραφο, 'Βάση για Αδυναμία Έκφρασης Γνώμης' δεν έχει καταστεί εφικτό να αποκτήσουμε επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια για τη θεμελίωση ελεγκτικής γνώμης. Ως εκ τούτου δεν εκφέρουμε γνώμη επί των συνημμένων οικονομικών καταστάσεων. (ΣΟΕΑ 2012)

Τα ανωτέρω απεικονίζονται συνοπτικά στο ακόλουθο διάγραμμα:

Διάγραμμα 22: Τύποι Έκθεσης Ελέγχου

3.6 Σχέση της έκθεσης ελέγχου με την σημαντικότητα του πελάτη

Η σημαντικότητα μιας ελεγχόμενης οντότητας για την ελεγκτική εταιρεία καθορίζεται συνήθως από το μέγεθος της σε σχέση με το συνολικό χαρτοφυλάκιο πελατών της ελεγκτικής εταιρείας ή από την αμοιβή που λαμβάνει από τον πελάτη. Όπως γίνεται αντιληπτό, όσο αυξάνεται η εξάρτηση μιας ελεγκτικής εταιρείας από την αμοιβή ενός μόνο πελάτη, τόσο περισσότερο δοκιμάζεται η ανεξαρτησία του ελεγκτή. Για τον λόγο αυτό, προκειμένου να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία του ελεγκτή, τίθεται περιορισμός της αμοιβής του, η οποία δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 1/10 των συνολικών εσόδων που είχε η ελεγχόμενη εταιρεία κατά την προηγούμενη χρήση σύμφωνα με το Π.Δ 226/1992.

Όταν η ελεγχόμενη εταιρεία αποτελεί σημαντικό πελάτη για τον ελεγκτή, δηλαδή όταν υπάρχει σημαντική οικονομική εξάρτηση από αυτή, τότε ενυπάρχει ο κίνδυνος ο ελεγκτής να χάσει την αντικειμενικότητα και την ανεξαρτησία του και επομένως η έκθεση ελέγχου που θα εκδώσει να μην είναι αξιόπιστη, με αποτέλεσμα οι διάφοροι χρήστες να μην μπορούν να βασιστούν σε αυτή για την λήψη αποφάσεων. Όταν ο ελεγκτής έχει κάποιο συμφέρον από την ελεγχόμενη επιχείρηση, τόσο πιο πιθανό είναι να επηρεαστεί η ανεξαρτησία του, αν αναλογιστούμε ότι και οι αμοιβές που λαμβάνει προέρχονται από την Διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας. Για τον λόγο αυτό, θα πρέπει ανά τακτά χρονικά διαστήματα να εξετάζει τυχόν κινδύνους στην ανεξαρτησία του, προκειμένου να διασφαλίζεται έναντι αυτών.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Chen, S., Sun, S., & Wu, D. (2010)¹²⁹, η οποία εξετάζει πως η αλλαγή του νομικού και ρυθμιστικού πλαισίου στην Κίνα επηρεάζει την σχέση ανάμεσα στην σημαντικότητα του πελάτη και την ποιότητα ελέγχου. Αναφορικά με την περίοδο 1995-2000, διαπιστώθηκε ότι η τάση των Ορκωτών Ελεγκτών να εκδίδουν εκθέσεις ελέγχου με τροποποίηση της ελεγκτικής γνώμης είναι αρνητικά συσχετισμένη με την σημαντικότητα του πελάτη. Με άλλα λόγια, όσο αυξάνεται η σημαντικότητα του πελάτη, τόσο λιγότερο πιθανό είναι οι Ορκωτοί Ελεγκτές να εκδώσουν τροποποιημένη έκθεση ελέγχου (modified audit opinion).

Αναφορικά με την περίοδο μετά το 2000, δηλαδή κατά την περίοδο 2001-2004 όπου το θεσμικό περιβάλλον έγινε πιο φιλικό ως προς τον επενδυτή (investor-friendly), διαπιστώθηκε ακριβώς το αντίθετο αποτέλεσμα, δηλαδή ότι η τάση των Ορκωτών

¹²⁹ Chen, S., Sun, S., & Wu, D. (2010). Client importance, institutional improvements, and audit quality in China: An office and individual auditor level analysis, *The Accounting Review* 85 (1), p.127-158

Ελεγκτών να εκδίδουν εκθέσεις ελέγχου με τροποποίηση της ελεγκτικής γνώμης είναι θετικά συσχετισμένη με την σημαντικότητα του πελάτη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα αυτά διαπιστώθηκαν σε επίπεδο ελεγκτή και όχι σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας. Από τα ανωτέρω, συμπεραίνεται ότι οι θεσμικές βελτιώσεις (institutional improvements) παρακινούν τους ελεγκτές να θέτουν σε προτεραιότητα το κόστος του να θυσιάσουν την ποιότητα του ελέγχου πάνω από το χρηματικό όφελος που αποκομίζουν από τον πελάτη. Ακόμη, εξάγεται το συμπέρασμα ότι η σημαντικότητα του πελάτη ασκεί διαφορετική επίδραση πάνω στις αποφάσεις των ελεγκτών ως φυσικά πρόσωπα από ότι σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας.

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Brilakis, C. & Demirakos, E. (2021)¹³⁰, η οποία εξετάζει την σχέση μεταξύ της αλλαγής ελεγκτή και τον αριθμό των Σημαντικότερων Θεμάτων Ελέγχου (Key Audit Matters) στην έκθεση ελέγχου. Αξίζει να σημειωθεί ότι δείγμα στην έρευνα αυτή προέρχεται από 830 εταιρείες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου για την χρονική περίοδο 2017-2019.

Η έρευνα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ των δύο αυτών μεταβλητών, δηλαδή η αλλαγή ελεγκτικής εταιρείας οδηγεί σε μια νέα οπτική των οικονομικών καταστάσεων (“fresh look”) από την νέα ελεγκτική εταιρεία στην οποία ανατέθηκε ο έλεγχος και κατ’ επέκταση σε αύξηση του αριθμού των Σημαντικότερων Θεμάτων Ελέγχου.

Ακόμη, διαπιστώθηκαν τα εξής: α) ο αριθμός των Σημαντικότερων Θεμάτων Ελέγχου αυξήθηκε κατά την διάρκεια της τριετούς περιόδου στην οποία εξετάστηκε το δείγμα των εισηγμένων εταιρειών, β) οι Big4 ελεγκτικές εταιρείες γνωστοποιούν κατά μέσο όρο περισσότερα Σημαντικά Θέματα Ελέγχου στην έκθεση ελέγχου συγκριτικά με τις Non-Big4 ελεγκτικές εταιρείες, γ) ένα μεγάλο ποσοστό εταιρειών του δείγματος (περίπου 30%), άλλαξε ελεγκτική εταιρεία κατά την χρονική περίοδο 2017-2019 και δ) το ποσοστό των εταιρειών του δείγματος που ελέγχεται από Big4 ελεγκτικές εταιρείες μειώθηκε σταδιακά κατά την διάρκεια της τριετούς περιόδου ενώ το ποσοστό των εταιρειών που ελέγχεται από Non-Big4 ελεγκτικές εταιρείες αυξήθηκε.

¹³⁰ Brilakis, C. & Demirakos, E. (2021). Does Auditor Change Affect Key Audit Matters (KAMs)?, International Conference on Business & Economics on the Hellenic Open University.

Κεφάλαιο 4: Η Λογιστική Επιστήμη και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των οικονομικών καταστάσεων

4.1 Η επιστήμη της Λογιστικής

Η Λογιστική είναι ο επιστημονικός κλάδος που ασχολείται με την παροχή οικονομικών πληροφοριών στις οικονομικές μονάδες, με σκοπό να βοηθήσει τους ενδιαφερόμενους να λάβουν ορθές οικονομικές αποφάσεις. Αντικειμενικοί σκοποί της Λογιστικής είναι η παροχή πληροφοριών στη Διοίκηση των οικονομικών μονάδων για την αποτελεσματική λειτουργία, έλεγχο και διαχείριση των μονάδων αυτών αλλά και η παροχή πληροφοριών σε πρόσωπα ή φορείς που βρίσκονται εκτός της οικονομικής μονάδας για τη λήψη ορθολογικών οικονομικών αποφάσεων επί διαφόρων θεμάτων.

Σύμφωνα με τους Μπατσινίλα, Ε. & Πατατούκα, Κ. (2010)¹³¹, η Λογιστική είναι μια επιστημονική-διπλογραφική μέθοδος. Η διπλογραφία της λογιστικής συνίσταται στην παράλληλη παρακολούθηση των μεταβολών των στοιχείων της περιουσιακής διαρθρώσεως (Ισολογισμός) της οικονομικής μονάδας, με την μεταβολή των αντίστοιχων στοιχείων της διαχείρισης (Αποτελέσματα Χρήσεως).

Οι βασικές λειτουργίες της λογιστικής αποδίδονται με την παρατήρηση, ανάλυση, κατάταξη και έλεγχο των λογιστικών γεγονότων. Η Λογιστική επιστήμη αναλύει καταγράφει, προσδιορίζει ποσοτικά, ταξινομεί και συγκεντρώνει τα άπειρα σε αριθμό και πολυσύνθετα στη φύση τους λογιστικά γεγονότα, από τα οποία συνοπτικά πληροφοριακά στοιχεία αποκαλύπτει στις ενδιαφερόμενες ομάδες. Οι οικονομικές καταστάσεις είναι το τελικό προϊόν της λογιστικής παραγωγικής διαδικασίας, μιας διαδικασίας που διεξάγεται σύμφωνα με τα λογιστικά πρότυπα (accounting standards ή statements) και τις γενικά παραδεγμένες λογιστικές αρχές (generally accepted accounting principles) (Μπατσινίλας, Ε. & Πατατούκας, Κ. (2010)).

Συμπερασματικά, σκοπός της Λογιστικής είναι η παροχή πληροφοριών σε διάφορες κοινωνικές ομάδες και φορείς για λήψη αποφάσεων, οι οποίες θα συμβάλλουν σε άνοδο της κοινωνικής ευημερίας.

¹³¹ Μπατσινίλας, Ε. & Πατατούκας, Κ. (2010). Σύγχρονη Λογιστική, Τόμος Α', Εκδόσεις Σταμούλη ΑΕ, σελ. 23-59.

4.2 Η σπουδαιότητα της Λογιστικής Επιστήμης

Η Λογιστική είναι ευρέως αποδεκτό ότι είναι μια κοινωνική επιστήμη και όχι απλά μια τεχνική που σχετίζεται με την καταχώρηση συναλλαγών στα λογιστικά βιβλία. Για να καταλάβουμε την σπουδαιότητα της, αρκεί να αναλογιστούμε τις έννοιες των εσόδων και του κόστους που χρησιμοποιούνται στις Οικονομικές Επιστήμες και τα οποία δεν είναι αυτοτελώς μετρήσιμα. Για τον υπολογισμό τους, χρειάζεται η συμβολή της Λογιστικής, η οποία αρχικά αναγνωρίζει και στη συνέχεια μετρά και αποτιμά τα στοιχεία αυτά. Έχουν αναπτυχθεί διάφοροι κλάδοι της Λογιστικής με σκοπό να καλύψουν διαφορετικές ανάγκες πληροφόρησης.

Σύμφωνα με την Βασιλάτου-Θανοπούλου, Ε. (2001)¹³², οι κυριότεροι κλάδοι της Λογιστικής που έχουν αναπτυχθεί, είναι οι ακόλουθοι:

- ✓ Χρηματοοικονομική Λογιστική (Financial Accounting)
- ✓ Διοικητική Λογιστική (Managerial Accounting)
- ✓ Λογιστική Κόστους (Cost Accounting)
- ✓ Φορολογική Λογιστική (Tax Accounting)
- ✓ Ελεγκτική (Auditing)
- ✓ Διεθνής Λογιστική (International Accounting)
- ✓ Κυβερνητική Λογιστική (Public Sector Accounting)

Διάγραμμα 23: Κλάδοι Λογιστικής Επιστήμης

¹³² Βασιλάτου-Θανοπούλου, Ε. (2001). Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Έκδοση Δ', Τεύχος Β', σελ. 20-34.

Η Χρηματοοικονομική Λογιστική είναι επιφορτισμένη με την παρακολούθηση των οικονομικών μεγεθών μιας επιχείρησης και τον υπολογισμό αριθμοδεικτών ώστε να παρακολουθείται και να αξιολογείται η πορεία της επιχείρησης συγκριτικά με προηγούμενες χρήσεις.

Η Διοικητική Λογιστική ασχολείται με την παροχή πληροφοριών στη Διοίκηση της επιχείρησης. Συμβάλλει στο προγραμματισμό, στη χάραξη πολιτικής, στον εντοπισμό δυσλειτουργιών και των αιτιών τους, στην αναζήτηση λύσεων στα προβλήματα αυτά καθώς και στον έλεγχο της αποτελεσματικότητας των αποφάσεων που λαμβάνονται. Σύμφωνα με τους Δημητράς, Α., & Μπάλλας, Α. (2009)¹³³, η Διοικητική Λογιστική είναι ο κλάδος της Λογιστικής που περιλαμβάνει τον προσδιορισμό, τη συγκέντρωση, την ανάλυση, την προετοιμασία και την παρουσίαση δεδομένων χρηματοοικονομικού ή μη χαρακτήρα, ώστε να χρησιμοποιηθούν από τη Διοίκηση μιας οικονομικής μονάδας για τον σχεδιασμό, την αξιολόγηση και τον έλεγχο εντός των ορίων αυτής της μονάδας, ώστε να εξασφαλισθεί η κατάλληλη και ορθολογική χρήση των διαθέσιμων πόρων. Ακόμη, σύμφωνα με τον Garrison, N. (2005)¹³⁴, η Διοικητική Λογιστική ασχολείται με την παροχή πληροφοριών στα στελέχη, δηλαδή σε πρόσωπα που βρίσκονται μέσα σε έναν οργανισμό και διευθύνουν και ελέγχουν τις λειτουργίες του.

Η Λογιστική Κόστους είναι ένας κλάδος που ασχολείται με τον προσδιορισμό του κόστους παραγωγής μιας βιομηχανικής επιχείρησης. Συγκεκριμένα, ασχολείται με την συλλογή και επεξεργασία στοιχείων με σκοπό τον προγραμματισμό, τον προσδιορισμό και τον απολογιστικό έλεγχο του κόστους των παραγόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών. Σύμφωνα με τους Βενιέρης, Γ., Κοέν, Σ., Κωλέτση, Μ. (2005)¹³⁵, η Λογιστική Κόστους ή αλλιώς Κοστολόγηση, είναι το σύνολο των συστηματικών εργασιών που αποβλέπουν στο να συγκεντρώσουν, να κατατάξουν, να καταγράψουν και να επιμερίσουν κατάλληλα τις δαπάνες, έτσι ώστε να προσδιοριστεί το κόστος των προϊόντων, των υπηρεσιών και των διαδικασιών μιας επιχείρησης.

Η Φορολογική Λογιστική ασχολείται με τις επιπτώσεις της φορολογικής νομοθεσίας στον προσδιορισμό των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης. Ασχολείται κυρίως με τον προσδιορισμό του φόρου εισοδήματος μιας χρήσης, ο οποίος εμφανίζεται

¹³³ Δημητράς, Α. & Μπάλλας, Α. (2009). Διοικητική Λογιστική, Gutenberg, σελ. 27-33.

¹³⁴ Garrison, N. (2005). Διοικητική Λογιστική, Εκδόσεις Κλειδάριθμος σελ. 1-28

¹³⁵ Βενιέρης, Γ., Κοέν, Σ., & Κωλέτση, Μ. (2005). Λογιστική Κόστους- Αρχές και Εφαρμογές, Εκδόσεις P.I Publishing, Έκδοση Β', σελ.9-34.

στην κατάσταση αποτελεσμάτων αφαιρετικά από κέρδη της χρήσης προ φόρων. Η Φορολογική Λογιστική είναι ο κλάδος που ασχολείται με τις επιπτώσεις της φορολογικής νομοθεσίας στον προσδιορισμό της χρηματοοικονομικής κατάστασης και των αποτελεσμάτων χρήσης των επιχειρηματικών μονάδων (Βασιλάτου-Θανοπούλου, Ε. (2001)).

Η Διεθνής Λογιστική είναι ο Κλάδος της Λογιστικής που ασχολείται με τα θέματα που προκύπτουν από τις διεθνείς συναλλαγές των επιχειρηματικών μονάδων ενώ η Κυβερνητική Λογιστική ή Λογιστική Δημοσίου Τομέα είναι ο κλάδος που ασχολείται με τις αρχές και τα συστήματα που εφαρμόζονται για τη λογιστική παρακολούθηση των δραστηριοτήτων των διαφόρων κρατικών φορέων (Βασιλάτου-Θανοπούλου, Ε. (2001)).

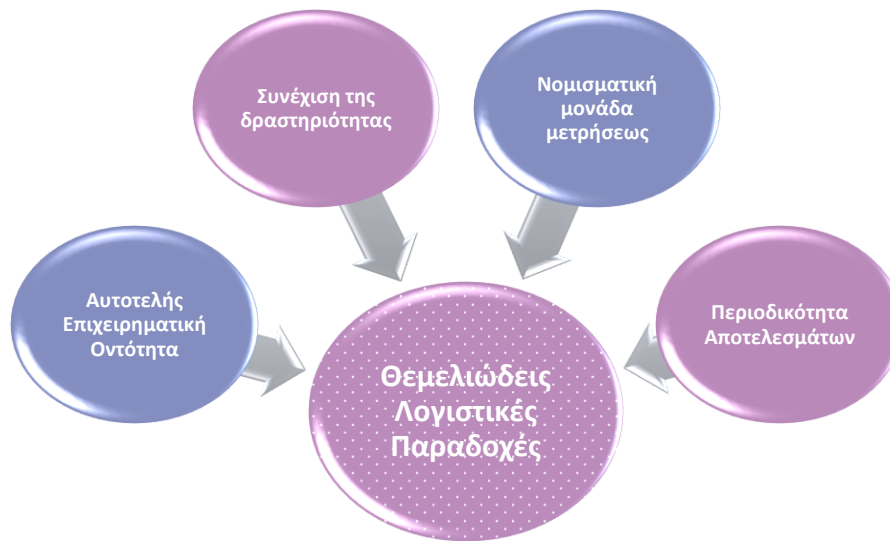
Τέλος, η Ελεγκτική ασχολείται με τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και έχει σαν στόχο να διαπιστώσει εάν απεικονίζουν εύλογα την χρηματοοικονομική κατάσταση και απόδοση της εταιρείας. Συμβάλλει στην ομαλή λειτουργία της επιχείρησης ενημερώνοντας την Διοίκηση για τον εντοπισμό λαθών κατά τη διάρκεια του ελέγχου και ακόμη συμβάλλει στην αποφυγή εκούσιων λαθών σε οικονομικά μεγέθη από την επιχείρηση καθώς η Διοίκηση γνωρίζει ότι θα ελεγχθεί από Ορκωτό Ελεγκτή.

4.3 Θεμελιώδεις Λογιστικές Παραδοχές

Το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον της επιχείρησης είναι πολυσύνθετο και διαρκώς μεταβαλλόμενο. Το γεγονός αυτό καθιστά τα διάφορα λογιστικά θέματα πολύπλοκα και δυσχεραίνουν την επίλυση τους. Το πρόβλημα αυτό αντιμετωπίζεται με την απλοποίηση των λογιστικών θεμάτων η οποία επιτυγχάνεται με τη βοήθεια διαφόρων γενικά παραδεκτών υποθέσεων, οι οποίες ελαττώνουν τον αριθμό των παραμέτρων, προσδιορίζουν τις αιτιώδεις σχέσεις και καθιστούν το προς επίλυση λογιστικό θέμα κατανοητό.

Στο διάγραμμα που παρατίθεται παρακάτω, απεικονίζονται οι βασικές λογιστικές παραδοχές και ακολουθεί ανάλυση τους ¹³⁶.

¹³⁶ Παπάς, Α. (2006). Χρηματοοικονομική Λογιστική, Τόμος Α', Έκδοση Β', Εκδόσεις Μπένου, σελ. 46-71.

Διάγραμμα 24: Θεμελιώδεις Λογιστικές Παραδοχές

4.3.1 Παραδοχή της Αυτοτελούς Επιχειρηματικής Οντότητας (Separate Entity Assumption).

Σύμφωνα με την αρχή της Αυτοτελούς Επιχειρηματικής Οντότητας, ολόκληρο το λογιστικό σύστημα των οικονομικών μονάδων διαμορφώνεται με επίκεντρο την οικονομική μονάδα, που θεωρείται ότι έχει δική της υπόσταση, δική της περιουσία και δικές της υποχρεώσεις. Οι φορείς της επιχειρηματικής μονάδας θεωρούνται τρίτοι όσον αφορά την περιουσία τους, τις ατομικές υποχρεώσεις και τις συναλλαγές τους, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και αυτές που γίνονται με την οικονομική μονάδα.

Κάθε οικονομική μονάδα (εταιρεία, ατομική επιχείρηση, οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα) θεωρείται σαν μια οικονομική οντότητα ανεξάρτητη από τον ιδιοκτήτη της και οι λογιστικές της συναλλαγές αποτυπώνονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

4.3.2 Παραδοχή της Συνεχούς Δραστηριότητας της οικονομικής Μονάδας (Going Concern).

Σύμφωνα με την εν λόγω αρχή, οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης καταρτίζονται με βάση την υπόθεση συνέχισης της δραστηριότητας (going concern), δηλαδή τα στοιχεία της περιουσίας της και οι υποχρεώσεις της αποτιμώνται με βάση την παραδοχή ότι η επιχείρηση είναι βιώσιμη και θα συνεχίσει τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες στο μέλλον. Σε διαφορετική περίπτωση, η

αποτίμηση των περιουσιακών της στοιχείων γίνεται με βάση την καθαρή ρευστοποιήσιμη αξία. Η επιχείρηση, δηλαδή, δεν θα πρέπει να έχει την πρόθεση, ούτε να βρίσκεται στην ανάγκη, να προβεί σε ρευστοποίηση των περιουσιακών της στοιχείων ή σε σημαντική περιστολή των εργασιών της.

Σύμφωνα με τον Χέβα, Δ. (2006)¹³⁷, η παραδοχή της συνέχισης της δραστηριότητας της επιχείρησης θεωρείται σαν δεδομένη κάθε φορά που επιχειρείται αποτίμηση των επιμέρους στοιχείων του ενεργητικού, του παθητικού και της καθαρής θέσης, εκτός και αν υπάρχουν ενδείξεις για ρευστοποίηση.

4.3.3 Παραδοχή της Περιοδικότητας των αποτελεσμάτων (Time Period Assumption).

Το ακριβές οικονομικό αποτέλεσμα κάθε επιχείρησης προκύπτει μετά από την εκκαθάριση της. Το συνολικό αποτέλεσμα που πέτυχε η επιχείρηση κατά τη διάρκεια της ζωής της προκύπτει ύστερα από σύγκριση του ισολογισμού εκκαθάρισης και του ισολογισμού έναρξης, λαμβάνοντας υπόψη τις εισφορές κεφαλαίων αλλά και τις διανομές κερδών που πραγματοποιήθηκαν. Καθώς η διάρκεια ζωής της επιχείρησης εκτείνεται σε πολλά έτη, είναι χρήσιμος ο προσδιορισμός των αποτελεσμάτων της σε περιοδική βάση.

Σύμφωνα με την αρχή της περιοδικότητας των αποτελεσμάτων, η συνεχής ροή των εργασιών της επιχείρησης μπορεί να χωριστεί σε τακτές ή μη χρονικές περιόδους, οι οποίες είναι γνωστές ως λογιστικές χρήσεις. Έτσι καθίσταται δυνατό να προσδιοριστούν τα κέρδη ή οι ζημίες της χρήσης, εξασφαλίζοντας την παροχή έγκαιρης και χρήσιμης πληροφόρησης τόσο για την ίδια την επιχείρηση, όσο και για εκείνους που ενδιαφέρονται για την πορεία της αλλά βρίσκονται έξω από αυτή. Όσο μικρότερο είναι το χρονικό διάστημα προσδιορισμού του αποτελέσματος, τόσο αυξάνεται η δυσκολία προσδιορισμού του με ακρίβεια.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι λογιστικές πληροφορίες είναι χρήσιμες μόνο όταν είναι σχετικές με το υπό επίλυση θέμα και ακριβείς, δηλαδή αποδίδουν την πραγματικότητα, και μεταβιβάζονται έγκαιρα στους ενδιαφερόμενους.

¹³⁷ Χέβας, Δ. (2006). Ειδικά Λογιστικά & Φορολογικά Θέματα Εταιριών, Εκδόσεις Σμπίλιας Α.Ε.Β.Ε, Έκδοση Ε΄, σελ. 265-302.

4.3.4 Παραδοχή της Νομισματικής Μονάδας Μετρήσεως (The unit-of-Measure Assumption).

Η Χρηματοοικονομική Λογιστική ενδιαφέρεται μόνο για γεγονότα που μπορούν να αποδοθούν κατά αντικειμενικό τρόπο σε νομισματικές μονάδες. Γεγονότα τα οποία δεν μπορούν να αποδοθούν σε νομισματικές μονάδες, θεωρούνται ότι δεν εμπίπτουν στα ενδιαφέροντα της λογιστικής.

Οι οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνουν μόνο τις επιχειρηματικές δραστηριότητες που μπορούν να εκφραστούν σε χρήμα. Αυτό συμβαίνει καθώς οι δραστηριότητες που δεν μπορούν να εκφραστούν εύκολα σε χρήμα ενέχουν μεγάλο βαθμό υποκειμενικότητας. Επομένως, σε αυτή την περίπτωση, οι οικονομικές καταστάσεις δεν θα παρείχαν πλήρη εικόνα για την επιχείρηση καθώς δεν θα περιλάμβαναν ποιοτικές πληροφορίες.

Αξίζει να τονιστεί ότι γίνεται η υπόθεση ότι η νομισματική μονάδα μέτρησης παραμένει σταθερή στη διάρκεια του χρόνου. Ωστόσο, στην πράξη η νομισματική μονάδα μεταβάλλεται στην πορεία του χρόνου. Για την αντιμετώπιση αυτού του μειονεκτήματος, υπάρχουν διάφοροι μέθοδοι σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων, όπως για παράδειγμα του γενικού επιπέδου τιμών, ή του τρέχοντος κόστους που συμπληρώνουν τις οικονομικές καταστάσεις, οι οποίες συντάσσονται με την αρχή του ιστορικού κόστους.

4.4 Γενικά Παραδεκτές Λογιστικές Αρχές των Οικονομικών Καταστάσεων

Με τον όρο Γενικά Παραδεκτές Λογιστικές Αρχές, εννοούμε το σύνολο των κανόνων και των διαδικασιών που ακολουθούνται από τις επιχειρήσεις για την ορθή καταχώρηση και παρουσίαση των λογιστικών πληροφοριών και αποβλέπουν στην αντικειμενική πληροφόρηση των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων. Οι γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές παρουσιάζονται αναλυτικά στη συνέχεια.

4.4.1 Αρχή του Ιστορικού Κόστους (Historical Cost Principle).

Η αρχή του ιστορικού κόστους διέπει ολόκληρη τη λογιστική διαδικασία. Η καταγραφή και παρουσίαση των στοιχείων μιας οικονομικής μονάδας γίνεται με βάση το κόστος κτήσης ή το ιστορικό κόστος, κατά τη στιγμή της αποκτήσεως ή δημιουργίας τους. Η αρχή αυτή ορίζει ότι οι αξίες διατηρούνται και καθ'όλη τη διάρκεια που αυτά

αποτελούν στοιχεία της οικονομικής μονάδας και εμφανίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις στο κόστος κτήσεως αυτών.

Οι λόγοι που συνηγορούν ως προς την υιοθέτηση του ιστορικού κόστους ως βάση για τις λογιστικές καταχωρήσεις και παρουσιάσεις είναι κυρίως οι ακόλουθοι (Μπατσινίλας, Ε & Παπατούκας, Κ):

- ✓ Το κόστος κτήσης προσδιορίζεται αντικειμενικά στην αγορά, βάσει της προσφοράς και της ζήτησης
- ✓ Το κόστος κτήσης απεικονίζει την αξία του στοιχείου που αποκτάται κατά το χρόνο της απόκτησης του
- ✓ Το κόστος κτήσης είναι εύκολα επαληθεύσιμο
- ✓ Το κόστος κτήσης μπορεί να προσδιοριστεί εύκολα, είναι συντηρητικό και σχετίζεται άμεσα με την αρχή της πραγματοποίησης των εσόδων

4.4.2 Αρχή της Πραγματοποίησης των Εσόδων (The Revenue Realization Principle).

Σύμφωνα με την αρχή της πραγματοποίησης των εσόδων, τα έσοδα αναγνωρίζονται όταν είναι πιθανό ότι οικονομικά οφέλη θα εισρεύσουν στην επιχείρηση από την συναλλαγή και το ποσό μπορεί να μετρηθεί αξιόπιστα. Τα έσοδα αναγνωρίζονται όταν όλα τα οφέλη που απορρέουν από την ιδιοκτησία και οι σχετικοί κίνδυνοι έχουν μεταβιβαστεί από τον πωλητή στον αγοραστή. Μόλις μεταβιβαστούν, ο πωλητής μπορεί να αναγνωρίσει στα λογιστικά του βιβλία την απαίτηση για την καταβολή του τιμήματος από την πλευρά του αγοραστή. Στα πλαίσια της λογιστικής του ιστορικού κόστους, τα έσοδα αναγνωρίζονται κατά τον χρόνο που πραγματοποιούνται (accrual basis) και όχι όταν εισπράττονται (cash basis).

4.4.3 Αρχή της Συσχετίσεων των εξόδων με τα έσοδα (The Matching Principle).

Τα έσοδα κάθε λογιστικής περιόδου πρέπει να προσδιορίζονται με βάση την αρχή της πραγματοποίησης αυτών. Αλλά, επειδή η πραγματοποίηση των εσόδων συνεπάγεται την πραγματοποίηση εξόδων, επιβάλλεται ο προσδιορισμός αυτών και η αντιπαράθεση τους με τα αντίστοιχα έσοδα (Μπατσινίλας, Ε & Παπατούκας, Κ).

Επομένως, τα έξοδα αναγνωρίζονται κατά την ίδια λογιστική χρήση που αναγνωρίζονται και τα έσοδα που συνδέονται με αυτά, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Τα

έσοδα όπως και τα έξοδα καταχωρούνται στα λογιστικά βιβλία όταν πραγματοποιείται η συναλλαγή από την οποία προκύπτουν, σύμφωνα με την αρχή του δεδουλευμένου και όχι όταν εισπράττονται ή πληρώνονται (λογιστική ταμειακής βάσης)¹³⁸.

Σύμφωνα με την έρευνα των Zimmerman, A. & Bloom, R. (2016)¹³⁹, η αρχή της συσχέτισης των εξόδων με τα έσοδα είναι πολύ σημαντική και θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την θέσπιση των λογιστικών προτύπων και να εφαρμόζεται στην πράξη. Διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο για την μέτρηση του εισοδήματος και των κερδών και είναι χρήσιμη για τους επενδυτές προκειμένου να προβλέψουν τα μελλοντικά κέρδη της επιχείρησης ή τις μακροπρόθεσμες ταμειακές ροές της.

4.4.4 Αρχή της Αυτοτέλειας των Χρήσεων.

Με τον όρο λογιστική χρήση, νοείται η διαχειριστική περίοδος μεταξύ δύο διαδοχικών ισολογισμών. Προκειμένου να είναι δυνατή η σύγκριση των αποτελεσμάτων και της πορείας της επιχείρησης από χρήση σε χρήση, χρησιμοποιείται η δωδεκάμηνη περίοδος ως χρονική μονάδα μέτρησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η αρχή της αυτοτέλειας των χρήσεων επιβάλλει ότι κατά τον προσδιορισμό του αποτελέσματος της χρήσεως λαμβάνονται υπόψη μόνο τα έσοδα και έξοδα που αφορούν τη συγκεκριμένη χρήση. Αυτό συμβαίνει ώστε ο προσδιορισμός του αποτελέσματος να είναι ακριβής, δηλαδή να περιλαμβάνει μόνο τα γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά την διάρκεια της χρήσης. Κάθε χρήση πρέπει να θεωρείται ανεξάρτητη από τις άλλες. Αυτό επιτυγχάνεται με τη αναγνώριση των δεδουλευμένων εσόδων και εξόδων καθώς και των προεισπραχθέντων και προπληρωθέντων. Έσοδα ή έξοδα προηγούμενων χρήσεων δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

4.4.5 Αρχή της Συνέπειας των Λογιστικών Μεθόδων (The Consistency Principle).

Σύμφωνα με την αρχή της συνέπειας των λογιστικών μεθόδων ή αλλιώς αρχή της συγκρισιμότητας, η επιχείρηση θα πρέπει να ακολουθεί με συνέπεια τις μεθόδους και τις διαδικασίες από τη μια χρήση στην άλλη, ώστε να εξασφαλίζεται η συγκρισιμότητα των λογιστικών πληροφοριών. Τα κονδύλια κάθε ισολογισμού θα

¹³⁸ Μπάλλας, Α. & Χέβας, Δ. (2008). Χρηματοοικονομική Λογιστική, Εκδόσεις Μπένου, σελ.185.

¹³⁹ Zimmerman, A. & Bloom, R. (2016., The matching principle Revisited, The Accounting Historians Journal, Vol. 43, No. 1, p. 79-119.

πρέπει να προκύπτουν από την απογραφή έναρξης και τις μεταβολές της χρήσης. Η συγκρισιμότητα έχει δύο διαστάσεις: α) σχετίζεται με την διαχρονική συγκρισιμότητα των πληροφοριών (από χρήση σε χρήση) καθώς επίσης και β) με την διαστρωματική συγκρισιμότητα, δηλαδή σε σχέση με τις επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου.

Ωστόσο, η επιχείρηση μπορεί να παρεκκλίνει από προηγούμενες μεθόδους που είχε υιοθετήσει όταν μπορεί να αποδείξει ότι η νέα μέθοδος οδηγεί σε παροχή ακριβέστερων πληροφοριών και όταν μπορεί να παρουσιάζει με τρόπο σαφή και αντικειμενικό τις επιδράσεις της αλλαγής μεθόδου στις λογιστικές πληροφορίες.

Σύμφωνα με την έρευνα των Franco, G., Kothari, S.P & Verdi, R. (2011)¹⁴⁰, η συγκρισιμότητα είναι ένα επιθυμητό χαρακτηριστικό των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ειδικότερα, μειώνει το κόστος απόκτησης πληροφοριών και αυξάνει την συνολική ποσότητα και ποιότητα της πληροφόρησης που είναι διαθέσιμη στους επενδυτές για την επιχείρηση.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έρευνα των Yip, R. & Young, D (2012)¹⁴¹, η οποία εξετάζει την επίδραση της υιοθέτησης των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Αναφοράς (ΔΠΧΑ) από δεκαεπτά (17) Ευρωπαϊκές χώρες το έτος 2005. Ένα από τα οφέλη που απορρέει από την υιοθέτηση των ΔΠΧΑ είναι η αύξηση της συγκρισιμότητας των πληροφοριών μεταξύ των χωρών. Η συγκρισιμότητα μετρήθηκε στην έρευνα από τους ακόλουθους τρεις παράγοντες: α) την ομοιότητα στον τρόπο με τον οποίο δύο εταιρείες απεικονίζουν τα οικονομικά γεγονότα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, β) τον βαθμό της μεταφερόμενης πληροφόρησης και γ) την ομοιότητα του πληροφοριακού περιεχομένου των κερδών και τη λογιστική αξία της καθαρής θέσης.

Τα αποτελέσματα της έρευνας συνάδουν με την άποψη ότι τα ΔΠΧΑ βελτιώνουν την συγκρισιμότητα των λογιστικών πληροφοριών μεταξύ χωρών. Διαπιστώθηκε ότι η σύγκλιση των λογιστικών πολιτικών και η υψηλότερη ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης αποτελούν χαρακτηριστικά που οδηγούν σε αυξημένη συγκρισιμότητα. Τέλος, διαπιστώθηκε ότι η βελτίωση της συγκρισιμότητας είναι περισσότερο πιθανό να προκύψει μεταξύ επιχειρήσεων που έχουν παρόμοιο θεσμικό περιβάλλον συγκριτικά με επιχειρήσεις των οποίων το θεσμικό περιβάλλον διαφέρει.

¹⁴⁰ Franco, G., Kothari, S.P & Verdi, R. (2011). The Benefits of Financial Statement Comparability, *Journal of Accounting Research*, Vol. 49, No. 4, p. 895-931.

¹⁴¹ Yip, R. & Young, D (2012). Does Mandatory IFRS Adoption Improve Information Comparability?, *The Accounting Review*, Vol. 87, No. 5, p. 1767-1789.

4.4.6 Αρχή της Αντικειμενικότητας (The objectivity Principle).

Οι λογιστικές πληροφορίες για να είναι χρήσιμες πρέπει να είναι αντικειμενικές. Οι διάφορες λογιστικές μετρήσεις και τα αποτελέσματα που προκύπτουν από αυτές πρέπει να είναι αμερόληπτα, αντικειμενικά προσδιορισμένα και επαληθεύσιμα. Αμερόληπτες μετρήσεις είναι εκείνες οι οποίες δεν επηρεάζονται από υποκειμενικές εκτιμήσεις και κρίσεις. Τα γεγονότα είναι αντικειμενικά προσδιορισμένα όταν βασίζονται σε συναλλαγές της επιχείρησης σε εκτέλεση αμφοτεροβαρών συμβάσεων.

Ακόμη, οι μετρήσεις των λογιστικών γεγονότων θα πρέπει να είναι επαληθεύσιμες. Επαληθεύσιμες είναι οι μετρήσεις που μπορούν να υποστηριχθούν με αποδεικτικά ή δικαιολογητικά έγγραφα που εκδίδονται από άλλες οικονομικές μονάδες. Κάθε λογιστική πράξη θα πρέπει να στηρίζεται σε δικαιολογητικά έγγραφα. Με τον τρόπο αυτό, αποδεικνύεται κατά τρόπο αντικειμενικό η πραγματοποίηση των συναλλαγών και εξασφαλίζεται η επαλήθευση της ορθότητας των πληροφοριών.

Εξάιρεση αποτελούν διάφορα λογιστικά γεγονότα όπως, για παράδειγμα, οι προβλέψεις, οι οποίες δεν αποδεικνύονται κατά τρόπο αντικειμενικό με βάση αντίστοιχα παραστατικά. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο βαθμός αντικειμενικότητας δεν είναι ίδιος για όλες τις λογιστικές πληροφορίες αλλά εξαρτάται από το βαθμό αποδεικτικής δύναμης του σχετικού παραστατικού. Θεωρούνται πιο αξιόπιστα τα παραστατικά που προέρχονται από εξωτερικές πηγές, όπως για παράδειγμα τα τιμολόγια, καθώς τα παραστατικά αυτά δεν επηρεάζονται από την επιχείρηση.

4.4.7 Αρχή της Συντηρητικότητας (The Conservatism Principle).

Σύμφωνα με την αρχή της συντηρητικότητας ή σύνεσης (prudence principle), στην περίπτωση που ένα λογιστικό γεγονός έχει περισσότερες από μια μεθόδους λογιστικής αντιμετώπισης, η επιχείρηση θα πρέπει να επιλέξει εκείνη την μέθοδο που είναι πιο συντηρητική, δηλαδή εκείνη που έχει τις λιγότερο δυσμενείς συνέπειες για την επιχείρηση. Η επιχείρηση θα πρέπει να αναγνωρίζει τα έξοδα ή της ζημίες στη χρήση που αφορούν και να δημιουργεί προβλέψεις για έξοδα, για τα οποία δεν έχει εκδοθεί το τιμολόγιο μέσα στη χρήση. Ωστόσο, θα πρέπει να αναγνωρίζει τα έσοδα κατά τον χρόνο που πραγματοποιούνται και να μην διενεργεί προβλέψεις μελλοντικών εσόδων στην κατάσταση αποτελεσμάτων. Με αυτό τον τρόπο, η επιχείρηση λειτουργεί με σύνεση.

Σύμφωνα με την έρευνα του Basu, S. (1997)¹⁴², με τον όρο συντηρητικότητα νοείται η σύνεση που δείχνουν οι λογιστές με το να δημοσιεύουν τα άσχημα νέα με μεγαλύτερη συχνότητα από ότι τα καλά νέα. Έχει παρατηρηθεί ότι τα άσχημα νέα δημοσιοποιούνται περισσότερο έγκαιρα. Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι η τιμή της μετοχής λειτουργεί σαν δείκτης της σχέσης μεταξύ των κερδών και την απόδοση της μετοχής. Ακόμη, στα πλαίσια της αρχής της συντηρητικότητας είναι ότι οι λογιστές καταγράφουν τα δεδουλευμένα έξοδα και έσοδα με σύνεση. Τέλος, από την έρευνα συμπεραίνεται ότι τα καλά νέα επιρρίπτονται σε περισσότερες από μια περιόδους συγκριτικά με τα άσχημα νέα που συνήθως επιβαρύνουν μια μόνο χρήση.

4.4.8 Αρχή του ουσιώδους των λογιστικών πληροφοριών.

Σύμφωνα με την αρχή του ουσιώδους των λογιστικών πληροφοριών, ο προσδιορισμός ενός γεγονότος ως λογιστικού γεγονότος βασίζεται σε νομικά ή τυπικά κριτήρια. Ωστόσο, κάποιες φορές, ο τύπος που περιβάλλει το γεγονός δεν αποδίδει πάντα την ουσία του, δηλαδή την πραγματική πρόθεση των συναλλασσομένων. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, η λογιστική ενημέρωση πρέπει να βασίζεται στην ουσία και όχι στον τύπο.

Με άλλα λόγια, προκειμένου οι λογιστικές πληροφορίες να παρουσιάζουν αξιόπιστα τα διάφορα οικονομικά γεγονότα, θα πρέπει να εμφανίζουν την οικονομική ουσία (πραγματικότητα) των γεγονότων και δεν θα πρέπει να περιορίζονται σε νομικούς τύπους.

4.4.9 Αρχή της Επαρκούς Αποκαλύψεως (The Full Disclosure Principle).

Την κατάρτιση και γνωστοποίηση των οικονομικών καταστάσεων πρέπει να διέπει η βασική αρχή της πλήρους αποκαλύψεως. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, οι λογιστικές καταστάσεις θα πρέπει να εμφανίζουν/αποκαλύπτουν τόσες πληροφορίες όσες είναι απαραίτητες για την λήψη ορθολογικών αποφάσεων από τρίτους. Θα πρέπει να είναι τόσο αναλυτικές ή συνοπτικές ώστε να γίνονται κατανοητές από τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων.

¹⁴² Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings, Journal of Accounting and Economics 24, p.3-37.

Η αρχή της πλήρους αποκάλυψης ορίζει ότι οι οικονομικές καταστάσεις πρέπει να εκπονούνται κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζουν την πλήρη και κατανοητή παρουσίαση όλων των σημαντικών πληροφοριών που αναφέρονται στις οικονομικές υποθέσεις της επιχείρησης.

4.4.10 Αρχή της Πραγματικής Εικόνας.

Σύμφωνα με την αρχή της πραγματικής εικόνας, η κατάσταση χρηματοοικονομικής θέσης της εταιρείας, θα πρέπει να περιλαμβάνει όλες τις απαιτήσεις & τις υποχρεώσεις της κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού. Συγκεκριμένα, τα στοιχεία του ενεργητικού (πάγιο και κυκλοφορούν ενεργητικό) θα πρέπει να εμφανίζονται με βάση τον βαθμό ρευστοποίησης τους ενώ αντίθετα τα στοιχεία του παθητικού θα πρέπει να εμφανίζονται με βάση την ληκτότητα τους (μακροπρόθεσμες & βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις), ώστε να προκύπτει η χρηματοοικονομική θέση της εταιρείας. Το σύνολο των υποχρεώσεων της οικονομικής μονάδας προς τον φορέα καλείται Καθαρή Θέση (Ίδια Κεφάλαια) και προκύπτει ύστερα από την αφαίρεση των υποχρεώσεων από το ενεργητικό της επιχείρησης.

Οι λογαριασμοί θα πρέπει να προκύπτουν από την αποτίμηση πραγματικών ποσοτήτων ενώ οι ονομασίες τους θα πρέπει να απεικονίζουν αληθώς το περιεχόμενο τους. Τέλος, τα κονδύλια που είναι συγκεντρωτικά, θα πρέπει να προέρχονται από συνάθροιση επιμέρους κονδυλίων.

4.4.11 Αρχή του μη συμψηφισμού λογαριασμών ενεργητικού και παθητικού και εσόδων-εξόδων.

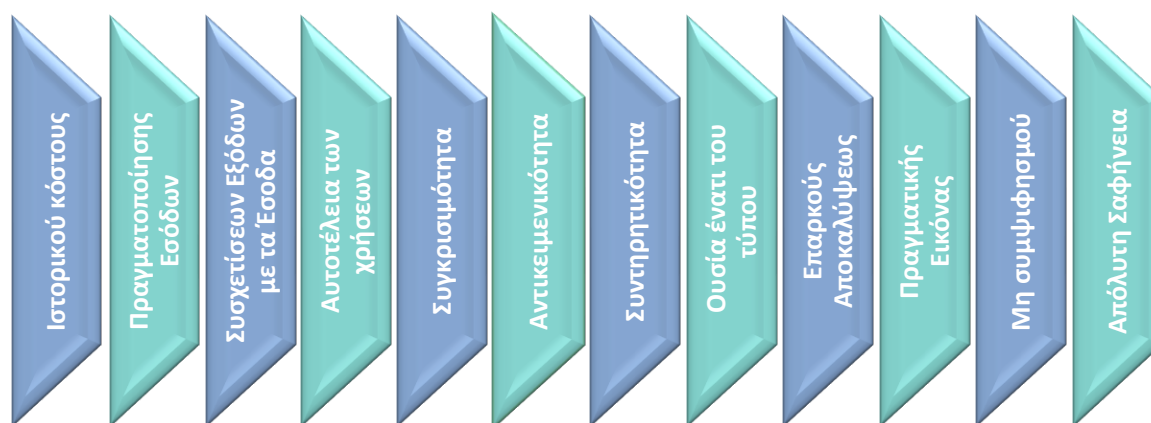
Σύμφωνα με την αρχή του μη συμψηφισμού, απαγορεύεται ο συμψηφισμός λογαριασμών ενεργητικού και παθητικού (του Ισολογισμού) καθώς και λογαριασμών εσόδων-εξόδων (της Κατάστασης Αποτελεσμάτων) και η εμφάνιση της μεταξύ τους διαφοράς. Θα πρέπει τα στοιχεία αυτά να παρουσιάζονται διακριτά και να μην συμψηφίζονται ώστε να παρέχουν πιο ακριβή εικόνα για χρηματοοικονομική θέση και απόδοση της επιχείρησης.

4.4.12 Αρχή της απόλυτης σαφήνειας.

Σύμφωνα με την αρχή της απόλυτης σαφήνειας, οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης θα πρέπει να εμφανίζουν με απόλυτη σαφήνεια την πραγματική εικόνα της χρηματοοικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων χρήσης. Η αρχή αυτή υπαγορεύει τα ακόλουθα:

- ✓ οι τίτλοι των λογαριασμών να αποδίδουν με πληρότητα και σαφήνεια το είδος αλλά και τη νομική και οικονομική κατάσταση των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης
- ✓ οι λογαριασμοί να ομαδοποιούνται σε ομοειδείς κατηγορίες
- ✓ κάθε λογαριασμός να περιλαμβάνει ομοιογενή στοιχεία
- ✓ να μην γίνονται συμψηφισμοί στοιχείων ενεργητικού και παθητικού (π.χ απαιτήσεων με υποχρεώσεις), ούτε κερδών με ζημιές
- ✓ να μην γίνονται περιττές υποδιαιρέσεις κονδυλίων, που αντιβαίνουν στην έννοια του ισολογισμού, ως συνοπτικής και απλής λογιστικής εικόνας
- ✓ να μην συναθροίζονται ανομοιόμορφα κονδύλια

Στο ακόλουθο διάγραμμα παρουσιάζονται όλες οι Γενικά Παραδεκτές Λογιστικές Αρχές.

Διάγραμμα 25: Γενικά Παραδεκτές Λογιστικές Αρχές

4.5 Ποιοτικά χαρακτηριστικά των χρηματοοικονομικών καταστάσεων

Με τον όρο ποιοτικά χαρακτηριστικά νοούνται οι ιδιότητες που καθιστούν τις πληροφορίες που παρέχονται από τις οικονομικές καταστάσεις, χρήσιμες στους χρήστες. Σύμφωνα με τους Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K. (2003)¹⁴³, υπάρχουν δυο ομάδες χαρακτηριστικών που μετράνε την ποιότητα των κερδών. Συγκεκριμένα, τα χαρακτηριστικά αυτά διακρίνονται σε χαρακτηριστικά που βασίζονται στην λογιστική (accounting-based attributes) και χαρακτηριστικά που βασίζονται στην αγορά (market-based attributes).

Τα χαρακτηριστικά που ανήκουν στην πρώτη κατηγορία μετρώνται χρησιμοποιώντας μόνο λογιστικές πληροφορίες και είναι τα ακόλουθα:

- ✓ Ποιότητα των δεδουλευμένων (Accrual quality)
- ✓ Συνέπεια των κερδών (Persistence)
- ✓ Προβλεψιμότητα των κερδών (Predictability)
- ✓ Ομαλότητα των κερδών (Smoothness)

Αντιθέτως, τα χαρακτηριστικά που εμπίπτουν στην δεύτερη κατηγορία βασίζονται σε ένα συνδυασμό δεδομένων, δηλαδή δεδομένων που βασίζονται στη λογιστική αλλά και πληροφοριών που προέρχονται από την αγορά. Σύμφωνα με την ανωτέρω έρευνα, τα χαρακτηριστικά αυτά είναι τα εξής:

- ✓ Σχετικότητα (Value relevance)
- ✓ Έγκαιρη πληροφόρηση (Timeliness)
- ✓ Συντηρητικότητα (Conservatism)

Η έρευνα αυτή επίσης προβλέπει μια θετική σχέση μεταξύ των ποιοτικών χαρακτηριστικών των λογιστικών πληροφοριών και του κόστους κεφαλαίου. Όσο λιγότερο ενυπάρχει κάθε χαρακτηριστικό στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, τόσο περισσότερο αυξάνεται το κόστος κεφαλαίου για τις επιχειρήσεις. Το κόστος κεφαλαίου εμφανίζεται να είναι υψηλότερο για τα χαρακτηριστικά που βασίζονται στην λογιστική και συγκεκριμένα για το χαρακτηριστικό της ποιότητας των δεδουλευμένων (accrual quality). Στη συνέχεια, παρουσιάζονται και αναλύονται εκτενώς τα χαρακτηριστικά που εμπίπτουν στην κάθε κατηγορία.

¹⁴³ Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K. (2003). Cost of equity and earnings attributes, *The Accounting Review*, 79(4), 967-1010.

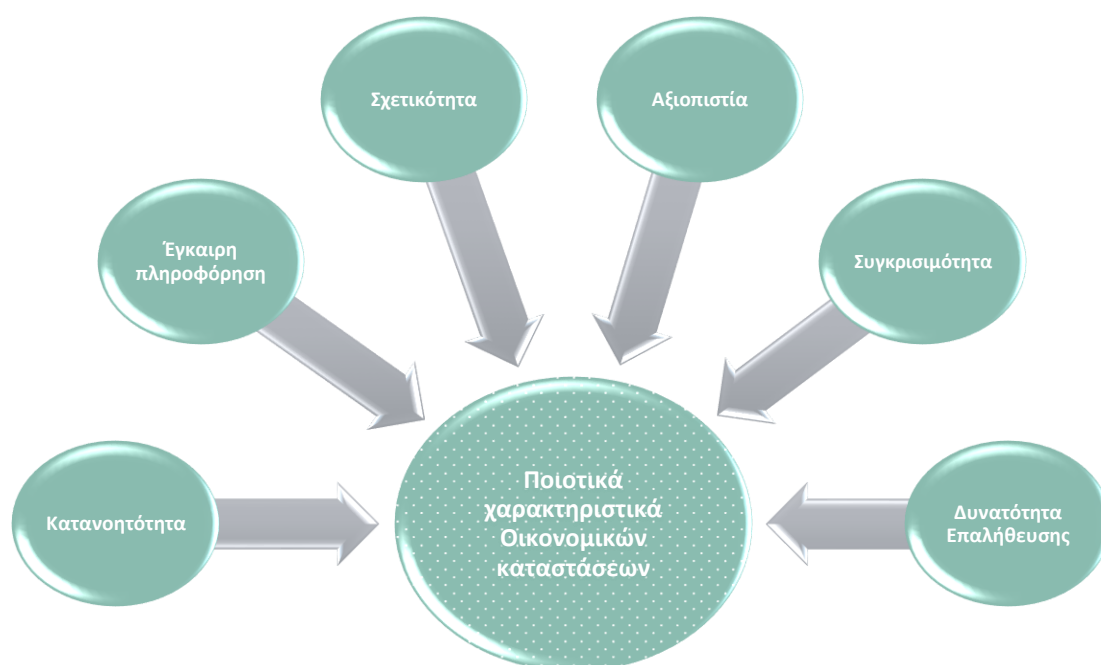
4.5.1 Χαρακτηριστικά που βασίζονται στην αγορά (market based)

Τα χαρακτηριστικά που εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία, υποθέτουν ότι η λειτουργία των κερδών είναι να «καθρεπτίζουν» το οικονομικό εισόδημα και υποθέτουν ότι τα κέρδη πρέπει να αντανακλώνται στην απόδοση και την τιμή των μετοχών (Francis J., La Fond R., Olsson P.M & Schipper K., (2003)).

Τα κυριότερα ποιοτικά χαρακτηριστικά των Οικονομικών καταστάσεων είναι τα ακόλουθα:

- ✓ σχετικότητα (value relevance),
- ✓ αξιοπιστία/συντηρητικότητα (reliability/conservatism)
- ✓ κατανοητότητα (understandability & faithful representation),
- ✓ συγκρισιμότητα (comparability)
- ✓ έγκαιρη πληροφόρηση (timeliness) και
- ✓ δυνατότητα επαλήθευσης (verifiability)

Τα χαρακτηριστικά αυτά παρουσιάζονται στο ακόλουθο διάγραμμα και αναλύονται εκτενώς στη συνέχεια (Μπάλλας, Α., & Χέβας, Δ. (2008) & FASB, 2010).

Διάγραμμα 26: Ποιοτικά χαρακτηριστικά των χρηματοοικονομικών καταστάσεων

4.5.1.1 Σχετικότητα (Relevance).

Η σχετικότητα είναι μια επιθυμητή ιδιότητα των λογιστικών πληροφοριών, η οποία συνδέεται με την λήψη αποφάσεων από τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Οι λογιστικές πληροφορίες θεωρούνται σχετικές, όταν μπορούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις που λαμβάνουν οι χρήστες. Οι σχετικές πληροφορίες παρέχουν την δυνατότητα στον χρήστη να κάνει προβλέψεις μελλοντικών γεγονότων, όπως για παράδειγμα το ενδεχόμενο χρεοκοπίας μιας επιχείρησης ή να επιβεβαιώνει προβλέψεις και ενέργειες του παρελθόντος, όπως για παράδειγμα οι συνέπειες των ενεργειών της Διοίκησης στα αποτελέσματα χρήσης από μια μείωση κάποιων εξόδων (Γκίκας, Δ., Παπαδάκη, Α., Σιουγλέ, Γ., Δεμοιράκος, Ε., & Τζόβας, Χ., 2016).

Η σχετικότητα αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των λογιστικών πληροφοριών. Ειδικότερα, η χρηματοοικονομική πληροφόρηση είναι σχετική όταν είναι ικανή να επηρεάσει τις αποφάσεις των χρηστών. Οι χρηματοοικονομικές πληροφορίες μπορούν να επηρεάσουν τις επενδυτικές αποφάσεις όταν έχουν επιβεβαιωτικό χαρακτήρα ή χαρακτήρα πρόβλεψης ή και τα δύο, καθώς αλληλοσυνδέονται (FASB, 2010)¹⁴⁴.

Η σχετικότητα επηρεάζεται από την φύση και την σημαντικότητα των λογιστικών πληροφοριών. Μια πληροφορία θεωρείται σχετική όταν είναι ουσιώδης, δηλαδή όταν η παράλειψη της ή η εσφαλμένη διατύπωση της, θα μπορούσε να παραπλανήσει τους χρήστες και να επηρεάσει τις οικονομικές αποφάσεις που λαμβάνουν. Το ύψος του σχετικού ποσού καθορίζει εάν η παροχή πληροφόρησης είναι ουσιώδης, γεγονός το οποίο απαιτεί την άσκηση κρίσης από τον λογιστή.

Η φύση των λογιστικών πληροφοριών σε ορισμένες περιπτώσεις είναι ικανή για να επηρεάσει τις αποφάσεις των χρηστών. Επίσης, μια λογιστική πληροφορία έχει αξία για τους χρήστες όταν είναι επίκαιρη. Μόνο σε αυτή την περίπτωση, η λογιστική πληροφορία έχει σημασία για την ορθή λήψη αποφάσεων και μπορεί ο χρήστης να εκτιμήσει τα πιθανά αποτελέσματα από την λήψη διαφορετικών αποφάσεων.

Επομένως, οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις δεν θα πρέπει να περιέχουν πολλές πληροφορίες που δεν είναι σχετικές, καθώς η υπερπληροφόρηση σχεδόν πάντα οδηγεί τους χρήστες στην αδυναμία αξιολόγησης της σημασίας ορισμένων πληροφοριών.

¹⁴⁴ Financial Accounting Standards Board (FASB). (2010). Conceptual Framework for financial reporting. Chapter 3, “Qualitative characteristics of Useful financial information”.

4.5.1.2 Αξιοπιστία (Reliability).

Οι λογιστικές πληροφορίες για να είναι χρήσιμες, θα πρέπει εκτός από σχετικές να είναι και αξιόπιστες. Αποκτούν την ιδιότητα της αξιοπιστίας όταν είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη λάθη και προκαταλήψεις και οι χρήστες μπορούν να βασιστούν σε αυτές για τη λήψη αποφάσεων. Σύμφωνα με τους Eriotis, N., Kounadeas, T., Liapis, K. & Poutos, E. (2019), η ακρίβεια και η αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι καθοριστικής σημασίας για τους χρήστες προκειμένου να λάβουν κατάλληλες αποφάσεις και η υιοθέτηση των ΔΠΧΑ συνέβαλε προς αυτή την κατεύθυνση μέσω αύξησης της συγκρισιμότητας και της διαφάνειας στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση.¹⁴⁵

Οι πληροφορίες για να είναι αξιόπιστες, θα πρέπει να παρουσιάζουν πιστά και εύλογα τα οικονομικά γεγονότα και το περιεχόμενο των πληροφοριών. Οι περισσότερες οικονομικές πληροφορίες ενέχουν τον κίνδυνο να μην αποδώσουν πιστά το περιεχόμενο της πληροφορίας. Επομένως, θα πρέπει να παρουσιάζονται σύμφωνα με την ουσία και όχι με την νομική τους μορφή (substance over legal form), δηλαδή οι οικονομικές καταστάσεις θα πρέπει να απεικονίζουν ακριβοδίκαια τα οικονομικά μεγέθη της επιχείρησης.

Ακόμη, οι λογιστικές πληροφορίες προκειμένου να είναι αξιόπιστες, θα πρέπει να είναι και αντικειμενικές, δηλαδή να μην κατευθύνουν προς την λήψη μιας συγκεκριμένης απόφασης. Σύμφωνα με την αρχή της συντηρητικότητας, όλα τα στοιχεία που εμφανίζονται στις οικονομικές καταστάσεις θα πρέπει να αποδεικνύονται κατά τρόπο αντικειμενικό. Οι πληροφορίες θα πρέπει να είναι πλήρεις καθώς τυχόν παραλείψεις, τις καθιστούν αναξιόπιστες.

Η μεγιστοποίηση του χαρακτηριστικού της αξιοπιστίας επιτυγχάνεται όταν η λογιστική πληροφόρηση είναι πλήρης, ουδέτερη και απαλλαγμένη από λάθη. Μια ουδέτερη απόφαση υποστηρίζεται από την αρχή της συντηρητικότητας ή αλλιώς την αρχή της σύνεσης, που παρουσιάστηκε ανωτέρω. Με τον όρο σύνεση, εννοούμε την προσοχή που δίνεται κατά την κρίση γεγονότων κάτω από συνθήκες αβεβαιότητας (FASB, 2010).

¹⁴⁵ Eriotis, N., Kounadeas, T., Liapis, K. & Poutos, E. (2019). The Impact of IFRS Adoption by Greek Listed Companies on the Earnings Quality: An Empirical Investigation International Journal of Finance, Insurance and Risk Management Volume IX, Issue 3-4, pp. 90-100.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Le, T. & Lobo, G. (2018)¹⁴⁶, η οποία εξετάζει την επίδραση τεσσάρων χαρακτηριστικών στην αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι: α) η αμοιβή για ελεγκτικές υπηρεσίες, β) η αμοιβή των ελεγκτών για μη ελεγκτικές υπηρεσίες, γ) οι καθυστερήσεις ως προς την ολοκλήρωση του ελέγχου (audit report lag) και δ) η θητεία των ελεγκτών στην ελεγχόμενη επιχείρηση.

Από την έρευνα αυτή, προκύπτει ότι η αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων σχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές, τις μη ελεγκτικές αμοιβές και τις καθυστερήσεις ως προς την ολοκλήρωση του ελέγχου ενώ σχετίζεται αρνητικά με την θητεία των ελεγκτών. Με άλλα λόγια, όσο αυξάνεται η θητεία των ελεγκτών, τόσο μειώνεται η αξιοπιστία του ελέγχου.

Ακόμη, η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών στην ελεγχόμενη οντότητα βελτιώνει την αξιοπιστία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Επομένως, η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών δεν αποτελεί κίνδυνο για την ανεξαρτησία του ελεγκτή. Προκύπτει ακόμη το συμπέρασμα ότι όσο υψηλότερη είναι η προσπάθεια των ελεγκτών για ποιοτική πληροφόρηση, τόσο πιο αξιόπιστες είναι οι οικονομικές καταστάσεις. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας, δηλαδή εάν η ελεγκτική εταιρεία είναι Big4 ή Non-Big4, δεν επηρεάζει την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων.

Τέλος, διαπιστώθηκε ότι όταν ο έλεγχος που διεξάγεται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές δεν είναι ποιοτικός, τότε τα οικονομικά μεγέθη της Κατάστασης Αποτελεσμάτων θα είναι λιγότερο αξιόπιστα σε σχέση με τα μεγέθη που παρουσιάζονται στην Κατάσταση Ταμειακών Ροών. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι τα δεδουλευμένα έσοδα και έξοδα ενέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο χειραγώγησης ή λαθών.

4.5.1.3 Κατανοητότητα (Understandability).

Η κατανοητότητα είναι μια ιδιότητα των λογιστικών πληροφοριών, η οποία σχετίζεται με την ικανότητα των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων να κατανοούν τις πληροφορίες που ενυπάρχουν σε αυτές. Οι λογιστικές πληροφορίες θεωρούνται χρήσιμες, εάν οι διάφοροι χρήστες μπορούν να τις κατανοήσουν «σχετικά» εύκολα ¹⁴⁷.

¹⁴⁶ Le, T. & Lobo, G. (2018). Audit Quality Inputs and Financial Statement Reliability, SSRN

¹⁴⁷ Γκίκας, Δ., Παπαδάκη, Α., Σιουγλέ, Γ., Δεμοιράκος, Ε., & Τζόβας, Χ. (2016). Χρηματοοικονομική Λογιστική - International Financial Reporting Standards, Έκδοση Ε', Εκδόσεις Γ. Μπένου, σελ. 25-31.

Ωστόσο, αυτό προϋποθέτει να έχουν βασικές γνώσεις της λογιστικής αλλά και να μπορούν να αντιλαμβάνονται τις πιθανές επιπτώσεις στα οικονομικά μεγέθη από την χρησιμοποίηση διαφορετικών λογιστικών μεθόδων.

Πολλές φορές όμως, οι οικονομικές καταστάσεις περιέχουν πληροφορίες οι οποίες αφορούν πολύπλοκα θέματα τα οποία μπορεί να είναι δύσκολο να κατανοηθούν από ορισμένους χρήστες και να χρειάζεται αρκετός χρόνος αλλά και προσπάθεια για να τις κατανοήσουν. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι οι πληροφορίες αυτές δεν θα πρέπει να παρουσιάζονται στις οικονομικές καταστάσεις. Οι χρήστες που διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις της λογιστικής αλλά και των επιχειρηματικών και οικονομικών δραστηριοτήτων της επιχείρησης και έχουν την θέληση να μελετήσουν τις πληροφορίες που τους παρέχονται, σίγουρα θα μπορέσουν να τις κατανοήσουν.

Σύμφωνα με το Συμβούλιο Λογιστικών Προτύπων, η κατάταξη, ο χαρακτηρισμός και η παρουσίαση των λογιστικών πληροφοριών με σαφήνεια και ακρίβεια, κάνουν τις λογιστικές πληροφορίες κατανοητές. Παρόλο που κάποια λογιστικά γεγονότα είναι ενδογενώς σύνθετα και είναι δύσκολο να γίνουν κατανοητά, η απόκρυψη τους από τις οικονομικές καταστάσεις θα έκανε την χρηματοοικονομική πληροφόρηση ελλιπή και πιθανόν παραπλανητική. Αξίζει να τονιστεί ότι χρηματοοικονομικές καταστάσεις απευθύνονται σε χρήστες που έχουν τις βασικές γνώσεις λογιστικής και αναλύουν τις λογιστικές πληροφορίες με σύνεση (FASB, 2010).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα της Barth, M. (2014)¹⁴⁸, η οποία εξετάζει κατά πόσο ενυπάρχει το χαρακτηριστικό της κατανοητότητας στις ακόλουθες τρεις μεθόδους επιμέτρησης:

- ✓ το ιστορικό κόστος,
- ✓ το ιστορικό κόστος το οποίο έχει τροποποιηθεί, για παράδειγμα λόγω αποσβέσεων ή απομείωσης, και
- ✓ την εύλογη αξία

Η μέθοδος του ιστορικού κόστους καθώς και η μέθοδος της εύλογης αξίας είναι γενικά πιο εύκολο να γίνουν κατανοητές από τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Αυτό συμβαίνει καθώς η πρώτη βασίζεται στην έννοια του ιστορικού κόστους, δηλαδή του κόστους αγοράς ενός περιουσιακού στοιχείου, το οποίο παρέχει αξιόπιστη πληροφόρηση.

¹⁴⁸ Barth, M. (2014). Measurement in Financial Reporting: The Need for Concepts, Accounting Horizons, Rock Center for Corporate Governance at Stanford University Working Paper No. 140

Από την άλλη πλευρά, η δεύτερη μέθοδος βασίζεται στην έννοια της εύλογης αξίας, δηλαδή της αξίας με την οποία ένα πάγιο στοιχείο μπορεί να ανταλλαχθεί ή μια υποχρέωση να διακανονιστεί, στα πλαίσια μιας εμπορικής συναλλαγής μεταξύ δύο καλά πληροφορημένων μερών που ενεργούν με τη θέλησή τους. Η μέθοδος αυτή παρέχει επίσης αξιόπιστη πληροφόρηση και είναι εύκολο να γίνει κατανοητή.

Ωστόσο, η δεύτερη μέθοδος επιμέτρησης είναι πιο δύσκολο να κατανοηθεί από τους διάφορους χρήστες εκτός των λογιστών ή άλλων ατόμων που έχουν εξειδίκευση στη λογιστική. Αυτό συμβαίνει διότι κάποιες προσαρμογές, όπως για παράδειγμα, προσαρμογές που σχετίζονται με αντιστάθμιση του κινδύνου (fair value hedge adjustments) είναι πιο δύσκολο να γίνουν κατανοητές από τους χρήστες.

4.5.1.4 Συγκρισιμότητα (Comparability).

Οι λογιστικές πληροφορίες προκειμένου να είναι χρήσιμες, θα πρέπει να είναι συγκρίσιμες. Οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, θα πρέπει να μπορούν να προβαίνουν σε σύγκριση των λογιστικών μεγεθών μια επιχείρησης διαχρονικά αλλά και σε διαστρωματική σύγκριση των οικονομικών μεγεθών με άλλες επιχειρήσεις.

Η διαχρονική σύγκριση των λογιστικών μεγεθών της επιχείρησης, της επιτρέπει να διαπιστώνει τυχόν τάσεις στην χρηματοοικονομική της θέση και την αποδοτικότητα της. Από την άλλη πλευρά, η διαστρωματική σύγκριση, της δίνει την δυνατότητα να εντοπίζει τη σχετική της θέση ανάμεσα σε άλλες επιχειρήσεις. Για να είναι η σύγκριση αποτελεσματική, θα πρέπει να εξασφαλίζεται ότι οι λογιστικές αρχές και οι λογιστικές πολιτικές εφαρμόζονται με συνέπεια σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Οι χρηματοοικονομικές πληροφορίες για μια επιχείρηση είναι περισσότερο χρήσιμες όταν μπορούν να συγκριθούν με αντίστοιχες πληροφορίες άλλων εταιρειών ή με τα αντίστοιχα οικονομικά μεγέθη προηγούμενων ετών της ίδιας επιχείρησης. Η συγκρισιμότητα επιτρέπει στους χρήστες να κατανοούν ομοιότητες και διαφορές και να λαμβάνουν χρήσιμες αποφάσεις (FASB, 2010).

Σύμφωνα με την έρευνα των Francis, J., Pinnuck, M & Watanabe, O. (2014)¹⁴⁹, η συγκρισιμότητα είναι ένα ποιοτικό χαρακτηριστικό των λογιστικών πληροφοριών που διευκολύνει τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων να πραγματοποιούν

¹⁴⁹ Francis, J., Pinnuck, M & Watanabe, O. (2014). Auditor Style and Financial Statement Comparability The Accounting Review, Vol. 89, No. 2, p. 605-633.

συγκρίσεις και να εντοπίζουν διαφορές στην χρηματοοικονομική απόδοση μεταξύ διαφόρων επιχειρήσεων. Θεωρείται ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά που αυξάνει την χρησιμότητα των χρηματοοικονομικών πληροφοριών.

Η έρευνα αυτή εστιάζει στον διαφορετικό τρόπο και την διαφορετική μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθεί κάθε Big4 ελεγκτική εταιρεία στην διερμηνεία και εφαρμογή των λογιστικών προτύπων. Το γεγονός αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δύο εταιρείες, οι οποίες ελέγχονται από την ίδια Big4, είναι πιο πιθανό να έχουν περισσότερο συγκρίσιμα κέρδη σε σχέση με επιχειρήσεις που ελέγχονται από διαφορετικές ελεγκτικές εταιρείες. Μέσα από την έρευνα αυτή, τονίζεται ιδιαίτερα η σημασία και η αξία που έχει το χαρακτηριστικό της συγκρισιμότητας στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

4.5.1.5 Έγκαιρη πληροφόρηση (Timeliness).

Με τον όρο έγκαιρη πληροφόρηση νοείται ότι η πληροφόρηση είναι διαθέσιμη στους διάφορους χρήστες εγκαίρως και είναι ικανή να επηρεάσει τις αποφάσεις τους (FASB, 2010). Η παροχή έγκαιρης πληροφόρησης αποτελεί απαραίτητο συστατικό της σχετικής πληροφόρησης. Ωστόσο, η έγκαιρη πληροφόρηση μπορεί να μην είναι αξιόπιστη, καθώς ενδέχεται να μην είναι γνωστές όλες οι συνέπειες των οικονομικών γεγονότων.

Η παροχή λογιστικής πληροφόρησης στο τέλος του έτους, όπου έχει ελεγχθεί από ανεξάρτητο εξωτερικό ελεγκτή είναι αξιόπιστη, ωστόσο δεν θεωρείται έγκαιρη. Από την άλλη πλευρά, η παροχή λογιστικών πληροφοριών σε ενδιάμεσα χρονικά διαστήματα, όπως για παράδειγμα κάθε τρίμηνο, είναι έγκαιρη αλλά δεν θεωρείται αξιόπιστη καθώς δεν έχει ελεγχθεί από Ορκωτό Ελεγκτή. Όπως γίνεται αντιληπτό, παρατηρείται σύγκρουση των κυριότερων ποιοτικών χαρακτηριστικών των λογιστικών πληροφοριών, δηλαδή της σχετικότητας και της αξιοπιστίας (Γκίκας, Δ., Παπαδάκη, Α., Σιουγλέ, Γ., Δεμοιράκος, Ε., & Τζόβας, Χ., 2016).

Σύμφωνα με την έρευνα των McGee, R., Yoon, Y. & Tarangelo, T. (2013)¹⁵⁰, η έγκαιρη πληροφόρηση είναι ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό που συμβάλλει στην ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ωστόσο, παρατηρείται μια σύγκρουση ανάμεσα στην έγκαιρη πληροφόρηση και την σχετικότητα αυτής.

¹⁵⁰ McGee, R., Yoon, Y. & Tarangelo, T. (2013). The Timeliness of Financial Reporting: An Empirical Legal Study of Russian Banks, *Hastings Business Law Journal*, Vol. 9, No. 2, p. 303.

Στις μέρες μας, οι εταιρείες δημοσιεύουν τις τριμηνιαίες αλλά και τις ετήσιες χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις μέσω διαδικτύου σε αντίθεση με παλαιότερα όπου δεν υπήρχε αυτή η δυνατότητα. Παρόλο που η τεχνολογία και το διαδίκτυο έχουν εξελιχθεί αρκετά, παρατηρείται ότι οι εταιρείες καθυστερούν αρκετά να γνωστοποιήσουν τις χρηματοοικονομικές πληροφορίες στο επενδυτικό κοινό.

Η προαναφερθείσα έρευνα εξετάζει κατά πόσο παρέχεται έγκαιρη πληροφόρηση στον τραπεζικό τομέα στη Ρωσία. Σύμφωνα με αυτή, τα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα στον τραπεζικό κλάδο δεν δημοσιεύονται έγκαιρα. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από κάποιους παράγοντες, όπως για παράδειγμα η υιοθέτηση των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (ΔΠΧΑ). Αποδείχθηκε ότι τράπεζες που έχουν υιοθετήσει τα ΔΠΧΑ καθυστερούν περισσότερο στην δημοσιοποίηση των οικονομικών τους αποτελεσμάτων συγκριτικά με τράπεζες που έχουν υιοθετήσει τα τοπικά πρότυπα (US GAAP ή Russian Accounting Standards). Επίσης, διαπιστώθηκε ότι ο χρόνος δημοσιοποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων επηρεάζεται και από την ελεγκτική εταιρεία (Big4 ή Non-Big4).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έρευνα των McGee, R., & Yan, X. (2008)¹⁵¹, σύμφωνα με την οποία το χαρακτηριστικό της έγκαιρης χρηματοοικονομικής πληροφόρησης είναι ένα από τα χαρακτηριστικά της καλής εταιρικής διακυβέρνησης, όπως ορίζεται από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) αλλά και την Παγκόσμια Τράπεζα. Οι μέτοχοι και γενικότερα όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς χρειάζονται έγκαιρη πληροφόρηση για την λήψη σωστών αποφάσεων. Όταν μεσολαβεί μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ του κλεισίματος της χρήσης και της δημοσίευσης των οικονομικών καταστάσεων, τόσο λιγότερη αξία έχει η παροχή της πληροφόρησης αυτής.

Η έρευνα αυτή εξετάζει το χαρακτηριστικό της έγκαιρης πληροφόρησης για επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Κίνα. Συγκεκριμένα, το χαρακτηριστικό αυτό μετρήθηκε από τον αριθμό ημερών που μεσολαβούν μεταξύ του κλεισίματος της χρήσης και την ημερομηνία έκδοσης της έκθεσης ελέγχου από τον Ορκωτό Ελεγκτή.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής καταδεικνύουν ότι οι εταιρείες στην Κίνα χρειάζονται περισσότερο χρόνο για την δημοσίευση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων σε σχέση με εταιρείες πιο αναπτυγμένων χωρών. Επομένως, εξάγεται το

¹⁵¹ Corporate Governance and the Timeliness of Financial Reporting: An Empirical Study of the People's Republic of China

συμπέρασμα ότι η εταιρική διακυβέρνηση στην Κίνα υστερεί σε σχέση με άλλες χώρες, καθώς η έγκαιρη πληροφόρηση αποτελεί χαρακτηριστικό της καλής εταιρικής διακυβέρνησης.

4.5.1.6 Δυνατότητα επαλήθευσης (Verifiability).

Για να θεωρηθεί μια πληροφορία αξιόπιστη και έγκυρη, θα πρέπει να είναι επαληθεύσιμη, αμερόληπτη και ουδέτερη. Μια πληροφορία θεωρείται επαληθεύσιμη όταν κάποιος τρίτος μπορεί να την αναπαράξει χωρίς σημαντικές αποκλίσεις. Η διαδικασία της επαλήθευσης βασίζεται στα παραστατικά και γενικότερα όλα τα δικαιολογητικά έγγραφα που εκδίδει η επιχείρηση προς τρίτους ή εκδίδουν όσοι συναλλάσσονται με την επιχείρηση.

Ωστόσο, η επαληθευσιμότητα των πληροφοριών δεν θεωρείται επαρκής προϋπόθεση για την αξιοπιστία τους. Οι πληροφορίες θα πρέπει να είναι ουδέτερες, δηλαδή να αποδίδουν πιστά την πραγματικότητα και δεν θα πρέπει να επηρεάζονται από τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται στις οικονομικές καταστάσεις.

Ακόμη, οι λογιστικές πληροφορίες θα πρέπει να είναι ουσιώδεις. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να συμβάλλουν στην ουσιαστική ενημέρωση των ενδιαφερόμενων μερών και να τους διευκολύνουν στην λήψη αποφάσεων (Παπάς, Α. 2006).

Η δυνατότητα επαλήθευσης είναι ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό που προσθέτει αξία στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση, καθώς δίνει την δυνατότητα σε ανεξάρτητους παρατηρητές να φτάσουν σε ομοφωνία ότι η πληροφόρηση που παρέχεται απεικονίζεται σωστά. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν είναι απαραίτητο να έρχονται σε πλήρη συμφωνία αλλά τουλάχιστον να είναι πολύ κοντά. Μόνο σε αυτή την περίπτωση, παρέχεται διασφάλιση για την σωστή απεικόνιση των πληροφοριών (FASB, 2010).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα της Barth που αναφέρθηκε ανωτέρω, η οποία εξετάζει κατά πόσο ενυπάρχει το χαρακτηριστικό της δυνατότητας επαλήθευσης στις ακόλουθες τρεις μεθόδους επιμέτρησης:

- ✓ το ιστορικό κόστος,
- ✓ το ιστορικό κόστος το οποίο έχει τροποποιηθεί, για παράδειγμα λόγω αποσβέσεων ή απομείωσης, και
- ✓ την εύλογη αξία

Συγκεκριμένα, αναφορικά με την δεύτερη μέθοδο επιμέτρησης, διαπιστώθηκε ότι λόγω του ότι οι περισσότερες προσαρμογές απομείωσης που γίνονται, δεν

βασίζονται στην εύλογη αξία αλλά σε εκτιμήσεις της Διοίκησης, δεν είναι δυνατόν να επαληθευτούν αξιόπιστα. Ακόμη, η ωφέλιμη ζωή των παγίων και ο τρόπος με τον οποίο απορρέουν τα οικονομικά οφέλη στην επιχείρηση είναι δύσκολο να προσδιοριστούν. Επομένως, ανεξάρτητοι παρατηρητές θα ήταν δύσκολο να έρθουν σε πλήρη συμφωνία και να τα επαληθεύσουν. Συμπερασματικά, σε αυτή τη μέθοδο επιμέτρησης, δεν είναι επιτυγχάνεται εύκολα το χαρακτηριστικό της επαλήθευσης.

Από την άλλη πλευρά, η μέθοδος του ιστορικού κόστους και της εύλογης αξίας είναι δύο μέθοδοι που χρησιμοποιούνται περισσότερο καθώς είναι επαληθεύσιμες, δηλαδή οι αξίες είναι πιο εύκολο να προσδιοριστούν από ανεξάρτητους παρατηρητές. Αξίζει να σημειωθεί ότι, η επαληθευσιμότητα μπορεί να είναι είτε άμεση είτε έμμεση. Για παράδειγμα, μια εκτίμηση που βασίζεται στην εύλογη αξία είναι έμμεσα επαληθεύσιμη όταν το μοντέλο αποτίμησης στο οποίο βασίζεται και οι εισροές του είναι επαληθεύσιμες (Barth, 2014).

4.5.2 Χαρακτηριστικά που βασίζονται στην λογιστική (accounting based)

Τα χαρακτηριστικά που εμπίπτουν στην κατηγορία όσων βασίζονται στη λογιστική, είναι τα εξής: α) ποιότητα των δεδουλευμένων (accrual quality), β) συνέπεια (persistence), γ) προβλεψιμότητα (predictability) και δ) ομαλότητα (smoothness) των κερδών. Τα χαρακτηριστικά αυτά υποθέτουν έμμεσα ότι η λειτουργία των κερδών είναι η αποτελεσματική κατανομή των ταμειακών ροών μέσω της διαδικασίας των δεδουλευμένων.

4.5.2.1 Η ποιότητα των δεδουλευμένων (Accrual quality).

Σύμφωνα με την αρχή των δεδουλευμένων εσόδων και εξόδων (accrual basis accounting), τα οικονομικά γεγονότα αναγνωρίζονται όταν αυτά συμβαίνουν, ανεξάρτητα από το πότε εισπράττονται ή πληρώνονται.

Σύμφωνα με τους Nezlabin, A., Sloan, R., & Giedt Zha, J. (2019)¹⁵², η ποιότητα των δεδουλευμένων προσδιορίζει την μεταβλητότητα των λαθών που προκύπτουν από την μέτρηση τους κατά τη διάρκεια των χρόνων, σε αντίθεση με τα μέτρα χειραγώγησης

¹⁵² Nezlabin, A., Sloan, R. & Giedt Zha, J. (2019). Measuring Accruals Quality: A Theoretical and Empirical Evaluation, p.1-57.

των κερδών που προσπαθούν να προσδιορίσουν την επίπτωση μιας λανθασμένης εκτίμησης των δεδουλευμένων σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Η ποιότητα των δεδουλευμένων επηρεάζεται από τους ακόλουθους δύο παράγοντες: α) από την εκούσια χειραγώγηση των κερδών αλλά και β) από την ακούσια λανθασμένη μέτρηση του μεγέθους των δεδουλευμένων. Για παράδειγμα, εάν μια εταιρεία πουλάει τα εμπορεύματα της με μετρητά ενώ μια άλλη εταιρεία τα πουλάει επί πιστώσει σε πελάτες υψηλού κινδύνου, δηλαδή σε πελάτες που πιθανολογείται ότι δεν θα πληρώσουν την εταιρεία, τότε η δεύτερη εταιρεία θα έχει ενδογενώς χαμηλότερη ποιότητα κερδών. Αυτό συμβαίνει, επειδή τα κέρδη της δεύτερης εταιρείας ενσωματώνουν λανθασμένες εκτιμήσεις ακόμα και εάν τα διευθυντικά στελέχη (managers) προσπαθήσουν να κάνουν αμερόληπτες εκτιμήσεις των ποσών που αναμένεται να εισπράξουν.

Αυτό συμβαδίζει με την μελέτη των Dechow, P., & Dichev, I. (2002)¹⁵³, η οποία καταδεικνύει ότι η ποιότητα των δεδουλευμένων και των κερδών μειώνεται όσο αυξάνονται τα λάθη στις εκτιμήσεις. Ακριβείς εκτιμήσεις των δεδουλευμένων υποδηλώνουν ότι υπάρχει μια καλή αντιστοιχισή ανάμεσα στα δεδουλευμένα της τρέχουσας χρήσης και των προηγούμενων ετών καθώς και ανάμεσα στις τρέχουσες και τις μελλοντικές ταμειακές ροές. Επομένως, η ποιότητα των δεδουλευμένων μετράται από το πόσο καλά αντιστοιχίζονται τα δεδουλευμένα με τις ταμειακές ροές.

Η έρευνα αυτή όπως και η έρευνα των Nezlobin, A., Sloan, R., & Giedt Zha, J. (2019), εστιάζει στην φύση των λαθών που μπορεί να γίνουν κατά την εκτίμηση των δεδουλευμένων, τα οποία μπορεί να οφείλονται είτε στην προσπάθεια της Διοίκησης να χειραγωγήσει τα κέρδη είτε σε ακούσια λάθη. Συνδέεται επομένως με το χαρακτηριστικό της συνέπειας (persistence), καθώς όσο μεγαλύτερες διακυμάνσεις υπάρχουν στην λειτουργία της επιχείρησης, τόσο πιο πιθανό είναι ότι θα υπάρχουν λάθη στην εκτίμηση των δεδουλευμένων.

Σύμφωνα με την θεωρία του Moon, J. (2015)¹⁵⁴, το κόστος απόκτησης πληροφοριών και η ποιότητα αυτών δεν συνδέεται με τις προβλέψεις που κάνουν οι διευθυντές (managers) για τα δεδουλευμένα. Όσο αυξάνεται το κόστος απόκτησης πληροφοριών, τόσο περισσότερο πιθανό είναι να μειωθεί η ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης που παρέχεται μέσα από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις καθώς

¹⁵³ Dechow, P., & Dichev, I. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The Accounting Review*, Vol.77 (Supplement 2002) p.35-39.

¹⁵⁴ Moon, J. (2015). *Accruals Quality, Disclosure Costs and Management Guidance*, p.1-53.

και η ποιότητα των πληροφοριών που δημοσιεύονται οικειοθελώς (voluntary disclosures).

Η ποιότητα των δεδουλευμένων συνδέεται με ορισμένα θετικά χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα, με την μείωση του κόστους κεφαλαίου. Σύμφωνα με τους Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K. (2005)¹⁵⁵, όσο αυξάνεται η ποιότητα των δεδουλευμένων, τόσο μειώνεται το κόστος κεφαλαίου.

Μια ακόμη έρευνα που διεξήχθη από τους Biddle, G., & Giles, H. (2006)¹⁵⁶, καταδεικνύει ότι όσο υψηλότερη είναι η ποιότητα των δεδουλευμένων, τόσο αυξάνεται η αποδοτικότητα των επενδύσεων ενώ σύμφωνα με την θεωρία των Bhattacharya, U., Daouk, H., & Welker, M. (2003)¹⁵⁷, η ποιότητα των δεδουλευμένων σχετίζεται θετικά και με τον όγκο των συναλλαγών.

4.5.2.2 Η συνέπεια των κερδών (Persistence).

Η συνέπεια (persistence) είναι ένα επιθυμητό χαρακτηριστικό των κερδών και συνδέεται με την σταθερότητα που εμφανίζουν τα κέρδη ανάμεσα σε διαδοχικές χρονικές περιόδους. Σύμφωνα με την θεωρία των Richardson, S., Sloan, R., Soliman, M., & Tuna, I. (2004)¹⁵⁸, ένα μέρος των κερδών προέρχεται από τα δεδουλευμένα έσοδα και έξοδα και ένα μέρος από τα ταμειακά. Ωστόσο, το δεδουλευμένο μέρος των κερδών εμφανίζει μικρότερη συνέπεια από το ταμειακό καθώς βασίζεται σε εκτιμήσεις και επομένως ενέχει υποκειμενικότητα. Είναι λογικό ότι τα δεδουλευμένα έσοδα και έξοδα, όσο περισσότερο βασίζονται σε υποκειμενικές εκτιμήσεις, τόσο λιγότερο αξιόπιστα είναι και εμφανίζουν μικρότερη συνέπεια στα κέρδη.

Όσον αφορά το ταμειακό κομμάτι, η συνέπεια στα κέρδη σχετίζεται με την σταθερότητα των κερδών, η οποία προέρχεται από σταθερότητα στα έσοδα αλλά και τις δαπάνες της επιχείρησης. Η κυριότερη πηγή εσόδων των επιχειρήσεων προέρχεται από την πώληση προϊόντων αλλά και υπηρεσιών. Επομένως, η σχέση της επιχείρησης με τους πελάτες της είναι σημαντική για την επιβίωση αλλά και την επιτυχία της. Οι

¹⁵⁵ Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K. (2005). The market pricing of accruals quality. *Journal of Accounting and Economics* 39 (2), 295-327.

¹⁵⁶ Biddle, G., & Giles, H. (2006). Accounting quality and firm-level capital investment. *The Accounting Review* 81 (5), 963-982.

¹⁵⁷ Bhattacharya, U., Daouk, H., & Welker, M. (2003). The world price of earnings opacity. *The Accounting Review* 78 (3), 641-678.

¹⁵⁸ Richardson, S., Sloan, R., Soliman, M., & Tuna, I. (2004). Accrual Reliability, Earnings Persistence and Stock Prices, *Journal of Accounting & Economics*, Vol. 39, No. 3, p. 1-64.

επιχειρήσεις επενδύουν πολλά χρήματα σε προωθητικές ενέργειες (marketing) προκειμένου να αυξήσουν τις πωλήσεις τους προσελκύοντας πελάτες.

Όπως γίνεται αντιληπτό, όσο πιο σημαντικοί και μεγάλοι είναι οι πελάτες της επιχείρησης, τόσο περισσότερο προσπαθεί να διατηρήσει μακροχρόνια σχέση μαζί τους. Οι πωλήσεις σε μεγάλους πελάτες είναι πιο σταθερές σε σχέση με εκείνες σε μικρούς πελάτες με αποτέλεσμα τα κέρδη να εμφανίζουν συνέπεια (persistence). Οποιαδήποτε απόκλιση από τα κέρδη αυτά, αντικατοπτρίζεται στην τιμή των μετοχών.

Όσο μεγαλύτερη είναι η επίδραση των κερδών στην τιμή των μετοχών, τόσο μεγαλύτερο κίνητρο έχουν τα διευθυντικά στελέχη (managers) να χειραγωγήσουν τα κέρδη για να επηρεάσουν τις τιμές των μετοχών. Ωστόσο, οι ορθολογικοί επενδυτές γνωρίζουν ότι οι διευθυντές των επιχειρήσεων που συναλλάσσονται με μεγάλους πελάτες, έχουν κίνητρο να χειραγωγήσουν τα κέρδη και επομένως ενσωματώνουν αυτή την πληροφορία στις αντιδράσεις τους έναντι των ανακοινώσεων για τα κέρδη της επιχείρησης.

Σύμφωνα με την έρευνα των Wai Hui K., Klasa S., & Yeung E. (2012)¹⁵⁹, οι πελάτες της επιχείρησης ενδιαφέρονται για την απόδοση της και ζητούν από τους μετόχους οι πληροφορίες που δημοσιεύουν να είναι συντηρητικές. Με άλλα λόγια, να ανακοινώνουν τα γεγονότα που μπορεί να την επηρεάσουν αρνητικά πιο γρήγορα από ότι τα θετικά νέα. Αυτό είναι λογικό, καθώς εάν συμβεί ένα γεγονός το οποίο ενδέχεται να επηρεάσει αρνητικά την πορεία της επιχείρησης, τότε οι πελάτες της θα επωμιστούν μεγάλο κόστος ενώ στην αντίθετη περίπτωση, όταν δηλαδή η πορεία της επιχείρησης αποδειχθεί καλύτερη από την αναμενόμενη, τότε δεν θα επωφεληθούν σημαντικά.

4.5.2.3 Η προβλεψιμότητα των κερδών (Predictability).

Σύμφωνα με την θεωρία των Dichev, I. & Wei Tang V. (2006)¹⁶⁰, η διακύμανση των κερδών σχετίζεται αρνητικά με την προβλεψιμότητα τους. Η διακύμανση των κερδών επηρεάζεται από οικονομικούς και λογιστικούς παράγοντες, όπως για παράδειγμα ο προσδιορισμός του εισοδήματος. Όσο μεγαλύτερη είναι η διακύμανση των κερδών, τόσο πιο δύσκολη καθίσταται η πρόβλεψη των μελλοντικών κερδών ακόμη και των βραχυπρόθεσμων. Αυτό το συμπέρασμα συνάδει και με την θεωρία των

¹⁵⁹ Wai Hui K., Klasa S., & Yeung E. (2012). Corporate suppliers and customers and accounting conservatism, *Journal of Accounting & Economics*, Vol. 53, Issues 1-2, p. 115-135.

¹⁶⁰ Dichev, I. & Wei Tang V. (2008). Earnings Volatility and Earnings Predictability, *Journal of Accounting and Economics*, p.1-55.

Graham, J., Harvey, C., & Rajgopal, S. (2005)¹⁶¹, η οποία υποστηρίζει την ίδια άποψη, δηλαδή όσο μεγαλύτερη είναι η μεταβλητότητα των κερδών, τόσο πιο δύσκολο είναι να προβλεφθούν τα μελλοντικά κέρδη.

Μια ακόμη έρευνα που διεξήχθη από τους Barth, M., Cram, D. & Nelson, K. (2001)¹⁶², καταδεικνύει την σπουδαιότητα του διαχωρισμού των ταμειακών ροών από τα δεδουλευμένα έσοδα και έξοδα (accruals), καθώς διαπιστώθηκε ότι ο διαχωρισμός αυτός αυξάνει την προβλεψιμότητα των κερδών. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, γίνεται διαχωρισμός των δεδουλευμένων στις ακόλουθες έξι κατηγορίες: α) μεταβολή των εμπορικών απαιτήσεων, β) μεταβολή των αποθεμάτων, γ) μεταβολή στις εμπορικές υποχρεώσεις, δ) αποσβέσεις ενσώματων παγίων, ε) αποσβέσεις άυλων περιουσιακών στοιχείων, και στ) άλλα δεδουλευμένα.

Κάθε κατηγορία δεδουλευμένων σχετίζεται διαφορετικά με την προβλεψιμότητα των μελλοντικών ταμειακών ροών και συγκεκριμένα διαπιστώθηκε ότι η αύξηση των εμπορικών απαιτήσεων, η αύξηση του αποθέματος και η μείωση των υποχρεώσεων συνδέεται με αύξηση των μελλοντικών ταμειακών ροών. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και στην περίπτωση αύξησης των αποσβέσεων των παγίων αλλά και των άυλων περιουσιακών στοιχείων. Επισημάνθηκε ιδιαίτερα το γεγονός ότι στην περίπτωση των μακροπρόθεσμων δεδουλευμένων (long-term accruals), όπως οι αποσβέσεις ενσώματων και άυλων περιουσιακών στοιχείων, αυξάνεται περισσότερο η προβλεπτική ικανότητα για τις μελλοντικές ταμειακές ροές σε σχέση με τα δεδουλευμένα που έχουν πιο βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα.

Ο διαχωρισμός των κερδών σε ταμειακές ροές και σε δεδουλευμένα (accruals), αυξάνει σημαντικά την προβλεπτική ικανότητα των κερδών. Η προβλεπτική ικανότητα αυξάνεται περαιτέρω από τον διαχωρισμό των δεδουλευμένων στις έξι κατηγορίες που αναφέρθηκαν ανωτέρω. Ακόμη, όσο πιο μακροπρόθεσμος είναι ο χαρακτήρας τους, τόσο περισσότερο ενισχύεται η προβλεπτική ικανότητα των κερδών.

Μια ακόμη έρευνα που διεξήχθη από τους Asbaugh, H. & Pincus, M. (2001)¹⁶³, εξετάζει την επίδραση που είχε η διαφοροποίηση των λογιστικών προτύπων που υιοθετούσε η κάθε χώρα σε τοπικό επίπεδο πάνω στην προβλεψιμότητα των κερδών καθώς και την επίδραση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (ΔΛΠ/IAS), τα οποία

¹⁶¹ Graham, J., Harvey, C., & Rajgopal, S. (2005). The economic implications of corporate financial reporting, *Journal of Accounting and Economics* 40, 3-73.

¹⁶² Barth, M., Cram, D. & Nelson, K. (2001). Accruals and the prediction of future cash flows, *The Accounting Review*, Vol. 76, No. 1, p. 27-58.

¹⁶³ Asbaugh, H. & Pincus, M. (2001). *Journal of Accounting Research*, Vol. 39, No. 3, p. 417-434.

υιοθετήθηκαν μεταγενέστερα, πάνω στην προβλεψιμότητα των κερδών. Διαπιστώθηκε ότι πριν την υιοθέτηση των ΔΛΠ, οι διαφορές μεταξύ των χωρών αναφορικά με τις λογιστικές πολιτικές και τις γνωστοποιήσεις ήταν θετικά συνδεδεμένες με λάθη στις προβλέψεις των αναλυτών αναφορικά με τα κέρδη. Ακόμη, διαπιστώθηκε ότι η υιοθέτηση των ΔΛΠ από τις εταιρείες είχε σαν αποτέλεσμα την μείωση λαθών πάνω στην προβλεψιμότητα των κερδών. Με άλλα λόγια, η υιοθέτηση των ΔΛΠ είχε σαν αποτέλεσμα την προβλεψιμότητα των κερδών με μεγαλύτερη ακρίβεια.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έρευνα των Dutta, S. & Gigler, F. (2002)¹⁶⁴, σύμφωνα με την οποία, όταν η Διοίκηση της εταιρείας καλείται να παρέχει προβλέψεις αναφορικά με τα μελλοντικά κέρδη, τόσο μειώνεται η πιθανότητα χειραγώγησης των κερδών από τα μέλη της Διοίκησης. Διαπιστώθηκε επίσης ότι όταν οι προβλέψεις αφορούν υψηλά μελλοντικά κέρδη και όχι χαμηλά κέρδη ή ζημίες, τόσο περισσότερο πιθανή είναι η χειραγώγηση των κερδών.

4.5.2.4 Η ομαλότητα των κερδών (Smoothness).

Η ομαλότητα των κερδών είναι ένα επιθυμητό χαρακτηριστικό των κερδών και τα στελέχη των επιχειρήσεων επιδιώκουν να διατηρήσουν την διακύμανση τους σταθερή. Είναι διατεθημένοι να θυσιάσουν μακροπρόθεσμα κέρδη προκειμένου να εμφανίζουν ομαλότητα στα κέρδη. Αυτό συμβαίνει διότι πιστεύουν ότι οι επενδυτές αντιλαμβάνονται ως λιγότερο επικίνδυνες τις επιχειρήσεις που έχουν ομαλά κέρδη και επομένως ζητούν μικρότερη απόδοση ή κόστος κεφαλαίου (Graham, J., Harvey, C., & Rajgopal, S. (2005)). Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και ο Verdi, R. (2006)¹⁶⁵, ότι δηλαδή η ομαλότητα στα κέρδη συνδέεται με χαμηλότερο κόστος κεφαλαίου.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έρευνα των Goel, A. & Thakor, A. (2003)¹⁶⁶, η οποία εξετάζει τους λόγους για τους οποίους οι επιχειρήσεις επιλέγουν να ομαλοποιούν τα κέρδη τους. Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι τα διευθυντικά στελέχη των επιχειρήσεων επιλέγουν να ομαλοποιούν τα κέρδη της επιχείρησης όταν η αμοιβή τους είναι συνδεδεμένη με την μακροπρόθεσμη απόδοση της εταιρείας και όχι με την βραχυπρόθεσμη. Όπως γίνεται αντιληπτό, όταν η αμοιβή τους συνδέεται με την

¹⁶⁴ Dutta, S. & Gigler, F. (2002). The Effect of Earnings Forecasts on Earnings Management, Journal of Accounting Research Vol. 40, No. 3, p. 631-655.

¹⁶⁵ Verdi, R. (2006). Information environment and the cost of equity capital. Working paper, Massachusetts Institute of Technology.

¹⁶⁶ Goel, A. & Thakor, A. (2003). Why Do Firms Smooth Earnings?, The Journal of Business, Vol. 76, No. 1, p. 151-192.

μακροπρόθεσμη κερδοφορία της επιχείρησης, οι διευθυντές προσπαθούν να παρουσιάζουν μια σταθερή εξέλιξη των κερδών. Σε διαφορετική περίπτωση, όταν δηλαδή η αμοιβή τους είναι συνυφασμένη με την βραχυπρόθεσμη απόδοση της επιχείρησης, όπως είναι λογικό προσπαθούν να δείχνουν αύξηση των κερδών βραχυπρόθεσμα σε βάρος των μελλοντικών κερδών.

Ένα δεύτερο συμπέρασμα που προκύπτει από την έρευνα, είναι ότι ο βαθμός ομαλοποίησης των κερδών είναι υψηλότερος για τις επιχειρήσεις που εμφανίζουν μεγαλύτερη μεταβλητότητα στα κέρδη. Αντιθέτως, όταν υπάρχει υψηλή αβεβαιότητα για το μέσο όρο των κερδών αλλά χαμηλή αβεβαιότητα σχετικά με την μεταβλητότητα τους, τότε οι διευθυντές μιας επιχείρησης είναι περισσότερο πιθανό να εμφανίζουν διογκωμένα (inflated) κέρδη. Ακόμη, ένα τρίτο συμπέρασμα είναι ότι οι εταιρείες των οποίων η ιδιοκτησία αποτελείται από μεγάλους θεσμικούς επενδυτές, τείνουν να ομαλοποιούν τα κέρδη λιγότερο, καθώς είναι λιγότερο πιθανό να πουλήσουν τις μετοχές τους για λόγους ρευστότητας.

Τέλος, ένα τέταρτο συμπέρασμα που προκύπτει, είναι ότι οι εταιρείες που η δομή ιδιοκτησίας τους (ownership structure) είναι περισσότερο διάχυτη, δηλαδή υπάρχουν πολλοί μέτοχοι με σχετικά μικρό ποσοστό μετοχικής σύνθεσης, τείνουν να ομαλοποιούν τα κέρδη περισσότερο. Αυτό συμβαίνει διότι όπως είναι λογικό, οι μικροί μέτοχοι είναι περισσότερο πιθανό να πουλήσουν τις μετοχές του για λόγους ρευστότητας. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η έρευνα των Jiambalvo, J., Rajopal, S. & Venkatachalam, M. (2002)¹⁶⁷.

Μια ακόμη έρευνα, η οποία διεξήχθη από τους Tucker, J. & Zarowin, P. (2006)¹⁶⁸, εξετάζει εάν η ομαλοποίηση του εισοδήματος διαστρεβλώνει τα κέρδη ή εάν βελτιώνει την ποιότητα πληροφόρησης που παρέχουν τα τρέχοντα κέρδη για τα μελλοντικά κέρδη και τις μελλοντικές ταμειακές ροές της επιχείρησης. Συνήθως, οι επενδυτές για να προβλέψουν τα μελλοντικά κέρδη χρησιμοποιούν τα κέρδη παρελθόντων ετών, ωστόσο μπορεί να χρησιμοποιήσουν και άλλα στοιχεία όπως η τιμή της μετοχής, η οποία ενσωματώνει όλη την δημόσια διαθέσιμη πληροφόρηση.

Ωστόσο, μια αλλαγή στα μελλοντικά κέρδη μπορεί να προέλθει από ένα απρόσμενο γεγονός (shock), το οποίο να μην επηρεάζει τα τρέχοντα κέρδη. Αυτή η

¹⁶⁷ Jiambalvo, J., Rajgopal, S. & Venkatachalam, M. (2002), Institutional ownership and the extent to which stock prices reflect future earnings, *The Journal of Business*, Vol. 76, No. 1, p. 151-192.

¹⁶⁸ Tucker, J. & Zarowin, P (2006). Does Income Smoothing Improve Earnings Informativeness?, *The Accounting Review*, Vol. 81, No. 1, p. 251-27

πληροφόρηση παρόλο που δεν εμπεριέχεται στα τρέχοντα κέρδη, ωστόσο θα ενσωματωθεί στην τιμή της μετοχής.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής, η τιμή της μετοχής των εταιρειών που εμφανίζουν ομαλοποιημένα κέρδη παρέχει περισσότερη πληροφόρηση στους επενδυτές σε σχέση με τις εταιρείες, των οποίων τα κέρδη δεν εμφανίζουν ομαλότητα, καθώς η τιμή της μετοχής ενσωματώνει πληροφόρηση για τα μελλοντικά κέρδη. Αξίζει να σημειωθεί, ότι γίνεται η υπόθεση ότι η αγορά είναι αποτελεσματική.

Ακόμη, σύμφωνα με την θεωρία του McInnis, J. (2009)¹⁶⁹, δεν υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στην ομαλότητα των κερδών και την μέσα απόδοση των μετοχών. Η ομαλότητα των κερδών ορίζεται ως η διακύμανση των κερδών σε σχέση με την διακύμανση των ταμειακών ροών. Σύμφωνα με την έρευνα, δεν έχει την ικανότητα να εξηγήσει την μέση απόδοση των μετοχών είτε σε επίπεδο εταιρείας είτε σε επίπεδο χαρτοφυλακίου. Δεν βρέθηκαν στοιχεία που να καταδεικνύουν ότι οι ιδιοκτήτες της εταιρείας που έχουν περισσότερο μεταβλητά κέρδη, ανταμείβονται με υψηλότερη απόδοση μετοχών.

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έρευνα των Barth, M., Landshman, W., & Lang, M. (2008)¹⁷⁰, η οποία εξετάζει την εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Αναφοράς (ΔΠΧΑ) στην ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Η έρευνα εξέτασε την επίπτωση από την υιοθέτηση των ΔΠΧΑ στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση, συγκριτικά με την περίοδο πριν την υιοθέτηση και εφαρμογή τους.

Από την έρευνα προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις που υιοθετούν τα ΔΠΧΑ, παρουσιάζουν λιγότερη ομαλότητα στα κέρδη, λιγότερη χειραγώγηση κερδών προκειμένου να πετύχουν ένα στόχο, αναγνωρίζουν τις ζημίες πιο έγκαιρα και υπάρχει καλύτερη συσχέτιση ανάμεσα στα λογιστικά μεγέθη και στην τιμή των μετοχών. Επίσης, εξάγεται το συμπέρασμα ότι η υιοθέτηση των ΔΠΧΑ οδηγεί σε καλύτερη ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, ύστερα από σύγκριση που έγινε σε επιχειρήσεις πριν την υιοθέτηση των ΔΠΧΑ και την περίοδο μετά την εφαρμογή τους.

¹⁶⁹ McInnis, J. (2009). Earnings Smoothness, Average Returns and Implied Cost of Equity Capital, *Accounting Review*, Vol. 85, No. 1.

¹⁷⁰ Barth, M., Landshman, W., & Lang, M. (2008). International Accounting Standards and Audit Quality, *Journal of Accounting Research*, Vol. 46, No. 3, p. 467-498.

4.6 Τα κέρδη ως ένα στρατηγικό παίγνιο (Earnings as a strategic game)

Σύμφωνα με την έρευνα του Collingwood, H. (2001)¹⁷¹, το παίγνιο των κερδών αναφέρεται στην επιθυμία των εταιρειών να πετύχουν τις προβλέψεις που έχουν γίνει για τα κέρδη κάθε τριμήνου από τους οικονομικούς αναλυτές καθώς και τις ενέργειες που κάνουν για να το επιτύχουν αυτό. Ο παίκτης αυτού του παιχνιδιού είναι οι επιχειρήσεις, οι λογιστές των εταιρειών αυτών, οι οικονομικοί αναλυτές και το Χρηματιστήριο.

Οι αναλυτές κάνουν προβλέψεις για τα κέρδη των εταιρειών για κάθε τρίμηνο. Οι προβλέψεις αυτές μπορούν εύκολα να επηρεαστούν. Αυτό μπορεί να γίνει, όταν για παράδειγμα οι εταιρείες παρέχουν δεδομένα στους αναλυτές ώστε να διασφαλίσουν ότι η κύρια πηγή πληροφοριών τους προέρχεται από αυτές. Ένας ακόμη τρόπος να τους επηρεάσουν είναι παρέχοντας τους πληροφόρηση με έμμεσο τρόπο.

Οι περισσότερες εταιρείες επιδιώκουν τα κέρδη κάθε τριμήνου να συνάδουν με το ποσό των κερδών που έχουν προβλέψει οι αναλυτές. Με σκοπό να το επιτύχουν αυτό, πολλές φορές διαστρεβλώνουν τα πραγματικά οικονομικά στοιχεία. Υπάρχουν πολλοί τρόποι που μπορούν να παραποιήσουν τα κέρδη, όπως για παράδειγμα η αναγνώριση εσόδων νωρίτερα από ότι θα έπρεπε να αναγνωριστούν. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, οι πωλήσεις να είναι υπερεκτιμημένες (overstated) και τα κέρδη να εμφανίζονται αυξημένα, με αποτέλεσμα η τιμή των μετοχών να ανεβαίνει στο Χρηματιστήριο.

Εάν τα κέρδη που δημοσιευτούν από την επιχείρηση, μεταβληθούν ελάχιστα, δηλαδή είτε είναι λίγο περισσότερα είτε λίγο λιγότερα από τα κέρδη που έχουν προβλεφθεί, τότε η αντίδραση της αγοράς μπορεί να είναι πολύ μεγάλη. Εάν η επιχείρηση αντιληφθεί ότι δεν πρόκειται να πετύχει την πρόβλεψη που έχουν κάνει οι αναλυτές για τα κέρδη, τότε προκειμένου να μεταβάλλει τα κέρδη της ώστε να προσεγγίζουν την πρόβλεψη, μπορεί για παράδειγμα να απομειώσει τις εμπορικές της απαιτήσεις (bad debt) ή να πουλήσει πάγια με σκοπό να εμφανίσει ζημία από την συναλλαγή. Αυτό δίνει στην εταιρεία ένα λόγο για να εξηγήσει γιατί δεν πέτυχε την πρόβλεψη των αναλυτών. Επίσης, την διευκολύνει στο να εμφανίσει καλύτερη απόδοση στο επόμενο τρίμηνο. Οι επενδυτές διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο σε αυτό το παίγνιο και δίνουν μεγάλη σημασία στο κέρδος ανά μετοχή (EPS).

¹⁷¹ Collingwood, H. (2001). The earnings game: Everyone plays, nobody wins, Harvard Business Review 79, p.65-77.

Όπως γίνεται αντιληπτό, η συμπεριφορά αυτή της επιχείρησης επηρεάζει και τον τακτικό έλεγχο που διεξάγεται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές. Οι Ορκωτοί Ελεγκτές θα πρέπει να είναι προσεκτικοί καθώς οι επιχειρήσεις έχουν κίνητρο να παραποιήσουν τα οικονομικά μεγέθη προκειμένου να πετύχουν την πρόβλεψη των κερδών και ειδικότερα ενέχει ο κίνδυνος να παρουσιάσουν αυξημένα έσοδα.

Το παίγνιο αυτό φαίνεται να είναι περισσότερο επιβλαβές από ότι ωφέλιμο καθώς διαστρεβλώνει τις αποφάσεις, δημιουργεί ένα πλαίσιο όπου ο κάθε συμμετέχοντας στο παίγνιο αυτό καλείται να μαντέψει τις κινήσεις των λοιπών, δυσχεραίνει το έργο των Ορκωτών Ελεγκτών και υπονομεύει τον ρόλο της κεφαλαιαγοράς.

Το πρόβλημα που ενυπάρχει στα οικονομικά στοιχεία που παρέχονται ανά τρίμηνο από τις επιχειρήσεις είναι ότι στην πραγματικότητα δεν χρησιμοποιούνται για την πρόβλεψη των μελλοντικών ταμειακών ροών και την απόδοση της εταιρείας, ενώ αυτά τα δύο στοιχεία είναι που καθορίζουν την τιμή των μετοχών. Τα οικονομικά μεγέθη χάνουν την αξιοπιστία τους, με αποτέλεσμα οι επενδυτές να μην μπορούν να βασιστούν σε αυτά και να μην εμπιστεύονται την τιμή των μετοχών στο χρηματιστήριο. Στην περίπτωση που συμβεί αυτό, τότε οι κεφαλαιαγορές καταρρέουν.

Δυστυχώς, ο μόνος τρόπος για να ολοκληρωθεί αυτό το παίγνιο είναι να το εγκαταλείψουν οι επιχειρήσεις. Μέχρι τότε, το παίγνιο αυτό θα αποτελεί μέρος της καθημερινότητας μας. Το παίγνιο αυτό παρουσιάζεται στο ακόλουθο διάγραμμα:

Διάγραμμα 27: Στρατηγικό παίγνιο κερδών-Αλληλεπίδραση μερών

4.7 Έρευνες ανάμεσα στον εξωτερικό έλεγχο και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των λογιστικών πληροφοριών

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των λογιστικών πληροφοριών συνδέονται αμφίδρομα με την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Όσο περισσότερα από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν ανωτέρω, συγκεντρώνουν οι λογιστικές πληροφορίες που αποκτούν οι Ορκωτοί Ελεγκτές προκειμένου να διεξάγουν τον εξωτερικό έλεγχο, τόσο περισσότερο αυξάνεται η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Αντιστρόφως, όσο μεγαλύτερη έμφαση στην ποιότητα δίνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές, τόσο περισσότερο αυξάνεται η ποιότητα των λογιστικών πληροφοριών που παρέχονται στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων.

Από τα χαρακτηριστικά που βασίζονται στην αγορά, οι επενδυτές δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στο χαρακτηριστικό της σχετικότητας ενώ από τα χαρακτηριστικά που βασίζονται στην λογιστική, ενδιαφέρονται περισσότερο για την ποιότητα των δεδουλευμένων και την συνέπεια των κερδών (Francis, J., LaFond, R., & Olsson, P., (2003)).

Σύμφωνα με την θεωρία των Kinney, W., & Martin, R. (1994)¹⁷², οι προσαρμογές που γίνονται στο τέλος της χρήσης (year-end adjustments) μειώνουν την μεροληψία της Διοίκησης ως προς τα κέρδη και τα στοιχεία του ενεργητικού. Η έρευνα αυτή καταδεικνύει ότι εάν δεν υπήρχαν οι προσαρμογές αυτές στο τέλος της χρήσης, οι οποίες συνήθως υποδεικνύονται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές, οι οικονομικές καταστάσεις θα περιείχαν ουσιώδη σφάλματα καθώς τα κέρδη αλλά και το ενεργητικό θα ήταν εσφαλμένα υπερτιμημένα. Επομένως, οι οικονομικές καταστάσεις θα οδηγούσαν σε παραπλάνηση των χρηστών και στην λήψη επενδυτικών αποφάσεων, όπου θα έλλειπε το χαρακτηριστικό της αξιοπιστίας (reliability).

Ακόμη, εάν οι εκτιμήσεις για τα δεδουλευμένα έσοδα και έξοδα της χρήσης δεν ήταν ακριβείς, τότε θα επηρεάζονταν η ποιότητα των δεδουλευμένων και επομένως η ποιότητα των κερδών. Συνεπώς, ο εξωτερικός έλεγχος μέσω του ακριβή προσδιορισμού των δεδουλευμένων, συμβάλλει στην ποιότητα των κερδών και στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης που παρέχεται στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων.

¹⁷² Kinney, W., & Martin, R. (1994). «Does auditing reduce bias in financial reporting? A review of audit-related adjustment studies», Auditing: A Journal of Practice and Theory, Vol. 13, No. 1.

4.8 Κίνδυνοι στην ανεξαρτησία του ελεγκτή και μέτρα διασφάλισης έναντι αυτών των κινδύνων

Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Ν. 4449/2017, κατά τη διάρκεια του υποχρεωτικού ελέγχου, οι Ορκωτοί Ελεγκτές θα πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από την ελεγχόμενη οντότητα τηρώντας τις ισχύουσες διατάξεις και δεν επιτρέπεται να συμμετέχουν με οποιονδήποτε τρόπο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ελεγχόμενης οντότητας, τόσο κατά την περίοδο που καλύπτεται από τις υπό έλεγχο οικονομικές καταστάσεις όσο και κατά την περίοδο διενέργειας του υποχρεωτικού ελέγχου και φέρουν το βάρος της απόδειξης της ανεξαρτησίας τους.

Από τον έλεγχο που διενεργεί ο εξωτερικός ελεγκτής σε μια οντότητα, μπορούν να προκύψουν κάποιοι κίνδυνοι, οι οποίοι να επηρεάσουν την ανεξαρτησία του¹⁷³. Οι Ορκωτοί Ελεγκτές θα πρέπει να αναφέρουν στα φύλλα εργασίας του ελέγχου τους, όλους τους σημαντικούς κινδύνους που απειλούν την ανεξαρτησία τους (threats to independence) καθώς και τις διασφαλίσεις που εφαρμόστηκαν έναντι αυτών των κινδύνων (safeguards).

Οι κίνδυνοι αυτοί που μπορεί να επηρεάσουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι οι ακόλουθοι:

- ✓ Κίνδυνος αυτοαξιολόγησης (Self-Review Threat)
- ✓ Κίνδυνος ίδιου συμφέροντος (Self-Interest Threat)
- ✓ Κίνδυνος συνηγορίας (Advocacy Threat)
- ✓ Κίνδυνος οικειότητας (Familiarity Threat)
- ✓ Κίνδυνος εκφοβισμού (Intimidation Threat)

Κίνδυνος Αυτοαξιολόγησης (Self-review threat)

Ο κίνδυνος αυτοαξιολόγησης ή αλλιώς κίνδυνος σύμπτωσης κρινόμενου και κριτή στο πρόσωπο του ελεγκτή αναφέρεται στον κίνδυνο ο ελεγκτής να αξιολογεί την δουλειά που έχει κάνει ο ίδιος. Αυτό μπορεί να συμβεί όταν ένα μέλος της ελεγκτικής ομάδας κατείχε την θέση του Διευθυντή ή άλλου στελέχους της Διοίκησης της ελεγχόμενης οντότητας. Ακόμη, ο κίνδυνος αυτός μπορεί να προέλθει όταν για

¹⁷³ International Federation of Accountants (IFAC), (2020). Handbook of the Code of Ethics for Professional Accountants.

παράδειγμα ο ελεγκτής έχει συμμετάσχει στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των εσωτερικών δικλίδων και καλείται μέσω του εξωτερικού ελέγχου να αξιολογήσει την λειτουργική αποτελεσματικότητά τους. Μια ακόμη περίπτωση είναι όταν ο ελεγκτής έχει ετοιμάσει κάποια στοιχεία με βάση τα οποία η ελεγχόμενη οντότητα θα καταχωρήσει εγγραφές, τις οποίες στη συνέχεια καλείται να αξιολογήσει ο ελεγκτής.

Κίνδυνος Ίδιου συμφέροντος (Self-interest threat)

Ο κίνδυνος ίδιου συμφέροντος μπορεί να επέλθει όταν ο ελεγκτής έχει κάποιο χρηματοοικονομικό συμφέρον και επωφελείται από την επιχείρηση. Για παράδειγμα, ο ελεγκτής μπορεί να έχει κάποια στενή εμπορική σχέση με την επιχείρηση ή να έχει πάρει κάποιο δάνειο από την ελεγχόμενη οντότητα με προνομιακούς όρους.

Επίσης, μπορεί να ενδιαφέρεται να απασχοληθεί μελλοντικά στην επιχείρηση που ελέγχει ή ακόμη μπορεί να έχει μεγάλη εξάρτηση από την επιχείρηση λόγω της αμοιβής που λαμβάνει από αυτή και να προσπαθεί να μειώσει την πιθανότητα να χάσει την ελεγχόμενη οντότητα από πελάτη. Όπως γίνεται αντιληπτό, ο κίνδυνος ίδιου συμφέροντος θα πρέπει να αξιολογείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα προκειμένου τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας να παραμένουν ανεξάρτητα από την ελεγχόμενη επιχείρηση και να μην αποκομίζουν κάποιο ίδιο συμφέρον.

Κίνδυνος Συνηγόρου (Advocacy Threat)

Ο κίνδυνος συνηγόρου αναφέρεται στον κίνδυνο ο ελεγκτής να προωθεί την θέση του πελάτη, χάνοντας την αντικειμενικότητά του. Ο κίνδυνος αυτός προκύπτει, για παράδειγμα, εάν ο ελεγκτής λειτουργεί ως συνήγορος του πελάτη σε δικαστικά θέματα και διαμάχες με τρίτους. Ακόμη, μπορεί να προκύψει όταν προωθεί τις μετοχές της ελεγχόμενης οντότητας, η οποία είναι εισηγμένη στο χρηματιστήριο.

Επομένως, ενυπάρχει ο κίνδυνος ο ελεγκτής να μην ενεργεί με αντικειμενικότητα με αποτέλεσμα να μην λειτουργεί προς το δημόσιο συμφέρον. Για τον λόγο αυτό, θα πρέπει να αξιολογείται ο κίνδυνος αυτός όταν παρέχονται υπηρεσίες σε μια ελεγχόμενη οντότητα, προκειμένου ο ελεγκτής να διασφαλίζεται έναντι αυτού.

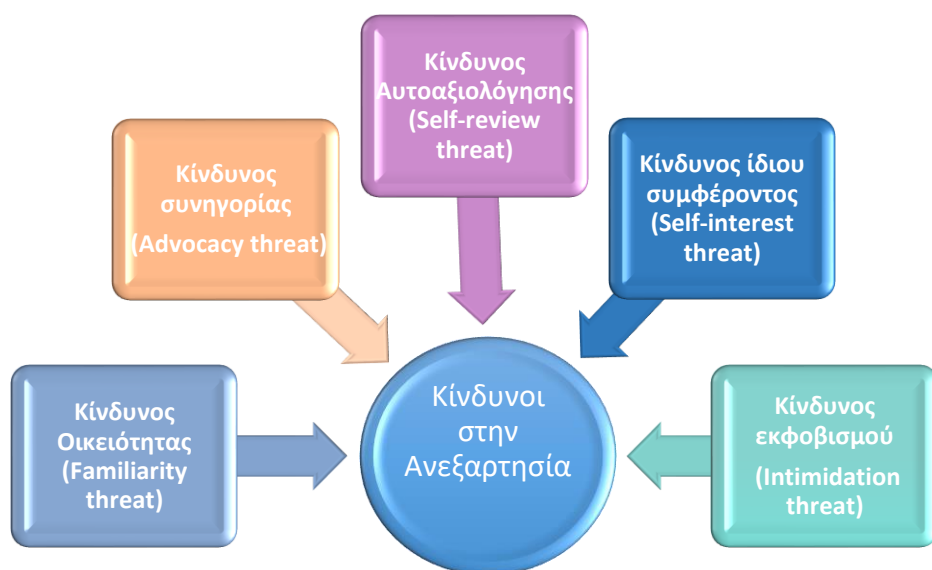
Κίνδυνος Οικειότητας (Familiarity Threat).

Αφορά τον κίνδυνο να δημιουργηθεί οικειότητα ανάμεσα στον ελεγκτή και τον ελεγχόμενο και να επηρεαστεί η κρίση του ελεγκτή. Για παράδειγμα, ο κίνδυνος αυτός μπορεί να προκύψει όταν υπάρχει κάποιο στενό συγγενικό πρόσωπο του ελεγκτή στην επιχείρηση που ελέγχει και κατέχει την θέση του διευθυντή ή άλλου στελέχους, το οποίο να μπορεί να ασκεί επιρροή στον έλεγχο. Κίνδυνος οικειότητας μπορεί να προκύψει ακόμη όταν ο ελεγκτής ελέγχει την εταιρεία για μεγάλο χρονικό διάστημα ή όταν αποδέχεται δώρα από τον πελάτη, εκτός εάν η αξία τους δεν είναι σημαντική.

Κίνδυνος εκφοβισμού (Intimidation Threat).

Ο κίνδυνος αυτός αναφέρεται στην περίπτωση όπου ο ελεγκτής δεν δρα αντικειμενικά λόγω εκφοβισμού του από τον πελάτη. Αυτό μπορεί να συμβεί όταν η Διοίκηση της επιχείρησης ασκεί πίεση στον ελεγκτή να μειώσει την έκταση των ελεγκτικών του διαδικασιών με σκοπό την μείωση των ελεγκτικών αμοιβών ή όταν τον εκφοβίζει ότι θα τον αντικαταστήσει ή θα του ασκήσει κάποια δίωξη.

Στο ακόλουθο διάγραμμα παρουσιάζονται οι κίνδυνοι που επηρεάζουν την ανεξαρτησία του Ελεγκτή:

Διάγραμμα 28: Κίνδυνοι στην Ανεξαρτησία του Ελεγκτή

Κάποια μέτρα που θα μπορούσε να λάβει ο ελεγκτής προκειμένου να διασφαλιστεί έναντι αυτών των κινδύνων είναι τα ακόλουθα:

- ✓ Επικαιροποίηση των γνώσεων του μέσω της εκπαίδευσης που λαμβάνει αλλά και της επαγγελματικής του εμπειρίας σε ελέγχους
- ✓ Απόλυτη εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΕΠ)
- ✓ Ανάλυση ελέγχου επιχειρήσεων που έχουν ένα καλό σύστημα εσωτερικού ελέγχου (internal control system)
- ✓ Παρακολούθηση των φύλλων εργασίας του εξωτερικού ελεγκτή από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ)

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές θα πρέπει να είναι ανεξάρτητοι και να φαίνονται ανεξάρτητοι. Αυτό σημαίνει ότι οι Ελεγκτές θα πρέπει να ενεργούν με ακεραιότητα, αντικειμενικότητα και επαγγελματικό σκεπτικισμό, αποφεύγοντας οποιεσδήποτε επιρροές θα μπορούσαν να επηρεάσουν την κρίση του. Ανεξαρτησία στην εμφάνιση σημαίνει ότι ο ελεγκτής θα πρέπει να αποφεύγει οποιαδήποτε γεγονότα ή καταστάσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν οποιοδήποτε τρίτο πρόσωπο να συμπεράνει ότι ο ελεγκτής δεν είναι ανεξάρτητος από την ελεγχόμενη οντότητα.

Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που θεωρείται ότι επηρεάζουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή όπως για παράδειγμα, η παροχή εξειδικευμένων διοικητικών υπηρεσιών στην ελεγχόμενη οντότητα πέρα των ελεγκτικών, η θητεία των ελεγκτών στην ελεγχόμενη επιχείρηση καθώς και η εναλλαγή (rotation) της ελεγκτικής ομάδας, το σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης εταιρείας, χρονικές πιέσεις ή πιέσεις λόγω περιορισμένου προϋπολογισμού (budget).

Όπως γίνεται αντιληπτό, όταν ένας ελεγκτής χάνει την ανεξαρτησία του, τότε ο εξωτερικός έλεγχος δεν είναι ποιοτικός και οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων χάνουν την εμπιστοσύνη τους σε αυτές. Ως αποτέλεσμα, χάνουν την εμπιστοσύνη τους τόσο προς την ελεγχόμενη εταιρεία όσο και προς τον εξωτερικό ελεγκτή. Έτσι επηρεάζεται η φήμη του ελεγκτή και υποβαθμίζεται το ελεγκτικό επάγγελμα.

Για τον λόγο αυτό είναι πολύ σημαντικό, οι Ορκωτοί Ελεγκτές να διατηρούν την ανεξαρτησία τους προς την ελεγχόμενη οντότητα και τα τρίτα μέρη να εκλαμβάνουν αυτή την ανεξαρτησία. Οι Ορκωτοί Ελεγκτές θα πρέπει να αξιολογούν τους κινδύνους στην ανεξαρτησία τους σε τακτά χρονικά διαστήματα και να διασφαλίζονται έναντι αυτών των κινδύνων.

4.9 Έρευνες αναφορικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή και την ορθή απεικόνιση των λογιστικών πληροφοριών

Σύμφωνα με την έρευνα του Li, C. (2009)¹⁷⁴, η ανεξαρτησία του ελεγκτή επηρεάζεται λιγότερο, όσο αυξάνεται η σημαντικότητα της ελεγχόμενης οντότητας για την ελεγκτική εταιρεία. Η σημαντικότητα της ελεγχόμενης εταιρίας μετράται στην έρευνα αυτή με το ποσό της αμοιβής που λαμβάνει η ελεγκτική εταιρεία από την ανάληψη του ελέγχου ενώ η ανεξαρτησία του ελεγκτή μετράται από την τάση των ελεγκτών να εκδίδουν έκθεση ελέγχου με αβεβαιότητα ως προς την συνέχιση της δραστηριότητας (going-concern). Διαπιστώθηκε ότι η αμοιβή που λαμβάνουν οι ελεγκτές είναι θετικά συσχετισμένη με την τάση των ελεγκτών να εκδίδουν έκθεση ελέγχου με αβεβαιότητα ως προς την συνέχιση της δραστηριότητας. Με άλλα λόγια, όσο αυξάνεται η αμοιβή των ελεγκτών, τόσο αυξάνεται η ανεξαρτησία τους και η πιθανότητα να εκδώσουν έκθεση ελέγχου με αβεβαιότητα ως προς την συνέχιση της δραστηριότητας.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τον Hodge, F.D (2003)¹⁷⁵. Η έρευνα αυτή είχε σαν στόχο να διαπιστώσει εάν η εκλαμβανόμενη από τους επενδυτές ποιότητα των κερδών και η ανεξαρτησία του ελεγκτή έχουν μειωθεί στο πέρασμα του χρόνου. Ακόμη, εξετάζει την σχέση ανάμεσα στην ποιότητα των κερδών, όπως εκλαμβάνεται από τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, και το κατά πόσο βασίζονται οι επενδυτές στις ελεγμένες από Ορκωτό Ελεγκτή οικονομικές καταστάσεις.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής καταδεικνύουν ότι η εκλαμβανόμενη από τους επενδυτές ποιότητα των κερδών, για τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες, έχει μειωθεί. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και για την ανεξαρτησία του ελεγκτή και την εκλαμβανόμενη αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Από την άλλη πλευρά, η σχετικότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων φαίνεται να έχει αυξηθεί.

Επίσης, από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται ότι όταν οι επενδυτές θεωρούν ότι η ποιότητα των κερδών είναι χαμηλή, τότε βασίζονται περισσότερο στις οικονομικές καταστάσεις προκειμένου να πάρουν επενδυτικές αποφάσεις. Το

¹⁷⁴ Li, C. (2009). Does client importance affect auditor independence at the office level? Empirical evidence from going concern opinions, Contemporary Accounting Research, Vol.26, pp.201-230.

¹⁷⁵ Hodge, F.D. (2003). Investors' perceptions of audit quality, auditor independence, and the usefulness of audited financial information, Accounting Horizons, Vol.17, p.37-48.

αποτέλεσμα αυτό έχει δύο διαστάσεις: α) η αντίληψη από τους επενδυτές για χαμηλή ποιότητα κερδών, τους οδηγεί να εξετάζουν περισσότερο προσεκτικά τις ελεγμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις και β) η πιο προσεκτική εξέταση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων οδηγεί τους επενδυτές να αξιολογήσουν ως χαμηλή την ποιότητα των κερδών της επιχείρησης.

Ακόμη, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έρευνα των Fung, S., Zhou, G. & Zhu, X. (2016)¹⁷⁶, η οποία εξετάζει κατά πόσο η ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών επηρεάζεται από την σημαντικότητα του πελάτη. Τονίζει ότι η αντικειμενικότητα και η ανεξαρτησία του ελεγκτή μπορεί να επηρεαστεί όταν υπάρχει κάποιο συμφέρον από την ελεγχόμενη επιχείρηση, λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι ο ελεγκτής πληρώνεται για τις υπηρεσίες που παρέχει από την Διοίκηση της ελεγχόμενης οντότητας. Ο κίνδυνος αυτός εντείνεται όταν η ελεγχόμενη εταιρεία αποτελεί σημαντικό πελάτη για τον ελεγκτή, δηλαδή όταν υπάρχει σημαντική οικονομική εξάρτηση από αυτή.

Ειδικότερα, στην συγκεκριμένη έρευνα, η ανεξαρτησία του ελεγκτή μετράται από το κατά πόσο ο ελεγκτής είναι διατεθειμένος να εκδώσει έκθεση ελέγχου με τροποποίηση ελεγκτικής γνώμης (modified audit opinion) σε πελάτες από τους οποίους έχει σημαντική οικονομική εξάρτηση. Η έκθεση ελέγχου που εκδίδει ο Ορκωτός ελεγκτής παρέχει πληροφόρηση στους επενδυτές για την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχεται από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Η τροποποίηση της ελεγκτικής γνώμης λειτουργεί σαν «σήμα» στην αγορά, ότι θα πρέπει, για παράδειγμα, να δοθεί έμφαση σε κάποιο συγκεκριμένο κονδύλι ή ότι υπάρχει κάποιος λογιστικός χειρισμός που δεν απεικονίζεται σωστά στις οικονομικές καταστάσεις ή ακόμη ότι μπορεί ο ελεγκτής να μην κατάφερε από τον έλεγχο να συγκεντρώσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια.

Η έρευνα αυτή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι είναι περισσότερο πιθανό ο ελεγκτής να εκδώσει έκθεση ελέγχου με τροποποίηση ελεγκτικής γνώμης σε πελάτες από τους οποίους έχει σημαντική οικονομική εξάρτηση από ότι στους λοιπούς πελάτες. Αυτό ισχύει ειδικότερα για τις Big4 ελεγκτικές εταιρείες καθώς οι Big4 δίνουν μεγάλη έμφαση στην φήμη τους. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι η πιθανότητα τροποποίησης της ελεγκτικής γνώμης αυξάνεται όταν η ελεγχόμενη εταιρεία είναι πολυεθνική και όταν η χώρα στην οποία εδρεύει η εταιρεία έχει πιο αυστηρό νομικό πλαίσιο.

¹⁷⁶ Fung, S., Zhou, G. & Zhu, X. (2016). Monitor objectivity with important clients: Evidence from auditor opinions around the world *Journal of International Business Studies* Vol. 47, No. 3, p. 263-294.

ΜΕΡΟΣ Β'

Κεφάλαιο 5: Πρακτικό μέρος έρευνας-Παρουσίαση ερωτηματολογίου, ανάπτυξη οικονομετρικού μοντέλου και εξαγωγή συμπερασμάτων

5.1 Αντικείμενο της έρευνας

Αντικείμενο της έρευνας είναι η διερεύνηση της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στον εξωτερικό έλεγχο και την λογιστική πληροφόρηση καθώς και την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Στο παρόν κεφάλαιο θα περιγράψουμε και θα αναλύσουμε την μεθοδολογία μέσω της οποίας θα επιχειρήσουμε να ελέγξουμε την θεωρητική αυτή σχέση.

Η λογιστική πληροφόρηση είναι απαραίτητη για όλες τις εταιρείες προκειμένου να αντλήσουν κεφάλαια από τις χρηματαγορές. Η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχουν οι επιχειρήσεις εκτιμάται από τους συμμετέχοντες στην αγορά καθώς μειώνει την ασυμμετρία στην πληροφόρηση και αυξάνει την διαφάνεια. Ακόμη, είναι άμεσα συνδεδεμένη με θετικές επιπτώσεις στην αγορά όπως χαμηλότερο κόστος κεφαλαίου, υψηλότερη ρευστότητα, καλύτερη απόδοση και μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα (Francis, J., La Fond, R., Olsson, P., & Schipper, K., (2003)).

Η έρευνα βασίστηκε σε δύο μεθόδους. Η πρώτη είναι η μέθοδος των ερωτηματολογίων. Ειδικότερα, τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν σε Ορκωτούς Ελεγκτές από Big4 και Non-Big4 ελεγκτικές εταιρείες και έχουν ως στόχο την διερεύνηση της σχέσης του τακτικού αλλά και του φορολογικού ελέγχου με την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης, η οποία προσεγγίζεται με βάση τα ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Η δεύτερη μέθοδος πάνω στην οποία βασίζεται η έρευνα είναι η ανάπτυξη ενός οικονομετρικού μοντέλου που συνδέει τα παραπάνω μεγέθη. Το μοντέλο αυτό εξετάζει παράγοντες και χαρακτηριστικά που θεωρούνται σημαντικά για την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και κατ' επέκταση την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης, η οποία προσεγγίζεται από την έννοια της συνέπειας των κερδών (persistence). Ειδικότερα, οι ανεξάρτητες μεταβλητές του οικονομετρικού μοντέλου είναι: α) το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4), β) η παροχή άλλων μη ελεγκτικών υπηρεσιών από τους Ορκωτούς, γ) το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου (ΔΣ) και δ) ο αριθμός των ανεξάρτητων μελών προς το συνολικό αριθμό μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

5.2 Δεδομένα της έρευνας

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η εκτίμηση της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στον εξωτερικό έλεγχο και την λογιστική πληροφόρηση βασίζεται στις εξής δύο μεθόδους: α) την μέθοδο των ερωτηματολογίων και β) την οικονομετρική ανάλυση. Ειδικότερα, η έρευνα βασίζεται στα ακόλουθα δεδομένα:

1. Ερωτηματολόγια τα οποία διανεμήθηκαν σε Ορκωτούς Ελεγκτές από Big4 και Non-Big4 ελεγκτικές εταιρείες.
2. Εισηγμένες εταιρείες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ) από διάφορους κλάδους. Το δείγμα των εισηγμένων εταιρειών που επιλέχθηκε είναι 30 εταιρείες για εννέα (9) χρόνια. Συνολικά δηλαδή έχουμε διακόσιες εβδομήντα (270) παρατηρήσεις (30 εταιρείες*9 χρόνια). Η χρονική περίοδος κατά την οποία εξετάζεται το δείγμα των εισηγμένων εταιρειών είναι από το 2012 έως το 2020.

5.2.1 Πληθυσμός και Περιγραφή δείγματος

Η μεθοδολογική προσέγγιση βασίζεται σε μια ποιοτική και αλλά και σε μια ποσοτική μέθοδο. Η ποιοτική μέθοδος είναι η μέθοδος των ερωτηματολογίων. Ο πληθυσμός της μεθόδου αυτής είναι όλοι οι Ορκωτοί Ελεγκτές, οι οποίοι είναι ενεργοί στον ελεγκτικό επάγγελμα. Από το σύνολο του πληθυσμού, επιλέξαμε ένα δείγμα 150 ελεγκτών από Big4 αλλά και Non-Big4 ελεγκτικές εταιρείες, στους οποίους διανεμήθηκε το ερωτηματολόγιο. Προκειμένου να εξάγουμε συμπεράσματα για το σύνολο του πληθυσμού, επιλέξαμε το μέγεθος του δείγματος με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι αντιπροσωπευτικό.

Όσον αφορά την ποσοτική μέθοδο, δηλαδή τη μέθοδο της οικονομετρικής ανάλυσης, ο πληθυσμός αποτελείται από όλες τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (Χ.Α.Α). Συγκεκριμένα, το πλήθος των εταιρειών που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών είναι εκατόν πενήντα εννέα (159). Από το σύνολο του πληθυσμού εισηγμένων εταιρειών, επιλέξαμε ένα δείγμα τριάντα (30) εισηγμένων από διάφορους κλάδους, το οποίο αντιστοιχεί σε ποσοστό περίπου 19%. Επιλέξαμε μόνο εισηγμένες εταιρείες και όχι και μη εισηγμένες καθώς:

- ✓ πρόκειται για μεγάλες επιχειρήσεις που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για το ευρύ επενδυτικό κοινό και αφορούν πολλούς χρήστες,
- ✓ εφαρμόζουν ενιαίο πλαίσιο χρηματοοικονομικής πληροφόρησης (Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα), γεγονός που καθιστά εφικτή τη σύγκριση τους,

- ✓ σύμφωνα με το Ν. 2190/1920, είναι υποχρεωμένες να ελέγχονται οι οικονομικές τους καταστάσεις από ορκωτούς ελεγκτές λογιστές, γεγονός που τους προσδίδει αξιοπιστία,
- ✓ είναι υποχρεωμένες να δημοσιεύουν τις οικονομικές του καταστάσεις και την έκθεση ελέγχου, γεγονός που επιτρέπει να έχουμε στη διάθεση μας την απαιτούμενη πληροφόρηση για τη διεξαγωγή της έρευνας μας και
- ✓ λόγω της μη διαθεσιμότητας στοιχείων για τις μη εισηγμένες εταιρείες.

Αναφορικά με την χρονική περίοδο που επιλέξαμε να εξετάσουμε, η χρονική περίοδος εκτείνεται από το 2012 έως το 2020 (9 έτη). Συνολικά έχουμε δηλαδή 270 παρατηρήσεις (30εταιρείες*9χρόνια). Ωστόσο, λόγω της από κοινού εκτίμησης των εξισώσεων του οικονομετρικού μοντέλου, διπλασιάστηκαν οι παρατηρήσεις προς εκτίμηση, δηλαδή από 270 σε 540. Αυτό οδηγεί σε αποτελεσματικότερες εκτιμήσεις των συντελεστών.

Οι εταιρείες αυτές και οι κλάδοι στους οποίους ανήκουν απεικονίζονται στον ακόλουθο πίνακα:

	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΚΛΑΔΟΣ
1	AEGEAN AIRLINES S.A	ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗ
2	LAMDA DEVELOPMENT	ΑΚΙΝΗΤΑ (REAL ESTATE)
3	INTRALOT (INTRALOT)	ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗ
4	THRACE PLASTICS HOLDINGS AND COMMERCIAL S.A	ΧΗΜΙΚΑ
5	ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ	ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ
6	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ
7	ANEK LINES	ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗ
8	FRIGOGLASS A.B.E.E	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
9	ΑΒΑΞ Α.Ε	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ
10	ΒΙΟΧΑΛΚΟ	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
11	ΟΠΑΠ	ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗ
12	ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ
13	TRASTOR Α.Ε.Ε.Α.Π	ΑΚΙΝΗΤΑ (REAL ESTATE)
14	MOTOR ΟΙΛ	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΚΑΙ ΑΕΡΙΟ
15	ΟΤΕ (HELLENIC TELECOM)	ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

16	ΕΛΤΟΝ Α.Ε	ΧΗΜΙΚΑ
17	ΦΟΥΡΛΗΣ Α.Ε	ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ
18	INFORM Π. ΛΥΚΟΣ Α.Ε	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
19	AUTOHELLAS	ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗ
20	ΕΛΒΑΛ ΧΑΛΚΟΡ	ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ
21	ΠΛΑΙΣΙΟ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
22	ΑΛΟΥΜΥΛ	ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ
23	ΕΥΔΑΠ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΟΙΝΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ
24	ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ (ΕΛΠΕ)	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΚΑΙ ΑΕΡΙΟ
25	ΝΙΚΑΣ	ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑ
26	ΣΑΡΑΝΤΗΣ	ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ
27	ΙΝΤΡΑΚΟΜ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ Α.Ε (ΙΝΤΡΑΚΑΤ)	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ
28	ΜΥΛΟΙ ΛΟΥΛΗ Α.Ε	ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑ
29	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ
30	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ

Πίνακας 12: Εισηγμένες εταιρείες

5.2.2 Χρονική περίοδος

Η έρευνα εξετάζει τις οικονομικές καταστάσεις τριάντα (30) εισηγμένων εταιρειών στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (Χ.Α.Α) κατά την χρονική περίοδο 2012-2020. Επιλέχθηκε αυτή η χρονική περίοδος προκειμένου τα στοιχεία να είναι πρόσφατα και να αντικατοπτρίζουν την οικονομική θέση και απόδοση των εταιρειών τα τελευταία έτη.

Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν στην οικονομετρική ανάλυση αντλήθηκαν από τις ετήσιες οικονομικές εκθέσεις των εταιρειών. Οι οικονομικές καταστάσεις παρέχουν χρήσιμη πληροφόρηση στα ενδιαφερόμενα μέρη και ο έλεγχος τους από Ορκωτούς Ελεγκτές είναι πολύ σημαντικός, καθώς τους προσδίδει αξιοπιστία.

5.2.3 Πηγή δεδομένων και στοιχείων

Τα στοιχεία που απαιτούνται για την οικονομετρική ανάλυση είναι τα εξής:

- ✓ τα κέρδη/(ζημίες) χρήσης μετά από φόρους των εταιρειών,
- ✓ το σύνολο ενεργητικού των εταιρειών,
- ✓ το εάν η ελεγχόμενη οντότητα ελέγχεται από εταιρεία Big4 ή Non-Big4,
- ✓ το εάν η ελεγκτική εταιρεία παρέχει και άλλες υπηρεσίες στην ελεγχόμενη οντότητα, πέραν του τακτικού ελέγχου
- ✓ το μέγεθος του Διοικητικού Συμβούλιου
- ✓ η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών προς τον συνολικό αριθμό μελών του

Τα στοιχεία αυτά αντλήθηκαν από τις ετήσιες οικονομικές εκθέσεις των εταιρειών, οι οποίες υπάρχουν στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (Χ.Α.Α) αλλά και στην ιστοσελίδα (website) κάθε εταιρείας.

5.3 Κριτήρια επιλογής δείγματος

Το δείγμα των ελεγκτών προς τους οποίους μοιράστηκε το ερωτηματολόγιο επιλέχθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι αντιπροσωπευτικό. Ειδικότερα, το δείγμα επιλέχθηκε έτσι ώστε:

- α) οι ελεγκτές να είναι και από τα δύο φύλα, δηλαδή Άνδρες και Γυναίκες.
- β) να προέρχεται από όλες τις ηλικιακές ομάδες άνω των είκοσι (20) ετών.
- γ) να προέρχεται από διάφορες βαθμίδες (level) στην ελεγκτική ιεραρχία
- δ) να αντιπροσωπεύει ελεγκτές με διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο, δηλαδή διαφορετική εκπαίδευση
- ε) να προέρχεται από ενεργούς ελεγκτές, δηλαδή από ελεγκτές που απασχολούνται στον ελεγκτικό χώρο.

Αναφορικά με το δείγμα των εισηγμένων εταιρειών που χρησιμοποιήθηκαν στην οικονομετρική ανάλυση, οι εισηγμένες εταιρείες επιλέχθηκαν τυχαία (haphazardly). Συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν εταιρείες από διάφορους κλάδους, όπως για παράδειγμα: α) Ακίνητα (Real Estate), β) Βιομηχανικά Προϊόντα και Υπηρεσίες, γ) Κατασκευές και Υλικά κατασκευών, δ) Προσωπικά και Οικιακά Αγαθά, ε) Πετρέλαιο και Αέριο, στ) Ταξίδια και Αναψυχή, ζ) Τρόφιμα και Ποτά, η) Τεχνολογία, θ) Τηλεπικοινωνίες, ι) Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας και ια) Χημικά.

Το πλήθος των εταιρειών που επιλέχθηκαν προς εξέταση είναι τριάντα (30) εταιρείες από τις εκατόν πενήντα εννέα (159) συνολικά εισηγμένες εταιρείες. Ακόμη, για τις εταιρείες αυτές συλλέχθηκαν στοιχεία για εννέα (9) έτη, δηλαδή για την χρονική περίοδο 2012-2020. Επιλέξαμε αυτή την χρονική περίοδο έτσι ώστε τα στοιχεία να είναι επίκαιρα και να αντικατοπτρίζουν την πορεία των επιχειρήσεων τα τελευταία έτη.

5.4 Μεθοδολογία

5.4.1 Μεθοδολογία ερωτηματολογίου

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζεται το ερωτηματολόγιο που διανεμήθηκε στους Ορκωτούς Ελεγκτές. Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι η διερεύνηση της σχέσης του τακτικού αλλά και του φορολογικού ελέγχου από ελεγκτικές εταιρείες με την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης, μέσα από την εξέταση παραγόντων που θεωρούνται ότι επιδρούν στην ανεξαρτησία του ελεγκτή και επομένως στην ορθή απεικόνιση των λογιστικών πληροφοριών.

Τα ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν στους Ορκωτούς Ελεγκτές εξετάζουν παράγοντες όπως:

- ✓ την παροχή από τον ελεγκτή εξειδικευμένων διοικητικών υπηρεσιών πέρα των ελεγκτικών υπηρεσιών (για παράδειγμα φορολογικών, συμβουλευτικών ή άλλων υπηρεσιών) για την εξακρίβωση εάν η παροχή πρόσθετων υπηρεσιών επηρεάζει την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή και κατ' επέκταση την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου,
- ✓ την θητεία των ελεγκτών στην ελεγχόμενη εταιρεία και την συχνότητα εναλλαγής τους,
- ✓ εάν η ύπαρξη Επιτροπής Ελέγχου (Audit Committee) στην ελεγχόμενη εταιρεία επηρεάζει τη ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης,
- ✓ εάν τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου (BoD) και οι Επιτροπές Ελέγχου (Audit Committee) αποτελούνται από ανεξάρτητα μέλη (στην πλειονότητα τους) και εάν η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών συμβάλλει στην ανεξαρτησία των ελεγκτών,
- ✓ εάν η ελεγχόμενη οντότητα έχει στο προσωπικό της στελέχη τα οποία έχει προσλάβει από ελεγκτικές εταιρείες και επομένως γνωρίζουν τις ελεγκτικές διαδικασίες,
- ✓ το σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης εταιρείας,

- ✓ το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας Big4 και Non-Big4,
- ✓ την εναλλαγή των μελών της ελεγκτικής ομάδας (rotation) στις ελεγχόμενες οντότητες
- ✓ εάν η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι Ορκωτοί ελεγκτές εξασφαλίζει την επάρκεια γνώσεων που απαιτείται κατά την άσκηση του επαγγέλματος
- ✓ εάν η εκπαίδευση που λαμβάνουν μέσω του CPD (Continuing Professional development) από το ACCA (Association of Chartered Certified Accountants) καθώς επίσης και μέσω σεμιναρίων (training) που διεξάγονται από άλλους φορείς (π.χ ΣΟΕΛ, ΕΛΤΕ) ή από τις ίδιες τις ελεγκτικές εταιρίες συμβάλλει στην διατήρηση της ποιότητας των ελεγκτικών υπηρεσιών σε υψηλό επίπεδο και την περαιτέρω βελτίωση τους,
- ✓ εάν οι ορκωτοί ελεγκτές θεωρούν ότι έχουν την ικανότητα να ενεργούν με αντικειμενικότητα και ακεραιότητα κατά τη διενέργεια του ελέγχου,
- ✓ εάν οι ορκωτοί ελεγκτές, με βάση την εμπειρία τους, θεωρούν ότι τηρούν απόλυτα τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (ΔΕΠ),
- ✓ εάν υπάρχει πίεση λόγω χρονικών περιορισμών που επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα του ελέγχου,
- ✓ εάν πραγματοποιούνται έλεγχοι από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ) σε φύλλα εργασίας Ορκωτών Ελεγκτών για την διερεύνηση της σωστής εφαρμογής των ΔΕΠ (προκειμένου να διαπιστωθεί η ποιότητα των παρεχόμενων ελεγκτικών υπηρεσιών).
- ✓ εάν οι ελεγχόμενες εταιρείες εκτός από τον τακτικό έλεγχο επιθυμούν και την πραγματοποίηση φορολογικού ελέγχου από Ορκωτούς Ελεγκτές μετά το 2016 που η έκδοση φορολογικού πιστοποιητικού είναι προαιρετική καθώς και
- ✓ εάν οι φορολογικοί έλεγχοι από τις ελεγκτικές εταιρείες συμβάλλουν στη φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών (είτε μέσω της παροχής φορολογικών συμβουλών είτε μέσω της έκθεσης ελέγχου που γνωστοποιείται).

Οι ανωτέρω παράγοντες θεωρείται ότι επιδρούν στην ανεξαρτησία του ελεγκτή και επομένως επηρεάζουν την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, ο οποίος με τη σειρά του επηρεάζει την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού τύπου (Ναι/Όχι) καθώς επίσης και από ερωτήσεις που έχουν μια διαβαθμισμένη κλίμακα.

5.4.2 Μεθοδολογία οικονομετρικής ανάλυσης

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει την αιτιώδη σχέση ανάμεσα στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχεται από τις οικονομικές καταστάσεις. Η έρευνα βασίζεται στην ανάπτυξη και την οικονομετρική ανάλυση ενός μοντέλου που συνδέει τον εξωτερικό έλεγχο με την λογιστική πληροφόρηση. Με άλλα λόγια, η έρευνα στοχεύει να διαπιστώσει εάν ο εξωτερικός έλεγχος επηρεάζει την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης.

Η ανάπτυξη του μοντέλου βασίζεται σε εταιρείες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ). Συγκεκριμένα, το δείγμα αποτελείται από τριάντα (30) εισηγμένες εταιρείες, από διαφορετικούς κλάδους για εννέα (9) χρόνια (χρονική περίοδος 2012-2020). Συνολικά, δηλαδή έχουμε διακόσιες εβδομήντα (270) παρατηρήσεις (30εταιρείες*9χρόνια). Ωστόσο, λόγω της από κοινού εκτίμησης των εξισώσεων του οικονομετρικού μοντέλου, διπλασιάστηκαν οι παρατηρήσεις προς εκτίμηση, δηλαδή από διακόσιες εβδομήντα (270) σε πεντακόσιες σαράντα (540).

Ειδικότερα, η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης στο συγκεκριμένο μοντέλο προσεγγίζεται με την πιο στενή έννοια της ποιότητας των κερδών, η οποία εστιάζει σε συγκεκριμένες επιθυμητές ιδιότητες των κερδών. Συγκεκριμένα, στην παρούσα διατριβή η λογιστική πληροφόρηση μετράται από την συνέπεια των κερδών (persistence).

Υπάρχουν δυο ομάδες χαρακτηριστικών που προσδιορίζονται προκειμένου να μετρήσουν την ποιότητα των κερδών. Συγκεκριμένα, διακρίνονται σε χαρακτηριστικά που βασίζονται στην λογιστική (accounting-based attributes) και χαρακτηριστικά που βασίζονται στην αγορά (market-based attributes). Η διαφορά μεταξύ των δύο κατηγοριών βασίζεται στις διαφορετικές υποθέσεις που κάνουν σχετικά με την λειτουργία των κερδών (Francis J., La Fond R., Olsson P.M & Schipper K., 2004).

Τα χαρακτηριστικά που εμπίπτουν στην πρώτη κατηγορία είναι τα εξής: α) ποιότητα των κερδών (accrual quality), β) συνέπεια που εμφανίζουν τα κέρδη (persistence), γ) προβλεψιμότητα (predictability) και δ) ομαλότητα (smoothness). Τα χαρακτηριστικά αυτά έμμεσα υποθέτουν ότι η λειτουργία των κερδών είναι η αποτελεσματική κατανομή των ταμειακών ροών μέσω της διαδικασίας των δεδουλευμένων.

Τα χαρακτηριστικά που ανήκουν στην δεύτερη κατηγορία είναι: α) σχετικότητα (value relevance), β) έγκαιρη πληροφόρηση (timeliness), γ) συγκρισιμότητα (comparability), δ) αξιοπιστία (reliability), ε) δυνατότητα επαλήθευσης (verifiability) και στ) κατανοητότητα (understandability). Τα χαρακτηριστικά αυτής της κατηγορίας υποθέτουν ότι η λειτουργία των κερδών είναι να «καθρεπτίζουν» το οικονομικό εισόδημα και γι' αυτό το λόγο χρησιμοποιούν αποδόσεις ή τιμές για την κατασκευή του μοντέλου σε αντίθεση με τα χαρακτηριστικά που βασίζονται στην λογιστική που χρησιμοποιούν ταμειακές ροές ή κέρδη.

Αναφορικά με την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, επιλέξαμε να την μετρήσουμε με τέσσερις μεταβλητές. Οι μεταβλητές αυτές είναι οι εξής:

- ✓ μια ψευδομεταβλητή (dummy variable) αναφορικά με το εάν ο η ελεγχόμενη οντότητα ελέγχεται από Big4 ή Non- Big4 ελεγκτική εταιρεία,
- ✓ μια ψευδομεταβλητή αναφορικά με το εάν η ελεγκτική εταιρεία προσφέρει και άλλες υπηρεσίες στην ελεγχόμενη οντότητα πέραν των ελεγκτικών υπηρεσιών,
- ✓ το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου (size of the BoD),
- ✓ τον αριθμό των ανεξάρτητων μελών του Διοικητικού Συμβουλίου προς το συνολικό αριθμό των μελών του (NEDs/Total BoD members),

Οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν στην οικονομετρική ανάλυση για την εκτίμηση της συνέπειας των κερδών αντλήθηκαν από τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών. Η διερεύνηση της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στον εξωτερικό έλεγχο και την λογιστική πληροφόρηση προσεγγίζεται με βάση ένα μοντέλο που συνδέει τα παραπάνω μεγέθη. Το μοντέλο αυτό εξετάζει παράγοντες και χαρακτηριστικά που θεωρούνται σημαντικά για την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και κατ' επέκταση την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης.

Ειδικότερα, η εκτίμηση της σχέσης γίνεται με βάση ένα σύστημα δύο εξισώσεων οι οποίες συνδέουν τα παραπάνω μεγέθη. Οι εξισώσεις αυτές εκτιμήθηκαν από κοινού για να προσδιοριστούν οι βέλτιστες τιμές των συντελεστών. Η ταυτόχρονη αυτή εκτίμηση σχεδόν διπλασιάζει τον διαθέσιμο αριθμό των παρατηρήσεων προς εκτίμηση, οδηγώντας σε αποτελεσματικότερες εκτιμήσεις των συντελεστών.

Η πρώτη εξίσωση που αναπτύχθηκε, από την οποία προκύπτει η συνέπεια των κερδών (persistence), είναι η ακόλουθη:

$$profit_ta_t = c(1) * profit_ta_{t-1} + u_t, \quad (1)$$

Οι μεταβλητές αυτές που περιλαμβάνει η εξίσωση αυτή είναι οι ακόλουθες:

- ✓ **profit_{ta_t}** : Κέρδη μετά φόρων προς σύνολο ενεργητικού στον χρόνο t. Η μεταβλητή αυτή είναι η εξαρτημένη μεταβλητή της πρώτης εξίσωσης του υποδείγματος.
- ✓ **profit_{ta_{t-1}}** : Κέρδη μετά φόρων προς σύνολο ενεργητικού στον χρόνο t-1. Η μεταβλητή αυτή είναι η ανεξάρτητη μεταβλητή της πρώτης εξίσωσης.
- ✓ **u_t**: αποτελεί τον διαταρακτικό όρο της ανωτέρω παλινδρόμησης.

Δεδομένου ότι στόχος της έρευνας είναι να διερευνήσουμε την ύπαρξη και την ποσοτικοποίηση της θεωρητικής σχέσης μεταξύ των μεγεθών της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου και της ποιότητας της λογιστικής πληροφόρησης, αναπτύχθηκε και η επόμενη εξίσωση, η οποία συνδέει τις παραπάνω μεταβλητές.

$$c(1) = c(2) * dummy1_t + c(3) * dummy2_t + c(4) * bs_t + c(5) * bs^2_t + c(6) * neds_bs_t + \varepsilon_t, \quad (2)$$

Οι μεταβλητές που συμπεριλαμβάνονται στην οικονομετρική ανάλυση και μετράνε την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου είναι οι εξής:

- ✓ **Dummy1_t**: Ψευδομεταβλητή (Dummy Variable) η οποία παίρνει την τιμή 1 εάν η ελεγχόμενη οντότητα ελέγχεται από Big4 ελεγκτική εταιρεία και την τιμή 0 αλλιώς. Η κατηγορία που ορίζεται ίση με το μηδέν είναι η κατηγορία βάσης ή αναφοράς.
- ✓ **Dummy2_t**: Ψευδομεταβλητή (Dummy Variable) η οποία παίρνει την τιμή 1 εάν η ελεγκτική εταιρεία παρέχει και άλλες υπηρεσίες (όπως φορολογικές, συμβουλευτικές), πέραν του τακτικού ελέγχου και την τιμή 0 αλλιώς. Η κατηγορία που ορίζεται ίση με το μηδέν είναι η κατηγορία βάσης ή αναφοράς.
- ✓ **BS_t**: το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου κάθε εταιρείας. Από την θεωρία αναμένουμε το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου μιας εταιρείας να έχει θετική επίδραση πάνω στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης, δηλαδή στην συνέπεια των κερδών c(1), αλλά η επίδραση αυτή αναμένουμε να έχει φθίνοντα ρυθμό. Με άλλα λόγια αναμένουμε c(4)>0 και c(5)<0, ώστε να αντικατοπτρίζονται τα ανωτέρω.
- ✓ **NEDS_BS_t**: το μέγεθος των ανεξάρτητων μελών του Διοικητικού Συμβουλίου κάθε εταιρείας.
- ✓ **ε_t**: αποτελεί τον διαταρακτικό όρο της ανωτέρω εξίσωσης.

Επομένως, η ανάπτυξη του οικονομετρικού μοντέλου βασίζεται στις ακόλουθες δύο εξισώσεις:

$$\left\{ \begin{array}{l} profit_ta_t = c(1) * profit_ta_{t-1} + u_t \\ c(1) = c(2) * dummy1_t + c(3) * dummy2_t + c(4) * bs_t + c(5) * bs^2_t + c(6) * neds_bs + \varepsilon_t \end{array} \right\}$$

Οι παραπάνω δύο εξισώσεις εκτιμήθηκαν από κοινού με την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων για την ταυτόχρονη εκτίμηση των παραμέτρων $c(1)$, $c(2)$, $c(3)$, $c(4)$, $c(5)$, και $c(6)$. Η παράμετρος $c(1)$ αποτελεί δείκτη της λογιστικής πληροφόρησης (εξαρτημένη μεταβλητή) ενώ οι μεταβλητές $dummy1$, $dummy2$, bs και $neds_bs$, αποτελούν τις ανεξάρτητες μεταβλητές της δεύτερης εξίσωσης του υποδείγματος.

Η μερική παράγωγος των κερδών προς το σύνολο του ενεργητικού ως προς τα κέρδη προς το σύνολο του ενεργητικού της προηγούμενης περιόδου είναι η κλίση από την ανωτέρω παλινδρόμηση και επομένως η συνέπεια των κερδών.

$$\frac{\partial (profit_ta_t)}{\partial (profit_ta_{t-1})} = c(1)$$

Το ανωτέρω σύστημα αποτυπώνει τα ακόλουθα. Πρώτον, από την πρώτη εξίσωση προκύπτει ότι τα κέρδη παρουσιάζουν αυτοσυσχέτιση πρώτου βαθμού¹⁷⁷, με τον συντελεστή αυτοσυσχέτισης $c(1)$ να αποτελεί τον δείκτη ποιότητας της λογιστικής πληροφόρησης. Δεύτερον, από την δεύτερη εξίσωση έχουμε ότι η λογιστική πληροφόρηση (όπως μετράται με τον συντελεστή $c(1)$) συνδέεται με τις εξής μεταβλητές: το μέγεθος του Διοικητικού συμβουλίου ($\Delta\Sigma$) και τον αριθμό των ανεξάρτητων μελών $\Delta\Sigma$ προς τον συνολικό αριθμό μελών του.

Από το παραπάνω σύστημα προκύπτει ότι:

$$\frac{\partial (profit_ta_t)}{\partial (profit_ta_{t-1})} = c(1) = c(2) * dummy1_t + c(3) * dummy2_t + c(4) * bs_t + c(5) * bs^2_t + c(6) * neds_bs_t + \varepsilon_t$$

Οι δύο εξισώσεις εκτιμήθηκαν από κοινού, ως σύστημα εξισώσεων για να προσδιοριστούν οι βέλτιστες τιμές των συντελεστών $c(1)$, $c(2)$, $c(3)$, $c(4)$, $c(5)$ και $c(6)$ σύμφωνα με τα δεδομένα του δείγματος. Η εκτίμηση των παραμέτρων έγινε ταυτόχρονα και για τις δύο εξισώσεις του συστήματος. Η ταυτόχρονη αυτή εκτίμηση σχεδόν διπλασίασε τον διαθέσιμο αριθμό των παρατηρήσεων προς εκτίμηση, οδηγώντας σε

¹⁷⁷ Τσιώνας, Ε. (2010). Εφαρμοσμένη Οικονομετρία, Εκδόσεις ΟΠΑ, σελ.32-35, 263.

αποτελεσματικότερες εκτιμήσεις των συντελεστών. Η μέθοδος την οποία θα χρησιμοποιήσουμε επιτρέπει την ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ των δυο παραπάνω διαταρακτικών όρων (u_t, ε_t) την ίδια περίοδο. Η εκτίμηση του συστήματος έγινε με την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (Ordinary Least Squares).

Ειδικότερα, ας θεωρήσουμε ένα σύστημα m εξισώσεων δομημένων στην ακόλουθη διάταξη:

$$\begin{bmatrix} y_1 \\ y_2 \\ \vdots \\ y_M \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} X_1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & X_2 & & \vdots \\ & & \ddots & 0 \\ 0 & \dots & 0 & X_M \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \beta_1 \\ \beta_2 \\ \vdots \\ \beta_M \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \varepsilon_1 \\ \varepsilon_2 \\ \vdots \\ \varepsilon_M \end{bmatrix}$$

όπου y_m είναι ένα διάνυσμα διάστασης T , X_m είναι μια μήτρα διάστασης $T \times k_m$, και β_m είναι ένα διάνυσμα k_m των συντελεστών. Οι διαταρακτικοί όροι ε έχουν μια μήτρα V διακύμανσης-συνδιακύμανσης διάστασης $M_T \times M_T$. Το σύστημα μπορεί να γραφεί σε πιο συμπαγή δομή ως εξής:

$$y = X\beta + \varepsilon.$$

Κάτω από τις συνηθισμένες υποθέσεις, η μήτρα διακύμανσης-συνδιακύμανσης των καταλοίπων από την παραπάνω μορφή του συστήματος δίνεται από την εξής σχέση:

$$V = E(\varepsilon\varepsilon') = \sigma^2(I_M \otimes I_T).$$

Τα σφάλματα ενδέχεται να είναι ετεροσκεδαστικά κατά μήκος των m εξισώσεων, καθώς και να είναι ετεροσκεδαστικά και να συσχετίζονται στην ίδια περίοδο. Μπορούμε να χαρακτηρίσουμε και τις δύο παραπάνω εξισώσεις ορίζοντας μια $M \times M$ μήτρα των συσχετίσεων της ίδιας περιόδου, Σ , όπου το (i,j) στοιχείο της Σ δίνεται από την σχέση: $\sigma_{ij} = E(\varepsilon_{ij}\varepsilon_{jt})$ για κάθε t . Αν τα σφάλματα δεν σχετίζονται την ίδια περίοδο (contemporaneously unrelated) τότε $\sigma_{ij} = 0$ για $i \neq j$ και επομένως μπορούμε να γράψουμε

$$V = \text{diag}(\sigma_1^2, \sigma_2^2, \dots, \sigma_M^2) \otimes I_T$$

Στη γενικότερη περίπτωση που τα σφάλματα είναι ετεροσκεδαστικά και συσχετίζονται ταυτόχρονα ισχύει ότι

$$V = \Sigma \otimes I_T.$$

Τέλος, στην γενική μορφή, ενδέχεται να υπάρχει ετεροσκεδαστικότητα και συσχέτιση στην ίδια περίοδο και αυτοσυσχέτιση στα κατάλοιπα. Στην περίπτωση αυτή η μήτρα διακύμανσης των καταλοίπων θα δίνεται από:

$$V = \begin{pmatrix} \sigma_{11}\Sigma_{11} & \sigma_{12}\Sigma_{12} & \dots & \sigma_{1M}\Sigma_{1M} \\ \sigma_{21}\Sigma_{21} & \sigma_{22}\Sigma_{22} & & \vdots \\ & & \ddots & \\ \sigma_{M1}\Sigma_{M1} & \dots & & \sigma_{MM}\Sigma_{MM} \end{pmatrix}$$

Όπου Σ_{ij} είναι η μήτρα αυτοσυσχέτισης για τις i και j εξισώσεις.

Βέβαια, όπως είπαμε και παραπάνω, στην περίπτωση μας το ανωτέρω σύστημα θα εκτιμηθεί με την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (Ordinary Least Squares-OLS). Στην περίπτωση της εκτίμησης συστήματος εξισώσεων με ελάχιστα τετράγωνα, ο OLS εκτιμητής της εκτιμημένης μήτρας διακύμανσης-συνδιακύμανσης των παραμέτρων ισχύει κάτω από την υπόθεση ότι:

$$V = \Sigma \otimes I_T.$$

Επιπλέον, ο εκτιμητής των β θα δίνεται από την εξής σχέση¹⁷⁸:

$$b_{LS} = (X'X)^{-1}X'y$$

Και ο εκτιμητής της μήτρας διακύμανσης-συνδιακύμανσης θα δίνεται από:

$$\text{var}(b_{LS}) = s^2(X'X)^{-1}$$

¹⁷⁸ Τζαβαλής, Η. (2008). Οικονομετρία, Εκδόσεις ΟΠΑ, σελ.57-66.

Όπου s^2 είναι η εκτίμηση της διακύμανσης των καταλοίπων για το ανωτέρω σύστημα εξισώσεων.

Εν συντομία οι συντελεστές του συστήματός μας θα εκτιμηθούν από την σχέση:

$$b_{LS} = (X'X)^{-1}X'y$$

Και τα σφάλματα θα εκτιμηθούν από την σχέση:

$$\text{var}(b_{LS}) = s^2(X'X)^{-1}$$

Τα παραπάνω ειδικά συμπεράσματα εξάγονται υπό την επιβολή των υποθέσεων του κλασσικού υποδείγματος γραμμικής παλινδρόμησης.

Οι ακόλουθες υποθέσεις θεμελιώνουν το Κλασσικό Υπόδειγμα Γραμμικής Παλινδρόμησης (CLR)¹⁷⁹:

- ✓ **1. Γραμμικότητα στις παραμέτρους:** Κάθε Y_i παράγεται από τη σχέση:
$$Y_i = b_0 + b_1 * X_{i1} + b_2 * X_{i2} + \dots + b_k * X_{ik} + u_i$$
- ✓ **2. Ανεξαρτησία Μέσης Τιμής:** Το σφάλμα, u , έχει μηδενικό δεσμευμένο μέσο για δεδομένη τιμή του X : $E(u_i | X_{i1}, X_{i2}, \dots, X_{ik}) = 0$
- ✓ **3. Δεσμευμένη Ομοσκεδαστικότητα:** Η δεσμευμένη διακύμανση του u για δεδομένη τιμή του X είναι σταθερή: $\text{Var}(u_i | X_{i1}, X_{i2}, \dots, X_{ik}) = \sigma^2$, όπου σ^2 άγνωστη θετική σταθερά.
- ✓ **4. Απουσία Τέλειας Συγγραμμικότητας:** Δεν υπάρχει τέλεια γραμμική συσχέτιση ανάμεσα στις ανεξάρτητες μεταβλητές.
- ✓ **5. Τυχαία Δειγματοληψία:** Τα ζεύγη X_i, Y_i είναι ανεξάρτητα και ομοιόμορφα κατανομημένα (i.i.d.) στο σύνολο των $i = 1, \dots, n$. Αυτή η υπόθεση ισοδυναμεί με την εναλλακτική υπόθεση ότι τα ζεύγη (X_i, u_i) είναι i.i.d.

¹⁷⁹ Wooldridge, J. (2006). Εισαγωγή στην Οικονομετρία, Εκδόσεις Παπαζήσης, Α' τόμος, σελ.153-173.

Για τον έλεγχο στατιστικής σημαντικότητας του κάθε συντελεστή του υποδείγματος (έλεγχος ενός μοναδικού γραμμικού περιορισμού), ακολουθούμε τα παρακάτω βήματα:

- ✓ Διατυπώνουμε τη μηδενική υπόθεση, $H_0: \beta_j = r$
- ✓ Διατυπώνουμε την εναλλακτική υπόθεση, είτε ως δικατάληκτο έλεγχο, $H_A: \beta_j \neq r$ είτε ως μονοκατάληκτο έλεγχο $H_A: \beta_j < r$ ή $H_A: \beta_j > r$
- ✓ Ορίζουμε το επίπεδο σημαντικότητας, $\alpha * 100\%$, έστω $\alpha = 0,05$
- ✓ Υπολογίζουμε την τιμή της κατάλληλης στατιστικής ελέγχου **t υπό τη μηδενική υπόθεση** $H_0: \beta_j = r$

Επειδή το σ^2 είναι άγνωστο αλλά μπορεί να εκτιμηθεί από **κάποιο συνεπή εκτιμητή**, οι υποθέσεις 1-5 (δηλ. χωρίς την κανονικότητα) για την στατιστική έλεγχο t συνεπάγονται ότι:

$$t = \frac{\hat{\beta}_j - r}{se(\hat{\beta}_j)} \xrightarrow{d} N(0,1)$$

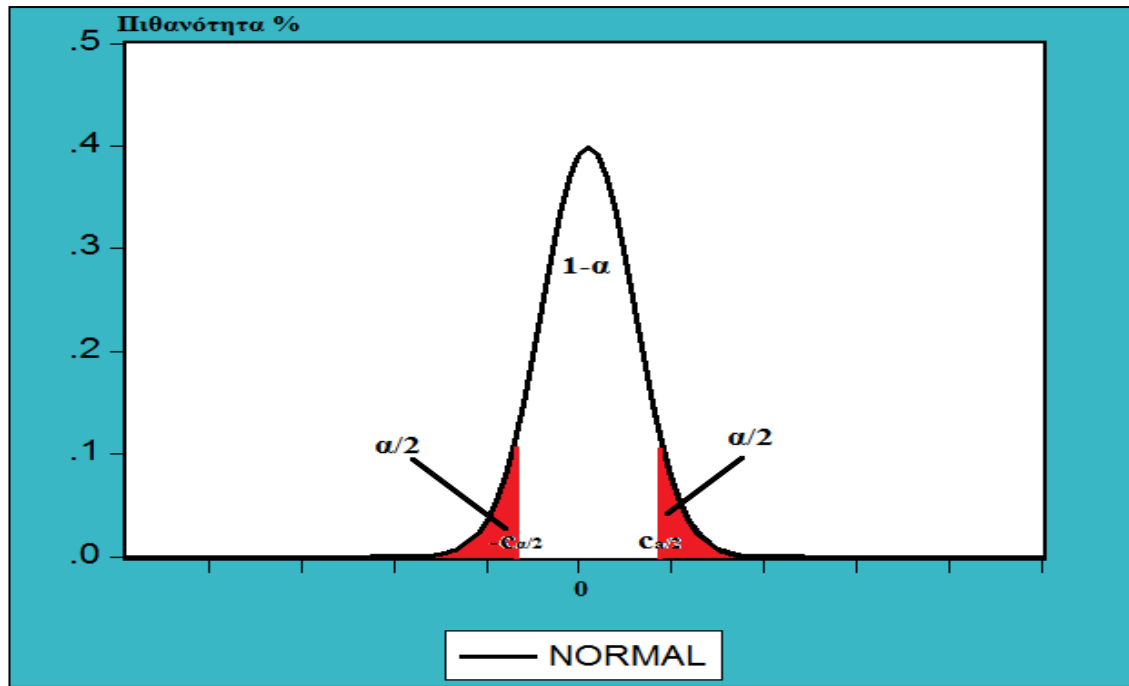
Το παραπάνω αποτέλεσμα ισχύει στην περίπτωση μεγάλων δειγμάτων σύμφωνα με τα οποία η στατιστική t θα συγκλίνει κατά κατανομή στην τυποποιημένη κανονική κατανομή, λόγω του Κεντρικού Οριακού Θεωρήματος (CLT-Central Limit Theorem). Αυτό σημαίνει ότι η στατιστική t ακολουθεί ασυμπτωτικά την τυποποιημένη κανονική κατανομή.

- ✓ Η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται όταν η τιμή της στατιστικής ελέγχου εμπίπτει στην περιοχή απόρριψης, δηλ. παίρνει μια απίθανα μεγάλη τιμή (είτε θετική είτε αρνητική).

Ο κανόνας απόρριψης ενός δικατάληκτου ελέγχου είναι ο εξής:

Η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται αν $|t| > ca/2$, όπου $ca/2$ το $(1 - \frac{\alpha}{2}) * 100$ εκατοστό, ή κριτική τιμή, της τυποποιημένης κανονικής κατανομής (Τσιώνας, Ε. (2010)).

Στο ακόλουθο διάγραμμα, απεικονίζεται η τυποποιημένη κανονική κατανομή $N(0,1)$ η οποία έχει μέσο 0 και διακύμανση 1. Εμφανίζεται η περιοχή αποδοχής της μηδενικής υπόθεσης ($H_0: \beta_j = r$) και οι περιοχές απόρριψης της.

Διάγραμμα 29: Καμπύλη κανονικής κατανομής

Ισοδύναμα, στην περίπτωση ενός δικατάληκτου ελέγχου, η μηδενική υπόθεση $H_0 : \beta_j = r$ απορρίπτεται υπέρ της εναλλακτικής $H_A : \beta_j \neq r$ στο $\alpha * 100\%$ επίπεδο σημαντικότητας, αν η υποτιθέμενη τιμή ελέγχου, r , βρίσκεται εκτός του $(1-\alpha)*100\%$ διαστήματος εμπιστοσύνης του β_j ,

$$\left[\widehat{\beta}_j - c_{\alpha/2} * se(\widehat{\beta}_j), \widehat{\beta}_j + c_{\alpha/2} * se(\widehat{\beta}_j) \right]$$

όπου $c_{\alpha/2}$ το $(1 - \frac{\alpha}{2}) * 100$ εκατοστό της τυποποιημένης κανονικής κατανομής.

Αντί να επιλέγουμε το επίπεδο σημαντικότητας και να αναφέρουμε κατά πόσο η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται ή όχι βάσει του επιπέδου σημαντικότητας (που αυθαίρετα επιλέξαμε), μπορούμε να αναφέρουμε την **τιμή p** του ελέγχου. Πρόκειται για το μέγιστο επίπεδο σημαντικότητας στο οποίο δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση.

Κατά κανόνα, μικρές τιμές p είναι ένδειξη κατά της μηδενικής υπόθεσης, αφού συνεπάγονται ότι η στατιστική ελέγχου έχει, μεγάλη και συνεπώς, απίθανη τιμή. Στην περίπτωση του δικατάληκτου ελέγχου η τιμή του p -value υπολογίζεται ως η πιθανότητα να παρατηρηθεί μια πιο ακραία τιμή για την στατιστική ελέγχου t , δηλαδή ως εξής:

$$p - value = P(Z \leq -t) + P(Z \geq t) = \int_{-\infty}^{-t} f(x) dx + \int_t^{\infty} f(x) dx$$

Όπου $f(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2}x^2}$ είναι η συνάρτηση πυκνότητας πιθανότητας (PDF-Probability Density Function) της τυποποιημένης κανονικής κατανομής. Η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται όταν το επίπεδο του p-value είναι μικρότερο από το επίπεδο σημαντικότητας α που επιλέξαμε.

Ο συντελεστής προσδιορισμού ή τετραγωνισμένο R , που είναι ένα μέτρο ερμηνευτικής ικανότητας του μοντέλου, ορίζεται ως εξής¹⁸⁰:

$$R^2 = \frac{SSE}{SST} = 1 - \frac{SSR}{SST}$$

Όπου ως SST ορίζεται ως το συνολικό άθροισμα των τετραγώνων, ως SSE ορίζεται το ερμηνευμένο άθροισμα τετραγώνων και ως SSR ορίζεται το άθροισμα τετραγώνων των καταλοίπων, τα οποία ικανοποιούν την σχέση $SST = SSE + SSR$.

Ο συντελεστής προσδιορισμού R^2 παίρνει τιμές μεταξύ 0 και 1 υπό την προϋπόθεση ότι η παλινδρόμηση περιλαμβάνει σταθερά. Το R^2 μετρά την ερμηνευτική ικανότητα (το βαθμό προσαρμογής της ευθείας) της παλινδρόμησης, δηλαδή το μέρος της δειγματικής διακύμανσης των Y 's που ερμηνεύεται από την δειγματική διακύμανση των X 's.

¹⁸⁰ Johnston, J. & DiNardo, J. (2011). Οικονομετρικές μέθοδοι, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, σελ.104-105.

5.5 Αποτελέσματα

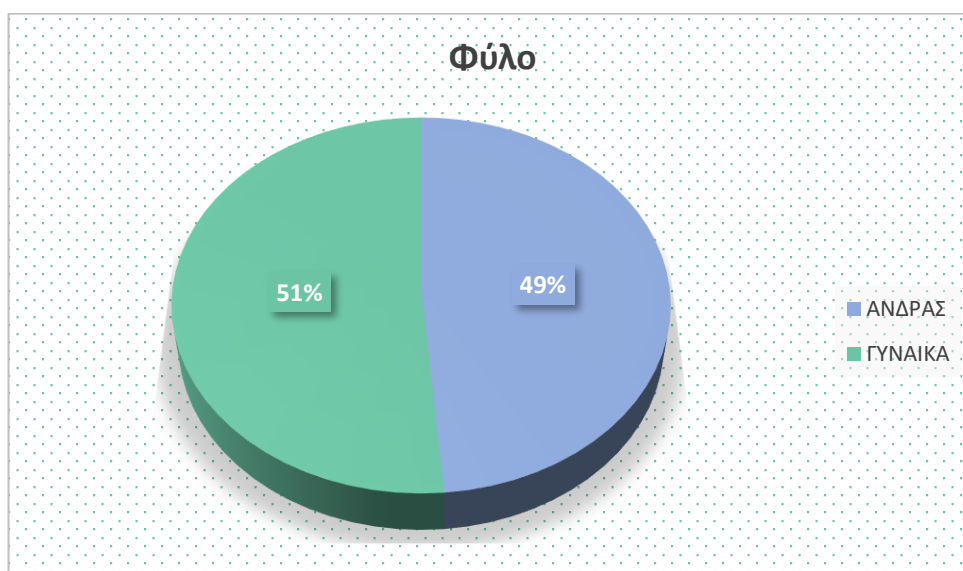
5.5.1 Επεξεργασία αποτελεσμάτων από τη μέθοδο του ερωτηματολογίου

1) Φύλο:

Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε σε Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές (ΟΕΛ) από όλες τις βαθμίδες (levels) που εργάζονται είτε σε ελεγκτικές εταιρείες είτε σε ελεγκτικά γραφεία. Συγκεκριμένα, διανεμήθηκαν 150 ερωτηματολόγια, εκ των οποίων τα 73 απαντήθηκαν Άνδρες ενώ τα 77 από Γυναίκες.

Από το ακόλουθο διάγραμμα προκύπτει ότι το ποσοστό των ερωτηματολογίων που απαντήθηκαν από Άνδρες ΟΕΛ είναι 49% ενώ το ποσοστό των Γυναικών που απάντησαν το ερωτηματολόγιο ανέρχεται σε 51%. Προκειμένου το δείγμα να είναι αντιπροσωπευτικό, επιλέξαμε το δείγμα με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να είναι μοιρασμένο σχεδόν ισόποσα μεταξύ των δύο φύλων.

Το ακόλουθο γράφημα απεικονίζει το ποσοστά γυναικών και ανδρών που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο της έρευνας.

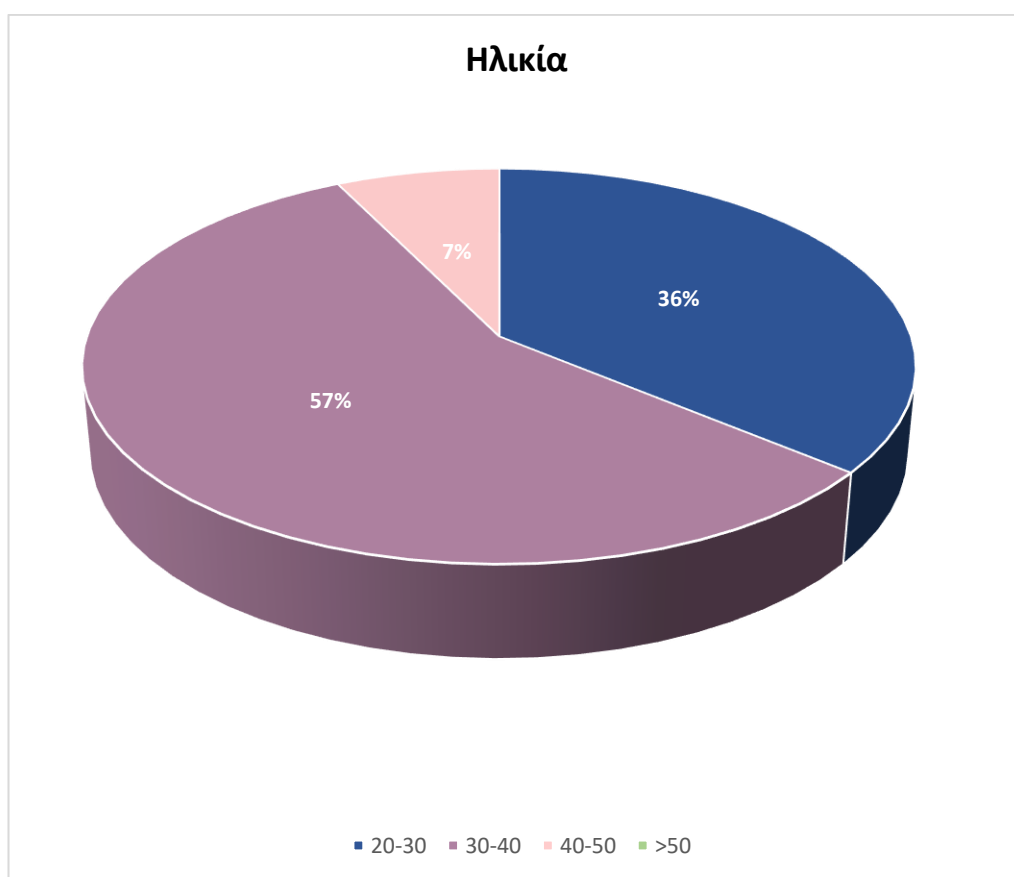

Διάγραμμα 30: Φύλο

2) Ηλικία:

Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν σε Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές (ΟΕΛ), των οποίων η ηλικία υπερβαίνει τα 20 έτη. Η ηλικία αυτή είναι μια εύλογη ηλικία όπου συνηθίζεται από αυτή και έπειτα να απασχολούνται ενεργά τα άτομα στον εργασιακό χώρο. Από τις απαντήσεις που συλλέχθηκαν προκύπτει ότι από τους 150 ερωτηθέντες, οι 54 από αυτούς έχουν ηλικία μεταξύ 20 έως 30 ετών (36%), οι 85 μεταξύ 30 έως 40 ετών (57%), οι 11 μεταξύ 40 έως 50 (7%) ενώ δεν υπάρχουν ερωτηθέντες άνω των 50 ετών (0%).

Το ακόλουθο γράφημα απεικονίζει το ποσοστό ατόμων που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο ανά ηλικιακή ομάδα.

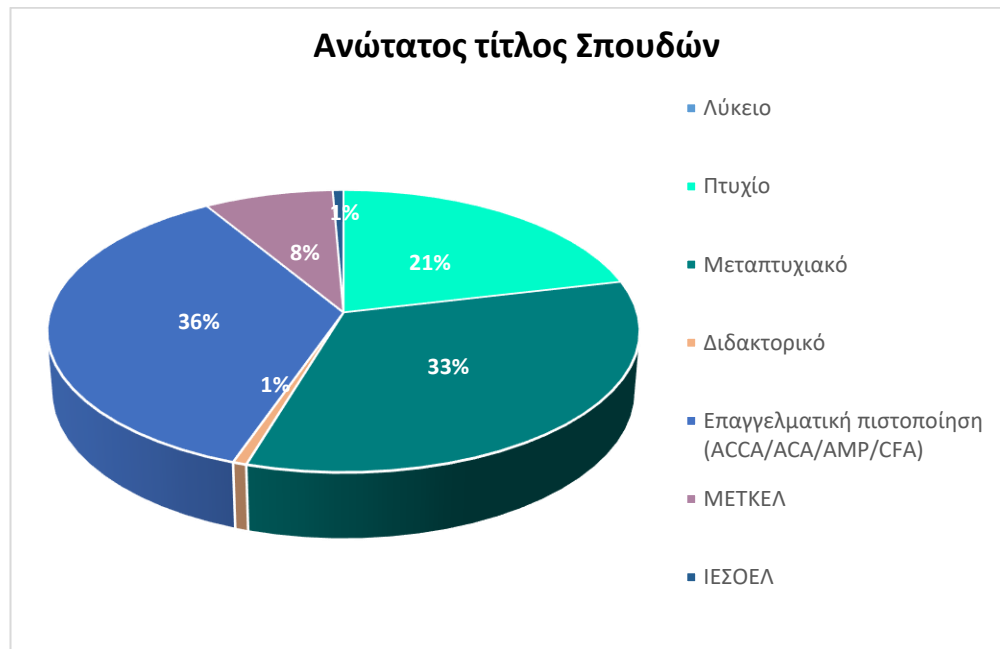
Διάγραμμα 31: Ηλικία

3) Ποιος είναι ο ανώτατος τίτλος σπουδών που κατέχετε;

Από το ακόλουθο διάγραμμα, παρατηρούμε ότι ποσοστό 36% του δείγματος, δηλαδή 54 ελεγκτές, απάντησε ότι ο ανώτατος τίτλος σπουδών που κατέχει είναι κάποια Επαγγελματική Πιστοποίηση η οποία απευθύνεται κυρίως σε Ορκωτούς Ελεγκτές (όπως ACCA/ACA/AMP/CFA).

Στη συνέχεια, ακολουθεί με ποσοστό 33% το Μεταπτυχιακό, που αναλογεί σε 50 από τους 150 ερωτηθέντες ελεγκτές. Ακολούθως, 32 από τους ερωτηθέντες επέλεξαν ως ανώτατο τίτλο σπουδών το Πτυχίο, με ποσοστό 21%, ενώ 12 ελεγκτές επέλεξαν το Μεταπτυχιακό Επαγγελματικό Τίτλο Κατάρτισης Ελεγκτών Λογιστών (ΜΕΤΚΕΛ), το οποίο αντιστοιχεί σε ποσοστό 8% του δείγματος. Τέλος, ένας εκ των ερωτηθέντων δήλωσε ως Ανώτατο τίτλο Σπουδών το Διδακτορικό (1%) ενώ ένας ελεγκτής δήλωσε ότι κατέχει Επαγγελματικό τίτλο από το Ινστιτούτο Εκπαίδευσης του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΙΕΣΟΕΛ).

Ακολούθως παρατίθεται γράφημα το οποίο απεικονίζει τα ποσοστά που συγκεντρώνει ο κάθε τίτλος σπουδών.

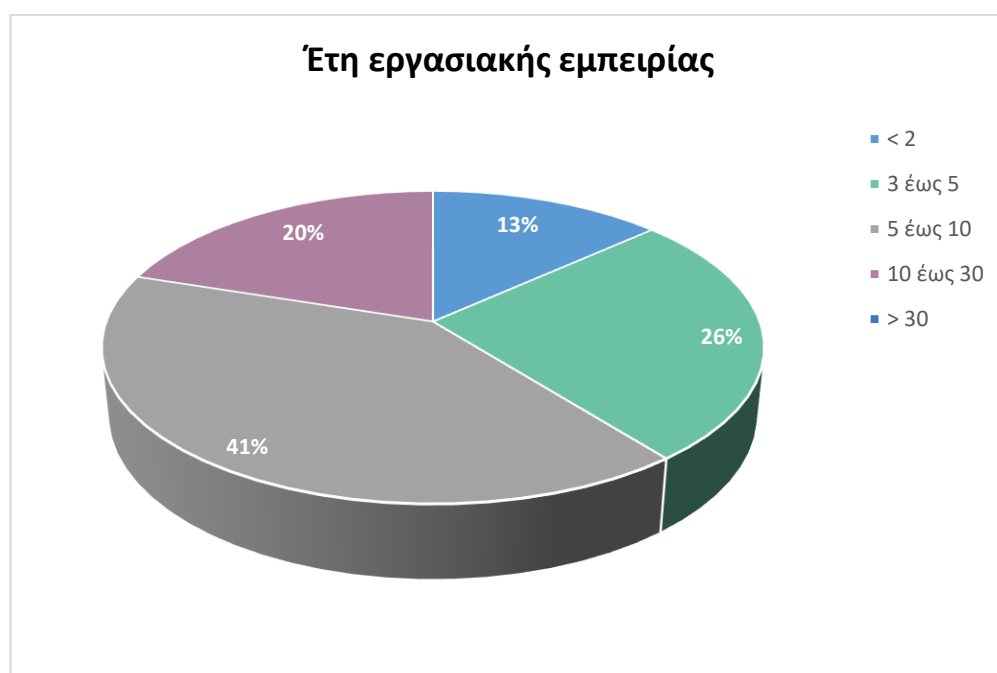
Διάγραμμα 32: Ανώτατος τίτλος Σπουδών

4) Πόσα έτη εργασιακής εμπειρίας έχετε στον ελεγκτικό χώρο;

Από τους 150 ερωτηθέντες, οι 61 από αυτούς έχουν εργασιακή εμπειρία στον ελεγκτικό χώρο από 5 έως 10 έτη (41%) ενώ 39 ελεγκτές απασχολούνται στον ελεγκτικό χώρο από 3 έως 5 έτη, το οποίο αντιστοιχεί στο 26% του δείγματος.

Το 20% του δείγματος, δηλαδή 30 ερωτηθέντες, έχει εργασιακή εμπειρία από 10 έως 30 έτη ενώ το 13% (που αντιστοιχεί σε 20 ερωτηθέντες) έχει εμπειρία στο ελεγκτικό επάγγελμα μικρότερη των δύο ετών. Από την επεξεργασία των απαντήσεων του ερωτηματολογίου, δεν προέκυψε κάποιος ελεγκτής με εργασιακή εμπειρία σε ελέγχους άνω των 30 ετών.

Το ακόλουθο γράφημα αναπαριστά τα έτη εργασιακής εμπειρίας που έχουν στον ελεγκτικό χώρο, οι ελεγκτές που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο.

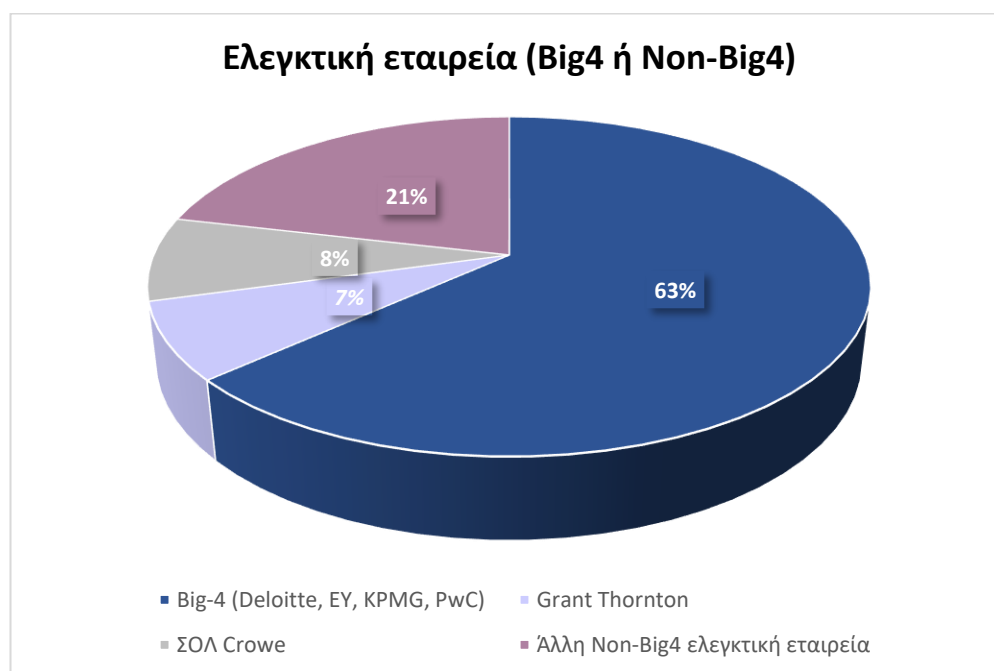
Διάγραμμα 33: Έτη εργασιακής εμπειρίας

5) Η ελεγκτική εταιρεία στην οποία εργάζεστε είναι:

- Big-4 ελεγκτική εταιρεία (Deloitte, EY, KPMG, PwC)
- ΣΟΛ Crowe
- Grant Thornton
- Άλλη Non-Big4 ελεγκτική εταιρεία

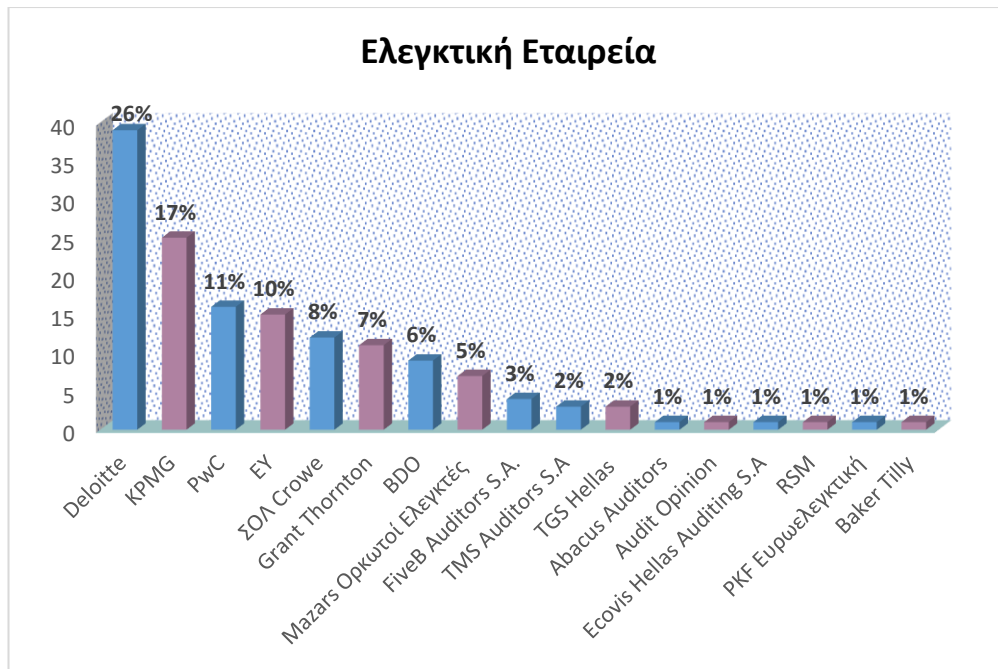
Από τους 150 ερωτηθέντες, 95 από αυτούς, δηλαδή το 63% του δείγματος, απάντησαν ότι εργάζονται σε κάποια Big-4 ελεγκτική εταιρεία (Deloitte, EY, KPMG, PwC), 12 απάντησαν ότι εργάζονται στην ΣΟΛ Crowe (8%), 11 στην Grant Thornton (7%) ενώ οι υπόλοιποι 32 (21%) απάντησαν ότι απασχολούνται σε κάποια Non-Big4 ελεγκτική εταιρεία. Επομένως, οι 95 από τους 150 ερωτηθέντες εργάζονται σε Big4 ελεγκτική εταιρεία ενώ οι υπόλοιποι 55 εργάζονται σε μια Non-Big4 ελεγκτική. Το αποτέλεσμα αυτό συνάδει και με το γεγονός ότι οι Big-4 ελεγκτικές εταιρείες κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς σε σχέση με τις Non-Big4.

Ακολούθως απεικονίζεται το ποσοστό των ελεγκτών που απάντησαν το ερωτηματολόγιο ανά ελεγκτική εταιρεία (Big4 ή Non-Big4).

Διάγραμμα 34: Ελεγκτική Εταιρεία (Big4 ή Non-Big4)

Στο επόμενο γράφημα παρουσιάζεται εκτενέστερα το ποσοστό των ερωτηθέντων ανά ελεγκτική εταιρεία στους οποίους διανεμήθηκαν τα ερωτηματολόγια της έρευνας.

Διάγραμμα 35: Ελεγκτική Εταιρεία

Συγκεκριμένα, από το σύνολο των ερωτηθέντων (150 άτομα), οι 95 από αυτούς εργάζονται σε Big4 ελεγκτική εταιρεία. Ειδικότερα, 39 από τους 95 ελεγκτές εργάζονται στην Deloitte (δηλαδή το 26% του δείγματος), 25 ελεγκτές εργάζονται στην KPMG (17%), 16 ελεγκτές (11%) στην PwC και 15 ελεγκτές (10%) στην EY.

Από τους υπόλοιπους 55 ελεγκτές, η ΣΟΛ Crowe και η Grant Thornton συγκεντρώνουν περίπου τον ίδιο αριθμό ατόμων. Συγκεκριμένα, 12 από τους ερωτηθέντες, δηλαδή το 8% του δείγματος, εργάζονται στην ΣΟΛ Crowe ενώ 11 ελεγκτές (7%) εργάζονται στην Grant Thornton. Ακόμη, από την BDO συλλέχθηκαν 9 ερωτηματολόγια (6%) ενώ από την Mazars 7 (5%). Επίσης, συλλέχθηκαν 4 ερωτηματολόγια (3%) από την FiveB Auditors S.A., 3 ερωτηματολόγια (2%) από την TMS Auditors S.A και 3 ερωτηματολόγια από την TGS Hellas (2%).

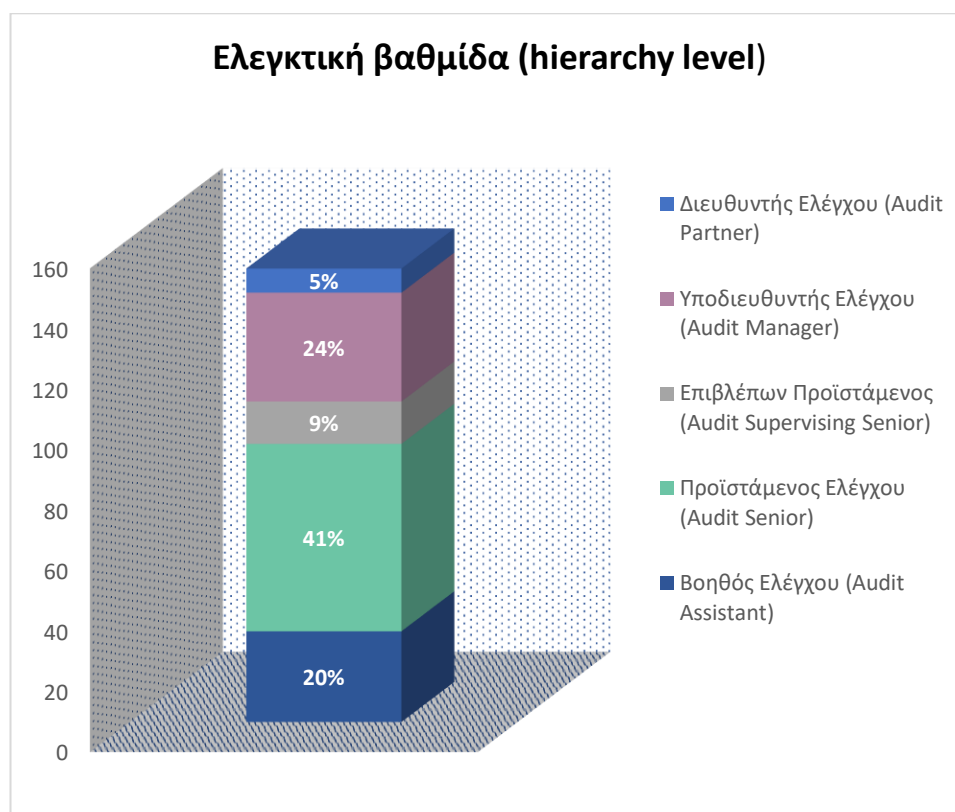
Τέλος, συλλέχθηκαν ερωτηματολόγια και από τις εταιρείες Abacus Auditors, Audit Opinion, Ecovis Hellas Auditing S.A, RSM, PKF Ευρωελεγκτική, Baker Tilly. Το πλήθος των ερωτηματολογίων που συγκεντρώθηκαν από αυτές τις εταιρείες είναι 6 και αναλογεί σε 1 ερωτηματολόγιο ανά εταιρεία (δηλαδή ποσοστό 1% ανά ελεγκτική).

6) Σε ποια ελεγκτική βαθμίδα (level) από τις ακόλουθες ανήκете;

Η πλειοψηφία από τους 150 ερωτηθέντες ανήκει στην ελεγκτική βαθμίδα του Προϊσταμένου Ελέγχου (Audit Senior) σε ποσοστό 41%, το οποίο αντιστοιχεί σε 62 άτομα. Ποσοστό 9%, δηλαδή 14 ελεγκτές, απάντησε ότι βρίσκεται στην βαθμίδα του Επιβλέποντος Προϊσταμένου (Audit Supervising Senior).

Επίσης, ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων του δείγματος, της τάξεως του 24% ανήκει στην ελεγκτική βαθμίδα του Υποδιευθυντή Ελέγχου (Audit Manager), ήτοι 36 ερωτηθέντες. Ακόμη, 30 ελεγκτές κατέχουν τον τίτλο του Βοηθού Ελέγχου (Audit Assistant), που αντιστοιχεί σε ποσοστό 20%. Τέλος, στη βαθμίδα του Διευθυντή Ελέγχου (Audit Partner) αναλογεί το 5%, ήτοι 8 ελεγκτές.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο σχήμα.

Διάγραμμα 36: Ελεγκτική βαθμίδα

7) Κατά την γνώμη σας, ποιοι από τους ακόλουθους παράγοντες συμβάλλουν στην επιλογή Ελεγκτικής Εταιρείας για την διεξαγωγή του εξωτερικού ελέγχου;

Παρακαλώ να κατατάξετε τα κατωτέρω χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, από το 1 έως το 5, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 5: Περισσότερο σημαντικό.

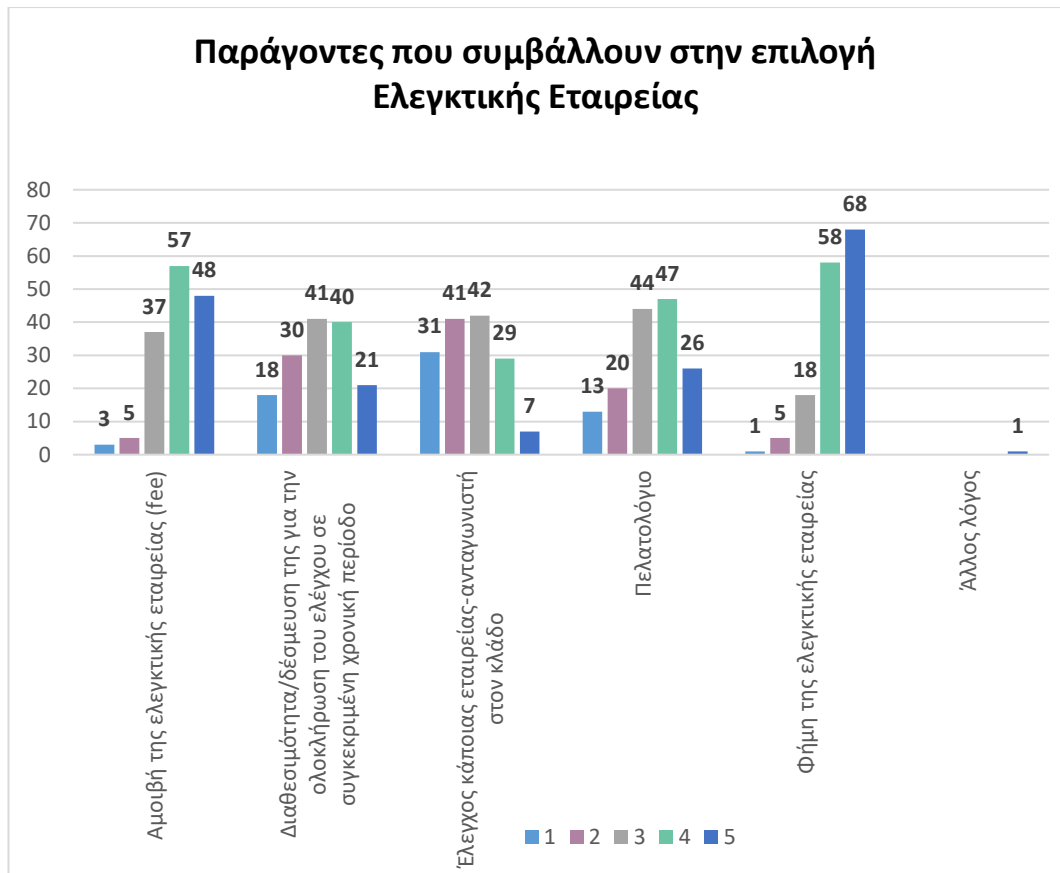
- Αμοιβή της ελεγκτικής εταιρείας (fee)
- Διαθεσιμότητα/δέσμευση της για την ολοκλήρωση του ελέγχου σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο
- Έλεγχος κάποιας εταιρείας-ανταγωνιστή στον κλάδο
- Πελατολόγιο
- Φήμη της ελεγκτικής εταιρείας
- Άλλος λόγος

Ο ακόλουθος πίνακας συγκεντρώνει τις 751 απαντήσεις των ελεγκτών που απάντησαν το ερωτηματολόγιο (5 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες + 1). Οι ελεγκτές κατέταξαν τους ακόλουθους πέντε παράγοντες που συμβάλλουν στην επιλογή Ελεγκτικής Εταιρείας με βάση μια κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου 1: ορίζεται ως ο παράγοντας που θεωρούν λιγότερο σημαντικός και 5: περισσότερο σημαντικός παράγοντας.

Παράγοντας	1	2	3	4	5	Σύνολο
Αμοιβή της ελεγκτικής εταιρείας (fee)	3	5	37	57	48	150
Διαθεσιμότητα/δέσμευση της για την ολοκλήρωση του ελέγχου σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο	18	30	41	40	21	150
Έλεγχος κάποιας εταιρείας-ανταγωνιστή στον κλάδο	31	41	42	29	7	150
Πελατολόγιο	13	20	44	47	26	150
Φήμη της ελεγκτικής εταιρείας	1	5	18	58	68	150
Άλλος λόγος	0	0	0	0	1	1
Σύνολο	66	101	182	231	171	751

Πίνακας 13: Κατάταξη παραγόντων που συμβάλλουν στην επιλογή Ελεγκτικής Εταιρείας για την διεξαγωγή του εξωτερικού ελέγχου

Τόσο από τον ανωτέρω πίνακα όσο και από το ακόλουθο γράφημα διαφαίνεται ο αριθμός απαντήσεων ανά παράγοντα και ανά κατηγορία της κλίμακας (1 έως 5).

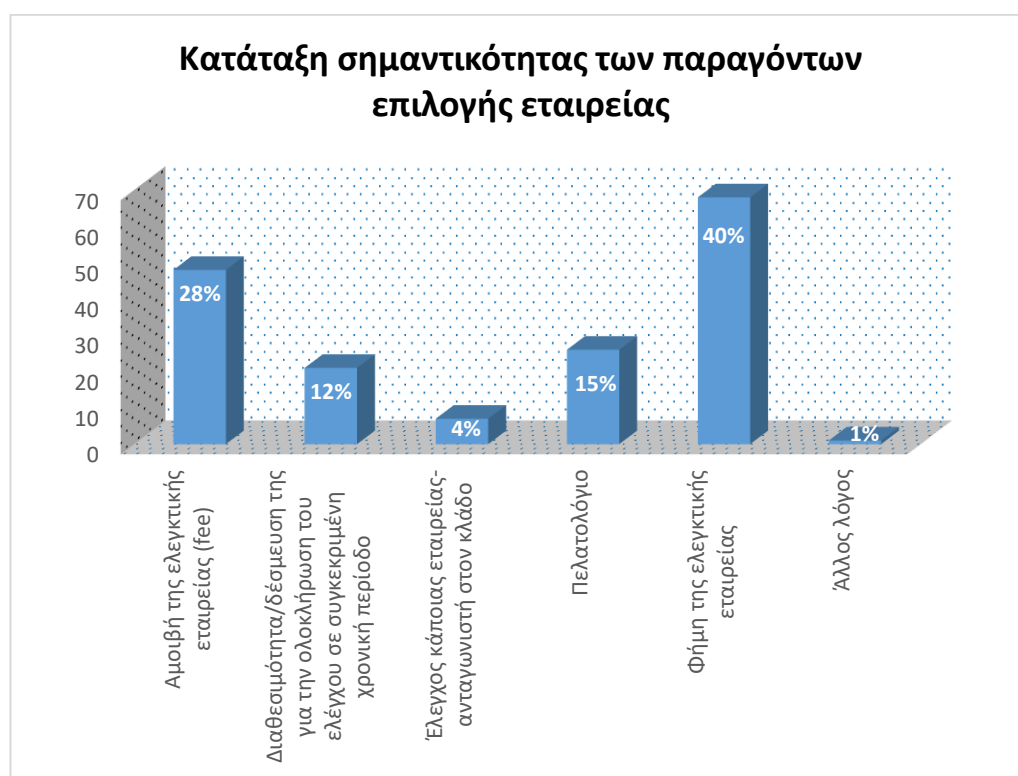
Διάγραμμα 37: Παράγοντες που συμβάλλουν στην επιλογή ελεγκτικής εταιρείας

Από το ανωτέρω γράφημα παρατηρούμε ότι τόσο ο πρώτος παράγοντας, δηλαδή η αμοιβή της ελεγκτικής εταιρείας (fee) όσο και η φήμη της ελεγκτικής εταιρείας συγκεντρώνουν τις περισσότερες απαντήσεις στις κατηγορίες 4 και 5 της ανωτέρω κλίμακας. Αυτό σημαίνει ότι οι ελεγκτές θεωρούν ότι αυτοί οι δύο παράγοντες είναι πολύ σημαντικοί και λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από τις επιχειρήσεις για την επιλογή ελεγκτικής εταιρείας. Ειδικότερα, από τις 402 απαντήσεις που συγκέντρωσαν οι κατηγορίες 4 και 5, η φήμη της ελεγκτικής εταιρείας συγκέντρωσε 126 απαντήσεις ενώ η αμοιβή της ελεγκτικής (audit fee) συγκέντρωσε 105 απαντήσεις.

Στη συνέχεια, ακολουθεί το Πελατολόγιο της ελεγκτικής εταιρείας καθώς και η διαθεσιμότητα/δέσμευση της ελεγκτικής για την ολοκλήρωση του ελέγχου σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Οι παράγοντες αυτοί συγκέντρωσαν 73 και 61 απαντήσεις αντίστοιχα. Ένας ακόμη παράγοντας που συμβάλλει στην επιλογή ελεγκτικής εταιρείας είναι το εάν η ελεγκτική εταιρεία ελέγχει κάποια εταιρεία-ανταγωνιστή στον κλάδο, ο οποίος συγκέντρωσε 36 απαντήσεις. Τέλος, ένας από τους ερωτηθέντες ελεγκτές παραθέτει έναν ακόμη παράγοντα που

επιηρεάζει την επιλογή ελεγκτικής εταιρείας που είναι η περίπτωση η μητρική εταιρεία ενός Ομίλου να ελέγχεται από μια συγκεκριμένη ελεγκτική εταιρεία, οπότε ανατίθεται και ο έλεγχος των θυγατρικών του Ομίλου στην ίδια ελεγκτική εταιρεία.

Στο ακόλουθο γράφημα γίνεται κατάταξη των παραγόντων που συμβάλλουν στην επιλογή ελεγκτικής εταιρείας, με βάση την σημαντικότητά τους. Ειδικότερα, παρουσιάζονται οι απαντήσεις που δόθηκαν στην κλίμακα 5, η οποία έχει την μεγαλύτερη βαρύτητα.

Διάγραμμα 38: Κατάταξη σημαντικότητας των παραγόντων επιλογής εταιρείας

Ειδικότερα, η κλίμακα αυτή συγκέντρωσε συνολικά 171 απαντήσεις. Από αυτές, η φήμη της ελεγκτικής εταιρείας υπερτερεί με 68 απαντήσεις (40%), ακολουθεί η αμοιβή της ελεγκτικής εταιρείας (fee) με 48 απαντήσεις (36%) ενώ ο έλεγχος κάποιας εταιρείας-ανταγωνιστή στον κλάδο συγκέντρωσε 26 απαντήσεις (15%).

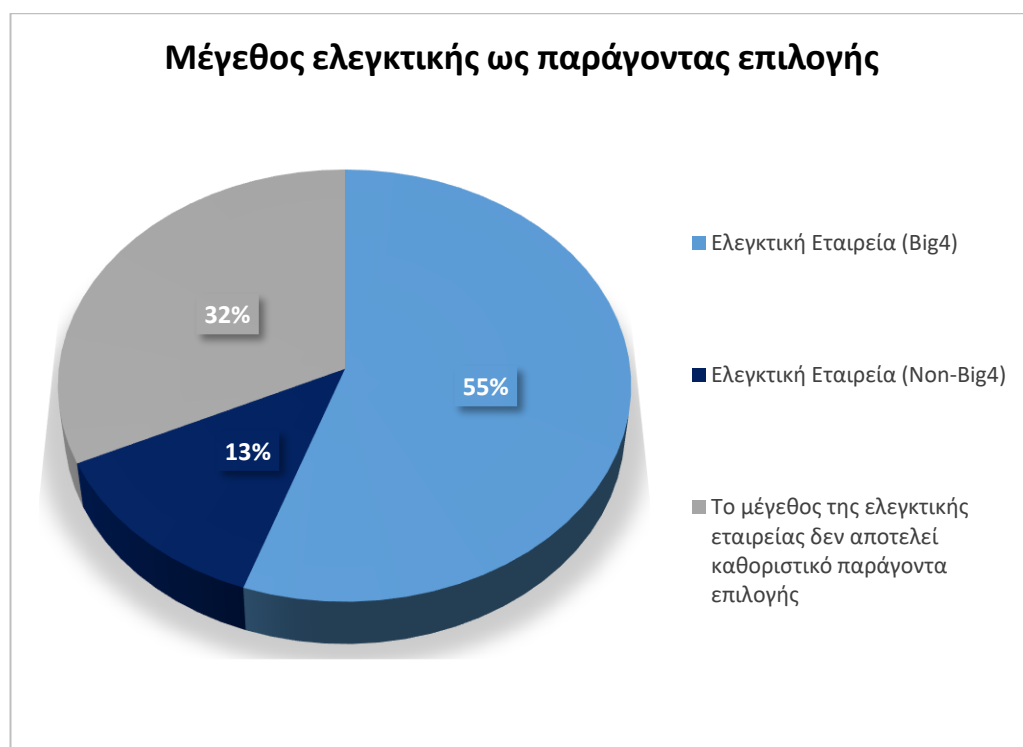
Επίσης, η διαθεσιμότητα/δέσμευση της ελεγκτικής εταιρείας για την ολοκλήρωση του ελέγχου σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο φαίνεται να συγκεντρώνει μικρότερο αριθμό απαντήσεων, δηλαδή 21 απαντήσεις (12%) ενώ ο έλεγχος κάποιας εταιρείας-ανταγωνιστή στον κλάδο μόνο 7 απαντήσεις (4%). Υπάρχει και ένας συμμετέχοντας στην έρευνα, ο οποίος απάντησε ότι παίζει

πολύ σημαντικό ρόλο στην επιλογή ελεγκτικής εταιρείας το εάν η ελεγχόμενη εταιρεία είναι θυγατρική κάποιου Ομίλου, καθώς σε αυτή την περίπτωση συνηθίζεται όλος ο Όμιλος να ελέγχεται από την ίδια ελεγκτική εταιρεία.

- 8) Εάν είχατε μια επιχείρηση, η οποία έπρεπε να ελεγχθεί από Ορκωτό Ελεγκτή, θα αναθέτατε τον έλεγχο σε:
- Ελεγκτική Εταιρεία (Big4)
 - Ελεγκτική Εταιρεία (Non-Big4)
 - Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα επιλογής

Η πλειοψηφία των ελεγκτών, δηλαδή 83 από τους 150 συνολικά ερωτηθέντες (55%) απάντησε ότι εάν διέθεταν μια επιχείρηση, θα ανέθεταν τον έλεγχο της σε μια Big4 Ελεγκτική Εταιρεία. Από την άλλη πλευρά, 19 άτομα, δηλαδή ποσοστό 13%, απάντησαν ότι θα ανέθεταν τον έλεγχο σε κάποια Ελεγκτική Εταιρεία Non-Big4. Τέλος, 48 από τους 150 ερωτηθέντες, που αντιστοιχεί στο 32% δείγματος, απάντησαν ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα επιλογής.

Τα ανωτέρω παρουσιάζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 39: Μέγεθος ελεγκτικής εταιρείας ως παράγοντας επιλογής

Ωστόσο, αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι το κριτήριο με βάση το οποίο οι ελεγκτές έκαναν την ανωτέρω επιλογή, το οποίο εξετάζεται ακολούθως.

9) Σε συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης, με βάση ποιο κριτήριο κάνατε την ανωτέρω επιλογή;

Παρακαλώ να κατατάξετε τα παρακάτω χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, από το 1 έως το 5, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 5: Περισσότερο σημαντικό.

- Εμπειρία ελεγκτικής ομάδας
- Μέγεθος ελεγκτικής εταιρείας
- Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών
- Φήμη ελεγκτικής εταιρείας/γραφείου
- Χαμηλότερο κόστος
- Άλλος λόγος

Στην παραπάνω ερώτηση ζητήθηκε από τους 150 ερωτηθέντες να κατατάξουν τους παράγοντες με βάση τους οποίους θα επέλεγαν Ελεγκτική Εταιρεία για την διεξαγωγή του εξωτερικού ελέγχου, με βάση μια κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 5: Περισσότερο σημαντικό.

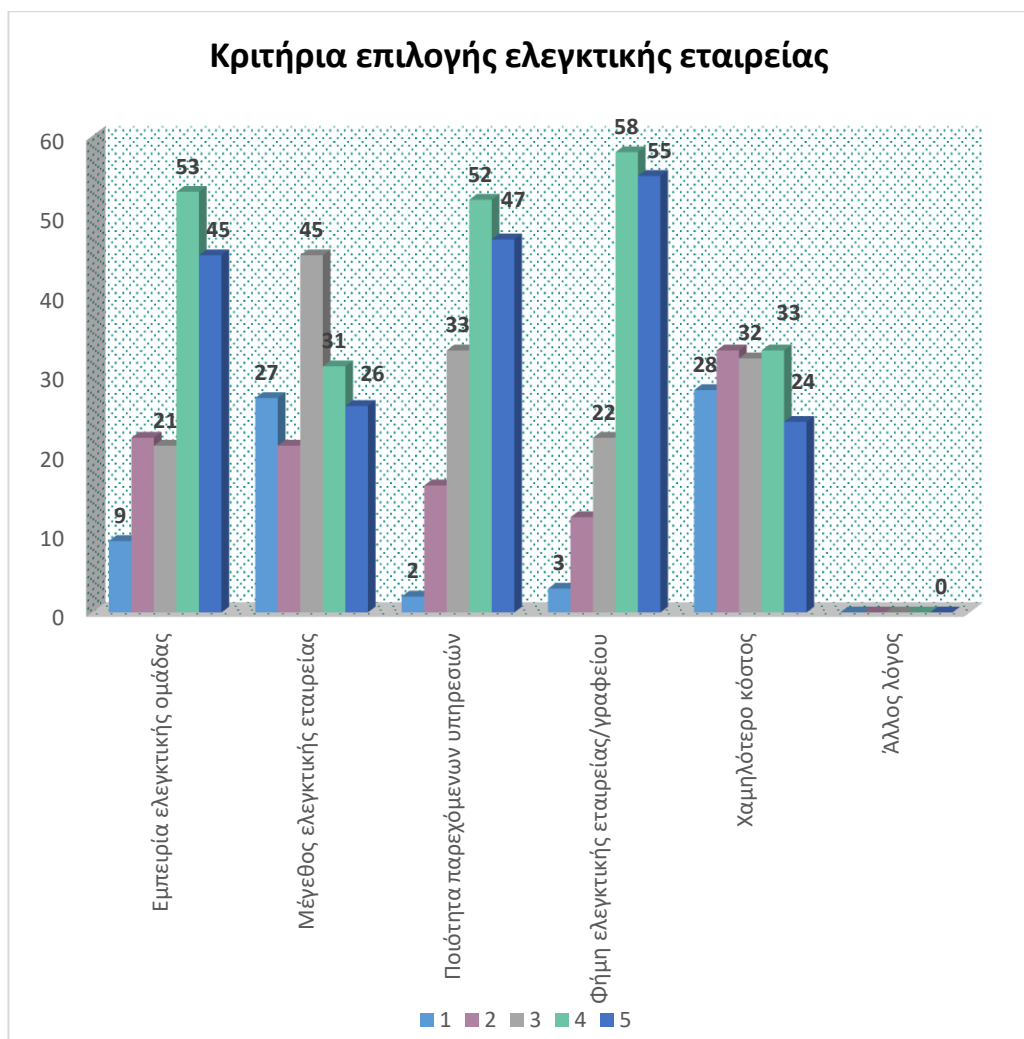
Ο ακόλουθος πίνακας συγκεντρώνει τις 750 απαντήσεις των ελεγκτών που απάντησαν το ερωτηματολόγιο (5 παράγοντες *150 ερωτηθέντες). Οι ελεγκτές κατέταξαν τους ακόλουθους πέντε παράγοντες που συμβάλλουν στην επιλογή Ελεγκτικής Εταιρείας με βάση την προαναφερθείσα κλίμακα.

Παράγοντας	1	2	3	4	5	Σύνολο
Εμπειρία ελεγκτικής ομάδας	9	22	21	53	45	150
Μέγεθος ελεγκτικής εταιρείας	27	21	45	31	26	150
Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών	2	16	33	52	47	150
Φήμη ελεγκτικής εταιρείας/γραφείου	3	12	22	58	55	150
Χαμηλότερο κόστος	28	33	32	33	24	150
Άλλος λόγος	0	0	0	0	0	0
Σύνολο	69	104	153	227	197	750

Πίνακας 14: Κριτήρια επιλογής ελεγκτικής εταιρείας

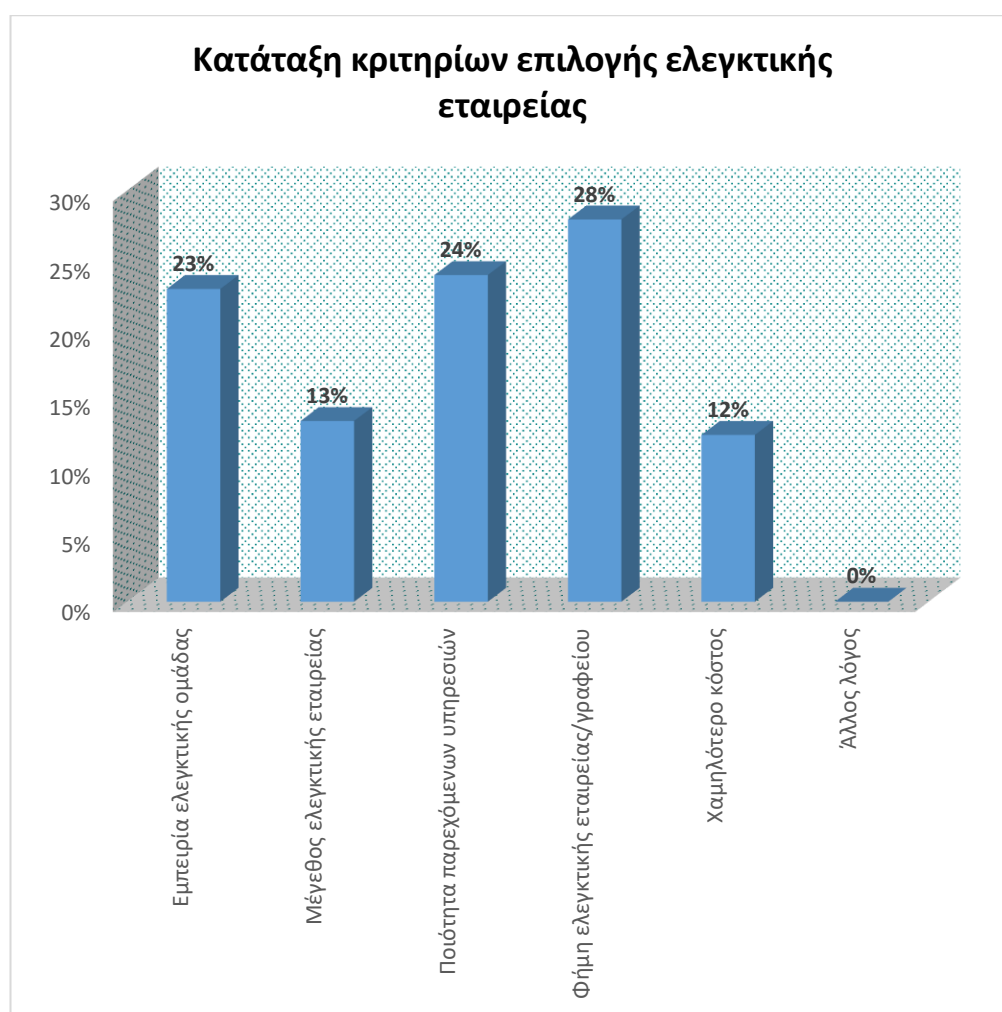
Από το κάτωθι γράφημα παρατηρούμε ότι τόσο η φήμη της ελεγκτικής εταιρείας/γραφείου, όσο και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών συγκεντρώνουν τις περισσότερες απαντήσεις στις κατηγορίες 4 και 5 της ανωτέρω κλίμακας. Αυτό σημαίνει ότι οι ελεγκτές θεωρούν αυτούς τους δύο

παράγοντες πολύ σημαντικούς για την επιλογή ελεγκτικής εταιρείας. Ειδικότερα, από τις 424 απαντήσεις που συγκέντρωσαν οι κατηγορίες 4 και 5, η φήμη της ελεγκτικής εταιρείας συγκεντρώνει 113 απαντήσεις ενώ η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών συγκεντρώνει 99 απαντήσεις. Στη συνέχεια, ακολουθεί ο παράγοντας αναφορικά με την εμπειρία της ελεγκτικής ομάδας με 98 απαντήσεις, ενώ οι η αμοιβή της ελεγκτικής, δηλαδή η επιλογή εκείνης που έχει το χαμηλότερο κόστος για την ελεγχόμενη οντότητα καθώς και το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας συγκεντρώνουν τον ίδιο αριθμό απαντήσεων, δηλαδή 57 απαντήσεις.

Διάγραμμα 40: Κριτήρια επιλογής ελεγκτικής εταιρείας

Ακόμη, το ακόλουθο γράφημα συγκεντρώνει όλες τις απαντήσεις από τις κατηγορία 5 της ανωτέρω κλίμακας. Ειδικότερα, από τις 197 συνολικά απαντήσεις, η φήμη της ελεγκτικής εταιρείας συγκεντρώνει 55 απαντήσεις (28%), η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών συγκεντρώνει 47 απαντήσεις (24%) ενώ η εμπειρία της ελεγκτικής ομάδας 45 απαντήσεις (23%). Επίσης, 26 ελεγκτές, δηλαδή ποσοστό 13%, θεωρούν το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας ως περισσότερο σημαντικό παράγοντα επιλογής ενώ 24 ελεγκτές (12%) θεωρούν το χαμηλότερο κόστος ως πιο καθοριστικό παράγοντα στην επιλογή ελεγκτικής εταιρείας.

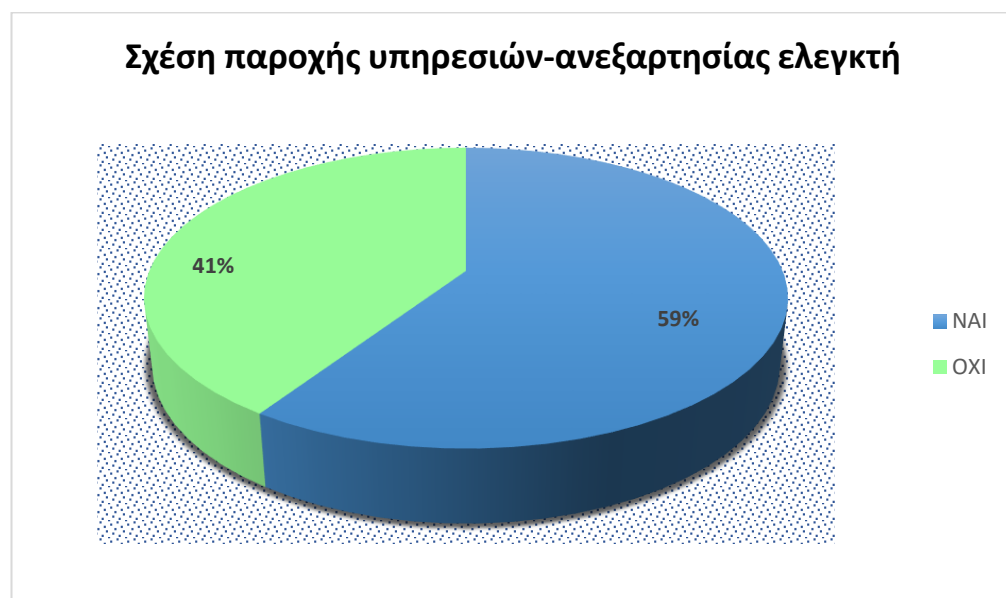
Διάγραμμα 41: Κατάταξη κριτηρίων επιλογής ελεγκτικής εταιρείας

10) Πιστεύετε ότι η παροχή από τον ελεγκτή εξειδικευμένων διοικητικών υπηρεσιών, πέραν των ελεγκτικών (π.χ φορολογικών, συμβουλευτικών ή άλλων υπηρεσιών), επηρεάζει την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή και κατ' επέκταση την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου;

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ήτοι 89 άτομα (59% του δείγματος), πιστεύει ότι η παροχή από τον εξωτερικό ελεγκτή εξειδικευμένων διοικητικών υπηρεσιών, πέραν των ελεγκτικών, όπως για παράδειγμα φορολογικών, συμβουλευτικών ή άλλων υπηρεσιών, επηρεάζει την ανεξαρτησία του ελεγκτή και κατ' επέκταση την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου.

Όπως γίνεται αντιληπτό, όταν ένας ελεγκτής χάνει την ανεξαρτησία του, τότε ο εξωτερικός έλεγχος δεν είναι ποιοτικός και δεν προσδίδει αξία στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Ως αποτέλεσμα, χάνουν την εμπιστοσύνη τους τόσο προς την ελεγχόμενη εταιρεία όσο και προς τον εξωτερικό ελεγκτή. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να επηρεάζεται η φήμη του ελεγκτή αλλά και να υποβαθμίζεται το ελεγκτικό επάγγελμα.

Από την άλλη πλευρά, 61 ερωτηθέντες, που αντιστοιχεί σε ποσοστό 41% του δείγματος, διαφωνεί με την άποψη αυτή. Δεν πιστεύει ότι η παροχή από τον ελεγκτή και άλλων υπηρεσιών επηρεάζει την ανεξαρτησία του. Θεωρεί δηλαδή ότι ακόμη και αν ο ελεγκτής παρέχει και άλλες υπηρεσίες πέραν του τακτικού ελέγχου σε μια επιχείρηση, διατηρεί την ανεξαρτησία του ως προς την ελεγχόμενη οντότητα και η ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρει παραμένει ανεπηρέαστη. Τα ανωτέρω παρουσιάζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 42: Σχέση παροχής υπηρεσιών-ανεξαρτησίας ελεγκτή

11) Πιστεύετε ότι η θητεία των Ορκωτών Ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα επηρεάζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών λόγω της γνώσης που αποκτούν για την ελεγχόμενη οντότητα;

Από το σύνολο των 150 ερωτηθέντων, 113 ελεγκτές δήλωσαν ότι η θητεία των Ορκωτών Ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα επηρεάζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών λόγω της γνώσης που αποκτούν για το περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί καθώς και τις δραστηριότητες της. Το πλήθος των ελεγκτών που ενστερνίζεται την άποψη αυτή αντιστοιχεί στο 75%.

Αντιθέτως, το 25% του δείγματος, ήτοι 37 ερωτηθέντες, έδωσε την αντίθετη απάντηση. Αυτό σημαίνει ότι 37 ελεγκτές δεν πιστεύουν ότι όσο αυξάνονται τα χρόνια που μια ελεγκτική εταιρεία ελέγχει μια επιχείρηση, τόσο αυξάνεται και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών λόγω αύξησης της γνώσης που αποκτούν για την επιχείρηση αυτή.

Η άποψη αυτή ενδεχομένως βασίζεται στην πεποίθηση ότι οι ελεγκτικές εταιρείες προσφέρουν υψηλής ποιότητας ελεγκτικές υπηρεσίες από την αρχή της συνεργασίας τους με κάποια επιχείρηση και επομένως δεν πιστεύουν ότι αλλάζει προς το καλύτερο με την πάροδο των ετών. Ένας ακόμη λόγος που μπορεί να απάντησαν αρνητικά είναι ότι μπορεί οι ερωτηθέντες να πιστεύουν ότι όσο αυξάνονται τα έτη που ο ίδιος ελεγκτής ελέγχει μια επιχείρηση, τότε ενυπάρχουν περισσότεροι κίνδυνοι για την ανεξαρτησία του, όπως για παράδειγμα ο κίνδυνος εξοικείωσης (familiarity threat) λόγω της οικειότητας που αποκτά με την ελεγχόμενη οντότητα και ενδεχομένως τα μέτρα που λαμβάνει ο ελεγκτής για την διασφάλιση του έναντι αυτών των κινδύνων να μην είναι επαρκή. Στο ακόλουθο γράφημα, απεικονίζεται το ποσοστό των απαντήσεων των ερωτηθέντων.

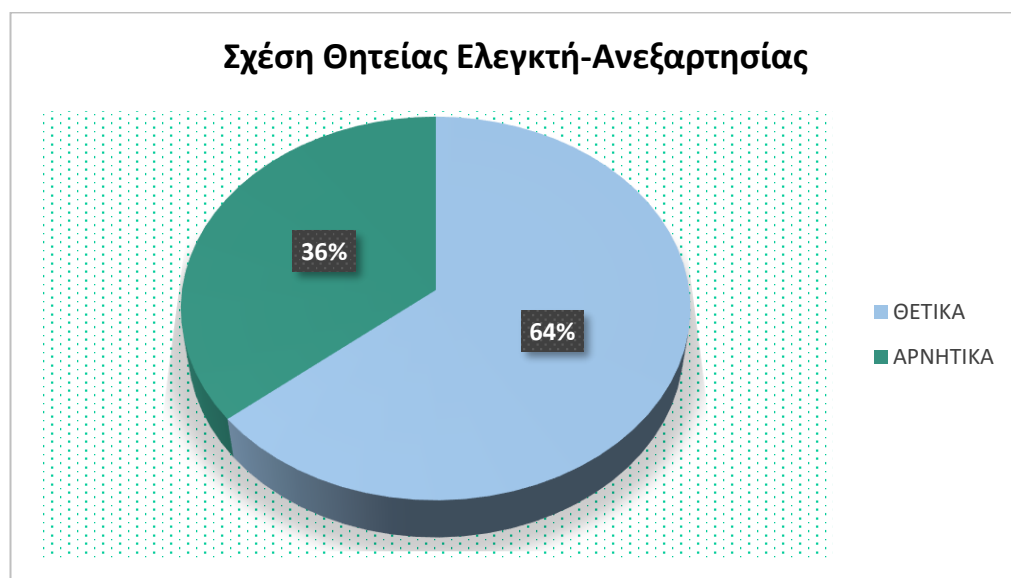
Διάγραμμα 43: Θητεία ελεγκτή-Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών

12) Πιστεύετε ότι όσο αυξάνει η θητεία των Ορκωτών Ελεγκτών μειώνεται η ανεξαρτησία τους και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών;

Οι 96 από τους 150 ερωτηθέντες, δηλαδή το 64% του δείγματος, πιστεύουν ότι όσο αυξάνεται η θητεία των Ορκωτών Ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα, τόσο μειώνεται η ανεξαρτησία τους και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών που παρέχουν σε αυτή. Αυτό στηρίζεται στην άποψη ότι με την πάροδο των ετών που ελέγχει ο ίδιος ελεγκτής την επιχείρηση, αποκτά οικειότητα με την ελεγχόμενη οντότητα και πολλές φορές αναπτύσσει φιλικές σχέσεις με τα μέλη της Διοίκησης. Επομένως, ο ελεγκτής (ως φυσικό πρόσωπο και όχι σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας) θα πρέπει να αλλάζει μετά από κάποιο χρονικό διάστημα για να μην χάνει την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του.

Από την άλλη πλευρά, 54 ερωτηθέντες, δηλαδή το 36%, έχουν αντίθετη άποψη. Πιστεύουν ότι όσο μεγαλύτερη είναι η θητεία των ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα, τόσο καλύτερη είναι η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Αυτό συμβαίνει επειδή οι ελεγκτές κατανοούν καλύτερα το περιβάλλον, τις δραστηριότητες της επιχείρησης αλλά και το σύστημα εσωτερικών δικλίδων. Επομένως, αποκτούν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για την εταιρεία πάνω στην οποία θα βασίσει ο ελεγκτής την ελεγκτική του γνώμη.

Το ακόλουθο γράφημα απεικονίζει τις απαντήσεις των ερωτηθέντων σε ποσοστιαία βάση.

Διάγραμμα 44: Σχέση Θητείας Ελεγκτή-Ανεξαρτησίας

13) Σύμφωνα με τον Νόμο 4449/2017 και τον Κανονισμό 537/2014, είναι υποχρεωτική η αλλαγή των κύριων εταίρων ελέγχου μετά από 5 έτη για όλες τις εταιρείες, εκτός από τις εισηγμένες εταιρείες που είναι 10 έτη, και δεν δύνανται να συμμετάσχουν εκ νέου στον υποχρεωτικό έλεγχο της ελεγχόμενης οντότητας πριν παρέλθουν 3 έτη για εταιρείες δημοσίου συμφέροντος και 2 έτη για τις υπόλοιπες οντότητες (cooling-off period), με μέγιστη διάρκεια τα 10 έτη*. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η νομοθεσία αυτή διασφαλίζει την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών;

*Σημείωση: Η μέγιστη διάρκεια ελέγχου δύναται να παραταθεί σε εξαιρετικές και αιτιολογημένες περιπτώσεις.

Ένας παράγοντας που επηρεάζει την ποιότητα των εξωτερικού ελέγχου είναι η θητεία των ελεγκτών. Είναι λογικό ότι όσο μεγαλύτερη είναι η θητεία των ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα, τόσο καλύτερα οι ελεγκτές κατανοούν το περιβάλλον της επιχείρησης, τις δραστηριότητες της και το σύστημα εσωτερικών δικλίδων της. Επομένως, ο ελεγκτής με την πάροδο των ετών, αποκτά μια πιο καλή εικόνα της εταιρείας και οι μετέπειτα έλεγχοι αναμένεται να διεξάγονται πιο αποδοτικά.

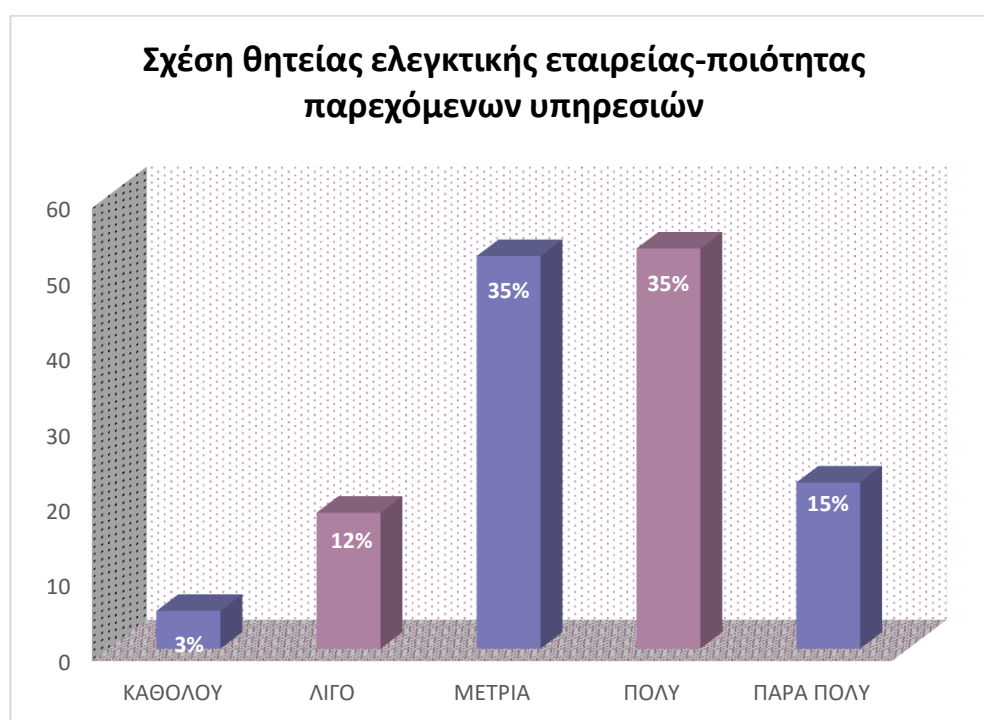
Ωστόσο, όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας του ελεγκτή σε μια ελεγχόμενη οντότητα, αυξάνεται ο κίνδυνος να μειωθεί η ανεξαρτησία του ελεγκτή λόγω του ότι αποκτά οικειότητα με την ελεγχόμενη οντότητα. Επομένως, ο ελεγκτής (ως φυσικό πρόσωπο και όχι σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας) θα πρέπει να αλλάζει μετά από κάποιο χρονικό διάστημα. Αυτό συμβάλλει στο να μην χάνει την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του.

Ένας ακόμη λόγος που εξηγεί γιατί θα ήταν καλό να υπάρχει αλλαγή του ελεγκτή μετά από κάποια χρόνια είναι ότι μπορεί ο ελεγκτής να μην είναι σε θέση να εντοπίσει κάποια σφάλματα στις οικονομικές καταστάσεις, όταν για παράδειγμα ακολουθεί συνέχεια τον ίδιο τρόπο για την επιλογή ενός δείγματος. Το πρόβλημα αυτό θα μπορούσε να ξεπεραστεί με την αλλαγή ελεγκτή.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η αλλαγή των κύριων εταίρων ελέγχου σύμφωνα με τον Ν. 4449/2017, θα πρέπει να γίνεται υποχρεωτικά μετά από μια πενταετία ενώ για τις εισηγμένες εταιρείες το χρονικό όριο είναι τα 10 έτη. Επίσης, οι ελεγκτές δεν δύνανται να συμμετάσχουν εκ νέου στον υποχρεωτικό έλεγχο της ελεγχόμενης οντότητας πριν παρέλθουν 3 έτη όταν πρόκειται για εταιρείες δημοσίου συμφέροντος και 2 έτη για τις υπόλοιπες οντότητες (cooling-off period), με μέγιστη διάρκεια τα 10 έτη. Κατ' εξαίρεση, η μέγιστη διάρκεια των 10 ετών δύναται να παραταθεί σε ορισμένες αιτιολογημένες περιπτώσεις.

Στην εν λόγω ερώτηση, το 35% των ερωτηθέντων, δηλαδή 53 ελεγκτές δήλωσαν ότι η υποχρεωτική αλλαγή των κύριων εταιρών ελέγχου που θεσπίζεται από τον Νόμο 4449/2017 αλλά και από τον Κανονισμό 537/2014, διασφαλίζει σε πολύ μεγάλο βαθμό την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών. Εξίσου το ίδιο ποσοστό (35%), δηλαδή 52 ελεγκτές, δήλωσε ότι η ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών διασφαλίζεται μέτρια από το μέτρο αυτό ενώ 22 ελεγκτές (15%) δήλωσαν ότι η σχετική νομοθεσία διασφαλίζει πάρα πολύ την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών.

Τέλος, 18 ελεγκτές, δηλαδή το 12% των ερωτηθέντων, απάντησε ότι η ποιότητα των υπηρεσιών διασφαλίζεται λίγο από το προαναφερθέν μέτρο ενώ μόλις 5 ελεγκτές (3%) δήλωσαν ότι δεν διασφαλίζεται καθόλου η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από την αλλαγή των κύριων εταιρών ελέγχου. Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

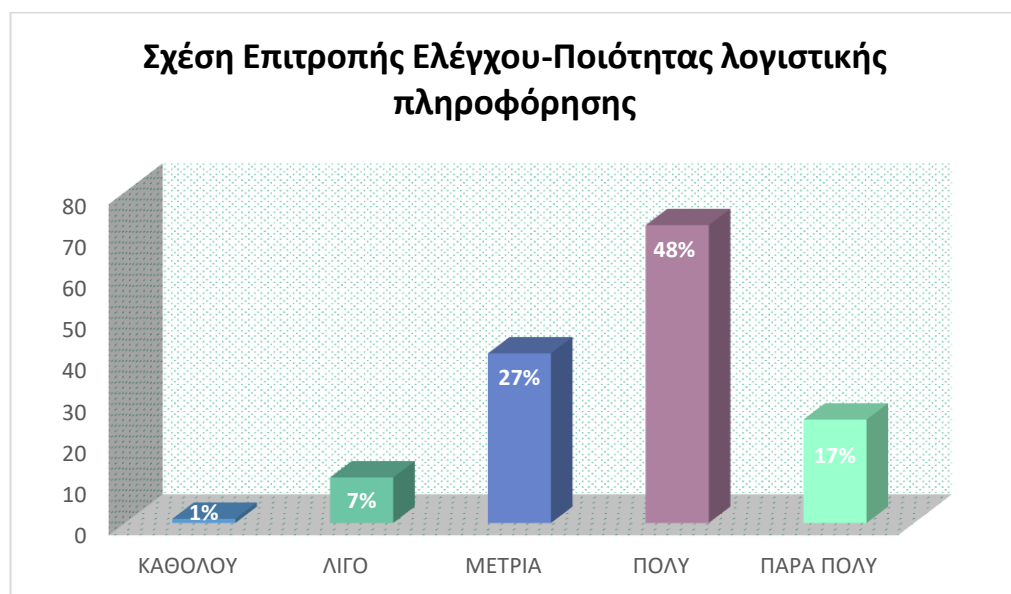
Διάγραμμα 45: Σχέση θητείας ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών

14) Σύμφωνα με τον Κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης, η Επιτροπή Ελέγχου συγκροτείται με στόχο την υποστήριξη του Διοικητικού Συμβουλίου (ΔΣ) στα καθήκοντά του σχετικά με τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η ύπαρξη Επιτροπής Ελέγχου (Audit Committee) στην ελεγχόμενη εταιρεία επηρεάζει την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης;

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή 72 από τους 150 ερωτηθέντες (που αντιστοιχεί στο 48% του δείγματος) δήλωσαν ότι ύπαρξη Επιτροπής Ελέγχου (Audit Committee) στην ελεγχόμενη εταιρεία επηρεάζει σε πολύ μεγάλο βαθμό την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης. Την άποψη αυτή υποστηρίζουν ακόμη 25 ελεγκτές (17%), οι οποίοι πιστεύουν ότι είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει Επιτροπή Ελέγχου σε μια επιχείρηση, καθώς παρακολουθεί την πορεία του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων και υποστηρίζει το Διοικητικό Συμβούλιο (ΔΣ) στα καθήκοντά του σχετικά με τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση.

Ακόμη, 41 ελεγκτές (27%) πιστεύουν ότι η ύπαρξη Επιτροπής Ελέγχου συμβάλλει σε μέτριο βαθμό στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης, 11 ελεγκτές (7%) πιστεύουν ότι η συμβολή της είναι μικρή ενώ ένας μόνο ελεγκτής πιστεύει ότι δεν την επηρεάζει καθόλου.

Στο ακόλουθο γράφημα απεικονίζονται τα ποσοστά απαντήσεων αναφορικά με την σχέση που θεωρούν ότι υπάρχει ανάμεσα στην ύπαρξη Επιτροπής Ελέγχου σε μια ελεγχόμενη οντότητα και την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης.

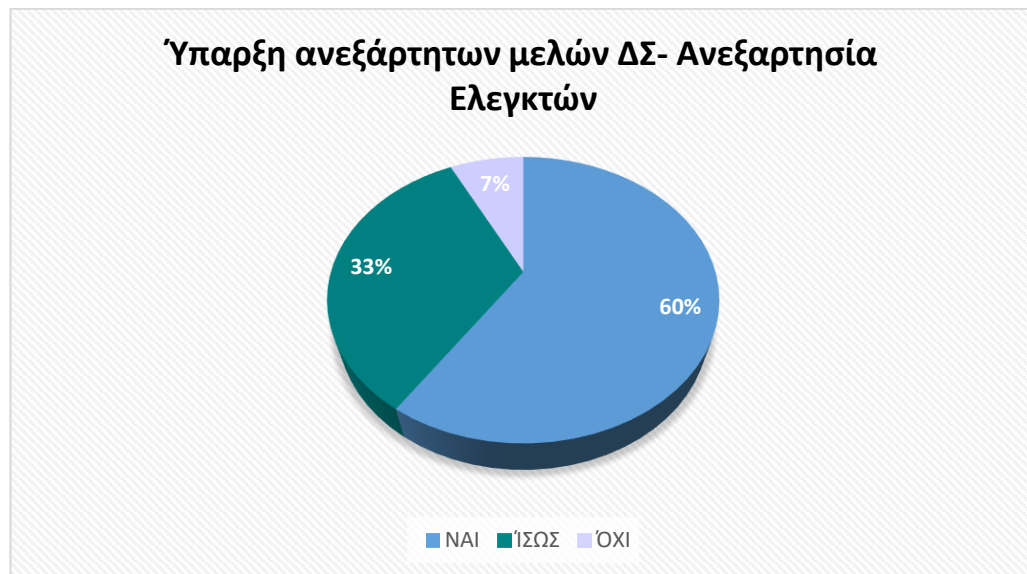
Διάγραμμα 46: Σχέση Επιτροπής Ελέγχου-Ποιότητας λογιστικής πληροφόρησης

15) Πιστεύετε ότι η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Ελέγχου συμβάλλει στην ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών;

Το Διοικητικό Συμβούλιο αποτελείται από εκτελεστικά και μη εκτελεστικά μέλη. Τα εκτελεστικά μέλη ασχολούνται με τα καθημερινά θέματα διοίκησης της εταιρείας ενώ τα μη εκτελεστικά είναι επιφορτισμένα με την προαγωγή όλων των εταιρικών ζητημάτων. Μεταξύ των μη εκτελεστικών μελών, πρέπει να υπάρχουν δύο τουλάχιστον ανεξάρτητα μέλη, εκτός και αν στο Διοικητικό Συμβούλιο συμμετέχουν ως μέλη εκπρόσωποι της μειοψηφίας των μετόχων. Αναφορικά με την Επιτροπή Ελέγχου, τα μέλη της είναι στην πλειονότητα τους ανεξάρτητα από την ελεγχόμενη οντότητα.

Η πλειοψηφία των ελεγκτών, δηλαδή 89 από τους 150 ελεγκτές (59%) στους οποίους διανεμήθηκε το ερωτηματολόγιο πιστεύουν ότι η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Ελέγχου συμβάλλει στην ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών. Την αντίθετη άποψη υποστηρίζει μόλις το 7% του δείγματος, ήτοι 11 άτομα.

Τέλος, ποσοστό 33%, που αντιστοιχεί σε 50 ελεγκτές, αμφιταλαντεύεται για το εάν η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Ελέγχου συμβάλλει ή όχι στην ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών.

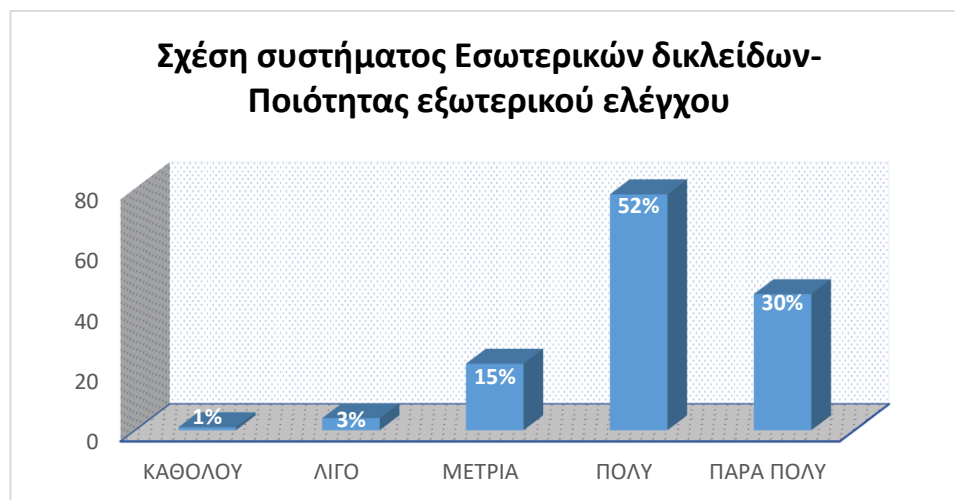
Διάγραμμα 47: Ύπαρξη ανεξάρτητων μελών ΔΣ-Ανεξαρτησία Ελεγκτών

16) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι ένα σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης οντότητας που λειτουργεί αποτελεσματικά (operating effectiveness) επηρεάζει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου;

Οι εσωτερικές δικλίδες αποτελούν διαδικασίες και μηχανισμούς που εφαρμόζει η επιχείρηση προκειμένου η Διοίκηση της εταιρείας να μπορεί να ελέγχει τις δραστηριότητες της επιχείρησης. Ο ελεγκτής θα πρέπει κατά την διάρκεια του εξωτερικού ελέγχου, να εκτιμά τον κίνδυνο οι εσωτερικές δικλίδες να μην αποτρέψουν ή να μην εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα στις οικονομικές καταστάσεις. Ακόμη, θα πρέπει να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης οντότητας προκειμένου να αναφέρει στην Διοίκηση τυχόν αδυναμίες του συστήματος που εντόπισε στον σχεδιασμό ή την εφαρμογή των εσωτερικών δικλίδων. Η αξιολόγηση αυτή θα πρέπει να παρακολουθείται από τον ελεγκτή ανά τακτά χρονικά διαστήματα καθώς το περιβάλλον είναι δυναμικό.

Από το σύνολο των 150 ερωτηθέντων, οι 78 από αυτούς (52%) απάντησαν ότι ένα σύστημα εσωτερικών δικλίδων που λειτουργεί αποτελεσματικά, επηρεάζει πολύ την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, ενώ 45 ελεγκτές (30%) πιστεύουν ότι είναι ένας πάρα πολύ σημαντικός παράγοντας για την ποιότητα του ελέγχου.

Το 15% των ερωτηθέντων, δηλαδή 22 ελεγκτές (15%) απάντησαν ότι η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου επηρεάζεται σε μέτριο βαθμό από το σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης οντότητας, 4 ελεγκτές απάντησαν ότι επηρεάζεται λίγο (3%) ενώ ένας μόνο ελεγκτής απάντησε ότι δεν επηρεάζεται καθόλου (1%). Τα ανωτέρω συνοψίζονται ακολούθως.

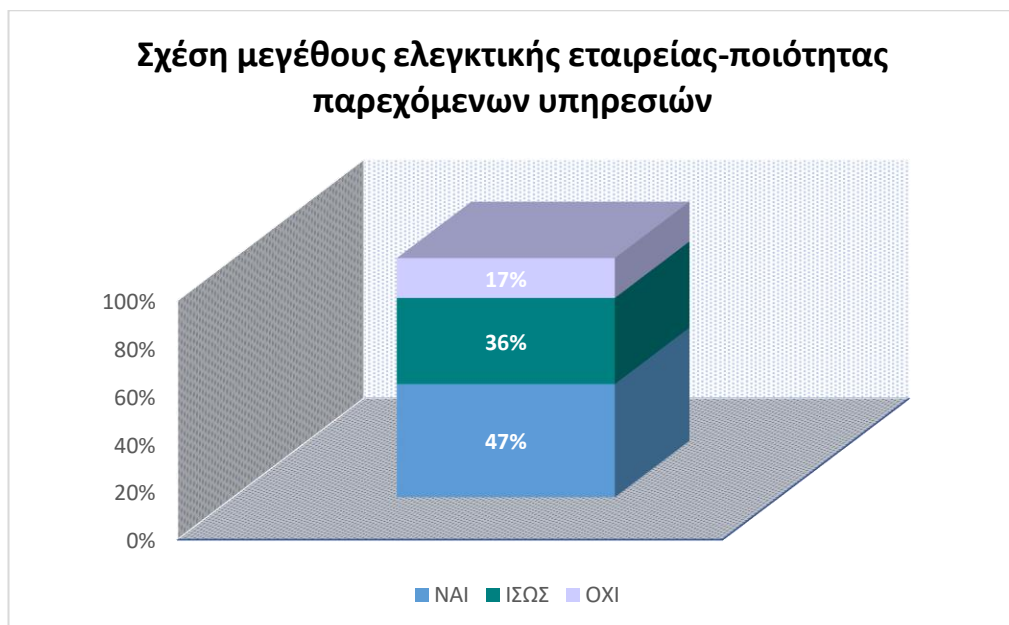

Διάγραμμα 48: Σχέση συστήματος εσωτερικών δικλίδων-ποιότητας εξωτερικού ελέγχου

17) Πιστεύετε ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4) επηρεάζει θετικά την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών;

Το 47% των ερωτηθέντων, που αντιστοιχεί σε 71 ελεγκτές, πιστεύει ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (εννοώντας μια Big4 ελεγκτική σε σχέση με μια Non-Big4), τόσο καλύτερης ποιότητας είναι οι παρεχόμενες υπηρεσίες. Την αντίθετη άποψη υποστηρίζουν 25 ελεγκτές (17%) ενώ ένα ποσοστό 36% του δείγματος, που αντιστοιχεί σε 54 ελεγκτές, δεν απάντησε ούτε καταφατικά αλλά ούτε αρνητικά. Οι ελεγκτές αυτοί θεωρούν ότι το μέγεθος της ελεγκτικής ίσως να επιδρά θετικά στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών ή ίσως και όχι.

Το ακόλουθο διάγραμμα παρουσιάζει σε ποσοστιαία βάση τις απαντήσεις των ερωτηθέντων.

Διάγραμμα 49: Σχέση μεγέθους ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών

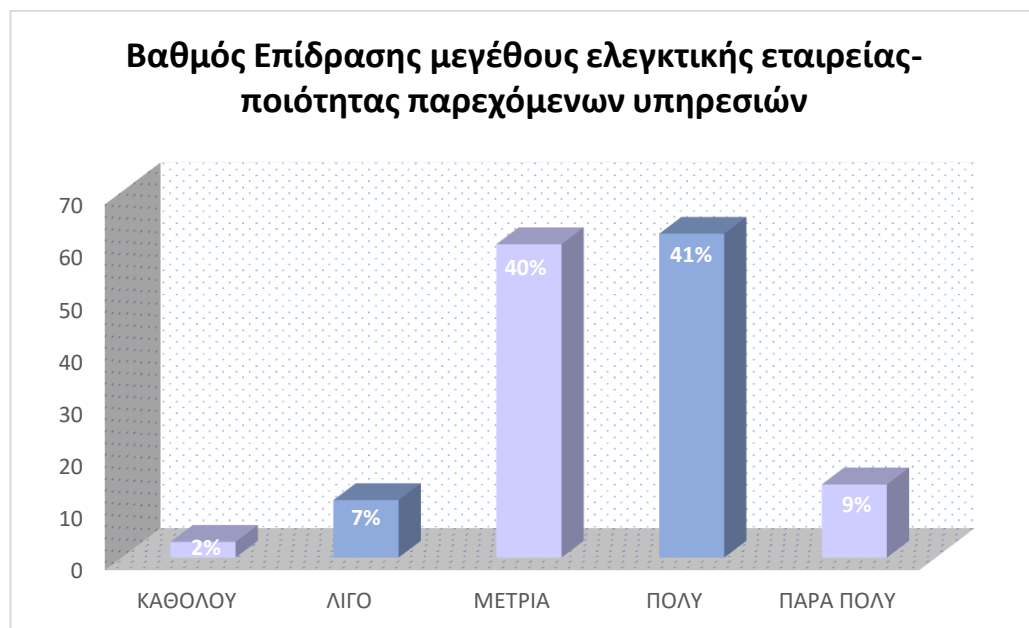
Ενδιαφέρον παρουσιάζει να εξετάσουμε σε τι βαθμό πιστεύουν οι ελεγκτές που συμμετείχαν στην έρευνα ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4) σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, το οποίο εξετάζεται ακολούθως.

18) Κατά την άποψη σας, σε τι βαθμό το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4) σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών;

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή 62 από τους 150 ελεγκτές (41%), πιστεύουν ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4) σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ακόμη, 14 ελεγκτές (9%) υποστηρίζουν την ανωτέρω άποψη και μάλιστα πιστεύουν ότι επηρεάζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό. Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό από τους ερωτηθέντες, της τάξεως του 40%, που αναλογεί σε 60 ελεγκτές, πιστεύει ότι υπάρχει αιτιώδης σχέση ανάμεσα στο μέγεθος της ελεγκτικής και την ποιότητα των υπηρεσιών, ωστόσο η σχέση αυτή ενυπάρχει σε μέτριο βαθμό.

Από την άλλη πλευρά, 11 ελεγκτές, δηλαδή ποσοστό 7% του δείγματος, απάντησε ότι η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών επηρεάζεται λίγο από το εάν η ελεγκτική εταιρεία είναι Big4 ή Non-Big4 ενώ μόλις 3 ελεγκτές (2%) απάντησαν ότι η ποιότητα δεν επηρεάζεται καθόλου από το μέγεθος της ελεγκτικής.

Το πλήθος των απαντήσεων σε ποσοστιαία βάση αναφορικά με τον βαθμό επίδρασης του μεγέθους της ελεγκτικής εταιρείας πάνω στην ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών απεικονίζεται σχηματικά ακολούθως.

Διάγραμμα 50: Βαθμός Επίδρασης μεγέθους ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών

19) Σε συνέχεια της παραπάνω ερώτησης, εάν πιστεύετε ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, για ποιο λόγο πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

Παρακαλώ να κατατάξετε τα παρακάτω χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, από το 1 έως το 5, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 5: Περισσότερο σημαντικό.

- Αποδοτικότερη αξιοποίηση τεχνολογίας
- Περισσότερο εξειδικευμένο προσωπικό
- Περισσότερη εμπειρία
- Μεγαλύτερη έμφαση στην επάρκεια και την καταλληλότητα στοιχείων (appropriate and sufficient audit evidence) για την τεκμηρίωση του ελεγκτικού τους φακέλου
- Μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την φήμη και την πελατεία τους
- Άλλος λόγος

Ο ακόλουθος πίνακας συγκεντρώνει τις 751 απαντήσεις των ελεγκτών που απάντησαν το ερωτηματολόγιο (5παράγοντες *150 ερωτηθέντες + 1). Οι ελεγκτές κατέταξαν τους ακόλουθους πέντε παράγοντες με βάση την προαναφερθείσα κλίμακα όπου: 1: Λιγότερο σημαντικός παράγοντας & 5: Περισσότερο σημαντικός.

Παράγοντας	1	2	3	4	5	Σύνολο
Αποδοτικότερη αξιοποίηση τεχνολογίας	18	15	40	49	28	150
Περισσότερο εξειδικευμένο προσωπικό	10	8	26	54	52	150
Περισσότερη εμπειρία	5	25	28	43	49	150
Μεγαλύτερη έμφαση στην επάρκεια και την καταλληλότητα στοιχείων (appropriate and sufficient audit evidence) για την τεκμηρίωση του ελεγκτικού τους φακέλου	12	20	29	46	43	150
Μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την φήμη και την πελατεία τους	10	13	27	41	59	150
Άλλος λόγος	0	0	0	0	1	1
Σύνολο	55	81	150	233	232	751

Πίνακας 15: Αιτιώδης σχέση μεγέθους ελεγκτικής εταιρείας και ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών

Από τον ανωτέρω πίνακα παρατηρούμε ότι οι κατηγορίες 4 και 5 συγκεντρώνουν 465 συνολικά απαντήσεις. Ειδικότερα, ο παράγοντας που αφορά την μεγαλύτερη εξειδίκευση του προσωπικού συγκεντρώνει 106 απαντήσεις σε αυτές τις δύο κατηγορίες. Ακολουθεί το μεγαλύτερο ενδιαφέρον που δείχνουν οι μεγαλύτερες σε μέγεθος ελεγκτικές εταιρείες για την φήμη και την πελατεία τους, με 100 απαντήσεις.

Επομένως, οι ελεγκτές θεωρούν ότι οι σημαντικότεροι λόγοι που το μεγαλύτερο μέγεθος μιας ελεγκτικής εταιρείας επιδρά θετικά στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών είναι ότι απασχολούν υψηλά καταρτισμένο προσωπικό. Για τον λόγο αυτό επενδύουν διαρκώς σε αυτό και προσπαθούν έτσι ώστε όλοι οι ελεγκτές να εμπλουτίζουν ολοένα και περισσότερο τις γνώσεις τους και να παρέχουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες στις ελεγχόμενες οντότητες. Αυτό το επιτυγχάνουν μέσα από την εκπαίδευση (training) που τους παρέχουν, τις επαγγελματικές πιστοποιήσεις (π.χ. ACCA/ACA) που τους προτρέπουν να αποκτήσουν αλλά την εταιρική τους κουλτούρα. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνουν να διατηρήσουν την φήμη τους, την εμπιστοσύνη των επενδυτών και των διαφόρων τρίτων μερών αλλά και να αυξήσουν ή τουλάχιστον να διατηρήσουν στα ίδια επίπεδα το πελατολόγιο τους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το κατά πόσο η εξειδίκευση μιας ελεγκτικής εταιρείας σε ένα κλάδο, της δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα ως προς την αμοιβή που λαμβάνει (fee premium) συγκριτικά με τον ανταγωνισμό, με αποτέλεσμα την παροχή καλύτερης ποιότητας ελέγχου, το οποίο εξετάζεται σε επόμενη ερώτηση.

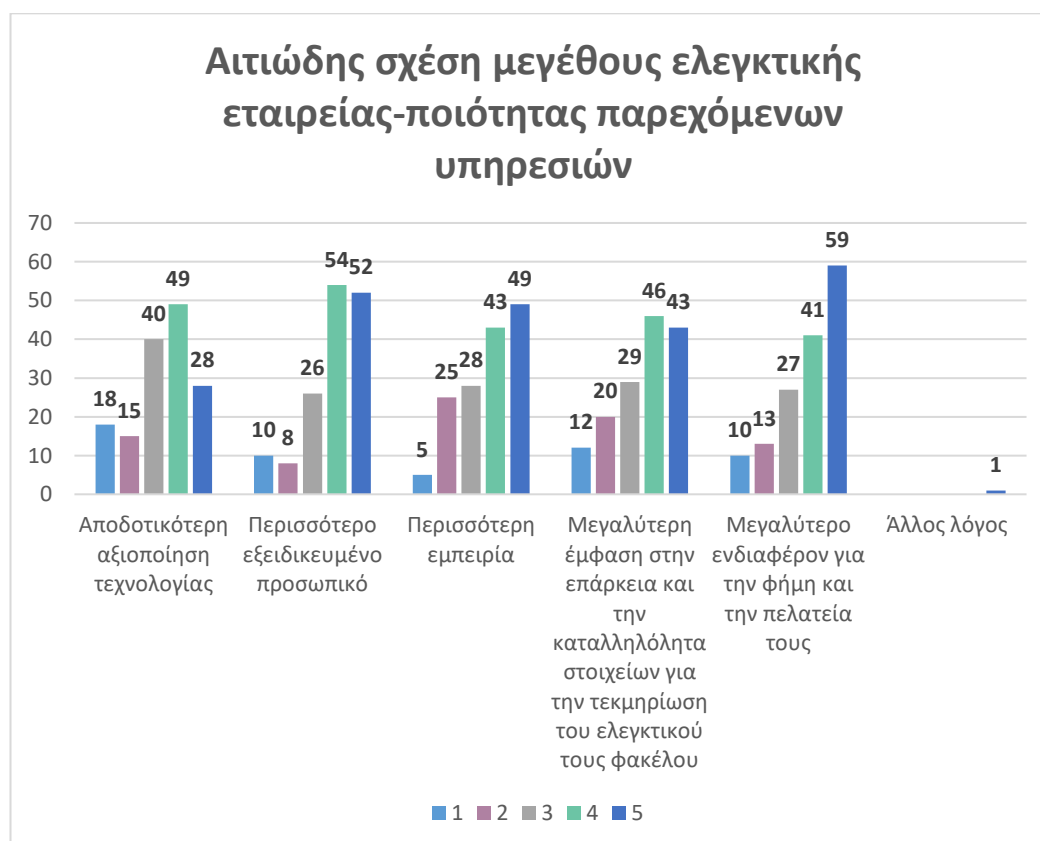
Από τις υπόλοιπες απαντήσεις που δόθηκαν, προκύπτει ότι η περισσότερη εμπειρία που έχουν οι μεγαλύτερες σε μέγεθος ελεγκτικές εταιρείες αποτελεί σημαντικό παράγοντα προκειμένου ένας έλεγχος να είναι ποιοτικός. Ο παράγοντας αυτός συγκέντρωσε 92 απαντήσεις.

Στη συνέχεια, ακολουθεί ο παράγοντας που σχετίζεται με τη μεγαλύτερη έμφαση στην επάρκεια και την καταλληλότητα στοιχείων (appropriate and sufficient audit evidence) για την τεκμηρίωση του ελεγκτικού φακέλου, με 89 απαντήσεις. Είναι πολύ σημαντικό ο ελεγκτής να διασφαλίζει ότι έχει συγκεντρώσει όλα τα απαιτούμενα ελεγκτικά τεκμήρια, τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά. Τέλος, η αποδοτικότερη αξιοποίηση της τεχνολογίας συγκεντρώνει τις λιγότερες απαντήσεις σε αυτές τις δύο κατηγορίες (77 απαντήσεις). Επομένως,

οι ελεγκτές πιστεύουν ότι από όλους τους παράγοντες που αναφέρθηκαν ανωτέρω, παρόλο που η τεχνολογία σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, ωστόσο σε σχέση με τους υπόλοιπους παράγοντες είναι λιγότερο σημαντικός.

Αξίζει να σημειωθεί και ένας επιπλέον λόγος που το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, ο οποίος αναφέρθηκε από έναν ελεγκτή εκ των ερωτηθέντων. Συγκεκριμένα, ο παράγοντας αυτός είναι η εταιρική κουλτούρα. Αυτό στηρίζεται στην άποψη ότι οι μεγαλύτερες σε μέγεθος ελεγκτικές εταιρείες έχουν αναπτύξει σε μεγαλύτερο βαθμό μια κουλτούρα, η οποία δίνει έμφαση στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και είναι ένα από τα κυριότερα στοιχεία, στα οποία εστιάζουν οι ελεγκτικές εταιρείες και επιδιώκουν να προβάλλουν προς το εξωτερικό τους περιβάλλον ώστε να διατηρούν την φήμη τους, την αξιοπιστία τους αλλά και να διευρύνουν συνεχώς το πελατολόγιο τους.

Τα ευρήματα αυτά απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

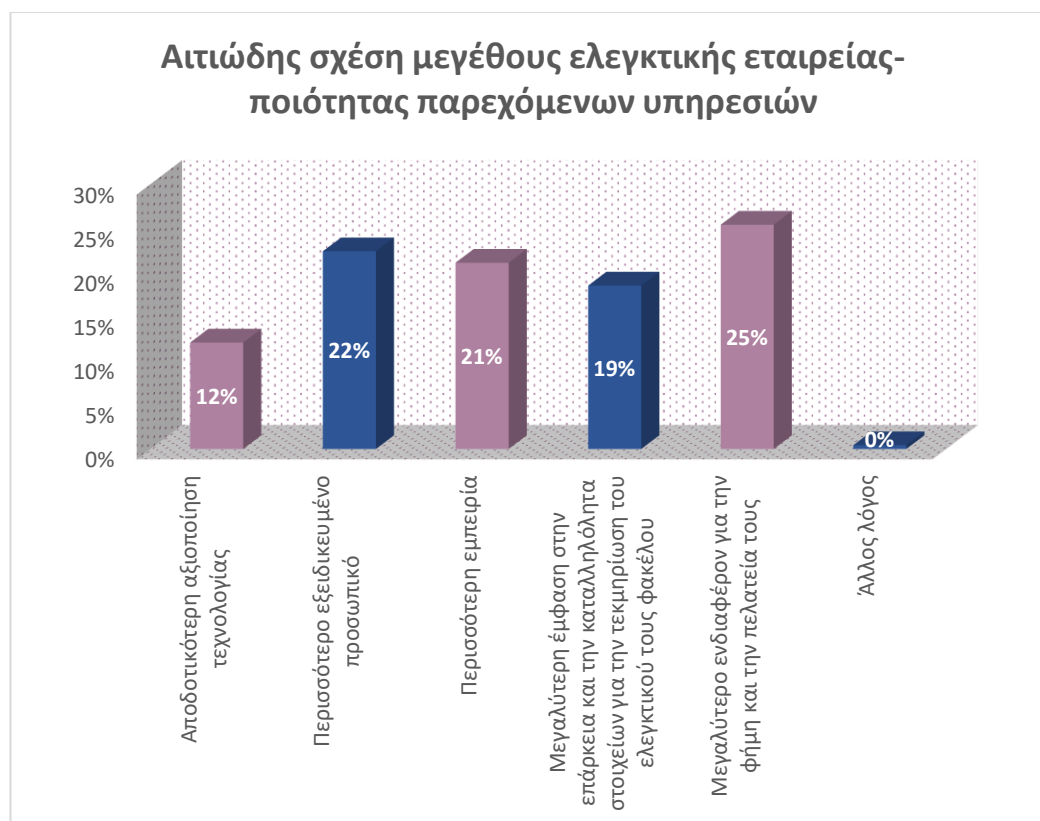
Διάγραμμα 51: Αιτιώδης σχέση μεγέθους ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών

Ακόμη, το ακόλουθο γράφημα συγκεντρώνει όλες τις απαντήσεις από την κατηγορία 5 της ανωτέρω κλίμακας. Ειδικότερα, από τις 232 απαντήσεις, ο

παράγοντας «Μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την φήμη και την πελατεία» συγκέντρωσε το μεγαλύτερο πλήθος απαντήσεων, δηλαδή 59 απαντήσεις (25%). Στη συνέχεια, ακολουθεί η μεγαλύτερη εξειδίκευση του προσωπικού, με 52 απαντήσεις (22%) ενώ η περισσότερη εμπειρία συγκέντρωσε 49 απαντήσεις (21%).

Ακόμη, δηλαδή ποσοστό 19%, που αντιστοιχεί σε 43 απαντήσεις θεωρεί ότι οι μεγαλύτερες σε μέγεθος ελεγκτικές εταιρείες δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην επάρκεια και την καταλληλότητα στοιχείων (appropriate and sufficient audit evidence) για την τεκμηρίωση του ελεγκτικού φακέλου ενώ τέλος ποσοστό 12% του δείγματος, που αντιστοιχεί σε 28 απαντήσεις, θεωρεί την αποδοτικότερη αξιοποίηση της τεχνολογίας ως την πιο σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των Big4 ελεγκτικών από τις Non-Big4. Πιστεύουν ότι η διαφοροποίηση αυτή τους επιτρέπει να παρέχουν υψηλότερης ποιότητας υπηρεσίες. Ένας μόνο από τους ερωτηθέντες επέλεξε τον παράγοντα «Άλλος λόγος», που αφορά την Εταιρική κουλτούρα, που αναφέρθηκε ανωτέρω.

Τα αποτελέσματα που ανακύπτουν από την κατηγορία 5, δηλαδή την κατηγορία που έχει την μεγαλύτερη βαρύτητα ως προς την κατάταξη των απαντήσεων, παρουσιάζονται στο ακόλουθο γράφημα.

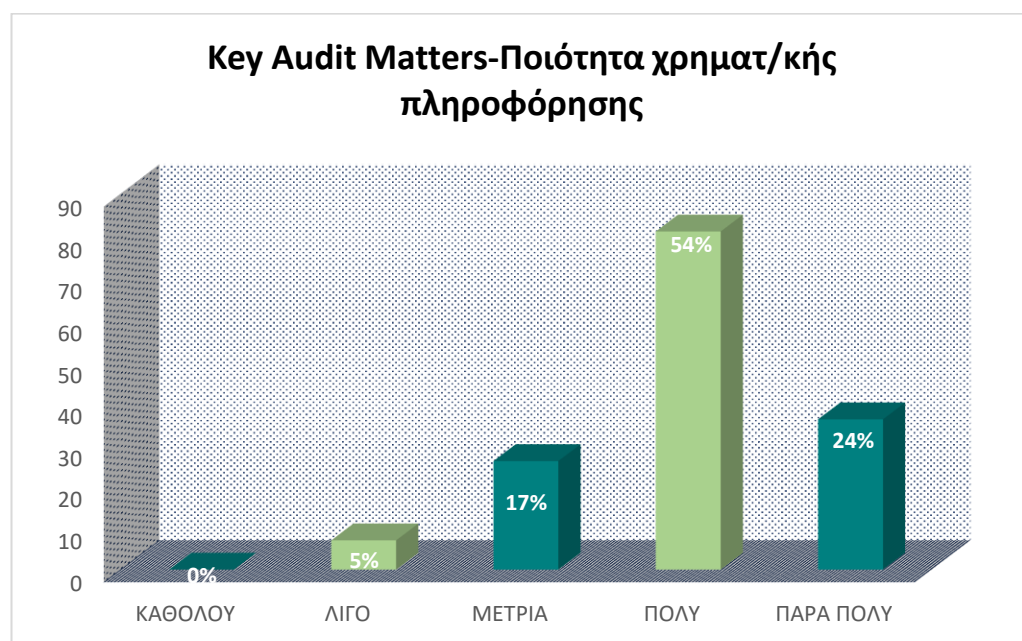
Διάγραμμα 52: Αιτιώδης σχέση μεγέθους ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών

20) Σύμφωνα με το ΔΠΕ 701, ο ελεγκτής, κατά την επαγγελματική του κρίση, γνωστοποιεί στην Έκθεση Ελέγχου τα Σημαντικότερα Θέματα Ελέγχου (Key Audit Matters). Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η γνωστοποίηση τους αυξάνει την διαφάνεια σχετικά με τον έλεγχο που διενεργήθηκε και κατ' επέκταση την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης;

Σύμφωνα με τους 81 από τους 150 ερωτηθέντες (54%), η γνωστοποίηση στην Έκθεση Ελέγχου των Σημαντικότερων Θεμάτων Ελέγχου (Key Audit Matters), σύμφωνα με την επαγγελματική κρίση του ελεγκτή, αυξάνει πολύ την διαφάνεια σχετικά με τον έλεγχο που διενεργήθηκε και κατ' επέκταση την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, ενώ η άποψη αυτή υποστηρίζεται από επιπλέον 36 ελεγκτές (24%), οι οποίοι δήλωσαν ότι η εν λόγω γνωστοποίηση αυξάνει την διαφάνεια σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό.

Από την άλλη πλευρά, 26 ελεγκτές (17%) δήλωσαν ότι η διαφάνεια βελτιώνεται σε μέτριο βαθμό ενώ 7 ελεγκτές (5%) πιστεύουν ότι η γνωστοποίηση των σημαντικότερων θεμάτων ελέγχου συμβάλλει λίγο στην διαφάνεια ως προς τον διενεργούμενο έλεγχο και την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχεται από τις οικονομικές καταστάσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι κανένας από τους ερωτηθέντες ελεγκτές δεν θεωρεί ότι η γνωστοποίηση των θεμάτων αυτών αφήνει ανεπηρέαστη την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης.

Το ακόλουθο γράφημα απεικονίζει το ποσοστό απαντήσεων αναφορικά με την σχέση των δύο αυτών μεταβλητών.

Διάγραμμα 53: Key Audit Matters-ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης

21) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, συμβάλλουν στην προώθηση κλίματος για την διατήρηση υψηλής ποιότητας ελέγχου (Audit Quality) στα έργα ελέγχου μέσα στην ελεγκτική εταιρεία;

- Εκπαίδευση πάνω στο αντικείμενο
- Έμφαση που δίνεται από τα ανώτερα μέλη της ελεγκτικής ομάδας για υψηλή ποιότητα ελέγχου από όλα τα μέλη της
- Εταιρική κουλτούρα

Στην ανωτέρω ερώτηση ζητήθηκε από τους 150 ερωτηθέντες ελεγκτές να κατατάξουν τους παράγοντες που συμβάλλουν στην προώθηση κλίματος για την διατήρηση υψηλής ποιότητας ελέγχου (Audit Quality) στα έργα ελέγχου μέσα στην ελεγκτική εταιρεία, με βάση μια κλίμακα, της οποίας το εύρος εκτείνεται από το «Καθόλου» έως το «Πάρα πολύ».

Ο ακόλουθος πίνακας συγκεντρώνει τις 450 απαντήσεις των ελεγκτών που απάντησαν το ερωτηματολόγιο (3 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες). Οι ελεγκτές κατέταξαν τους ακόλουθους τρεις παράγοντες με βάση την προαναφερθείσα κλίμακα.

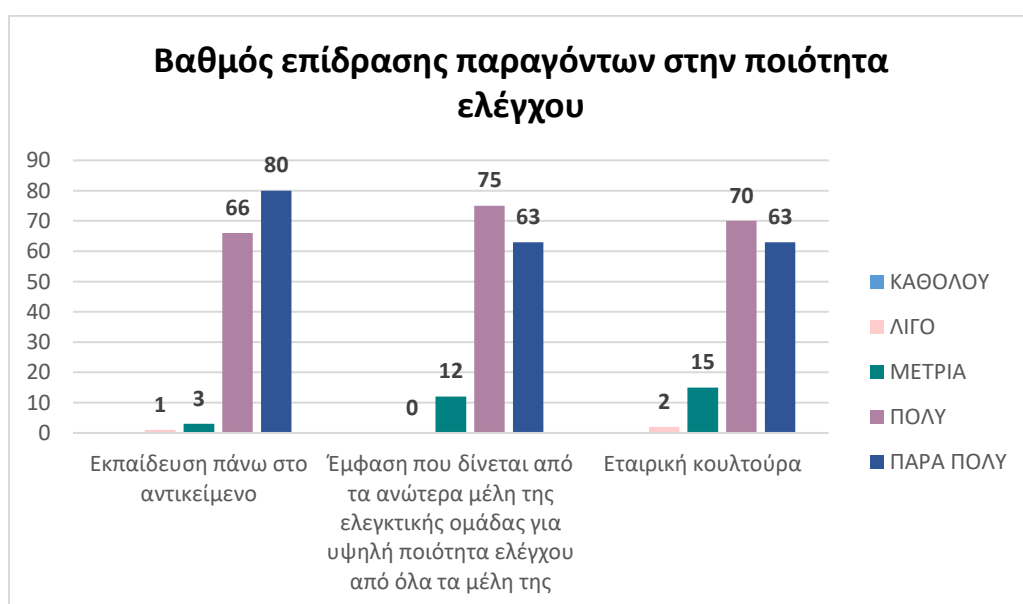
Παράγοντας	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	Σύνολο
Εκπαίδευση πάνω στο αντικείμενο	0	1	3	66	80	150
Έμφαση που δίνεται από τα ανώτερα μέλη της ελεγκτικής ομάδας για υψηλή ποιότητα ελέγχου από όλα τα μέλη της	0	0	12	75	63	150
Εταιρική κουλτούρα	0	2	15	70	63	150
Σύνολο	0	3	30	211	206	450

Πίνακας 16: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στην ποιότητα ελέγχου

Όπως παρατηρούμε από τον ανωτέρω πίνακα, οι κατηγορίες «Πολύ» και «Πάρα πολύ» συγκεντρώνουν τις περισσότερες απαντήσεις, δηλαδή 417 από το 450 (93%). Από τις απαντήσεις των δύο αυτών κατηγοριών αθροιστικά, παρατηρούμε ότι ως πιο σημαντικό παράγοντα οι ελεγκτές έχουν επιλέξει την εκπαίδευση πάνω στο ελεγκτικό αντικείμενο, ο οποίος έχει συγκεντρώσει 146 απαντήσεις (35%) από τις 417. Επομένως, η εκπαίδευση θεωρείται πολύ σημαντική για την διεξαγωγή ποιοτικών ελέγχων.

Οι εναπομείναντες δύο παράγοντες συγκεντρώνουν περίπου τον ίδιο αριθμό απαντήσεων. Η έμφαση που δίνεται από τα ανώτερα μέλη της ελεγκτικής ομάδας για υψηλή ποιότητα ελέγχου από όλα τα μέλη της, συγκέντρωσε 138 απαντήσεις (33%) ενώ η Εταιρική κουλτούρα συγκέντρωσε 133 (32%). Είναι πολύ σημαντικό να δίνεται έμφαση από τα ανώτερα μέλη μιας ελεγκτικής ομάδας για την διεξαγωγή ποιοτικών ελέγχων και να καθοδηγούν με τις πράξεις τους και τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας προς την κατεύθυνση αυτή. Είναι σίγουρο ότι αυτό θα γίνει αντιληπτό και θα εκτιμηθεί τόσο από τις ελεγχόμενες οντότητες, οι οποίες θα συνεχίσουν να βρίσκονται στο πελατολόγιο της ελεγκτικής εταιρείας ή ακόμη και διευρύνοντας τις υπηρεσίες που ζητούν από τους ελεγκτές να αναλάβουν (π.χ συμβουλευτικές υπηρεσίες), όσο και από τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων που θα εμπιστεύονται περισσότερο την συγκεκριμένη ελεγκτική εταιρεία και αυτό με τη σειρά του θα την κάνει να ξεχωρίσει και να κερδίσει μερίδιο αγοράς.

Ωστόσο, χωρίς την εταιρική κουλτούρα θα ήταν δύσκολο να το επιτύχει αυτό. Η εταιρική κουλτούρα είναι ένα σύστημα κοινών αξιών, αρχών, παραδοχών, εννοιών που συνθέτουν ένα κοινό πλαίσιο αναφοράς, το οποίο προσδιορίζει το πώς συμπεριφέρονται οι εργαζόμενοι μέσα σε μια επιχείρηση, εν προκειμένω οι εξωτερικοί ελεγκτές, τόσο μεταξύ τους όσο και με το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης και ειδικότερα με τις εταιρείες που ελέγχουν. Επομένως, και οι τρεις ανωτέρω παράγοντες θεωρούνται σχεδόν εξίσου σημαντικοί για την διατήρηση υψηλής ποιότητας στα έργα ελέγχου.

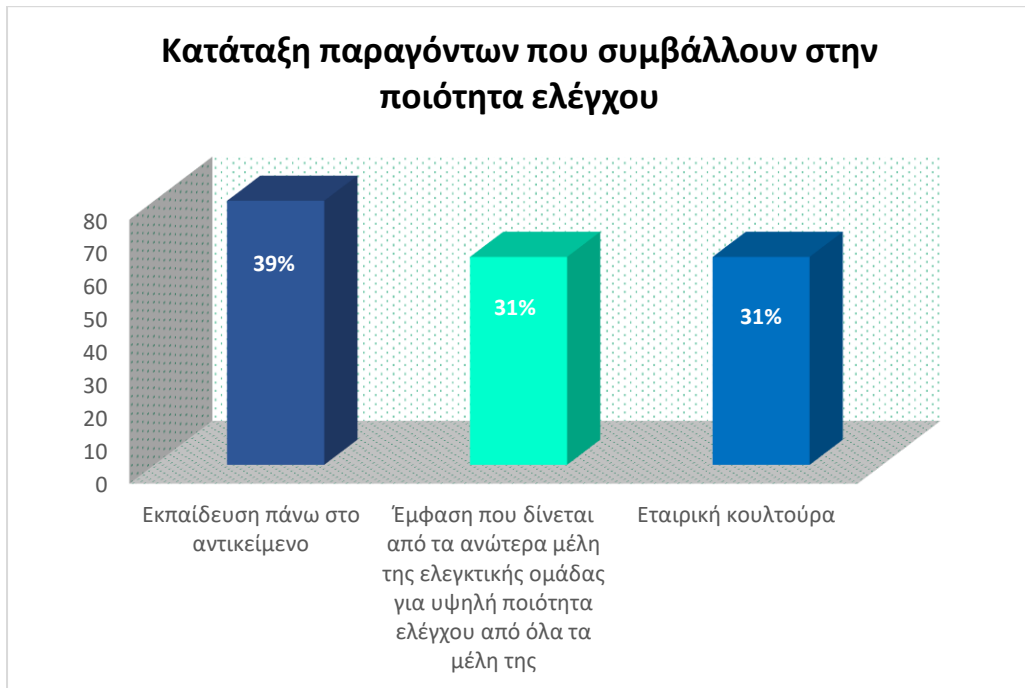
Διάγραμμα 54: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στην ποιότητα ελέγχου

Αξίζει να σημειωθεί ότι από τις 450 απαντήσεις που συλλέχθηκαν συνολικά (3άθμια κλίμακα * 150 ερωτηθέντες), η κλίμακα «Πάρα πολύ» συγκέντρωσε 206 απαντήσεις.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, ο κυριότερος παράγοντας που συμβάλλει στην προώθηση κλίματος για την διατήρηση υψηλής ποιότητας ελέγχου (Audit Quality) στα έργα ελέγχου μέσα στην ελεγκτική εταιρεία είναι η Εκπαίδευση (Training) πάνω στο αντικείμενο. Συγκεκριμένα, το 39% του δείγματος (80 από τις 206 απαντήσεις) θεωρεί ότι αυτός είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας που οδηγεί σε ποιοτικούς ελέγχους.

Οι άλλοι δύο παράγοντες, δηλαδή η έμφαση που δίνεται από τα ανώτερα μέλη της ελεγκτικής ομάδας για υψηλή ποιότητα ελέγχου από όλα τα μέλη της καθώς και η εταιρική κουλτούρα, συγκεντρώνουν ένα πολύ υψηλό ποσοστό απαντήσεων, δηλαδή 31% έκαστος. Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί σε 63 ερωτηθέντες. Επομένως, οι ελεγκτές θεωρούν ότι τόσο η έμφαση από τα ανώτερα μέλη της ελεγκτικής ομάδας για να διεξάγουν ποιοτικούς ελέγχους όσο και η εταιρική κουλτούρα συμβάλλουν εξίσου στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Τα ανωτέρω ευρήματα από την έρευνα απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

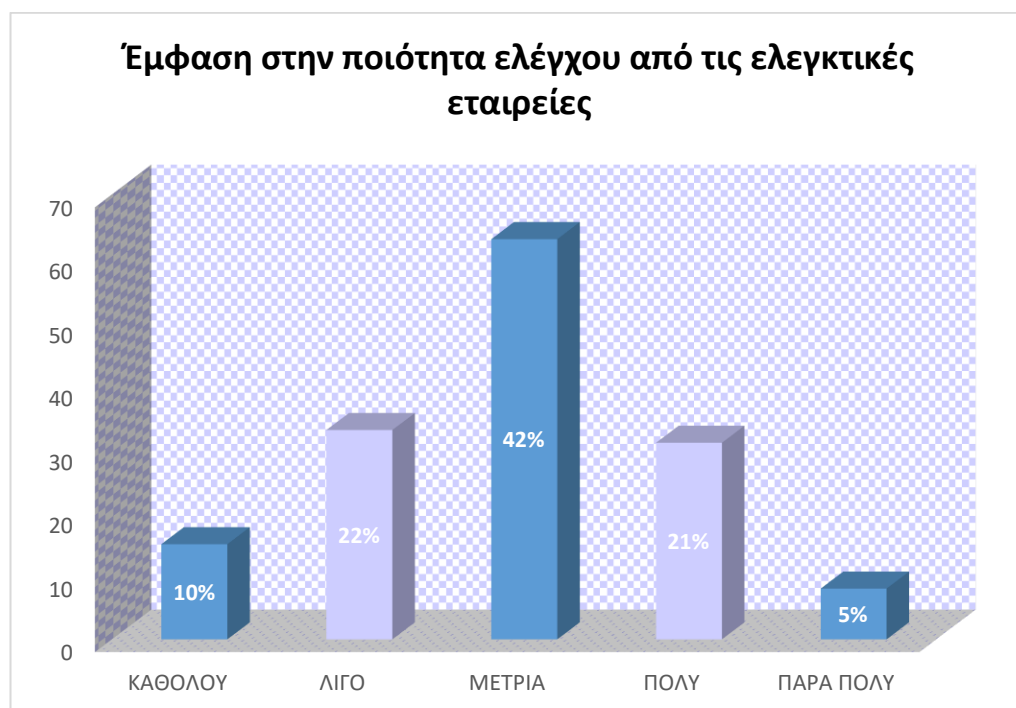
Διάγραμμα 55: Κατάταξη παραγόντων που συμβάλλουν στην ποιότητα ελέγχου

22) Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι όλες οι ελεγκτικές εταιρείες δίνουν εξίσου την ίδια έμφαση στην ποιότητα του ελέγχου;

Από το σύνολο των 150 ελεγκτών στους οποίους διανεμήθηκε το ερωτηματολόγιο, τις περισσότερες απαντήσεις συγκέντρωσε η κατηγορία «Μέτρια». Ειδικότερα, 63 ελεγκτές, δηλαδή το 42% του δείγματος, αμφιταλαντεύονται αναφορικά με το εάν όλες οι ελεγκτικές εταιρείες (είτε Big4 είτε Non-Big4) δίνουν εξίσου την ίδια έμφαση στην ποιότητα του ελέγχου.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι τόσο το πλήθος των απαντήσεων στην κατηγορία «Λίγο» όσο και στην κατηγορία «Πολύ» είναι πολύ κοντά. Συγκεκριμένα, 33 ελεγκτές (που αντιστοιχεί σε ποσοστό 22%), πιστεύουν ότι οι ελεγκτικές δεν δίνουν εξίσου την ίδια έμφαση στην ποιότητα του ελέγχου ενώ 31 ελεγκτές (21%) έχουν την αντίθετη άποψη. Ακόμη, 8 ελεγκτές (5%) υποστηρίζουν ότι όλες οι ελεγκτικές δίνουν εξίσου την ίδια έμφαση στην ποιότητα του ελέγχου και το πιστεύουν αυτό σε πολύ μεγάλο βαθμό ενώ 15 ελεγκτές (10%) θεωρούν ότι δεν δίνουν όλες οι ελεγκτικές την ίδια έμφαση στην ποιότητα του ελέγχου και το πιστεύουν απόλυτα.

Οι ανωτέρω απαντήσεις (σε ποσοστιαία βάση) συνοψίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 56: Έμφαση στην ποιότητα ελέγχου από τις ελεγκτικές εταιρείες

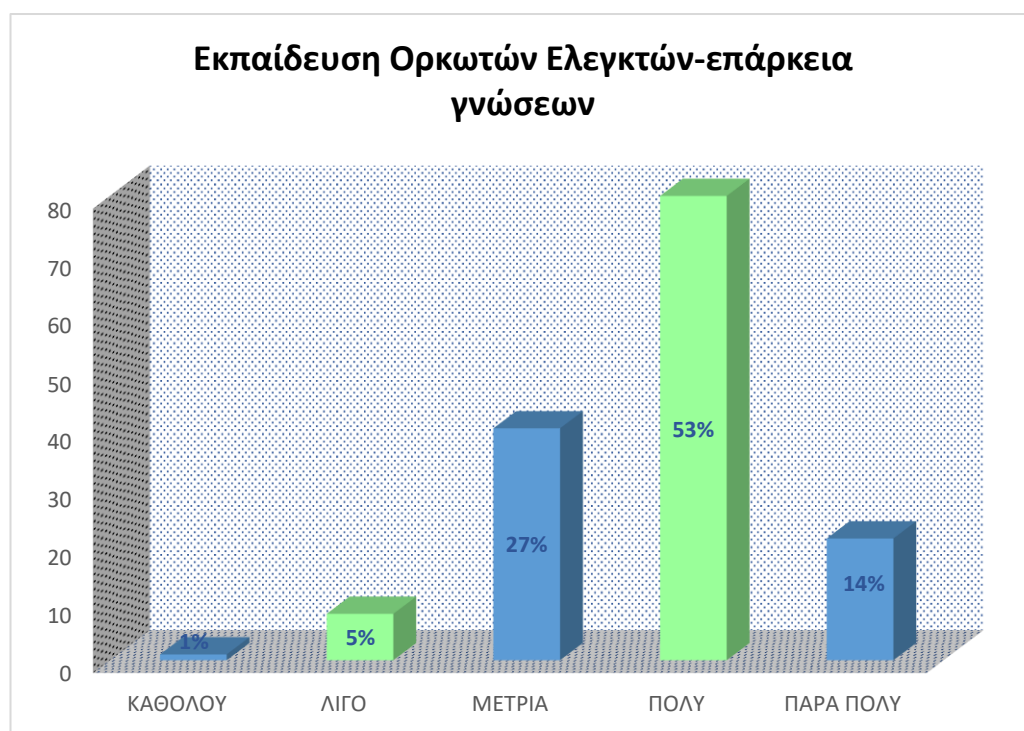
23) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές εξασφαλίζει την επάρκεια γνώσεων που απαιτείται κατά την άσκηση του ελεγκτικού επαγγέλματος;

Σύμφωνα με το 53% των ερωτηθέντων, που αντιστοιχεί σε 80 ελεγκτές, η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές εξασφαλίζει σε πολύ μεγάλο βαθμό την επάρκεια γνώσεων που απαιτείται κατά την άσκηση του ελεγκτικού επαγγέλματος ενώ ποσοστό 14% του δείγματος, δηλαδή 21 ελεγκτές, πιστεύει ότι την εξασφαλίζει σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό.

Από την άλλη πλευρά, ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό του δείγματος, πιστεύει ότι η εκπαίδευση των ελεγκτών εξασφαλίζει μέτρια τον βαθμό επάρκειας των γνώσεων που χρειάζεται να έχουν οι ελεγκτές για την άσκηση του επαγγέλματος, Το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 27% και αναλογεί σε 40 ελεγκτές.

Τέλος, ποσοστό 5% των ερωτηθέντων (δηλαδή 8 ελεγκτές) πιστεύει ότι η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι ελεγκτές συμβάλλει λίγο στην απόκτηση των απαραίτητων γνώσεων πάνω στο αντικείμενο της ελεγκτικής ενώ ποσοστό 1%, δηλαδή ένας μόνο ελεγκτής, πιστεύει ότι δεν συμβάλλει καθόλου.

Το κάτωθι γράφημα παρουσιάζει το ποσοστό απαντήσεων που συλλέχθηκαν αναφορικά με το κατά πόσο η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι ελεγκτές εξασφαλίζει την επάρκεια γνώσεων για την άσκηση του ελεγκτικού επαγγέλματος.

Διάγραμμα 57: Εκπαίδευση Ορκωτών Ελεγκτών-επάρκεια γνώσεων

24) Κατά τη γνώμη σας, οι όροι και οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή σύμφωνα με την Κανονιστική Πράξη 003/2017 (ΦΕΚ Β' 2593/26-07-2017) της ΕΛΤΕ, είναι επαρκείς για την χορήγηση της άδειας Ορκωτού Ελεγκτή;

Σύμφωνα με την Κανονιστική Πράξη 003/2017 της ΕΛΤΕ, για την χορήγηση άδειας Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή απαιτείται η επιτυχής ολοκλήρωση επαγγελματικών εξετάσεων καθώς και η συμπλήρωση πρακτικής άσκησης τουλάχιστον πέντε (5) ετών, από τα οποία τα δύο (2) έτη μετά το πέρας των επαγγελματικών εξετάσεων. Η πρακτική άσκηση θα πρέπει να καλύπτει κυρίως τον έλεγχο των ετήσιων και ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων ή παρόμοιων οικονομικών καταστάσεων. Μέσα από την πρακτική άσκηση των ελεγκτών, δηλαδή την απασχόληση τους σε μια ελεγκτική εταιρεία, αποκτούν τις απαραίτητες δεξιότητες για την χορήγηση της άδειας Ορκωτού Ελεγκτή.

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων του δείγματος, ήτοι 102 ελεγκτές (68%) θεωρούν ότι οι όροι και οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή σύμφωνα με τη σχετική Κανονιστική Πράξη της ΕΛΤΕ, είναι επαρκείς για την χορήγηση της άδειας Ορκωτού Ελεγκτή ενώ 48 ελεγκτές (32% του δείγματος) υποστηρίζουν ακριβώς το αντίθετο.

Από την συγκέντρωση των απαντήσεων, προκύπτει το ακόλουθο γράφημα. Το γράφημα αυτό απεικονίζει την κατανομή των απαντήσεων σε ποσοστιαία βάση.

Διάγραμμα 58: Εκπαίδευση γνώσεων και δεξιοτήτων-χορήγηση άδειας ΟΕΛ

25) *Εάν απαντήσατε αρνητικά στην ανωτέρω ερώτηση, για ποιο λόγο πιστεύετε ότι δεν είναι επαρκείς;*

Από τους 48 ερωτηθέντες που απάντησαν αρνητικά στην προηγούμενη ερώτηση, δηλαδή πιστεύουν πως οι όροι και οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή, σύμφωνα με τη σχετική Κανονιστική Πράξη της ΕΛΤΕ, δεν είναι επαρκείς για την χορήγηση της άδειας Ορκωτού Ελεγκτή, 21 ελεγκτές εξ' αυτών απάντησαν ότι το πιστεύουν αυτό καθώς θεωρούν ότι οι ελεγκτές χρειάζονται περισσότερες δεξιότητες για την απόκτηση της άδειας ασκήσεως επαγγέλματος.

Ακόμη, 14 ελεγκτές (29%) πιστεύουν ότι οι ελεγκτές χρειάζονται επιπλέον εκπαίδευση (training) πριν αποκτήσουν την άδεια του Ορκωτού Ελεγκτή ενώ 12 ελεγκτές (25%) δήλωσαν ότι απαιτούνται περισσότερα έτη προϋπηρεσίας. Τέλος, μόλις ένα άτομο δήλωσε ότι χρειάζονται άλλου τύπου εξετάσεις οι οποίες θα πιστοποιούν την πληρότητα των γνώσεων του υποψηφίου ΟΕΛ, και όχι ένα πλαίσιο στο οποίο θα επιτυγχάνουν στις εξετάσεις του ACCA, ΣΟΕΛ, JES κ.λπ. οι υποψήφιοι. Αυτό στηρίζεται στην άποψη ότι δεν έχουν όλοι οι υποψήφιοι τον ίδιο χρόνο προκειμένου να μελετήσουν και να αφομοιώσουν το αντικείμενο που πρέπει να εξετασθούν, με αποτέλεσμα αρκετοί υποψήφιοι να περνάνε τις εξετάσεις ακόμα και αν γνωρίζουν ένα μόνο μέρος από την εξεταστέα ύλη.

Από τη μια πλευρά, το γεγονός αυτό είναι θετικό καθώς οι ελεγκτές επιτυγχάνουν στις εξετάσεις, εφόσον βέβαια γνωρίζουν το μέρος της ύλης που εξετάζεται, ωστόσο από την άλλη πλευρά το γεγονός ότι δεν εξετάζεται η πληρότητα των γνωστικών αντικειμένων εκάστου μαθήματος, δεν διασφαλίζει την επάρκεια των γνώσεων των ελεγκτών σε όλα τα αντικείμενα. Επομένως, μπορεί άτομα τα οποία έχουν ολοκληρώσει τις επαγγελματικές εξετάσεις να μην έχουν όλες τις απαραίτητες γνώσεις για την άσκηση του επαγγέλματος.

Αυτό ωστόσο αντισταθμίζεται εν μέρει από το γεγονός ότι χρειάζεται και η συμπλήρωση πρακτικής άσκησης τουλάχιστον πέντε ετών από τους ελεγκτές, για την χορήγηση της άδειας ΟΕΛ. Το γεγονός αυτό εξασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό ότι οι ελεγκτές εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους στο ελεγκτικό αντικείμενο μέσα από την συμμετοχή τους σε ελέγχους επιχειρήσεων (on the job training) και αποκτούν τις απαραίτητες δεξιότητες.

Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί, ότι μετά το πέρας των ελεγκτικών εξετάσεων και εφόσον οι ελεγκτές παραμένουν ενεργοί στον επαγγελματικό χώρο, θα πρέπει να ολοκληρώνουν 40 ώρες ετησίως CPD (Continuing Professional Development), το οποίο συμβάλλει στην διατήρηση των γνώσεων τους για την άσκηση του ελεγκτικού επαγγέλματος.

Τέλος, αναφορικά με τους ελεγκτές που απάντησαν ότι χρειάζονται περισσότερες δεξιότητες, ενδιαφέρον θα παρουσίαζε να εξετάσουμε ποιες επιπλέον δεξιότητες πιστεύουν ότι απαιτούνται για την χορήγηση της άδειας ΟΕΛ. Για παράδειγμα, εάν πιστεύουν ότι χρειάζονται επιπλέον τεχνικές δεξιότητες, διοικητικές, ελεγκτικές, δεξιότητες αναφορικά με την δεοντολογία και τον επαγγελματισμό ή άλλου είδους δεξιότητες.

Στο ακόλουθο διάγραμμα απεικονίζονται τα ποσοστά απαντήσεων για τους λόγους που θεωρούν οι ελεγκτές ότι οι όροι και οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή δεν είναι επαρκείς.

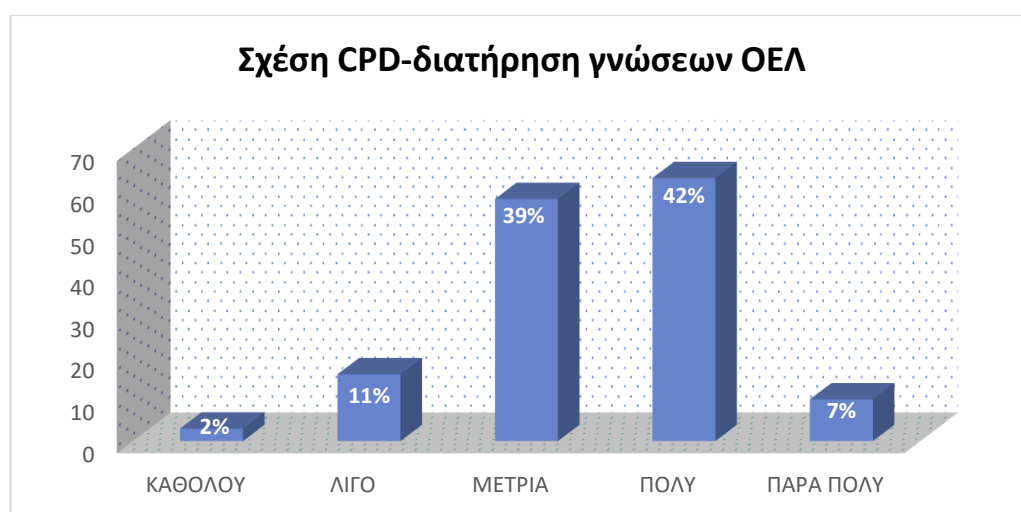
Διάγραμμα 59: Λόγοι μη επάρκειας προϋποθέσεων για τη χορήγηση άδειας ΟΕΛ

26) Όλοι οι Ορκωτοί Ελεγκτές που έχουν ολοκληρώσει τις επαγγελματικές εξετάσεις και είναι ενεργοί στον επαγγελματικό χώρο, θα πρέπει να ολοκληρώνουν 40 ώρες ετησίως CPD (Continuing Professional Development). Πόσο πιστεύετε ότι η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές μέσω του CPD συμβάλλει στην διατήρηση των γνώσεων τους και στην αύξηση της ποιότητας του ελέγχου;

Από το σύνολο των 150 ερωτηθέντων, ποσοστό 42% του δείγματος, που αντιστοιχεί σε 63 ελεγκτές, απάντησε ότι η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές μέσω του CPD (Continuing Professional Development) συμβάλλει πολύ στην διατήρηση των γνώσεων τους και στην αύξηση της ποιότητας του ελέγχου. Το αποτέλεσμα αυτό υποστηρίζεται και από ένα επιπλέον ποσοστό, της τάξεως του 7% (10 ελεγκτές), σύμφωνα με το οποίο η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι ελεγκτές μετά το πέρας των ελεγκτικών εξετάσεων συμβάλλει πάρα πολύ στην διατήρηση των γνώσεων των ελεγκτών, το οποίο με τη σειρά του αυξάνει την ποιότητα ελέγχου.

Ακόμη, ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό του δείγματος (39%), δηλαδή 58 ελεγκτές, πιστεύει ότι συμβάλλει μέτρια στην διατήρηση των γνώσεων τους. Οι ελεγκτές αυτοί θεωρούν ότι η διατήρηση των γνώσεων τους επιτυγχάνεται κυρίως μέσα από την εμπειρία που αποκτούν από την διεξαγωγή των ελέγχων.

Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 11% των ερωτηθέντων, ήτοι 16 άτομα, θεωρούν ότι συμβάλλει λίγο στην ποιότητα ελέγχου μέσω της διατήρησης των γνώσεων που έχουν αποκομίσει από τις επαγγελματικές εξετάσεις κάποιας επαγγελματικής πιστοποίησης (π.χ ACCA, ACA) ενώ μόλις το 2% του δείγματος (3 άτομα) απάντησε ότι δεν συμβάλλει καθόλου. Το ακόλουθο γράφημα συγκεντρώνει τα ανωτέρω ευρήματα.

Διάγραμμα 60: Σχέση CPD-διατήρηση γνώσεων ΟΕΛ

27) Κατά την γνώμη σας, σε ποιο βαθμό τα ακόλουθα χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, επηρεάζουν την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχεται από την Διοίκηση;

- Διαρκής εκπαίδευση των εργαζομένων της επιχείρησης
- Εταιρική διακυβέρνηση μιας εταιρείας
- Κουλτούρα επιχειρηματικής ηθικής μέσα στην επιχείρηση
- Σύστημα εσωτερικών δικλίδων (*internal control system*)

Ο ακόλουθος πίνακας συγκεντρώνει τις 600 απαντήσεις που συλλέχθηκαν από την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου (4 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες). Οι ελεγκτές κατέταξαν τους ακόλουθους τέσσερις παράγοντες αναφορικά με το σε ποιο βαθμό πιστεύουν ότι οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Η κατάταξη αυτή έγινε με βάση μια πενταβάθμια κλίμακα, το εύρος της οποίας κυμαίνεται μεταξύ του «Καθόλου» και του «Πάρα πολύ».

Παράγοντας	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Διαρκής εκπαίδευση των εργαζομένων της επιχείρησης	1	4	13	83	49	150
Εταιρική διακυβέρνηση μιας εταιρείας	1	1	24	93	31	150
Κουλτούρα επιχειρηματικής ηθικής μέσα στην επιχείρηση	0	2	17	77	54	150
Σύστημα εσωτερικών δικλίδων	1	0	7	64	78	150
Σύνολο	3	7	61	317	212	600

Πίνακας 17: Βαθμός επίδρασης χαρακτηριστικών που επηρεάζουν την ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης

Από τον ανωτέρω πίνακα παρατηρούμε οι κατηγορίες «Πολύ» και «Πάρα πολύ» συγκέντρωσαν αθροιστικά 529 απαντήσεις. Από τις απαντήσεις αυτές, ο παράγοντας που συγκέντρωσε τις περισσότερες απαντήσεις σε αυτές τις δύο κατηγορίες, είναι το σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης οντότητας. Ειδικότερα, 78 από αυτούς απάντησαν ότι συμβάλλει πάρα πολύ στην ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης ενώ 64 εξ' αυτών

απάντησαν ότι την επηρεάζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό (συνολικά 142 απαντήσεις).

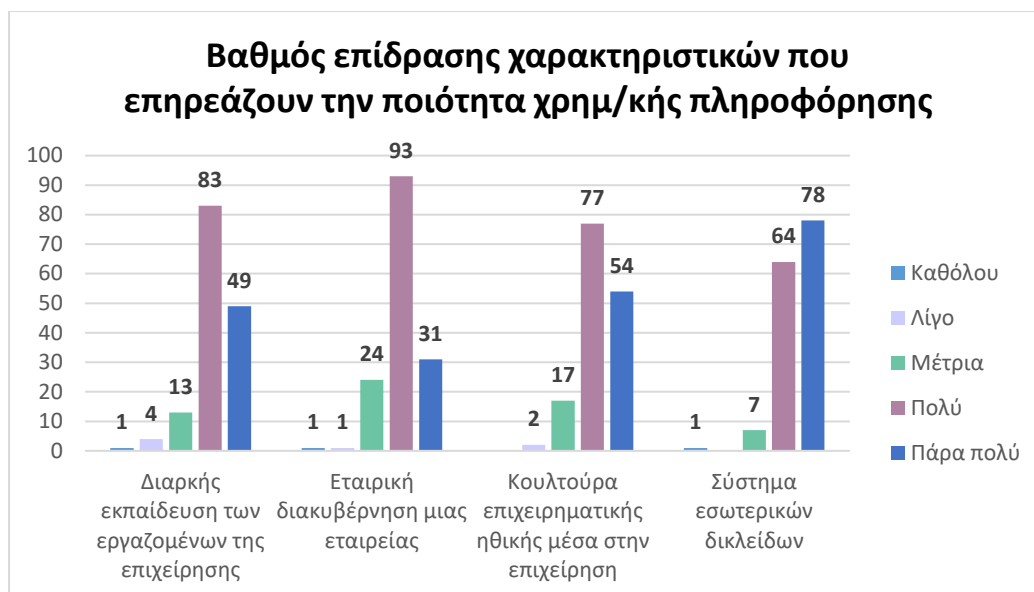
Ο δεύτερος παράγοντας που συγκέντρωσε τις περισσότερες απαντήσεις είναι η διαρκής εκπαίδευση των εργαζομένων της επιχείρησης, ο οποίος συγκέντρωσε 132 απαντήσεις. Όπως γίνεται αντιληπτό, η διαρκής εκπαίδευση των ελεγκτών είναι πολύ σημαντική ώστε οι ελεγκτές να επικαιροποιούν τις γνώσεις τους και να παρέχουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες στις εταιρείες που ελέγχουν.

Περίπου τον ίδιο αριθμό απαντήσεων (131 απαντήσεις) συγκέντρωσε και η κουλτούρα επιχειρηματικής ηθικής μέσα στην επιχείρηση, η οποία θεωρείται πολύ σημαντική έτσι ώστε οι ελεγκτές να έχουν ηθικές αξίες, να διεξάγουν τον έλεγχο με επαγγελματισμό, και να προωθούν την διαφάνεια μέσω της γνωστοποίησης στην έκθεση ελέγχου των θεμάτων εκείνων που θεωρούν αξιοσημείωτα κατά την επαγγελματική τους κρίση αλλά και μέσω της παρότρυνσης της Διοίκησης κάθε εταιρείας που ελέγχουν να δημοσιοποιεί θέματα που θεωρούνται σημαντικά για τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων μέσω της γνωστοποίησης τους στο προσάρτημα.

Στη συνέχεια, ακολουθεί η εταιρική διακυβέρνηση μιας εταιρείας, με 124 απαντήσεις. Η εταιρική διακυβέρνηση αρθρώνεται ως ένα σύστημα σχέσεων ανάμεσα στη Διοίκηση της εταιρείας, το Διοικητικό Συμβούλιο, τους μετόχους της και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, συνιστά τη δομή μέσω της οποίας προσεγγίζονται και τίθενται οι στόχοι της εταιρείας, εντοπίζονται οι βασικοί κίνδυνοι που αντιμετωπίζει, προσδιορίζονται τα μέσα επίτευξης των εταιρικών στόχων και καθίσταται δυνατή η παρακολούθηση της απόδοσης της Διοίκησης κατά την διαδικασία εφαρμογής των παραπάνω. Επομένως, είναι ένας παράγοντας που επιδρά σημαντικά στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση που παρέχεται από την Διοίκηση των εταιρειών.

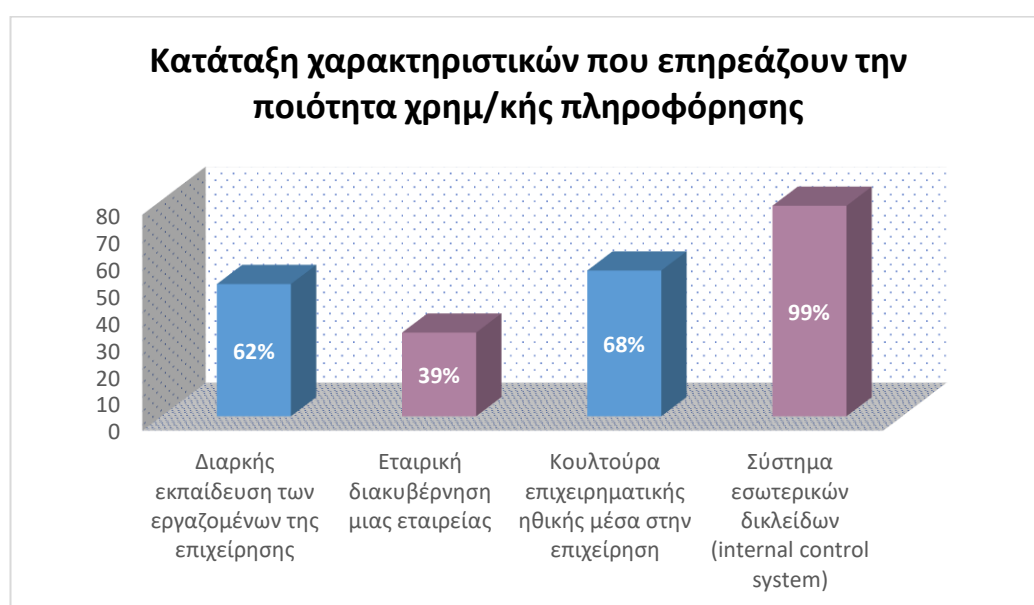
Από τα ανωτέρω διαφαίνεται ότι ο κυριότερος παράγοντας που θεωρούν οι ελεγκτές ότι επηρεάζει την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχεται από την Διοίκηση είναι το σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης οντότητας (internal control system), εφόσον λειτουργεί αποτελεσματικά (operating effectiveness).

Τα ανωτέρω συνοψίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Λιάγραμμα 61: Βαθμός επίδρασης χαρακτηριστικών στην ποιότητα χρημ/κής πληροφόρησης

Ακόμη, ακολούθως συγκεντρώθηκαν όλες οι απαντήσεις της κατηγορίας «Πάρα πολύ» της ανωτέρω κλίμακας, η οποία έχει την μεγαλύτερη βαρύτητα. Ειδικότερα, από τις 212 απαντήσεις που δόθηκαν σε αυτή την κατηγορία, το σύστημα εσωτερικών δικλίδων (internal control system) της ελεγχόμενης εταιρείας θεωρείται ως πιο σημαντικός παράγοντας, με 78 απαντήσεις (99%). Στη συνέχεια, ακολουθεί η κουλτούρα επιχειρηματικής ηθικής μέσα στην επιχείρηση καθώς και η διαρκής εκπαίδευση των εργαζομένων της επιχείρησης. Οι παράγοντες αυτοί συγκέντρωσαν 54 και 49 απαντήσεις, δηλαδή ποσοστά 68% και 62% αντίστοιχα. Τέλος, ακολουθεί η εταιρική διακυβέρνηση της εταιρείας, η οποία συγκέντρωσε 31 απαντήσεις (δηλαδή ποσοστό 39%).

Λιάγραμμα 62: Κατάταξη χαρακτηριστικών που επηρεάζουν την ποιότητα χρημ/κής πληροφόρησης

28) Πιστεύετε ότι η πίεση λόγω χρονικών περιορισμών επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα του ελέγχου;

Από τους 150 ερωτηθέντες, το 36% αυτών, δηλαδή 54 ελεγκτές, δήλωσε ότι πολύ συχνά η πίεση λόγω χρονικών περιορισμών επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα του ελέγχου, ενώ το 33% του δείγματος, δηλαδή 50 ελεγκτές, πιστεύει ότι ο χρονικός περιορισμός επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα ελέγχου αρκετά συχνά. Επομένως, 104 ελεγκτές από τους 150 συνολικά, θεωρούν ότι η πίεση που ασκείται στους ελεγκτές για την ολοκλήρωση του ελέγχου μέσα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα επιδρά αρνητικά στο πόσο ποιοτικός είναι ο έλεγχος που διεξάγουν ή/και πόσο ποιοτική είναι η τεκμηρίωση του ελεγκτικού τους φακέλου. Θεωρούν δηλαδή ότι ο χρόνος που έχουν στην διάθεση τους ενδεχομένως δεν είναι επαρκής για την ολοκλήρωση του ελέγχου, με αποτέλεσμα ο έλεγχος να μην είναι τόσο ποιοτικός όσο θα μπορούσε.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο λόγος που δεν επαρκεί ο χρόνος για την ολοκλήρωση ενός ελέγχου. Η πίεση που ασκείται στους ελεγκτές να ολοκληρώσουν τον έλεγχο εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος μπορεί να προκαλείται ενδεικτικά από τους εξής παράγοντες:

α) επιθυμία της ελεγχόμενης οντότητας για την ολοκλήρωση του ελέγχου εντός ενός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος. Ωστόσο, μπορεί λόγω φόρτου εργασίας των εργαζομένων στην ελεγχόμενη επιχείρηση να καθυστερεί η εύρεση και η αποστολή των ζητούμενων στοιχείων στους ελεγκτές, με αποτέλεσμα να δημιουργείται πίεση στους ελεγκτές να ολοκληρώσουν τον έλεγχο στην ορισθείσα προθεσμία, το οποίο όπως γίνεται κατανοητό επιδρά αρνητικά στην ποιότητα του ελέγχου.

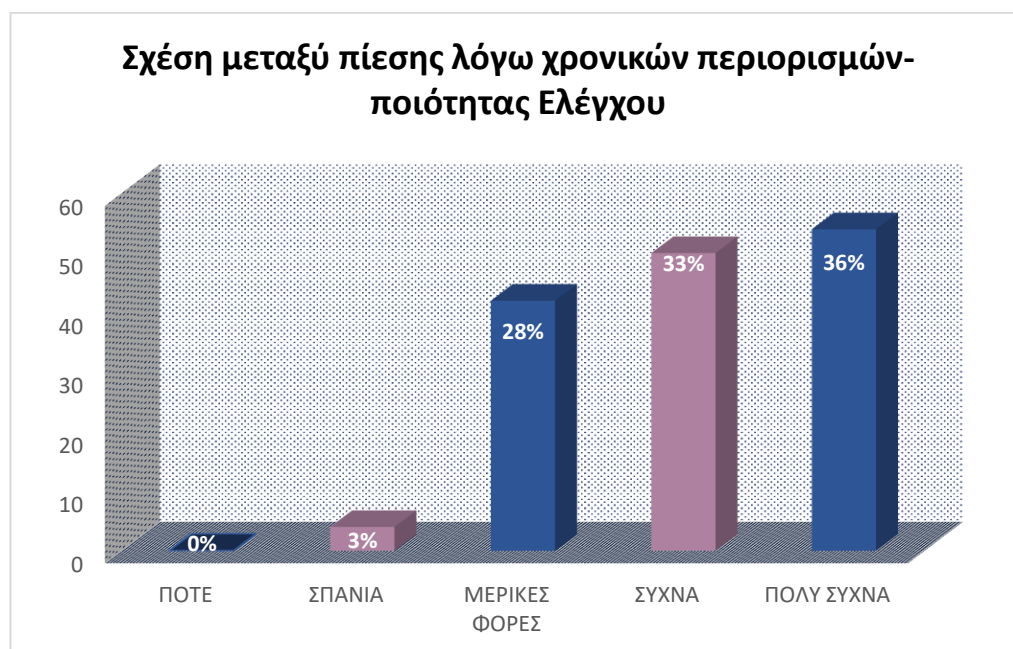
β) μη ύπαρξη διαθέσιμου προσωπικού μέσα στην ελεγκτική εταιρεία για την ολοκλήρωση του ελέγχου. Αυτό μπορεί να συμβαίνει λόγω του γεγονότος ότι η ελεγκτική εταιρεία έχει αναλάβει τον έλεγχο πολλών επιχειρήσεων, των οποίων η προθεσμία που έχει οριστεί για την ολοκλήρωση τους είναι πολύ κοντά. Ένα μέτρο που θα μπορούσε να ληφθεί από τις ελεγκτικές για την άμβλυνση του προβλήματος αυτού είναι η πρόσληψη προσωπικού κατά τις περιόδους που υπάρχει μεγάλη ζήτηση για ελεγκτικές υπηρεσίες, ωστόσο το μέτρο αυτό έχει το μειονέκτημα ότι οι ελεγκτικές θα έχουν πλεονάζον προσωπικό σε περιόδους με χαμηλή ζήτηση.

γ) ύπαρξη διαθέσιμου προσωπικού αλλά χωρίς την απαιτούμενη εμπειρία. Αυτό μπορεί να συμβεί για παράδειγμα, όταν η ελεγκτική εταιρεία έχει εντάξει καινούργια άτομα στο ανθρώπινο δυναμικό της (new hires) αλλά τα άτομα αυτά δεν έχουν προηγούμενη εργασιακή εμπειρία ή δεν έχουν προλάβει να συμμετάσχουν σε άλλους ελέγχους επιχειρήσεων (audit engagements), με αποτέλεσμα να καθυστερεί η ολοκλήρωση ενός ελέγχου, ο οποίος όπως είναι λογικό θα διεξάγονταν πιο γρήγορα εάν τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας είχαν περισσότερη εμπειρία.

δ) ο προϋπολογισμός ωρών (budget) δεν είναι επαρκής.

Ακόμη, ποσοστό 28% απάντησε ότι μερικές φορές πράγματι η πίεση λόγω χρονικών περιορισμών επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα του ελέγχου. Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί σε 42 ελεγκτές. Από την άλλη πλευρά, ένα μικρό ποσοστό του δείγματος, της τάξεως του 3%, πιστεύει ότι σπάνια συμβαίνει αυτό ενώ κανένας εκ των ελεγκτών που ρωτήθηκαν δεν πιστεύει ότι δεν συμβαίνει ποτέ.

Το ακόλουθο γράφημα αναπαριστά την σχέση μεταξύ των δύο εξεταζόμενων μεταβλητών, δηλαδή της πίεσης που προκαλείται λόγω χρονικών περιορισμών και της ποιότητας ελέγχου.

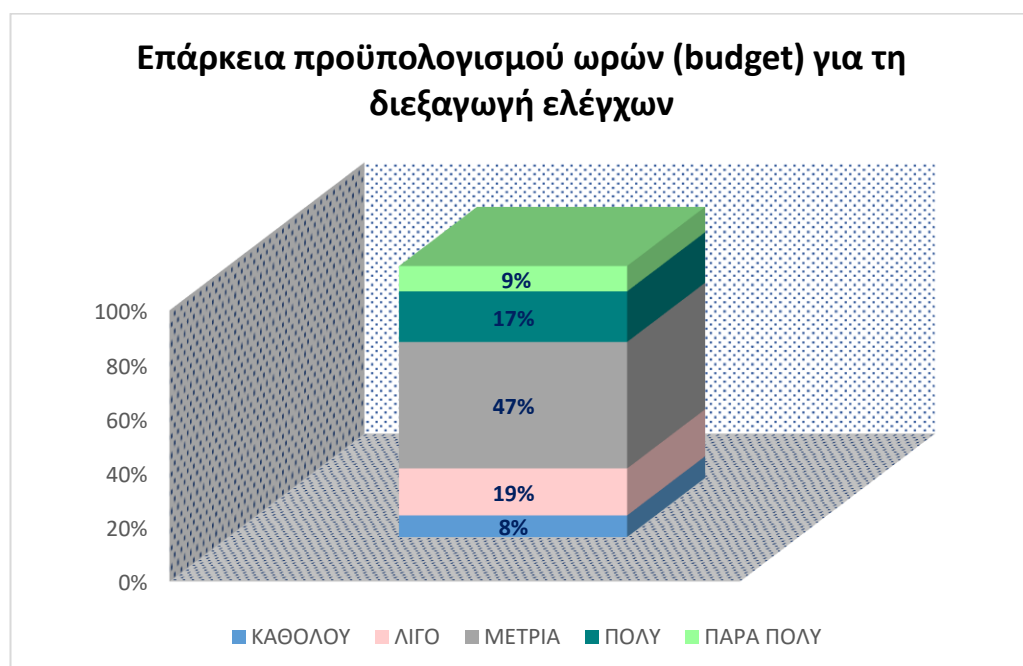
Διάγραμμα 63: Σχέση μεταξύ πίεσης λόγω χρονικών περιορισμών-ποιότητας ελέγχου

29) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι ο προϋπολογισμός ωρών (budget) για την ολοκλήρωση του ελέγχου είναι επαρκής για την διεξαγωγή του ελέγχου;

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, δηλαδή 70 άτομα (47%) πιστεύουν ότι ο προϋπολογισμός ωρών (budget) για την ολοκλήρωση ενός ελέγχου είναι σε μέτριο βαθμό επαρκής. Το συμπέρασμα αυτό συνάδει και με τα ευρήματα της ανωτέρω ερώτησης, δηλαδή ότι ασκείται πίεση στους ελεγκτές για την ολοκλήρωση του ελέγχου λόγω χρονικών περιορισμών.

Ένας λόγος που θα μπορούσε να συμβαίνει αυτό είναι ότι ο προϋπολογισμός ωρών (budget) που είχε γίνει εξ' αρχής κατά τον σχεδιασμό του ελέγχου δεν είχε προβλεφθεί σωστά. Αυτό μπορεί να συνέβη για παράδειγμα επειδή κατά την πορεία του ελέγχου, διαπιστώθηκε ότι είναι αναγκαίο να γίνουν περισσότερες ελεγκτικές διαδικασίες, λόγω για παράδειγμα κάποιου λάθους λογιστικού χειρισμού. Ένας ακόμη πιθανός λόγος είναι επειδή η ελεγκτική εταιρεία ανέλαβε πρώτη χρονιά την ελεγχόμενη οντότητα, δεν κατάφερε να υπολογίσει σωστά τις ώρες που απαιτούνταν για τη διεξαγωγή του ελέγχου.

Επίσης, ποσοστό 17% των ερωτηθέντων (26 άτομα) θεωρεί ότι ο προϋπολογισμός ωρών δεν είναι πολύ επαρκής ενώ 8% του δείγματος (δηλαδή 12 άτομα) δήλωσε με απόλυτη βεβαιότητα ότι δεν είναι καθόλου επαρκής. Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 17% του δείγματος θεωρεί ότι ο προϋπολογισμός ωρών επαρκεί για την διεξαγωγή κάποιου ελέγχου ενώ ποσοστό 9% του δείγματος το πιστεύει πάρα πολύ. Τα ανωτέρω απεικονίζονται ακολούθως.

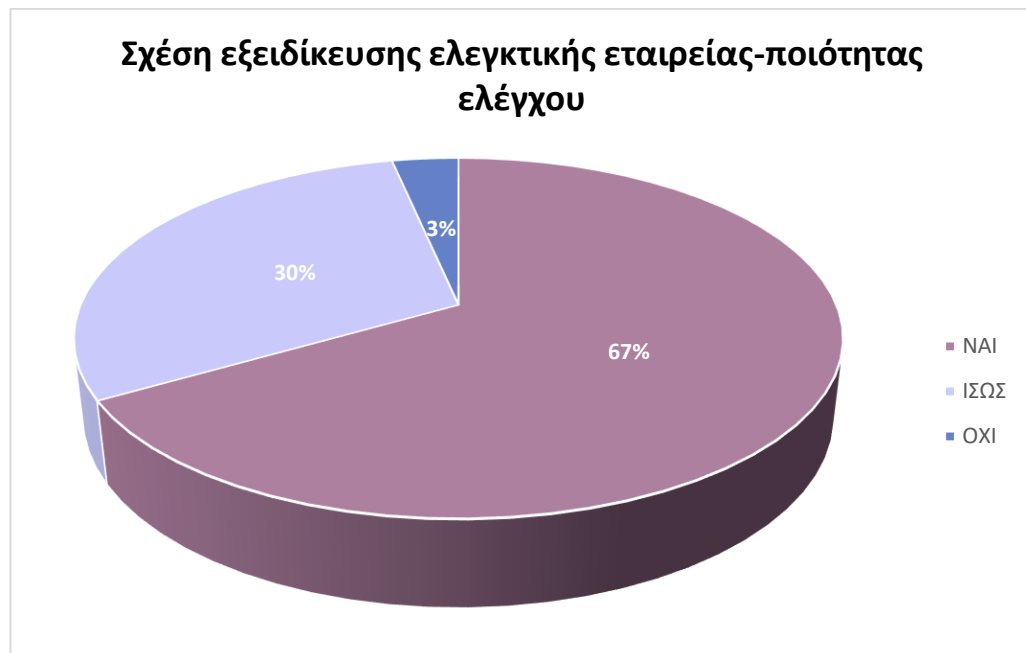

Διάγραμμα 64: Επάρκεια προϋπολογισμού ωρών (budget) για την διεξαγωγή ελέγχων

30) Πιστεύετε ότι η εξειδίκευση μιας ελεγκτικής εταιρείας σε ένα κλάδο, της δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα ως προς την αμοιβή που λαμβάνει (fee premium) συγκριτικά με τον ανταγωνισμό, με αποτέλεσμα την παροχή καλύτερης ποιότητας ελέγχου;

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ήτοι 67% του δείγματος, δήλωσε ότι θεωρεί πως η εξειδίκευση μιας ελεγκτικής εταιρείας σε ένα κλάδο, της δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα ως προς την αμοιβή που λαμβάνει (fee premium) συγκριτικά με τον ανταγωνισμό, με αποτέλεσμα την παροχή καλύτερης ποιότητας ελέγχου. Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί σε 100 ελεγκτές από το σύνολο των 150 ερωτηθέντων.

Ακόμη, το 30% των ερωτηθέντων (δηλαδή 45 άτομα) δήλωσε ότι ίσως η εξειδίκευση μιας ελεγκτικής εταιρείας σε ένα συγκεκριμένο κλάδο (π.χ τραπεζικό, ασφαλιστικό, ναυτιλία κτλ) είναι ο παράγοντας αυτός που της δίνει προβάδισμα συγκριτικά με τις άλλες ελεγκτικές ως προς την παροχή καλύτερης ποιότητας ελέγχου. Ωστόσο, μπορεί να είναι συνονθύλευμα και άλλων παραγόντων. Τέλος, το 3% του δείγματος (5 ελεγκτές) απάντησε αρνητικά, δηλαδή δεν θεωρεί ότι η εξειδίκευση μιας ελεγκτικής εταιρείας σε ένα κλάδο συντελεί στο να λαμβάνει μεγαλύτερη αμοιβή από τις ελεγχόμενες οντότητες που την επιλέγουν για τον έλεγχο και ότι για τον λόγο αυτό παρέχουν καλύτερης ποιότητας ελεγκτικές υπηρεσίες. Στο ακόλουθο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ελεγκτών του δείγματος.

Διάγραμμα 65: Σχέση εξειδίκευσης ελεγκτικής εταιρείας-ποιότητας ελέγχου

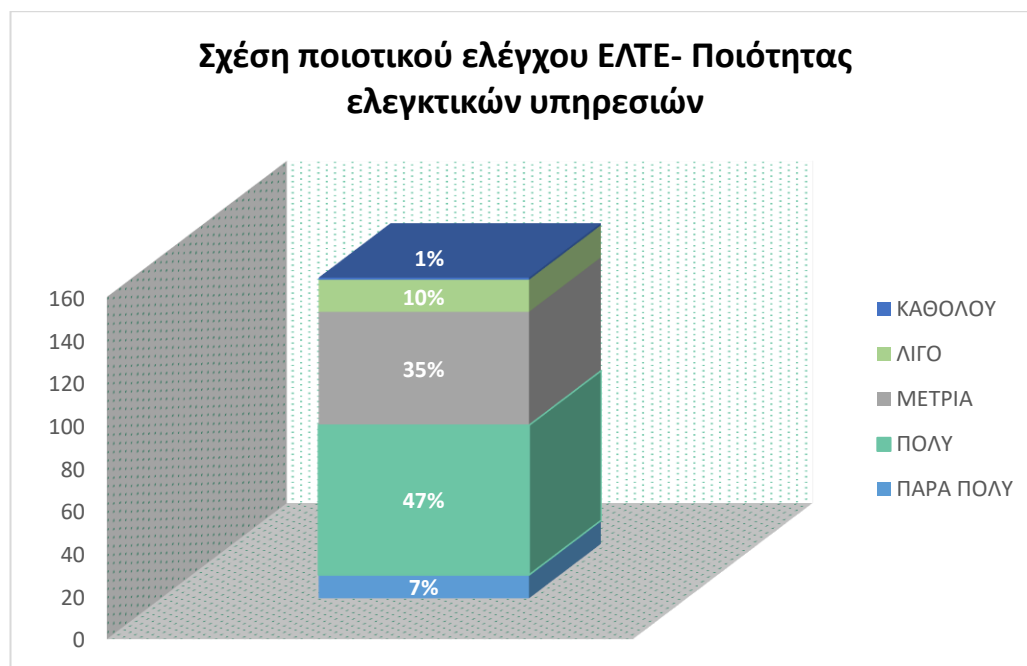
31) Σύμφωνα με το άρθρο 33 του Νόμου 4449/2017, διενεργούνται υποχρεωτικά ποιοτικοί έλεγχοι από την ΕΛΤΕ κάθε τρία χρόνια ως προς τους ελεγχόμενους φορείς που διενεργούν υποχρεωτικούς ελέγχους σε οντότητες δημοσίου ενδιαφέροντος και τουλάχιστον ανά έξι έτη στις υπόλοιπες. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η διενέργεια ποιοτικού ελέγχου από την ΕΛΤΕ επηρεάζει την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών;

Σύμφωνα με το άρθρο 33 του Νόμου 4449/2017, η ΕΛΤΕ διενεργεί υποχρεωτικά ποιοτικούς ελέγχους στις εταιρείες ανά έξι έτη εκτός από τις οντότητες δημοσίου ενδιαφέροντος, όπου έλεγχος διενεργείται ανά τρία έτη.

Το μεγαλύτερο ποσοστό από τους ερωτηθέντες, δηλαδή το 47% του δείγματος πιστεύει ότι η διενέργεια ποιοτικού ελέγχου από την ΕΛΤΕ επηρεάζει σημαντικά την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών ενώ το 7% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η ποιότητα των υπηρεσιών επηρεάζεται πάρα πολύ από τους ποιοτικούς ελέγχους που διεξάγει η ΕΛΤΕ. Τα ποσοστά αυτά αντιστοιχούν σε 70 και 11 ελεγκτές αντίστοιχα.

Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό του δείγματος, της τάξεως του 35% (53 ελεγκτές), πιστεύει ότι οι ποιοτικοί έλεγχοι που διεξάγει η ΕΛΤΕ επηρεάζουν μέτρια την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχουν οι ελεγκτικές εταιρείες στις ελεγχόμενες οντότητες, ένα ποσοστό 10% (15 ελεγκτές) πιστεύει ότι την επηρεάζουν λίγο ενώ ένα ποσοστό 1% (1 ελεγκτής) πιστεύει ότι δεν την επηρεάζουν καθόλου.

Τα ανωτέρω αποτελέσματα συγκεντρώνονται στο ακόλουθο γράφημα.

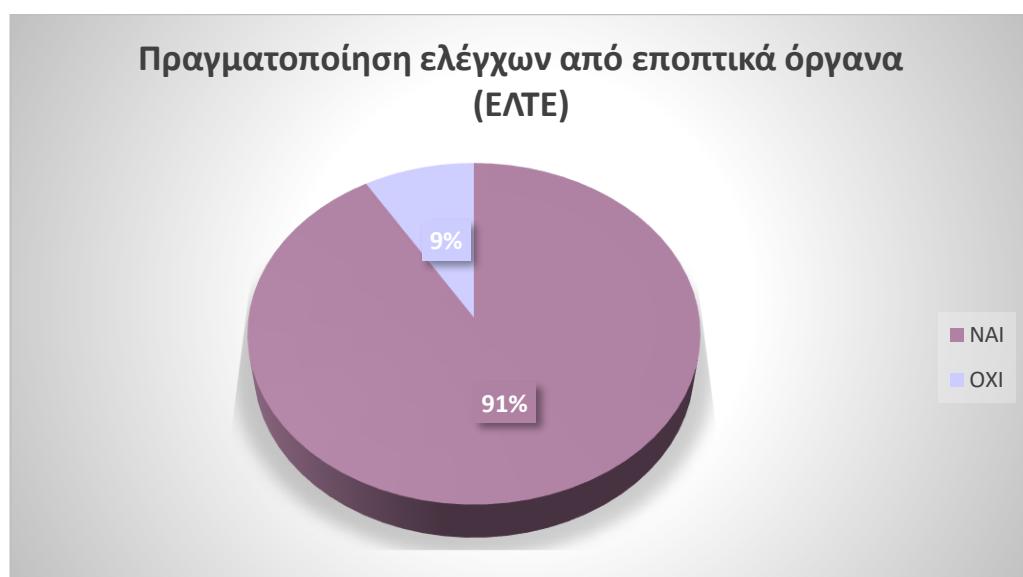

Διάγραμμα 66: Σχέση ποιοτικού ελέγχου ΕΛΤΕ-ποιότητας ελεγκτικών υπηρεσιών

32) *Απ' όσο γνωρίζετε, πραγματοποιούνται έλεγχοι από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ) σε φύλλα εργασίας Ορκωτών Ελεγκτών για την διερεύνηση της σωστής εφαρμογής των ΔΕΠ (προκειμένου να διαπιστωθεί η ποιότητα των παρεχόμενων ελεγκτικών υπηρεσιών);*

Η ΕΛΤΕ είναι η εθνική εποπτική αρχή του ελεγκτικού-λογιστικού επαγγέλματος και είναι αρμόδια για τη θέσπιση και την εποπτεία της ορθής και αποτελεσματικής εφαρμογής των λογιστικών και ελεγκτικών προτύπων. Ειδικότερα, η ΕΛΤΕ απαρτίζεται από δύο εποπτικά συμβούλια μέσω των οποίων διενεργείται η εποπτεία της αγοράς. Μέσω του Συμβουλίου Ποιοτικών Ελέγχων (ΣΠΕ) εποπτεύονται τα Ελεγκτικά Πρότυπα (Auditing Standards), με τα οποία ελέγχεται η συμμόρφωση των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών και των ελεγκτικών εταιρειών με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και τον Κώδικα Δεοντολογίας ενώ μέσω του Συμβουλίου Λογιστικής Τυποποίησης (ΣΛΟΤ), η ΕΛΤΕ εισηγείται τη θέσπιση Λογιστικών Προτύπων (Accounting Standards) για την Ελληνική επικράτεια. Ακόμη, το Πειθαρχικό Συμβούλιο της ΕΛΤΕ είναι αρμόδιο για την επιβολή ποινών σε περίπτωση εντοπισμού κάποιας παράβασης.

Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή ποσοστό 91% του δείγματος (137 ελεγκτές) πιστεύει ότι πραγματοποιούνται έλεγχοι από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ) σε φύλλα εργασίας Ορκωτών Ελεγκτών για την διερεύνηση της σωστής εφαρμογής των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (ΔΕΠ), προκειμένου να διαπιστωθεί η ποιότητα των παρεχόμενων ελεγκτικών υπηρεσιών. Από την άλλη πλευρά, το 9% του δείγματος (13 ελεγκτές) πιστεύουν το αντίθετο. Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

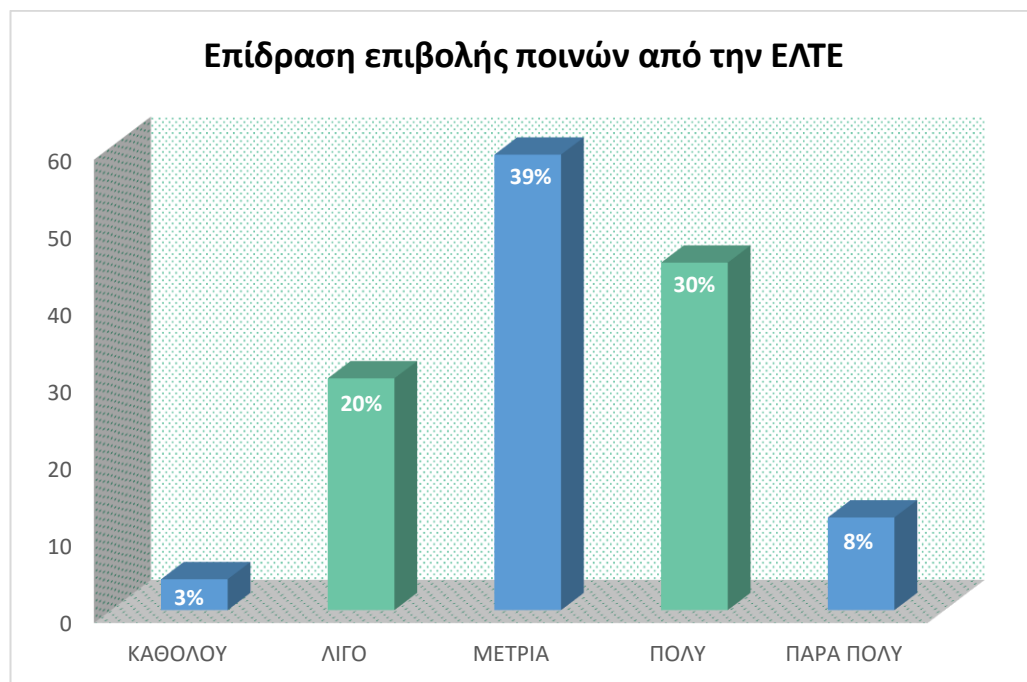
Διάγραμμα 67: Πραγματοποίηση ελέγχων από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ)

33) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι επιβάλλονται ποινές από την ΕΛΤΕ στους Ορκωτούς Ελεγκτές σε περίπτωση ελλιπής τεκμηρίωσης του φακέλου, μη σωστής εφαρμογής των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (ΔΕΠ), των προτύπων διασφάλισης (ISAs) ή μη τήρησης των αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας;

Το Πειθαρχικό Συμβούλιο της ΕΛΤΕ είναι αρμόδιο για το σύστημα πειθαρχικής διαδικασίας και πειθαρχικού ελέγχου των ορκωτών ελεγκτών λογιστών και των ελεγκτικών εταιρειών. Ειδικότερα, παρακολουθεί την τήρηση των κανόνων δεοντολογίας, κρίνει κάθε παράβαση της ελεγκτικής νομοθεσίας και επιβάλλει κυρώσεις σε περίπτωση διαπίστωσης παραβάσεων.

Από τους 150 ερωτηθέντες, ποσοστό 30% (45 ελεγκτές) πιστεύει ότι επιβάλλονται σε πολύ μεγάλο βαθμό ποινές από την ΕΛΤΕ στους Ορκωτούς Ελεγκτές σε περίπτωση ελλιπής τεκμηρίωσης του φακέλου, μη σωστής εφαρμογής των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (ΔΕΠ), των προτύπων διασφάλισης (ISAs) ή μη τήρησης των αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας. Ένα ποσοστό 8%, δηλαδή 12 ελεγκτές, πιστεύει ότι επιβάλλονται ποινές σε πολύ μεγάλο βαθμό ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, δηλαδή το 39% του δείγματος (59 ελεγκτές), πιστεύει ότι επιβάλλονται ποινές σε μέτριο βαθμό.

Ακόμη, το 20% του δείγματος (30 ελεγκτές), πιστεύει ότι σε λίγες περιπτώσεις επιβάλλονται ποινές στους ελεγκτές ενώ το μικρότερο ποσοστό του δείγματος, δηλαδή μόλις το 3% (4 ελεγκτές) πιστεύει ότι δεν επιβάλλονται καθόλου ποινές.

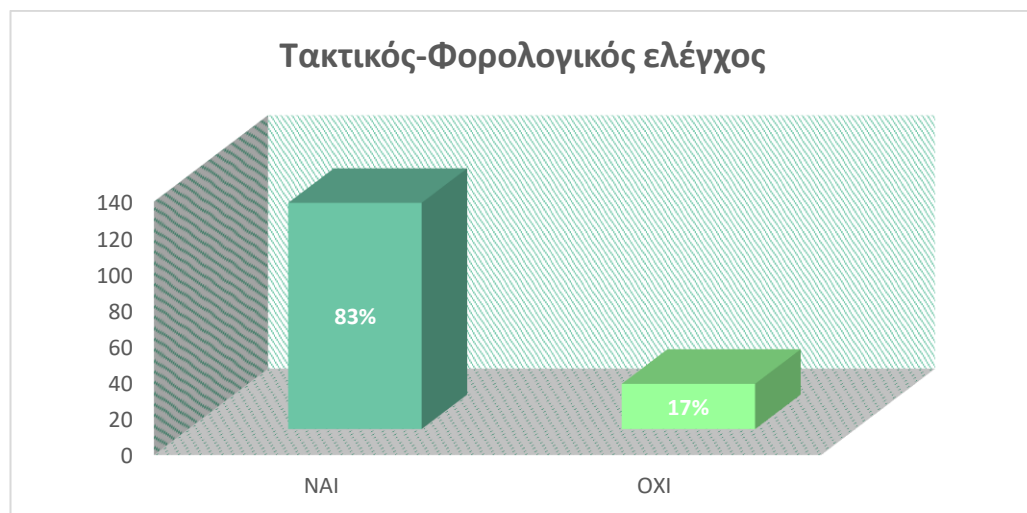
Διάγραμμα 68: Επίδραση επιβολής ποινών από την ΕΛΤΕ

34) Πιστεύετε ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες εκτός από τον τακτικό έλεγχο, επιθυμούν να ελεγχθούν φορολογικά από Ορκωτούς Ελεγκτές (ιδίως μετά το 2016 όπου η έκδοση του φορολογικού πιστοποιητικού είναι προαιρετική);

Ο τακτικός έλεγχος που πραγματοποιείται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές έχει ως στόχο να διασφαλίσει ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη σφάλματα. Πολλές φορές, εκτός από τον τακτικό έλεγχο, οι επιχειρήσεις αναθέτουν στους Ορκωτούς Ελεγκτές και τον φορολογικό έλεγχο, σκοπός του οποίου είναι η διαπίστωση ότι η ελεγχόμενη επιχείρηση τήρησε ορθά τις διατάξεις της νομοθεσίας.

Εκ των 150 ερωτηθέντων, 125 ελεγκτές (που αντιστοιχεί στο 83% του δείγματος) δήλωσαν ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες εκτός από τον τακτικό έλεγχο, επιθυμούν να ελεγχθούν και φορολογικά από Ορκωτούς Ελεγκτές.

Από την άλλη πλευρά, το 17% αυτών, δηλαδή 25 άτομα, απάντησαν αρνητικά. Σύμφωνα με αυτή την μερίδα ερωτηθέντων, οι ελεγχόμενες οντότητες επιλέγουν μια ελεγκτική εταιρεία για την διεξαγωγή του τακτικού ελέγχου καθώς είναι υποχρεωτικός αλλά δεν επιθυμούν να ελεγχθούν και φορολογικά από αυτές, ιδίως μετά το έτος 2016 όπου η έκδοση του φορολογικού πιστοποιητικού είναι προαιρετική. Αυτό μπορεί να απορρέει από διάφορους λόγους, όπως για παράδειγμα ότι ο φορολογικός έλεγχος συνεπάγεται επιπλέον κόστος για την ελεγχόμενη οντότητα, το οποίο προσπαθεί να αποφύγει εφόσον δεν είναι υποχρεωτική πια η έκδοση φορολογικού πιστοποιητικού. Ένας ακόμη λόγος μπορεί ενδεχομένως να είναι ότι η ελεγχόμενη εταιρεία δεν επιθυμεί την γνωστοποίηση των φορολογικών της υποχρεώσεων ή τυχόν φορολογικών προστίμων που της έχουν επιβληθεί.

Διάγραμμα 69: Τακτικός-Φορολογικός έλεγχος

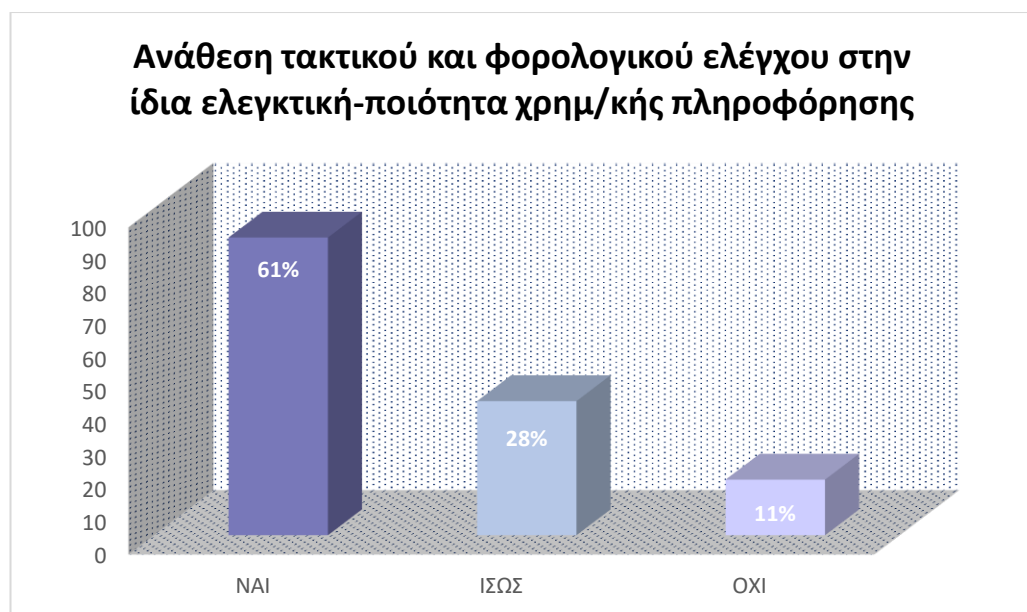
35) Θεωρείτε ότι η ανάθεση στον ίδια ελεγκτική εταιρεία του τακτικού και φορολογικού ελέγχου επηρεάζει θετικά την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης;

Το 61% των ερωτηθέντων, που αντιστοιχεί σε 91 ελεγκτές, πιστεύει ότι η ανάθεση στην ίδια ελεγκτική εταιρεία τόσο του τακτικού όσο και του φορολογικού ελέγχου επηρεάζει θετικά την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Η άποψη αυτή ενδεχομένως στηρίζεται στο γεγονός ότι η ελεγκτική εταιρεία αποκτά καλύτερη γνώση για την ελεγχόμενη οντότητα καθώς γνωρίζει και τις φορολογικές της υποχρεώσεις (π.χ φόρους, τέλη, κρατήσεις) καθώς και τυχόν πρόστιμα που της έχουν επιβληθεί.

Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 11% του δείγματος (17 ελεγκτές) πιστεύει το αντίθετο. Η μερίδα αυτή των ελεγκτών που θεωρεί ότι η ανάθεση τόσο του τακτικού όσο και του φορολογικού ελέγχου στην ίδια εταιρεία δεν προσθέτει αξία στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση, βασίζεται στην πεποίθηση ότι αυτό που έχει σημασία είναι ότι η ελεγχόμενη οντότητα έχει αναθέσει τον φορολογικό της έλεγχο σε μια ελεγκτική εταιρεία ανεξαρτήτως ποια ελεγκτική θα τον διεξάγει, με αποτέλεσμα να ενισχυθεί η διαφάνεια.

Τέλος, το 28% του δείγματος (42 ελεγκτές) θεωρεί ότι η ανάθεση στην ίδια ελεγκτική εταιρεία του τακτικού και του φορολογικού ελέγχου ίσως να επηρεάζει θετικά την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 70: Ανάθεση τακτικού και φορολογικού ελέγχου στην ίδια ελεγκτική-ποιότητα χρημ/κής πληροφόρησης

36) Για ποιους λόγους, θεωρείτε ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες επιθυμούν τον φορολογικό έλεγχο;

Παρακαλώ να κατατάξετε τα κατωτέρω χαρακτηριστικά από το 1 έως το 5, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 5: Περισσότερο σημαντικό.

- Για μεγαλύτερη διαφάνεια
- Για την διασφάλιση ότι η επιχείρηση συμμορφώνεται με τις φορολογικές διατάξεις
- Για αύξηση της βεβαιότητας για την ορθότητα των φορολογικών χειρισμών σε ενδεχόμενο φορολογικό έλεγχο από τις Φορολογικές Αρχές
- Για την μείωση της πιθανότητας επιβολής προστίμου από τις Φορολογικές Αρχές
- Για την επαλήθευση της ορθότητας της φορολογικής μεταχείρισης ορισμένων συναλλαγών ή την διόρθωση τους
- Άλλος λόγος

Ο ακόλουθος πίνακας συγκεντρώνει τις 752 απαντήσεις των ελεγκτών του δείγματος (5 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες + 2). Οι ελεγκτές κατέταξαν τους ακόλουθους πέντε παράγοντες που συμβάλλουν στην επιλογή Ελεγκτικής Εταιρείας με βάση μια κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου 1: Λιγότερο σημαντικός παράγοντας & 5: Περισσότερο σημαντικός.

Παράγοντας	1	2	3	4	5	Σύνολο
Για μεγαλύτερη διαφάνεια	9	13	42	50	36	150
Για συμμόρφωση με τις φορολογικές διατάξεις	6	23	17	57	47	150
Επιβεβαίωση ορθότητας φορολογικών χειρισμών	14	14	25	44	53	150
Για την μείωση της πιθανότητας επιβολής προστίμου	6	15	12	42	75	150
Επαλήθευση της ορθότητας ή διόρθωση φορολογικών συναλλαγών	18	7	33	57	35	150
Άλλος λόγος	0	0	0	0	2	2
Σύνολο	53	72	129	250	248	752

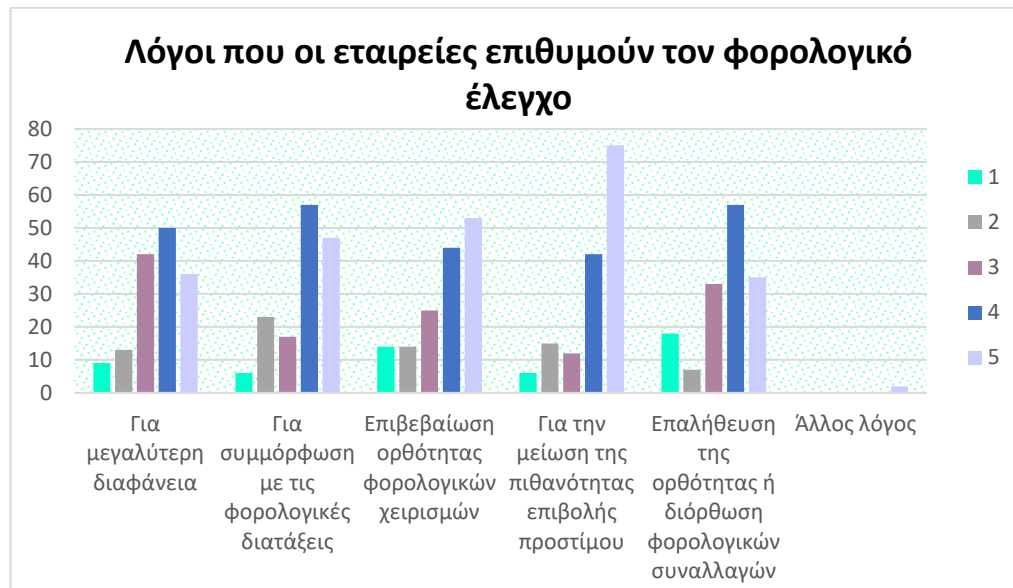
Πίνακας 18: Λόγοι που οι εταιρείες επιθυμούν τον φορολογικό έλεγχο

Από τον ανωτέρω πίνακα παρατηρούμε ότι οι κατηγορίες 4 και 5 συγκέντρωσαν συνολικά 498 απαντήσεις. Ειδικότερα, ο παράγοντας που συγκεντρώνει τις περισσότερες απαντήσεις στις κατηγορίες αυτές, δηλαδή 117 απαντήσεις, είναι ότι οι εταιρείες επιλέγουν να ελεγχθούν φορολογικά από μια ελεγκτική εταιρεία προκειμένου να μειωθεί η πιθανότητα επιβολής προστίμου από την Φορολογική Διοίκηση. Ο δεύτερος λόγος που οι επιχειρήσεις επιθυμούν

τον φορολογικό έλεγχο, ο οποίος συγκέντρωσε 104 απαντήσεις, είναι για την διασφάλιση ότι η επιχείρηση συμμορφώνεται με τις φορολογικές διατάξεις.

Ακόμη, σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων οι εταιρείες επιδιώκουν τον φορολογικό έλεγχο για την επιβεβαίωση της ορθότητας των φορολογικών χειρισμών. Ο παράγοντας αυτός συγκέντρωσε 97 απαντήσεις. Περίπου τον ίδιο αριθμό απαντήσεων συγκέντρωσε και ο παράγοντας που σχετίζεται με την επαλήθευση της ορθότητας ή την διόρθωση των φορολογικών συναλλαγών. Συγκεκριμένα, συγκέντρωσε 92 απαντήσεις. Ο παράγοντας που συγκέντρωσε τις λιγότερες απαντήσεις στις κατηγορίες αυτές είναι: «Για μεγαλύτερη διαφάνεια». Ειδικότερα, συγκέντρωσε 86 απαντήσεις. Τέλος, ο παράγοντας «Άλλος Λόγος» συγκέντρωσε δύο απαντήσεις. Ο πρώτος λόγος σχετίζεται με την πεποίθηση ότι εάν η επιχείρηση ελεγχθεί φορολογικά από κάποια ελεγκτική εταιρεία, τότε ίσως γλιτώσει κάποιο ενδεχόμενο έλεγχο από τις Φορολογικές Αρχές. Ο δεύτερος λόγος σχετίζεται με την πεποίθηση που έχουν πολλές εταιρείες ότι εάν ελεγχθούν φορολογικά, τότε παίρνουν άφεση αμαρτιών για οποιοδήποτε παραστράτημα ή φορολογική παράβαση έχουν κάνει.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 71: Λόγοι που οι εταιρείες επιθυμούν τον φορολογικό έλεγχο

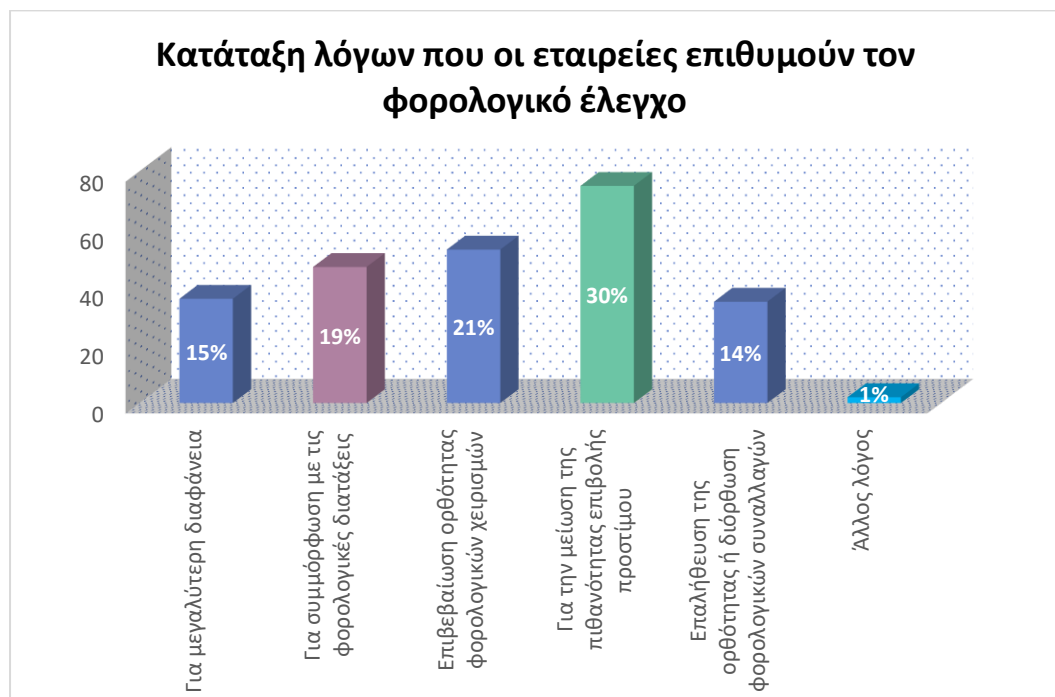
Ενδιαφέρον παρουσιάζει να εξετάσουμε την κατάταξη των ανωτέρω παραγόντων, όπως διαμορφώθηκε στην κατηγορία 5 της ανωτέρω κλίμακας, η οποία έχει την μεγαλύτερη βαρύτητα σε σχέση με τις υπόλοιπες.

Από το ακόλουθο γράφημα παρατηρούμε ότι ο παράγοντας που θεωρούν ως περισσότερο σημαντικός και για τον οποίο επιθυμούν τον έλεγχο τους

φορολογικά είναι για την μείωση της πιθανότητας επιβολής προστίμου. Συγκεκριμένα, ο παράγοντας αυτός συγκέντρωσε 75 απαντήσεις από τις 248 συνολικά της κατηγορίας 5, που αντιστοιχεί σε ποσοστό 30% του δείγματος. Εν συνεχεία, ακολουθεί ο παράγοντας που σχετίζεται με την επιβεβαίωση της ορθότητας φορολογικών χειρισμών με 53 απαντήσεις (21%).

Ο παράγοντας που κατατάσσεται στην τρίτη θέση ως προς την σημαντικότητα του είναι η συμμόρφωση με τις φορολογικές διατάξεις, ο οποίος συγκέντρωσε 47 απαντήσεις, που αντιστοιχεί στο 19% του δείγματος. Οι επόμενοι δύο παράγοντες συγκέντρωσαν σχεδόν τον ίδιο αριθμό απαντήσεων. Ειδικότερα, ο παράγοντας «Για μεγαλύτερη διαφάνεια» συγκέντρωσε 36 απαντήσεις (15%) ενώ ο παράγοντας «Για Επαλήθευση της ορθότητας ή διόρθωση φορολογικών συναλλαγών» συγκέντρωσε 35 απαντήσεις (14%).

Τέλος, ο παράγοντας «Άλλος Λόγος» συγκέντρωσε δύο απαντήσεις. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, ένας επιπλέον λόγος που οι εταιρείες επιδιώκουν τον φορολογικό έλεγχο είναι η πεποίθηση κάποιων εταιρειών ότι εάν ελεγχθούν φορολογικά από κάποια ελεγκτική εταιρεία, ίσως γλιτώσουν κάποιο ενδεχόμενο έλεγχο από τις Φορολογικές Αρχές. Ένας ακόμη λόγος είναι ότι πολλές από τις ελεγχόμενες εταιρείες πιστεύουν ότι εάν ελεγχθούν φορολογικά από μια ελεγκτική εταιρεία παίρνουν άφεση αμαρτιών για οποιαδήποτε παραστράτημα έχουν κάνει είτε κατά το ελεγχόμενο έτος είτε προηγούμενα.

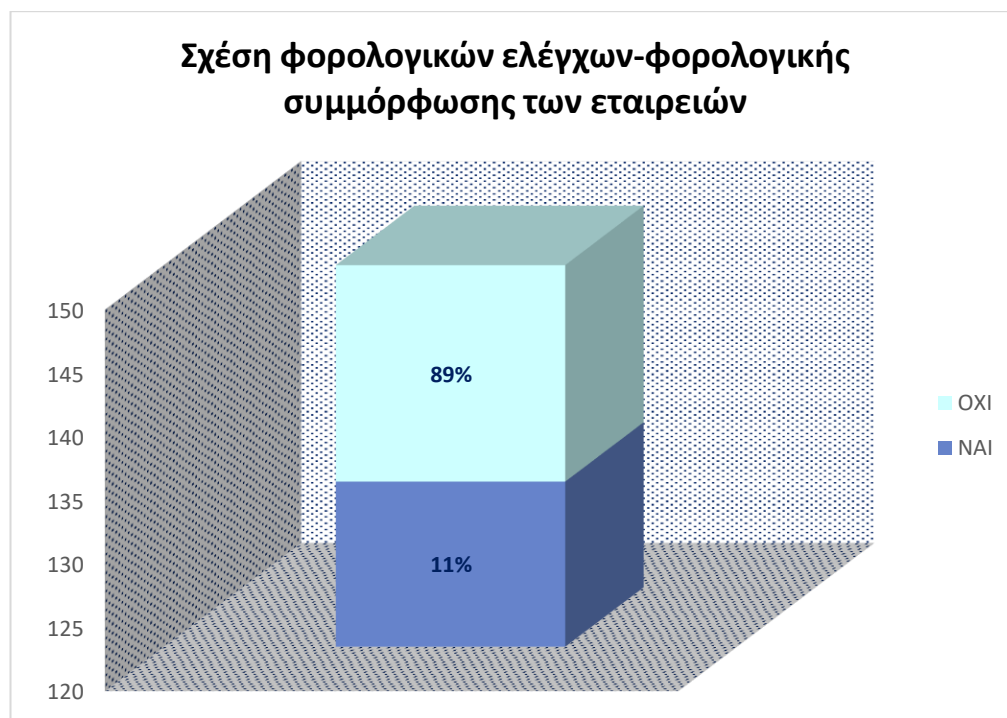
Διάγραμμα 72: Κατάταξη λόγων που οι εταιρείες επιθυμούν τον φορολογικό έλεγχο

37) Θεωρείτε ότι οι φορολογικοί έλεγχοι που διενεργούν οι ελεγκτικές εταιρείες συμβάλλουν στην φορολογική συμμόρφωση των εταιριών;

Ο φορολογικός έλεγχος έχει ως στόχο να διασφαλίσει την ορθή εφαρμογή των φορολογικών διατάξεων από την ελεγχόμενη οντότητα. Τυχόν παραβάσεις καθώς και η μη απόδοση ή ανακριβής απόδοση φόρων που διαπιστώνονται από τα τηρούμενα βιβλία και στοιχεία, κατά τη διάρκεια του ελέγχου, αναφέρονται αναλυτικά στο φορολογικό πιστοποιητικό που εκδίδεται από τις ελεγκτικές εταιρείες. Στην περίπτωση που γίνει έλεγχος από την Φορολογική Αρχή και εντοπιστεί παράβαση, η οποία δεν έχει αναφερθεί στο φορολογικό πιστοποιητικό, τότε θα πρέπει η ελεγκτική εταιρεία αλλά και ο λογιστής της επιχείρησης να τεκμηριώσουν τους λόγους που δεν εντοπίστηκε η συγκεκριμένη παράβαση και επιβάλλονται ποινικές κυρώσεις.

Το 89% των ερωτηθέντων ελεγκτών, που αντιστοιχεί σε 133 ελεγκτές, πιστεύει ότι οι φορολογικοί έλεγχοι που διενεργούν οι ελεγκτικές εταιρείες συμβάλλουν στην φορολογική συμμόρφωση των εταιριών, καθώς προωθούν την διαφάνεια αναφορικά με τις φορολογικές υποχρεώσεις της ελεγχόμενης επιχείρησης. Από την άλλη πλευρά, το 11% των ερωτηθέντων, δηλαδή 17 ελεγκτές, πιστεύει ακριβώς το αντίθετο.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται σχηματικά ακολούθως.

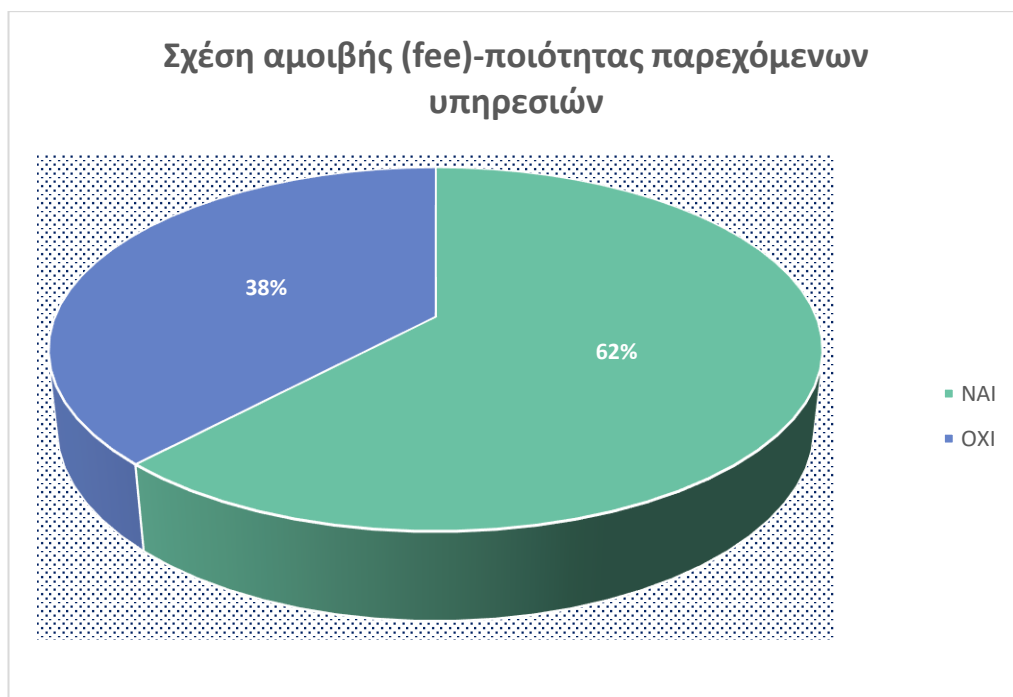
Διάγραμμα 73: Σχέση φορολογικών ελέγχων-φορολογικής συμμόρφωσης των εταιριών

38) Θεωρείτε ότι η αμοιβή που λαμβάνουν οι ελεγκτές (fee) από τις ελεγχόμενες οντότητες επηρεάζει την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν;

Όταν η ελεγκτική εταιρεία έχει σημαντική οικονομική εξάρτηση από μια ελεγχόμενη οντότητα, τότε ενυπάρχει ο κίνδυνος ο ελεγκτής να χάσει την αντικειμενικότητα και την ανεξαρτησία του και επομένως η έκθεση ελέγχου που θα εκδώσει να μην είναι αξιόπιστη, με αποτέλεσμα οι διάφοροι χρήστες να μην μπορούν να βασιστούν σε αυτή για την λήψη αποφάσεων. Προκειμένου να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία του ελεγκτή, τίθεται περιορισμός της αμοιβής του, η οποία δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 1/10 των συνολικών εσόδων που είχε η ελεγχόμενη εταιρεία κατά την προηγούμενη χρήση.

Από το σύνολο των 150 ερωτηθέντων του δείγματος, 93 ελεγκτές πιστεύουν ότι η αμοιβή που λαμβάνουν οι ελεγκτές (fee) από τις ελεγχόμενες οντότητες επηρεάζει την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν, το οποία συνάδει με τα ανωτέρω. Ειδικότερα, το ποσοστό των ελεγκτών που υποστηρίζει την άποψη αυτή ανέρχεται στο 62% του δείγματος. Από την άλλη πλευρά, 57 ελεγκτές, που αναλογεί στο 38% του δείγματος, πιστεύουν ακριβώς το αντίθετο.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 74: Σχέση αμοιβής (fee)-ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών

39) Σε ποιο βαθμό, πιστεύετε ότι το χρονικό περιθώριο των 2 μηνών που δίνεται στις ελεγκτικές εταιρείες για να ολοκληρώσουν το κλείσιμο του ελεγκτικού τους φακέλου (close out) από την ημερομηνία έκδοσης της έκθεσης ελέγχου, συμβάλλει θετικά στην ποιότητα τεκμηρίωσης του ελεγκτικού φακέλου*;

**Σημείωση: Το χρονικό περιθώριο κλεισίματος του ελεγκτικού φακέλου δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τις 14 ημέρες για τις εισηγμένες εταιρείες, τράπεζες και ασφαλιστικές, και τις 30 ημέρες για τις υπόλοιπες εταιρείες. Στην περίπτωση που το κλείσιμο του ελεγκτικού φακέλου δεν έχει πραγματοποιηθεί εντός των ανωτέρω χρονικών προθεσμιών, δεν θα πρέπει να ξεπεράσει το μέγιστο όριο των 2 μηνών.*

Σύμφωνα με το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, δηλαδή το 38% του δείγματος (57 ελεγκτές), το μέγιστο χρονικό περιθώριο των 2 μηνών που δίνεται στις ελεγκτικές εταιρείες για να ολοκληρώσουν το κλείσιμο του ελεγκτικού τους φακέλου (close out) από την ημερομηνία έκδοσης της έκθεσης ελέγχου, συμβάλλει θετικά στην ποιότητα τεκμηρίωσης του ελεγκτικού φακέλου σε πολύ μεγάλο βαθμό. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από ένα ακόμη ποσοστό, της τάξεως του 11% (δηλαδή 17 ελεγκτές), το οποίο θεωρεί ότι συμβάλλει πάρα πολύ στην ποιότητα τεκμηρίωσης του ελεγκτικού φακέλου.

Αυτό συμβαίνει διότι οι ελεγκτές έχουν αρκετό χρόνο στην διάθεση τους για το κλείσιμο του ελεγκτικού φακέλου και έτσι έχουν την δυνατότητα να βελτιώσουν τα φύλλα εργασίας τους ή να προσθέσουν για παράδειγμα επιπλέον παραστατικά ή συμφωνητικά που δεν τα είχαν συμπεριλάβει στον ελεγκτικό φάκελο λόγω έλλειψης χρόνου. Η προσθήκη των στοιχείων αυτών στον ελεγκτικό φάκελο βελτιώνει την ποιότητα εργασίας των ελεγκτών και διευκολύνει τυχόν διεξαγωγή ποιοτικού ελέγχου από την εποπτική αρχή των ελεγκτών, δηλαδή από την ΕΛΤΕ. Ειδικότερα, το Πειθαρχικό Συμβούλιο της ΕΛΤΕ παρακολουθεί την τήρηση των κανόνων δεοντολογίας και επιβάλλει κυρώσεις σε περίπτωση διαπίστωσης κάποιας παράβασης.

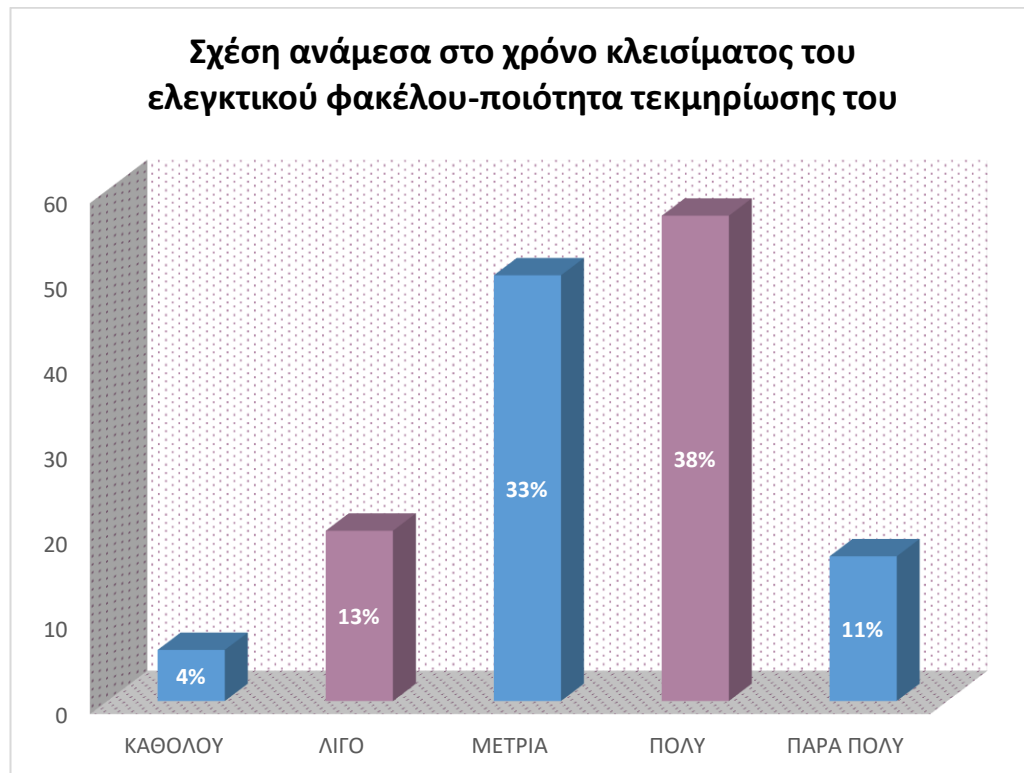
Ένα επίσης μεγάλο ποσοστό, της τάξεως του 33% (50 ελεγκτές), απάντησε ότι συμβάλλει μέτρια στην ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών, ποσοστό 13% (20 ελεγκτές) απάντησε ότι συμβάλλει λίγο στην ποιότητα τεκμηρίωσης του ελεγκτικού φακέλου ενώ τέλος ποσοστό 4% (6 ελεγκτές) θεωρεί ότι δεν συμβάλλει καθόλου στην ποιότητα τεκμηρίωσης του φακέλου.

Οι ελεγκτές που απάντησαν ότι το χρονικό περιθώριο των δύο μηνών που έχουν στην διάθεση τους οι ελεγκτικές εταιρείες για το κλείσιμο του ελεγκτικού φακέλου δεν συμβάλλει στην καλύτερη τεκμηρίωση του, ενδεχομένως

πιστεύουν ότι αυτό συμβαίνει λόγω του ότι μπορεί τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας να μην έχουν καταφέρει να συλλέξουν έγκαιρα επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια (appropriate and sufficient audit evidence) για την διαμόρφωση της ελεγκτικής γνώμης και την έκδοση της έκθεσης ελέγχου. Επομένως, το γεγονός αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η επισκόπηση (review) που γίνεται από τους Υποδιευθυντές Ελέγχου (Audit Managers) ή Διευθυντές Ελέγχου (Audit Partners) να είναι ελλιπής καθώς δεν θα έχουν ελέγξει το σύνολο των στοιχείων (εφόσον τα στοιχεία αυτά δεν υπάρχουν στον ελεγκτικό φάκελο κατά την διάρκεια της επισκόπησης) και αυτό με τη σειρά του επιδρά αρνητικά στην ποιότητα του ελεγκτικού έργου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το χρονικό περιθώριο κλεισίματος του ελεγκτικού φακέλου δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τις 14 ημέρες για τις εισηγμένες εταιρείες, τράπεζες και ασφαλιστικές, και τις 30 ημέρες για τις υπόλοιπες εταιρείες. Στην περίπτωση που το κλείσιμο του ελεγκτικού φακέλου δεν έχει πραγματοποιηθεί εντός των ανωτέρω χρονικών προθεσμιών, δεν θα πρέπει να ξεπεράσει το μέγιστο όριο των 2 μηνών.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται σχηματικά ακολούθως.

Διάγραμμα 75: Σχέση ανάμεσα στο χρόνο κλεισίματος του ελεγκτικού φακέλου-ποιότητα τεκμηρίωσης του

40) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, μειώνουν την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή;

- Αμοιβή του ελέγχου (fees)
- Η θητεία του ελεγκτή στην ελεγχόμενη οντότητα
- Μη εναλλαγή της ελεγκτικής ομάδας (non-rotation)
- Προϋπολογισμός ωρών (budget)
- Άλλος παράγοντας

Ο ακόλουθος πίνακας συγκεντρώνει τις 602 απαντήσεις των ελεγκτών του δείγματος (4 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες + 2). Οι ελεγκτές κατέταξαν τους ακόλουθους τέσσερις παράγοντες που θεωρούνται ότι μειώνουν την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή, με βάση μια πενταβάθμια κλίμακα, τα όρια της οποίας εκτείνονται από το «ΚΑΘΟΛΟΥ» έως το «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ».

Παράγοντας	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	Σύνολο
Αμοιβή του ελέγχου (fees)	10	13	51	63	13	150
Η θητεία του ελεγκτή στην ελεγχόμενη οντότητα	7	11	45	70	17	150
Μη εναλλαγή της ελεγκτικής ομάδας (non-rotation)	6	20	40	60	24	150
Προϋπολογισμός ωρών (budget)	6	17	48	58	21	150
Άλλος παράγοντας	0	0	0	0	2	2
Σύνολο	29	61	184	251	77	602

Πίνακας 19: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στην ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή

Από τον ανωτέρω πίνακα, παρατηρούμε ότι οι τελευταίες δύο κατηγορίες της κλίμακας, συγκέντρωσαν συνολικά 328 απαντήσεις. Ο παράγοντας που θεωρούν ότι μειώνει σε μεγαλύτερο βαθμό την ανεξαρτησία του ελεγκτή, ο οποίος συγκέντρωσε 87 απαντήσεις, είναι η θητεία του ελεγκτή στην ελεγχόμενη

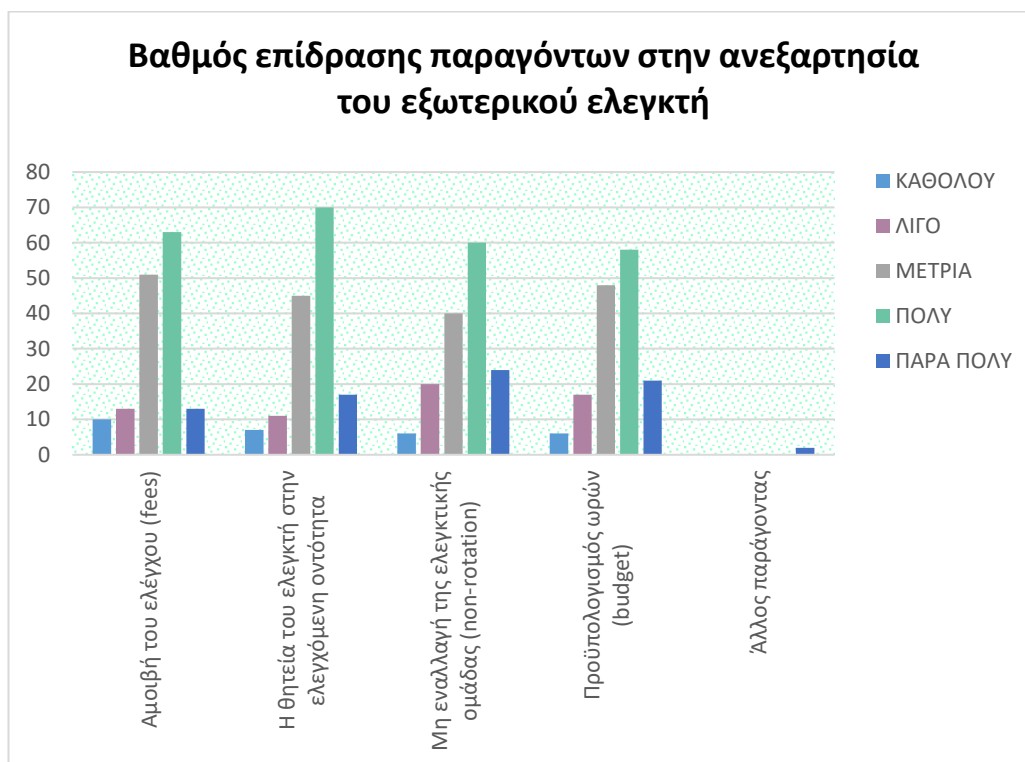
οντότητα. Με άλλα λόγια, πιστεύουν ότι όσο αυξάνονται τα έτη που ο εξωτερικός ελεγκτής ελέγχει μια εταιρεία, τόσο περισσότερο μειώνεται η ανεξαρτησία του.

Ο δεύτερος παράγοντας, ο οποίος συγκέντρωσε 84 απαντήσεις, είναι η μη εναλλαγή της ελεγκτικής ομάδας (non-rotation). Επομένως, οι ελεγκτές θεωρούν ότι όταν τα ίδια μέλη μιας ελεγκτικής ομάδας ελέγχουν μια εταιρεία επί σειρά ετών, τότε δημιουργούνται κίνδυνοι ως προς την ανεξαρτησία του ελεγκτή, για παράδειγμα λόγω των φιλικών σχέσεων (familiarity threat) που αναπτύσσουν με την Διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η αντικειμενικότητα του ελεγκτή και η ανεξαρτησία του.

Ο τρίτος παράγοντας που θεωρούν ότι επηρεάζει σημαντικά την ανεξαρτησία του ελεγκτή, ο οποίος συγκέντρωσε 79 απαντήσεις, είναι ο Προϋπολογισμός ωρών (budget). Κατά τον προγραμματισμό ενός ελέγχου (planning), προγραμματίζονται οι ώρες που απαιτούνται για την διεξαγωγή ενός ελέγχου. Ο καθορισμός των ωρών εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως για παράδειγμα το μέγεθος της ελεγχόμενης οντότητας, την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων της, τον αριθμό των μελών της ελεγκτικής ομάδας, την βαθμίδα (level) που κατέχουν τα μέλη στην ελεγκτική ιεραρχία, την ύπαρξη ή όχι τμήματος εσωτερικού ελέγχου στην ελεγχόμενη εταιρεία κ.α.

Επίσης, η αμοιβή του ελέγχου (fee) είναι ένας ακόμη παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει την ανεξαρτησία του ελεγκτή λόγω της οικονομικής εξάρτησης που μπορεί να δημιουργηθεί. Ειδικότερα, ο παράγοντας αυτός συγκέντρωσε 76 απαντήσεις. Τέλος, δύο ελεγκτές επέλεξαν την κατηγορία «Άλλος παράγοντας». Ένας εκ των δυο αυτών ελεγκτών πιστεύει ότι η ανεξαρτησία ενός ελεγκτή επηρεάζεται και από τον κύκλο γνωριμιών που έχει η Διοίκηση της ελεγχόμενης οντότητας με την ελεγκτική εταιρεία (και όχι απαραίτητα με τον ίδιο τον ελεγκτή). Ένας ακόμη ελεγκτής πιστεύει ότι η ανεξαρτησία επηρεάζεται τόσο από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ελεγκτή όσο και από την συμπεριφορά και τις προθέσεις του απέναντι στην ελεγχόμενη οντότητα.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

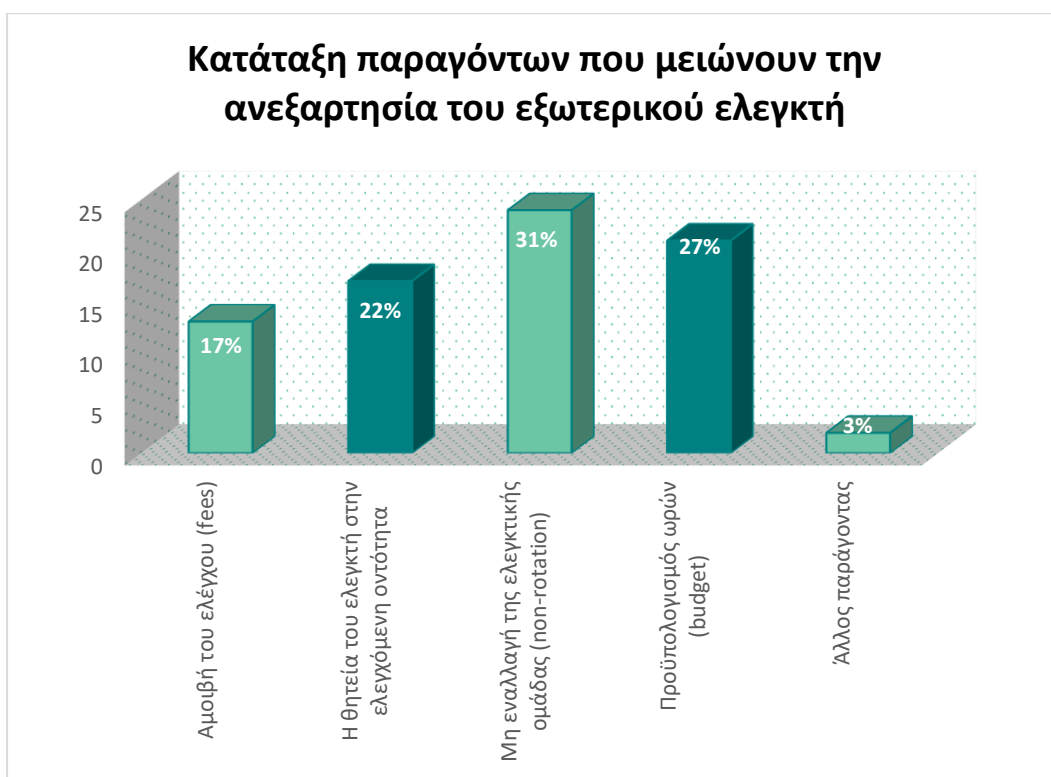
Διάγραμμα 76: Βαθμός Επίδρασης παραγόντων στην ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή

Στο γράφημα που ακολουθεί, πραγματοποιήθηκε κατάταξη των παραγόντων που θεωρούνται ότι μειώνουν την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή ανάλογα με τον βαθμό σημαντικότητάς τους, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων ελεγκτών. Ειδικότερα, η κλίμακα «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ» συγκέντρωσε 77 απαντήσεις. Ο παράγοντας εκείνος που θεωρούν ότι επηρεάζει σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό την ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι η μη εναλλαγή της ελεγκτικής ομάδας, ο οποίος συγκέντρωσε 24 απαντήσεις (31% του δείγματος). Ακόμη, ο προϋπολογισμός ωρών (budget) θεωρείται επίσης ότι επηρεάζει πάρα πολύ την ανεξαρτησία του ελεγκτή. Ο παράγοντας αυτός κατατάχθηκε ως πάρα πολύ σημαντικός από 21 ελεγκτές (27% του δείγματος).

Στη συνέχεια, ακολουθεί η θητεία του ελεγκτή στην ελεγχόμενη οντότητα. Ο παράγοντας αυτός συγκέντρωσε 17 απαντήσεις (ποσοστό 22%) ενώ η αμοιβή του ελέγχου (fee) έχει συγκεντρώσει 13 απαντήσεις (ποσοστό 17%). Τέλος, στην κατηγορία «Άλλος παράγοντας» αναφέρθηκαν δύο επιπλέον παράγοντες. Ο ένας παράγοντας είναι ότι η ανεξαρτησία ενός ελεγκτή

επηρεάζεται πάρα πολύ από τον κύκλο γνωριμιών που έχει η Διοίκηση της ελεγχόμενης οντότητας με την ελεγκτική εταιρεία (και όχι απαραίτητα με τον ίδιο τον ελεγκτή) και αυτό επηρεάζει την ανεξαρτησία του. Ο άλλος παράγοντας βασίζεται στην άποψη ότι η ανεξαρτησία επηρεάζεται από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ελεγκτή αλλά και από την συμπεριφορά και τις προθέσεις του απέναντι στην ελεγχόμενη οντότητα.

Το ακόλουθο γράφημα παρουσιάζει την κατάταξη των παραγόντων που μειώνουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή, όπως διαμορφώθηκε στην κατηγορία «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ» της πενταβάθμιας κλίμακας.

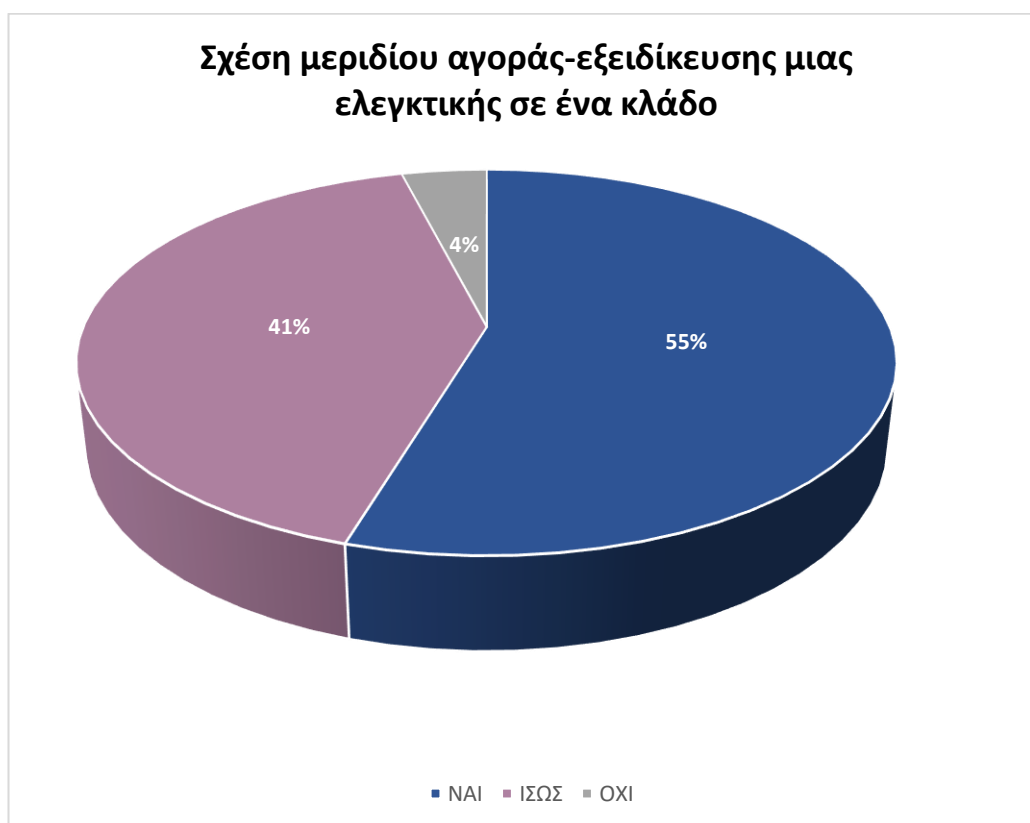
Διάγραμμα 77: Κατάταξη παραγόντων που μειώνουν την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή

41) Πιστεύετε ότι το μερίδιο αγοράς μιας ελεγκτικής εταιρείας λειτουργεί σαν δείκτης για το κατά πόσο η ελεγκτική εταιρεία έχει καταφέρει να αποκτήσει εξειδίκευση σε ένα κλάδο και να διαφοροποιηθεί από τον ανταγωνισμό;

Από τους 150 ερωτηθέντες, 82 ελεγκτές (δηλαδή το 55% του δείγματος) πιστεύουν ότι το μερίδιο αγοράς μιας ελεγκτικής εταιρείας λειτουργεί σαν δείκτης για το κατά πόσο η ελεγκτική εταιρεία έχει καταφέρει να αποκτήσει εξειδίκευση σε ένα κλάδο και να διαφοροποιηθεί από τον ανταγωνισμό. Από την άλλη πλευρά, μόλις το 4%, δηλαδή 6 ελεγκτές, πιστεύει ακριβώς το αντίθετο.

Ακόμη, το 41% των ερωτηθέντων, που αντιστοιχεί σε 62 ελεγκτές, απάντησε ότι το μερίδιο αγοράς μιας ελεγκτικής εταιρείας ίσως να λειτουργεί σαν δείκτης για το κατά πόσο η ελεγκτική εταιρεία έχει καταφέρει να αποκτήσει εξειδίκευση σε ένα κλάδο και να διαφοροποιηθεί από τον ανταγωνισμό. Ωστόσο, δεν έχει ξεκάθαρη άποψη για το εάν το μερίδιο αγοράς μιας ελεγκτικής απορρέει από την εξειδίκευση της σε ένα συγκεκριμένο κλάδο.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

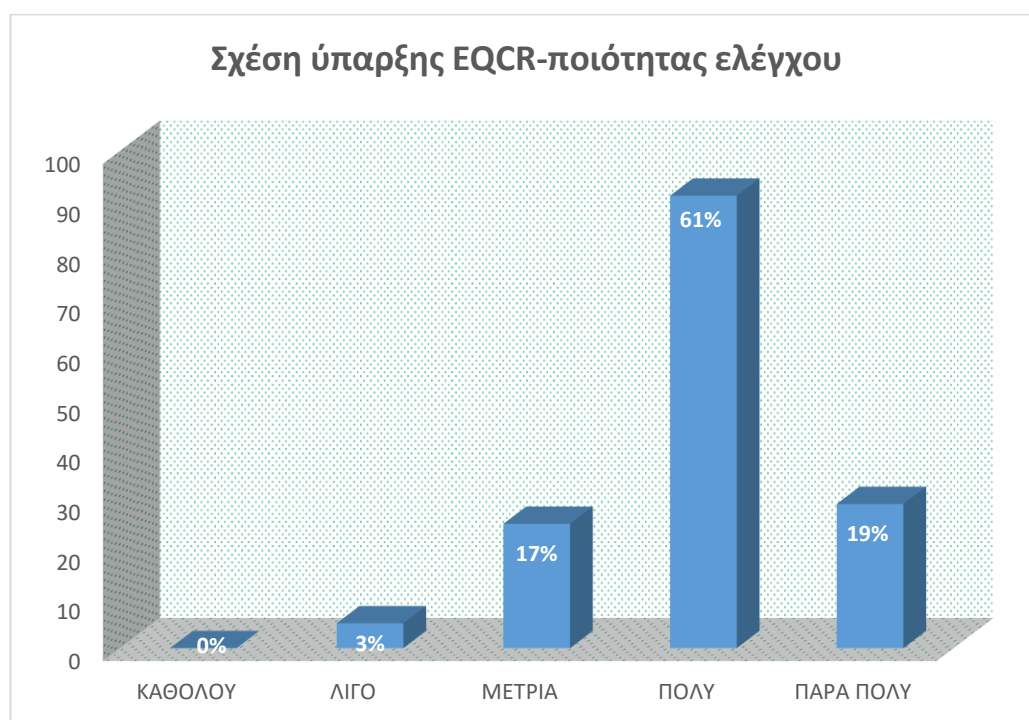
Διάγραμμα 78: Σχέση μεριδίου αγοράς-εξειδίκευσης μιας ελεγκτικής σε ένα κλάδο

42) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η ύπαρξη ελεγκτή που να διενεργεί την επισκόπηση των δικλίδων διασφάλισης ποιότητας/EQCR (Engagement Quality Control Reviewer) επηρεάζει θετικά την ποιότητα του ελέγχου;

Ο ελεγκτής που διενεργεί την επισκόπηση των δικλίδων διασφάλισης ποιότητας (EQCR) παρέχει μια αντικειμενική αξιολόγηση των σημαντικών συμπερασμάτων και των σημείων εκείνων που απαιτούν την επαγγελματική κρίση του ελεγκτή. Όπως γίνεται αντιληπτό, αυτό επηρεάζει θετικά την ποιότητα του ελέγχου.

Από τους Ορκωτούς Ελεγκτές που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο, όλοι ανεξαιρέτως απάντησαν ότι η ύπαρξη ελεγκτή που να διενεργεί επισκόπηση των δικλίδων διασφάλισης ποιότητας (EQCR) συμβάλλει θετικά στην ποιότητα ελέγχου. Ειδικότερα, από τους 150 ερωτηθέντες, 91 από αυτούς απάντησαν ότι συμβάλλει πολύ στην ποιότητα ελέγχου (61%) ενώ 29 ερωτηθέντες (19%) απάντησαν ότι η ύπαρξη EQCR επηρεάζει πάρα πολύ την ποιότητα ελέγχου.

Από την άλλη πλευρά, ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξης του 5%, δηλαδή 5 συμμετέχοντες, απάντησε ότι η ύπαρξη EQCR επηρεάζει λίγο την ποιότητα ελέγχου ενώ 25 ελεγκτές απάντησαν ότι η ποιότητα ελέγχου επηρεάζεται μέτρια από την ύπαρξη του.

Διάγραμμα 79: Σχέση ύπαρξης EQCR-ποιότητας ελέγχου

43) Κατά τη γνώμη σας, ποιος είναι ο πιο συνήθης λόγος που ένα ουσιώδες σφάλμα μπορεί να μην εντοπιστεί από τις ελεγκτικές διαδικασίες του ελεγκτή και να ενυπάρχει στις οικονομικές καταστάσεις;

Παρακαλώ να κατατάξετε τα κατωτέρω χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, από το 1 έως το 6, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 6: Περισσότερο σημαντικό.

- Ανεπαρκής εκπαίδευση των μελών της ελεγκτικής ομάδας
- Ανεπάρκεια ελεγκτικών διαδικασιών
- Κίνδυνος Δειγματοληψίας (*sampling risk*)
- Μειωμένη ποιότητα ελέγχου από τον εξωτερικό ελεγκτή (*audit quality*)
- Μη απόκτηση κατάλληλων και επαρκών στοιχείων (*appropriate and sufficient audit evidence*) από την ελεγχόμενη εταιρεία
- Συνέργεια (*collusion*) μεταξύ του ελεγκτή και της Διοίκησης της ελεγχόμενης οντότητας
- Άλλος λόγος

Ο ακόλουθος πίνακας συγκεντρώνει τις 901 απαντήσεις των ελεγκτών του δείγματος (6 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες + 1). Οι ελεγκτές κατέταξαν τους ακόλουθους 6 παράγοντες αναφορικά με τους λόγους που ένα ουσιώδες σφάλμα μπορεί να μην εντοπιστεί από τις ελεγκτικές διαδικασίες του ελεγκτή και να ενυπάρχει στις οικονομικές καταστάσεις, με βάση την προαναφερθείσα κλίμακα από το 1 έως το 6, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 6: Περισσότερο σημαντικό. Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συγκεντρώνονται ακολούθως.

Παράγοντας	1	2	3	4	5	6	Σύνολο
Ανεπαρκής εκπαίδευση των μελών της ελεγκτικής ομάδας	7	14	34	42	34	19	150
Ανεπάρκεια ελεγκτικών διαδικασιών	5	19	25	35	46	20	150
Κίνδυνος Δειγματοληψίας (<i>sampling risk</i>)	7	13	35	35	37	23	150
Μειωμένη ποιότητα ελέγχου από τον εξωτερικό ελεγκτή (<i>audit quality</i>)	9	19	17	41	41	23	150
Μη απόκτηση κατάλληλων και επαρκών στοιχείων (<i>appropriate and sufficient audit evidence</i>) από την ελεγχόμενη εταιρεία	7	11	10	39	43	40	150
Συνέργεια (<i>collusion</i>) μεταξύ του ελεγκτή και της Διοίκησης της ελεγχόμενης οντότητας	27	23	31	32	19	18	150
Άλλος λόγος	0	0	0	0	0	1	1
Σύνολο	62	99	152	224	220	144	901

Πίνακας 20: Παράγοντες μη εντοπισμού ενός ουσιώδους σφάλματος από τις ελεγκτικές διαδικασίες

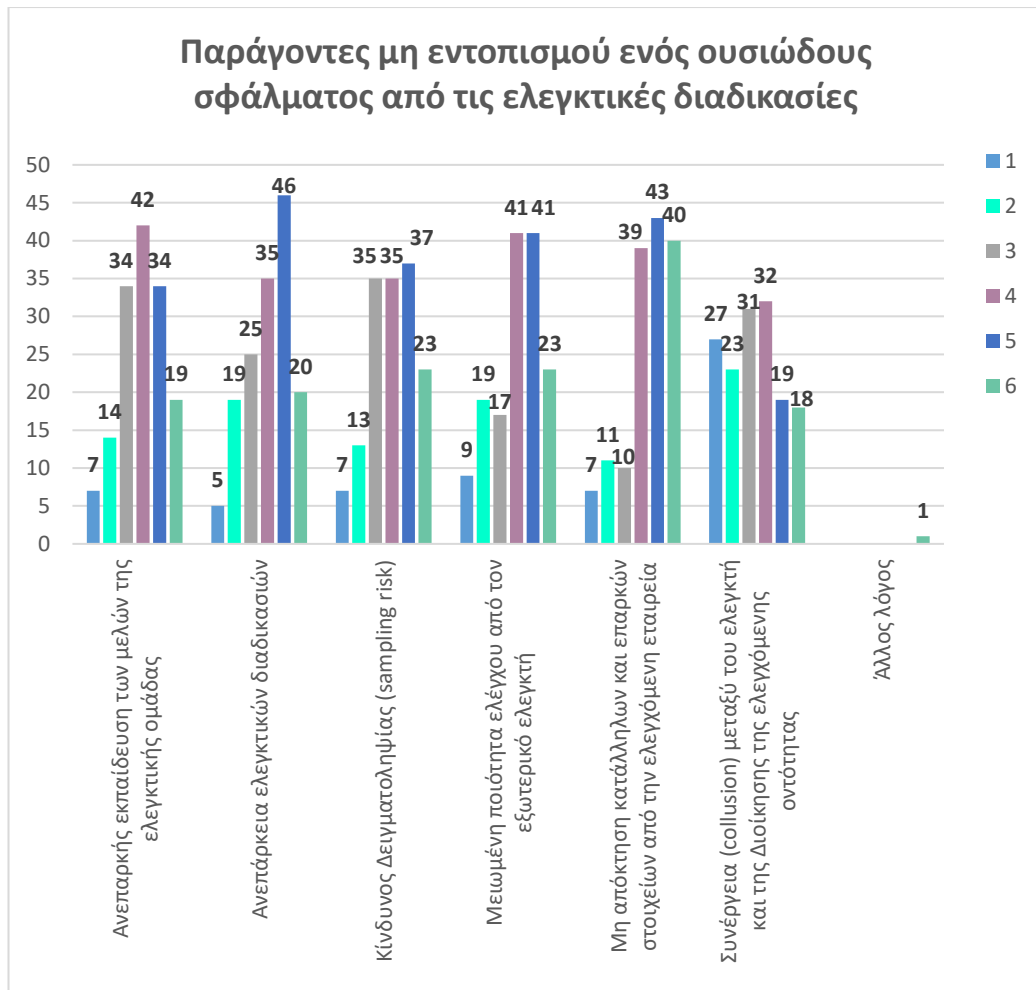
Από τον ανωτέρω πίνακα, παρατηρούμε ότι οι κατηγορίες 5 και 6 της ανωτέρω κλίμακας, έχουν συγκεντρώσει αθροιστικά 364 απαντήσεις. Ειδικότερα, οι ερωτηθέντες ελεγκτές θεωρούν ότι ο πιο σύνηθες λόγος που ένα ουσιώδες σφάλμα μπορεί να μην εντοπιστεί από τις ελεγκτικές διαδικασίες του ελεγκτή και να ενυπάρχει στις οικονομικές καταστάσεις είναι η μη απόκτηση κατάλληλων και επαρκών στοιχείων (appropriate and sufficient audit evidence) από την ελεγχόμενη εταιρεία. Ο παράγοντας αυτός συγκέντρωσε την πλειοψηφία των απαντήσεων, δηλαδή 83 απαντήσεις.

Εν συνεχεία, ένας ακόμη λόγος που μπορεί να μην εντοπιστεί ένα ουσιώδες σφάλμα είναι η ανεπάρκεια ελεγκτικών διαδικασιών (66 απαντήσεις). Περίπου τον ίδιο αριθμό απαντήσεων συγκέντρωσε και η παράγοντας που σχετίζεται με μειωμένη ποιότητα ελέγχου από τον εξωτερικό ελεγκτή (64 απαντήσεις).

Ακόμη, το 16% του δείγματος, δηλαδή 60 ελεγκτές, κατέταξαν τον κίνδυνο δειγματοληψίας (sampling risk) ως τον παράγοντα εκείνο που μπορεί να οφείλεται για τον μη εντοπισμό ενός ουσιώδους σφάλματος, με αποτέλεσμα να ενυπάρχει στις οικονομικές καταστάσεις. Ακολουθεί η ανεπαρκής εκπαίδευση των μελών της ελεγκτικής ομάδας, η οποία συγκέντρωσε 53 απαντήσεις καθώς και η συνέργεια (collusion) μεταξύ του ελεγκτή και της Διοίκησης της ελεγχόμενης οντότητας, με 37 απαντήσεις.

Τέλος, ένας ελεγκτής θεωρεί ότι η απόκρυψη στοιχείων από τον πελάτη, δηλαδή το να μην θέτει στη διάθεση του ελεγκτή πληροφορίες/έγγραφα απαραίτητα για την διεξαγωγή του ελέγχου αποτελεί έναν πολύ σημαντικό λόγο μη εντοπισμού ενός ουσιώδους λάθους.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

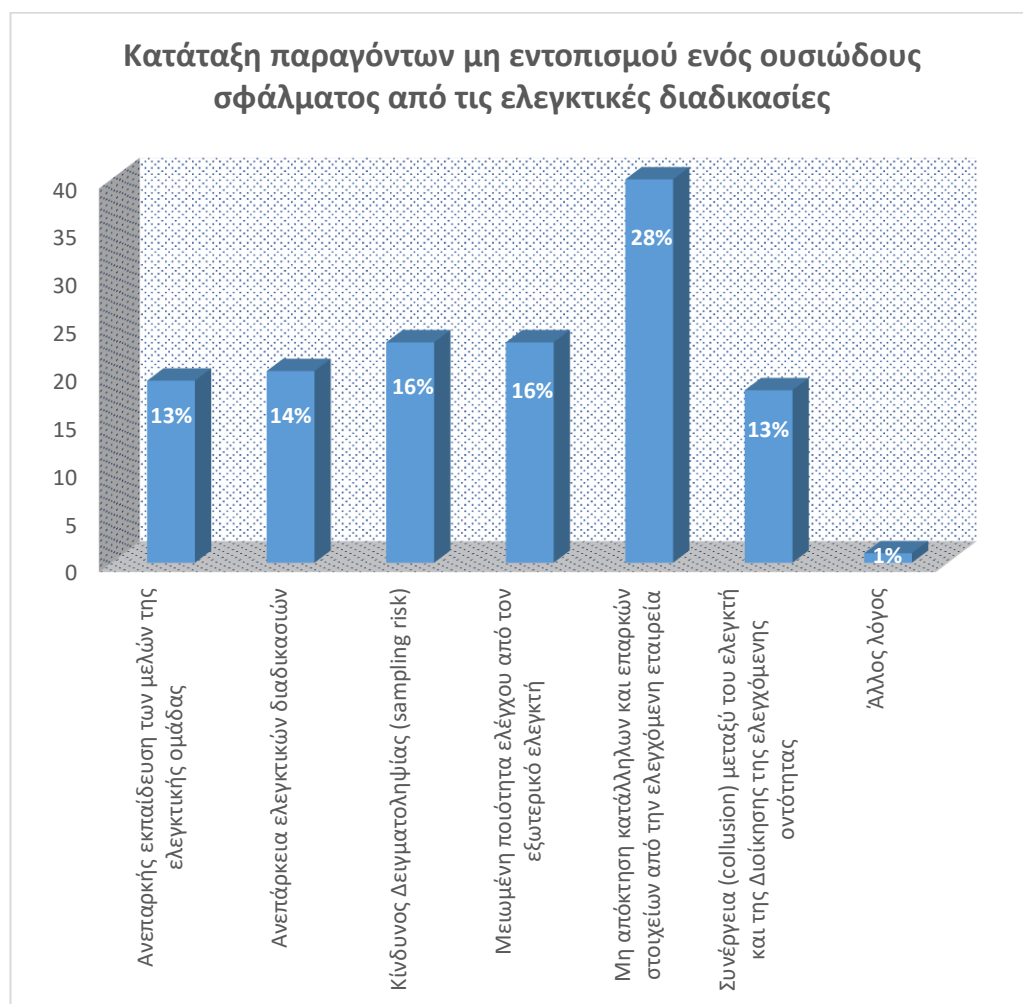
Διάγραμμα 80: Παράγοντες μη εντοπισμού ενός ουσιώδους σφάλματος από τις ελεγκτικές διαδικασίες

Παρατηρούμε ότι από τις 901 απαντήσεις που συλλέχθηκαν συνολικά (βάθμια κλίμακα * 150 ερωτηθέντες + 1), η κλίμακα «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ» συγκέντρωσε 144 απαντήσεις. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, ο πιο συνήθης λόγος που ένα ουσιώδες σφάλμα μπορεί να μην εντοπιστεί από τις ελεγκτικές διαδικασίες του ελεγκτή και να ενυπάρχει στις οικονομικές καταστάσεις είναι η μη απόκτηση κατάλληλων και επαρκών στοιχείων (appropriate and sufficient audit evidence) από την ελεγχόμενη εταιρεία. Συγκεκριμένα, οι 40 από τις 144 απαντήσεις κατατάσσουν αυτό το χαρακτηριστικό ως τον κυριότερο παράγοντα να μην εντοπιστεί από τον εξωτερικό έλεγχο ένα ουσιώδες σφάλμα.

Εν συνεχεία, ένα σφάλμα μπορεί να ενυπάρχει στις οικονομικές καταστάσεις λόγω του Κινδύνου Δειγματοληψίας (sampling risk) καθώς και της

μειωμένης ποιότητας ελέγχου από τον εξωτερικό ελεγκτή. Αμφότεροι παράγοντες έλαβαν τον ίδιο αριθμό απαντήσεων, δηλαδή 23 απαντήσεις (16%).

Ακόμη, ποσοστό 14% του δείγματος (20 απαντήσεις), απάντησε την Ανεπάρκεια ελεγκτικών διαδικασιών ως τον κυριότερο λόγο μη ανίχνευσης ενός ουσιώδους λάθους. Ακολουθεί, με ποσοστό 13% τόσο η Ανεπαρκής εκπαίδευση των μελών της ελεγκτικής ομάδας (19 απαντήσεις) όσο και η Συνέργεια (collusion) μεταξύ του ελεγκτή και της Διοίκησης της ελεγχόμενης οντότητας (18 απαντήσεις). Τέλος, σύμφωνα με έναν ελεγκτή ένας επιπλέον λόγος μη εντοπισμού ενός ουσιώδους λάθους μπορεί να είναι η απόκρυψη στοιχείων από τον πελάτη. Ωστόσο, ο παράγοντας αυτός μπορεί να θεωρηθεί ότι εντάσσεται ήδη στον πρώτο λόγο που αναφέρθηκε ανωτέρω.

Διάγραμμα 81: Κατάταξη παραγόντων μη εντοπισμού ενός ουσιώδους σφάλματος από τις ελεγκτικές διαδικασίες

44) Ποιοι από τους ακόλουθους παράγοντες πιστεύετε ότι επηρεάζουν την διάπραξη απάτης (fraud) από τις εταιρείες και κατ' επέκταση την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης;

Παρακαλώ να κατατάξετε τα κατωτέρω χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, από το 1 έως το 8, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 8: Περισσότερο σημαντικό.

- Έλλειψη ή αδυναμία συστήματος εσωτερικών δικλίδων (internal controls)
- Εντεινόμενος ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου με στόχο την μείωση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων
- Επιβολή μικρών κυρώσεων ή ακόμη και η ατιμωρησία σε όλους τους συνεργούς σε μια απάτη, εφόσον εντοπιστούν
- Επίτευξη στόχων από την Διοίκηση προκειμένου να κερδίσει επιπλέον αμοιβή (bonus)
- Εταιρική κουλτούρα (fraud oriented)
- Μεγέθυνση των επιχειρήσεων και της οικονομίας παγκοσμίως
- Οικονομική κρίση των τελευταίων ετών
- Ραγδαία αύξηση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας και η διαρκής εξέλιξη της
- Άλλος παράγοντας

Στην ανωτέρω ερώτηση, ζητήθηκε από τους ελεγκτές να κατατάξουν τους ανωτέρω 8 παράγοντες/ λόγους που κατά την άποψη τους επηρεάζουν την διάπραξη απάτης (fraud). Οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν την συμπεριφορά της Διοίκησης ως προς την διάπραξη απάτης και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να επηρεάζεται η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχεται από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Επομένως, είναι σημαντικό να εξετάσουμε σε ποιο βαθμό την επηρεάζουν και ποιοι είναι οι παράγοντες που την επηρεάζουν περισσότερο. Η κατάταξη των παραγόντων αυτών πραγματοποιήθηκε με βάση μια κλίμακα από το 1 έως το 8, όπου 1: Λιγότερο σημαντικός παράγοντας & 8: Περισσότερο σημαντικός.

Ο ακόλουθος πίνακας συγκεντρώνει τις απαντήσεις των ελεγκτών του δείγματος ανά κατηγορία της ανωτέρω κλίμακας (από 1 έως 8). Ειδικότερα, το πλήθος των απαντήσεων είναι 1200 (8 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες).

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συγκεντρώνονται ακολούθως.

Παράγοντας	1	2	3	4	5	6	7	8	Σύνολο
Έλλειψη ή αδυναμία συστήματος εσωτερικών δικλίδων (internal controls)	2	8	5	15	19	18	44	39	150
Εντεινόμενος ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου με στόχο την μείωση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων	3	11	15	21	24	22	34	20	150
Επιβολή μικρών κυρώσεων ή ακόμη και η ατιμωρησία σε όλους τους συνεργούς σε μια απάτη, εφόσον εντοπιστούν	9	18	15	18	19	31	29	11	150
Επίτευξη στόχων από την Διοίκηση προκειμένου να κερδίσει επιπλέον αμοιβή (bonus)	1	7	17	12	17	19	42	35	150
Εταιρική κουλτούρα (fraud oriented)	2	15	13	19	24	25	31	21	150
Μεγέθυνση των επιχειρήσεων και της οικονομίας παγκοσμίως	11	19	18	27	21	25	23	6	150
Οικονομική κρίση των τελευταίων ετών	12	17	16	27	15	28	19	16	150
Ραγδαία αύξηση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας και η διαρκής εξέλιξη της	30	16	25	19	20	23	14	3	150
Άλλος παράγοντας	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Σύνολο	70	111	124	158	159	191	236	151	1200

Πίνακας 21: Παράγοντες που επηρεάζουν την διάπραξη απάτης (fraud)

Από τον ανωτέρω πίνακα, παρατηρούμε ότι οι κατηγορίες 7 και 8 της ανωτέρω κλίμακας, δηλαδή οι κατηγορίες που έχουν την μεγαλύτερη βαρύτητα,

συγκέντρωσαν αθροιστικά 387 απαντήσεις. Από τις δύο αυτές κατηγορίες προκύπτει ότι οι ελεγκτές θεωρούν ότι η έλλειψη ή αδυναμία του συστήματος εσωτερικών δικλίδων (internal controls) σε μια ελεγχόμενη οντότητα επηρεάζει σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό την διάπραξη απάτης από την εταιρεία αυτή. Συγκεκριμένα, συγκέντρωσε 83 απαντήσεις.

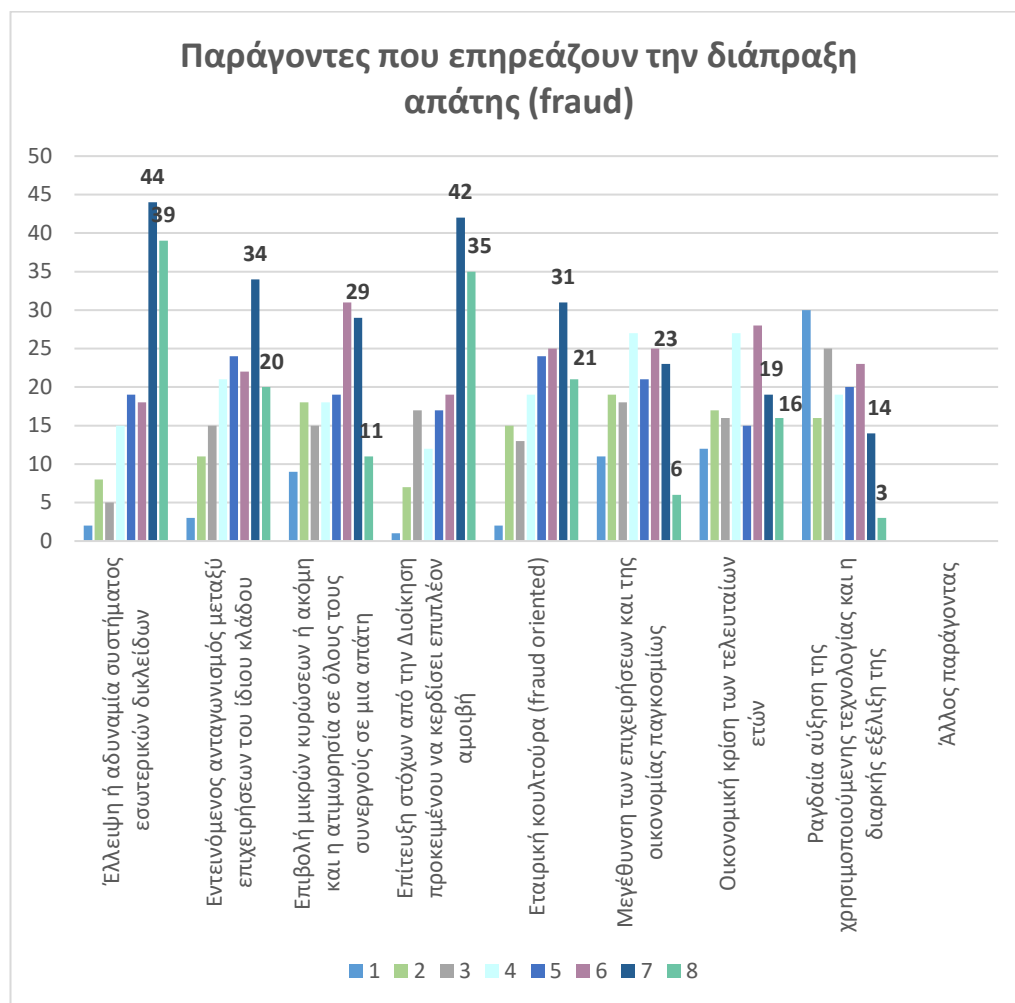
Ακόμη, 77 ελεγκτές πιστεύουν ότι η επίτευξη στόχων από την Διοίκηση προκειμένου να κερδίσει επιπλέον αμοιβή (bonus) είναι πολύ σημαντικός λόγος για την διάπραξη απάτης. Τα μέλη της Διοίκησης μιας εταιρείας πολλές φορές καταφεύγουν σε δημιουργική λογιστική, δηλαδή παραποιούν τα οικονομικά αποτελέσματα της εταιρείας με σκοπό να επιτύχουν ένα στόχο (target) που έχει τεθεί, όπως για παράδειγμα για τα κέρδη της χρήσης, και να κερδίσουν κάποια επιπλέον αμοιβή. Η Διοίκηση ενδιαφέρεται περισσότερο για τα βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα σε αντίθεση με τους μετόχους, που ενδιαφέρονται για την μακροπρόθεσμη κερδοφορία και βιωσιμότητα της εταιρείας.

Οι επόμενοι δύο παράγοντες συγκεντρώνουν περίπου τον ίδιο αριθμό απαντήσεων. Ο ένας εκ των δύο αυτών παραγόντων είναι ο εντεινόμενος ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου με στόχο την μείωση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων. Ο ολόενα και αυξανόμενος ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων, κυρίως μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου, έχει οδηγήσει πολλές επιχειρήσεις να προσπαθούν διαρκώς να αυξήσουν την κερδοφορία τους μειώνοντας τα κόστη λειτουργίας τους. Ωστόσο, αυτό δημιουργεί πίεση στις επιχειρήσεις, οι οποίες πολλές φορές δεν μπορούν να μειώσουν περαιτέρω το κόστος τους και επομένως καταφεύγουν στην διάπραξη απάτης (όπως για παράδειγμα παραποιώντας τα λογιστικά τους βιβλία) προκειμένου να δείξουν μια καλύτερη εικόνα από αυτή που πραγματικά έχουν και να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών, πελατών ή άλλων τρίτων μερών. Ο άλλος παράγοντας είναι η εταιρική κουλτούρα (fraud oriented), η οποία προσανατολίζεται στην διάπραξη απάτης. Οι παράγοντες αυτοί συγκέντρωσαν 54 και 52 απαντήσεις, αντιστοίχως.

Ακόμη, σύμφωνα με 40 ελεγκτές η επιβολή μικρών κυρώσεων ή ακόμη και η ατιμωρησία σε όλους τους συνεργούς σε μια απάτη, εφόσον εντοπιστεί, συνιστά σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει την διάπραξη απάτης ενώ 35 ελεγκτές θεωρούν ότι η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών έχει επηρεάσει την διάπραξη απάτης από την Διοίκηση της ελεγχόμενης οντότητας.

Επίσης, 29 ελεγκτές θεωρούν την μεγέθυνση των επιχειρήσεων και της οικονομίας παγκοσμίως ως πιο σημαντικό παράγοντα ενώ 17 ελεγκτές πιστεύουν ότι η διάπραξη απάτης επηρεάζεται σημαντικά από την ραγδαία αύξηση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας και την διαρκή εξέλιξη της.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην κατηγορία «Άλλος παράγοντας», δεν προστέθηκε κάποιος επιπλέον παράγοντας από κανέναν εκ των ερωτηθέντων ελεγκτών. Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

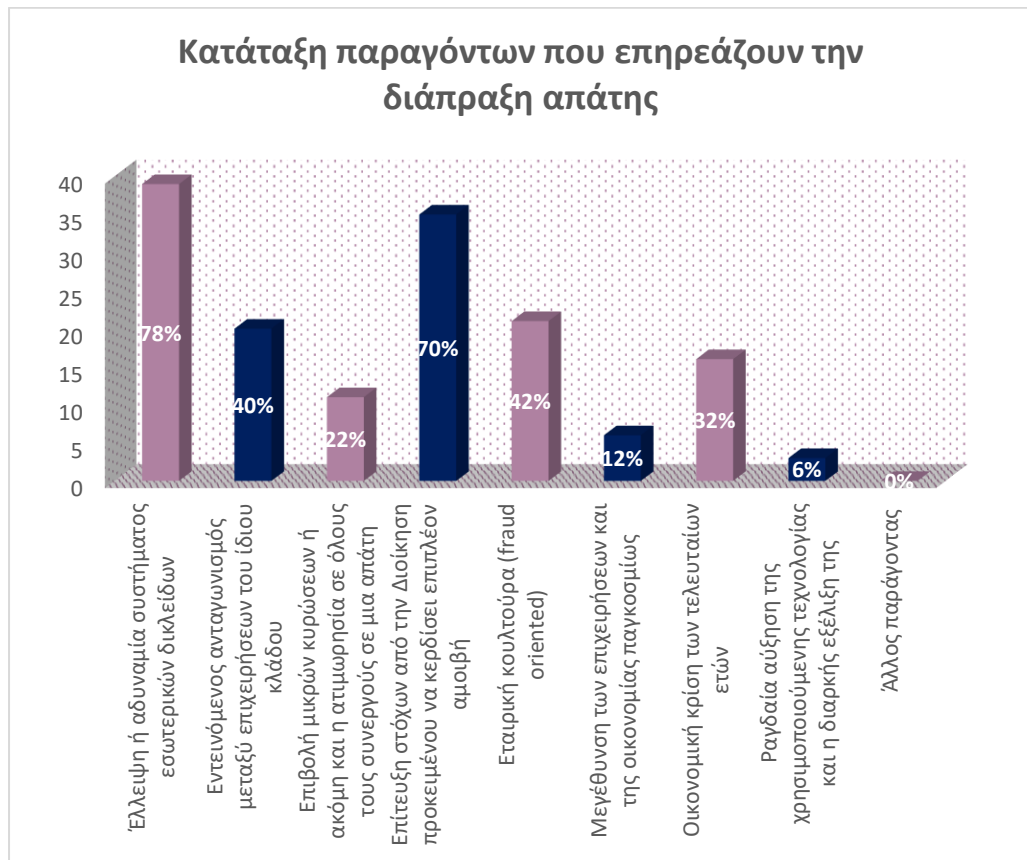
Διάγραμμα 82: Παράγοντες που επηρεάζουν την διάπραξη απάτης (fraud)

Όπως παρατηρούμε από το παραπάνω γράφημα, η κατηγορία 8, η οποία έχει την μεγαλύτερη βαρύτητα, συγκέντρωσε συνολικά 152 απαντήσεις. Από το σύνολο των απαντήσεων αυτών, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή 39 ελεγκτές (78% του δείγματος) θεωρούν ότι η έλλειψη ή αδυναμία συστήματος εσωτερικών δικλίδων (internal controls) στην ελεγχόμενη οντότητα είναι ο παράγοντας εκείνος που διευκολύνει την διάπραξη απάτης από τα μέλη της Διοίκησης. Ακόμη, ο παράγοντας αναφορικά με την επίτευξη στόχων από την

Διοίκηση προκειμένου να κερδίσει επιπλέον αμοιβή (bonus), συγκέντρωσε υψηλό αριθμό απαντήσεων, δηλαδή 35 απαντήσεις (70%).

Εν συνεχεία, ακολουθεί ο παράγοντας αναφορικά με την εταιρική κουλτούρα που έχει επιχείρηση (εάν είναι fraud oriented) και εάν αυτή ενθαρρύνει ή αποτρέπει την διάπραξη απάτης, ο οποίος συγκέντρωσε 21 απαντήσεις (42%). Ακόμη, 20 ελεγκτές (40%) κατατάσσουν στην τέταρτη θέση τον εντεινόμενο ανταγωνισμό που υπάρχει μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου, με στόχο την μείωση του κόστους λειτουργίας της επιχείρησής τους ενώ ακολούθως κατατάσσεται η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών, σύμφωνα με 16 ελεγκτές (32%). Ακόμη, 11 ελεγκτές (22%) πιστεύουν ότι η επιβολή μικρών κυρώσεων ή ακόμη και η ατιμωρησία σε όλους τους συνεργούς σε μια απάτη, εφόσον εντοπιστούν, επηρεάζει σημαντικά την διάπραξη απάτης.

Από τους εναπομείναντες δύο παράγοντες, η μεγέθυνση των επιχειρήσεων και της οικονομίας παγκοσμίως συγκέντρωσε 6 απαντήσεις (12%) ενώ η ραγδαία αύξηση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας και η διαρκής εξέλιξη της συγκέντρωσε τρεις απαντήσεις (6%). Αξίζει να σημειωθεί ότι η κατηγορία «Άλλος παράγοντας» δεν συγκέντρωσε καμία απάντηση.

Διάγραμμα 83: Κατάταξη παραγόντων που επηρεάζουν την διάπραξη απάτης (fraud)

45) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, θα οδηγούσαν έναν Ορκωτό Ελεγκτή να συγκαλύψει μια απάτη που θα είχε εντοπίσει κατά τον έλεγχο μιας ελεγχόμενης οντότητας;

- Απόκτηση οικειότητας με την ελεγχόμενη οντότητα (Familiarity Threat)
- Ίδιο Συμφέρον/προσωπικό ή οικονομικό όφελος (Self-Interest Threat)
- Κίνδυνος εκφοβισμού (Intimidation Threat)
- Συγγένεια με εμπλεκόμενο μέρος στην απάτη (π.χ προμηθευτή)
- Άλλος λόγος

Στον ακόλουθο πίνακα συγκεντρώνονται οι παράγοντες εκείνοι που θα οδηγούσαν έναν Ορκωτό Ελεγκτή να συγκαλύψει μια απάτη που θα είχε εντοπίσει κατά τον έλεγχο μιας ελεγχόμενης οντότητας. Οι παράγοντες αυτοί έχουν κατηγοριοποιηθεί με βάση μια κλίμακα, της οποίας το εύρος εκτείνεται από το «ΚΑΘΟΛΟΥ» έως το «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ». Ειδικότερα, το πλήθος των απαντήσεων είναι 601 (5 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες + 1).

Παράγοντας	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	Σύνολο
Ίδιο Συμφέρον/προσωπικό ή οικονομικό όφελος (Self-Interest Threat)	4	16	31	71	28	150
Απόκτηση οικειότητας με την ελεγχόμενη οντότητα (Familiarity Threat)	4	10	20	47	69	150
Κίνδυνος εκφοβισμού (Intimidation Threat)	4	24	56	45	21	150
Συγγένεια με εμπλεκόμενο μέρος στην απάτη (π.χ προμηθευτή)	3	15	30	65	37	150
Άλλος λόγος	0	0	0	1	0	1
Σύνολο	15	65	137	229	155	601

Πίνακας 22: Βαθμός επίδρασης παραγόντων που θα οδηγούσαν ένα ελεγκτή να συγκαλύψει απάτη

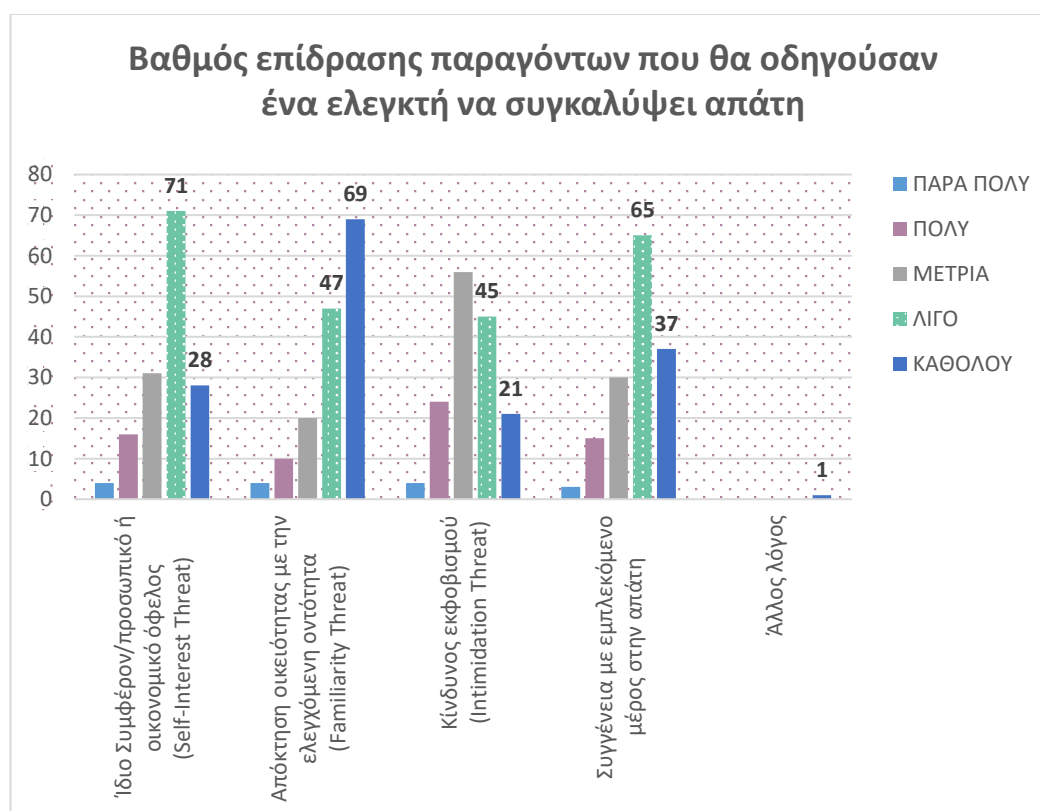
Από τον ανωτέρω πίνακα παρατηρούμε ότι οι κατηγορίες «ΠΟΛΥ» και «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ» της ανωτέρω κλίμακας, συγκεντρώνουν αθροιστικά 383 απαντήσεις από τις 601 απαντήσεις συνολικά. Ειδικότερα, το 74% του δείγματος (116 ελεγκτές), πιστεύει ότι ο πιο σημαντικός λόγος που θα οδηγούσε ένα

ελεγκτή στην συγκάλυψη μιας απάτης που θα είχε εντοπίσει είναι η απόκτηση οικειότητας με την ελεγχόμενη οντότητα (Familiarity Threat).

Ακόμη, το 65% του δείγματος (102 ελεγκτές) πιστεύει ότι όταν ένα συγγενικό του πρόσωπο εμπλέκεται στην απάτη, όπως για παράδειγμα ένας προμηθευτής, τότε είναι πολύ πιθανό ο ελεγκτής να την συγκαλύψει προκειμένου να προστατευθεί το συγγενικό του πρόσωπο. Επιπλέον, ποσοστό 63% του δείγματος (δηλαδή 99 ελεγκτές) θεωρεί ότι το ίδιο συμφέρον, δηλαδή όταν ενυπάρχει κάποιο προσωπικό ή οικονομικό όφελος (Self-Interest Threat), αυτό συντελεί στην συγκάλυψη κάποιας απάτης.

Τέλος, ένα αρκετό μεγάλο ποσοστό του δείγματος, της τάξεως του 42% (δηλαδή 66 ελεγκτές), πιστεύει ότι ο κίνδυνος εκφοβισμού (Intimidation Threat) αποτελεί σημαντικό λόγο για τον οποίο ο ελεγκτής θα συγκαλύπτε κάποια απάτη. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η άποψη ενός εκ των ελεγκτών που πιστεύει ότι ένας ακόμη παράγοντας για τον οποίο θα συγκαλύπτε ένας ελεγκτής κάποια απάτη, θα ήταν για να μην ξεσπάσει σκάνδαλο με κίνδυνο να αποκαλυφθούν δυσμενή στοιχεία τόσο για την ελεγχόμενη οντότητα όσο και για την ελεγκτική εταιρεία.

Το ανωτέρω παρουσιάζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 84: Βαθμός επίδρασης παραγόντων που θα οδηγούσαν ένα ελεγκτή να συγκαλύψει απάτη

Η κατηγορία «ΠΟΛΥ» συγκέντρωσε το μεγαλύτερο πλήθος απαντήσεων, δηλαδή 228 απαντήσεις. Ειδικότερα, ποσοστό 31% του δείγματος, το οποίο αντιστοιχεί σε 71 ελεγκτές, θεωρεί ότι ο κυριότερος λόγος που θα οδηγούσε έναν Ορκωτό Ελεγκτή να συγκαλύψει μια απάτη είναι το Ίδιο Συμφέρον, δηλαδή κάποιο προσωπικό ή οικονομικό όφελος (Self-Interest Threat). Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 28% (δηλαδή 65 ελεγκτές) πιστεύει ότι ο λόγος που ένας ελεγκτής θα συγκαλύπτε μια απάτη θα ήταν η συγγένεια με κάποιο από τα εμπλεκόμενα μέρη στην απάτη.

Ακόμη, το 21% των ερωτηθέντων (που αναλογεί σε 47 ελεγκτές), πιστεύει ότι η απόκτηση οικειότητας με την ελεγχόμενη οντότητα (Familiarity Threat) είναι πολύ σημαντικός λόγος που θα εξηγούσε την συγκαάλυψη μιας απάτης από τον ελεγκτή ενώ το 20% του δείγματος (45 ελεγκτές) θεωρεί τον κίνδυνο εκφοβισμού (Intimidation Threat) ως πολύ σημαντικό λόγο. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η άποψη ενός ελεγκτή που πιστεύει ότι ο λόγος που ένας ελεγκτής θα συγκαλύπτε κάποια απάτη είναι προκειμένου να μην ξεσπάσει σκάνδαλο, με αποτέλεσμα να αποκαλυφθούν δυσμενή στοιχεία τόσο για την ελεγχόμενη οντότητα όσο και για την ελεγκτική εταιρεία.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται ακολούθως.

Διάγραμμα 85: Κατάταξη παραγόντων που θα οδηγούσαν ένα ελεγκτή να συγκαλύψει απάτη

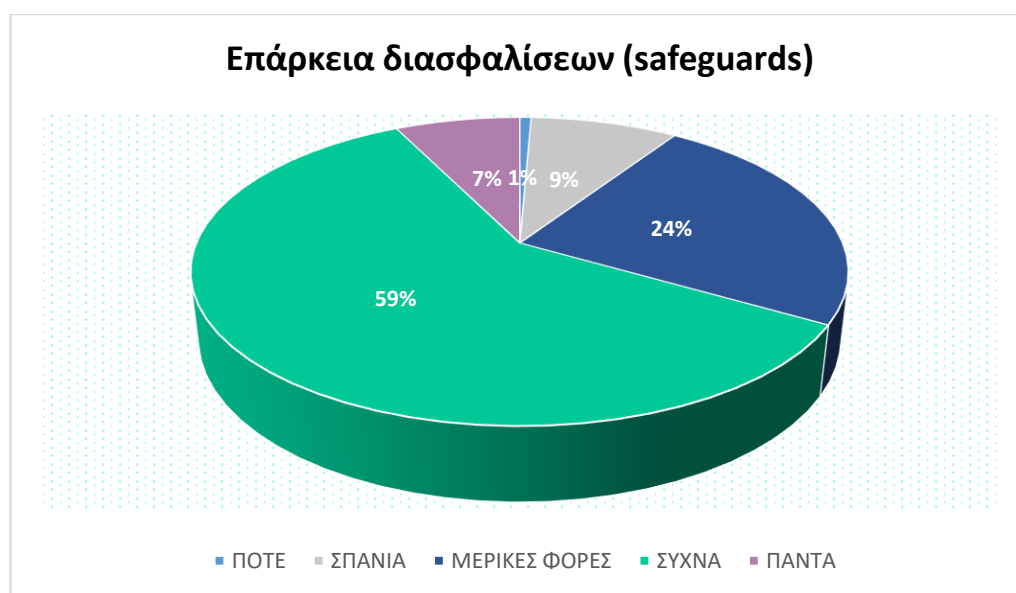
46) Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Νόμου 4449/2017, οι Ορκωτοί Ελεγκτές θα πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από την Ελεγχόμενη οντότητα. Πιστεύετε ότι οι διασφαλίσεις (safeguards) που εφαρμόζονται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές προς περιορισμό των κινδύνων ανεξαρτησίας τους είναι επαρκείς;

Κατά τη διάρκεια του υποχρεωτικού ελέγχου μιας ελεγχόμενης οντότητας, οι Ορκωτοί Ελεγκτές θα πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από αυτή τηρώντας τις ισχύουσες διατάξεις και δεν επιτρέπεται να συμμετέχουν με οποιονδήποτε τρόπο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της. Από τον διενεργούμενο έλεγχο, μπορούν να προκύψουν κάποιοι κίνδυνοι, οι οποίοι να επηρεάσουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή. Ο ελεγκτής θα πρέπει να είναι σε επαγρύπνηση προκειμένου να εντοπίζει όλους τους σημαντικούς κινδύνους που απειλούν την ανεξαρτησία του καθώς και να λαμβάνει διασφαλίσεις έναντι αυτών το κινδύνων.

Σύμφωνα με τους 89 από τους 150 ερωτηθέντες ελεγκτές, δηλαδή ποσοστό 59% του δείγματος, οι διασφαλίσεις (safeguards) που εφαρμόζονται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές προς περιορισμό των κινδύνων ανεξαρτησίας τους είναι συχνά επαρκείς ενώ μόλις το 7%, δηλαδή 11 ερωτηθέντες, απάντησε ότι είναι επαρκείς πάντα.

Ποσοστό 24% του δείγματος, που αναλογεί σε 36 ελεγκτές, απάντησε ότι είναι επαρκείς μερικές φορές ενώ ποσοστό 9%, δηλαδή 13 άτομα, απάντησε ότι σπάνια είναι επαρκείς. Ένας μόνο συμμετέχοντας (1%) στην έρευνα απάντησε ότι οι διασφαλίσεις δεν είναι επαρκείς ποτέ.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 86: Επάρκεια διασφαλίσεων (safeguards)

47) Πόσο αποτελεσματικά θεωρείτε ότι είναι τα ακόλουθα μέτρα (safeguards), τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, προκειμένου να διασφαλιστεί ο Ορκωτός Ελεγκτής έναντι των κινδύνων που επηρεάζουν την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητά του;

- Ανάλυση ελέγχου επιχειρήσεων που έχουν ένα καλό σύστημα εσωτερικού ελέγχου (internal control system)
- Απόλυτη εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΕΠ)
- Αύξηση της επαγγελματικής του εμπειρίας σε τακτικούς ελέγχους
- Επικαιροποίηση των γνώσεων του μέσω της εκπαίδευσης που λαμβάνει
- Παρακολούθηση των φύλλων εργασίας του εξωτερικού ελεγκτή από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ)

Στην ερώτηση αυτή ζητήθηκε από τους ελεγκτές να κατατάξουν τους ανωτέρω πέντε παράγοντες με βάση μια πενταβάθμια κλίμακα, της οποίας το εύρος εκτείνεται από το «ΚΑΘΟΛΟΥ» έως το «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ». Ειδικότερα, το σύνολο των απαντήσεων είναι 750 (5 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες).

Παράγοντας	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	Σύνολο
Ανάλυση ελέγχου επιχειρήσεων που έχουν ένα καλό σύστημα εσωτερικού ελέγχου (internal control system)	2	6	24	84	34	150
Απόλυτη εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΕΠ)	2	2	30	71	45	150
Αύξηση της επαγγελματικής του εμπειρίας σε τακτικούς ελέγχους	2	7	26	83	32	150
Επικαιροποίηση των γνώσεων του μέσω της εκπαίδευσης που λαμβάνει	2	4	21	82	41	150
Παρακολούθηση των φύλλων εργασίας του εξωτερικού ελεγκτή από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ)	1	9	41	66	33	150
Σύνολο	9	28	142	386	185	750

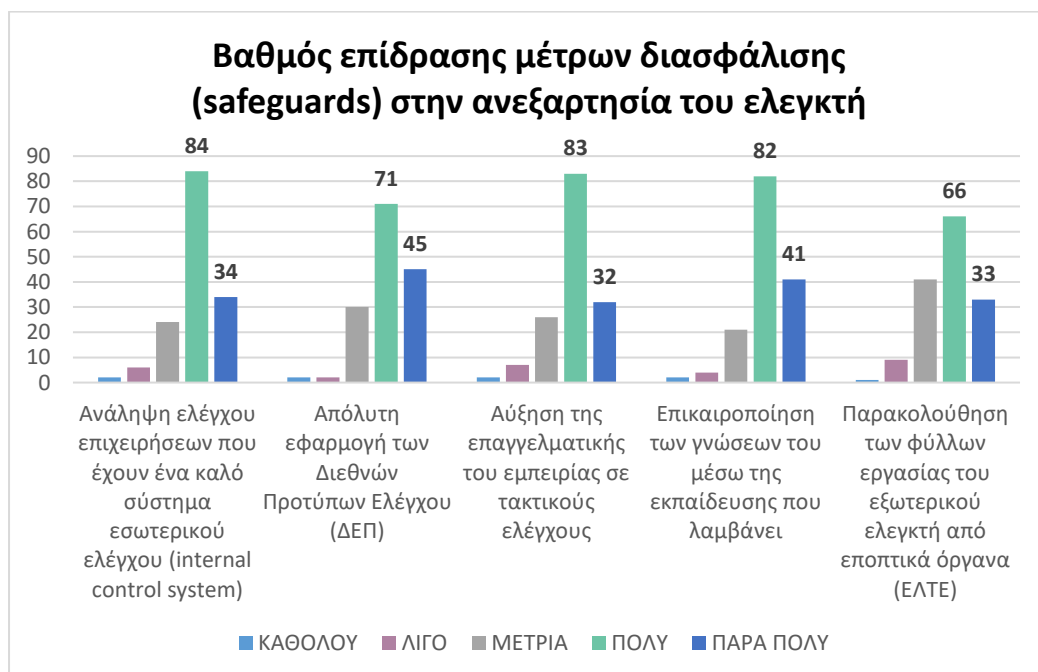
Πίνακας 23: Βαθμός επίδρασης μέτρων διασφάλισης (safeguards) στην ανεξαρτησία του ελεγκτή

Από τις 750 απαντήσεις που συλλέχθηκαν (5άθμια κλίμακα * 150 ερωτηθέντες), οι κατηγορίες «ΠΟΛΥ» και «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ» συγκέντρωσαν συνολικά 571 απαντήσεις. Ο παράγοντας με το μεγαλύτερο πλήθος απαντήσεων στις δύο αυτές κατηγορίες, δηλαδή 123 απαντήσεις, είναι η Επικαιροποίηση των γνώσεων του ελεγκτή μέσω της εκπαίδευσης που λαμβάνει. Ο παράγοντας αυτός θεωρείται το πιο σημαντικό μέτρο (safeguard), προκειμένου να διασφαλιστεί ο Ορκωτός Ελεγκτής έναντι των κινδύνων που επηρεάζουν την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του. Ακολουθεί ο παράγοντας αναφορικά με την ανάληψη ελέγχου επιχειρήσεων που έχουν ένα καλό σύστημα εσωτερικού ελέγχου (internal control system), με 118 απαντήσεις.

Οι δύο επόμενοι παράγοντες συγκέντρωσαν περίπου τον ίδιο αριθμό απαντήσεων, δηλαδή 116 και 115 απαντήσεις αντίστοιχα. Ειδικότερα, οι παράγοντες αυτοί είναι η Απόλυτη εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΕΠ) και η Αύξηση της επαγγελματικής του εμπειρίας σε τακτικούς ελέγχους.

Τέλος, η Παρακολούθηση των φύλλων εργασίας του εξωτερικού ελεγκτή από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ) συγκέντρωσε 99 απαντήσεις.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 87: Βαθμός επίδρασης μέτρων διασφάλισης (safeguards) στην ανεξαρτησία του ελεγκτή

Αξίζει να σημειώσουμε ότι από τις 750 απαντήσεις που συλλέχθηκαν (5άθμια κλίμακα * 150 ερωτηθέντες), η κλίμακα «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ» συγκέντρωσε 185 απαντήσεις. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, το πιο σημαντικό μέτρο (safeguard) για να διασφαλιστεί ο Ορκωτός Ελεγκτής έναντι των κινδύνων που επηρεάζουν την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του είναι απόλυτη εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΕΠ). Το μέτρο αυτό συγκέντρωσε 45 απαντήσεις, δηλαδή 24% σε ποσοστιαία βάση.

Ο δεύτερος παράγοντας που συμβάλλει στην θωράκιση του ελεγκτή έναντι των κινδύνων της ανεξαρτησίας του είναι η Επικαιροποίηση των γνώσεων του μέσω της εκπαίδευσης που λαμβάνει. Ειδικότερα, 41 ελεγκτές, δηλαδή ποσοστό 22%, θεωρούν την εκπαίδευση ως το σημαντικότερο μέτρο.

Ακολουθούν δύο ακόμη παράγοντες, οι οποίοι συγκέντρωσαν το ίδιο ποσοστό απαντήσεων (18%). Από τους παράγοντες αυτούς, η ανάληψη ελέγχου επιχειρήσεων από τις ελεγκτικές εταιρείες που έχουν ένα καλό σύστημα εσωτερικού ελέγχου (internal control system) συγκέντρωσε 34 απαντήσεις ενώ έπεται με 33 απαντήσεις η παρακολούθηση των φύλλων εργασίας του εξωτερικού ελεγκτή από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ). Τέλος, ο παράγοντας αναφορικά με την Αύξηση της επαγγελματικής εμπειρίας του ελεγκτή σε τακτικούς ελέγχους συγκέντρωσε 32 απαντήσεις (ποσοστό 17%).

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 88: Βαθμός σημαντικότητας μέτρων (safeguards)-ανεξαρτησίας ελεγκτή

48) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, επιτυγχάνουν τον περιορισμό της διάπραξης απάτης (fraud) από τις εταιρείες;

- Δημιουργία μιας κουλτούρας ηθικής, με την Διοίκηση να δίνει το καλό παράδειγμα (tone at the top) και ταυτόχρονα περιορίζοντας την 'εκλογίκευση' (rationalization) για τη διενέργεια απάτης
- Διαφάνεια στις εταιρικές πρακτικές και διαρκής προσπάθεια βελτίωσής της μέσω των επιβαλλόμενων λογιστικών πρακτικών
- Ενδυνάμωση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και η ανάπτυξη του μηχανισμού του ανώνυμης αναφοράς (whistleblowing)
- Εταιρική διακυβέρνηση (διατάξεις υποχρεωτικής εφαρμογής και κώδικες εθελοντικής συμμόρφωσης)

Στην ερώτηση αυτή ζητήθηκε από τους ελεγκτές να κατατάξουν τους ανωτέρω τέσσερις παράγοντες, οι οποίοι επιτυγχάνουν τον περιορισμό της διάπραξης απάτης (fraud) από τις εταιρείες. Οι παράγοντες αυτοί έχουν κατηγοριοποιηθεί με βάση μια πενταβάθμια κλίμακα, της οποίας το εύρος εκτείνεται από το «ΚΑΘΟΛΟΥ» έως το «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ». Ειδικότερα, το σύνολο των απαντήσεων είναι 600 (4 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες) και παρουσιάζονται συγκεντρωτικά στο ακόλουθο γράφημα.

Παράγοντας	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	Σύνολο
Δημιουργία μιας κουλτούρας ηθικής, με την Διοίκηση να δίνει το καλό παράδειγμα (tone at the top) και ταυτόχρονα περιορίζοντας την 'εκλογίκευση' (rationalization) για τη διενέργεια απάτης	0	7	26	60	57	150
Διαφάνεια στις εταιρικές πρακτικές και διαρκής προσπάθεια βελτίωσής της μέσω των επιβαλλόμενων λογιστικών πρακτικών	0	2	15	73	60	150

Ενδυνάμωση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και η ανάπτυξη του μηχανισμού του ανώνυμης αναφοράς (whistleblowing)	0	3	14	58	75	150
Εταιρική διακυβέρνηση (διατάξεις υποχρεωτικής εφαρμογής και κώδικες εθελοντικής συμμόρφωσης)	0	2	23	78	47	150
Σύνολο	0	14	78	269	239	600

Πίνακας 24: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στον περιορισμό της διάπραξης απάτης

Από το ανωτέρω γράφημα, παρατηρούμε ότι οι κατηγορίες «ΠΟΛΥ» και «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ» συγκέντρωσαν 508 απαντήσεις, το οποίο αντιπροσωπεύει περίπου το 85% του δείγματος. Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, προκύπτει ότι το 26% του δείγματος (δηλαδή 133 ελεγκτές) πιστεύει ότι η διαφάνεια στις εταιρικές πρακτικές και η διαρκής προσπάθεια βελτίωσης της μέσω των επιβαλλόμενων λογιστικών πρακτικών επιτυγχάνει σε σημαντικό βαθμό τον περιορισμό της διάπραξης απάτης από τις εταιρείες. Το ίδιο ποσοστό απαντήσεων συγκέντρωσε και ο παράγοντας που σχετίζεται με την ενδυνάμωση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και την ανάπτυξη του μηχανισμού ανώνυμης αναφοράς (whistleblowing).

Ως τρίτος πιο σημαντικός παράγοντας θεωρείται η εταιρική διακυβέρνηση (διατάξεις υποχρεωτικής εφαρμογής και κώδικες εθελοντικής συμμόρφωσης), σύμφωνα με το 25% του δείγματος (125 απαντήσεις). Τέλος, το 23% του δείγματος (117 ελεγκτές) θεωρεί ότι η δημιουργία μιας κουλτούρας ηθικής μέσα στην επιχείρηση, με την Διοίκηση να δίνει το καλό παράδειγμα (tone at the top) και ταυτόχρονα περιορίζοντας την ‘εκλογίκευση’ (rationalization) για τη διενέργεια απάτης συμβάλλει προς την κατεύθυνση αυτή.

Επομένως, θα λέγαμε ότι και οι τέσσερις αυτοί παράγοντες συντελούν περίπου στον ίδιο βαθμό στον περιορισμό της διάπραξης απάτης. Ακόμη, το

σύνολο των απαντήσεων στην κατηγορία «ΜΕΤΡΙΑ» της κλίμακας είναι 78 ενώ στην κατηγορία «ΛΙΓΟ» συγκεντρώθηκαν μόνο 14 απαντήσεις.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

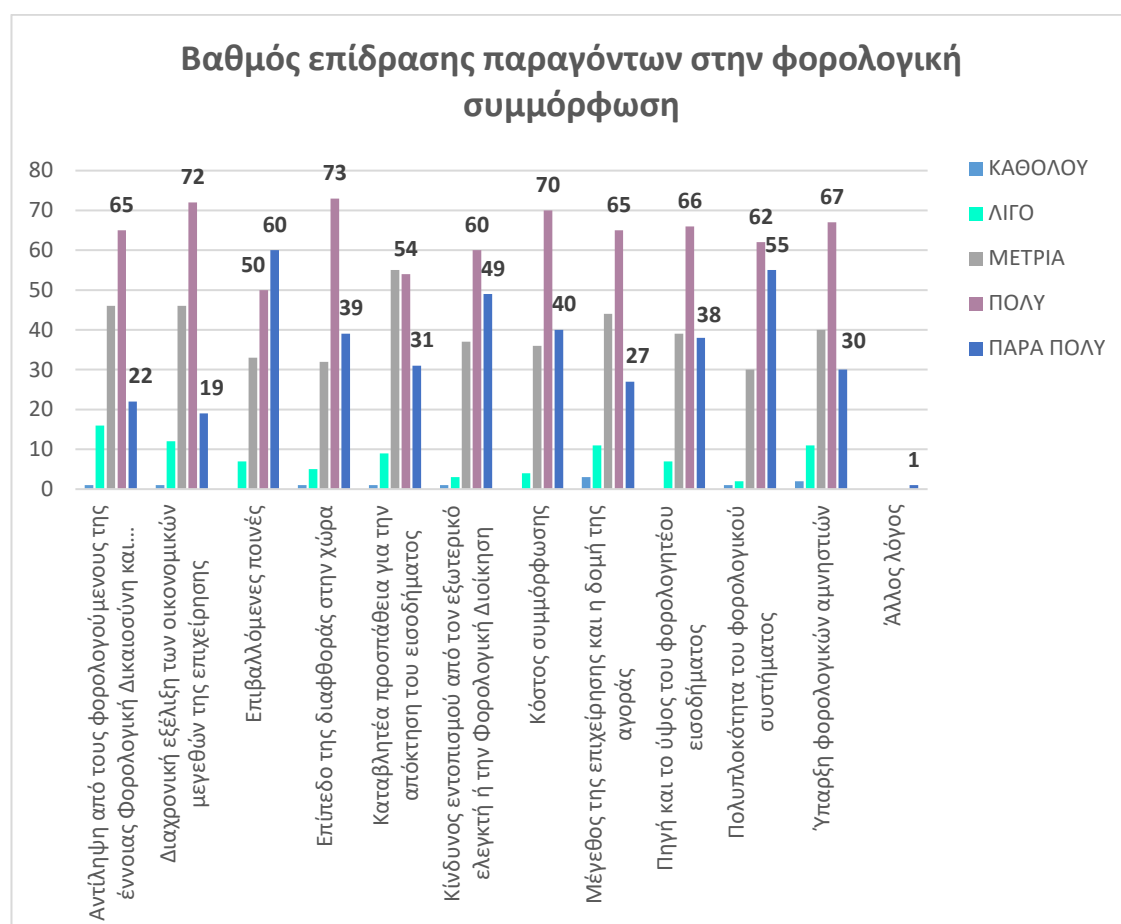
Διάγραμμα 89: Παράγοντες που επιτυγχάνουν τον περιορισμό διάπραξης απάτης

49) Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, επηρεάζουν την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων;

- Αντίληψη από τους φορολογούμενους της έννοιας Φορολογική Δικαιοσύνη (ability to pay principle) και Φορολογική Αποτελεσματικότητα (tax efficiency)
- Διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης
- Επιβαλλόμενες ποινές
- Επίπεδο της διαφθοράς στην χώρα
- Καταβλητέα προσπάθεια για την απόκτηση του εισοδήματος
- Κίνδυνος εντοπισμού από τον εξωτερικό ελεγκτή ή την Φορολογική Διοίκηση
- Κόστος συμμόρφωσης
- Μέγεθος της επιχείρησης και η δομή της αγοράς
- Πηγή και το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος
- Πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος
- Ύπαρξη φορολογικών αμνησιών
- Άλλος παράγοντας

Οι ελεγκτές κατέταξαν τους ανωτέρω έντεκα παράγοντες ως προς τον βαθμό που θεωρούν ότι επηρεάζουν την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Οι παράγοντες αυτοί έχουν κατηγοριοποιηθεί με βάση μια πενταβάθμια κλίμακα, της οποίας το εύρος εκτείνεται από το «ΚΑΘΟΛΟΥ» έως το «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ». Ειδικότερα, το πλήθος των απαντήσεων είναι 1651 (11 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες + 1).

Το ακόλουθο γράφημα απεικονίζει το πλήθος των απαντήσεων που δόθηκαν σε κάθε ένα από τους έντεκα παράγοντες.

Διάγραμμα 90: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στην φορολογική συμμόρφωση

Ακόμη, ο ακόλουθος πίνακας συγκεντρώνει τις απαντήσεις των ερωτηθέντων για κάθε ένα από τους 11 παράγοντες (1651 απαντήσεις).

Παράγοντας	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	Σύνολο
Αντίληψη από τους φορολογούμενους της έννοιας Φορολογική Δικαιοσύνη και Φορολογική Αποτελεσματικότητα	1	16	46	65	22	150
Διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης	1	12	46	72	19	150
Επιβαλλόμενες ποινές	0	7	33	50	60	150
Επίπεδο της διαφθοράς στην χώρα	1	5	32	73	39	150
Καταβλητέα προσπάθεια για την απόκτηση του εισοδήματος	1	9	55	54	31	150
Κίνδυνος εντοπισμού από τον εξωτερικό ελεγκτή ή την Φορολογική Διοίκηση	1	3	37	60	49	150
Κόστος συμμόρφωσης	0	4	36	70	40	150
Μέγεθος της επιχείρησης και η δομή της αγοράς	3	11	44	65	27	150
Πηγή και το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος	0	7	39	66	38	150
Πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος	1	2	30	62	55	150
Ύπαρξη φορολογικών αμνησιτών	2	11	40	67	30	150
Άλλος λόγος	0	0	0	0	1	1
Σύνολο	11	87	438	704	411	1651

Πίνακας 25: Βαθμός επίδρασης παραγόντων στην φορολογική συμμόρφωση

Από τον ανωτέρω πίνακα, παρατηρούμε ότι τις περισσότερες απαντήσεις έχει συγκεντρώσει η κατηγορία «ΠΟΛΥ». Συγκεκριμένα, η κατηγορία αυτή συγκέντρωσε 704 απαντήσεις (που αντιστοιχεί σε ποσοστό 43% του δείγματος), ενώ η κατηγορία «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ» συγκέντρωσε 411 απαντήσεις (25%). Ακόμη, η κατηγορία «ΜΕΤΡΙΑ» αντιπροσωπεύει περίπου ποσοστό 27% του δείγματος.

Οι κατηγορίες «ΠΟΛΥ» και «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ» της ανωτέρω κλίμακας, συγκέντρωσαν 1115 απαντήσεις, που αντιστοιχούν στο 68% του δείγματος. Οι παράγοντες που θεωρείται ότι επηρεάζουν σε μεγαλύτερο βαθμό την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων είναι η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, το επίπεδο της διαφθοράς στην χώρα, οι επιβαλλόμενες ποινές, το κόστος συμμόρφωσης και ο κίνδυνος εντοπισμού από τον εξωτερικό ελεγκτή ή την Φορολογική Διοίκηση. Κάθε ένας από αυτούς τους πέντε παράγοντες καταλαμβάνει ποσοστό 10% του συνολικού δείγματος. Όπως γίνεται αντιληπτό, όλοι αυτοί οι παράγοντες επηρεάζουν σημαντικά την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων.

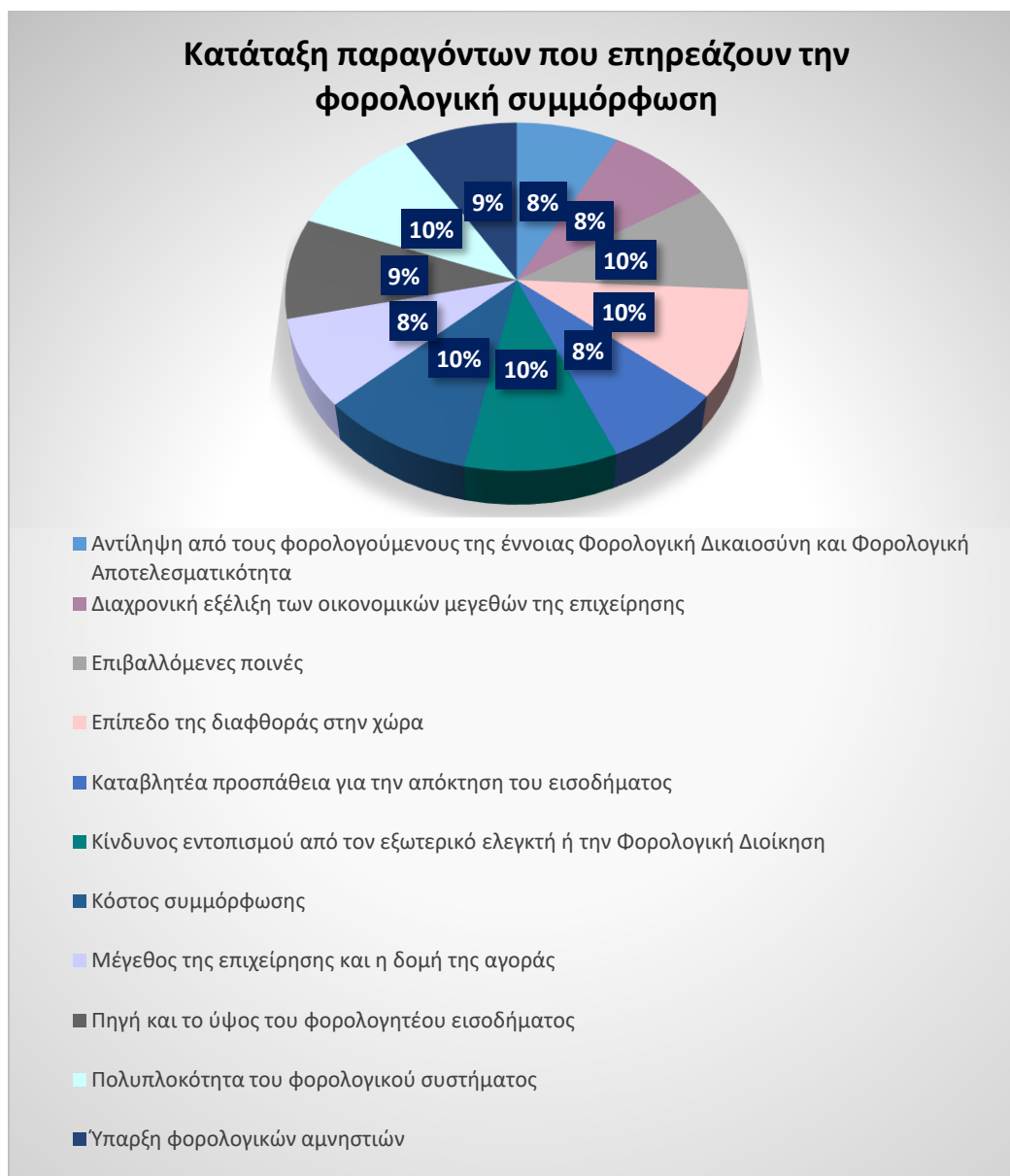
Ακόμη, ποσοστό 9% συγκεντρώνει κάθε ένας από τους εξής δύο παράγοντες: α) πηγή και το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος και β) ύπαρξη φορολογικών αμνησιών. Αναφορικά με το ύψος του εισοδήματος, σύμφωνα με διάφορες έρευνες, όπως η έρευνα του Anderhub (2001), όσο υψηλότερο είναι το εισόδημα του φορολογούμενου, τόσο περισσότερο φοροδιαφεύγει. Αναφορικά με τις φορολογικές αμνησίες, αυτές δίνουν την δυνατότητα στους φορολογούμενους που είχαν παραλείψει να δηλώσουν εισοδήματα να το πράξουν αυτό εκ των υστέρων πληρώνοντας ένα ειδικό χαμηλό φορολογικό συντελεστή, χωρίς να δοθεί πληροφόρηση στις σχετικές αρχές αναφορικά με το κεφάλαιο που αποκρύφθηκε, το οποίο συμβάλλει στην φορολογική συμμόρφωση.

Οι εναπομείναντες παράγοντες συγκεντρώνουν έκαστος ποσοστό 8% του δείγματος. Οι παράγοντες αυτοί είναι: α) το μέγεθος της επιχείρησης και η δομή της αγοράς, β) η διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης, γ) η αντίληψη από τους φορολογούμενους της έννοιας Φορολογική Δικαιοσύνη και Φορολογική Αποτελεσματικότητα και δ) η καταβλητέα προσπάθεια για την απόκτηση του εισοδήματος.

Τέλος, σύμφωνα με έναν ελεγκτή εκ των ερωτηθέντων, ένας ακόμη λόγος που επηρεάζει την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων είναι η

εταιρική κουλτούρα και οι ηθικές αξίες που έχουν τα μέλη της Διοίκησης μιας εταιρείας. Όσο περισσότερο ηθικό είναι το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση, τόσο πιο πιθανό είναι ότι η επιχείρηση αυτή θα είναι ηθική ως προς τις φορολογικές τις υποχρεώσεις απέναντι στην Φορολογική Διοίκηση και δεν θα καταφεύγει σε φοροδιαφυγή ή φοροαποφυγή.

Επομένως, είναι πολύ σημαντικό για μια επιχείρηση τόσο να στελεχώνει το προσωπικό της με άτομα υψηλά καταρτισμένα, με ηθικές αξίες και επαγγελματισμό όσο και το να δίνουν έμφαση τα μέλη της Διοίκησης στις ηθικές αρχές μέσα στην ίδια την επιχείρηση αλλά και στις συναλλαγές της με το εξωτερικό της περιβάλλον και γενικά να επικρατεί ένα ηθικό κλίμα μέσα στην επιχείρηση. Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 91: Κατάταξη παραγόντων που επηρεάζουν την φορολογική συμμόρφωση

50) Κατά την άποψη σας, σε ποιο βαθμό οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, συντελούν σε υψηλό κόστος συμμόρφωσης των επιχειρήσεων με την νομοθεσία, με αποτέλεσμα ορισμένες από αυτές να καταφεύγουν σε φορο-αποφυγή ή φοροδιαφυγή:

- Καταβλητέα προσπάθεια & προσωπικός χρόνος για τη σωστή συμπλήρωση και υποβολή των φορολογικών δηλώσεων
- Χρηματικό κόστος/Αμοιβές λογιστών, συμβούλων
- Κόστος επίβλεψης των λογιστών και δικηγόρων
- Κόστος τεκμηρίωσης των ενδοομιλικών τους συναλλαγών

Στον ακόλουθο πίνακα συγκεντρώνονται οι παράγοντες εκείνοι που συντελούν σε υψηλό κόστος συμμόρφωσης των επιχειρήσεων με την νομοθεσία, με αποτέλεσμα ορισμένες από αυτές να καταφεύγουν σε φορο-αποφυγή ή φοροδιαφυγή.

Οι παράγοντες αυτοί έχουν κατηγοριοποιηθεί με βάση μια κλίμακα, της οποίας το εύρος εκτείνεται από το «ΚΑΘΟΛΟΥ» έως το «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ». Ειδικότερα, το πλήθος των απαντήσεων είναι 600 (5 παράγοντες * 150 ερωτηθέντες).

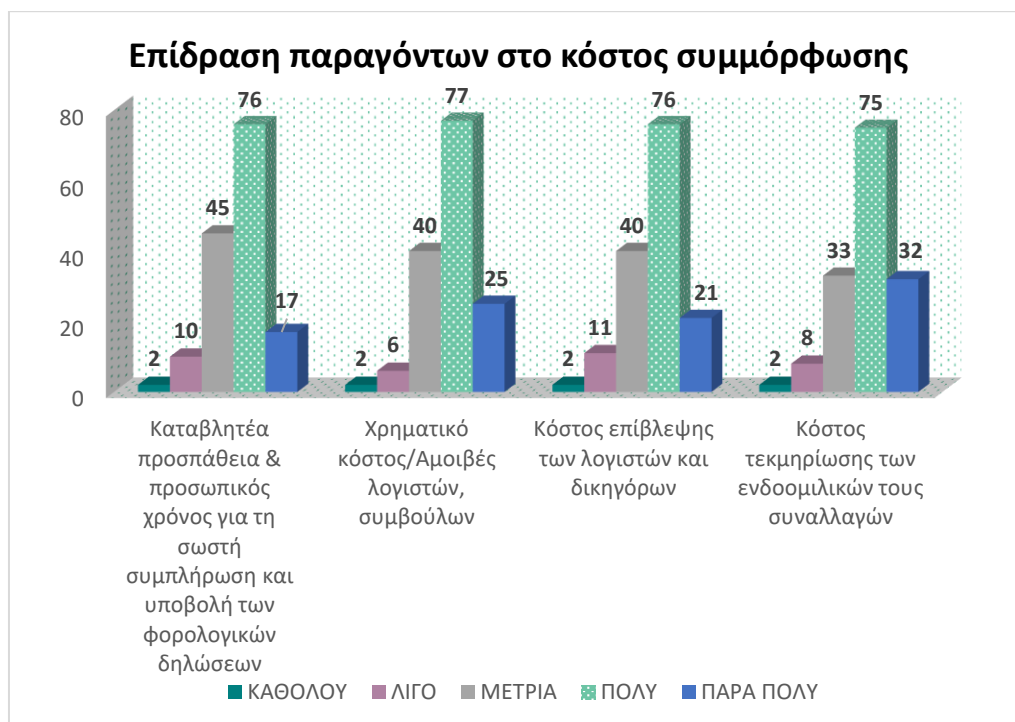
Παράγοντας	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	Σύνολο
Καταβλητέα προσπάθεια & προσωπικός χρόνος για τη σωστή συμπλήρωση και υποβολή των φορολογικών δηλώσεων	2	10	45	76	17	150
Χρηματικό κόστος/Αμοιβές λογιστών, συμβούλων	2	6	40	77	25	150
Κόστος επίβλεψης των λογιστών και δικηγόρων	2	11	40	76	21	150
Κόστος τεκμηρίωσης των ενδοομιλικών τους συναλλαγών	2	8	33	75	32	150
Σύνολο	8	35	158	304	95	600

Πίνακας 26: Επίδραση παραγόντων στο κόστος συμμόρφωσης

Ειδικότερα, παρατηρούμε ότι οι κατηγορίες «ΠΟΛΥ» και «ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ» συγκέντρωσαν αθροιστικά 399 απαντήσεις, το οποίο αντιστοιχεί σε ποσοστό 67%. Ο παράγοντας που συγκέντρωσε τις περισσότερες απαντήσεις στις δύο αυτές κατηγορίες είναι το κόστος τεκμηρίωσης των ενδοομιλικών τους συναλλαγών, το οποίο αντιστοιχεί στο 27% του δείγματος (107 απαντήσεις).

Ο δεύτερος λόγος που πιστεύουν οι ελεγκτές ότι συντελεί σε υψηλό κόστος συμμόρφωσης και φοροδιαφυγή είναι το χρηματικό κόστος, δηλαδή το κόστος για την αμοιβή των λογιστών ή άλλων συμβούλων για την σωστή συμπλήρωση των φορολογικών τους δηλώσεων και γενικότερα όλων των φορολογικών τους υποχρεώσεων. Το ποσοστό των ελεγκτών που υποστηρίζει την άποψη αυτή είναι 26% (δηλαδή 102 ελεγκτές).

Επίσης, το 24% (97 ελεγκτές) του δείγματος θεωρεί ότι το κόστος επίβλεψης των λογιστών και δικηγόρων είναι σημαντικό και επομένως συντελεί αποτρεπτικά ως προς την συμμόρφωση των επιχειρήσεων με την φορολογική νομοθεσία. Τέλος, 23% του δείγματος (93 ελεγκτές) θεωρεί ότι η καταβλητέα προσπάθεια και ο προσωπικός χρόνος που χρειάζεται για τη σωστή συμπλήρωση και υποβολή των φορολογικών δηλώσεων είναι σχεδόν εξίσου σημαντικός όσο και το κόστος επίβλεψης των λογιστών και συνεπάγεται υψηλό κόστος συμμόρφωσης. Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 92: Επίδραση παραγόντων στο κόστος συμμόρφωσης

Από το ανωτέρω γράφημα, παρατηρούμε ότι η κατηγορία «ΠΟΛΥ» συγκέντρωσε τις περισσότερες απαντήσεις. Συγκεκριμένα, συγκέντρωσε 304 από τις 600 συνολικά. Ακολούθως απεικονίζεται ο καταμερισμός των απαντήσεων τις κατηγορίας αυτής στους τέσσερις παράγοντες που επηρεάζουν το κόστος συμμόρφωσης.

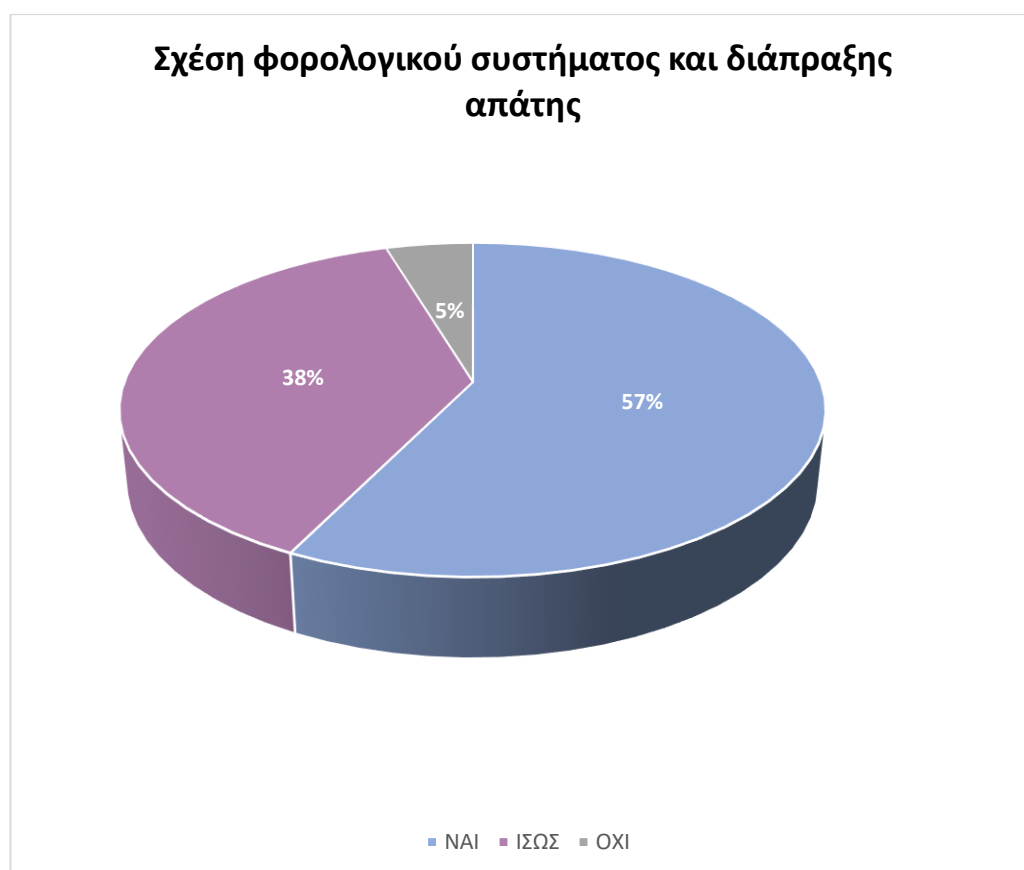
Διάγραμμα 93: Κατάταξη παραγόντων που επηρεάζουν το κόστος συμμόρφωσης

Από το ανωτέρω γράφημα, παρατηρούμε ότι και οι τέσσερις παράγοντες συγκέντρωσαν ποσοστό 25%. Αυτό σημαίνει ότι όλοι παράγοντες έχουν περίπου το ίδιο πλήθος απαντήσεων. Αναλυτικότερα, το χρηματικό κόστος για τις αμοιβές λογιστών και συμβούλων συγκέντρωσε 77 απαντήσεις, ενώ το κόστος επίβλεψης των λογιστών και δικηγόρων καθώς και η καταβλητέα προσπάθεια και ο προσωπικός χρόνος που απαιτούνται από τα μέλη της Διοίκησης για τη σωστή συμπλήρωση και υποβολή των φορολογικών δηλώσεων συγκέντρωσαν 76 απαντήσεις. Τέλος, το κόστος τεκμηρίωσης των ενδοομικών τους συναλλαγών συγκέντρωσε 75 απαντήσεις.

51) Πιστεύετε ότι η διάπραξη απάτης από μια εταιρεία είναι λιγότερο πιθανή όσο πιο δίκαιο και αποτελεσματικό είναι το φορολογικό σύστημα;

Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται ότι περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες πιστεύουν ότι η διάπραξη απάτης από μια εταιρεία είναι λιγότερο πιθανή όσο πιο δίκαιο και αποτελεσματικό είναι το φορολογικό σύστημα. Ειδικότερα, 86 ερωτηθέντες διατείνονται υπέρ αυτής της άποψης, το οποίο αντιστοιχεί σε ποσοστό 57% του δείγματος. Από την άλλη πλευρά, μόνο 7 συμμετέχοντες απάντησαν αρνητικά, δηλαδή 5% του δείγματος, ενώ οι υπόλοιποι 57 (38%) απάντησαν ότι εάν το φορολογικό σύστημα μιας χώρας είναι πιο δίκαιο και αποτελεσματικό, ίσως αυτό συντελεί σε μείωση της πιθανότητας διάπραξης απάτης.

Το ακόλουθο γράφημα απεικονίζει τις απαντήσεις που δόθηκαν από τους ερωτηθέντες στην ανωτέρω ερώτηση σε ποσοστιαία βάση.

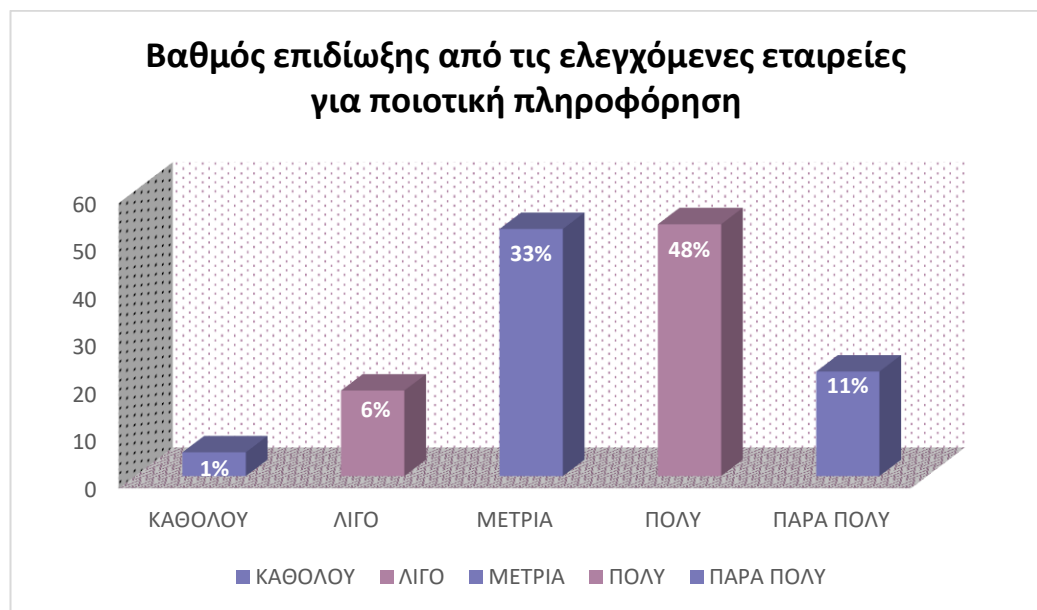
Διάγραμμα 94: Σχέση φορολογικού συστήματος και διάπραξης απάτης

52) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι εταιρείες επιδιώκουν οι χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις να παρέχουν ποιοτική και χρήσιμη πληροφόρηση για τους ενδιαφερόμενους χρήστες και συνεργάζονται με τον Ορκωτό Ελεγκτή προς αυτή την κατεύθυνση;

Από τους 150 ερωτηθέντες, οι 72 από αυτούς, δηλαδή το 48% του δείγματος απάντησαν ότι οι εταιρείες επιδιώκουν οι χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις να παρέχουν ποιοτική και χρήσιμη πληροφόρηση για τους ενδιαφερόμενους χρήστες και συνεργάζονται με τον Ορκωτό Ελεγκτή προς αυτή την κατεύθυνση σε μεγάλο βαθμό ενώ 17 ερωτηθέντες (11%) απάντησαν ότι η ποιοτική πληροφόρηση είναι επιθυμητή σε πολύ μεγάλο βαθμό και συνεργάζονται με τον Ορκωτό Ελεγκτή παρέχοντας σε αυτόν όλη την απαραίτητη πληροφόρηση για την διεξαγωγή του εξωτερικού ελέγχου.

Ένας σχετικά μεγάλος αριθμός ερωτηθέντων, δηλαδή 50 ελεγκτές (33%) απάντησαν ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες ενδιαφέρονται μέτρια για την παροχή ποιοτικής πληροφόρησης στους ενδιαφερόμενους χρήστες. Ακόμη, ένα ποσοστό 6% (δηλαδή 9 ελεγκτές) απάντησε ότι οι ελεγχόμενες οντότητες ενδιαφέρονται λίγο για την κατάρτιση χρηματοοικονομικών καταστάσεων που να είναι ποιοτικές ενώ ένα ποσοστό 1% (δηλαδή 2 ελεγκτές) απάντησε ότι δεν ενδιαφέρονται καθόλου για την παροχή ποιοτικής πληροφόρησης και επομένως δεν συνεργάζονται με τον Ορκωτό Ελεγκτή προς αυτή την κατεύθυνση.

Τα ανωτέρω παρουσιάζονται στο κάτωθι γράφημα.

Διάγραμμα 95: Βαθμός επιδίωξης από τις ελεγχόμενες εταιρείες για ποιοτικής πληροφόρηση

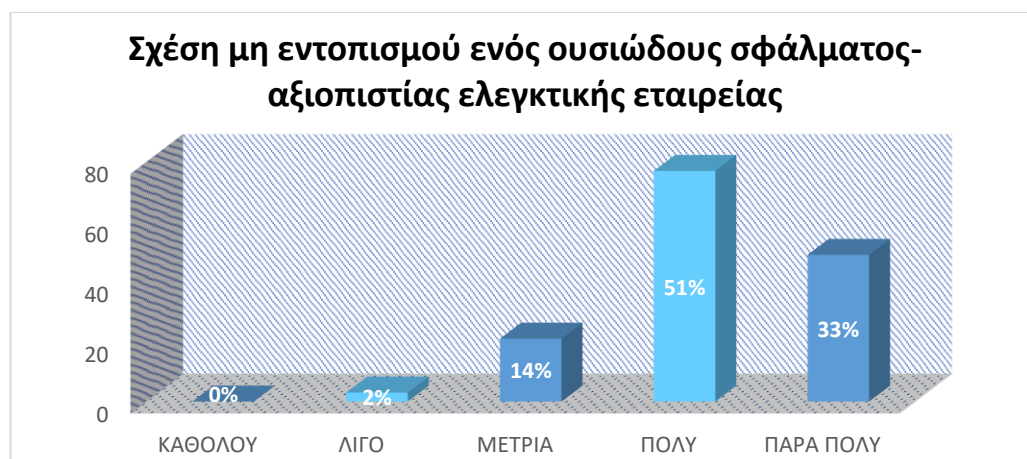
53) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι ο μη εντοπισμός ενός ουσιώδους σφάλματος και κατ' επέκταση η έκδοση λανθασμένης έκθεσης ελέγχου από τον Ορκωτό ελεγκτή για μια ελεγχόμενη εταιρεία, εφόσον αυτό ανακαλυφθεί αργότερα και γνωστοποιηθεί δημοσίως, μπορεί να επηρεάσει την άποψη και αντίληψη των διαφόρων χρηστών (π.χ επενδυτών) ως προς την αξιοπιστία της ελεγκτικής εταιρείας γενικότερα και να επηρεάσει την φήμη της;

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, δηλαδή 51%, διατείνεται ότι ο μη εντοπισμός ενός ουσιώδους σφάλματος και κατ' επέκταση η έκδοση λανθασμένης έκθεσης ελέγχου από τον Ορκωτό ελεγκτή για μια ελεγχόμενη εταιρεία, εφόσον βέβαια αυτό αποκαλυφθεί αργότερα και γνωστοποιηθεί δημοσίως, μπορεί να επηρεάσει την άποψη και αντίληψη των διαφόρων χρηστών ως προς την αξιοπιστία της ελεγκτικής εταιρείας γενικότερα και να επηρεάσει την φήμη της. Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί σε 77 ελεγκτές.

Ακόμη, ένα ποσοστό 33%, που αναλογεί σε 49 άτομα, συμφωνεί με την άποψη αυτή και θεωρεί ότι μπορεί να επηρεάσει την φήμη της ελεγκτικής εταιρείας σε πολύ μεγάλο βαθμό. Αυτό με τη σειρά του μπορεί να οδηγήσει στο να χάσει η ελεγκτική κάποιους από τους υπάρχοντες πελάτες της ή ενδεχομένως να την εμποδίσει από το να προσελκύσει καινούργιους. Επομένως, 126 από τους 150 ερωτηθέντες τάσσονται υπέρ της άποψης αυτής.

Από τους υπόλοιπους 24 ελεγκτές, 21 από αυτούς (14%) ισχυρίζονται ότι ο μη εντοπισμός ενός ουσιώδους σφάλματος θα επηρέαζε μέτρια την εικόνα και την φήμη της ελεγκτικής εταιρείας ενώ 3 ελεγκτές (2%) θεωρούν ότι θα την επηρέαζε ελάχιστα. Αξίζει να σημειωθεί ότι κανένας συμμετέχων δεν δήλωσε ότι το ενδεχόμενο της έκδοσης λανθασμένης έκθεσης ελέγχου θα άφηνε ανεπηρέαστη την αξιοπιστία της ελεγκτικής εταιρείας.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

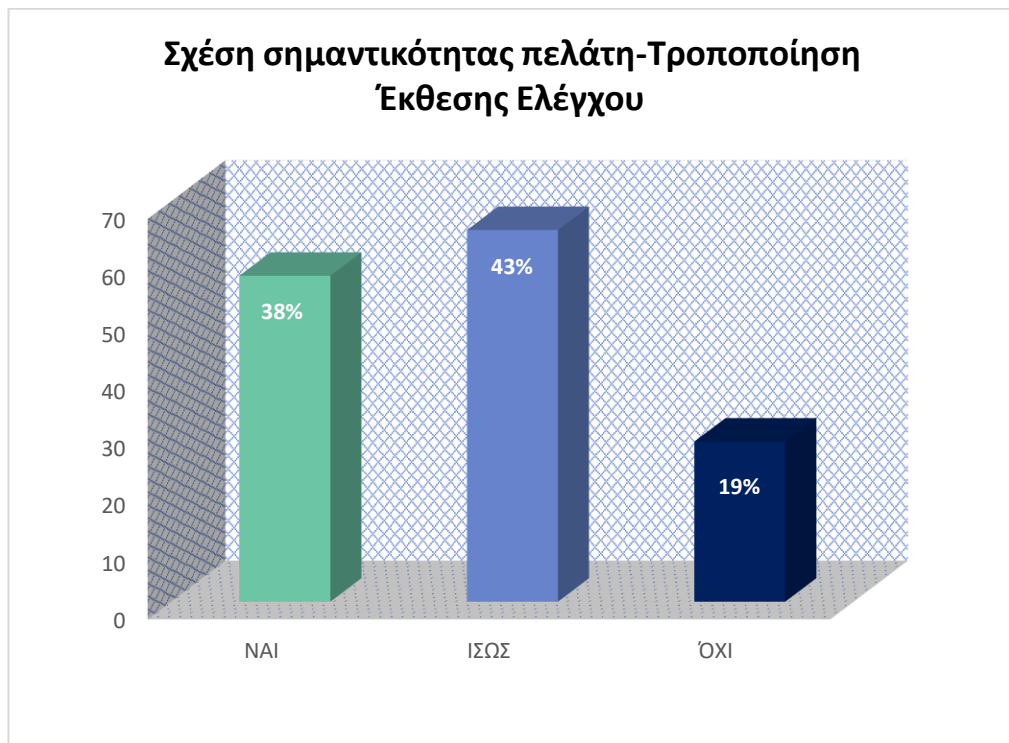
Διάγραμμα 96: Σχέση μη εντοπισμού ενός ουσιώδους σφάλματος-αξιοπιστίας ελεγκτικής εταιρείας

54) Πιστεύετε ότι όσο αυξάνεται η σημαντικότητα του πελάτη για μια ελεγκτική εταιρεία, τόσο λιγότερο πιθανό είναι να εκδώσει έκθεση ελέγχου με τροποποίηση ελεγκτικής γνώμης;

Από τους 150 ερωτηθέντες, 57 ελεγκτές (38%) πιστεύουν ότι όσο αυξάνεται η σημαντικότητα του πελάτη για μια ελεγκτική εταιρεία, τόσο λιγότερο πιθανό είναι να εκδώσει έκθεση ελέγχου με τροποποίηση ελεγκτικής γνώμης. Αυτό συμβαίνει διότι όταν μια ελεγκτική εταιρεία εξαρτάται από έναν πελάτη, τότε προκειμένου να μην τον δυσαρεστήσει και από φόβο μήπως διακοπεί η συνεργασία τους, καταφεύγει στην έκδοση ελέγχου με σύμφωνη γνώμη (δηλαδή ότι δεν ενυπάρχουν ουσιώδη σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις).

Στον αντίποδα, 28 ερωτηθέντες (19%) θεωρούν ότι η σημαντικότητα του πελάτη για την ελεγκτική εταιρεία δεν σχετίζεται με την έκθεση ελέγχου που θα εκδώσει. Με άλλα λόγια, θεωρούν ότι η έκθεση ελέγχου δεν επηρεάζεται από το πόσο σημαντική είναι η ελεγχόμενη εταιρεία για την ελεγκτική.

Ωστόσο, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, δηλαδή το 43% του δείγματος, που αναλογεί σε 65 ελεγκτές, απάντησε ότι η σημαντικότητα του πελάτη ίσως επηρεάζει την διαμόρφωση της ελεγκτικής γνώμης και κατ' επέκταση την έκθεση ελέγχου που θα εκδώσει ο Ορκωτός Ελεγκτής.

Διάγραμμα 97: Σχέση σημαντικότητας πελάτη-τροποποίηση έκθεσης ελέγχου

55) Πιστεύετε ότι οι ακόλουθες δυο κατηγορίες χαρακτηριστικών, οι οποίες παρατίθενται αλφαβητικά, είναι εξίσου σημαντικές για την παροχή ποιοτικών χρηματοοικονομικών καταστάσεων;

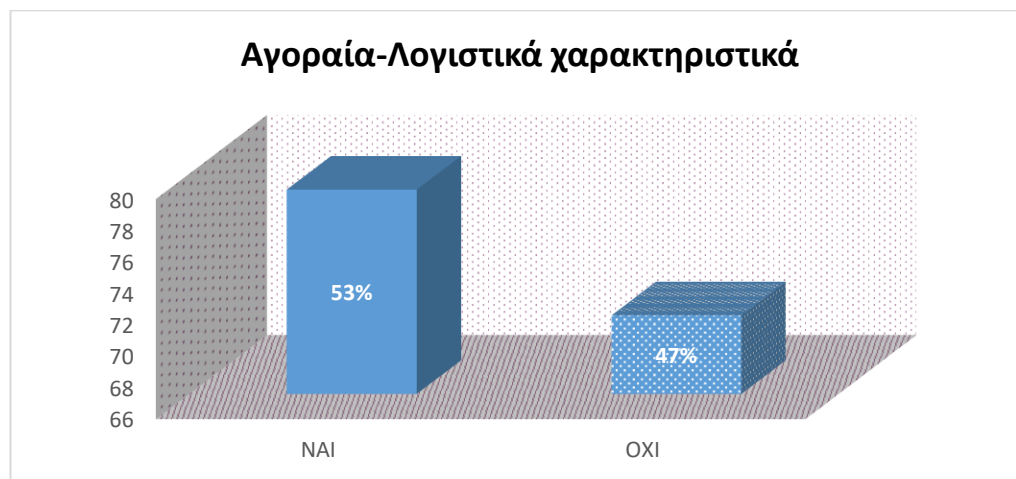
1. Χαρακτηριστικά που βασίζονται στην Αγορά (Market-based attributes)

- Αξιοπιστία (Reliability)
- Δυνατότητα Επαλήθευσης (Verifiability)
- Έγκαιρη πληροφόρηση (Timeliness)
- Κατανοητότητα (Understandability)
- Συγκρισιμότητα (Comparability)
- Σχετικότητα (Relevance)

2. Χαρακτηριστικά που βασίζονται στην Λογιστική (Accounting-based attributes)

- Ομαλότητα των κερδών (Smoothness)
- Ποιότητα των δεδουλευμένων (Accrual quality)
- Προβλεψιμότητα των κερδών (Predictability)
- Συνέπεια των κερδών (Persistency)

Το ακόλουθο γράφημα παρουσιάζει τα αποτελέσματα αναφορικά με το εάν οι εξωτερικοί ελεγκτές πιστεύουν ότι δυο κατηγορίες χαρακτηριστικών, δηλαδή τόσο τα αγοραία όσο και τα λογιστικά χαρακτηριστικά, είναι εξίσου σημαντικά για την παροχή ποιοτικών χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Διάγραμμα 98: Αγοραία-Λογιστικά χαρακτηριστικά

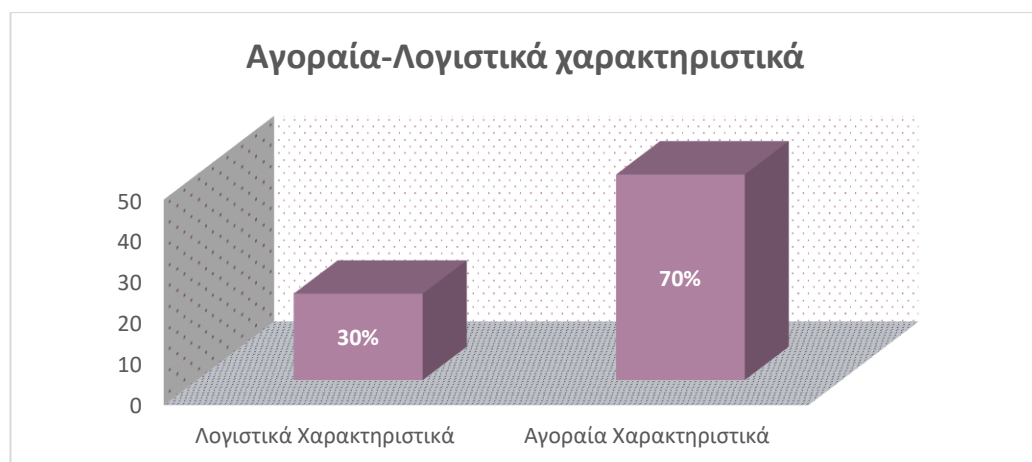
Από το γράφημα προκύπτει ότι το 53% του δείγματος, δηλαδή 79 ερωτηθέντες, απάντησαν ότι θεωρούν τις δύο κατηγορίες χαρακτηριστικών εξίσου σημαντικές για την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης ενώ το υπόλοιπο 47% (71 άτομα) απάντησε ότι δεν τα θεωρεί εξίσου σημαντικά.

56) Εάν πιστεύετε ότι οι δύο ανωτέρω κατηγορίες χαρακτηριστικών δεν είναι εξίσου σημαντικές, ποια κατηγορία θεωρείτε ως περισσότερο σημαντική για την χρηματοοικονομική πληροφόρηση;

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, 71 άτομα από τους 150 συνολικά ελεγκτές του δείγματος (47%), απάντησε ότι δεν θεωρεί εξίσου σημαντικές τις δυο κατηγορίες χαρακτηριστικών. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στα αγοραία χαρακτηριστικά. Με άλλα λόγια, 50 από τους 71 ερωτηθέντες (70%) θεωρούν πιο σημαντικά την κατηγορία των αγοραίων χαρακτηριστικών, δηλαδή τα χαρακτηριστικά εκείνα που πρέπει να έχουν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις προκειμένου να είναι χρήσιμες και να παρέχουν ποιοτική πληροφόρηση στους ενδιαφερόμενους χρήστες. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι τα ακόλουθα: α) Αξιοπιστία (Reliability), β) Δυνατότητα Επαλήθευσης (Verifiability), γ) Έγκαιρη πληροφόρηση (Timeliness), δ) Κατανοητότητα (Understandability), ε) Συγκρισσιμότητα (Comparability), και στ) Σχετικότητα (Relevance).

Από την άλλη πλευρά, το εναπομείναν 30% του δείγματος, δηλαδή 21 ελεγκτές, θεωρούν ότι τα λογιστικά χαρακτηριστικά υπερτερούν σε σημαντικότητα από τα αγοραία χαρακτηριστικά. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι τα ακόλουθα: α) Ομαλότητα των κερδών (Smoothness), β) Ποιότητα των δεδουλευμένων (Accrual quality), γ) Προβλεψιμότητα των κερδών (Predictability) και δ) Συνέπεια των κερδών (Persistency).

Και οι δύο αυτές κατηγορίες χαρακτηριστικών είναι πολύ σημαντικές για την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων, και κατά την προσωπική μου άποψη εάν εξετασθούν συνδυαστικά, προσδίδουν ιδιαίτερη αξία στα οικονομικά μεγέθη που εμπεριέχονται σε αυτές.

Διάγραμμα 99: Αγοραία-Λογιστικά χαρακτηριστικά

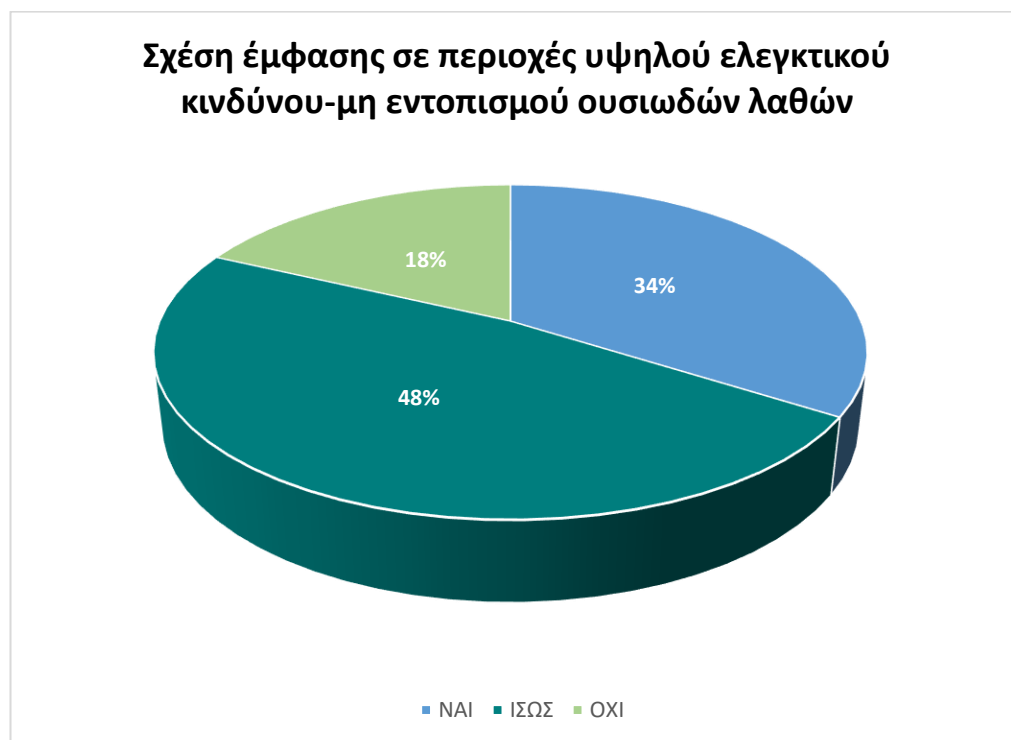
57) Πιστεύετε ότι η μεγαλύτερη έμφαση που δίνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές σε περιοχές που θεωρούνται υψηλού ελεγκτικού κινδύνου (high-risk areas), αυξάνουν τον κίνδυνο μη εντοπισμού λαθών σε περιοχές λιγότερο σημαντικές των οποίων τα λάθη αθροιστικά θα μπορούσαν να είναι σημαντικά (Above materiality);

Το 34% του δείγματος, δηλαδή 51 από τους 150 ελεγκτές, απάντησε ότι η μεγαλύτερη έμφαση που δίνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές σε περιοχές που θεωρούνται υψηλού ελεγκτικού κινδύνου (high-risk areas), αυξάνουν τον κίνδυνο μη εντοπισμού λαθών σε περιοχές λιγότερο σημαντικές των οποίων τα λάθη αθροιστικά θα μπορούσαν να είναι σημαντικά (Above materiality).

Από την άλλη πλευρά, το 18% του δείγματος, δηλαδή 27 ελεγκτές θεωρούν ότι το να εστιάζουν οι ελεγκτές σε περιοχές που ενέχουν υψηλό ρίσκο, είναι λογικό και το γεγονός αυτό δεν αυξάνει τον κίνδυνο να μην εντοπίσουν ουσιώδη λάθη σε λιγότερο σημαντικές περιοχές.

Ωστόσο, το μεγαλύτερο ποσοστό ερωτηθέντων, δηλαδή το 48% (72 ερωτηθέντες), απάντησε ότι ίσως η μεγαλύτερη αυτή έμφαση που δίνουν σε περιοχές υψηλού ελεγκτικού κινδύνου να αυξάνει τον κίνδυνο μη εντοπισμού λαθών, τα οποία αθροιστικά να είναι σημαντικά και τα οποία εάν είχαν εντοπιστεί από τον ελεγκτή θα οδηγούσαν σε τροποποίηση της ελεγκτικής του γνώμης.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 100: Σχέση έμφασης σε περιοχές υψηλού κινδύνου-μη εντοπισμού ουσιωδών λαθών

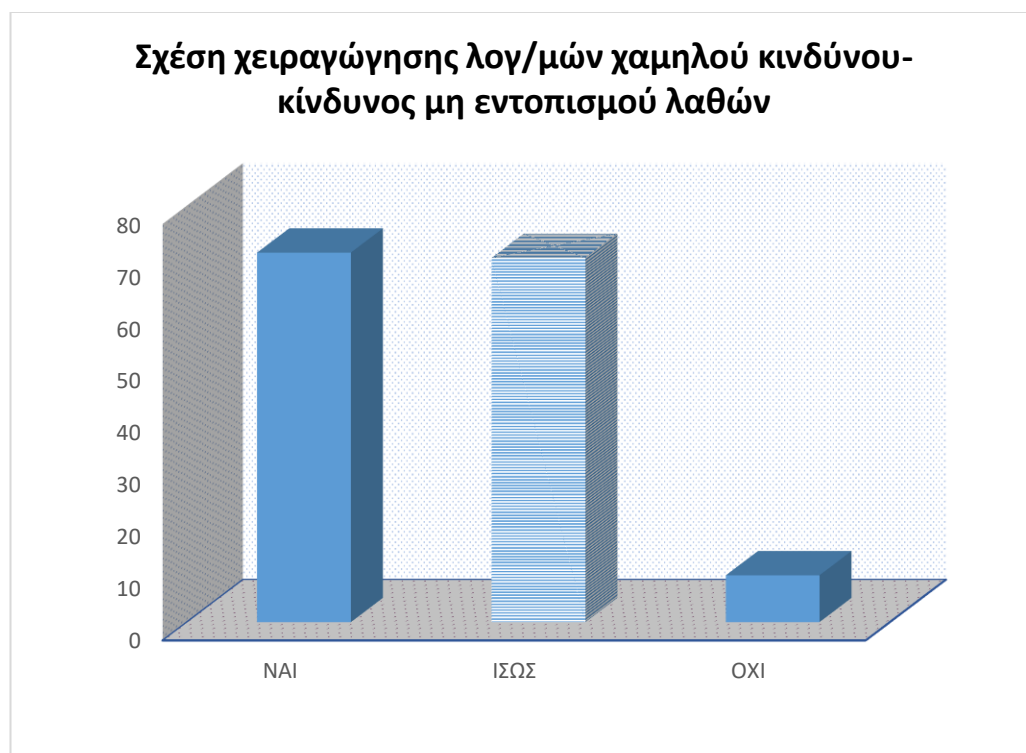
58) Πιστεύετε ότι αν οι ελεγκτές δεν λάμβαναν υπόψη την συμπεριφορά της Διοίκησης ως προς την χειραγώγηση λογαριασμών χαμηλού κινδύνου (low-risk areas), σε απάντηση της αξιολόγησης κινδύνου που κάνουν οι ελεγκτές, θα οδηγούσε πολλούς ελεγκτές στο να μην εκτιμήσουν σωστά αυτόν τον κίνδυνο, να καταναείμουν λανθασμένα τους ελεγκτικούς πόρους και μην εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα;

Από τους 150 ερωτηθέντες, 71 από αυτούς, δηλαδή ποσοστό 47% απάντησαν ότι αν οι ελεγκτές δεν λάμβαναν υπόψη την συμπεριφορά της Διοίκησης ως προς την χειραγώγηση λογαριασμών χαμηλού κινδύνου (low-risk areas), σε απάντηση της αξιολόγησης κινδύνου (risk assessment) που κάνουν οι ελεγκτές, θα οδηγούσε πολλούς ελεγκτές στο να μην εκτιμήσουν σωστά αυτόν τον κίνδυνο, να καταναείμουν λανθασμένα τους ελεγκτικούς πόρους και μην εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα.

Ακόμη, 70 ελεγκτές, (δηλαδή ποσοστό επίσης 47%) απάντησαν ότι ενδεχομένως να οδηγούσε στο να μην καταναείμουν σωστά τους ελεγκτικούς πόρους και επομένως να μην εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα. Ωστόσο, δεν έχουν ξεκάθαρη άποψη.

Από την άλλη πλευρά, 9 ερωτηθέντες, δηλαδή το 6% του δείγματος, πιστεύουν ότι δεν θα άλλαζε κάτι ως προς τον εντοπισμό ουσιωδών σφαλμάτων.

Τα ανωτέρω αποτελέσματα απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα.

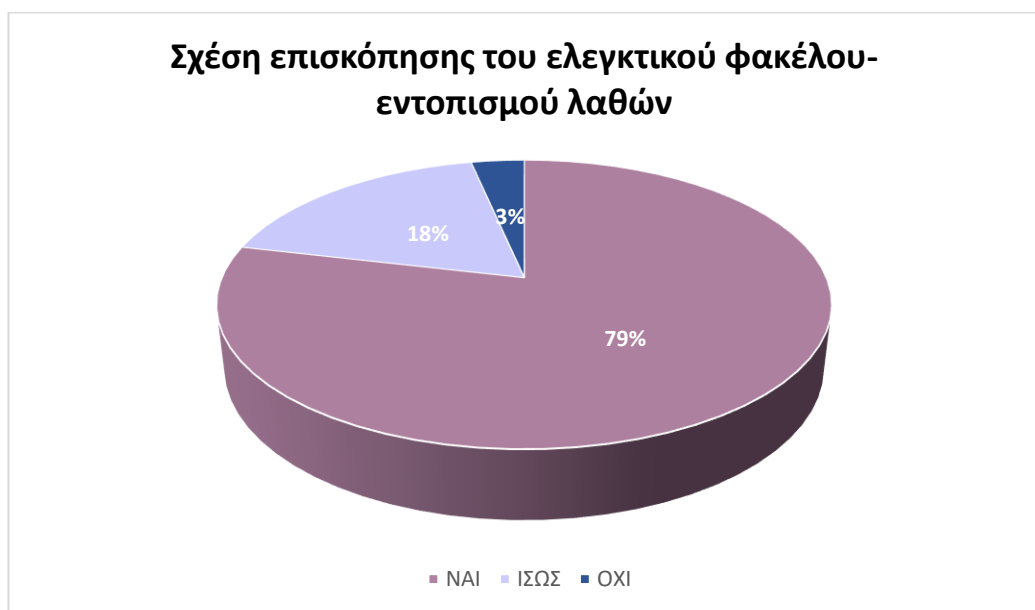
Διάγραμμα 101: Σχέση χειραγώγησης λογ/μών χαμηλού κινδύνου-κίνδυνος μη εντοπισμού λαθών

59) Πιστεύετε ότι η επισκόπηση του φακέλου (review) από όλα τα άτομα της ελεγκτικής ομάδας (assistant-senior-manager-partner), γεγονός το οποίο ωστόσο είναι χρονοβόρο, θα αύξανε τον εντοπισμό λαθών και την ποιότητα του ελέγχου;

Οι 118 από τους 150 ερωτηθέντες, δηλαδή ποσοστό 79% απάντησε ότι εάν η επισκόπηση του φακέλου (review) γινόταν από όλα τα άτομα της ελεγκτικής ομάδας (assistant-senior-manager-partner) θα αύξανε τον εντοπισμό λαθών και την ποιότητα του ελέγχου. Αυτό στηρίζεται στην άποψη ότι όσο περισσότεροι ελεγκτές επισκοπήσουν τα φύλλα εργασίας στον ελεγκτικό φάκελο, τόσο περισσότερο αυξάνεται η πιθανότητα εντοπισμού ουσιωδών λαθών και κατ'επέκταση βελτίωσης της ποιότητας του ελέγχου. Ωστόσο, αυτό προϋποθέτει ότι όλα τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας διαθέτουν επάρκεια γνώσεων σε όλες τις περιοχές ελέγχου, κάτι το οποίο συνήθως στην πράξη δεν ισχύει καθώς υπάρχει καταμερισμός εργασίας και ειδικότερα τα άτομα από τις χαμηλότερες ελεγκτικές βαθμίδες (π.χ βοηθός ελέγχου) έχουν λιγότερα έτη εμπειρίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η επισκόπηση του φακέλου από όλη την ελεγκτική ομάδα είναι μια διαδικασία χρονοβόρα και καλό θα ήταν να αξιολογείται με βάση την σχέση κόστους-οφέλους.

Από τους υπόλοιπους 32 ερωτηθέντες (21%), οι 27 από αυτούς δήλωσαν ότι ίσως αύξανε τον εντοπισμό λαθών ενώ 5 ελεγκτές δήλωσαν ότι δεν πιστεύουν ότι θα άλλαζε κάτι ως προς τα λάθη που έχουν ήδη εντοπίσει. Τα μεγέθη αυτά αντιστοιχούν σε ποσοστό 18% και 3% αντίστοιχα.

Τα ανωτέρω παρουσιάζονται στο κάτωθι γράφημα.

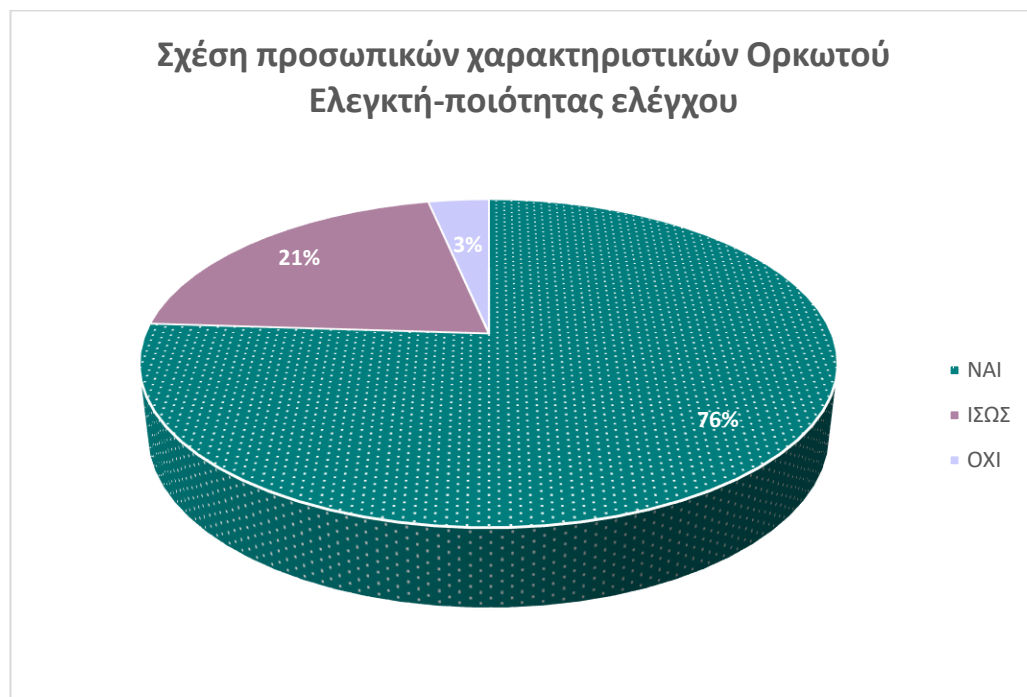
Διάγραμμα 102: Σχέση επισκόπησης του ελεγκτικού φακέλου-εντοπισμού λαθών

60) Πιστεύετε ότι τα προσωπικά χαρακτηριστικά του Ορκωτού Ελεγκτή ως άτομο και όχι σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας, επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου;

Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει, όπως για παράδειγμα, η έρευνα των Nelson, M & Tan, H. (2005), οι Ορκωτοί Ελεγκτές προκειμένου να σχηματίσουν την ελεγκτική τους γνώμη, πραγματοποιούν ένα πλήθος διαδικασιών, οι οποίες απαιτούν την επαγγελματική τους κρίση και την λήψη αποφάσεων. Η ελεγκτική τους γνώμη επηρεάζεται από διάφορα χαρακτηριστικά όπως: α) το είδος της ελεγκτικής εργασίας, β) τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ελεγκτή, όπως οι ικανότητες ή η προσωπικότητα του, καθώς και γ) η αλληλεπίδραση μεταξύ του ελεγκτή και άλλων διαφόρων μερών.

Το μεγαλύτερο ποσοστό από τους ερωτηθέντες ελεγκτές, δηλαδή το 76% του δείγματος θεωρεί ότι τα προσωπικά χαρακτηριστικά του Ορκωτού Ελεγκτή ως άτομο και όχι σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας, επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου. Το ποσοστό αυτό αναλογεί σε 114 ελεγκτές από το συνολικό αριθμό των 150 ερωτηθέντων. Το 21% του δείγματος, δηλαδή 31 ελεγκτές πιστεύουν ότι τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ελεγκτή ίσως επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου ενώ μόλις το 3% του δείγματος, δηλαδή 5 ελεγκτές θεωρούν ότι χαρακτηριστικά του ελεγκτή ως φυσικό πρόσωπο δεν επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου.

Τα αποτελέσματα αυτά παρουσιάζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Διάγραμμα 103: Σχέση προσωπικών χαρακτηριστικών Ορκωτού Ελεγκτή-ποιότητας ελέγχου

5.5.2 Εξαγωγή συμπερασμάτων της μεθόδου του ερωτηματολογίου

Τα κυριότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από την μέθοδο του ερωτηματολογίου, είναι τα ακόλουθα:

- 1) Η πλειοψηφία των ελεγκτών του δείγματος, πιστεύει ότι η παροχή από τον εξωτερικό ελεγκτή εξειδικευμένων διοικητικών υπηρεσιών, πέραν των ελεγκτικών, όπως για παράδειγμα φορολογικών, συμβουλευτικών ή άλλων υπηρεσιών, επηρεάζει την ανεξαρτησία του ελεγκτή και κατ' επέκταση την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου.
- 2) Η θητεία των Ορκωτών Ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα επηρεάζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών λόγω της γνώσης που αποκτούν για την ελεγχόμενη οντότητα. Ωστόσο, όσο αυξάνεται η θητεία των Ορκωτών Ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα, τόσο μειώνεται η ανεξαρτησία των ελεγκτών και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών που παρέχουν σε αυτή.
- 3) Το 50% των ερωτηθέντων, πιστεύει ότι η υποχρεωτική αλλαγή των κύριων εταίρων ελέγχου διασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών. Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 35% θεωρεί ότι την διασφαλίζει μέτρια, 12% του δείγματος ότι την διασφαλίζει λίγο ενώ το 3% πιστεύει ότι δεν την διασφαλίζει καθόλου.
- 4) Η ύπαρξη Επιτροπής Ελέγχου (Audit Committee) στην ελεγχόμενη εταιρεία επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης.
- 5) Η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Ελέγχου συμβάλλει θετικά στην ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών.
- 6) Η πλειοψηφία των ελεγκτών θεωρεί ότι ένα σύστημα εσωτερικών δικλίδων που λειτουργεί αποτελεσματικά, επηρεάζει σε πολύ μεγάλο βαθμό την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου.
- 7) Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή ποσοστό 47% του δείγματος, πιστεύει ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (εννοώντας μια Big4 ελεγκτική σε σχέση με μια Non-Big4), τόσο καλύτερης ποιότητας είναι οι παρεχόμενες υπηρεσίες. Την αντίθετη άποψη υποστηρίζει το 17% του δείγματος ενώ ποσοστό 36% του δείγματος δεν έχει ξεκάθαρη άποψη για το εάν το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας επιδρά θετικά ή αρνητικά στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

- 8) Οι περισσότεροι εκ των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4) σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και την επηρεάζει είτε σε μεγάλο βαθμό είτε μέτρια.
- 9) Το 42% του δείγματος, αμφιταλαντεύεται αναφορικά με το εάν όλες οι ελεγκτικές εταιρείες (είτε Big4 είτε Non-Big4) δίνουν εξίσου την ίδια έμφαση στην ποιότητα του ελέγχου. Ποσοστό 22%, πιστεύει ότι οι ελεγκτικές δεν δίνουν εξίσου την ίδια έμφαση στην ποιότητα του ελέγχου ενώ ποσοστό 10% το πιστεύει απόλυτα. Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 26% έχει αντίθετη άποψη. Ειδικότερα, ποσοστό 21% πιστεύει ότι όλες οι ελεγκτικές δίνουν την ίδια έμφαση ενώ ποσοστό 5% του δείγματος το πιστεύει απόλυτα.
- 10) Η πλειοψηφία των ελεγκτών πιστεύει ότι ο προϋπολογισμός ωρών (budget) για την ολοκλήρωση ενός ελέγχου είναι σε μέτριο βαθμό επαρκής.
- 11) Η πλειοψηφία των ελεγκτών πιστεύει ότι η εξειδίκευση μιας ελεγκτικής εταιρείας σε ένα κλάδο, της δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα ως προς την αμοιβή που λαμβάνει (fee premium) συγκριτικά με τον ανταγωνισμό, με αποτέλεσμα την παροχή καλύτερης ποιότητας ελέγχου.
- 12) Η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος πιστεύει ότι πραγματοποιούνται έλεγχοι από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ) σε φύλλα εργασίας Ορκωτών Ελεγκτών και επιβάλλονται ποινές σε περίπτωση μη σωστής εφαρμογής των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (ΔΕΠ), των προτύπων διασφάλισης (ISAs) ή μη τήρησης των αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας ή σε περίπτωση που η τεκμηρίωση του ελεγκτικού φακέλου είναι ελλιπής.
- 13) Το 83% του δείγματος πιστεύει ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες εκτός από τον τακτικό έλεγχο επιθυμούν να ελεγχθούν και φορολογικά από Ορκωτούς Ελεγκτές.
- 14) Το 61% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η ανάθεση στην ίδια ελεγκτική εταιρεία τόσο του τακτικού όσο και του φορολογικού ελέγχου επηρεάζει θετικά την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.
- 15) Το 89% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι οι φορολογικοί έλεγχοι που διενεργούν οι ελεγκτικές εταιρείες συμβάλλουν στην φορολογική συμμόρφωση των εταιριών.
- 16) Το 62% του δείγματος πιστεύει ότι η αμοιβή που λαμβάνουν οι ελεγκτές (fee) από τις ελεγχόμενες οντότητες επηρεάζει την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν.

- 17) Σύμφωνα με την πλειοψηφία του δείγματος, το μέγιστο χρονικό περιθώριο των δύο (2) μηνών που δίνεται στις ελεγκτικές εταιρείες για να ολοκληρώσουν το κλείσιμο του ελεγκτικού τους φακέλου (close out) από την ημερομηνία έκδοσης της έκθεσης ελέγχου, συμβάλλει θετικά στην ποιότητα τεκμηρίωσης του ελεγκτικού φακέλου είτε σε μεγάλο είτε σε πολύ μεγάλο βαθμό.
- 18) Το 55% του δείγματος πιστεύει ότι το μερίδιο αγοράς μιας ελεγκτικής εταιρείας λειτουργεί σαν δείκτης για το κατά πόσο η ελεγκτική εταιρεία έχει καταφέρει να αποκτήσει εξειδίκευση σε ένα κλάδο και να διαφοροποιηθεί από τον ανταγωνισμό.
- 19) Ποσοστό 80% του δείγματος πιστεύει ότι η ύπαρξη ελεγκτή που να διενεργεί επισκόπηση των δικλίδων διασφάλισης ποιότητας (EQCR) συμβάλλει θετικά στην ποιότητα ελέγχου.
- 20) Σύμφωνα με το 59% του δείγματος, οι διασφαλίσεις (safeguards) που εφαρμόζονται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές προς περιορισμό των κινδύνων ανεξαρτησίας τους είναι συχνά επαρκείς.
- 21) Περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες πιστεύουν ότι η διάπραξη απάτης από μια εταιρεία είναι λιγότερο πιθανή όσο πιο δίκαιο και αποτελεσματικό είναι το φορολογικό σύστημα. Ειδικότερα, ποσοστό 57% είναι υπέρ της άποψης αυτής.
- 22) Το 59% του δείγματος πιστεύει ότι οι εταιρείες επιδιώκουν οι χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις να παρέχουν ποιοτική και χρήσιμη πληροφόρηση για τους ενδιαφερόμενους χρήστες και συνεργάζονται με τον Ορκωτό Ελεγκτή προς αυτή την κατεύθυνση.
- 23) Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, δηλαδή ποσοστό 84%, διατείνεται ότι ο μη εντοπισμός ενός ουσιώδους σφάλματος και κατ' επέκταση η έκδοση λανθασμένης έκθεσης ελέγχου από τον Ορκωτό ελεγκτή για μια ελεγχόμενη εταιρεία, εφόσον βέβαια αυτό αποκαλυφθεί αργότερα και γνωστοποιηθεί δημοσίως, μπορεί να επηρεάσει είτε σε μεγάλο είτε σε πολύ μεγάλο βαθμό την άποψη και αντίληψη των διαφόρων χρηστών ως προς την αξιοπιστία της ελεγκτικής εταιρείας γενικότερα και να επηρεάσει την φήμη της.
- 24) Η πλειοψηφία του δείγματος πιστεύει ότι όσο αυξάνεται η σημαντικότητα του πελάτη για μια ελεγκτική εταιρεία, τόσο λιγότερο πιθανό είναι να εκδώσει έκθεση ελέγχου με τροποποίηση ελεγκτικής γνώμης.

- 25) Το 53% του δείγματος, θεωρεί εξίσου σημαντικά για την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης τόσο τα αγοραία όσο και τα λογιστικά χαρακτηριστικά, ενώ το 47% πιστεύει το αντίθετο. Ειδικότερα, εκ των ερωτηθέντων ελεγκτών που δεν πιστεύουν ότι τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν την ίδια βαρύτητα, η πλειοψηφία αυτών τείνει προς τα αγοραία χαρακτηριστικά.
- 26) Η πλειοψηφία του δείγματος θεωρεί ότι η μεγαλύτερη έμφαση που δίνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές σε περιοχές που θεωρούνται υψηλού ελεγκτικού κινδύνου (high-risk areas), ίσως αυξάνει τον κίνδυνο μη εντοπισμού λαθών σε περιοχές λιγότερο σημαντικές των οποίων τα λάθη αθροιστικά θα μπορούσαν να είναι σημαντικά (Above materiality). Ωστόσο, δεν έχει ξεκάθαρη άποψη.
- 27) Το 79% του δείγματος πιστεύει ότι η επισκόπηση του φακέλου (review) από όλα τα άτομα της ελεγκτικής ομάδας (assistant-senior-manager-partner) θα αύξανε τον εντοπισμό λαθών και την ποιότητα του ελέγχου, ωστόσο είναι χρονοβόρο.
- 28) Τέλος, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή το 76% του δείγματος, θεωρεί ότι τα προσωπικά χαρακτηριστικά του Ορκωτού Ελεγκτή ως άτομο και όχι σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας, επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου.

5.5.3 Περιορισμοί της μεθόδου του ερωτηματολογίου

Από την μέθοδο των ερωτηματολογίων προέκυψαν χρήσιμα συμπεράσματα αναφορικά με την επίδραση του τακτικού και του φορολογικού ελέγχου στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης των οικονομικών καταστάσεων και τη φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών.

Ωστόσο, η μέθοδος αυτή υπόκειται σε μια σειρά από περιορισμούς. Ειδικότερα, οι περιορισμοί αυτοί είναι οι ακόλουθοι:

- ✓ Το δείγμα προέρχεται από Ορκωτούς Ελεγκτές που είναι ενεργοί, δηλαδή που απασχολούνται σε κάποια ελεγκτική εταιρεία, είτε Big4 είτε Non-Big4. Τα αποτελέσματα από την έρευνα ενδέχεται να διαφέρουν εάν στο δείγμα συμπεριληφθούν και ελεγκτές που είναι μη ενεργοί, δηλαδή άτομα που δεν ασκούν πια το ελεγκτικό επάγγελμα, όπως για παράδειγμα συνταξιούχοι ελεγκτές είτε άτομα που έχουν αλλάξει απασχόληση.
- ✓ Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε σε ελεγκτές από όλες τις ηλικιακές κατηγορίες άνω των 20 ετών. Ωστόσο, δεν υπήρξαν απαντήσεις από ελεγκτές ηλικίας άνω

των 50 ετών. Επομένως, ενδιαφέρον θα παρουσίαζε η διερεύνηση των απόψεων και αυτής της ηλικιακής ομάδας.

- ✓ Τέλος, η μέθοδος αυτή ενδέχεται να οδηγήσει σε πιο λεπτομερή συμπεράσματα εάν προστεθούν και άλλοι παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν την ποιότητα του εξωτερικού ή του φορολογικού ελέγχου και κατ' επέκταση την λογιστική πληροφόρηση ή εάν αυξηθεί το μέγεθος του δείγματος των ελεγκτών.

5.5.4 Αποτελέσματα οικονομετρικής ανάλυσης

Τα στοιχεία που έχουμε συλλέξει για το σύνολο των εταιρειών κατά την χρονική περίοδο 2012-2020 εισήχθησαν στο οικονομετρικό πακέτο Eviews για να γίνει η επεξεργασία τους. Η εισαγωγή των στοιχείων στο Eviews δίνει το ακόλουθο dataset:

Year	profit_ta_t	profit_ta_t1	Dummy1	Dummy2	BS	NEDS_BS
2012	-0,16	-0,05	0	1	12	0,75
2013	0,13	-0,16	0	1	12	0,75
2014	0,10	0,13	0	1	12	0,75
2015	0,09	0,10	1	1	12	0,75
2016	0,06	0,09	1	1	12	0,75
2017	0,06	0,06	1	1	12	0,75
2018	0,08	0,06	1	1	11	0,82
2019	0,04	0,08	1	1	11	0,82
2020	-0,14	0,04	1	1	11	0,82
2012	-0,11	0,00	1	0	9	0,89
2013	-0,05	-0,11	1	0	9	0,89
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
2012	-0,01	-0,03	0	0	6	0,5
2013	0,00	-0,01	0	0	6	0,5
2014	0,00	0,00	0	0	6	0,5
2015	-0,01	0,00	0	0	6	0,5
2016	0,00	-0,01	0	0	6	0,5
2017	0,01	0,00	0	0	6	0,5
2018	0,03	0,01	0	0	6	0,5
2019	0,04	0,03	0	0	6	0,5
2020	0,07	0,04	0	0	6	0,5

Πίνακας 27: Ποσοτικά στοιχεία οικονομετρικής μεθόδου

Κατόπιν, σχηματίσαμε το σύστημα των δύο εξισώσεων που περιγράφηκαν κατά την περιγραφή της μεθοδολογίας του οικονομετρικού μοντέλου. Το σύστημα των εξισώσεων αυτών είναι το ακόλουθο:

$$\text{profit_ta_t} = c(1) * \text{profit_ta_t1}$$

$$c(1) = c(2) * \text{dummy1} + c(3) * \text{dummy2} + c(4) * \text{bs} + c(5) * \text{bs}^2 + c(6) * \text{neds_bs}$$

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από το οικονομετρικό πακέτο Eviews ύστερα από την επεξεργασία των δεδομένων, απεικονίζονται στον ακόλουθο πίνακα:

	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C(1)	0.267135	0.032195	8.297473	0.0000
C(2)	0.013849	0.007782	1.779515	0.0757
C(3)	0.003912	0.007834	0.499408	0.6177
C(4)	0.049179	0.006972	7.053265	0.0000
C(5)	-0.002393	0.000367	-6.528024	0.0000
C(6)	0.033265	0.022421	1.483672	0.1385

Determinant residual covariance		2.16E-06	
---------------------------------	--	----------	--

Equation: PROFIT_TA_T=C(1)*PROFIT_TA_T1			
Observations: 270			
R-squared	0.154219	Mean dependent var	-1.08E-05
Adjusted R-squared	0.154219	S.D. dependent var	0.089599
S.E. of regression	0.082401	Sum squared resid	1.826485
Durbin-Watson stat	1.815770		

Equation: C(1)=C(2)*DUMMY1+C(3)*DUMMY2+C(4)*BS+C(5)*BS^2+C(6)*NEDS_BS			
Observations: 270			
S.E. of regression	0.018092	Sum squared resid	0.086413
Durbin-Watson stat	0.403760		

Πίνακας 28: Αποτελέσματα εκτίμησης (Eviews)

Με βάση τα αποτελέσματα της εκτίμησης, το εκτιμημένο μοντέλο (SRF-Sample Regression Function) μπορεί να γραφεί ως ακολούθως:

$$\text{profit_ta_t} = 0.267135 * \text{profit_ta_t1}$$

$$0.267135 = 0.013849 * \text{dummy1} + 0.003912 * \text{dummy2} + 0.049179 * \text{bs} - 0.002393 * \text{bs}^2 + 0.033265 * \text{neds_bs}$$

Αξίζει να σημειωθεί ότι η εκτίμηση των παραπάνω εξισώσεων ως σύστημα οδηγεί σχεδόν σε διπλασιασμό των παρατηρήσεων προς εκτίμηση, εφόσον οι ίδιες παρατηρήσεις χρησιμοποιούνται δύο φορές για την εκτίμηση και των δύο εξισώσεων του συστήματος ταυτόχρονα. Η εκτίμηση των εξισώσεων ως σύστημα αυξάνει τις παρατηρήσεις από 270 σε 540. Το χαρακτηριστικό αυτό οδηγεί σε πιο αποτελεσματικές εκτιμήσεις συγκριτικά με την εκτίμηση των δύο εξισώσεων ξεχωριστά.

Το p-value των συντελεστών $c(1)$, $c(4)$ και $c(5)$ ισούται με το μηδέν ενώ το p-value των συντελεστών $c(2)$, $c(3)$ και $c(6)$ ισούται με 0,0757, 0,6177 και 0,1385 αντίστοιχα. Το p-value των συντελεστών $c(1)$, $c(4)$ και $c(5)$ είναι μικρότερο από το επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$ και επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση. Συνεπώς, οι συντελεστές του υποδείγματος είναι στατιστικά διάφοροι από το μηδέν. Με άλλα λόγια, οι συντελεστές είναι στατιστικά σημαντικοί. Παρατηρούμε ότι το p-value του συντελεστή $c(2)$ είναι 0,0757, δηλαδή οριακά υψηλότερος από το επίπεδο σημαντικότητας ($\alpha=5\%$) και επομένως οριακά μη στατιστικά σημαντικός. Από την άλλη πλευρά, το p-value των συντελεστών $c(3)$ και $c(6)$ είναι μεγαλύτερο από το επίπεδο σημαντικότητας ($\alpha=5\%$), και επομένως οι συντελεστές δεν είναι στατιστικά σημαντικοί.

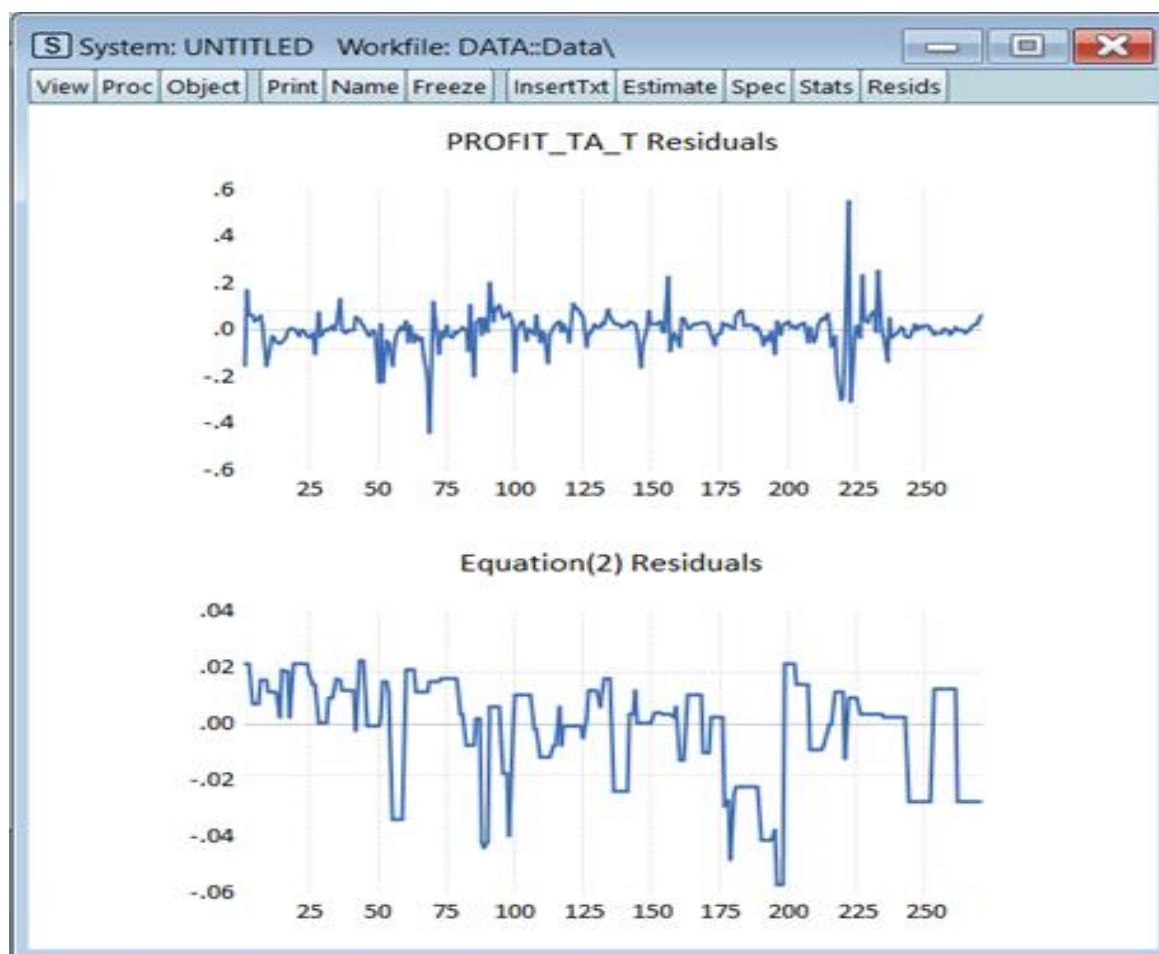
Ο συντελεστής προσδιορισμού R^2 του συστήματος των εξισώσεων ισούται με 0,154219, δηλαδή περίπου 15%. Το γεγονός ότι το R^2 δεν μειώνεται ποτέ όταν προστεθεί σε μια παλινδρόμηση μια οποιαδήποτε μεταβλητή, το καθιστά όχι τόσο καλής ποιότητας εργαλείο με βάση το οποίο να αποφασίσουμε αν πρέπει να συμπεριληφθούν μία ή περισσότερες μεταβλητές σε κάποιο μοντέλο. Ο παράγοντας που πρέπει να καθορίσει αν μια ερμηνευτική μεταβλητή θα ανήκει σε κάποιο μοντέλο είναι το αν η ερμηνευτική μεταβλητή έχει διάφορο του μηδενός μερικό αντίκτυπο επί της εξαρτημένης μεταβλητής στον πληθυσμό (Wooldridge, J. (2006)).

Επομένως, σύμφωνα με τον Wooldridge, J. (2000)¹⁸¹, χαμηλές τιμές του R^2 δεν θα πρέπει να μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η παλινδρόμηση δεν είναι χρήσιμη καθώς δεν είναι σωστό να αξιολογούμε μια παλινδρόμηση αποκλειστικά και μόνο από την τιμή του R^2 αλλά και από την αξιοπιστία των παραμέτρων. Συνεπώς, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη και την ατομική στατιστική σημαντικότητα των παραμέτρων. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, οι συντελεστές $c(1)$, $c(4)$ και $c(5)$ είναι στατιστικά σημαντικοί. Από την άλλη πλευρά, οι συντελεστές $c(3)$ και $c(6)$ είναι στατιστικά μη σημαντικοί ενώ

¹⁸¹ Wooldridge, J. (2000), Introductory Econometrics: A Modern Approach, South-Western College Publishing, U.S.A, p.40, 81.

ο συντελεστής $c(2)$ είναι οριακά μη στατιστικά σημαντικός. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί το αποτέλεσμα της εκτίμησης των μη στατιστικά σημαντικών συντελεστών να προέκυψε από τυχαίους παράγοντες.

Τα κατάλοιπα των δύο εξισώσεων του μοντέλου απεικονίζονται στο ακόλουθο γράφημα. Όπως παρατηρούμε ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό των καταλοίπων βρίσκεται μέσα στα πλαίσια που ορίζουν οι διακεκομμένες γραμμές, μέσα στις οποίες τα κατάλοιπα θεωρείται ότι ακολουθούν μια διαδικασία λευκού θορύβου (white noise). Συνεπώς, και από εδώ προκύπτει ότι η ερμηνευτική και προβλεπτική ικανότητα του συστήματος είναι αρκετά ικανοποιητική.

Διάγραμμα 104: Διάγραμμα καταλοίπων (residuals)

5.5.5 Ερμηνεία των εκτιμηθέντων παραμέτρων

Όπως είδαμε από την παραπάνω ενότητα, το εκτιμημένο σύστημα έχει ως εξής:

$$\text{profit_ta_t} = 0.267135 * \text{profit_ta_t1}$$

$$0.267135 = 0.013849 * \text{dummy1} + 0.003912 * \text{dummy2} + 0.049179 * \text{bs} \\ - 0.002393 * \text{bs}^2 + 0.033265 * \text{neds_bs}$$

Από την πρώτη εξίσωση έχουμε ότι αν τα κέρδη προς το σύνολο ενεργητικού την προηγούμενη περίοδο ήταν μηδέν για μια εισηγμένη εταιρεία που δραστηριοποιείται στην Ελλάδα, τότε τα μέσα αναμενόμενα κέρδη προς το σύνολο του ενεργητικού για το τρέχον έτος είναι 0.267135. Λόγω των υποθέσεων του Κλασσικού Υποδείγματος Γραμμικής Παλινδρόμησης (CLR), θα ισχύει ότι: $E(u_t / \text{profit_ta}_t) = E(\varepsilon_t) = 0$.

$$E(\text{profit_ta}_t / \text{profit_ta}_{t-1} = 0) = c(1) = 0.267135$$

Επίσης, υπάρχει αυτοσυσχέτιση μιας περιόδου ανάμεσα στις μεταβλητές profit_ta , profit_ta_{t-1} , δηλαδή στα κέρδη προς το σύνολο ενεργητικού την περίοδο t και $t-1$ αντίστοιχα. Ειδικότερα,

$$\text{Cov}(\text{profit_ta}_t, \text{profit_ta}_{t-1}) = \text{Cov}(c(1) * \text{profit_ta}_{t-1} + u_t, \text{profit_ta}_{t-1}) \\ = c(1) * \text{Var}(\text{profit_ta}_{t-1})$$

εφόσον υποθέσουμε ότι $\text{Cov}(u_t, \text{profit_ta}_{t-1}) = 0$.

Γενικεύοντας, ισχύει ότι:

$$\text{Cov}(\text{profit_ta}_t, \text{profit_ta}_{t-j}) = c(1)^j * \text{Var}(\text{profit_ta}_{t-1}).$$

Συνεπώς, ο συντελεστής $c(1)$, ο οποίος μετράει την συνέπεια των κερδών, είναι ο συντελεστής συσχέτισης των κερδών προς το σύνολο ενεργητικού που απέχουν μεταξύ τους ένα έτος. Αυτό ισχύει εφόσον,

$$\rho_{t,t-1} = \frac{\text{Cov}(\text{profit_ta}_t, \text{profit_ta}_{t-1})}{\sigma_{\text{profit_ta}_t} \sigma_{\text{profit_ta}_{t-1}}} \approx \frac{c(1) * \text{Var}(\text{profit_ta}_{t-1})}{\text{Var}(\text{profit_ta}_{t-1})} = c(1)$$

Επομένως, από την πρώτη εξίσωση έχουμε ότι ο συντελεστής συσχέτισης ανάμεσα στα κέρδη προς το σύνολο ενεργητικού για δύο διαδοχικά έτη είναι 0.267135.

$$\frac{\partial(\text{profit_ta}_t)}{\partial(\text{profit_ta}_{t-1})} = c(1) = 0.267135$$

Από την δεύτερη εκτιμημένη εξίσωση του συστήματος έχουμε ότι εάν η ελεγχόμενη οντότητα ελεγχθεί από μια Big4 ελεγκτική εταιρεία, τότε η συνέπεια των κερδών της θα αυξηθεί κατά 0.013849 σε σχέση με το αν η ελεγχόμενη οντότητα ελεγχθεί από Non-Big4 ελεγκτική εταιρεία. Ειδικότερα,

$$E(c(1)/dummy1 = 1) - E\left(\frac{c(1)}{dummy1} = 0\right) = c(2) = 0.013849$$

Επομένως, προκύπτει ότι η λογιστική πληροφόρηση επηρεάζεται από το εάν η ελεγχόμενη οντότητα ελέγχεται από Big4 ή Non-Big4 ελεγκτική εταιρεία. Ωστόσο, θα πρέπει να έχουμε υπόψη ότι ο συντελεστής $c(2)$ είναι οριακά μη στατιστικά σημαντικός, δηλαδή το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να οφείλεται σε κάποιον τυχαίο παράγοντα.

Ακόμη, προκύπτει ότι όταν οι ελεγκτικές εταιρείες παρέχουν και άλλες υπηρεσίες, πέραν του τακτικού ελέγχου, όπως για παράδειγμα φορολογικές ή συμβουλευτικές, τότε αυτό επιδρά θετικά στην συνέπεια των κερδών, η οποία θα αυξηθεί κατά 0.003912 και κατ' επέκταση θα βελτιωθεί η λογιστική πληροφόρηση.

$$(c(1)/dummy2 = 1) - E(c(1)/dummy2 = 0) = c(3) = 0.003912$$

Επίσης, από την δεύτερη εξίσωση του συστήματος προκύπτει ότι ο αριθμός των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου ασκεί θετική αλλά φθίνουσα επίδραση πάνω στην συνέπεια των κερδών. Ειδικότερα,

$$\frac{\partial(E(c(1)/bs))}{\partial(bs)} = c(4) + 2 * c(5) * bs = 0.049179 + 2 * (-0.002393) * bs$$

Επομένως, όσο αυξάνεται ο αριθμός των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, τόσο αυξάνεται και η συνέπεια των κερδών (συντελεστής $c(1)$), αλλά με φθίνοντα ρυθμό. Αυτό συνεπάγεται ότι αναμένουμε να υπάρχει ένας βέλτιστος μέσος αριθμός μελών για το Διοικητικό Συμβούλιο.

Τέλος, διαπιστώνουμε ότι η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο επιδρά θετικά στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης. Συγκεκριμένα, η συνέπεια των κερδών αυξάνεται κατά 0.033265.

$$\frac{\partial(E(c(1)))}{\partial(neds_bs)} = c(6) = 0.033265$$

5.5.6 Έλεγχος αξιοπιστίας του μοντέλου

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας συνεισφέρουν στην υπάρχουσα βιβλιογραφία αναφορικά με το κατά πόσο παράγοντες όπως: α) εάν η ελεγχόμενη οντότητα ελέγχεται από Big4 ελεγκτική εταιρεία, β) εάν η ελεγκτική εταιρεία παρέχει και κάποια άλλη υπηρεσία πέραν του τακτικού ελέγχου, γ) το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου (ΔΣ) και δ) ο αριθμός των ανεξάρτητων μελών προς το συνολικό αριθμό μελών ΔΣ, μπορούν να επηρεάσουν την λογιστική πληροφόρηση. Οι παράγοντες που αναφέρθηκαν ανωτέρω θεωρούνται ότι επηρεάζουν την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και κατ' επέκταση την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης. Η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης προσεγγίζεται με την πιο στενή έννοια της ποιότητας των κερδών, η οποία εστιάζει σε συγκεκριμένες επιθυμητές ιδιότητες των κερδών. Συγκεκριμένα, η λογιστική πληροφόρηση μετράται από την συνέπεια των κερδών (persistence).

Ειδικότερα, η παρούσα έρευνα ποσοτικοποίησε την παραπάνω σχέση για τις εισηγμένες εταιρείες του ελληνικού χρηματιστηρίου. Τα αποτελέσματα προέκυψαν από την εκτίμηση του συστήματος εξισώσεων με την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (Ordinary Least Squares). Τα συμπεράσματα από την οικονομετρική διαδικασία που ακολουθήθηκε, αποδεικνύουν ότι υπάρχει μια αιτιώδης σχέση ανάμεσα στους ανωτέρω παράγοντες και την λογιστική πληροφόρηση. Ωστόσο, θα πρέπει να τονιστεί ότι κάποιοι από τους συντελεστές των ανεξάρτητων μεταβλητών είναι στατιστικά μη σημαντικοί. Αυτό σημαίνει ότι οι σχέσεις ανάμεσα στις ανεξάρτητες αυτές μεταβλητές του υποδείγματος και την εξαρτημένη μεταβλητή, δηλαδή την λογιστική πληροφόρηση, μπορεί να οφείλεται σε τυχαίους παράγοντες.

5.5.7 Συμπεράσματα και περιορισμοί του υποδείγματος

Από την οικονομετρική ανάλυση, προκύπτουν τα ακόλουθα:

α) Ο συντελεστής συσχέτισης ανάμεσα στα κέρδη προς το σύνολο ενεργητικού για δύο διαδοχικά έτη είναι 0.267135. Αυτό σημαίνει ότι εάν τα κέρδη προς το σύνολο ενεργητικού της προηγούμενης περιόδου μιας εταιρείας ήταν μηδέν για μια εισηγμένη εταιρεία που δραστηριοποιείται στην Ελλάδα, τότε τα μέσα αναμενόμενα κέρδη προς το σύνολο ενεργητικού για το τρέχον έτος είναι 0.267135.

β) Εάν η ελεγχόμενη οντότητα ελεγχθεί από μια Big4 ελεγκτική εταιρεία, τότε η συνέπεια των κερδών της και επομένως η ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης

θα αυξηθεί κατά 0.013849 σε σχέση με το αν η ελεγχόμενη οντότητα ελεγχθεί από κάποια Non-Big4 ελεγκτική εταιρεία.

γ) εάν η ελεγκτική εταιρεία παρέχει και άλλες υπηρεσίες, πέραν του τακτικού ελέγχου όπως για παράδειγμα φορολογικές ή συμβουλευτικές υπηρεσίες, τότε αυτό επιδρά θετικά στην συνέπεια των κερδών, η οποία θα αυξηθεί κατά 0.003912 και κατ' επέκταση θα βελτιωθεί η λογιστική πληροφόρηση.

δ) όσο αυξάνεται ο αριθμός των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, τόσο αυξάνεται και η συνέπεια των κερδών και επομένως η λογιστική πληροφόρηση. Ωστόσο, η αύξουσα αυτή σχέση έχει αρνητική δεύτερη παράγωγο, το οποίο είναι λογικό διότι διαφορετικά η αύξηση των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου θα βελτιώνει την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης απεριόριστα, το οποίο αντιβαίνει στην λογική. Επομένως, όσο αυξάνεται ο αριθμός των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, τόσο αυξάνεται και η συνέπεια των κερδών, αλλά με φθίνοντα ρυθμό ($0.049179 - 2 * 0.002393 * bs$). Αυτό συνεπάγεται ότι αναμένουμε να υπάρχει ένας βέλτιστος μέσος αριθμός μελών για το διοικητικό συμβούλιο.

ε) η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο επιδρά θετικά στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης. Συγκεκριμένα, η συνέπεια των κερδών αυξάνεται κατά 0.033265.

Ωστόσο, το παραπάνω σύστημα εξισώσεων, όπως και όλα τα εκτιμημένα μοντέλα, υπόκειται σε μια σειρά από περιορισμούς. Οι περιορισμοί αυτοί παρουσιάζονται ακολούθως.

Πρώτον, το παραπάνω μοντέλο έχει εκτιμηθεί με βάση τα στοιχεία εισηγμένων εταιρειών στο ελληνικό χρηματιστήριο. Ως αποτέλεσμα, η χρήση του μοντέλου αυτού ενδέχεται να οδηγήσει σε λανθασμένα συμπεράσματα αν χρησιμοποιηθεί για να εξάγουμε συμπεράσματα για μη εισηγμένες επιχειρήσεις ή εταιρείες εισηγμένες σε ξένα χρηματιστήρια.

Δεύτερον, ενδέχεται το μοντέλο να οδηγήσει σε ακριβέστερες εκτιμήσεις εάν συμπληρωθεί και με άλλες μεταβλητές οι οποίες να εξετάζουν την επίδραση παραγόντων αναφορικά με την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου πάνω στην λογιστική πληροφόρηση.

Τρίτον, ενδέχεται οι εκτιμήσεις των παραμέτρων να είναι συνάρτηση της μεθόδου εκτίμησης, δηλαδή ενδεχομένως να προκύψουν διαφορετικά συμπεράσματα εάν χρησιμοποιηθεί κάποια άλλη μέθοδος εκτίμησης από την χρησιμοποιηθείσα.

Τέλος, ενδέχεται το μοντέλο να οδηγήσει σε ακριβέστερες εκτιμήσεις εάν αυξηθεί το μέγεθος του δείγματος.

5.5.8 Συνδυασμός των αποτελεσμάτων των δύο μεθόδων

Από τον συνδυασμό των αποτελεσμάτων των δύο μεθόδων προκύπτουν τα ακόλουθα τρία αποτελέσματα:

1) Σύμφωνα με την μέθοδο του ερωτηματολογίου, το 47% των ερωτηθέντων, που αντιστοιχεί σε 71 ελεγκτές, πιστεύει ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (εννοώντας μια Big4 ελεγκτική σε σχέση με μια Non-Big4), τόσο καλύτερης ποιότητας είναι οι παρεχόμενες υπηρεσίες. Την αντίθετη άποψη υποστηρίζουν 25 ελεγκτές (17%) ενώ ποσοστό 36% του δείγματος, που αντιστοιχεί σε 54 ελεγκτές, δεν έχει ξεκάθαρη άποψη για το εάν το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας επιδρά θετικά ή αρνητικά στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγει και η δεύτερη μέθοδος, δηλαδή η οικονομετρική μέθοδος. Ειδικότερα, σύμφωνα με την μέθοδο αυτή προκύπτει ότι εάν η ελεγχόμενη οντότητα ελεγχθεί από μια Big4 ελεγκτική εταιρεία, τότε η συνέπεια των κερδών της και επομένως η ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης θα αυξηθεί σε σχέση με το αν η ελεγχόμενη οντότητα ελεγχθεί από μια Non-Big4 ελεγκτική εταιρεία.

2) Σύμφωνα με την μέθοδο του ερωτηματολογίου, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ήτοι το 59% του δείγματος, πιστεύει ότι η παροχή από τον εξωτερικό ελεγκτή εξειδικευμένων διοικητικών υπηρεσιών, πέραν των ελεγκτικών, όπως για παράδειγμα φορολογικών, συμβουλευτικών ή άλλων υπηρεσιών, επηρεάζει αρνητικά την ανεξαρτησία του ελεγκτή και την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και κατ' επέκταση την λογιστική πληροφόρηση. Από την άλλη πλευρά, το 41% του δείγματος, διαφωνεί με την άποψη αυτή.

Αντιθέτως, η οικονομετρική μέθοδος καταλήγει στο αντίθετο αποτέλεσμα, δηλαδή ότι εάν η ελεγκτική εταιρεία παρέχει και άλλες υπηρεσίες, πέραν του τακτικού ελέγχου όπως για παράδειγμα φορολογικές ή συμβουλευτικές υπηρεσίες, τότε αυτό επιδρά θετικά στην συνέπεια των κερδών, και κατ' επέκταση θα βελτιωθεί η λογιστική πληροφόρηση.

3) Σύμφωνα με την πλειοψηφία των ερωτηθέντων του δείγματος της πρώτης μεθόδου (δηλαδή της μεθόδου του ερωτηματολογίου), που αντιστοιχεί στο 59% των

ερωτηθέντων, η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Ελέγχου συμβάλλει θετικά στην ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών. Την αντίθετη άποψη υποστηρίζει μόλις το 7% του δείγματος. Τέλος, ποσοστό 33% αμφιταλαντεύεται για το εάν η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Ελέγχου συμβάλλει ή όχι στην ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η οικονομετρική μέθοδος, δηλαδή ότι η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο επιδρά θετικά στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης. Τέλος, από την οικονομετρική μέθοδο εξάγεται το συμπέρασμα ότι όσο αυξάνεται ο αριθμός των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, τόσο αυξάνεται και η συνέπεια των κερδών και επομένως η λογιστική πληροφόρηση. Ωστόσο, αυξάνεται με φθίνοντα ρυθμό, το οποίο είναι λογικό διότι διαφορετικά η αύξηση των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου θα βελτίωνε την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης απεριόριστα, το οποίο αντιβαίνει στην λογική.

5.5.9 Σύγκριση των αποτελεσμάτων με τις θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί

Το πρώτο συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουν και οι δύο μέθοδοι, δηλαδή τόσο η μέθοδος του ερωτηματολογίου όσο και η οικονομετρική μέθοδος, είναι ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (εννοώντας μια Big4 ελεγκτική σε σχέση με μια Non-Big4), τόσο καλύτερης ποιότητας είναι οι παρεχόμενες υπηρεσίες. Το συμπέρασμα αυτό συνάδει με την έρευνα των Lawrence, A., Minutti-Meza, M., & Zhang P. (2011), σύμφωνα με την οποία οι ελεγκτικές εταιρείες που είναι μεγάλες σε μέγεθος παρέχουν καλύτερη ποιότητα εξωτερικού ελέγχου σε σχέση με τις πιο μικρές εταιρείες. Αυτό συμβαίνει επειδή οι μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες υποστηρίζουν εκπαιδευτικά προγράμματα (training), ακολουθούν τυποποιημένη ελεγκτική μεθοδολογία και υπάρχει δυνατότητα για επισκόπηση του ελεγκτικού φακέλου από κάποιον άλλο Ορκωτό Ελεγκτή (peer review).

Ακόμη, το συμπέρασμα αυτό συμφωνεί και με την έρευνα των Sundgren, S., & Svanström, T. (2013), οι οποίοι υποστηρίζουν την άποψη ότι οι Big4 ελεγκτικές εταιρείες διεξάγουν υψηλότερης ποιότητας ελέγχους από τις Non-Big4 εταιρείες, ειδικότερα σε εταιρείες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο.

Αναφορικά με το δεύτερο συμπέρασμα, υπάρχει διάσταση μεταξύ των δύο μεθόδων. Ειδικότερα, σύμφωνα με την μέθοδο του ερωτηματολογίου η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η παροχή από τον εξωτερικό ελεγκτή εξειδικευμένων διοικητικών υπηρεσιών, πέραν των ελεγκτικών, όπως για παράδειγμα φορολογικών,

συμβουλευτικών ή άλλων υπηρεσιών, επηρεάζει αρνητικά την ανεξαρτησία του ελεγκτή και την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και κατ' επέκταση την λογιστική πληροφόρηση. Το συμπέρασμα αυτό συνάδει με τον Κανονισμό 537/2014, καθώς η παροχή ορισμένων μη ελεγκτικών υπηρεσιών πέραν του υποχρεωτικού ελέγχου σε ελεγχόμενες οντότητες από νόμιμους ελεγκτές ή ελεγκτικές εταιρείες μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ανεξαρτησία τους. Στο ακριβώς αντίθετο συμπέρασμα καταλήγει η οικονομετρική μέθοδος. Το συμπέρασμα της οικονομετρικής μεθόδου συνάδει με την έρευνα των Carmona, P., Momparler, A., & Lassala, C. (2015), σύμφωνα με την οποία οι εταιρείες που παρέχουν ελεγκτικές αλλά και μη ελεγκτικές υπηρεσίες εντείνουν τον ανταγωνισμό της αγοράς και αυτό οδηγεί σε μειωμένα κόστη με αποτέλεσμα οι ελεγκτικές εταιρείες να λειτουργούν πιο αποδοτικά και να παρέχουν καλύτερης ποιότητας υπηρεσίες. Θεωρούμε ότι αμφότερα τα αποτελέσματα από τις δύο μεθόδους είναι αποδεκτά, υπό τους περιορισμούς της κάθε μεθόδου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η επαρκής γνωστοποίηση των μη ελεγκτικών υπηρεσιών που παρέχονται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές στο προσάρτημα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων καθώς επίσης και η διατήρηση επαγγελματικής συμπεριφοράς από τους εξωτερικούς ελεγκτές και γενικότερα η τήρηση του Κώδικα Δεοντολογίας αποτελούν παράγοντες που μπορούν να μειώσουν τον κίνδυνο επηρεασμού της ανεξαρτησίας του ελεγκτή.

Τέλος, αναφορικά με το τρίτο συμπέρασμα στο οποίο συγκλίνουν και οι δύο μέθοδοι, η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο φαίνεται να επιδρά θετικά στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης. Το συμπέρασμα αυτό συνάδει με την θεωρία, δηλαδή ότι η ύπαρξη στο Διοικητικό Συμβούλιο ανεξάρτητων μελών είναι πολύ σημαντική καθώς τα μέλη αυτά είναι σε θέση να αμφισβητούν τις αποφάσεις της Διοίκησης. Με αυτό τον τρόπο, επιτυγχάνεται η προστασία των συμφερόντων των μετόχων καθώς επίσης και των λοιπών εταίρων.

5.6 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της μεθοδολογίας

Όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω, η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε βασίζεται σε δύο μεθόδους: α) την μέθοδο του ερωτηματολογίου και β) την οικονομετρική μέθοδο. Η πρώτη μέθοδος είναι ποιοτική μέθοδος και βασίζεται στις απόψεις των ερωτηθέντων, επομένως ενέχει ένα βαθμό υποκειμενικότητας. Από την άλλη πλευρά, η οικονομετρική μέθοδος είναι ποσοτική μέθοδος και επομένως είναι περισσότερο αντικειμενική. Αυτό

συμβαίνει διότι βασίζεται σε ποσοτικά δεδομένα, τα οποία δεν ενέχουν υποκειμενικότητα. Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν στην οικονομετρική μέθοδο αντλήθηκαν από τις δημοσιευμένες ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών και εκτιμήθηκαν με την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (Ordinary Least Squares method) για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Ωστόσο, ενδέχεται οι εκτιμήσεις των παραμέτρων να είναι συνάρτηση της μεθόδου εκτίμησης.

Ο συνδυασμός των δύο μεθόδων συμβάλλει σημαντικά στην εξαγωγή ακριβέστερων συμπερασμάτων καθώς λαμβάνει υπόψη της τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά στοιχεία. Η σύγκριση των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τις δύο μεθόδους μας επιτρέπει να διαπιστώσουμε τόσο σημεία σύγκλισης όσο και σημεία απόκλισης και σε περίπτωση που αποκλίνουν να διερωτηθούμε τον λόγο ή τους λόγους που συμβαίνει αυτό σε σχέση με την χρησιμοποίηση μιας μόνο εκ των δύο μεθόδων.

5.7 Προτάσεις/Κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα

Μια κατεύθυνση για μελλοντική έρευνα θα ήταν να συμπεριληφθούν στο οικονομετρικό μοντέλο επιπλέον μεταβλητές που θεωρείται ότι επηρεάζουν την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και να εξετασθεί η επίδραση τους στην λογιστική πληροφόρηση, όπως μετράται με την συνέπεια των κερδών (persistence).

Ακόμη, λόγω του γεγονότος ότι ορισμένοι από τους συντελεστές του υποδείγματος που εκτιμήθηκε οικονομετρικά είναι στατιστικά μη σημαντικοί, προτείνεται για μελλοντική έρευνα να αυξηθεί το πλήθος των εισηγμένων εταιρειών που θα χρησιμοποιηθούν στην οικονομετρική ανάλυση καθώς και η χρονική περίοδος για την οποία εξετάζονται.

Επίσης, θα μπορούσε να εξετασθεί η επίδραση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου σε περισσότερα από ένα χαρακτηριστικά που μετράνε την λογιστική πληροφόρηση (είτε αγοραία είτε λογιστικά χαρακτηριστικά). Επιπλέον, θα ήταν δόκιμο να εξετασθεί αν η διερευνηθείσα σχέση ισχύει και για εταιρείες που είναι εισηγμένες σε ξένα χρηματιστήρια και να συγκριθούν οι εκτιμήσεις των παραμέτρων με αυτές των εισηγμένων στο Ελληνικό χρηματιστήριο εταιρειών.

Τέλος, ενδιαφέρον θα ήταν να εξετασθεί εάν η παροχή υψηλότερης ποιότητας χρηματοοικονομικής πληροφόρησης από τις επιχειρήσεις μεταφράζεται σε θετικά αποτελέσματα από τις κεφαλαιαγορές, όπως για παράδειγμα χαμηλότερο κόστος κεφαλαίου, υψηλότερη ρευστότητα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I. Παρουσίαση ερωτηματολογίου

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Όνοματεπώνυμο: Γκούμα Μαρίνα

Ακαδημαϊκή Ιδιότητα: Υποψήφια Διδάκτωρ

Θέμα Διδακτορικής Διατριβής: Η επίδραση του τακτικού και φορολογικού ελέγχου από Ορκωτούς Ελεγκτές στη ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης των οικονομικών καταστάσεων και τη φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών.

Τα δεδομένα που θα συλλεχθούν στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας μέσω του ανωτέρω ερωτηματολογίου θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για την ανωτέρω διδακτορική διατριβή σύμφωνα με τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία των Δεδομένων (GDPR) - Κανονισμό (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016.

Ερωτηματολόγιο

Ημερομηνία:

- 1) Φύλο: Άνδρας Γυναίκα
- 2) Ηλικία:
 20-30 30-40 40-50 > 50
- 3) Ποιος είναι ο ανώτατος τίτλος σπουδών που κατέχετε;
 Λύκειο Πτυχίο Μεταπτυχιακό Διδακτορικό
 Επαγγελματική πιστοποίηση (ACCA/ACA/AMP/CFA)
 Μεταπτυχιακός επαγγελματικός τίτλος κατάρτισης Ελεγκτών Λογιστών (ΜΕΤΚΕΛ)
 Άλλο
- 4) Πόσα έτη εργασιακής εμπειρίας έχετε στον ελεγκτικό χώρο;
 έως 2 3-5 5-10 10-30 > 30
- 5) Η ελεγκτική εταιρεία στην οποία εργάζεστε είναι:
 Big-4 (Deloitte, EY, KPMG, PwC) Grant Thornton
 ΣΟΛ Crowe Άλλη
 Δεν εργάζομαι αυτή την περίοδο
- 6) Σε ποια ελεγκτική βαθμίδα (level) από τις ακόλουθες ανήκετε;
 Βοηθός Ελέγχου (Audit Assistant)
 Προϊστάμενος Ελέγχου (Audit Senior)
 Επιβλέπων Προϊστάμενος (Audit Supervising Senior)
 Υποδιευθυντής Ελέγχου (Audit Manager)
 Διευθυντής Ελέγχου (Audit Partner)
 Άλλο

- 7) Κατά την γνώμη σας, ποιοι από τους ακόλουθους παράγοντες συμβάλλουν στην επιλογή Ελεγκτικής Εταιρείας για την διεξαγωγή του εξωτερικού ελέγχου;
Παρακαλώ να κατατάξετε τα κατωτέρω χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, από το 1 έως το 5, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 5: Περισσότερο σημαντικό.
- Αμοιβή της ελεγκτικής εταιρείας (fee)
 - Διαθεσιμότητα/δέσμευση της για την ολοκλήρωση του ελέγχου σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο
 - Έλεγχος κάποιας εταιρείας-ανταγωνιστή στον κλάδο
 - Πελατολόγιο
 - Φήμη της ελεγκτικής εταιρείας
 - Άλλος λόγος
- 8) Εάν είχατε μια επιχείρηση, η οποία έπρεπε να ελεγχθεί από Ορκωτό Ελεγκτή, θα αναθέτατε τον έλεγχο σε:
- Ελεγκτική Εταιρεία Big-4 (*Deloitte, EY, KPMG, PwC*)
 - Ελεγκτική Εταιρεία Non-Big4
 - Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα επιλογής
- 9) Σε συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης, με βάση ποιο κριτήριο κάνατε την ανωτέρω επιλογή;
Παρακαλώ να κατατάξετε τα παρακάτω χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, από το 1 έως το 5, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 5: Περισσότερο σημαντικό.
- Εμπειρία ελεγκτικής ομάδας
 - Φήμη ελεγκτικής εταιρείας/γραφείου
 - Μέγεθος ελεγκτικής εταιρείας
 - Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών
 - Χαμηλότερο κόστος
 - Άλλος λόγος
- 10) Πιστεύετε ότι η παροχή από τον ελεγκτή εξειδικευμένων διοικητικών υπηρεσιών, πέραν των ελεγκτικών (π.χ φορολογικών, συμβουλευτικών ή άλλων υπηρεσιών), επηρεάζει την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή και κατ' επέκταση την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου;
- ΝΑΙ ΟΧΙ
- 11) Πιστεύετε ότι η θητεία των Ορκωτών Ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα επηρεάζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών λόγω της γνώσης που αποκτούν για την ελεγχόμενη οντότητα;
- ΝΑΙ ΟΧΙ
- 12) Πιστεύετε ότι όσο αυξάνει η θητεία των Ορκωτών Ελεγκτών μειώνεται η ανεξαρτησία τους και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών;
- ΝΑΙ ΟΧΙ

- 13) Σύμφωνα με τον Νόμο 4449/2017 και τον Κανονισμό 537/2014, είναι υποχρεωτική η αλλαγή των κύριων εταίρων ελέγχου μετά από 5 έτη για όλες τις εταιρείες, εκτός από τις εισηγμένες εταιρείες που είναι 10 έτη, και δεν δύνανται να συμμετάσχουν εκ νέου στον υποχρεωτικό έλεγχο της ελεγχόμενης οντότητας πριν παρέλθουν 3 έτη για εταιρείες δημοσίου συμφέροντος και 2 έτη για τις υπόλοιπες οντότητες (cooling-off period), με μέγιστη διάρκεια τα 10 έτη*. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η νομοθεσία αυτή διασφαλίζει την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

*Σημείωση: Η μέγιστη διάρκεια ελέγχου δύναται να παραταθεί σε εξαιρετικές και αιτιολογημένες περιπτώσεις.

- 14) Σύμφωνα με τον Κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης, η επιτροπή ελέγχου συγκροτείται με στόχο την υποστήριξη του Διοικητικού Συμβουλίου (ΔΣ) στα καθήκοντά του σχετικά με τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η ύπαρξη Επιτροπής Ελέγχου (Audit Committee) στην ελεγχόμενη εταιρεία επηρεάζει την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

- 15) Πιστεύετε ότι η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Ελέγχου συμβάλλει στην ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών;
- ΝΑΙ ΙΣΩΣ ΟΧΙ

- 16) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι ένα σύστημα εσωτερικών δικλίδων της ελεγχόμενης οντότητας που λειτουργεί αποτελεσματικά (operating effectiveness) επηρεάζει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

- 17) Πιστεύετε ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4) επηρεάζει θετικά την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών;
- ΝΑΙ ΟΧΙ

- 18) Κατά την άποψη σας, σε τι βαθμό το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4) σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

19) Σε συνέχεια της παραπάνω ερώτησης, εάν πιστεύετε ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, για ποιο λόγο πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

Παρακαλώ να κατατάξετε τα παρακάτω χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, από το 1 έως το 5, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 5: Περισσότερο σημαντικό.

- Αποδοτικότερη αξιοποίηση τεχνολογίας
- Περισσότερο εξειδικευμένο προσωπικό
- Περισσότερη εμπειρία
- Μεγαλύτερη έμφαση στην επάρκεια και την καταλληλότητα στοιχείων (appropriate and sufficient audit evidence) για την τεκμηρίωση του ελεγκτικού τους φακέλου
- Μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την φήμη και την πελατεία τους
- Άλλος λόγος

20) Σύμφωνα με το ΔΠΕ 701, ο ελεγκτής, κατά την επαγγελματική του κρίση, γνωστοποιεί στην Έκθεση Ελέγχου τα Σημαντικότερα Θέματα Ελέγχου (Key Audit Matters). Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η γνωστοποίηση τους αυξάνει την διαφάνεια σχετικά με τον έλεγχο που διενεργήθηκε και κατ' επέκταση την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

21) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, συμβάλλουν στην προώθηση κλίματος για την διατήρηση υψηλής ποιότητας ελέγχου (Audit Quality) στα έργα ελέγχου μέσα στην ελεγκτική εταιρεία;

α. Εκπαίδευση (Training) πάνω στο αντικείμενο

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

β. Έμφαση που δίνεται από τα ανώτερα μέλη της ελεγκτικής ομάδας για υψηλή ποιότητα ελέγχου από όλα τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

γ. Εταιρική κουλτούρα

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

22) Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι όλες οι ελεγκτικές εταιρείες δίνουν εξίσου την ίδια έμφαση στην ποιότητα του ελέγχου;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

- 23) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές εξασφαλίζει την επάρκεια γνώσεων που απαιτείται κατά την άσκηση του ελεγκτικού επαγγέλματος;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

- 24) Κατά τη γνώμη σας, οι όροι και οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή σύμφωνα με την Κανονιστική Πράξη 003/2017 (ΦΕΚ Β' 2593/26-07-2017) της ΕΛΤΕ, είναι επαρκείς για την χορήγηση της άδειας Ορκωτού Ελεγκτή;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

- 25) Εάν απαντήσατε αρνητικά στην ανωτέρω ερώτηση, για ποιο λόγο πιστεύετε ότι δεν είναι επαρκείς;

- Χρειάζονται περισσότερα έτη προϋπηρεσίας
- Χρειάζονται περισσότερες δεξιότητες
- Χρειάζονται επιπλέον εκπαίδευση (training)
- Άλλος παράγοντας

- 26) Όλοι οι Ορκωτοί Ελεγκτές που έχουν ολοκληρώσει τις επαγγελματικές εξετάσεις και είναι ενεργοί στον επαγγελματικό χώρο, θα πρέπει να ολοκληρώνουν 40 ώρες ετησίως CPD (Continuing Professional Development). Πόσο πιστεύετε ότι η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές μέσω του CPD συμβάλλει στην διατήρηση των γνώσεων τους και στην αύξηση της ποιότητας του ελέγχου;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

- 27) Κατά την γνώμη σας, σε ποιο βαθμό τα ακόλουθα χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, επηρεάζουν την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχεται από την Διοίκηση;

α. Διαρκής εκπαίδευση των εργαζομένων της επιχείρησης

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

β. Εταιρική διακυβέρνηση μιας εταιρείας

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

γ. Κουλτούρα επιχειρηματικής ηθικής μέσα στην επιχείρηση

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

δ. Σύστημα εσωτερικών δικλίδων (internal control system)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

28) Πιστεύετε ότι η πίεση λόγω χρονικών περιορισμών επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα του ελέγχου;

ΠΟΤΕ ☐	ΣΠΑΝΙΑ ☐	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ☐	ΣΥΧΝΑ ☐	ΠΟΛΥ ΣΥΧΝΑ ☐
----------------------------------	------------------------------------	--	-----------------------------------	---

29) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι ο προϋπολογισμός ωρών (budget) για την ολοκλήρωση του ελέγχου είναι επαρκής για την διεξαγωγή του ελέγχου;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

30) Πιστεύετε ότι η εξειδίκευση μιας ελεγκτικής εταιρείας σε ένα κλάδο, της δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα ως προς την αμοιβή που λαμβάνει (fee premium) συγκριτικά με τον ανταγωνισμό, με αποτέλεσμα την παροχή καλύτερης ποιότητας ελέγχου;

ΝΑΙ ΙΣΩΣ ΟΧΙ

31) Σύμφωνα με το άρθρο 33 του Νόμου 4449/2017, διενεργούνται υποχρεωτικά ποιοτικοί έλεγχοι από την ΕΛΤΕ κάθε τρία χρόνια ως προς τους ελεγχόμενους φορείς που διενεργούν υποχρεωτικούς ελέγχους σε οντότητες δημοσίου ενδιαφέροντος και τουλάχιστον ανά έξι έτη στις υπόλοιπες. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η διενέργεια ποιοτικού ελέγχου από την ΕΛΤΕ επηρεάζει την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

32) Απ' όσο γνωρίζετε, πραγματοποιούνται έλεγχοι από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ) σε φύλλα εργασίας Ορκωτών Ελεγκτών για την διερεύνηση της σωστής εφαρμογής των ΔΕΠ (προκειμένου να διαπιστωθεί η ποιότητα των παρεχόμενων ελεγκτικών υπηρεσιών);

ΝΑΙ ΟΧΙ

33) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι επιβάλλονται ποινές από την ΕΛΤΕ στους Ορκωτούς Ελεγκτές σε περίπτωση ελλιπής τεκμηρίωσης του φακέλου, μη σωστής εφαρμογής των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (ΔΕΠ), των προτύπων διασφάλισης (ISAs) ή μη τήρησης των αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

34) Πιστεύετε ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες εκτός από τον τακτικό έλεγχο, επιθυμούν να ελεγχθούν φορολογικά από Ορκωτούς Ελεγκτές (ιδίως μετά το 2016 όπου η έκδοση του φορολογικού πιστοποιητικού είναι προαιρετική);

ΝΑΙ ΟΧΙ

35) Θεωρείτε ότι η ανάθεση στον ίδια ελεγκτική εταιρεία του τακτικού και φορολογικού ελέγχου επηρεάζει θετικά την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης;

ΝΑΙ

ΙΣΩΣ

ΟΧΙ

36) Για ποιους λόγους, θεωρείτε ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες επιθυμούν τον φορολογικό έλεγχο;

Παρακαλώ να κατατάξετε τα κατωτέρω χαρακτηριστικά από το 1 έως το 5, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 5: Περισσότερο σημαντικό.

Για μεγαλύτερη διαφάνεια

Για την διασφάλιση ότι η επιχείρηση συμμορφώνεται με τις φορολογικές διατάξεις

Για αύξηση της βεβαιότητας για την ορθότητα των φορολογικών χειρισμών σε ενδεχόμενο φορολογικό έλεγχο από τις Φορολογικές Αρχές

Για την μείωση της πιθανότητας επιβολής προστίμου από τις Φορολογικές Αρχές

Για την επαλήθευση της ορθότητας της φορολογικής μεταχείρισης ορισμένων συναλλαγών ή την διόρθωση τους

Άλλος λόγος

37) Θεωρείτε ότι οι φορολογικοί έλεγχοι που διενεργούν οι ελεγκτικές εταιρείες συμβάλλουν στην φορολογική συμμόρφωση των εταιριών;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

38) Θεωρείτε ότι η αμοιβή που λαμβάνουν οι ελεγκτές (fee) από τις ελεγχόμενες οντότητες είναι επαρκής ή υπάρχει πίεση ως προς την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών λόγω της αμοιβής τους;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

39) Σε ποιο βαθμό, πιστεύετε ότι το χρονικό περιθώριο των 2 μηνών που δίνεται στις ελεγκτικές εταιρείες για να ολοκληρώσουν το κλείσιμο του ελεγκτικού τους φακέλου (close out) από την ημερομηνία έκδοσης της έκθεσης ελέγχου, συμβάλλει θετικά στην ποιότητα τεκμηρίωσης του ελεγκτικού φακέλου*;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

**Σημείωση: Το χρονικό περιθώριο κλεισίματος του ελεγκτικού φακέλου δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τις 14 ημέρες για τις εισηγμένες εταιρείες, τράπεζες και ασφαλιστικές, και τις 30 ημέρες για τις υπόλοιπες εταιρείες. Στην περίπτωση που το κλείσιμο του ελεγκτικού φακέλου δεν έχει πραγματοποιηθεί εντός των ανωτέρω χρονικών προθεσμιών, δεν θα πρέπει να ξεπεράσει το μέγιστο όριο των 2 μηνών.*

40) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, μειώνουν την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή;

α. Αμοιβή του ελέγχου (fee)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

β. Θητεία του ελεγκτή στην ελεγχόμενη οντότητα

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

γ. Μη εναλλαγή της ελεγκτικής ομάδας κάθε χρονιά (rotation)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

δ. Προϋπολογισμός ωρών (budget)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

ε. Άλλος παράγοντας

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

41) Πιστεύετε ότι το μερίδιο αγοράς μιας ελεγκτικής εταιρείας λειτουργεί σαν δείκτης για το κατά πόσο η ελεγκτική εταιρεία έχει καταφέρει να αποκτήσει εξειδίκευση σε ένα κλάδο και να διαφοροποιηθεί από τον ανταγωνισμό;

ΝΑΙ ΙΣΩΣ ΟΧΙ

42) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η ύπαρξη ελεγκτή που να διενεργεί την επισκόπηση των δικλίδων διασφάλισης ποιότητας/EQCR (Engagement Quality Control Reviewer) επηρεάζει θετικά την ποιότητα του ελέγχου;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

43) Κατά τη γνώμη σας, ποιος είναι ο πιο συνήθης λόγος που ένα ουσιώδες σφάλμα μπορεί να μην εντοπιστεί από τις ελεγκτικές διαδικασίες του ελεγκτή και να ενυπάρχει στις οικονομικές καταστάσεις;

Παρακαλώ να κατατάξετε τα κατωτέρω χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, από το 1 έως το 6, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 6: Περισσότερο σημαντικό.

- Ανεπαρκής εκπαίδευση των μελών της ελεγκτικής ομάδας
- Ανεπάρκεια ελεγκτικών διαδικασιών
- Κίνδυνος Δειγματοληψίας (sampling risk)
- Μειωμένη ποιότητα ελέγχου από τον εξωτερικό ελεγκτή (audit quality)
- Μη απόκτηση κατάλληλων και επαρκών στοιχείων (appropriate and sufficient audit evidence) από την ελεγχόμενη εταιρεία
- Συνέργεια (collusion) μεταξύ του ελεγκτή και της Διοίκησης της ελεγχόμενης οντότητας
- Άλλος λόγος

44) Ποιοι από τους ακόλουθους παράγοντες πιστεύετε ότι επηρεάζουν την διάπραξη απάτης (fraud) από τις εταιρείες και κατ' επέκταση την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης;

Παρακαλώ να κατατάξετε τα κατωτέρω χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, από το 1 έως το 8, όπου 1: Λιγότερο σημαντικό & 8: Περισσότερο σημαντικό.

- Έλλειψη ή αδυναμία συστήματος εσωτερικών δικλίδων (internal controls)
- Εντεινόμενος ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου με στόχο την μείωση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων
- Επιβολή μικρών κυρώσεων ή ακόμη και η ατιμωρησία σε όλους τους συνεργούς σε μια απάτη, εφόσον εντοπιστούν
- Επίτευξη στόχων από την Διοίκηση προκειμένου να κερδίσει επιπλέον αμοιβή (bonus)
- Εταιρική κουλτούρα (fraud oriented)
- Μεγέθυνση των επιχειρήσεων και της οικονομίας παγκοσμίως
- Οικονομική κρίση των τελευταίων ετών
- Ραγδαία αύξηση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας και η διαρκής εξέλιξη της
- Άλλος παράγοντας

45) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, θα οδηγούσαν έναν Ορκωτό Ελεγκτή να συγκαλύψει μια απάτη που θα είχε εντοπίσει κατά τον έλεγχο μιας ελεγχόμενης οντότητας;

α. Απόκτηση οικειότητας με την ελεγχόμενη οντότητα
(Familiarity Threat)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

β. Ίδιο Συμφέρον/προσωπικό ή οικονομικό όφελος
(Self-Interest Threat)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

γ. Κίνδυνος εκφοβισμού (Intimidation Threat)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

δ. Συγγένεια με εμπλεκόμενο μέρος στην απάτη (π.χ προμηθευτή)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

ε. Άλλος λόγος

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

- 46) Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Νόμου 4449/2017, οι Ορκωτοί Ελεγκτές θα πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από την Ελεγχόμενη οντότητα. Πιστεύετε ότι οι διασφαλίσεις (safeguards) που εφαρμόζονται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές προς περιορισμό των κινδύνων ανεξαρτησίας τους είναι επαρκείς;

ΠΟΤΕ ☐	ΣΠΑΝΙΑ ☐	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ☐	ΣΥΧΝΑ ☐	ΠΑΝΤΑ ☐
----------------------------------	------------------------------------	--	-----------------------------------	-----------------------------------

- 47) Πόσο αποτελεσματικά θεωρείτε ότι είναι τα ακόλουθα μέτρα (safeguards), τα οποία παρατίθενται αλφαβητικά, προκειμένου να διασφαλιστεί ο Ορκωτός Ελεγκτής έναντι των κινδύνων που επηρεάζουν την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του;

α. Ανάλυση ελέγχου επιχειρήσεων που έχουν ένα καλό σύστημα εσωτερικού ελέγχου (internal control system)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

β. Απόλυτη εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΕΠ)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

γ. Αύξηση της επαγγελματικής του εμπειρίας σε τακτικούς ελέγχους

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

δ. Επικαιροποίηση των γνώσεων του μέσω της εκπαίδευσης που λαμβάνει

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

ε. Παρακολούθηση των φύλλων εργασίας του εξωτερικού ελεγκτή από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

- 48) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, επιτυγχάνουν τον περιορισμό της διάπραξης απάτης (fraud) από τις εταιρείες;

α. Δημιουργία μιας κουλτούρας ηθικής, με την Διοίκηση και να δίνει το καλό παράδειγμα (tone at the top) και ταυτόχρονα περιορίζοντας και την 'εκλογίκευση' (rationalization) για τη διενέργεια απάτης

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

β. Διαφάνεια, που γίνεται διαρκώς προσπάθεια βελτίωσής της μέσω και των επιβαλλόμενων λογιστικών πρακτικών

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

γ. Ενδυνάμωση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και η ανάπτυξη του μηχανισμού του ανώνυμης αναφοράς (whistleblowing)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

δ. Εταιρική διακυβέρνηση (διατάξεις υποχρεωτικής εφαρμογής και κώδικες εθελοντικής συμμόρφωσης)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

49) Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, επηρεάζουν την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων;

α. Αντίληψη από τους φορολογούμενους της έννοιας Φορολογική Δικαιοσύνη (ability to pay principle) και Φορολογική Αποτελεσματικότητα (tax efficiency)

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

β. Διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

γ. Επιβαλλόμενες ποινές

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

δ. Επίπεδο της διαφθοράς στην χώρα

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

ε. Καταβλητέα προσπάθεια για την απόκτηση του εισοδήματος

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

στ. Κίνδυνος εντοπισμού από τον εξωτερικό ελεγκτή ή την Φορολογική Διοίκηση

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

ζ. Κόστος συμμόρφωσης

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

η. Μέγεθος της επιχείρησης και η δομή της αγοράς

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

θ. Πηγή και το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

ι. Πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

ια. Ύπαρξη φορολογικών αμνησιών

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

ιβ. Άλλος παράγοντας

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΑΡΚΕΤΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

50) Κατά την άποψη σας, σε ποιο βαθμό οι ακόλουθοι παράγοντες, οι οποίοι παρατίθενται αλφαβητικά, συντελούν σε υψηλό κόστος συμμόρφωσης των επιχειρήσεων με την νομοθεσία, με αποτέλεσμα ορισμένες από αυτές να καταφεύγουν σε φορο-αποφυγή ή φοροδιαφυγή:

α. Καταβλητέα προσπάθεια & προσωπικός χρόνος για τη σωστή συμπλήρωση και υποβολή των φορολογικών δηλώσεων

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

β. Χρηματικό κόστος/Αμοιβές λογιστών, συμβούλων

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

γ. Κόστος επίβλεψης των λογιστών και δικηγόρων

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

δ. Κόστος τεκμηρίωσης των ενδοομικών τους συναλλαγών

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

51) Πιστεύετε ότι η διάπραξη απάτης από μια εταιρεία είναι λιγότερο πιθανή όσο πιο δίκαιο και αποτελεσματικό είναι το φορολογικό σύστημα;

ΝΑΙ ΙΣΩΣ ΟΧΙ

52) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι εταιρείες επιδιώκουν οι χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις να παρέχουν ποιοτική και χρήσιμη πληροφόρηση για τους ενδιαφερόμενους χρήστες και συνεργάζονται με τον Ορκωτό Ελεγκτή προς αυτή την κατεύθυνση;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

53) Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι ο μη εντοπισμός ενός ουσιώδους σφάλματος και κατ' επέκταση η έκδοση λανθασμένης έκθεσης ελέγχου από τον Ορκωτό ελεγκτή για μια ελεγχόμενη εταιρεία, εφόσον αυτό ανακαλυφθεί αργότερα και γνωστοποιηθεί δημοσίως, μπορεί να επηρεάσει την άποψη και αντίληψη των διαφόρων χρηστών (π.χ επενδυτών) ως προς την αξιοπιστία της ελεγκτικής εταιρείας γενικότερα και να επηρεάσει την φήμη της;

ΚΑΘΟΛΟΥ ☐	ΛΙΓΟ ☐	ΜΕΤΡΙΑ ☐	ΠΟΛΥ ☐	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ☐
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

54) Πιστεύετε ότι όσο αυξάνεται η σημαντικότητα του πελάτη για μια ελεγκτική εταιρεία, τόσο λιγότερο πιθανό είναι να εκδώσει έκθεση ελέγχου με τροποποίηση ελεγκτικής γνώμης;

ΝΑΙ ΙΣΩΣ ΟΧΙ

55) Πιστεύετε ότι οι ακόλουθες δυο κατηγορίες χαρακτηριστικών, οι οποίες παρατίθενται αλφαβητικά, είναι εξίσου σημαντικές για την παροχή ποιοτικών χρηματοοικονομικών καταστάσεων;

ΝΑΙ ΟΧΙ

1. Χαρακτηριστικά που βασίζονται στην Αγορά (Market-based attributes)

- Αξιοπιστία (Reliability)
- Δυνατότητα Επαλήθευσης (Verifiability)
- Έγκαιρη πληροφόρηση (Timeliness)
- Κατανοητότητα (Understandability)
- Συγκρισιμότητα (Comparability)
- Σχετικότητα (Relevance)

2. Χαρακτηριστικά που βασίζονται στην Λογιστική (Accounting-based attributes)

- Ομαλότητα των κερδών (Smoothness)
- Ποιότητα των δεδουλευμένων (Accrual quality)
- Προβλεψιμότητα των κερδών (Predictability)
- Συνέπεια των κερδών (Persistency)

56) Εάν πιστεύετε ότι οι δύο ανωτέρω κατηγορίες χαρακτηριστικών δεν είναι εξίσου σημαντικές, ποια κατηγορία θεωρείτε ως περισσότερο σημαντική για την χρηματοοικονομική πληροφόρηση;

Αγοραία Χαρακτηριστικά Λογιστικά Χαρακτηριστικά

57) Πιστεύετε ότι η μεγαλύτερη έμφαση που δίνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές σε περιοχές που θεωρούνται υψηλού ελεγκτικού κινδύνου (high-risk areas), αυξάνουν τον κίνδυνο μη εντοπισμού λαθών σε περιοχές λιγότερο σημαντικές των οποίων τα λάθη αθροιστικά θα μπορούσαν να είναι σημαντικά (Above materiality);

ΝΑΙ

ΙΣΩΣ

ΟΧΙ

58) Πιστεύετε ότι αν οι ελεγκτές δεν λάμβαναν υπόψη την συμπεριφορά της Διοίκησης ως προς την χειραγώγηση λογαριασμών χαμηλού κινδύνου (low-risk areas), σε απάντηση της αξιολόγησης κινδύνου που κάνουν οι ελεγκτές, θα οδηγούσε πολλούς ελεγκτές στο να μην εκτιμήσουν σωστά αυτόν τον κίνδυνο, να καταναείμουν λανθασμένα τους ελεγκτικούς πόρους και μην εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα;

ΝΑΙ

ΙΣΩΣ

ΟΧΙ

59) Πιστεύετε ότι η επισκόπηση του φακέλου (review) από όλα τα άτομα της ελεγκτικής ομάδας (assistant-senior-manager-partner), γεγονός το οποίο ωστόσο είναι χρονοβόρο, θα αύξανε τον εντοπισμό λαθών και την ποιότητα του ελέγχου;

ΝΑΙ

ΙΣΩΣ

ΟΧΙ

60) Πιστεύετε ότι τα προσωπικά χαρακτηριστικά του Ορκωτού Ελεγκτή ως άτομο και όχι σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας, επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου;

ΝΑΙ

ΙΣΩΣ

ΟΧΙ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ!

II. Σύνοψη απαντήσεων ερωτηματολογίου

Από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων, προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- 1) Ο αριθμός των Ελεγκτών που απάντησαν το ερωτηματολόγιο είναι 73 Άνδρες και 77 Γυναίκες, δηλαδή σε ποσοστιαία βάση 49% και 51% αντίστοιχα.
- 2) Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή το 57% του δείγματος βρίσκεται στην ηλικία 30 έως 40 έτη. Ακόμη, ποσοστό 36% βρίσκεται ανήκει στην ηλικιακή ομάδα μεταξύ 20-30 έτη ενώ μόλις το 7% έχει ηλικία μεταξύ 40 έως 50 έτη.
- 3) Αναφορικά με τον ανώτατο τίτλο σπουδών που κατέχουν οι ερωτηθέντες ελεγκτές, το 36% του δείγματος κατέχει κάποια επαγγελματική πιστοποίηση (ACCA/ACA/AMP/CFA), ποσοστό 33% κατέχει κάποιο μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών ενώ το 21% κατέχει πτυχίο από κάποια σχολή οικονομικών. Το εναπομείναν 10% του δείγματος διαθέτει κάποιο άλλο τίτλο όπως για παράδειγμα ΜΕΤΚΕΛ, Διδακτορικό ή Επαγγελματικό τίτλο ΙΕΣΟΕΛ.
- 4) Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος, δηλαδή ποσοστό 41% εργάζεται στον ελεγκτικό χώρο μεταξύ 5 έως 10 έτη, ενώ ποσοστό 26% απασχολείται 3 έως 5 έτη. Ακόμη, ποσοστό 20% έχει έτη εργασιακής εμπειρίας μεταξύ 10 έως 30 ενώ το εναπομείναν ποσοστό (13%) εργάζεται περισσότερο από 30 χρόνια.
- 5) Η πλειοψηφία του δείγματος, δηλαδή το 63%, απασχολείται σε κάποια Big4 εταιρεία (Deloitte, EY, KPMG, PwC) ενώ το 21% του δείγματος απασχολείται σε κάποια Non-Big4 ελεγκτική εταιρεία. Ακόμη, 8% του δείγματος εργάζεται στην ΣΟΛ Crowe ενώ 7% εργάζεται στην Grant Thornton. Ειδικότερα, οι Non-Big4 ελεγκτικές εταιρείες, από τις οποίες συλλέχθηκαν ερωτηματολόγια είναι: BDO, Mazars, FiveB Auditors, TMS, TGS, Abacus, Audit Opinion, Ecovis, RSM, PKF & Baker Tilly.
- 6) Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή ποσοστό 41% του δείγματος ανήκει στην ελεγκτική βαθμίδα του Προϊσταμένου Ελέγχου (Audit Senior) ενώ ποσοστό 9% του δείγματος βρίσκεται στην βαθμίδα του Επιβλέποντος Προϊσταμένου (Audit Supervising Senior). Ακόμη, ποσοστό, της τάξεως του 24% ανήκει στην ελεγκτική βαθμίδα του Υποδιευθυντή Ελέγχου (Audit Manager), ποσοστό 20% κατέχει τον τίτλο του Βοηθού Ελέγχου (Audit Assistant) ενώ τέλος, στη βαθμίδα του Διευθυντή Ελέγχου emπίπτει μόνο το 5% του δείγματος.

- 7) Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, προκύπτει η ακόλουθη κατάταξη των παραγόντων που συμβάλλουν στην επιλογή Ελεγκτικής Εταιρείας για την διεξαγωγή του εξωτερικού ελέγχου. Ειδικότερα, η κατάταξη αυτή είναι: α) Φήμη της ελεγκτικής εταιρείας, β) Αμοιβή της ελεγκτικής εταιρείας (fee), γ) Πελατολόγιο, δ) Διαθεσιμότητα/δέσμευση της για την ολοκλήρωση του ελέγχου σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ε) Έλεγχος κάποιας εταιρείας-ανταγωνιστή στον κλάδο, στ) Άλλος λόγος.

Στην τελευταία κατηγορία εμπίπτει η περίπτωση που η μητρική εταιρεία ενός Ομίλου ελέγχεται από μια συγκεκριμένη ελεγκτική εταιρεία, οπότε ανατίθεται και ο έλεγχος των θυγατρικών του Ομίλου στην ίδια ελεγκτική εταιρεία.

- 8) Η πλειοψηφία του δείγματος, δηλαδή ποσοστό 55% δήλωσε ότι εάν διέθετε μια επιχείρηση, θα ανέθετε τον έλεγχο της σε μια Big4 Ελεγκτική Εταιρεία. Από την άλλη πλευρά, το 13%, απάντησε ότι θα τον ανέθετε σε κάποια Non-Big4 Ελεγκτική Εταιρεία ενώ τέλος το 32% δείγματος απάντησε ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα επιλογής.
- 9) Η ανωτέρω επιλογή έγινε με βάση τα ακόλουθα κριτήρια τα οποία παρατίθενται με βάση την σημαντικότητά τους: α) Φήμη ελεγκτικής εταιρείας/γραφείου, β) Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών γ) Εμπειρία ελεγκτικής ομάδας, δ) Μέγεθος ελεγκτικής εταιρείας και ε) Χαμηλότερο κόστος. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα δύο τελευταία κριτήρια θεωρούνται εξίσου σημαντικά.
- 10) Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ήτοι το 59% του δείγματος, πιστεύει ότι η παροχή από τον εξωτερικό ελεγκτή εξειδικευμένων διοικητικών υπηρεσιών, πέραν των ελεγκτικών, όπως για παράδειγμα φορολογικών, συμβουλευτικών ή άλλων υπηρεσιών, επηρεάζει την ανεξαρτησία του ελεγκτή και κατ' επέκταση την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Από την άλλη πλευρά, το 41% του δείγματος, διαφωνεί με την άποψη αυτή.
- 11) Το 75% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η θητεία των Ορκωτών Ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα επηρεάζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών λόγω της γνώσης που αποκτούν για την ελεγχόμενη οντότητα. Από την άλλη πλευρά, το 25% του δείγματος, πιστεύει το αντίθετο.
- 12) Το 64% του δείγματος, δηλαδή 96 από τους 150 ερωτηθέντες, πιστεύει ότι όσο αυξάνεται η θητεία των Ορκωτών Ελεγκτών στην ελεγχόμενη οντότητα, τόσο μειώνεται η ανεξαρτησία των ελεγκτών και η ποιότητα των παρεχόμενων

υπηρεσιών που παρέχουν σε αυτή. Από την άλλη πλευρά, 54 ερωτηθέντες, δηλαδή το 36%, έχουν αντίθετη άποψη.

- 13) Το 50% των ερωτηθέντων, δήλωσαν ότι η υποχρεωτική αλλαγή των κύριων εταίρων ελέγχου διασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών, ενώ ποσοστό 35% θεωρεί ότι την διασφαλίζει μέτρια. Από την άλλη πλευρά, 12% του δείγματος πιστεύει ότι η ποιότητα διασφαλίζεται λίγο ενώ 3% πιστεύει ότι δεν διασφαλίζεται καθόλου.
- 14) Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή το 65% του δείγματος, θεωρεί ότι η ύπαρξη Επιτροπής Ελέγχου (Audit Committee) στην ελεγχόμενη εταιρεία επηρεάζει είτε σε μεγάλο είτε σε πολύ μεγάλο βαθμό την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης. Από την άλλη πλευρά, το 27% του δείγματος πιστεύει ότι συμβάλλει σε μέτριο βαθμό, το 7% πιστεύει ότι συμβάλλει λίγο ενώ ένας μόνο ελεγκτής πιστεύει ότι δεν συμβάλλει καθόλου.
- 15) Το 59% των ερωτηθέντων, πιστεύει ότι η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Ελέγχου συμβάλλει στην ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών. Την αντίθετη άποψη υποστηρίζει μόλις το 7% του δείγματος. Τέλος, ποσοστό 33% αμφιταλαντεύεται για το εάν η ύπαρξη ανεξάρτητων μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιτροπή Ελέγχου συμβάλλει ή όχι στην ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών.
- 16) Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή το 82% του δείγματος θεωρεί ότι ένα σύστημα εσωτερικών δικλίδων που λειτουργεί αποτελεσματικά, επηρεάζει είτε πολύ είτε πάρα πολύ την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Από την άλλη πλευρά, το 15% των ερωτηθέντων, πιστεύει ότι την επηρεάζει σε μέτριο βαθμό, το 3% θεωρεί ότι την επηρεάζει λίγο ενώ ποσοστό 1%, δηλαδή ένας μόνο ελεγκτής απάντησε ότι δεν την επηρεάζει καθόλου.
- 17) Το 47% των ερωτηθέντων, που αντιστοιχεί σε 71 ελεγκτές, πιστεύει ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (εννοώντας μια Big4 ελεγκτική σε σχέση με μια Non-Big4), τόσο καλύτερης ποιότητας είναι οι παρεχόμενες υπηρεσίες. Την αντίθετη άποψη υποστηρίζουν 25 ελεγκτές (17%) ενώ ποσοστό 36% του δείγματος, που αντιστοιχεί σε 54 ελεγκτές, δεν έχει ξεκάθαρη άποψη για το εάν το μέγεθος της ελεγκτικής επιδρά θετικά ή αρνητικά στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- 18) Το 50% των ερωτηθέντων, πιστεύει ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (Big4 ή Non-Big4) σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων

υπηρεσιών και την επηρεάζει είτε σε μεγάλο είτε σε πολύ μεγάλο βαθμό. Από το εναπομείναν 50%, ποσοστό 40% πιστεύει ότι την επηρεάζει σε μέτριο βαθμό, ποσοστό 7% του δείγματος, απάντησε ότι την επηρεάζει λίγο ενώ μόλις το 2% θεωρεί δεν την επηρεάζει καθόλου.

- 19) Σύμφωνα με τους ερωτηθέντες ελεγκτές που πιστεύουν ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας επηρεάζει θετικά την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, οι λόγοι που θεωρούν ότι συμβαίνει αυτό έχουν καταταχθεί με φθίνουσα σειρά σημαντικότητας. Οι λόγοι αυτοί είναι: α) Περισσότερο εξειδικευμένο προσωπικό, β) Μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την φήμη και την πελατεία τους, γ) Περισσότερη εμπειρία, δ) Μεγαλύτερη έμφαση στην επάρκεια και την καταλληλότητα στοιχείων (appropriate and sufficient audit evidence) για την τεκμηρίωση του ελεγκτικού τους φακέλου, στ) Αποδοτικότερη αξιοποίηση τεχνολογίας και ε) Άλλος λόγος. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένας επιπλέον λόγος είναι η εταιρική κουλτούρα.
- 20) Σύμφωνα με το 78% του δείγματος, η γνωστοποίηση στην Έκθεση Ελέγχου των Σημαντικότερων Θεμάτων Ελέγχου (Key Audit Matters), σύμφωνα με την επαγγελματική κρίση του ελεγκτή, αυξάνει την διαφάνεια είτε σε μεγάλο είτε σε πολύ μεγάλο βαθμό σχετικά με τον έλεγχο που διενεργήθηκε και κατ' επέκταση αυξάνει την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 17% θεωρεί ότι η διαφάνεια βελτιώνεται σε μέτριο βαθμό, ποσοστό 5% ότι συμβάλλει λίγο ενώ κανένας από τους ερωτηθέντες ελεγκτές δεν θεωρεί ότι η γνωστοποίηση των θεμάτων αυτών αφήνει ανεπηρέαστη την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης.
- 21) Οι ερωτηθέντες ελεγκτές κατέταξαν τους παράγοντες που συμβάλλουν στην προώθηση κλίματος για την διατήρηση υψηλής ποιότητας ελέγχου (Audit Quality) στα έργα ελέγχου μέσα στην ελεγκτική εταιρεία από τον περισσότερο προς τον λιγότερο σημαντικό. Οι παράγοντες αυτοί είναι: α) Εκπαίδευση πάνω στο αντικείμενο, β) Έμφαση που δίνεται από τα ανώτερα μέλη της ελεγκτικής ομάδας για υψηλή ποιότητα ελέγχου από όλα τα μέλη της και γ) Εταιρική κουλτούρα.
- 22) Το 42% του δείγματος, αμφιταλαντεύεται αναφορικά με το εάν όλες οι ελεγκτικές εταιρείες (είτε Big4 είτε Non-Big4) δίνουν εξίσου την ίδια έμφαση στην ποιότητα του ελέγχου. Ποσοστό 22%, πιστεύει ότι οι ελεγκτικές δεν δίνουν εξίσου την ίδια έμφαση στην ποιότητα του ελέγχου ενώ ποσοστό 10% το

πιστεύει απόλυτα. Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 26% έχει αντίθετη άποψη. Ειδικότερα, ποσοστό 21% πιστεύει ότι όλες οι ελεγκτικές είτε Big4 είτε Non-Big4 δίνουν την ίδια έμφαση ενώ ποσοστό 5% του δείγματος το πιστεύει απόλυτα.

- 23) Σύμφωνα με το 67% των ερωτηθέντων, η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές εξασφαλίζει είτε πολύ είτε πάρα πολύ την επάρκεια γνώσεων που απαιτείται κατά την άσκηση του ελεγκτικού επαγγέλματος. Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 27% πιστεύει ότι την εξασφαλίζει μέτρια, ποσοστό 5% πιστεύει ότι την εξασφαλίζει λίγο ενώ ποσοστό 1%, πιστεύει ότι δεν την εξασφαλίζει καθόλου.
- 24) Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ήτοι το 68% του δείγματος θεωρεί ότι οι όροι και οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή σύμφωνα με τη σχετική Κανονιστική Πράξη της ΕΛΤΕ, είναι επαρκείς για την χορήγηση της άδειας Ορκωτού Ελεγκτή ενώ το 32% του δείγματος υποστηρίζει ακριβώς το αντίθετο.
- 25) Από τους 150 ερωτηθέντες, 48 ελεγκτές εξ' αυτών πιστεύουν πως οι όροι και οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή, σύμφωνα με τη σχετική Κανονιστική Πράξη της ΕΛΤΕ, δεν είναι επαρκείς για την χορήγηση της άδειας Ορκωτού Ελεγκτή. Ειδικότερα, 21 ελεγκτές το πιστεύουν αυτό καθώς θεωρούν ότι οι ελεγκτές χρειάζονται περισσότερες δεξιότητες για την απόκτηση της άδειας ασκήσεως επαγγέλματος. Ακόμη, 14 ελεγκτές πιστεύουν ότι οι ελεγκτές χρειάζονται επιπλέον εκπαίδευση (training) πριν αποκτήσουν την άδεια του Ορκωτού Ελεγκτή ενώ 12 ελεγκτές θεωρούν ότι απαιτούνται περισσότερα έτη προϋπηρεσίας. Τέλος, 1 μόνο ελεγκτής δήλωσε ότι χρειάζονται άλλου τύπου εξετάσεις οι οποίες θα πιστοποιούν την πληρότητα των γνώσεων του υποψηφίου ΟΕΛ.
- 26) Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ελεγκτών, δηλαδή ποσοστό 49% του δείγματος, πιστεύει ότι η εκπαίδευση που λαμβάνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές μέσω του CPD συμβάλλει πολύ στην διατήρηση των γνώσεων τους και στην αύξηση της ποιότητας του ελέγχου. Ακόμη, ποσοστό 39%, πιστεύει ότι συμβάλλει μέτρια στην διατήρηση των γνώσεων τους, ποσοστό 11% θεωρεί ότι συμβάλλει λίγο ενώ μόλις το 2% του δείγματος πιστεύει ότι δεν συμβάλλει καθόλου.
- 27) Οι ερωτηθέντες ελεγκτές κατέταξαν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά, τα οποία επηρεάζουν την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που

παρέχεται από την Διοίκηση από το περισσότερο προς το λιγότερο σημαντικό. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι: α) Σύστημα εσωτερικών δικλίδων (internal control system), β) Διαρκής εκπαίδευση των εργαζομένων της επιχείρησης, γ) Κουλτούρα επιχειρηματικής ηθικής μέσα στην επιχείρηση και δ) Εταιρική διακυβέρνηση μιας εταιρείας.

- 28) Το 69% των ερωτηθέντων, πιστεύει ότι η πίεση λόγω χρονικών περιορισμών επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα του ελέγχου είτε πολύ συχνά είτε συχνά, ενώ ποσοστό 28% θεωρεί ότι μερικές φορές πράγματι η πίεση λόγω χρονικών περιορισμών επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα του ελέγχου. Ακόμη, ποσοστό 3% πιστεύει ότι σπάνια συμβαίνει αυτό ενώ κανένας εκ των ελεγκτών δεν πιστεύει ότι δεν συμβαίνει ποτέ.
- 29) Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, δηλαδή το 47% του δείγματος πιστεύει ότι ο προϋπολογισμός ωρών (budget) για την ολοκλήρωση ενός ελέγχου είναι σε μέτριο βαθμό επαρκής. Επίσης, ποσοστό 19% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ο προϋπολογισμός ωρών δεν είναι πολύ επαρκής ενώ 8% του δείγματος δήλωσε με απόλυτη βεβαιότητα ότι δεν είναι καθόλου επαρκής. Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 17% θεωρεί ότι ο προϋπολογισμός ωρών επαρκεί για την διεξαγωγή κάποιου ελέγχου ενώ ποσοστό 9% του δείγματος το πιστεύει πάρα πολύ.
- 30) Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ήτοι 67% του δείγματος, πιστεύει ότι η εξειδίκευση μιας ελεγκτικής εταιρείας σε ένα κλάδο, της δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα ως προς την αμοιβή που λαμβάνει (fee premium) συγκριτικά με τον ανταγωνισμό, με αποτέλεσμα την παροχή καλύτερης ποιότητας ελέγχου. Ακόμη, το 30% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ίσως η εξειδίκευση μιας ελεγκτικής εταιρείας σε ένα συγκεκριμένο κλάδο είναι ο παράγοντας αυτός που της δίνει προβάδισμα συγκριτικά με τις άλλες ελεγκτικές ως προς την παροχή καλύτερης ποιότητας ελέγχου. Ωστόσο, μπορεί να είναι συνονθύλευμα και άλλων παραγόντων. Τέλος, το 3% του δείγματος πιστεύει το αντίθετο.
- 31) Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή το 54% του δείγματος πιστεύει ότι η διενέργεια ποιοτικού ελέγχου από την ΕΛΤΕ επηρεάζει σημαντικά την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών. Αντιθέτως, ποσοστό 35%, πιστεύει ότι την επηρεάζει μέτρια, ποσοστό 10% πιστεύει ότι την επηρεάζει λίγο ενώ ένα ποσοστό 1% πιστεύει ότι δεν την επηρεάζει καθόλου.

- 32) Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή ποσοστό 91% του δείγματος πιστεύει ότι πραγματοποιούνται έλεγχοι από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ) σε φύλλα εργασίας Ορκωτών Ελεγκτών για την διερεύνηση της σωστής εφαρμογής των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (ΔΕΠ), προκειμένου να διαπιστωθεί η ποιότητα των παρεχόμενων ελεγκτικών υπηρεσιών. Από την άλλη πλευρά, το 9% του δείγματος πιστεύει το αντίθετο.
- 33) Το 38% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι επιβάλλονται σε πολύ μεγάλο βαθμό ποινές από την ΕΛΤΕ στους Ορκωτούς Ελεγκτές σε περίπτωση ελλιπής τεκμηρίωσης του φακέλου, μη σωστής εφαρμογής των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (ΔΕΠ), των προτύπων διασφάλισης (ISAs) ή μη τήρησης των αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας. Αντιθέτως, το 39% του δείγματος, πιστεύει ότι επιβάλλονται ποινές σε μέτριο βαθμό, το 20% του δείγματος, πιστεύει ότι σε λίγες περιπτώσεις επιβάλλονται ποινές στους ελεγκτές ενώ μόλις το 3% πιστεύει ότι δεν επιβάλλονται καθόλου ποινές.
- 34) Το 83% του δείγματος πιστεύει ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες εκτός από τον τακτικό έλεγχο, επιθυμούν να ελεγχθούν και φορολογικά από Ορκωτούς Ελεγκτές. Από την άλλη πλευρά, το 17% του δείγματος πιστεύει ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες δεν επιθυμούν και τον φορολογικό έλεγχο.
- 35) Το 61% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η ανάθεση στον ίδια ελεγκτική εταιρεία τόσο του τακτικού όσο και του φορολογικού ελέγχου επηρεάζει θετικά την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 11% του δείγματος πιστεύει το αντίθετο ενώ το 28% του δείγματος δεν έχει ξεκάθαρη άποψη.
- 36) Οι ερωτηθέντες ελεγκτές κατέταξαν τους λόγους για τους οποίους θεωρούν ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες επιθυμούν τον φορολογικό έλεγχο με βάση το πόσο σημαντικούς τους θεωρούν. Οι παράγοντες αυτοί, από τον περισσότερο προς τον λιγότερο σημαντικό είναι οι εξής: α) Για την μείωση της πιθανότητας επιβολής προστίμου, β) Για συμμόρφωση με τις φορολογικές διατάξεις, γ) Για την επιβεβαίωση της ορθότητας φορολογικών χειρισμών, δ) Για την επαλήθευση της ορθότητας ή διόρθωση φορολογικών συναλλαγών, ε) Για μεγαλύτερη διαφάνεια, και στ) Άλλος λόγος. Η τελευταία κατηγορία περιλαμβάνει τις απόψεις δύο ελεγκτών. Η πρώτη άποψη σχετίζεται με την πεποίθηση ότι εάν η επιχείρηση ελεγχθεί φορολογικά από κάποια ελεγκτική εταιρεία, τότε ίσως γλιτώσει κάποιο ενδεχόμενο έλεγχο από τις Φορολογικές Αρχές. Η δεύτερη

άποψη είναι ότι πολλές από τις ελεγχόμενες εταιρείες πιστεύουν ότι εάν ελεγχθούν φορολογικά από μια ελεγκτική εταιρεία, τότε παίρνουν άφεση αμαρτιών για οποιαδήποτε παραστράτημα έχουν κάνει είτε κατά το ελεγχόμενο έτος είτε προηγούμενα.

- 37) Το 89% των ερωτηθέντων, πιστεύει ότι οι φορολογικοί έλεγχοι που διενεργούν οι ελεγκτικές εταιρείες συμβάλλουν στην φορολογική συμμόρφωση των εταιριών. Από την άλλη πλευρά, το 11% των ερωτηθέντων, πιστεύει ακριβώς το αντίθετο.
- 38) Το 62% του δείγματος πιστεύει ότι η αμοιβή που λαμβάνουν οι ελεγκτές (fee) από τις ελεγχόμενες οντότητες επηρεάζει την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν. Από την άλλη πλευρά, το 38% του δείγματος, πιστεύει ακριβώς το αντίθετο.
- 39) Σύμφωνα με το 49% του δείγματος, το μέγιστο χρονικό περιθώριο των 2 μηνών που δίνεται στις ελεγκτικές εταιρείες για να ολοκληρώσουν το κλείσιμο του ελεγκτικού τους φακέλου (close out) από την ημερομηνία έκδοσης της έκθεσης ελέγχου, συμβάλλει θετικά στην ποιότητα τεκμηρίωσης του ελεγκτικού φακέλου είτε σε μεγάλο είτε σε πολύ μεγάλο βαθμό. Ακόμη, ποσοστό 33% πιστεύει ότι συμβάλλει μέτρια στην ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών, ποσοστό 13% θεωρεί ότι συμβάλλει λίγο στην ποιότητα τεκμηρίωσης του ελεγκτικού φακέλου ενώ τέλος ποσοστό 4% θεωρεί ότι δεν συμβάλλει καθόλου.
- 40) Οι ερωτηθέντες ελεγκτές κατέταξαν τους παράγοντες που μειώνουν την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή, από τον περισσότερο προς τον λιγότερο σημαντικό παράγοντα. Η κατάταξη των παραγόντων αυτών είναι η εξής: α) Η θητεία του ελεγκτή στην ελεγχόμενη οντότητα, β) Μη εναλλαγή της ελεγκτικής ομάδας (non-rotation), γ) Προϋπολογισμός ωρών (budget), δ) Αμοιβή του ελέγχου (fees) και στ) Άλλος παράγοντας. Η τελευταία κατηγορία περιλαμβάνει την άποψη ενός ελεγκτή ότι η ανεξαρτησία επηρεάζεται τόσο από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ελεγκτή όσο και από την συμπεριφορά και τις προθέσεις του απέναντι στην ελεγχόμενη οντότητα.
- 41) Το 55% του δείγματος πιστεύει ότι το μερίδιο αγοράς μιας ελεγκτικής εταιρείας λειτουργεί σαν δείκτης για το κατά πόσο η ελεγκτική εταιρεία έχει καταφέρει να αποκτήσει εξειδίκευση σε ένα κλάδο και να διαφοροποιηθεί από τον ανταγωνισμό. Από την άλλη πλευρά, μόλις το 4%, πιστεύει ακριβώς το αντίθετο. Ακόμη, το 41% των ερωτηθέντων δεν έχει ξεκάθαρη άποψη για το εάν το μερίδιο

αγοράς μιας ελεγκτικής απορρέει από την εξειδίκευση της σε ένα συγκεκριμένο κλάδο.

- 42) Από τους 150 ερωτηθέντες, 120 από αυτούς (δηλαδή ποσοστό 80%) πιστεύουν ότι η ύπαρξη ελεγκτή που να διενεργεί επισκόπηση των δικλίδων διασφάλισης ποιότητας (EQCR) συμβάλλει θετικά στην ποιότητα ελέγχου. Από την άλλη πλευρά, ένα ποσοστό της τάξεως του 5%, θεωρεί ότι η ύπαρξη EQCR επηρεάζει λίγο την ποιότητα ελέγχου ενώ το 35% του δείγματος πιστεύει ότι η ποιότητα ελέγχου επηρεάζεται μέτρια από την ύπαρξη EQCR.
- 43) Οι ερωτηθέντες ελεγκτές, κατέταξαν τους πιο συνήθεις λόγους που ένα ουσιώδες σφάλμα μπορεί να μην εντοπιστεί από τις ελεγκτικές διαδικασίες του ελεγκτή και να ενυπάρχει στις οικονομικές καταστάσεις από τον περισσότερο προς τον λιγότερο σημαντικό. Ειδικότερα, οι λόγοι αυτοί είναι οι εξής: α) Μη απόκτηση κατάλληλων και επαρκών στοιχείων (appropriate and sufficient audit evidence) από την ελεγχόμενη εταιρεία, β) Ανεπάρκεια ελεγκτικών διαδικασιών, γ) Μειωμένη ποιότητα ελέγχου από τον εξωτερικό ελεγκτή (audit quality), δ) Κίνδυνος Δειγματοληψίας (sampling risk), ε) Ανεπαρκής εκπαίδευση των μελών της ελεγκτικής ομάδας, στ) Συνέργεια (collusion) μεταξύ του ελεγκτή και της Διοίκησης της ελεγχόμενης οντότητας, ζ) Άλλος λόγος. Στην τελευταία κατηγορία εμπίπτει η απόκρυψη στοιχείων από τον πελάτη, δηλαδή το να μην θέτει στη διάθεση του ελεγκτή πληροφορίες/έγγραφα απαραίτητα για την διεξαγωγή του ελέγχου.
- 44) Οι ελεγκτές του δείγματος κατέταξαν τους παράγοντες που πιστεύουν ότι επηρεάζουν την διάπραξη απάτης (fraud) από τις εταιρείες και κατ' επέκταση την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Οι παράγοντες αυτοί, οι οποίοι κατατάχθηκαν από τον περισσότερο προς τον λιγότερο σημαντικό παράγοντα, είναι οι εξής: α) Έλλειψη ή αδυναμία συστήματος εσωτερικών δικλίδων (internal controls), β) Επίτευξη στόχων από την Διοίκηση προκειμένου να κερδίσει επιπλέον αμοιβή (bonus), γ) Εντεινόμενος ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου με στόχο την μείωση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων, δ) Εταιρική κουλτούρα (fraud oriented), ε) Επιβολή μικρών κυρώσεων ή ακόμη και ατιμωρησία σε όλους τους συνεργούς σε μια απάτη, εφόσον εντοπιστούν, στ) Οικονομική κρίση των τελευταίων ετών, ζ) Μεγέθυνση των επιχειρήσεων και της οικονομίας παγκοσμίως, στ) Ραγδαία αύξηση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας και η διαρκής εξέλιξη της.

- 45) Οι ερωτηθέντες ελεγκτές κατέταξαν τους παράγοντες που θα οδηγούσαν έναν Ορκωτό Ελεγκτή να συγκαλύψει μια απάτη που θα είχε εντοπίσει κατά τον έλεγχο μιας ελεγχόμενης οντότητας, από τον περισσότερο προς τον λιγότερο σημαντικό. Οι παράγοντες αυτοί είναι: α) Απόκτηση οικειότητας με την ελεγχόμενη οντότητα (Familiarity Threat), β) Συγγένεια με εμπλεκόμενο μέρος στην απάτη (π.χ προμηθευτή), γ) Ίδιο Συμφέρον/προσωπικό ή οικονομικό όφελος (Self-Interest Threat), δ) Κίνδυνος εκφοβισμού (Intimidation Threat) και ε) Άλλος λόγος. Η τελευταία κατηγορία περιλαμβάνει την περίπτωση που ο ελεγκτής συγκαλύπτει μια απάτη προκειμένου να μην ξεσπάσει σκάνδαλο με κίνδυνο να αποκαλυφθούν δυσμενή στοιχεία τόσο για την ελεγχόμενη οντότητα όσο και για την ελεγκτική εταιρεία.
- 46) Σύμφωνα με ποσοστό 59% του δείγματος, οι διασφαλίσεις (safeguards) που εφαρμόζονται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές προς περιορισμό των κινδύνων ανεξαρτησίας τους είναι συχνά επαρκείς ενώ μόλις το 7% του δείγματος θεωρεί ότι είναι επαρκείς πάντα. Ακόμη, ποσοστό 24% του δείγματος πιστεύει ότι είναι επαρκείς μερικές φορές ενώ ποσοστό 9%, απάντησε ότι σπάνια είναι επαρκείς. Ένας μόνο συμμετέχοντας στην έρευνα απάντησε ότι οι διασφαλίσεις δεν είναι επαρκείς ποτέ.
- 47) Οι ελεγκτές κατέταξαν τα μέτρα διασφάλισης (safeguards) του Ορκωτού Ελεγκτή έναντι των κινδύνων που επηρεάζουν την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του με βάση πόσο σημαντικά τα θεωρούν. Ειδικότερα, τα μέτρα αυτά, κατά φθίνουσα σημαντικότητα, είναι: α) Επικαιροποίηση των γνώσεων του μέσω της εκπαίδευσης που λαμβάνει, β) Ανάλυση ελέγχου επιχειρήσεων που έχουν ένα καλό σύστημα εσωτερικού ελέγχου (internal control system), γ) Απόλυτη εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΕΠ), δ) Αύξηση της επαγγελματικής του εμπειρίας σε τακτικούς ελέγχους και ε) Παρακολούθηση των φύλλων εργασίας του εξωτερικού ελεγκτή από εποπτικά όργανα (ΕΛΤΕ).
- 48) Οι παράγοντες που επιτυγχάνουν τον περιορισμό της διάπραξης απάτης (fraud) από τις εταιρείες κατατάχθηκαν από τους ελεγκτές του δείγματος κατά φθίνουσα σειρά σημαντικότητας. Οι παράγοντες αυτοί είναι: α) Διαφάνεια στις εταιρικές πρακτικές και διαρκής προσπάθεια βελτίωσής της μέσω των επιβαλλόμενων λογιστικών πρακτικών, β) Ενδυνάμωση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και ανάπτυξη του μηχανισμού του ανώνυμης αναφοράς (whistleblowing), γ)

Εταιρική διακυβέρνηση (διατάξεις υποχρεωτικής εφαρμογής και κώδικες εθελοντικής συμμόρφωσης) και δ) Δημιουργία μιας κουλτούρας ηθικής, με την Διοίκηση να δίνει το καλό παράδειγμα (tone at the top) και ταυτόχρονα περιορίζοντας την ‘εκλογίκευση’ (rationalization) για τη διενέργεια απάτης.

- 49) Οι παράγοντες που επηρεάζουν την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων κατατάχθηκαν από τους ελεγκτές από τον περισσότερο προς τον λιγότερο σημαντικό παράγοντα. Οι παράγοντες αυτοί είναι οι εξής: α) Πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, β) Επίπεδο της διαφθοράς στην χώρα, γ) Κόστος συμμόρφωσης και Επιβαλλόμενες ποινές, δ) Κίνδυνος εντοπισμού από τον εξωτερικό ελεγκτή ή την Φορολογική Διοίκηση, ε) Πηγή και το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος, στ) Ύπαρξη φορολογικών αμνησιών, ζ) Μέγεθος της επιχείρησης και η δομή της αγοράς, η) Διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης, ι) Αντίληψη από τους φορολογούμενους της έννοιας Φορολογική Δικαιοσύνη και Φορολογική Αποτελεσματικότητα, ια) Καταβλητέα προσπάθεια για την απόκτηση του εισοδήματος, ιβ) Άλλος λόγος. Η τελευταία κατηγορία περιλαμβάνει έναν ακόμη λόγο που επηρεάζει την φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων, ο οποίος είναι η εταιρική κουλτούρα και οι ηθικές αξίες που έχουν τα μέλη της Διοίκησης μιας εταιρείας.
- 50) Οι ερωτηθέντες ελεγκτές κατέταξαν τους παράγοντες, οι οποίοι συντελούν σε υψηλό κόστος συμμόρφωσης των επιχειρήσεων με την νομοθεσία, με αποτέλεσμα ορισμένες από αυτές να καταφεύγουν σε φορο-αποφυγή ή φοροδιαφυγή. Η κατάταξη των παραγόντων αυτών έγινε από τον περισσότερο προς τον λιγότερο σημαντικό παράγοντα. Οι παράγοντες αυτοί είναι οι εξής: α) Κόστος τεκμηρίωσης των ενδοομιλικών τους συναλλαγών, β) Χρηματικό κόστος/Αμοιβές λογιστών, συμβούλων, γ) Κόστος επίβλεψης των λογιστών και δικηγόρων και δ) Καταβλητέα προσπάθεια και προσωπικός χρόνος για τη σωστή συμπλήρωση και υποβολή των φορολογικών δηλώσεων.
- 51) Περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες πιστεύουν ότι η διάπραξη απάτης από μια εταιρεία είναι λιγότερο πιθανή όσο πιο δίκαιο και αποτελεσματικό είναι το φορολογικό σύστημα. Ειδικότερα, ποσοστό 57% είναι υπέρ της άποψης αυτής. Από την άλλη πλευρά, το 5% του δείγματος πιστεύει το αντίθετο ενώ 38% του δείγματος πιστεύει ότι όταν το φορολογικό σύστημα μιας χώρας είναι πιο δίκαιο και αποτελεσματικό, ίσως αυτό συντελεί σε μείωση της πιθανότητας διάπραξης απάτης.

- 52) Το 59% του δείγματος πιστεύει ότι οι εταιρείες επιδιώκουν οι χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις να παρέχουν ποιοτική και χρήσιμη πληροφόρηση για τους ενδιαφερόμενους χρήστες και συνεργάζονται με τον Ορκωτό Ελεγκτή προς αυτή την κατεύθυνση είτε σε μεγάλο είτε σε πολύ μεγάλο βαθμό. Ακόμη, ποσοστό 33% πιστεύει ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες ενδιαφέρονται μέτρια για την παροχή ποιοτικής πληροφόρησης στους ενδιαφερόμενους χρήστες, ποσοστό 6% πιστεύει ότι ενδιαφέρονται λίγο ενώ ποσοστό 1% θεωρεί ότι δεν ενδιαφέρονται καθόλου για την ποιότητα και επομένως δεν συνεργάζονται με τον Ορκωτό Ελεγκτή προς αυτή την κατεύθυνση.
- 53) Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, δηλαδή 84%, διατείνεται ότι ο μη εντοπισμός ενός ουσιώδους σφάλματος και κατ' επέκταση η έκδοση λανθασμένης έκθεσης ελέγχου από τον Ορκωτό ελεγκτή για μια ελεγχόμενη εταιρεία, εφόσον βέβαια αυτό αποκαλυφθεί αργότερα και γνωστοποιηθεί δημοσίως, μπορεί να επηρεάσει είτε σε μεγάλο είτε σε πολύ μεγάλο βαθμό την άποψη και αντίληψη των διαφόρων χρηστών ως προς την αξιοπιστία της ελεγκτικής εταιρείας γενικότερα και να επηρεάσει την φήμη της. Από την άλλη πλευρά, το 14% του δείγματος ισχυρίζεται ότι ο μη εντοπισμός ενός ουσιώδους σφάλματος θα επηρέαζε μέτρια την εικόνα και την φήμη της ελεγκτικής εταιρείας ενώ ποσοστό 2% θεωρεί ότι θα την επηρέαζε ελάχιστα. Αξίζει να σημειωθεί ότι κανένας συμμετέχων δεν δήλωσε ότι το ενδεχόμενο της έκδοσης λανθασμένης έκθεσης ελέγχου θα άφηνε ανεπηρέαστη την αξιοπιστία της ελεγκτικής εταιρείας.
- 54) Το 38% του δείγματος πιστεύει ότι όσο αυξάνεται η σημαντικότητα του πελάτη για μια ελεγκτική εταιρεία, τόσο λιγότερο πιθανό είναι να εκδώσει έκθεση ελέγχου με τροποποίηση ελεγκτικής γνώμης. Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 19% θεωρεί ότι η σημαντικότητα του πελάτη για την ελεγκτική εταιρεία δεν σχετίζεται με την έκθεση ελέγχου που θα εκδώσει. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή το 43% του δείγματος, απάντησε ότι η σημαντικότητα του πελάτη ίσως επηρεάζει την διαμόρφωση της ελεγκτικής γνώμης και κατ' επέκταση την έκθεση ελέγχου που θα εκδώσει ο Ορκωτός Ελεγκτής.
- 55) Το 53% του δείγματος, δηλαδή 79 ερωτηθέντες, απάντησε ότι θεωρεί εξίσου σημαντικά για την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης τόσο τα αγοραία όσο και τα λογιστικά χαρακτηριστικά. Από την άλλη πλευρά, ποσοστό

47%, που αντιστοιχεί σε 71 ελεγκτές, απάντησε ότι δεν θεωρεί εξίσου σημαντικές αυτές τις δύο κατηγορίες χαρακτηριστικών.

56) Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, οι 71 από τους 150 ερωτηθέντες δεν θεωρούν εξίσου σημαντικές τις δυο κατηγορίες χαρακτηριστικών. Ειδικότερα, ποσοστό 70%, που αντιστοιχεί σε 50 από τους 71 ελεγκτές δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στα αγοραία χαρακτηριστικά. Από την άλλη πλευρά, το 30% του δείγματος, δηλαδή 21 ελεγκτές, θεωρούν ότι τα λογιστικά χαρακτηριστικά υπερτερούν σε σημαντικότητα από τα αγοραία χαρακτηριστικά.

57) Το 34% του δείγματος θεωρεί ότι η μεγαλύτερη έμφαση που δίνουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές σε περιοχές που θεωρούνται υψηλού ελεγκτικού κινδύνου (high-risk areas), αυξάνουν τον κίνδυνο μη εντοπισμού λαθών σε περιοχές λιγότερο σημαντικές των οποίων τα λάθη αθροιστικά θα μπορούσαν να είναι σημαντικά (Above materiality). Από την άλλη πλευρά, το 18% του δείγματος, θεωρεί ότι το να εστιάζουν οι ελεγκτές σε περιοχές που ενέχουν υψηλό ρίσκο, είναι λογικό και το γεγονός αυτό δεν αυξάνει τον κίνδυνο οι ελεγκτές να μην εντοπίσουν ουσιώδη λάθη σε λιγότερο σημαντικές περιοχές. Ωστόσο, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή το 48% του δείγματος, απάντησε ότι ίσως και να αυξάνει τον κίνδυνο μη εντοπισμού λαθών, τα οποία αθροιστικά να είναι σημαντικά και τα οποία εάν είχαν εντοπιστεί από τον ελεγκτή θα οδηγούσαν σε τροποποίηση της ελεγκτικής του γνώμης.

58) Από τους 150 ερωτηθέντες, 71 από αυτούς, δηλαδή ποσοστό 47%, πιστεύουν ότι αν οι ελεγκτές δεν λάμβαναν υπόψη την συμπεριφορά της Διοίκησης ως προς την χειραγώγηση λογαριασμών χαμηλού κινδύνου (low-risk areas), σε απάντηση της αξιολόγησης κινδύνου (risk assessment) που κάνουν οι ελεγκτές, θα οδηγούσε πολλούς ελεγκτές στο να μην εκτιμήσουν σωστά αυτόν τον κίνδυνο, να κατανεύουν λανθασμένα τους ελεγκτικούς πόρους και μην εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα. Ακόμη, ποσοστό επίσης 47%, απάντησε ότι ίσως να οδηγούσε στο να μην κατανεύουν σωστά τους ελεγκτικούς πόρους και επομένως να μην εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα. Από την άλλη πλευρά το 6% του δείγματος, πιστεύει ότι δεν θα άλλαζε κάτι ως προς τον εντοπισμό ουσιωδών σφαλμάτων.

59) Το 79% του δείγματος πιστεύει ότι η επισκόπηση του φακέλου (review) από όλα τα άτομα της ελεγκτικής ομάδας (assistant-senior-manager-partner) θα αύξανε τον εντοπισμό λαθών και την ποιότητα του ελέγχου. Από την άλλη πλευρά,

ποσοστό το 18% πιστεύει ότι ίσως αύξανε τον εντοπισμό λαθών ενώ μόλις το 3% θεωρεί ότι δεν θα άλλαζε κάτι ως προς τα λάθη που έχουν ήδη εντοπίσει.

60) Τέλος, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή ποσοστό 76% του δείγματος, θεωρεί ότι τα προσωπικά χαρακτηριστικά του Ορκωτού Ελεγκτή ως άτομο και όχι σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας, επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου. Από την άλλη πλευρά το 21% του δείγματος, πιστεύει ότι τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ελεγκτή ίσως επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου ενώ μόλις το 3% του δείγματος, θεωρεί ότι χαρακτηριστικά του ελεγκτή ως φυσικό πρόσωπο δεν επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου.

III. Δεδομένα Οικονομετρικής Ανάλυσης – Συνοπτικός Πίνακας

A/A	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ	ποσά σε χιλ. €	profit_ta_t	profit_ta_t1	Dummy1 (Big4/Non-Big4)	Dummy2 (Παροχή & άλλων υπηρεσιών, πέραν του τακτικού ελέγχου)	BS	NEDS_BS
1	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,16	-0,05	0	1	12	0,75
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	0,13	-0,16	0	1	12	0,75
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	0,10	0,13	0	1	12	0,75
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	0,09	0,10	1	1	12	0,75
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	0,06	0,09	1	1	12	0,75
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	0,06	0,06	1	1	12	0,75
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	0,08	0,06	1	1	11	0,82
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,08	1	1	11	0,82
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	-0,14	0,04	1	1	11	0,82
2	LAMDA DEVELOPMENT	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,11	0,00	1	0	9	0,89
	LAMDA DEVELOPMENT	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,05	-0,11	1	0	9	0,89
	LAMDA DEVELOPMENT	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,05	-0,05	1	0	9	0,89
	LAMDA DEVELOPMENT	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,06	-0,05	1	0	9	0,89
	LAMDA DEVELOPMENT	2016	ποσά σε χιλ. €	-0,07	-0,06	1	0	8	0,88
	LAMDA DEVELOPMENT	2017	ποσά σε χιλ. €	-0,07	-0,07	1	1	10	0,90
	LAMDA DEVELOPMENT	2018	ποσά σε χιλ. €	-0,05	-0,07	1	1	11	0,91
	LAMDA DEVELOPMENT	2019	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,05	1	1	11	0,91
	LAMDA DEVELOPMENT	2020	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,02	1	1	13	0,92
3	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,02	0	0	10	0,40
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,02	0	0	10	0,40
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,02	0	0	10	0,40
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,02	0	0	10	0,40
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2016	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,02	0	0	10	0,40
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2017	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,00	0	0	10	0,40
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2018	ποσά σε χιλ. €	-0,02	0,00	0	0	10	0,40
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2019	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,02	0	0	10	0,40
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2020	ποσά σε χιλ. €	0,01	-0,02	0	0	10	0,40
4	THRACE PLASTICS	2012	ποσά σε χιλ. €	0,07	-0,01	1	0	9	0,56
	THRACE PLASTICS	2013	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,07	1	0	9	0,56
	THRACE PLASTICS	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,02	0,00	1	0	9	0,56
	THRACE PLASTICS	2015	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,02	1	0	9	0,56
	THRACE PLASTICS	2016	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,00	1	1	11	0,64
	THRACE PLASTICS	2017	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,00	1	1	11	0,64
	THRACE PLASTICS	2018	ποσά σε χιλ. €	0,01	0,02	1	1	11	0,73
	THRACE PLASTICS	2019	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,01	1	1	10	0,80
	THRACE PLASTICS	2020	ποσά σε χιλ. €	0,14	0,03	1	1	11	0,82
5	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2013	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,00	0	0	8	0,75
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,02	0,00	0	0	8	0,75
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2014	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,02	0	0	8	0,75
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2015	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,00	0	0	8	0,75
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2016	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,00	0	0	8	0,75
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2017	ποσά σε χιλ. €	0,06	0,00	0	0	7	0,71
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2018	ποσά σε χιλ. €	0,06	0,06	0	0	11	0,73
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2019	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,06	0	0	11	0,73
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2020	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,04	0	0	10	0,70
6	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,01	1	0	11	0,45
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,03	-0,02	1	0	11	0,45
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,01	-0,03	1	0	11	0,45
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,01	1	0	11	0,45
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2016	ποσά σε χιλ. €	-0,23	-0,02	1	0	11	0,45
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2017	ποσά σε χιλ. €	-0,03	-0,23	1	1	10	0,40
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2018	ποσά σε χιλ. €	-0,23	-0,03	1	1	9	0,89
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2019	ποσά σε χιλ. €	-0,10	-0,23	1	1	9	0,89
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2020	ποσά σε χιλ. €	-0,08	-0,10	1	1	9	0,78
7	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,01	-0,03	0	0	6	0,50
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2013	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,01	0	0	6	0,50
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2014	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,00	0	0	6	0,50
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,01	0,00	0	0	6	0,50
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2016	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,01	0	0	6	0,50
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2017	ποσά σε χιλ. €	0,01	0,00	0	0	6	0,50
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2018	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,01	0	0	6	0,50
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2019	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,03	0	0	6	0,50
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2020	ποσά σε χιλ. €	0,07	0,04	0	0	6	0,50
8	FRIGOGLOSS	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,01	1	0	11	0,82
	FRIGOGLOSS	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,05	-0,02	1	0	11	0,82
	FRIGOGLOSS	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,04	-0,05	1	0	11	0,82
	FRIGOGLOSS	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,12	-0,04	1	0	11	0,82
	FRIGOGLOSS	2016	ποσά σε χιλ. €	-0,24	-0,12	1	0	9	0,89
	FRIGOGLOSS	2017	ποσά σε χιλ. €	-0,50	-0,24	1	1	9	0,89
	FRIGOGLOSS	2018	ποσά σε χιλ. €	-0,01	-0,50	1	1	9	0,89
	FRIGOGLOSS	2019	ποσά σε χιλ. €	0,04	-0,01	1	1	9	0,89
	FRIGOGLOSS	2020	ποσά σε χιλ. €	-0,09	0,04	1	1	9	0,89
9	ΑΒΑΣ Α.Ε	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,01	0,00	0	0	10	0,50
	ΑΒΑΣ Α.Ε	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,04	-0,01	0	0	10	0,50
	ΑΒΑΣ Α.Ε	2014	ποσά σε χιλ. €	0,01	-0,04	0	0	10	0,50
	ΑΒΑΣ Α.Ε	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,02	0,01	0	0	10	0,50
	ΑΒΑΣ Α.Ε	2016	ποσά σε χιλ. €	-0,04	-0,02	0	0	10	0,50
	ΑΒΑΣ Α.Ε	2017	ποσά σε χιλ. €	-0,01	-0,04	0	0	10	0,50
	ΑΒΑΣ Α.Ε	2018	ποσά σε χιλ. €	-0,01	-0,01	0	0	10	0,50
	ΑΒΑΣ Α.Ε	2019	ποσά σε χιλ. €	-0,01	-0,01	0	0	8	0,50
	ΑΒΑΣ Α.Ε	2020	ποσά σε χιλ. €	0,01	-0,01	0	0	8	0,50
10	VIOTALCO	2012	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,01	1	1	13	0,62
	VIOTALCO	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,09	0,00	1	1	13	0,62
	VIOTALCO	2014	ποσά σε χιλ. €	0,09	-0,09	1	1	13	0,62
	VIOTALCO	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,18	0,09	1	1	13	0,62
	VIOTALCO	2016	ποσά σε χιλ. €	-0,01	-0,18	1	1	12	0,58
	VIOTALCO	2017	ποσά σε χιλ. €	0,05	-0,01	1	1	12	0,58
	VIOTALCO	2018	ποσά σε χιλ. €	-0,01	0,05	1	1	15	0,67
	VIOTALCO	2019	ποσά σε χιλ. €	0,05	-0,01	1	1	15	0,60
	VIOTALCO	2020	ποσά σε χιλ. €	0,01	0,05	1	1	15	0,67

A/A	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ	ποσά σε χιλ. €	profit_ta_t	profit_ta_t1	Dummy1 (Big4/Non-Big4)	Dummy2 (Παροχή & άλλων ιπηρεσιών, πέραν του τακτικού ελέγχου)	BS	NEDS_BS
11	OPAP	2012	ποσά σε χιλ. €	0,30	0,37	1	0	12	0,83
	OPAP	2013	ποσά σε χιλ. €	0,12	0,30	1	0	12	0,83
	OPAP	2014	ποσά σε χιλ. €	0,12	0,12	1	0	12	0,83
	OPAP	2015	ποσά σε χιλ. €	0,14	0,12	1	0	12	0,83
	OPAP	2016	ποσά σε χιλ. €	0,11	0,14	1	0	13	0,77
	OPAP	2017	ποσά σε χιλ. €	0,08	0,11	1	1	14	0,79
	OPAP	2018	ποσά σε χιλ. €	0,09	0,08	1	1	14	0,79
	OPAP	2019	ποσά σε χιλ. €	0,10	0,09	1	1	15	0,73
	OPAP	2020	ποσά σε χιλ. €	0,06	0,10	1	1	13	0,77
12	GEK TERNA	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,21	-0,12	0	1	12	0,42
	GEK TERNA	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,06	-0,21	0	1	12	0,42
	GEK TERNA	2014	ποσά σε χιλ. €	0,01	-0,06	0	1	12	0,42
	GEK TERNA	2015	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,01	0	1	12	0,42
	GEK TERNA	2016	ποσά σε χιλ. €	-0,03	0,04	0	1	12	0,42
	GEK TERNA	2017	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,03	0	1	12	0,42
	GEK TERNA	2018	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,00	0	1	12	0,42
	GEK TERNA	2019	ποσά σε χιλ. €	-0,02	0,00	0	1	13	0,38
	GEK TERNA	2020	ποσά σε χιλ. €	0,06	-0,02	0	1	13	0,38
13	TRASTOR A.E.E.A.Π	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,05	0,00	1	0	7	0,86
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,05	1	0	7	0,86
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,01	-0,02	1	0	7	0,86
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,15	-0,01	1	0	7	0,86
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2016	ποσά σε χιλ. €	-0,06	-0,15	1	0	7	0,86
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2017	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,06	1	1	7	0,86
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2018	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,00	1	1	7	0,86
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2019	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,02	1	1	8	0,88
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2020	ποσά σε χιλ. €	0,01	0,04	1	1	7	0,86
14	MOTOR OIL	2012	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,07	1	0	11	0,45
	MOTOR OIL	2013	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,04	1	0	11	0,45
	MOTOR OIL	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,05	0,00	1	0	11	0,45
	MOTOR OIL	2015	ποσά σε χιλ. €	0,10	-0,05	1	0	11	0,45
	MOTOR OIL	2016	ποσά σε χιλ. €	0,12	0,10	1	0	11	0,45
	MOTOR OIL	2017	ποσά σε χιλ. €	0,13	0,12	1	0	11	0,45
	MOTOR OIL	2018	ποσά σε χιλ. €	0,10	0,13	1	0	11	0,45
	MOTOR OIL	2019	ποσά σε χιλ. €	0,09	0,10	1	0	12	0,50
	MOTOR OIL	2020	ποσά σε χιλ. €	-0,05	0,09	1	1	12	0,58
15	HELLENIC TELECOM (OTE)	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,05	1	0	10	0,80
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,02	1	0	10	0,80
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2014	ποσά σε χιλ. €	0,02	-0,02	1	0	10	0,80
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2015	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,02	1	0	10	0,80
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2016	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,02	1	0	12	0,83
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2017	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,02	1	1	9	0,78
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2018	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,04	1	1	10	0,80
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2019	ποσά σε χιλ. €	0,10	0,03	1	1	10	0,80
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2020	ποσά σε χιλ. €	0,09	0,10	1	1	10	0,80
16	ELTON S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,04	0	1	6	0,50
	ELTON S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,04	0	1	6	0,50
	ELTON S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,04	0	1	6	0,50
	ELTON S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,04	0	1	6	0,50
	ELTON S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,02	0	1	6	0,50
	ELTON S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,02	0	1	6	0,50
	ELTON S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,03	0	1	8	0,38
	ELTON S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,04	0	1	8	0,38
	ELTON S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,04	0	1	8	0,63
17	FOURLIS S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,01	-0,01	1	0	9	0,56
	FOURLIS S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,16	-0,01	1	0	9	0,56
	FOURLIS S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,10	-0,16	1	0	9	0,56
	FOURLIS S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,10	1	0	9	0,56
	FOURLIS S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	0,08	-0,02	1	0	9	0,56
	FOURLIS S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,08	1	0	9	0,56
	FOURLIS S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,04	1	1	9	0,56
	FOURLIS S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,04	1	1	9	0,56
	FOURLIS S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	0,05	0,03	1	1	9	0,56
18	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,04	0	0	8	0,50
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,01	-0,02	0	0	8	0,50
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	0,23	-0,01	0	0	8	0,50
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,03	0,23	0	0	8	0,50
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,03	0	0	7	0,86
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	-0,02	0,02	0	1	7	0,86
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	-0,07	-0,02	0	1	6	0,83
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	0,03	-0,07	0	1	6	0,83
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	0,06	0,03	0	1	6	0,83
19	AUTOHELLAS	2012	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,02	0	1	9	0,33
	AUTOHELLAS	2013	ποσά σε χιλ. €	0,01	0,02	0	1	9	0,33
	AUTOHELLAS	2014	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,01	0	1	9	0,33
	AUTOHELLAS	2015	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,03	0	1	9	0,33
	AUTOHELLAS	2016	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,03	0	1	9	0,33
	AUTOHELLAS	2017	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,03	0	1	9	0,33
	AUTOHELLAS	2018	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,04	1	1	8	0,38
	AUTOHELLAS	2019	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,04	1	1	8	0,38
	AUTOHELLAS	2020	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,04	1	1	8	0,38
20	ELVAL HALCOR	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,03	-0,03	1	0	11	0,55
	ELVAL HALCOR	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,07	-0,03	1	0	11	0,55
	ELVAL HALCOR	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,04	-0,07	1	0	11	0,55
	ELVAL HALCOR	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,03	-0,04	1	0	11	0,55
	ELVAL HALCOR	2016	ποσά σε χιλ. €	0,02	-0,03	1	0	11	0,55
	ELVAL HALCOR	2017	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,02	1	1	14	0,43
	ELVAL HALCOR	2018	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,02	1	1	14	0,50
	ELVAL HALCOR	2019	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,03	1	1	15	0,47
	ELVAL HALCOR	2020	ποσά σε χιλ. €	0,01	0,02	1	1	14	0,57

A/A	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ	ποσά σε χιλ. €	profit_ta_t	profit_ta_t1	Dummy1 (Big4/Non-Big4)	Dummy2 (Παροχή & άλλων υπηρεσιών, πέραν του τακτικού ελέγχου)	BS	NEDS_BS
21	PLAISIO	2012	ποσά σε χιλ. €	0,07	0,05	0	0	6	0,67
	PLAISIO	2013	ποσά σε χιλ. €	0,10	0,07	0	0	6	0,67
	PLAISIO	2014	ποσά σε χιλ. €	0,11	0,10	0	0	6	0,67
	PLAISIO	2015	ποσά σε χιλ. €	0,05	0,11	0	0	6	0,67
	PLAISIO	2016	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,05	0	0	6	0,67
	PLAISIO	2017	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,03	0	0	6	0,67
	PLAISIO	2018	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,03	0	0	6	0,67
	PLAISIO	2019	ποσά σε χιλ. €	0,01	0,02	0	0	6	0,67
	PLAISIO	2020	ποσά σε χιλ. €	0,01	0,01	0	0	6	0,67
22	ΑΛΟΥΜΥΛ	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,04	-0,05	1	0	6	0,50
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,07	-0,04	1	0	6	0,50
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,04	-0,07	1	0	6	0,50
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,06	-0,04	1	0	6	0,50
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2016	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,06	1	0	6	0,50
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2017	ποσά σε χιλ. €	-0,11	-0,02	1	1	6	0,50
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2018	ποσά σε χιλ. €	0,01	-0,11	1	1	5	0,60
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2019	ποσά σε χιλ. €	-0,01	0,01	1	1	5	0,60
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2020	ποσά σε χιλ. €	0,02	-0,01	1	1	5	0,60
23	EYDAP	2012	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,02	0	1	12	0,75
	EYDAP	2013	ποσά σε χιλ. €	0,05	0,03	0	1	12	0,75
	EYDAP	2014	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,05	0	1	12	0,75
	EYDAP	2015	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,03	0	1	12	0,75
	EYDAP	2016	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,03	0	1	13	0,85
	EYDAP	2017	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,02	0	1	13	0,85
	EYDAP	2018	ποσά σε χιλ. €	0,03	0,03	0	1	13	0,85
	EYDAP	2019	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,03	0	1	13	0,85
	EYDAP	2020	ποσά σε χιλ. €	-0,04	0,04	0	1	13	0,85
24	ELPE	2012	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,02	1	0	13	0,69
	ELPE	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,05	0,02	1	0	13	0,69
	ELPE	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,05	-0,05	1	0	13	0,69
	ELPE	2015	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,05	1	0	13	0,69
	ELPE	2016	ποσά σε χιλ. €	0,05	0,00	1	0	13	0,69
	ELPE	2017	ποσά σε χιλ. €	0,06	0,05	1	1	13	0,62
	ELPE	2018	ποσά σε χιλ. €	0,08	0,06	1	1	13	0,77
	ELPE	2019	ποσά σε χιλ. €	0,05	0,08	1	1	13	0,85
	ELPE	2020	ποσά σε χιλ. €	-0,06	0,05	1	1	13	0,85
25	INTRALOT	2012	ποσά σε χιλ. €	0,01	0,00	0	0	9	0,78
	INTRALOT	2013	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,01	0	0	9	0,78
	INTRALOT	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,02	0,00	0	0	9	0,78
	INTRALOT	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,01	-0,02	0	0	9	0,78
	INTRALOT	2016	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,01	0	0	9	0,78
	INTRALOT	2017	ποσά σε χιλ. €	-0,03	0,00	0	0	9	0,78
	INTRALOT	2018	ποσά σε χιλ. €	-0,04	-0,03	0	0	9	0,67
	INTRALOT	2019	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,04	0	0	9	0,56
	INTRALOT	2020	ποσά σε χιλ. €	-0,11	-0,02	0	0	9	0,56
26	SARANTIS	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,01	0,10	0	0	8	0,50
	SARANTIS	2013	ποσά σε χιλ. €	0,23	-0,01	0	0	8	0,50
	SARANTIS	2014	ποσά σε χιλ. €	0,10	0,23	0	0	8	0,50
	SARANTIS	2015	ποσά σε χιλ. €	0,06	0,10	0	0	8	0,50
	SARANTIS	2016	ποσά σε χιλ. €	0,08	0,06	0	0	8	0,50
	SARANTIS	2017	ποσά σε χιλ. €	0,10	0,08	0	0	8	0,50
	SARANTIS	2018	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,10	0	0	8	0,50
	SARANTIS	2019	ποσά σε χιλ. €	0,26	0,02	0	0	8	0,50
	SARANTIS	2020	ποσά σε χιλ. €	0,06	0,26	0	0	8	0,50
27	INTRAKAT	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,03	0,00	0	0	7	0,86
	INTRAKAT	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,14	-0,03	0	0	7	0,86
	INTRAKAT	2014	ποσά σε χιλ. €	0,01	-0,14	0	0	7	0,86
	INTRAKAT	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,03	0,01	0	0	7	0,86
	INTRAKAT	2016	ποσά σε χιλ. €	-0,03	-0,03	0	0	7	0,86
	INTRAKAT	2017	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,03	0	0	7	0,86
	INTRAKAT	2018	ποσά σε χιλ. €	0,01	-0,02	0	0	7	0,86
	INTRAKAT	2019	ποσά σε χιλ. €	0,01	0,01	0	0	7	0,86
	INTRAKAT	2020	ποσά σε χιλ. €	-0,03	0,01	0	0	7	0,86
28	LOULIS MILLS	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,03	0,03	0	0	6	0,50
	LOULIS MILLS	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,02	-0,03	0	0	6	0,50
	LOULIS MILLS	2014	ποσά σε χιλ. €	0,02	-0,02	0	0	6	0,50
	LOULIS MILLS	2015	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,02	0	0	6	0,50
	LOULIS MILLS	2016	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,00	0	0	6	0,50
	LOULIS MILLS	2017	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,02	0	0	6	0,50
	LOULIS MILLS	2018	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,02	0	0	6	0,50
	LOULIS MILLS	2019	ποσά σε χιλ. €	0,02	0,02	0	0	6	0,50
	LOULIS MILLS	2020	ποσά σε χιλ. €	0,01	0,02	0	0	6	0,50
29	ANEK LINES	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,16	-0,05	0	0	15	0,60
	ANEK LINES	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,11	-0,16	0	0	15	0,60
	ANEK LINES	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,05	-0,11	0	0	15	0,60
	ANEK LINES	2015	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,05	0	0	15	0,60
	ANEK LINES	2016	ποσά σε χιλ. €	0,00	0,00	0	0	15	0,60
	ANEK LINES	2017	ποσά σε χιλ. €	0,04	0,00	0	0	11	0,64
	ANEK LINES	2018	ποσά σε χιλ. €	-0,04	0,04	0	0	11	0,64
	ANEK LINES	2019	ποσά σε χιλ. €	0,01	-0,04	0	0	11	0,64
	ANEK LINES	2020	ποσά σε χιλ. €	-0,05	0,01	0	0	10	0,60
30	NIKAS	2012	ποσά σε χιλ. €	-0,05	-0,10	1	1	9	0,78
	NIKAS	2013	ποσά σε χιλ. €	-0,21	-0,05	1	1	9	0,78
	NIKAS	2014	ποσά σε χιλ. €	-0,36	-0,21	1	1	9	0,78
	NIKAS	2015	ποσά σε χιλ. €	-0,38	-0,36	1	1	9	0,78
	NIKAS	2016	ποσά σε χιλ. €	-0,16	-0,38	1	1	7	0,71
	NIKAS	2017	ποσά σε χιλ. €	0,51	-0,16	1	1	10	0,60
	NIKAS	2018	ποσά σε χιλ. €	-0,17	0,51	1	1	11	0,64
	NIKAS	2019	ποσά σε χιλ. €	-0,08	-0,17	1	1	10	0,60
	NIKAS	2020	ποσά σε χιλ. €	0,00	-0,08	1	1	10	0,60

IV. Δεδομένα Οικονομικής Ανάλυσης – Αναλυτικός Πίνακας

A/A	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ	ποσά σε χιλ. €	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΧΡΗΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΧΡΗΣΗΣ ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΔΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΔΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΜΗ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΔΣ (Independent NEDs)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΔΣ (NEDs)	NEDs/BS	ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	Big4/Non-Big4
1	ΑEGEAN AIRLINES S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	367.969	415.855	-60.455	-21.911	12	3	3	6	0,75	Ecovis Hellas S.A	Non-Big4
	ΑEGEAN AIRLINES S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	509.151	367.969	66.331	-60.455	12	3	3	6	0,75	Ecovis Hellas S.A	Non-Big4
	ΑEGEAN AIRLINES S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	580.189	509.151	56.866	66.331	12	3	3	6	0,75	Ecovis Hellas S.A	Non-Big4
	ΑEGEAN AIRLINES S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	620.301	580.189	54.247	56.866	12	3	3	6	0,75	EY	Big4
	ΑEGEAN AIRLINES S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	581.606	620.301	34.253	54.247	12	3	3	6	0,75	EY	Big4
	ΑEGEAN AIRLINES S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	594.899	581.606	38.564	34.253	12	3	3	6	0,75	EY	Big4
	ΑEGEAN AIRLINES S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	620.135	594.430	50.835	38.564	11	2	3	6	0,82	EY	Big4
	ΑEGEAN AIRLINES S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	1.141.767	620.135	49.015	50.835	11	2	3	6	0,82	EY	Big4
	ΑEGEAN AIRLINES S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	1.310.030	1.141.767	-182.053	49.015	11	2	3	6	0,82	EY	Big4
2	LAMDA DEVELOPMENT	2012	ποσά σε χιλ. €	407.829	419.875	-46.167	-1.328	9	1	3	5	0,89	PwC	Big4
	LAMDA DEVELOPMENT	2013	ποσά σε χιλ. €	380.679	407.829	-20.021	-46.167	9	1	3	5	0,89	PwC	Big4
	LAMDA DEVELOPMENT	2014	ποσά σε χιλ. €	520.868	380.679	-23.491	-20.021	9	1	3	5	0,89	PwC	Big4
	LAMDA DEVELOPMENT	2015	ποσά σε χιλ. €	456.177	520.868	-27.304	-23.491	9	1	3	5	0,89	PwC	Big4
	LAMDA DEVELOPMENT	2016	ποσά σε χιλ. €	423.181	456.177	-29.696	-27.304	8	1	2	5	0,88	PwC	Big4
	LAMDA DEVELOPMENT	2017	ποσά σε χιλ. €	410.245	423.181	-27.551	-29.696	10	1	3	6	0,91	PwC	Big4
	LAMDA DEVELOPMENT	2018	ποσά σε χιλ. €	373.410	410.245	-18.430	-27.551	11	1	4	6	0,91	PwC	Big4
	LAMDA DEVELOPMENT	2019	ποσά σε χιλ. €	1.016.108	373.410	-20.772	-18.430	11	1	2	8	0,91	PwC	Big4
	LAMDA DEVELOPMENT	2020	ποσά σε χιλ. €	1.224.991	1.016.108	-1.531	-20.772	13	1	4	8	0,92	PwC	Big4
3	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2012	ποσά σε χιλ. €	121.567	130.195	-2.855	-2.213	10	6	3	1	0,40	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2013	ποσά σε χιλ. €	100.927	121.567	-2.156	-2.855	10	6	3	1	0,40	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2014	ποσά σε χιλ. €	112.040	100.927	-1.877	-2.156	10	6	3	1	0,40	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2015	ποσά σε χιλ. €	95.994	112.040	-1.456	-1.877	10	6	3	1	0,40	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2016	ποσά σε χιλ. €	104.245	95.994	195	-1.456	10	6	3	1	0,40	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2017	ποσά σε χιλ. €	119.992	104.245	25	195	10	6	3	1	0,40	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2018	ποσά σε χιλ. €	121.928	119.992	-2.618	25	10	6	3	1	0,40	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2019	ποσά σε χιλ. €	123.394	121.928	-2.325	-2.618	10	6	3	1	0,40	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2020	ποσά σε χιλ. €	125.249	123.394	1.354	-2.325	10	6	3	1	0,40	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
4	THRACE PLASTICS	2012	ποσά σε χιλ. €	108.112	103.305	7.985	-1.130	9	4	4	1	0,56	PwC	Big4
	THRACE PLASTICS	2013	ποσά σε χιλ. €	105.862	108.112	-508	7.985	9	4	4	1	0,56	PwC	Big4
	THRACE PLASTICS	2014	ποσά σε χιλ. €	105.104	105.862	-1.577	-508	9	4	4	1	0,56	PwC	Big4
	THRACE PLASTICS	2015	ποσά σε χιλ. €	99.172	105.104	251	-1.577	9	4	4	1	0,56	PwC	Big4
	THRACE PLASTICS	2016	ποσά σε χιλ. €	98.704	99.172	181	251	11	4	6	1	0,64	PwC	Big4
	THRACE PLASTICS	2017	ποσά σε χιλ. €	92.635	98.704	1.592	181	11	4	6	1	0,64	PwC	Big4
	THRACE PLASTICS	2018	ποσά σε χιλ. €	87.211	92.635	451	1.592	11	3	3	3	0,73	PwC	Big4
	THRACE PLASTICS	2019	ποσά σε χιλ. €	88.259	87.211	2.266	451	10	2	5	3	0,80	PwC	Big4
	THRACE PLASTICS	2020	ποσά σε χιλ. €	80.208	88.259	11.190	2.266	11	2	5	4	0,82	PwC	Big4
5	MYTILINEOS	2013	ποσά σε χιλ. €	953.433	1.062.736	-1.064	-45	8	2	3	3	0,75	Grant Thornton	Non-Big4
	MYTILINEOS	2014	ποσά σε χιλ. €	874.638	953.433	-13.502	-1.064	8	2	3	3	0,75	Grant Thornton	Non-Big4
	MYTILINEOS	2015	ποσά σε χιλ. €	883.917	874.638	-2.224	-13.502	8	2	3	3	0,75	Grant Thornton	Non-Big4
	MYTILINEOS	2016	ποσά σε χιλ. €	705.855	883.917	-271	-2.224	8	2	3	3	0,75	Grant Thornton	Non-Big4
	MYTILINEOS	2017	ποσά σε χιλ. €	707.809	705.855	-14	-271	8	2	3	3	0,75	Grant Thornton	Non-Big4
	MYTILINEOS	2018	ποσά σε χιλ. €	2.261.950	707.809	127.208	-14	7	2	2	3	0,71	Grant Thornton	Non-Big4
	MYTILINEOS	2019	ποσά σε χιλ. €	2.343.345	2.261.950	134.914	127.208	11	3	7	1	0,73	Grant Thornton	Non-Big4
	MYTILINEOS	2020	ποσά σε χιλ. €	2.439.647	2.343.345	97.477	134.914	11	3	6	2	0,73	Grant Thornton	Non-Big4
	MYTILINEOS	2020	ποσά σε χιλ. €	2.591.281	2.439.647	69.814	97.477	10	3	5	2	0,70	Grant Thornton	Non-Big4
6	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2012	ποσά σε χιλ. €	1.043.677	1.053.692	-16.378	-10.382	11	6	2	3	0,45	PwC	Big4
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2013	ποσά σε χιλ. €	1.030.188	1.043.677	-32.823	-16.378	11	6	2	3	0,45	PwC	Big4
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2014	ποσά σε χιλ. €	1.029.608	1.030.188	-8.208	-32.823	11	6	2	3	0,45	PwC	Big4
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2015	ποσά σε χιλ. €	1.009.627	1.029.608	-17.610	-8.208	11	6	2	3	0,45	PwC	Big4
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2016	ποσά σε χιλ. €	818.887	1.009.627	-186.587	-17.610	11	6	2	3	0,45	PwC	Big4
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2017	ποσά σε χιλ. €	790.233	818.887	-25.712	-186.587	10	6	2	2	0,40	PwC	Big4
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2018	ποσά σε χιλ. €	634.675	790.233	-146.052	-25.712	9	1	4	4	0,89	PwC	Big4
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2019	ποσά σε χιλ. €	1.339.687	634.675	-139.595	-146.052	9	1	5	3	0,89	PwC	Big4
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2020	ποσά σε χιλ. €	1.308.930	1.339.687	-107.907	-139.595	9	2	5	2	0,78	PwC	Big4
7	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2012	ποσά σε χιλ. €	37.890	40.656	-258	-1.110	6	3	2	1	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2013	ποσά σε χιλ. €	35.946	37.890	-111	-258	6	3	2	1	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2014	ποσά σε χιλ. €	36.622	35.946	-68	-111	6	3	2	1	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2015	ποσά σε χιλ. €	34.775	36.622	-415	-68	6	3	2	1	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2016	ποσά σε χιλ. €	35.111	34.775	-50	-415	6	3	2	1	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2017	ποσά σε χιλ. €	36.113	35.111	420	-50	6	3	2	1	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2018	ποσά σε χιλ. €	39.355	36.113	1.105	420	6	3	2	1	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2019	ποσά σε χιλ. €	39.471	39.355	1.416	1.105	6	3	2	1	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2020	ποσά σε χιλ. €	51.370	39.471	3.826	1.416	6	3	2	1	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
8	FRIGOGLOSS	2012	ποσά σε χιλ. €	175.250	177.873	-3.823	-1.427	11	2	5	4	0,82	PwC	Big4
	FRIGOGLOSS	2013	ποσά σε χιλ. €	132.045	175.250	-6.282	-3.823	11	2	5	4	0,82	PwC	Big4
	FRIGOGLOSS	2014	ποσά σε χιλ. €	144.389	132.045	-6.184	-6.282	11	2	5	4	0,82	PwC	Big4
	FRIGOGLOSS	2015	ποσά σε χιλ. €	127.986	144.389	-15.382	-6.184	11	2	5	4	0,82	PwC	Big4
	FRIGOGLOSS	2016	ποσά σε χιλ. €	109.745	127.986	-25.931	-15.382	9	1	4	4	0,89	PwC	Big4
	FRIGOGLOSS	2017	ποσά σε χιλ. €	95.403	109.745	-47.867	-25.931	9	1	5	3	0,89	PwC	Big4
	FRIGOGLOSS	2018	ποσά σε χιλ. €	93.988	95.403	-1.271	-47.867	9	1	5	3	0,89	PwC	Big4
	FRIGOGLOSS	2019	ποσά σε χιλ. €	90.744	93.988	3.769	-1.271	9	1	5	3	0,89	PwC	Big4
	FRIGOGLOSS	2020	ποσά σε χιλ. €	86.220	90.744	-7.979	3.769	9	1	5	3	0,89	PwC	Big4
9	ΑΒΑΞ Α.Ε	2012	ποσά σε χιλ. €	1.103.658	1.077.377	-7.355	-752	10	5	2	3	0,50	BDO	Non-Big4
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2013	ποσά σε χιλ. €	1.208.807	1.103.658	-43.085	-752	10	5	2	3	0,50	BDO	Non-Big4
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2014	ποσά σε χιλ. €	1.407.946	1.208.807	16.686	-43.085	10	5	2	3	0,50	BDO	Non-Big4
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2015	ποσά σε χιλ. €	1.295.565	1.407.946	-28.831	16.686	10	5	2	3	0,50	BDO	Non-Big4
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2016	ποσά σε χιλ. €	1.325.870	1.295.565	-46.790	-28.831	10	5	2	3	0,50	BDO	Non-Big4
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2017	ποσά σε χιλ. €	1.250.790	1.325.870	-17.136	-46.790	10	5	2	3	0,50	BDO	Non-Big4
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2018	ποσά σε χιλ. €	1.176.693	1.250.790	-16.564	-17.136	10	5	2	3	0,50	BDO	Non-Big4
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2019	ποσά σε χιλ. €	1.226.075	1.176.693	-7.920	-16.564	8	4	3	1	0,50	BDO	Non-Big4
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2020	ποσά σε χιλ. €	1.240.989	1.226.075	14.899	-7.920	8	4	3	1	0,50	BDO	Non-Big4
10	VIOHALCO	2012	ποσά σε χιλ. €	1.179.670	1.159.805	2.338	5.824	13	5	5	3	0,62	KPMG	Big4
	VIOHALCO	2013	ποσά σε χιλ. €	1.001.478	1.179.670	-87.351	2.338	13	5	5	3	0,62	KPMG	Big4
	VIOHALCO	2014	ποσά σε χιλ. €	1.093.342	1.001.478	94.062	-87.351	13	5	5	3	0,62	KPMG	Big4
	VIOHALCO	2015	ποσά σε χιλ. €	1.048.573	1.093.342	-183.767	94.062	13	5	5	3	0,62	KPMG	Big4
	VIOHALCO	2016	ποσά σε χιλ. €	1.019.309	1.048.573	-12.258	-183.767	12	5	4	3	0,58	KPMG	Big4
	VIOHALCO	2017	ποσά σε χιλ. €	1.070.753	1.019.309	51.969	-12.258	12	5	4	3	0,58	KPMG	Big4
	VIOHALCO	2018	ποσά σε χιλ. €	1.061.923	1.070.753	-7.941	51.969	15	5	6	4	0,67	KPMG	Big4
	VIOHALCO	2019	ποσά σε χιλ. €	1.121.044	1.061.923	58.135	-7.941	15	6	5	4	0,60	PwC	Big4
	VIOHALCO	2020	ποσά σε											

A/A	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ	ποσά σε χιλ. €	ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΧΡΗΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗΣ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΧΡΗΣΗΣ ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΔΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΔΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΜΗ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΔΣ (Independent NEDs)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΔΣ (NEDs)	NEDs/BS	ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	Big4/Non-Big4
11	OPAP	2012	ποσά σε χιλ. €	1.720.809	1.482.007	512.830	542.912	12	2	3	7	0,83	KPMG	Big4
	OPAP	2013	ποσά σε χιλ. €	1.593.618	1.720.809	190.702	512.830	12	2	3	7	0,83	KPMG	Big4
	OPAP	2014	ποσά σε χιλ. €	1.615.940	1.593.618	193.262	190.702	12	2	3	7	0,83	KPMG	Big4
	OPAP	2015	ποσά σε χιλ. €	1.542.530	1.615.940	211.091	193.262	12	2	3	7	0,83	KPMG	Big4
	OPAP	2016	ποσά σε χιλ. €	1.540.755	1.542.530	172.088	211.091	13	3	3	7	0,77	KPMG	Big4
	OPAP	2017	ποσά σε χιλ. €	1.591.984	1.540.755	125.563	172.088	14	3	3	8	0,79	KPMG	Big4
	OPAP	2018	ποσά σε χιλ. €	1.547.873	1.591.984	135.190	125.563	14	3	3	8	0,79	KPMG	Big4
	OPAP	2019	ποσά σε χιλ. €	2.013.966	1.547.873	205.612	135.190	15	4	4	7	0,73	PwC	Big4
OPAP	2020	ποσά σε χιλ. €	1.821.596	2.013.966	101.166	205.612	13	3	4	6	0,77	PwC	Big4	
12	GEK TERNA	2012	ποσά σε χιλ. €	379.636	377.477	-80.416	-45.420	12	7	3	2	0,42	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	GEK TERNA	2013	ποσά σε χιλ. €	412.877	379.636	-23.938	-80.416	12	7	3	2	0,42	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	GEK TERNA	2014	ποσά σε χιλ. €	389.904	412.877	5.679	-23.938	12	7	3	2	0,42	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	GEK TERNA	2015	ποσά σε χιλ. €	396.066	389.904	15.829	5.679	12	7	3	2	0,42	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	GEK TERNA	2016	ποσά σε χιλ. €	497.960	396.066	-16.949	15.829	12	7	3	2	0,42	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	GEK TERNA	2017	ποσά σε χιλ. €	581.558	497.960	-2.224	-16.949	12	7	2	3	0,42	Grant Thornton	Non-Big4
	GEK TERNA	2018	ποσά σε χιλ. €	716.991	581.558	-859	-2.224	12	7	3	2	0,42	Grant Thornton	Non-Big4
	GEK TERNA	2019	ποσά σε χιλ. €	684.569	716.991	-12.211	-859	13	8	4	1	0,38	Grant Thornton	Non-Big4
GEK TERNA	2020	ποσά σε χιλ. €	1.001.389	684.569	60.772	-12.211	13	8	4	1	0,38	Grant Thornton	Non-Big4	
13	TRASTOR A.E.E.A.P	2012	ποσά σε χιλ. €	86.501	96.312	-4.159	-131	7	1	2	4	0,86	PwC	Big4
	TRASTOR A.E.E.A.P	2013	ποσά σε χιλ. €	79.806	86.501	-1.526	-4.159	7	1	2	4	0,86	PwC	Big4
	TRASTOR A.E.E.A.P	2014	ποσά σε χιλ. €	73.605	79.806	-1.086	-1.526	7	1	2	4	0,86	PwC	Big4
	TRASTOR A.E.E.A.P	2015	ποσά σε χιλ. €	63.948	73.605	-9.382	-1.086	7	1	2	4	0,86	PwC	Big4
	TRASTOR A.E.E.A.P	2016	ποσά σε χιλ. €	65.621	63.948	-3.622	-9.382	7	1	2	4	0,86	PwC	Big4
	TRASTOR A.E.E.A.P	2017	ποσά σε χιλ. €	85.978	65.621	3	-3.622	7	1	2	4	0,86	PwC	Big4
	TRASTOR A.E.E.A.P	2018	ποσά σε χιλ. €	117.471	85.978	2.738	3	7	1	2	4	0,86	EY	Big4
	TRASTOR A.E.E.A.P	2019	ποσά σε χιλ. €	202.124	117.471	9.030	2.738	8	1	2	5	0,88	EY	Big4
TRASTOR A.E.E.A.P	2020	ποσά σε χιλ. €	320.485	202.124	1.787	9.030	7	1	2	4	0,86	EY	Big4	
14	MOTOR OIL	2012	ποσά σε χιλ. €	2.078.324	2.032.314	90.711	140.930	11	6	2	3	0,45	Deloitte	Big4
	MOTOR OIL	2013	ποσά σε χιλ. €	1.855.756	2.078.324	5.575	90.711	11	6	2	3	0,45	Deloitte	Big4
	MOTOR OIL	2014	ποσά σε χιλ. €	1.856.070	1.855.756	-86.986	5.575	11	6	2	3	0,45	Deloitte	Big4
	MOTOR OIL	2015	ποσά σε χιλ. €	2.012.241	1.856.070	201.104	-86.986	11	6	2	3	0,45	Deloitte	Big4
	MOTOR OIL	2016	ποσά σε χιλ. €	2.274.579	2.012.241	274.640	201.104	11	6	2	3	0,45	Deloitte	Big4
	MOTOR OIL	2017	ποσά σε χιλ. €	2.267.029	2.274.579	295.635	274.640	11	6	2	3	0,45	Deloitte	Big4
	MOTOR OIL	2018	ποσά σε χιλ. €	2.181.367	2.267.029	228.099	295.635	11	6	3	2	0,45	Deloitte	Big4
	MOTOR OIL	2019	ποσά σε χιλ. €	2.385.636	2.181.367	205.523	228.099	12	6	3	3	0,50	Deloitte	Big4
MOTOR OIL	2020	ποσά σε χιλ. €	2.358.659	2.385.636	-112.595	205.523	12	5	3	4	0,58	Deloitte	Big4	
15	HELLENIC TELECOM (OTE)	2012	ποσά σε χιλ. €	6.602.100	7.762.700	-163.200	-413.400	10	2	2	6	0,80	PwC	Big4
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2013	ποσά σε χιλ. €	6.310.200	6.602.100	-138.000	-413.400	10	2	2	6	0,80	PwC	Big4
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2014	ποσά σε χιλ. €	6.480.700	6.310.200	110.100	-138.000	10	2	2	6	0,80	PwC	Big4
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2015	ποσά σε χιλ. €	6.046.700	6.480.700	92.600	110.100	10	2	2	6	0,80	PwC	Big4
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2016	ποσά σε χιλ. €	6.200.900	6.046.700	98.000	92.600	12	2	2	8	0,83	PwC	Big4
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2017	ποσά σε χιλ. €	5.924.700	6.200.900	226.600	98.000	9	2	2	5	0,78	PwC	Big4
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2018	ποσά σε χιλ. €	5.836.200	5.924.700	196.300	226.600	10	2	2	6	0,80	PwC	Big4
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2019	ποσά σε χιλ. €	6.371.500	5.836.200	635.000	196.300	10	2	2	6	0,80	PwC	Big4
HELLENIC TELECOM (OTE)	2020	ποσά σε χιλ. €	5.956.600	6.371.500	512.100	635.000	10	2	2	6	0,80	PwC	Big4	
16	ELTON S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	64.620	65.516	2.690	2.488	6	3	2	1	0,50	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ELTON S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	65.456	64.620	2.592	2.690	6	3	2	1	0,50	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ELTON S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	68.214	65.456	2.447	2.592	6	3	2	1	0,50	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ELTON S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	74.256	68.214	1.497	2.447	6	3	2	1	0,50	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ELTON S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	75.970	74.256	1.660	1.497	6	3	2	1	0,50	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ELTON S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	77.685	75.970	2.075	1.660	6	3	2	1	0,50	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ELTON S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	75.197	77.685	3.279	2.075	8	5	2	1	0,38	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
	ELTON S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	77.307	75.197	3.248	3.279	8	5	2	1	0,38	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4
ELTON S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	78.189	77.307	2.729	3.248	8	3	2	3	0,63	ΣΟΛ Crowe	Non-Big4	
17	FOURLIS S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	105.193	105.600	-759	-554	9	4	4	1	0,56	EY	Big4
	FOURLIS S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	93.341	105.193	-15.089	-759	9	4	4	1	0,56	EY	Big4
	FOURLIS S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	83.265	93.341	-8.244	-15.089	9	4	4	1	0,56	EY	Big4
	FOURLIS S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	82.633	83.265	-1.405	-8.244	9	4	4	1	0,56	EY	Big4
	FOURLIS S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	93.308	82.633	7.150	-1.405	9	4	4	1	0,56	EY	Big4
	FOURLIS S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	91.565	93.308	4.030	7.150	9	4	4	1	0,56	EY	Big4
	FOURLIS S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	90.875	91.565	3.450	4.030	9	4	4	1	0,56	EY	Big4
	FOURLIS S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	91.585	90.875	3.200	3.450	9	4	4	1	0,56	EY	Big4
FOURLIS S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	105.178	91.585	5.147	3.200	9	4	4	1	0,56	EY	Big4	
18	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	89.833	94.740	-1.809	-4.238	8	4	2	2	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	85.938	89.833	-932	-1.809	8	4	2	2	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	111.474	85.938	25.380	-932	8	4	2	2	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	70.109	111.474	-1.791	25.380	8	4	2	2	0,50	Grant Thornton	Non-Big4
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	67.315	70.109	-1.172	-1.791	7	1	2	4	0,86	Grant Thornton	Non-Big4
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	65.245	67.315	-1.282	1.172	7	1	2	4	0,86	Grant Thornton	Non-Big4
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	60.739	65.245	-4.546	-1.325	6	1	2	3	0,83	Grant Thornton	Non-Big4
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	38.844	60.739	1.317	-4.546	6	1	2	3	0,83	Grant Thornton	Non-Big4
INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	37.540	38.844	2.219	1.317	6	1	2	3	0,83	Grant Thornton	Non-Big4	
19	AUTOHELLAS	2012	ποσά σε χιλ. €	371.369	401.130	6.751	9.708	9	6	2	1	0,33	Ecovis Hellas SA	Non-Big4
	AUTOHELLAS	2013	ποσά σε χιλ. €	349.154	371.369	2.971	6.751	9	6	2	1	0,33	Ecovis Hellas SA	Non-Big4
	AUTOHELLAS	2014	ποσά σε χιλ. €	355.115	349.154	10.041	2.971	9	6	2	1	0,33	Ecovis Hellas SA	Non-Big4
	AUTOHELLAS	2015	ποσά σε χιλ. €	457.570	355.115	15.222	10.041	9	6	2	1	0,33	Ecovis Hellas SA	Non-Big4
	AUTOHELLAS	2016	ποσά σε χιλ. €	492.286	457.570	15.401	15.222	9	6	2	1	0,33	Ecovis Hellas SA	Non-Big4
	AUTOHELLAS	2017	ποσά σε χιλ. €	572.458	492.286	22.938	15.401	9	6	3	0	0,33	Ecovis Hellas SA	Non-Big4
	AUTOHELLAS	2018	ποσά σε χιλ. €	620.568	572.458	27.470	22.938	8	5	3	0	0,38	PwC	Big4
	AUTOHELLAS	2019	ποσά σε χιλ. €	680.365	620.568	29.362	27.470	8	5	3	0	0,38	PwC	Big4
AUTOHELLAS	2020	ποσά σε χιλ. €	678.428	680.365	16.515	29.362	8	5	3	0	0,38	PwC	Big4	
20	ELVAL HALCOR	2012	ποσά σε χιλ. €	394.297	422.607	-10.998	-13.728	11	5	2	4	0,55	KPMG	Big4
	ELVAL HALCOR	2013	ποσά σε χιλ. €	399.868	394.297	-28.487	-10.998	11	5	2	4	0,55	KPMG	Big4
	ELVAL HALCOR	2014	ποσά σε χιλ. €	440.953	399.868	-16.112	-28.487	11	5	2	4	0,55	KPMG	Big4
	ELVAL HALCOR	2015	ποσά σε χιλ. €	438.188	440.953	-11.226	-16.112	11	5	2	4	0,55	KPMG	Big4
	ELVAL HALCOR	2016	ποσά σε χιλ. €	784.093	438.188	18.585	-11.226	11	5	2	4	0,55	KPMG	Big4
	ELVAL HALCOR	2017	ποσά σε χιλ. €	1.336.582	784.093	33.324	18.585	14	8	2	4	0,43	PwC	Big4
	ELVAL HALCOR	2018	ποσά σε χιλ. €	1.458.528	1.336.582	47.339	33.324	14	7	2	5	0,50	PwC	Big4
	ELVAL HALCOR	2019	ποσά σε χιλ. €	1.514.491	1.458.528	32.916	47.339	15	8	4	3	0,47	PwC	Big4
ELVAL HALCOR	2020	ποσά σε χιλ. €	1.612.430	1.514.491	17.110	32.916	14	6	3	5	0,57	PwC	Big4	

A/A	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ	ποσά σε χιλ. €	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΧΡΗΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗΣ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΧΡΗΣΗΣ ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΔΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΔΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΜΗ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΔΣ (Independent NEDs)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΔΣ (NEDs)	NEDs/BS	ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	Big4/Non-Big4
21	PLAISIO	2012	ποσά σε χιλ. €	134.957	134.136	9.915	6.336	6	2	2	2	0,67	BDO	Non-Big4
	PLAISIO	2013	ποσά σε χιλ. €	139.252	134.957	14.166	9.915	6	2	2	2	0,67	BDO	Non-Big4
	PLAISIO	2014	ποσά σε χιλ. €	142.912	139.252	16.027	14.166	6	2	2	2	0,67	BDO	Non-Big4
	PLAISIO	2015	ποσά σε χιλ. €	139.829	142.912	6.707	16.027	6	2	2	2	0,67	BDO	Non-Big4
	PLAISIO	2016	ποσά σε χιλ. €	148.307	139.829	4.473	6.707	6	2	2	2	0,67	BDO	Non-Big4
	PLAISIO	2017	ποσά σε χιλ. €	155.846	148.307	4.926	4.473	6	2	2	2	0,67	BDO	Non-Big4
	PLAISIO	2018	ποσά σε χιλ. €	154.205	155.846	3.802	4.926	6	2	2	2	0,67	BDO	Non-Big4
	PLAISIO	2019	ποσά σε χιλ. €	197.582	154.205	1.912	3.802	6	2	2	2	0,67	BDO	Non-Big4
	PLAISIO	2020	ποσά σε χιλ. €	226.525	197.582	2.901	1.912	6	2	2	2	0,67	BDO	Non-Big4
	22	ΑΛΟΥΜΥΛΑ	2012	ποσά σε χιλ. €	280.211	292.372	-10.490	-14.076	6	3	2	1	0,50	EY
ΑΛΟΥΜΥΛΑ		2013	ποσά σε χιλ. €	251.104	280.211	-17.938	-10.490	6	3	2	1	0,50	EY	Big4
ΑΛΟΥΜΥΛΑ		2014	ποσά σε χιλ. €	238.593	251.104	-10.429	-17.938	6	3	2	1	0,50	EY	Big4
ΑΛΟΥΜΥΛΑ		2015	ποσά σε χιλ. €	223.010	238.593	-12.619	-10.429	6	3	2	1	0,50	EY	Big4
ΑΛΟΥΜΥΛΑ		2016	ποσά σε χιλ. €	220.338	223.010	-4.533	-12.619	6	3	2	1	0,50	EY	Big4
ΑΛΟΥΜΥΛΑ		2017	ποσά σε χιλ. €	197.664	220.338	-21.042	-4.533	6	3	2	1	0,50	EY	Big4
ΑΛΟΥΜΥΛΑ		2018	ποσά σε χιλ. €	204.408	197.664	1.617	-21.042	5	2	2	1	0,60	EY	Big4
ΑΛΟΥΜΥΛΑ		2019	ποσά σε χιλ. €	197.091	204.408	-2.921	1.617	5	2	2	1	0,60	EY	Big4
ΑΛΟΥΜΥΛΑ		2020	ποσά σε χιλ. €	218.637	197.091	5.073	-2.921	5	2	2	1	0,60	EY	Big4
23		EYDAP	2012	ποσά σε χιλ. €	1.668.334	1.658.155	47.598	25.930	12	3	1	8	0,75	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton
	EYDAP	2013	ποσά σε χιλ. €	1.651.138	1.668.334	77.687	47.598	12	3	1	8	0,75	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
	EYDAP	2014	ποσά σε χιλ. €	1.542.001	1.651.138	41.957	77.687	12	3	1	8	0,75	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
	EYDAP	2015	ποσά σε χιλ. €	1.577.196	1.542.001	43.685	41.957	12	3	1	8	0,75	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
	EYDAP	2016	ποσά σε χιλ. €	1.551.953	1.577.196	24.062	43.685	13	2	1	10	0,85	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
	EYDAP	2017	ποσά σε χιλ. €	1.532.781	1.551.953	43.477	24.062	13	2	2	9	0,85	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
	EYDAP	2018	ποσά σε χιλ. €	1.533.821	1.532.781	47.950	43.477	13	2	2	9	0,85	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
	EYDAP	2019	ποσά σε χιλ. €	1.563.122	1.533.821	58.108	47.950	13	2	3	8	0,85	Grant Thornton	Non-Big4
	EYDAP	2020	ποσά σε χιλ. €	1.614.265	1.563.122	-66.085	58.108	13	2	3	8	0,85	Grant Thornton	Non-Big4
	24	ELPE	2012	ποσά σε χιλ. €	5.855.201	5.581.397	97.505	112.764	13	4	2	7	0,69	PwC
ELPE		2013	ποσά σε χιλ. €	6.129.575	5.855.201	-293.630	97.505	13	4	2	7	0,69	PwC	Big4
ELPE		2014	ποσά σε χιλ. €	6.792.882	6.129.575	-313.550	-293.630	13	4	2	7	0,69	PwC	Big4
ELPE		2015	ποσά σε χιλ. €	7.054.787	6.792.882	-27.541	-313.550	13	4	2	7	0,69	PwC	Big4
ELPE		2016	ποσά σε χιλ. €	6.235.219	7.054.787	334.323	-27.541	13	4	2	7	0,69	PwC	Big4
ELPE		2017	ποσά σε χιλ. €	6.197.186	6.235.219	345.991	334.323	13	5	2	6	0,62	EY	Big4
ELPE		2018	ποσά σε χιλ. €	6.376.404	6.197.186	523.390	345.991	13	3	2	8	0,77	EY	Big4
ELPE		2019	ποσά σε χιλ. €	6.473.445	6.376.404	316.359	523.390	13	2	2	9	0,85	EY	Big4
ELPE		2020	ποσά σε χιλ. €	6.041.110	6.473.445	-338.764	316.359	13	2	2	9	0,85	EY	Big4
25		INTRALOT	2012	ποσά σε χιλ. €	465.696	475.071	2.978	1.605	9	2	3	4	0,78	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton
	INTRALOT	2013	ποσά σε χιλ. €	463.793	465.696	-55	2.978	9	2	3	4	0,78	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	INTRALOT	2014	ποσά σε χιλ. €	474.804	463.793	-11.007	-55	9	2	3	4	0,78	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	INTRALOT	2015	ποσά σε χιλ. €	463.234	474.804	-3.630	-11.007	9	2	3	4	0,78	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	INTRALOT	2016	ποσά σε χιλ. €	430.056	463.234	-440	-3.630	9	2	3	4	0,78	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	INTRALOT	2017	ποσά σε χιλ. €	397.598	430.056	-11.450	-440	9	2	3	4	0,78	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	INTRALOT	2018	ποσά σε χιλ. €	405.314	397.598	-16.125	-11.450	9	3	3	3	0,67	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	INTRALOT	2019	ποσά σε χιλ. €	393.336	405.314	-9.734	-16.125	9	4	3	2	0,56	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
26	SARANTIS	2012	ποσά σε χιλ. €	147.437	203.635	-866	20.375	8	4	2	2	0,50	BDO	Non-Big4
	SARANTIS	2013	ποσά σε χιλ. €	159.306	147.437	-36.676	-866	8	4	2	2	0,50	BDO	Non-Big4
	SARANTIS	2014	ποσά σε χιλ. €	157.284	159.306	16.423	36.676	8	4	2	2	0,50	BDO	Non-Big4
	SARANTIS	2015	ποσά σε χιλ. €	178.769	157.284	-11.033	16.423	8	4	2	2	0,50	BDO	Non-Big4
	SARANTIS	2016	ποσά σε χιλ. €	192.558	178.769	15.352	11.033	8	4	2	2	0,50	BDO	Non-Big4
	SARANTIS	2017	ποσά σε χιλ. €	205.450	192.558	20.766	15.352	8	4	2	2	0,50	BDO	Non-Big4
	SARANTIS	2018	ποσά σε χιλ. €	207.968	205.450	4.207	20.766	8	4	2	2	0,50	BDO	Non-Big4
	SARANTIS	2019	ποσά σε χιλ. €	302.343	207.968	78.498	4.207	8	4	2	2	0,50	BDO	Non-Big4
	SARANTIS	2020	ποσά σε χιλ. €	301.435	302.343	18.324	78.498	8	4	2	2	0,50	BDO	Non-Big4
	27	INTRAKAT	2012	ποσά σε χιλ. €	164.562	171.337	-5.445	409	7	2	3	3	0,86	ΣΟΑ Crowe
INTRAKAT		2013	ποσά σε χιλ. €	152.508	164.562	-21.966	-5.445	7	2	3	3	0,86	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
INTRAKAT		2014	ποσά σε χιλ. €	199.648	152.508	2.868	-21.966	7	2	3	3	0,86	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
INTRAKAT		2015	ποσά σε χιλ. €	233.898	199.648	-6.626	2.868	7	2	3	3	0,86	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
INTRAKAT		2016	ποσά σε χιλ. €	223.230	233.898	-6.120	-6.626	7	2	3	3	0,86	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
INTRAKAT		2017	ποσά σε χιλ. €	260.502	223.230	-4.743	-6.120	7	2	3	3	0,86	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
INTRAKAT		2018	ποσά σε χιλ. €	341.209	260.502	3.253	-4.743	7	2	3	3	0,86	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
INTRAKAT		2019	ποσά σε χιλ. €	322.552	341.209	3.207	3.253	7	2	3	3	0,86	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
INTRAKAT		2020	ποσά σε χιλ. €	291.074	322.552	-7.329	3.207	7	2	3	3	0,86	ΣΟΑ Crowe	Non-Big4
28		LOULIS MILLS	2012	ποσά σε χιλ. €	159.386	158.548	-4.052	5.070	6	3	2	1	0,50	BDO
	LOULIS MILLS	2013	ποσά σε χιλ. €	154.003	159.386	-3.729	-4.052	6	3	2	1	0,50	BDO	Non-Big4
	LOULIS MILLS	2014	ποσά σε χιλ. €	161.303	154.003	3.503	-3.729	6	3	2	1	0,50	BDO	Non-Big4
	LOULIS MILLS	2015	ποσά σε χιλ. €	161.806	161.303	586	3.503	6	3	2	1	0,50	BDO	Non-Big4
	LOULIS MILLS	2016	ποσά σε χιλ. €	159.223	161.806	2.896	586	6	3	2	1	0,50	BDO	Non-Big4
	LOULIS MILLS	2017	ποσά σε χιλ. €	159.726	159.223	2.909	2.896	6	3	2	1	0,50	BDO	Non-Big4
	LOULIS MILLS	2018	ποσά σε χιλ. €	160.200	159.726	3.425	2.909	6	3	2	1	0,50	BDO	Non-Big4
	LOULIS MILLS	2019	ποσά σε χιλ. €	162.846	160.200	3.918	3.425	6	3	2	1	0,50	BDO	Non-Big4
29	ANEK LINES	2012	ποσά σε χιλ. €	367.969	415.855	-60.455	-21.911	15	6	2	7	0,60	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	ANEK LINES	2013	ποσά σε χιλ. €	339.160	367.969	-36.710	-60.455	15	6	2	7	0,60	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	ANEK LINES	2014	ποσά σε χιλ. €	339.674	339.160	-16.558	-60.455	15	6	2	7	0,60	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	ANEK LINES	2015	ποσά σε χιλ. €	322.463	339.674	451	-16.558	15	6	2	7	0,60	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	ANEK LINES	2016	ποσά σε χιλ. €	320.593	322.463	726	761	15	6	2	7	0,60	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	ANEK LINES	2017	ποσά σε χιλ. €	316.411	320.593	12.612	726	11	4	3	4	0,64	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	ANEK LINES	2018	ποσά σε χιλ. €	322.734	316.411	-13.219	12.612	11	4	3	4	0,64	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	ANEK LINES	2019	ποσά σε χιλ. €	318.547	322.734	2.656	-13.219	11	4	3	4	0,64	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	ANEK LINES	2020	ποσά σε χιλ. €	305.548	318.547	-14.727	2.656	10	4	3	3	0,60	ΣΟΑ Crowe - Grant Thornton	Non-Big4
	30	NIKAS	2012	ποσά σε χιλ. €	104.247	97.570	-5.348	-9.877	9	2	2	5	0,78	PwC
NIKAS		2013	ποσά σε χιλ. €	89.364	104.247</									

V. Οικονομικά Μεγέθη των υπό εξέταση εισηγμένων εταιρειών

A/A	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ	ποσά σε χιλ. €	ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΧΡΗΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΧΡΗΣΗΣ ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗ
1	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	367.969	415.855	-60.455	-21.911
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	509.151	367.969	66.331	-60.455
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	580.189	509.151	56.866	66.331
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	620.301	580.189	54.247	56.866
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	581.606	620.301	34.253	54.247
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	594.899	581.606	38.564	34.253
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	620.135	594.430	50.835	38.564
	ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	1.141.767	620.135	49.015	50.835
ΑΕΓΕΑΝ ΑΙΡΛΙΝΕΣ S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	1.310.030	1.141.767	-182.053	49.015	
2	LAMDA DEVELOPMENT	2012	ποσά σε χιλ. €	407.829	419.875	-46.167	-1.328
	LAMDA DEVELOPMENT	2013	ποσά σε χιλ. €	380.679	407.829	-20.021	-46.167
	LAMDA DEVELOPMENT	2014	ποσά σε χιλ. €	520.868	380.679	-23.491	-20.021
	LAMDA DEVELOPMENT	2015	ποσά σε χιλ. €	456.177	520.868	-27.304	-23.491
	LAMDA DEVELOPMENT	2016	ποσά σε χιλ. €	423.181	456.177	-29.696	-27.304
	LAMDA DEVELOPMENT	2017	ποσά σε χιλ. €	410.245	423.181	-27.551	-29.696
	LAMDA DEVELOPMENT	2018	ποσά σε χιλ. €	373.410	410.245	-18.430	-27.551
	LAMDA DEVELOPMENT	2019	ποσά σε χιλ. €	1.016.108	373.410	-20.772	-18.430
LAMDA DEVELOPMENT	2020	ποσά σε χιλ. €	1.224.991	1.061.108	-1.531	-20.772	
3	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2012	ποσά σε χιλ. €	121.567	130.195	-2.855	-2.213
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2013	ποσά σε χιλ. €	100.927	121.567	-2.156	-2.855
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2014	ποσά σε χιλ. €	112.040	100.927	-1.877	-2.156
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2015	ποσά σε χιλ. €	95.994	112.040	-1.456	-1.877
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2016	ποσά σε χιλ. €	104.245	95.994	195	-1.456
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2017	ποσά σε χιλ. €	119.992	104.245	25	195
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2018	ποσά σε χιλ. €	121.928	119.992	-2.618	25
	ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2019	ποσά σε χιλ. €	123.394	121.928	-2.325	-2.618
ΕΛΑΣΤΡΟΝ Α.Ε.Β.Ε	2020	ποσά σε χιλ. €	125.249	123.394	1.354	-2.325	
4	THRACE PLASTICS	2012	ποσά σε χιλ. €	108.112	103.305	7.985	-1.130
	THRACE PLASTICS	2013	ποσά σε χιλ. €	105.862	108.112	-508	7.985
	THRACE PLASTICS	2014	ποσά σε χιλ. €	105.104	105.862	-1.577	-508
	THRACE PLASTICS	2015	ποσά σε χιλ. €	99.172	105.104	251	-1.577
	THRACE PLASTICS	2016	ποσά σε χιλ. €	98.704	99.172	181	251
	THRACE PLASTICS	2017	ποσά σε χιλ. €	92.635	98.704	1.592	181
	THRACE PLASTICS	2018	ποσά σε χιλ. €	87.211	92.635	451	1.592
	THRACE PLASTICS	2019	ποσά σε χιλ. €	88.259	87.211	2.266	451
THRACE PLASTICS	2020	ποσά σε χιλ. €	80.208	88.259	11.190	2.266	
5	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2013	ποσά σε χιλ. €	953.433	1.062.736	-1.064	-45
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2013	ποσά σε χιλ. €	874.638	953.433	-13.502	-1.064
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2014	ποσά σε χιλ. €	883.917	874.638	-2.224	-13.502
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2015	ποσά σε χιλ. €	705.855	883.917	-271	-2.224
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2016	ποσά σε χιλ. €	707.809	705.855	-14	-271
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2017	ποσά σε χιλ. €	2.261.950	707.809	127.208	-14
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2018	ποσά σε χιλ. €	2.343.345	2.261.950	134.914	127.208
	ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2019	ποσά σε χιλ. €	2.439.647	2.343.345	97.477	134.914
ΜΥΤΙΛΙΝΕΟΣ	2020	ποσά σε χιλ. €	2.591.281	2.439.647	69.814	97.477	
6	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2012	ποσά σε χιλ. €	1.043.677	1.053.692	-16.378	-10.382
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2013	ποσά σε χιλ. €	1.030.188	1.043.677	-32.823	-16.378
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2014	ποσά σε χιλ. €	1.029.608	1.030.188	-8.208	-32.823
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2015	ποσά σε χιλ. €	1.009.627	1.029.608	-17.610	-8.208
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2016	ποσά σε χιλ. €	818.887	1.009.627	-186.587	-17.610
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2017	ποσά σε χιλ. €	790.233	818.887	-25.712	-186.587
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2018	ποσά σε χιλ. €	634.675	790.233	-146.052	-25.712
	ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2019	ποσά σε χιλ. €	1.339.687	634.675	-139.595	-146.052
ΕΛΛΑΚΤΩΡ	2020	ποσά σε χιλ. €	1.308.930	1.339.687	-107.907	-139.595	
7	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2012	ποσά σε χιλ. €	37.890	40.656	-258	-1.110
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2013	ποσά σε χιλ. €	35.946	37.890	-111	-258
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2014	ποσά σε χιλ. €	36.622	35.946	-68	-111
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2015	ποσά σε χιλ. €	34.775	36.622	-415	-68
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2016	ποσά σε χιλ. €	35.111	34.775	-50	-415
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2017	ποσά σε χιλ. €	36.113	35.111	420	-50
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2018	ποσά σε χιλ. €	39.355	36.113	1.105	420
	ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2019	ποσά σε χιλ. €	39.471	39.355	1.416	1.105
ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ	2020	ποσά σε χιλ. €	51.370	39.471	3.826	1.416	
8	FRIGOGLOSS	2012	ποσά σε χιλ. €	175.250	177.873	-3.823	-1.427
	FRIGOGLOSS	2013	ποσά σε χιλ. €	132.045	175.250	-6.282	-3.823
	FRIGOGLOSS	2014	ποσά σε χιλ. €	144.389	132.045	-6.184	-6.282
	FRIGOGLOSS	2015	ποσά σε χιλ. €	127.986	144.389	-15.382	-6.184
	FRIGOGLOSS	2016	ποσά σε χιλ. €	109.745	127.986	-25.931	-15.382
	FRIGOGLOSS	2017	ποσά σε χιλ. €	95.403	109.745	-47.867	-25.931
	FRIGOGLOSS	2018	ποσά σε χιλ. €	93.988	95.403	-1.271	-47.867
	FRIGOGLOSS	2019	ποσά σε χιλ. €	90.744	93.988	3.769	-1.271
FRIGOGLOSS	2020	ποσά σε χιλ. €	86.220	90.744	-7.979	3.769	
9	ΑΒΑΞ Α.Ε	2012	ποσά σε χιλ. €	1.103.658	1.077.377	-7.355	-752
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2013	ποσά σε χιλ. €	1.208.807	1.103.658	-43.085	-7.355
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2014	ποσά σε χιλ. €	1.407.946	1.208.807	16.686	-43.085
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2015	ποσά σε χιλ. €	1.295.565	1.407.946	-28.831	16.686
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2016	ποσά σε χιλ. €	1.325.870	1.295.565	-46.790	-28.831
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2017	ποσά σε χιλ. €	1.250.790	1.325.870	-17.136	-46.790
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2018	ποσά σε χιλ. €	1.176.693	1.250.790	-16.564	-17.136
	ΑΒΑΞ Α.Ε	2019	ποσά σε χιλ. €	1.226.075	1.176.693	-7.920	-16.564
ΑΒΑΞ Α.Ε	2020	ποσά σε χιλ. €	1.240.989	1.226.075	14.899	-7.920	
10	VIOTALCO	2012	ποσά σε χιλ. €	1.179.670	1.159.805	2.338	5.824
	VIOTALCO	2013	ποσά σε χιλ. €	1.001.478	1.179.670	-87.351	2.338
	VIOTALCO	2014	ποσά σε χιλ. €	1.093.342	1.001.478	94.062	-87.351
	VIOTALCO	2015	ποσά σε χιλ. €	1.048.573	1.093.342	-183.767	94.062
	VIOTALCO	2016	ποσά σε χιλ. €	1.019.309	1.048.573	-12.258	-183.767
	VIOTALCO	2017	ποσά σε χιλ. €	1.070.753	1.019.309	51.969	-12.258
	VIOTALCO	2018	ποσά σε χιλ. €	1.061.923	1.070.753	-7.941	51.969
	VIOTALCO	2019	ποσά σε χιλ. €	1.121.044	1.061.923	58.135	-7.941
VIOTALCO	2020	ποσά σε χιλ. €	1.124.912	1.121.044	8.544	58.135	

A/A	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ	ποσά σε χιλ. €	ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΧΡΗΣΗΣ ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗ
11	ΟΡΑΡ	2012	ποσά σε χιλ. €	1.720.809	1.482.007	512.830	542.912
	ΟΡΑΡ	2013	ποσά σε χιλ. €	1.593.618	1.720.809	190.702	512.830
	ΟΡΑΡ	2014	ποσά σε χιλ. €	1.615.940	1.593.618	193.262	190.702
	ΟΡΑΡ	2015	ποσά σε χιλ. €	1.542.530	1.615.940	211.091	193.262
	ΟΡΑΡ	2016	ποσά σε χιλ. €	1.540.755	1.542.530	172.088	211.091
	ΟΡΑΡ	2017	ποσά σε χιλ. €	1.591.984	1.540.755	125.563	172.088
	ΟΡΑΡ	2018	ποσά σε χιλ. €	1.547.873	1.591.984	135.190	125.563
	ΟΡΑΡ	2019	ποσά σε χιλ. €	2.013.966	1.547.873	205.612	135.190
	ΟΡΑΡ	2020	ποσά σε χιλ. €	1.821.596	2.013.966	101.166	205.612
12	GEK TERNA	2012	ποσά σε χιλ. €	379.636	377.477	-80.416	-45.420
	GEK TERNA	2013	ποσά σε χιλ. €	412.877	379.636	-23.938	-80.416
	GEK TERNA	2014	ποσά σε χιλ. €	389.904	412.877	5.679	-23.938
	GEK TERNA	2015	ποσά σε χιλ. €	396.066	389.904	15.829	5.679
	GEK TERNA	2016	ποσά σε χιλ. €	497.960	396.066	-16.949	15.829
	GEK TERNA	2017	ποσά σε χιλ. €	581.558	497.960	-2.224	-16.949
	GEK TERNA	2018	ποσά σε χιλ. €	716.991	581.558	-859	-2.224
	GEK TERNA	2019	ποσά σε χιλ. €	684.569	716.991	-12.211	-859
	GEK TERNA	2020	ποσά σε χιλ. €	1.001.389	684.569	60.772	-12.211
13	TRASTOR A.E.E.A.Π	2012	ποσά σε χιλ. €	86.501	96.312	-4.159	-131
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2013	ποσά σε χιλ. €	79.806	86.501	-1.526	-4.159
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2014	ποσά σε χιλ. €	73.605	79.806	-1.086	-1.526
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2015	ποσά σε χιλ. €	63.948	73.605	-9.382	-1.086
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2016	ποσά σε χιλ. €	65.621	63.948	-3.622	-9.382
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2017	ποσά σε χιλ. €	85.978	65.621	3	-3.622
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2018	ποσά σε χιλ. €	117.471	85.978	2.738	3
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2019	ποσά σε χιλ. €	202.124	117.471	9.030	2.738
	TRASTOR A.E.E.A.Π	2020	ποσά σε χιλ. €	320.485	202.124	1.787	9.030
14	MOTOR OIL	2012	ποσά σε χιλ. €	2.078.324	2.032.314	90.711	140.930
	MOTOR OIL	2013	ποσά σε χιλ. €	1.855.756	2.078.324	5.575	90.711
	MOTOR OIL	2014	ποσά σε χιλ. €	1.856.070	1.855.756	-86.986	5.575
	MOTOR OIL	2015	ποσά σε χιλ. €	2.012.241	1.856.070	201.104	-86.986
	MOTOR OIL	2016	ποσά σε χιλ. €	2.274.579	2.012.241	274.640	201.104
	MOTOR OIL	2017	ποσά σε χιλ. €	2.267.029	2.274.579	295.635	274.640
	MOTOR OIL	2018	ποσά σε χιλ. €	2.181.367	2.267.029	228.099	295.635
	MOTOR OIL	2019	ποσά σε χιλ. €	2.385.636	2.181.367	205.523	228.099
	MOTOR OIL	2020	ποσά σε χιλ. €	2.358.659	2.385.636	-112.595	205.523
15	HELLENIC TELECOM (OTE)	2012	ποσά σε χιλ. €	6.602.100	7.762.700	-163.200	-413.400
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2013	ποσά σε χιλ. €	6.310.200	6.602.100	-138.000	-163.200
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2014	ποσά σε χιλ. €	6.480.700	6.310.200	110.100	-138.000
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2015	ποσά σε χιλ. €	6.046.700	6.480.700	92.600	110.100
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2016	ποσά σε χιλ. €	6.200.900	6.046.700	98.000	92.600
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2017	ποσά σε χιλ. €	5.924.700	6.200.900	226.600	98.000
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2018	ποσά σε χιλ. €	5.836.200	5.924.700	196.300	226.600
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2019	ποσά σε χιλ. €	6.371.500	5.836.200	635.000	196.300
	HELLENIC TELECOM (OTE)	2020	ποσά σε χιλ. €	5.956.600	6.371.500	512.100	635.000
16	ELTON S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	64.620	65.516	2.690	2.488
	ELTON S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	65.456	64.620	2.592	2.690
	ELTON S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	68.214	65.456	2.447	2.592
	ELTON S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	74.256	68.214	1.497	2.447
	ELTON S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	75.970	74.256	1.660	1.497
	ELTON S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	77.685	75.970	2.075	1.660
	ELTON S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	75.197	77.685	3.279	2.075
	ELTON S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	77.307	75.197	3.248	3.279
	ELTON S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	78.189	77.307	2.729	3.248
17	FOURLIS S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	105.193	105.600	-759	-554
	FOURLIS S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	93.341	105.193	-15.089	-759
	FOURLIS S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	83.265	93.341	-8.244	-15.089
	FOURLIS S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	82.633	83.265	-1.405	-8.244
	FOURLIS S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	93.308	82.633	7.150	-1.405
	FOURLIS S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	91.565	93.308	4.030	7.150
	FOURLIS S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	90.875	91.565	3.450	4.030
	FOURLIS S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	91.585	90.875	3.200	3.450
	FOURLIS S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	105.178	91.585	5.147	3.200
18	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2012	ποσά σε χιλ. €	89.833	94.740	-1.809	-4.238
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2013	ποσά σε χιλ. €	85.938	89.833	-932	-1.809
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2014	ποσά σε χιλ. €	111.474	85.938	25.380	-932
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2015	ποσά σε χιλ. €	70.109	111.474	-1.791	25.380
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2016	ποσά σε χιλ. €	67.315	70.109	-1.172	-1.791
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2017	ποσά σε χιλ. €	65.245	67.342	-1.282	1.172
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2018	ποσά σε χιλ. €	60.739	65.073	-4.546	-1.325
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2019	ποσά σε χιλ. €	38.844	60.739	1.317	-4.546
	INFORM P. LYKOS HOLDINGS S.A	2020	ποσά σε χιλ. €	37.540	38.844	2.219	1.317
19	AUTOHELLAS	2012	ποσά σε χιλ. €	371.369	401.130	6.751	9.708
	AUTOHELLAS	2013	ποσά σε χιλ. €	349.154	371.369	2.971	6.751
	AUTOHELLAS	2014	ποσά σε χιλ. €	355.115	349.154	10.041	2.971
	AUTOHELLAS	2015	ποσά σε χιλ. €	457.570	355.115	15.222	10.041
	AUTOHELLAS	2016	ποσά σε χιλ. €	492.286	457.570	15.401	15.222
	AUTOHELLAS	2017	ποσά σε χιλ. €	572.458	492.286	22.938	15.401
	AUTOHELLAS	2018	ποσά σε χιλ. €	620.568	572.458	27.470	22.938
	AUTOHELLAS	2019	ποσά σε χιλ. €	680.365	620.568	29.362	27.470
	AUTOHELLAS	2020	ποσά σε χιλ. €	678.428	680.365	16.515	29.362
20	ELVAL HALCOR	2012	ποσά σε χιλ. €	394.297	422.607	-10.998	-13.728
	ELVAL HALCOR	2013	ποσά σε χιλ. €	399.868	394.297	-28.487	-10.998
	ELVAL HALCOR	2014	ποσά σε χιλ. €	440.953	399.868	-16.112	-28.487
	ELVAL HALCOR	2015	ποσά σε χιλ. €	438.188	440.953	-11.226	-16.112
	ELVAL HALCOR	2016	ποσά σε χιλ. €	784.093	438.188	18.585	-11.226
	ELVAL HALCOR	2017	ποσά σε χιλ. €	1.336.582	784.093	33.324	18.585
	ELVAL HALCOR	2018	ποσά σε χιλ. €	1.458.528	1.336.582	47.339	33.324
	ELVAL HALCOR	2019	ποσά σε χιλ. €	1.514.491	1.458.528	32.916	47.339
	ELVAL HALCOR	2020	ποσά σε χιλ. €	1.612.430	1.514.491	17.110	32.916

A/A	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ	ποσά σε χιλ. €	ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΧΡΗΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΧΡΗΣΗΣ ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ	ΚΕΡΔΟΣ/(ΖΗΜΙΑ) ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓ. ΧΡΗΣΗ
21	PLAISIO	2012	ποσά σε χιλ. €	134.957	134.136	9.915	6.336
	PLAISIO	2013	ποσά σε χιλ. €	139.252	134.957	14.166	9.915
	PLAISIO	2014	ποσά σε χιλ. €	142.912	139.252	16.027	14.166
	PLAISIO	2015	ποσά σε χιλ. €	139.829	142.912	6.707	16.027
	PLAISIO	2016	ποσά σε χιλ. €	148.307	139.829	4.473	6.707
	PLAISIO	2017	ποσά σε χιλ. €	155.846	148.307	4.926	4.473
	PLAISIO	2018	ποσά σε χιλ. €	154.205	155.846	3.802	4.926
	PLAISIO	2019	ποσά σε χιλ. €	197.582	154.205	1.912	3.802
	PLAISIO	2020	ποσά σε χιλ. €	226.525	197.582	2.901	1.912
22	ΑΛΟΥΜΥΛ	2012	ποσά σε χιλ. €	280.211	292.372	-10.490	-14.076
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2013	ποσά σε χιλ. €	251.104	280.211	-17.938	-10.490
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2014	ποσά σε χιλ. €	238.593	251.104	-10.429	-17.938
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2015	ποσά σε χιλ. €	223.010	238.593	-12.619	-10.429
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2016	ποσά σε χιλ. €	220.338	223.010	-4.533	-12.619
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2017	ποσά σε χιλ. €	197.664	220.338	-21.042	-4.533
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2018	ποσά σε χιλ. €	204.408	197.664	1.617	-21.042
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2019	ποσά σε χιλ. €	197.091	204.408	-2.921	1.617
	ΑΛΟΥΜΥΛ	2020	ποσά σε χιλ. €	218.637	197.091	5.073	-2.921
23	EYDAP	2012	ποσά σε χιλ. €	1.668.334	1.658.155	47.598	25.930
	EYDAP	2013	ποσά σε χιλ. €	1.651.138	1.668.334	77.687	47.598
	EYDAP	2014	ποσά σε χιλ. €	1.542.001	1.651.138	41.957	77.687
	EYDAP	2015	ποσά σε χιλ. €	1.577.196	1.542.001	43.685	41.957
	EYDAP	2016	ποσά σε χιλ. €	1.551.953	1.577.196	24.062	43.685
	EYDAP	2017	ποσά σε χιλ. €	1.532.781	1.551.953	43.477	24.062
	EYDAP	2018	ποσά σε χιλ. €	1.533.821	1.532.781	47.950	43.477
	EYDAP	2019	ποσά σε χιλ. €	1.563.122	1.533.821	58.108	47.950
	EYDAP	2020	ποσά σε χιλ. €	1.614.265	1.563.122	-66.085	58.108
24	ELPE	2012	ποσά σε χιλ. €	5.855.201	5.581.397	97.505	112.764
	ELPE	2013	ποσά σε χιλ. €	6.129.575	5.855.201	-293.630	97.505
	ELPE	2014	ποσά σε χιλ. €	6.792.882	6.129.575	-313.550	-293.630
	ELPE	2015	ποσά σε χιλ. €	7.054.787	6.792.882	27.541	-313.550
	ELPE	2016	ποσά σε χιλ. €	6.235.219	7.054.787	334.323	27.541
	ELPE	2017	ποσά σε χιλ. €	6.197.186	6.235.219	345.991	334.323
	ELPE	2018	ποσά σε χιλ. €	6.376.404	6.197.186	523.390	345.991
	ELPE	2019	ποσά σε χιλ. €	6.473.445	6.376.404	316.359	523.390
	ELPE	2020	ποσά σε χιλ. €	6.041.110	6.473.445	-338.764	316.359
25	INTRALOT	2012	ποσά σε χιλ. €	465.696	475.071	2.978	1.605
	INTRALOT	2013	ποσά σε χιλ. €	463.793	465.696	-55	2.978
	INTRALOT	2014	ποσά σε χιλ. €	474.804	463.793	-11.007	-55
	INTRALOT	2015	ποσά σε χιλ. €	463.234	474.804	-3.630	-11.007
	INTRALOT	2016	ποσά σε χιλ. €	430.056	463.234	-440	-3.630
	INTRALOT	2017	ποσά σε χιλ. €	397.598	430.056	-11.450	-440
	INTRALOT	2018	ποσά σε χιλ. €	405.314	397.598	-16.125	-11.450
	INTRALOT	2019	ποσά σε χιλ. €	393.336	405.314	-9.734	-16.125
	INTRALOT	2020	ποσά σε χιλ. €	371.378	393.336	-40.583	-9.734
26	SARANTIS	2012	ποσά σε χιλ. €	147.437	203.635	-866	20.375
	SARANTIS	2013	ποσά σε χιλ. €	159.306	147.437	36.676	-866
	SARANTIS	2014	ποσά σε χιλ. €	157.284	159.306	16.423	36.676
	SARANTIS	2015	ποσά σε χιλ. €	178.769	157.284	11.033	16.423
	SARANTIS	2016	ποσά σε χιλ. €	192.558	178.769	15.352	11.033
	SARANTIS	2017	ποσά σε χιλ. €	205.450	192.558	20.766	15.352
	SARANTIS	2018	ποσά σε χιλ. €	207.968	205.450	4.207	20.766
	SARANTIS	2019	ποσά σε χιλ. €	302.343	207.968	78.498	4.207
	SARANTIS	2020	ποσά σε χιλ. €	301.435	302.343	18.324	78.498
27	INTRAKAT	2012	ποσά σε χιλ. €	164.562	171.337	-5.445	409
	INTRAKAT	2013	ποσά σε χιλ. €	152.508	164.562	-21.966	-5.445
	INTRAKAT	2014	ποσά σε χιλ. €	199.648	152.508	2.868	-21.966
	INTRAKAT	2015	ποσά σε χιλ. €	233.898	199.648	-6.626	2.868
	INTRAKAT	2016	ποσά σε χιλ. €	223.230	233.898	-6.120	-6.626
	INTRAKAT	2017	ποσά σε χιλ. €	260.502	223.230	-4.743	-6.120
	INTRAKAT	2018	ποσά σε χιλ. €	341.209	260.502	3.253	-4.743
	INTRAKAT	2019	ποσά σε χιλ. €	322.552	341.209	3.207	3.253
	INTRAKAT	2020	ποσά σε χιλ. €	291.074	322.552	-7.329	3.207
28	LOULIS MILLS	2012	ποσά σε χιλ. €	159.386	158.548	-4.052	5.070
	LOULIS MILLS	2013	ποσά σε χιλ. €	154.003	159.386	-3.729	-4.052
	LOULIS MILLS	2014	ποσά σε χιλ. €	161.303	154.003	3.503	-3.729
	LOULIS MILLS	2015	ποσά σε χιλ. €	161.806	161.303	586	3.503
	LOULIS MILLS	2016	ποσά σε χιλ. €	159.223	161.806	2.896	586
	LOULIS MILLS	2017	ποσά σε χιλ. €	159.726	159.223	2.909	2.896
	LOULIS MILLS	2018	ποσά σε χιλ. €	160.200	159.726	3.425	2.909
	LOULIS MILLS	2019	ποσά σε χιλ. €	162.846	160.200	3.918	3.425
	LOULIS MILLS	2020	ποσά σε χιλ. €	168.602	162.846	1.774	3.918
29	ANEK LINES	2012	ποσά σε χιλ. €	367.969	415.855	-60.455	-21.911
	ANEK LINES	2013	ποσά σε χιλ. €	339.160	367.969	-36.710	-60.455
	ANEK LINES	2014	ποσά σε χιλ. €	339.674	339.160	-16.558	-36.710
	ANEK LINES	2015	ποσά σε χιλ. €	322.463	339.674	451	-16.558
	ANEK LINES	2016	ποσά σε χιλ. €	320.593	322.463	726	451
	ANEK LINES	2017	ποσά σε χιλ. €	316.411	320.593	12.612	726
	ANEK LINES	2018	ποσά σε χιλ. €	322.734	316.411	-13.219	12.612
	ANEK LINES	2019	ποσά σε χιλ. €	318.547	322.734	2.656	-13.219
	ANEK LINES	2020	ποσά σε χιλ. €	305.548	318.547	-14.727	2.656
30	NIKAS	2012	ποσά σε χιλ. €	104.247	97.570	-5.348	-9.877
	NIKAS	2013	ποσά σε χιλ. €	89.364	104.247	-18.438	-5.348
	NIKAS	2014	ποσά σε χιλ. €	62.710	89.364	-22.302	-18.438
	NIKAS	2015	ποσά σε χιλ. €	49.823	62.710	-19.116	-22.302
	NIKAS	2016	ποσά σε χιλ. €	31.144	49.823	-5.023	-19.116
	NIKAS	2017	ποσά σε χιλ. €	39.638	31.144	20.093	-5.023
	NIKAS	2018	ποσά σε χιλ. €	34.017	39.638	-5.725	20.093
	NIKAS	2019	ποσά σε χιλ. €	40.318	34.017	-3.187	-5.725
	NIKAS	2020	ποσά σε χιλ. €	44.602	40.318	-44	-3.187

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

A

- Abbott, L., Buslepp, W., Marquardt, B. & Merrell, S. (2020). Does an Audit Office's Quality Control System Impact Audit Quality? Evidence from Audit Report Errors, SSRN
- Achyarsyah, P. & Molina (2014). «Audit Firm Tenure, Audit Firm Size and Audit Quality», Global Journal of Business and Social Science Review, Vol. 2(4), p. 69-76.
- Alexander, D., & Hay, D. (2013). "The effects of recurring and non-recurring non-audit services on auditor independence", Managerial Auditing Journal, Vol. 28 Issue: 5, pp.407-425.
- American Institute of Certified Public Accountants (AICPA 2006). Risk Assessment Standards, Statements on Auditing Standards, No.104-111, New York, NY: AICPA.
- Anderhub, V., Giese, S., Guth, W., Hoffman, A., & Otto, T. (2001). Tax Evasion with Earned Income-An Experimental Study, FinanzArchiv, 58 (2), 188-206.
- Arens, A, Elder R., & Beasley M. (2016). Auditing and Assurance Services, Pearson, 16th Global Edition, Prentice Hall, p. 250-257.
- Asbaugh, H. & Pincus, M. (2001). Journal of Accounting Research, Vol. 39, No. 3, p. 417-434.

B

- Balsam, S., Krishnan, J. & Yang, J. (2003). Auditor Industry Specialization and Audit Quality. Auditing: A journal of Practice and Theory, 22(3), 71–97.
- Bamber, M., & Venkataraman, I. (2007). Auditors' identification with their clients and its effect on auditors' objectivity", Auditing: A Journal of Practice & Theory, Vol. 26, Issue: 2, pp. 1-24.
- Barth, M. (2014). Measurement in Financial Reporting: The Need for Concepts, Accounting Horizons, Rock Center for Corporate Governance at Stanford University Working Paper No. 140.
- Barth, M., Cram, D. & Nelson, K. (2001). Accruals and the prediction of future cash flows, The Accounting Review, Vol. 76, No. 1, p. 27-58.

- Barth, M., Landshman, W., & Lang, M. (2008). International Accounting Standards and Audit Quality, *Journal of Accounting Research*, Vol. 46, No. 3, p. 467-498.
- Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings, *Journal of Accounting and Economics* 24, p.3-37.
- Bayer, R., & Cowell, F. (2006). Tax Compliance and Firms; Strategic Interdependence, University of Adelaide and London School of Economics, Working paper 2006-09.
- Beasley, M., & Petroni, K. (2001). Board independence and audit firm type, *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 20, p. 97-114.
- Berglund, N. (2020). Do client bankruptcies preceded by clean audit opinions damage auditor reputation?, *Contemporary Accounting Research*, Volume37, Issue3, p. 1914-1951.
- Berle, A., & Means, G. (1932). *The Modern Corporation and Private Property*, The Macmillan Company, New York, p.196-375.
- Bhattacharya, U., Daouk, H., & Welker, M. (2003). The world price of earnings opacity. *The Accounting Review* 78 (3), 641–678.
- Biddle, G., & Giles, H. (2006). Accounting quality and firm-level capital investment. *The Accounting Review* 81 (5), 963-982.
- Blaufus, K., Schöndube, J.R., & Wielenberg, S. (2017). The Audit of Deferred Taxes as a Signal for Tax Auditors: Tax Compliance Implications for Private and Public Firms.
- Brilakis, C. & Demirakos, E. (2021). Does Auditor Change Affect Key Audit Matters (KAMs)?, *International Conference on Business & Economics on the Hellenic Open University*.
- Bowlin, K. (2011). Risk-Based Auditing, Strategic Prompts, and Auditor Sensitivity to the Strategic Risk of Fraud, *The Accounting Review*, Vol. 86, No. 4, p. 1231-1253.
- Boylan, S. (2010). Prior Audits and Taxpayer Compliance: Experimental Evidence on the Effect of Earned versus Endowed Income, *Journal of the American Taxation Association*, 32 (2), 73-88.
- Bühren, C. & Kundt, T. (2013). Worker or Shirker-Who Evades more taxes? A real effort experiment, *MAGKS Joint Discussion Paper Series in Economics* No. 26.

C

- Caplan, D. (1999). Internal controls and the detection of management fraud, *Journal of Accounting Research*, Vol. 37, No. 1, p. 101-117.
- Carpenter, M. & Sanders, W. (2009). *Strategic management: A dynamic perspective concepts and cases*, 2nd edition, New Jersey, USA: Pearson, Prentice Hall, p. 23, 106-111.
- Carmona, P., Momparler, A., & Lassala, C. (2015). "The relationship between non-audit fees and audit quality: dealing with the endogeneity issue", *Journal of Service Theory and Practice*, Vol. 25 Issue: 6, pp.777-795.
- Chen, S., Sun, S., & Wu, D. (2010). Client importance, institutional improvements, and audit quality in China: An office and individual auditor level analysis, *The Accounting Review* 85 (1): 127-158.
- Chlomou, G., & Demirakos, E. (2020), How Do Financial Analysts Implement the Sum-of-the-Parts (SOTP) Valuation Framework?, *International Review of Financial Analysis*, Vol 70.
- Chytis, E., Filos, J., & Tagkas, P. (2016). Audit Firms, Deferred Taxation and Financial Reporting: The Case of The Athens Stock Exchange, *International Journal of Corporate Finance and Accounting (IJCFA)* 3(1): 1-21.
- Coletti, A., Sedatole, K. & Towry, K. (2005). The effect of control systems on trust and cooperation in collaborative environments. *The Accounting Review* 80 (2): 477–500.
- Collingwood, H. (2001). The earnings game: Everyone plays, nobody wins, *Harvard Business Review* 79, p.65-77.
- Collins, J., Uhlenbruck, K., & Rodriguez, P. (2009). Why Firms Engage in Corruption: A Top Management Perspective, *Journal of Business Ethics*, Vol. 87, No. 1, pp. 89-108.
- Cowell, F. (2003). *Sticks and Carrots*, London School of Economics STICERD, Research Paper No. 68.

D

- Daniels, B. & Booker, Q. (2011). The effects of audit firm rotation on perceived auditor independence and audit quality, Volume 23, Issue 1, p. 78-82.
- Dechow, P., & Dichev, I. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The Accounting Review*, Vol.77 (Supplement 2002) p.35-39.

- DeFond, M. & Francis J. (2005). Audit research after Sarbanes-Oxley, *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 24 (Supplement): 5-30.
- DeLaney Thomas K. (2015). The Psychic Cost of Tax Evasion, *Boston College Law Review* 617, p.1-56.
- Diane, D., & McConell, J. (2003). International Corporate Governance, *The journal of financial and quantitative analysis*, Vol.38, No1, p.1-36.
- Dichev, I., & Wei Tang V. (2008). Earnings Volatility and Earnings Predictability, *Journal of Accounting and Economics*, p.1-55.
- Doyle, J., Ge., W. & McVay, S. (2007). Determinants of weaknesses in internal control over financial reporting, *Journal of Accounting and Economics* 44(1-2): 193-223.
- Dunn, K., Mayhew, B. & Morsfield, S. (2004). Auditor Industry Specialization and Client Disclosure Quality, *Review of Accounting Studies*, 9, p.35-58.
- Dutta, S. & Gigler, F. (2002). The Effect of Earnings Forecasts on Earnings Management, *Journal of Accounting Research* Vol. 40, No. 3, p. 631-655.

E

- Eriotis, N., Kounadeas, T., Liapis, K. & Poutos, E. (2019). The Impact of IFRS Adoption by Greek Listed Companies on the Earnings Quality: An Empirical Investigation *International Journal of Finance, Insurance and Risk Management* Volume IX, Issue 3-4, pp. 90-100.
- Evans, C., Lignier, P., & Tran-Nam, B. (2016). The Tax Compliance Costs of Large Corporations: An Empirical Inquiry and Comparative Analysis, *Canadian Tax Journal/Revue Fiscale Canadienne*, Vol. 64, No. 4, p. 751, UNSW Law Research Paper No. 17-26.

F

- Filos, J. (2019). Audit Committees and Financial Reporting Quality: An Examination of Status in Greek Companies, *Corporate Governance: Search for the Advanced Practices*, p. 77-78.
- Financial Accounting Standards Board (FASB). (2010). Conceptual Framework for financial reporting. Chapter 3, “Qualitative characteristics of Useful financial information”.
- Francis J. (2004), What do we know about audit quality? *The British Accounting Review* 36 (4). p. 345-368.

- Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K. (2005). The market pricing of accruals quality. *Journal of Accounting and Economics* 39 (2), 295-327.
- Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K. (2003). Cost of equity and earnings attributes, *The Accounting Review*, 79(4), 967-1010.
- Francis, J., Pinnuck, M & Watanabe, O. (2014). Auditor Style and Financial Statement Comparability, *The Accounting Review*, Vol. 89, No. 2, p. 605-633.
- Francis, J. & Yu, M. (2009). Big 4 office size and audit quality, *The Accounting Review* 84 (5), p. 1521-1552.
- Francis, J., Michas, P., & Yu, M. (2012). Office Size of Big 4 Auditors and Client Restatements. *Contemporary Accounting Research*.
- Franco, G., Kothari, S.P & Verdi, R. (2011). The Benefits of Financial Statement Comparability, *Journal of Accounting Research*, Vol. 49, No. 4, p. 895-931.
- Franzoni, L.A. (2000). Amnesties, Settlements and Optimal Tax Enforcement, *Economica*, Vol. 67, No. 266, p. 153-174.
- Fung, S., Zhou, G. & Zhu, X. (2016). Monitor objectivity with important clients: Evidence from auditor opinions around the world *Journal of International Business Studies* Vol. 47, No. 3, p. 263-294.

G

- Garrett, J., Livingston, J. & Tayler, W. (2018). Controls and cooperation in interactive and non-interactive settings, *Contemporary Accounting Research*.
- Garisson, N. (2005). Διοικητική Λογιστική, Εκδόσεις Κλειδάριθμος σελ.1-28.
- Gaynor, L., Kelton, A., Mercer, M. & Yohn, T. (2016). Understanding the relation between financial reporting quality and audit quality, *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 35(4): 1-22.
- Ghafran, C., & Sullivan, N. (2017). 'The impact of audit committee expertise on audit quality : evidence from UK audit fees.', *British accounting review.*, 49 (6). pp. 578-593.
- Ghosh, A. & Moon, D. (2005). Auditor tenure and perception of audit quality, *The Accounting Review*, Vol. 80 No. 1, p. 585.
- Goel, A. & Thakor, A. (2003). Why Do Firms Smooth Earnings?, *The Journal of Business*, Vol. 76, No. 1, p. 151-192.
- Goh, B. & Li, D. (2011). Internal Controls and Conditional Conservatism, *The Accounting Review*, Vol. 86, No. 3, p. 975-1005.

- Graham, J., Harvey, C., & Rajgopal, S. (2005). The economic implications of corporate financial reporting, *Journal of Accounting and Economics* 40, 3-73.
- Gramling, A. (1999). External auditors' reliance on work performed by internal auditors: The influence of fee pressure on this reliance decision. *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 18 (Supplement): 117-135.
- Gul, F., Wu D. & Yang Z. (2013). Do Individual Auditors Affect Audit Quality? *The Accounting Review*, Vol. 88, No.6, p.1993-2023.

H

- Habib, A., & Bhuiyan, B. (2011). Audit firm specialization and the audit report lag, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Volume 20, Issue 1, Pages 32-44king Paper Series, No. 5.
- Hodge, F.D. (2003). Investors' perceptions of audit quality, auditor independence, and the usefulness of audited financial information, *Accounting Horizons*, Vol.17, p.37-48.
- Hoffman, V., & Zimbelman, M. (2009). Do strategic reasoning and brainstorming help auditors change their standard audit procedures in response to fraud risk? *The Accounting Review* 84 (3), p. 811-837.
- Hoppe, T., Schanz, D., Sturm, S. & Sureth-Sloane, C. (2019). Measuring Tax Complexity Across Countries: A survey study on MNCs, TRR 266, *Accounting for Transparency Working Paper Series*, No. 5.
- Houston, W. (1999). The effects of fee pressure and client risk on audit seniors' time budget decisions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 18 (Fall): 70-86.

I

- IAASB. (2020). International Standard on Quality Control 1 (ISQC1), Quality Control for Firms that Perform Audits and Reviews of Historical Financial Information, and Other Assurance and Related Services Engagements.
- International Accounting Standards Board (IASB), (2018). International Accounting Standards (IAS), Available at: <https://www.ifrs.org>
- International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB), (2018). Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, Volumes I, II, III, Available at: <https://www.iaasb.org>

- International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB), (2014). A framework for Audit Quality: Key Elements that create and environment for Audit Quality.
- International Federation of Accountants (IFAC), (2020). Handbook of the Code of Ethics for Professional Accountants.
- International Foundation of Accountants (IFAC), (2018). Handbook of International Standards on Auditing and Quality Control.
- International Monetary Fund (IMF) & Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019). Progress Report on Tax.

J

- Jeppesen, L. (2007). Organizational risk in large audit firms, *Managerial Auditing Journal* 22 (6), p. 590-603.
- Jiambalvo, J., Rajgopal, S. & Venkatachalam, M. (2002), Institutional ownership and the extent to which stock prices reflect future earnings, *The Journal of Business*, Vol. 76, No. 1, p. 151-192.
- Johnstone, K. & Bedard, J. (2004). Audit Firm Portfolio Management Decisions *Journal of Accounting Research*, Vol. 42, No. 4, p. 659-690.
- Johnston, J. & DiNardo, J. (2011). Οικονομετρικές μέθοδοι, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, σελ.104-105.

K

- Kadous, K., Koonce, L. & Thayer, J. (2012). Do financial statement users judge relevance based on properties of reliability?
- Kaplan, E. (1985). An examination of the effects of environment and explicit internal control evaluation on planned audit hours. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 5 (Fall): 12-25.
- Kinney, W., & Martin, R. (1994). «Does auditing reduce bias in financial reporting? A review of audit-related adjustment studies», *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Vol. 13, No. 1.
- Kircher, E., Muehlbacher, S., Hoelzl, E. & Webley, P. (2009). Effort and Aspirations in Tax Evasion: Environmental Evidence, *Applied Psychology*, 58 (3), 488-507.
- Krishnan, J. (2005). Client industry competition and auditor industry concentration, *Journal of Contemporary Accounting and Economics* 1, p. 171-192.

L

- Laux, V. & Newman, P. (2010). Auditor Liability and Client Acceptance Decisions, *The Accounting Review*, Vol. 85, No. 1, p. 261-285.
- Lawrence, A., Minutti-Meza, M., & Zhang P. (2011). Can Big 4 versus Non-Big 4 Differences in Audit Quality Proxies Be Attributed to Client Characteristics? *The Accounting Review* 86 (1): 259-286.
- Le Borgne, E. (2006). Economic and Political Determinants of Tax Amnesties in the U.S. States, *International Monetary Fund (IMF), Working Paper No. 06/222*.
- Le, T. & Lobo, G. (2018). Audit Quality Inputs and Financial Statement Reliability, SSRN.
- Lederman, L. (2019). The Fraud Triangle and Tax Evasion, *Indiana Legal Studies Research Paper No. 398, Indiana University*.
- Lorenz, J. & Diller, M. (2015). The Epidemiology of Tax Avoidance and Tax Evasion, SSRN.
- Li, C. (2009). Does client importance affect auditor independence at the office level? Empirical evidence from going concern opinions, *Contemporary Accounting Research*, Vol.26, p.201-230.
- Liapis, K., Galanos, C., Politis, E, & Kantianis, D. (2014). A Quantitative Approach to Measure Tax Competitiveness Between EU Countries, Vol 7 (3), pp. 7-23.

M

- Mankiew, G. (2001). Αρχές της Οικονομικής, Τόμος Α΄, Εκδόσεις Τυπωθητώ, σελ. 287-315.
- Marinovic, I. (2013). Internal control system, earnings quality and the dynamics of financial reporting, *The RAND Journal of Economics*, Vol. 44, No. 1, pp. 145-167.
- Mayhew, B., & Wilkins, M. (2003). Audit Firm Specialization as a Differentiation Strategy: Evidence from fees Charged to Firms Going Public, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22, p.33-52.
- McGee, R., Yoon, Y. & Tarangelo, T. (2013). The Timeliness of Financial Reporting: An Empirical Legal Study of Russian Banks, *Hastings Business Law Journal*, Vol. 9, No. 2, p. 303.

- McInnis, J. (2009). Earnings Smoothness, Average Returns and Implied Cost of Equity Capital, *Accounting Review*, Vol. 85, No. 1.
- Minutti-Meza, M. (2013). Does Auditor Industry Specialization Improve Audit Quality? *Journal of Accounting Research*, Vol. 51, No. 4, p.779-817.
- Moon, J. (2015). Accruals Quality, Disclosure Costs and Management Guidance, SSRN (www.ssrn.com), p.1-53.
- Moroney, R. (2007). Does industry expertise improve the efficiency of audit judgment? *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 26(2), p.69-95.

N

- Nelson, M. & Tan, H. (2005). Judgement and decision making research in auditing: A task, person and interpersonal interaction perspective, *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 24 (Supplement):41-71.
- Newton, N., Wang, D., & Wilkins, M. (2011). Does a lack of choice lead to lower quality? Evidence from auditor competition and client restatements. Working paper, Texas A&M university.
- Nezlobin, A., Sloan, R. & Giedt Zha, J. (2019). Measuring Accruals Quality: A Theoretical and Empirical Evaluation, p.1-57.
- Nosenzo, D., Offerman, T., Sefton, M., & van de Veen, A. (2014). Encouraging Compliance: Bonuses Versus Fines in Inspection Games, *Journal of Law, Economics & Organization*, Vol. 30, No. 3, pp. 623-648.
- Numan, W., & Willekens, M. (2012). An empirical test of spatial competition in the audit market. *Journal of Accounting and Economics* 53: 450-465.

O

- Owghoso, V.,E, Messier, W., & Lynch, J. (2002). Error detection by industry-specialized teams during sequential audit review, *Journal of Accounting Research* 40, p. 883-900.

P

- Pany, K. & Whittington, R. (2010). *Principles of auditing and other assurance services*, New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Porter, M. (2004). *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and companies*, Export Edition, Free press, New York, p.3-32.

Q

-

R

- Raskolnikov, A. (2006). Crime and Punishment in Taxation: Deceit, Deterrence, and the self-adjusting penalty.
- Reynolds, K., & Francis, J. (2000). Does size matter? The influence of large clients on office-level auditor reporting decisions, *Journal of Accounting and Economics* 30 (3): 375-400.
- Richardson, S., Sloan, R., Soliman, M., & Tuna, I. (2004). Accrual Reliability, Earnings Persistence and Stock Prices, *Journal of Accounting & Economics*, Vol. 39, No. 3, p. 1-64.
- Rosen, H., Gayer, T., Ράπανος, Β., & Καπλάνογλου, Γ. (2009). Δημόσια Οικονομική, Τόμος Β΄, Εκδόσεις Κριτική, σελ. 163-166.

S

- Shleifer, Andrei. (2004). Does competition destroy ethical behavior?, Harvard University, *American Economic Review*, Vol. 94, No. 2, p.414-418.
- Slemrord, J. (2005). The Etiology of Tax Complexity: Evidence from U.S State Income Tax Systems, *Public Finance Review* 33 (3): 279-299.
- Slemrod, J., & Venkatesh, V. (2002). The income tax compliance cost of large and mid-size businesses, *Ross School of Business Paper No. 914*.
- Sudarna, M., & Darmayasa, N. (2017). Does Voluntary Tax Compliance Increase after Granting Tax Amnesty?, *Accounting and Finance Review*, Vol 2(3), p. 11-17.
- Sundgren, S., & Svanström, T. (2013). Audit office size, audit quality and audit pricing: Evidence from small-and medium-sized enterprises. *Accounting and Business Research*, 43(1), 31-55.

T

- Tanzi, V. (2018). Corruption, Complexity and tax evasion, *Ekonomicheskaya Politika*, Vol. 13, Issue 6, p.36-53.
- Tirole, J. (2001). Corporate Governance, *Econometrica*, Vol.69, No.1, p. 1-35.
- Tirole, J. (2006). *The theory of corporate finance*, Princeton University Press.
- Tucker, J. & Zarowin, P. (2006). Does Income Smoothing Improve Earnings Informativeness?, *The Accounting Review*, Vol. 81, No. 1, p. 251-27.

U

-

V

- Valentin, E. (2001). SWOT Analysis from a Resource-Based View Journal of Marketing Theory and Practice, Vol. 9, No. 2, p. 54-69.
- Varian, H. (2006). Μικροοικονομική: Μια σύγχρονη προσέγγιση, Τόμος Β', Εκδόσεις Κριτική, σελ. 607-636.
- Verdi, R. (2006). Information environment and the cost of equity capital. Working paper, Massachusetts Institute of Technology.

W

- Wai Hui K., Klasa S., & Yeung E. (2012). Corporate suppliers and customers and accounting conservatism, Journal of Accounting & Economics, Vol. 53, Issues 1-2, p. 115-135.
- Widuri, R., Devina, D., Marta, F., & Wati, Y. (2019). The Influence of Penalties, the Trust on Authorities, and the Tax Audit Toward Tax Compliance, Journal of Economics and Business, Vol.2, No.2.
- Wooldridge, J. (2006). Εισαγωγή στην Οικονομετρία, Εκδόσεις Παπαζήσης, Α' τόμος, σελ.153-173.
- Wooldridge, J. (2000), Introductory Econometrics: A Modern Approach, South-Western College Publishing, U.S.A, p.40, 81.

X

-

Y

- Yip, R. & Young, D. (2012). Does Mandatory IFRS Adoption Improve Information Comparability?, The Accounting Review, Vol. 87, No. 5, p. 1767-1789.

Z

- Zimmerman, A. & Bloom, R. (2016). The matching principle Revisited, The Accounting Historians Journal, Vol. 43, No. 1, p. 79-119.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

A

- Αληφαντής, Γ. (2010). Ελεγκτική, Εκδόσεις Πάμισος, σελ. 40.

B

- Βασιλάτου-Θανοπούλου, Ε. (2001). Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Έκδοση Δ΄, Τεύχος Β΄, σελ. 20-34.
- Βενιέρης, Γ., Κοέν, Σ., & Κωλέτση, Μ. (2005). Λογιστική Κόστους- Αρχές και Εφαρμογές, Εκδόσεις Ρ.Ι Publishing, Έκδοση Β΄, σελ.9-34.

Γ

- Γέροντας, Α., Λύτρας, Σ., Παυλόπουλος, Π., Σιούτη, Γ., & Φλογαϊτής Σ. (2018). Διοικητικό Δίκαιο, Δ΄ έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.415-430.
- Γκίκας, Δ., Παπαδάκη, Α., Σιουγλέ, Γ., Δεμοιράκος, Ε., & Τζόβας, Χ. (2016). Χρηματοοικονομική Λογιστική - International Financial Reporting Standards, Έκδοση Ε΄, Εκδόσεις Γ. Μπένου, σελ. 25-31.
- Γκίκας, Δ. (2002). Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Έκδοση Α, σελ. 41-66.

Δ

- Δημητράς, Α. & Μπάλλας, Α. (2009). Διοικητική Λογιστική για προγραμματισμό και έλεγχο, Εκδόσεις Gutenberg, σελ. 27-33.

Ε

-

Ζ

-

Η

-

Θ

-

Ι

-

Κ

- Καραμάνης, Κ. (2008). Σύγχρονη Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα, 1η έκδοση, Εκδόσεις ΟΠΑ, σελ. 45-50, 306-338, 734-760, 766-810.

Λ

-

Μ

- Μπάλλας, Α. & Χέβας, Δ. (2008). Χρηματοοικονομική Λογιστική, Εκδόσεις Μπένου, σελ.185.
- Μπατσινίλας, Ε. & Πατατούκας, Κ. (2010). Σύγχρονη Λογιστική, Τόμος Α΄, Εκδόσεις Σταμούλη ΑΕ, σελ. 23-59.

Ν

-

Ξ

-

Ο

-

Π

- Παπάς, Α. (2006). Χρηματοοικονομική Λογιστική, Τόμος Α΄, Έκδοση Β΄, Εκδόσεις Μπένου, σελ. 46-71.
- Παπάς, Α. (1999). Εισαγωγή στην Ελεγκτική, Εκδόσεις Γ. Μπένου, σελ. 21-26.
- Πρωτοψάλτης, Ν. (2007). Πρακτικός Οδηγός Εμπορικού Δικαίου, Δικαίου Αξιογράφων, Δικαίου Εταιρειών, Πτωχευτικού Δικαίου, Εκδόσεις Σταμούλης.

Ρ

- Ρόκας, Ι. (2002). Εισαγωγή στο Δίκαιο των Επιχειρήσεων, 3η έκδοση, Εκδόσεις Γ. Μπένου, σελ. 389-429.

Σ

- Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (2012). Υποδείγματα Εκθέσεων Ελέγχου.

Τ

- Τζαβαλής, Η. (2008). Οικονομετρία, Εκδόσεις ΟΠΑ, σελ.57-66.
- Τζαβαλής, Η. & Πετραλιάς, Α. (2009). Επενδύσεις, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σελ.92-94.
- Τσιώνας, Ε. (2010). Εφαρμοσμένη Οικονομετρία, Εκδόσεις ΟΠΑ, σελ.32-35, 263.

Υ

-

Φ

- Φίλος, Ι., & Γκούμα, Μ. (2020). Περιπτώσεις απάτης και παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων: Η διαχρονική σημασία της ποιότητας ελέγχου για το ελεγκτικό επάγγελμα, Σύνδεσμος Επιστημόνων Χρηματοοικονομικής και Λογιστικής Ελλάδος (HFΑΑ), p.1-30.

X

- Χέβας, Δ. (2007). Θέματα Φορολογικής Λογιστικής, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Δ΄ Έκδοση, σελ. 336-356.
- Χέβας, Δ. (2006). Ειδικά Λογιστικά & Φορολογικά Θέματα Εταιριών, Εκδόσεις Σμπύλιας Α.Ε.Β.Ε, Έκδοση Ε΄, σελ. 265-302.

Ψ

-

Ω

-

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΑ

- Σύνταγμα της Ελλάδος, Άρθρο 4, παρ. 5.
- Κανονισμός (ΕΕ) 537/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 σχετικά με ειδικές απαιτήσεις όσον αφορά τον υποχρεωτικό έλεγχο οντοτήτων δημοσίου συμφέροντος και την κατάργηση της απόφασης 2005/909/ΕΚ της Επιτροπής, άρθρο 5.
- Ν. 2190/1920 Περί Ανωνύμων Εταιρειών.
- Ν. 2238/1994 Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, άρθρο 82, παρ.5.
- Ν. 2859/2000 Κύρωση Κώδικα Φόρου προστιθέμενης Αξίας, άρθρο 21.
- Ν. 3148/2003 (Α'136), ΕΛΤΕ αντικατάσταση και συμπλήρωση των διατάξεων για τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος και άλλες διατάξεις, άρθρο 12, παρ. 3.
- Ν. 4172/2013 Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος.
- Ν. 4174/2013 Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας, άρθρο 65^Α.
- Ν. 4308/2014 Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, άρθρο 2.
- Ν. 4410/2016 Τροποποιήσεις των άρθρων 6Α & 72 του Ν.4174/2013, άρθρο 56.
- Ν. 4449/2017 Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις, άρθρα 21 & 44.
- Π.Δ. 226/1992: Περί συστάσεως, οργανώσεως και λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών καθώς και περί των όρων εγγραφής σε ειδικό μητρώο και ασκήσεως του επαγγέλματος του Ορκωτού Ελεγκτή.
- Απόφαση ΕΛΤΕ 483/04 (ΦΕΚ 1589 Β'/22-10-04): Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα, Πρότυπο 5500.
- Ελληνικός Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης, ΣΕΒ, Οκτώβριος 2013, σελ.8-9.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Πηγές	Συλλεχθέντα Στοιχεία
www.athexgroup.gr	Στοιχεία για τις οικονομικές καταστάσεις των εισηγμένων εταιρειών
www.bankofgreece.gr	Στοιχεία για τη νομισματική πολιτική & έκθεση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας
www.capital.gr	Στοιχεία και πληροφορίες για τον Όμιλο F.F
www.coso.org	Στοιχεία και πληροφορίες για το πλαίσιο εσωτερικών δικλίδων COSO
www.elte.org.gr	Στοιχεία και πληροφορίες για τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές
www.euro2day.gr	Στοιχεία και πληροφορίες για τον Όμιλο F.F
www.hcmc.gr	Στοιχεία για τις οικονομικές καταστάσεις των εισηγμένων εταιρειών (ενημερωτικά δελτία)
www.iaasb.org	Πληροφορίες για τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα
www.icap.gr	Στοιχεία αναφορικά με την οικονομική ανάλυση ελληνικών επιχειρήσεων
www.ifrs.org	Πληροφορίες για τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς
www.kathimerini.gr	Στοιχεία και πληροφορίες για τον Όμιλο F.F
www.naftemporiki.gr	Στοιχεία και πληροφορίες για τον Όμιλο F.F
www.ssrn.com	Άρθρα που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα
www.taxheaven.gr	Στοιχεία για φορολογικά θέματα